

Cervantes • Don Quijote

1. Cilt

CERVANTES

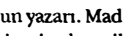
Don Quijote

1. CİLT

Çeviren Bertan Onaran

SOSYAL YAYINLAR • DÜNYA KLASİKLERİ

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

İspanyol roman, öykü ve oyun yazarı. Madrid yakınlarındaki Alcala de Heneres kasabasında, ufak bir aristokrat ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası bir doktordu ve sürekli iş aradığından, Cervantes çocukluğunun çoğunu bir kentten diğerine taşınarak geçirdi. 1568-69 yıllarında Madrid'de eğitim gördükten sonra Roma'ya geçti. 1570'te bir asker olarak Lepanto deniz savaşına katıldı. Bu savaş onda kalıcı sakatlıklar bıraktıysa da savaşın ona kazandırdığı unvan, *el manco de Lepanto*, onun için sürekli bir gurur kaynağıydı.

1575'te gemiyle İspanya'ya geçtiği sırada, Türkler tarafından tutsak edildi ve ağabeyiyle birlikte köle olarak Cezayir'e gönderildi. Aileleri fidyelerini ödeyebilecek parayı biriktirene kadar iki kardeş beş yıl boyunca köle olarak yaşamak zorunda kaldılar. Özgürlüklerine kavuşur kavuşmaz Madrid'e döndüler. Cervantes burada birçok resmi görevde bulundu. Birkaç yıl sonra kendinden 18 yaş daha genç olan Catalina de Salazar y Palacios'la evlendi. Bunu izleyen yirmi yılını göçebe bir yaşam sürerek geçirdi. Bu döneminde çeşitli işlerde çalıştı, iki defa iflas etti ve mali sorunlar yüzünden hapsedildi. Bu arada ilk büyük yapıtı kabul edilen pastoral romanı, *Galatae* yayımlandı (1588). Cezayir'deki Hıristiyanların kölelik yaşamını konu edinen *El Trato de Argel*, yazıldıktan neredeyse iki yüzyıl sonra, 1785'te yayımlandı.

1596-1600 yılları arasını Cervantes çoğunlukla Seville'de geçirdi. 1606'da Madrid'e temelli yerleşti ve yaşamının sonuna dek orada kaldı.

Cervantes'in Don Quijote'yi La Mancha'da Argamasilla hapishanesinde kaleme aldığı söylenir. Yazar bu yapıtında hedefinin yalın bir dille gerçek yaşamın bir portresini çizmek olduğunu söyler. Yaşamı boyunca şairlik konusunda övgüye değer bir yeteneğinin olmadığını düşünen Cervantes, gerçekten de onu izleyen kuşaklar tarafından dünyanın en kötü şairlerinden biri ilan edilmekten geri kalmadı. Don Quijote, ilk çıktığında yazara servet değilse bile kaydadeğer bir ün getirdi.

Bir söylenceye göre İspanya Kralı III. Filip bir keresinde yolun kenarında gözlerinden yaşlar boşanırcasına gülen bir adamla karşılaşmış, "Adam ya deli, ya da Don Quijote'yi okuyordur," demişti. Romanın yazara kazandırdığı ün bir daha sönmedi ve bugün Don Quijote yeryüzünde en çok tanınan roman kahramanlarından biri olarak kalmayı sürdürüyor, Kişot'çuluk ise birçok dile bir daha silinmeyecek bir deyim olarak yerleşmiş bulunuyor.

Sosyal Yayınlar / Dünya Klasikleri
LA MANCHALI BECERİKLİ ŞÖVALYE DON QUIJOTE /
Miguel de Cervantes Saavedra
Çeviren Bertan Onaran

Özgün adı: *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*

Kapak ve kitap tasarım: Diren Yardımlı • Tolga Gürpınar
Baskı: Kitap Matbaacılık

Sayfa düzeni: *New Baskerville* 9/13

ISBN 975 - 7384 - 00 - 3
975 - 7384 - 01 - 1 (1. Cilt)

DÖRDÜNCÜ BASIM: Kasım, 2001

© Sosyal Yayınlar, Babıali Caddesi , No: 14 Cağaloğlu — İstanbul

Tel: (0212) 5277982 — (0212) 5221894

WEB SAYFASI: http://www.kitapnet.com
E-POSTA: kitapnet@izlenim.com

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

La Manchalı Soylu
Becerikli Şövalye

Don Quijote

BİRİNCİ CİLT

Çeviren
Bertan Onaran

SOSYAL YAYINLAR

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA'NIN DİĞER YAPITLARI

Cezayir'de Sürgün

Cesur İspanyol

Büyük Sultan

Kıskançlık Evi

Aşk Dehlizi

Araoyun

Salamanca Mahzenleri

Kıskanç Yaşlı Adam

Uyanık Nöbetçiler

La Galatea

Parnaso'ya Yolculuk

Persiles ile Sigismunda'nın Acıları

Örnek Hikayeler

Özgür Ruhlu Aşıklar

Rincocenete ile Cortadillo

İspanyollar İngiltere'de

Yüksek İcazet

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

(1547-1616)

Elinizdeki kitap Francis de Miomandre'nin *Don Qoichotte de la Manche* adlı Fransızca çevirisinden (*Librairie Generale Française*, 1962) Türkçe'ye aktarılmış, ayrıca İspanyolca aslı ve İngilizce, İtalyanca çevirileriyle karşılaştırılmıştır.

İspanya ile ilgili özel adlar, İspanyolca aslındaki gibi bırakılmıştır.

Latin alfabesi kullanan öteki ulusların tarih ve sanatlarıyla ilgili adların yazılışında kendi imlaları kullanılmıştır. Yunan ve Latin tarihi, sanatı ve mitologyası ile ilgili özel adlarsa, Milli Eğitim Bakanlığı'nca kullanılan imlaya göre yazılmıştır. Eserin başlıca kahramanlarının adları ve okunuşları şöyledir.

Manchalı Don Quijote: Mançalı Don Kihote.

(XVII. yüzyılda, *Don Quixote* yazılıp *Don Kişote* okunuyordu. Sonraki yüzyıllarda, birçok sözcüklerde ***x*** (*ş*) harfi yerine ***j*** (*h*) kullanılmaya başlanmış; *Don Quixot* adı da, *Don Quijote* yazılıp ***Don Kihote*** okunuş olmuştur.)

Sancho Panza: Sançe Pansa

Tobosolu Dulcinea: Tobosolu Dulsinea.

Rocinante: Rosinante

İçindekiler

Narh • 13

Düzeltme Belgesi • 13

Kralın Beratı • 14

Bejat Dükü'ne • 15

Öndeyiş • 17

La Mancha'lı Don Quijote Kitabına • 25

➢ Manchalı Ünlü Don Quijote'nin Karakteri ve Uğraştığı İşler • 35

➢ Usta Don Quijote'nin İlk Seferi • 41

➢ Don Quijote'nin Gülünç Bir Şekilde Şövalye Oluşu • 49

➢ Handan Ayrıldıktan Sonra Şövalyemizin Başına Gelenler • 56

➢ Şövalyemizin Başına Gelen Terslik Devam Ediyor • 64

➢ Bizim Şövalyenin Kitaplığında Papazla Berberin Yaptıkları Önemli ve Gülünç Arama • 69

➢ Aslan Yürekli Şövalyemiz, Manchalı Don Quijote'nin İkinci Seferi • 78

➢ Yiğit Don Quijote'nin O Korkunç ve Akılalmaz Yeldeğirmenleri Macerasındaki Büyük Başarısı ve Hatırda Tutmaya Değer Daha Başka Olaylar • 84

➢ Cesur Vizcayalı İle Manchalı Yiğit Şövalye Arasındaki Şaşırtıcı Kavga Nasıl Bitti • 94

➢ Don Quijote İle Seyisi Sancho Panza Arasındaki Gülünç Konuşmalar • 100

➢ Keçi Çobanlarının Yanında Don Quijote'nin Başına Gelenler • 106

➢ Çobanlardan Birinin Don Quijote İle Yanındakilere Anlattıkları • 114

➢ Çoban Kızı Marcela'nın Hikayesinin Sonu Ve Daha Başka Olaylar • 120

➢ Merhum Çobanın Umutsuz Dizeleri ve Beklenmedik Olaylar • 131

➢ Katırcılarla Karşılaştığı Zaman Don Quijote'nin Başına Gelen Üzücü Olaylar • 141

➢ Şato Sandığı Handa Bizim Usta Silahşörün Başına Gelenler • 150

➢ Şato Sandığı Handa Yiğit Don Quijote ile İyi Yürekli Seyisi Sancho Panza'nın Başına Gelenlerin Devamı • 158

➢ Sancho Panza İle Efendisi Don Quijote Arasındaki Konuşmalar ve Anlatılmaya Değer Yeni Maceralar • 167

➢ Sancho'nun Efendisiyle Yaptığı Akıllı Uslu Konuşma. Bir Ölü Yüzünden Başlarına Gelenler ve Daha Başka Önemli Şeyler • 179

➢ Hiçbir Ünlü Şövalyenin Görmediği, Ama Don Quijote'nin Tereyağından Kıl Çeker Gibi İçinden Sıyrıldığı Macera • 187

➢ Bizim Yenilmez Şövalyenin Büyük Macerası. Mağrip Kralı Mambrino'nun Sihirli Tolgasını Ele Geçirişi ve Daha Başka Olaylar • 202

- Don Quijote, İstemedikleri Bir Yere Götürülen Birtakım Zavallıları Nasıl Kurtardı • 215
- Don Quijote'nin Sierra Morena'da Karşılaştığı ve Bu Sahici Hikayede Anlatılanların En Gariplerinden Biri Olan Macera • 228
- Sierra Morena Macerasının Devamı • 241
- Sierra Morena'da Manchalı Yiğit Şövalyenin Başına Gelen Garip Şeyler, Kara Şövalyenin Çilesine Öykünüşü • 250
- Don Quijote'nin, Aşk Yüzünden, Sierra Morena'da Yaptığı Garipliklerin Devamı • 269
- Papazla Berberin Tasarılarını Gerçekleştirmeleri ve Bu Büyük Hikayede Yer Almaya Değer Daha Başka Olaylar • 278
- Papazla Berberin Sierra Morena'daki Yeni ve Tatlı Maceraları • 296
- Bizim Aşık Şövalyeyi, O Zorlu Çileden Kurtarmak Üzere Başvurulan Ustaca Yol • 311
- Güzel Dorotea'nın Bilgeliği ve Daha Başka Eğlenceli Olaylar • 324
- Don Quijote ile Seyisi Sancho Panza Arasında Geçen Tatlı Konuşmalar ve Daha Başka Olaylar • 336
- Handa, Don Quijote ile Arkadaşlarının Başına Gelenler • 347
- Densiz Meraklı'nın Hikayesi • 355
- «Densiz Meraklı» Hikayesinin Devamı • 375
- Don Quijote'nin Kırmızı Şarap Tulumlarıyla Savaşı, «Densiz Meraklı» Hikayesinin Sonu • 395
- Handaki Daha Başka Garip Olaylar • 405
- Ünlü Prenses Micomicona Hikayesinin Sonu ve Daha Başka Tatlı Olaylar • 415
- Don Quijote'nin, Silahlar ve Yasalar Üstüne Çektiği İlginç Söylevin Arkası • 426
- Tutsak, Yaşamını ve Maceralarını Anlatıyor • 430

➢ Tutsak Hikayesinin Devamı • 439

➢ Tutsak, Maceralarının Son Bölümünü Anlatıyor • 452

➢ Handaki Yeni Olaylar ve Anlatılmaya Değer Daha Başka Şeyler • 472

➢ Genç Katırcının Hikayesi ve Handaki Daha Başka Garip Olaylar • 479

➢ Handaki Görülmemiş, İşitilmemiş Olayların Devamı • 490

➢ Semer ile Mambrino'nun Tolgası Konusundaki Son Kuşkuların Dağılışı ve Daha Başka Gerçek Olaylar • 499

➢ Okçuların Sebep Olduğu Garip Olay, Don Quijote'nin Büyük Öfkesi ve Büyülenişi • 508

➢ Don Quijote'nin Büyülenişi ve Daha Başka Garip Olaylar • 517

➢ Piskoposun Şövalye Romanlarıyla Daha Başka Konular Üstüne Çektiği Söylevin Arkası • 528

➢ Sancho Panza'nın, Efendisi Don Quijote'yle Yaptığı Bilgece Konuşmalar • 536

➢ Don Quijote'yle Piskopos Arasındaki İlginç Tartışma ve Daha Başka Olaylar • 545

➢ Keçi Çobanının, Don Quijote'yi Götürenlere Anlattıkları • 552

➢ Don Quijote'nin Keçi Çobanıyla Tartışması, Güç de Olsa Başarıyla Sonuçlandırdığı Çilekeş Rahipler Macerası • 558

La Manchalı Soylu
Becerikli Şövalye

Don Quijote

Bejar Dükü, Gibraleon Markisi, Benalcazar ve Banares Kontu, Alcocer köyü Vikontu, Capilla, Curiel ve Burguillos kentlerinin efendisine.

1605 yılı

NARH

BEN, JUAN GALLO DE ANDRADA, Krallık Hazinesi Yazmanı, Konsey Üyesi, Miguel de Cervantes Saavedra tarafından yazılmış Konsey Senyörleri tarafından incelenmiş *La Manchalı Soylu Becerikli Şövalye* adlı kitabın her yaprağına üç buçuk *maraved* fiyat biçildiğini; seksen üç yapraklık kitabın, bu fiyat üzerinden iki yüz doksan buçuk *maravedi* fiyatla, ciltlenmeden satılmasına izin verildiğini ve bu narhın, adı geçen kitabın başına konularak onsuz satılmamasının buyrulduğunu onaylamak üzere, işbu belgeyi, Valladolid'de, bin altı yüz dörtyılının yirmi Aralık günü imzaladım.

Juan Gallo de Andrada

DÜZELTME BELGESİ

BU KİTAPTA aslına uygun olmayan, kaydadeğer bir şey yoktur; düzeltiğimi gösteren bu belgeyi, Alcala Üniversitesi, Meryem Ana Teoloji Kürsüsü'nde, 1604 yılının bir Aralık günü imzaladım.

Doktor Francisco Murcia de la Llana

KRAL

SİZ MIGUEL DE CERVANTES'İN BİZE VERDİĞİ, La Manchalı Soylu, Becerikli Şövalye adlı çok yararlı kitabı büyük emeklerle yazdığınızı bildiren; basılması için gerekli izin ve yetkiyi ve dilediğiniz sürece basım hakkını isteyen dilekçe Yayın Kurulumuz'ca incelendi; kitap basımıyla ilgili yasalarda istenen koşullar adı geçen kitapta yerine getirildiğinden, size bu izin belgesini vermeyi uygun gördük.

Bu nedenle, size ya da yetkili kılacağınız kimseye, adı geçen La Mancalı Soylu, Becerikli Şövalye başlıklı kitabı, izin belgesinin verildiği tarihten geçerli olmak üzere, Kastilya'nın bütün beyliklerinde on yıl süreyle basım izni ve ayrıcalığını bağışlıyoruz. Sizden izin ve yetki almadan kitabı basan ya da satan, bastıran ya da sattıran kişi ya da kişilerden basımda kullanılan kalıp ve levhaların yanında, basılmış kitapların dışında, ceza olarak, her yeni basım için elli bin *maravedi* alınacaktır. Bu paranın üçte biri davacıya, üçte bir Hazinemize, üçte biri de kararı veren yargıca ayrılacaktır. Sözü edilen kitabın on yıl boyunca tarafınızdan yapılacak her basımı, Hazine yazmanımız Juan Gallo de Andrada'nın adının baş harflerini, sonunda da imzasını taşıyan, incelenmiş aslıyla birlikte, aslına uygun olup olmadığının incelenmesi için, Yayın Kurulumuza sunulacaktır; ya da sözkonusu basımın, tarafımızdan atanmış bir düzeltmence aslıyla karşılaştırılarak incelenip düzeltildiğini, aslına uygun olarak basıldığını, saptananların dışında yanlış bulunmadığını gösteren bir belge getirilecektir. Böyle bastırılacak her kitap için alacağınız ücret saptanacaktır. Sözü edilen kitabı yayımlayacak her basımcı, kitabın ilk sayfasını, yapıt Yayın Kurulumuz'ca düzeltilip fiyatı saptanmadan basmayacak; yazara ya da yetkili kıldığı kişiye, aslıyla birlikte, kitabın yalnız bir örneğini teslim edecektir. Kitabın ilk sayfası ancak düzeltme belgesi ve narh verildikten sonra basılacak, buna izin belgemiz, onayımız, düzeltme belgesi, narh eklenecektir. Basımcı bu koşulları yerine getirmezse, Beyliklerimizin yasalarında öngörülen yaptırımlar uygulanacaktır.

KRAL

Yüce Kralımız Buyruğuyla:

JUAN DE AMEZQUETA

GIBRALEON MARKİSİ, BENALCAZAR VE BANARES KONTU, ALCOCER KÖYÜ VİKONTU, CAPILLA, CURIEL VE BURGUILLOS KENTLERİNİN EFENDİSİ:

BEJAR DÜKÜ'NE

YÜCE SANATLARI, özellikle de soylu oldukları için, halka hizmet edeceğim, yararlı olacağım diyerek alçalmayan sanatları canı gönülden koruyan bir beysiniz. Her kitabı hoş karşıladığınızı biliyor, kitaba verdiğiniz onura güvenerek, *Soylu, Becerikli Şövalye Manchalı Don Quijote*'u, efendimizin şanlı adının gölgesinde yayımlamaya karar vermiş bulunuyorum. Sonsuz büyüklüğünüze borçlu olduğum saygıyla, bu kitabı himayenize alarak iltifat buyurmanızı rica ederim. Böylece kitabım, bilgili kişilerin elinden çıkma yapıtların değerli inceliklerinden, derin bilginin sağlayacağı süslerden yoksun olduğu halde bilgisizliklerine bakmadan başkalarının yapıtlarının hakkını teslim etmeyen, sert yargılarla ele alanların karşısına, efendimizin kanatları altında güvenle çıkacaktır. Eminim ki efendimizin bilgeliği, iyi niyetime bakarak, böylesine değersiz bir sununun yetersizliğini bağışlayacaktır.

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

ÖNDEYİŞ

AYLAK OKUYUCU, yemin etmesem de şuna inanmalısın ki zihnimin çocuğu olan bu kitabın şimdiye kadar yazılmışların en güzeli, en hoşu, en alaycısı olmasını istedim ama, her varlığın ancak kendi benzerini yaratabilmesine izin veren doğal yasaya karşı gelemedim. Eh, şu benim verimsiz, işlenmemiş zihnim de kafası hiçkimsenin düşünemediği kadar garip fikirlerle dolu, kara kuru, çılgın bir çocuğun hikayesinden başka bir şey yaratabilir miydi? Üstelik de bu hikaye, insana hüzün veren gürültülerden başka bir şeyin duyulmadığı, rahatsız bir hapishanede yazılmışsa... En kısır ilham perilerini bile harekete geçirip, onlara, herkesi hayran bırakacak, doyuracak meyveler verdirten şey, dinlenme, rahat bir yer, kırların tatlılığı, göğün dinginliği, derelerin mırıltısı zihnin esenliğidir.

İnsanın oğlu her türlü nitelikten yoksun ve çirkin olsa bile, babalık sevgisi gözlerine perde çeker, çocuğundaki kusurları yakalamasını engeller. Baba, bu kusurları incelik diye görür, dostlarına birer zeka ve kurnazlık belirtisi diye tanıtıp över onları. Bana gelince, Don Quijote'un babası gibi gözüküyorsam da aslında üvey babasıyım[1] onun ama herkes gibi davranmayacağım, yaşlı gözlerle gelip senden, çocuğumda bulaca-

[1] *Podastro*: Kaynata.

ğın kusurları bağışlamanı istemeyeceğim ya da bunları senden saklamayacağım. Sen onun ne babasısın, ne de dostu. Düşüncelerinde özgürsün, en yüksek yerdeki bir insan kadar yetkilisin, kendi evindesin ve orada kral sensin, atasözünü bilirsin ya: «Pelerinimin altında kralı bile öldürebilirim.» Demek ki saygı ve sakınım göstermek zorunda değilsin, bu kitap için aklına ne gelirse söyleyebilirsin. Kötü söylersen kimse seni cezalandırmaz, iyi söylersen de hiçkimseden ödül alamazsın.

Yalnız bu hikayeyi sana, kitapların başına konagelen o bir sürü sone, taşlama ve övgüden yoksun olarak, çırılçıplak sunmak isterdim,[1] çünkü, itiraf edeyim ki okuduğun şu öndeyişi yazmak, bana hikayenin kendisinden daha zor geldi, birkaç kez kalemi elime aldım, ne yazacağını bilemeyip bıraktım. Bir gün, yine böyle, önümde kağıt, kulağımda kalem, dirseğim masaya dayalı, elim şakağımda yazacağım şeyleri düşünürken, dostlarımdan biri çıkageldi, akıllı uslu bir adamdı, beni öyle düşüncelere dalmış görünce, nedenini sordu. Ona açıkça, Don Quijote için bir öndeyiş yazınam gerektiğini ama bu iş pek zoruma gittiği için öndeyişten, hatta bu soylu şövalyenin maceralarını yayımlamaktan vazgeçmek üzere olduğumu söyledim. Sessiz sedasız geçen bunca yıldan sonra, okuyucu denen şu usta yargıcın karşısına, saçı başı ağarınış[2] bir adamın zeka ve bilgi belirtilerinden, açıklamalardan, dipnotlarından yoksun, dal gibi kupkuru şu kitabıyla çıktığım zaman, onun diyeceği şeylerden nasıl olur da çekinmem? diye devam ettim. Oysa bayağı, düzmece birtakım kitapların Aristo'nun, Eflatun'un ve öteki felsefeci takımının hikmetleriyle dolu olduğunu, bunlar karşısında kendinden geçen okuyucunun, onları yazan kişileri belagatli, bilgili ve derin insanlar saydığını görüyorum.. Ya bu yazarlar kutsal kitaptan cümleler alsa-

[1] O çağda gerek İspanya'da gerekse Fransa'da kitapların başına böyle şeyler koymak pek yaygındı.

[2] *Cervantes*, Don Quijote'un ilk cildini yayımladığı (1605) zaman 58 yaşındaydı. Bundan önceki eseri, *La Galatea* ise 1584'te çıkmıştır.

lar, kendilerine Santos Tomases falan gibi birer kilise babası diye bakılmayacak mı? Zaten yapıyorlar bunu, hem de öyle bir yakıştırıyorlar ki önce katkısız bir dinsizi anlatıyorlar ama hemen ardından küçük bir Hıristiyanlık vaazı çekiyorlar, eh, bu vaazı dinlemek ya da okumak da zevkli oluyor doğrusu. Kitabım bütün bunlardan yoksun kalacak, çünkü ne dipnotlarım, ne kitabın sonuna eklenecek açıklamalarım var, hatta hangi yazarların etkisinde kaldığımı bile bilmiyorum, nitekim, meslektaşlarım gibi, Aristo'dan başlayıp Ksenophon, Zoilo ya da Zeuxis'te biten bir liste oturtmadım eserlerimin başına, oysa Zoilo hırçın bir eleştirmen, Zeuxis ise ünlü bir ressamdı. Kitabımın başında soneler de bulunmayacak, daha doğrusu, dükler, markiler, kontlar, piskoposlar, soylu hanımlar ya da ünlü şairler tarafından yazılmış soneler bulunmayacak, hem de birkaç asker dostuma gidip istesem, bana, İspanya'nın en ünlü kişilerinin soneleri kadar güzel şiirler vereceklerini bildiğim halde... Bunun için, sevgili dostum, diye devam ettim, senyor Don Quijote'un, Tanrı tutup de eksiklerini tamamlayacak birini gönderene dek Mancha ili arşivlerinde kalmasını kararlaştırdım, çünkü şu yetersizliğimle ve sınırlı edebiyat bilgimle bu işin altından kalkamayacağım. Ayrıca, başkalarına başvurmadan da çok iyi söyleyebildiğim birtakım şeyler için yazar avına çıkamayacak kadar tembelim. Gördüğünüz düşünceli halim işte buradan geliyor, nedenini de yeterince açıkladım sanırım.

Ben sözümü bitirince, dostum eliyle alnına vurdu ve koca bir kahkaha attı:

— Hay Allah dedi, sizi tanıdığım günden beri kurbanı olduğum bir yanılgıdan kurtardınız beni. İhtiyatlı ve düşünceli bir adam sanırdım sizi, oysa şimdi görüyorum ki öyle bir insanla aranızda dağlar kadar fark var. Nasıl olur da sizin gibi akıllı ve bundan çok daha büyük güçlükleri yenmeye alışkın biri böylesine önemsiz, çaresi kolay şeylere takılır? Aslında bu, yetersizlikten değil, aşırı tembellikten ve düşünme eksikliğinden geliyor. Bu sözlerimin doğru olup olmadığını mı merak ediyorsunuz? Öyleyse, dinleyin bakın göz açıp kapayıncaya dek

bu güçlükleri nasıl aşacağım ve sizin deyiminizle, gezginci şövalyeliğin ışığı ve aynası ünlü Don Quijote'un maceralarını yayımlamaktan caydıracak kadar gözünü korkutan boşlukları nasıl dolduracağım.

Onun bu sözleri üzerine:

— Söyleyin bakalım, dedim, gözümü korkutan o boşlukları nasıl dolduracak, beni bu kaostan nasıl kurtaracaksanız?

— Sizi duraksatan ilk şey, diye karşılık verdi, ciddi ve önemli kişilerce yazılmış sone, taşlama ve övgülerden yoksun oluşunuz. Çaresi kolay. Zahmet edip siz yazın bunları, ondan sonra, dilediğiniz adı koyarsınız altlarına. İster Hindistanlı Preste Juan'ı, ister Trabzon İmparatoru'nu seçersiniz bu iş için. İkisinin de iyi şair olduğu söylenir ama öyle olmasalar ve bilgiçlerle mektep medrese görmüşler ardınıza düşüp işin doğrusunu ortaya çakarsalar bile, sakın kaygılanmayın. Apaçık bir yalan da olsa, hiçkimse kalkıp bunları yazan eli kesmeyecektir. Kendilerinden bölüm ya da hikmetler aldığınız kitap ve yazarları anma işine gelince, uygun düşen yere, Latince birkaç satır koyuverirsiniz, bu ezbere bildiğiniz ya da araması kolay bir şey olur. Örneğin, özgürlük ve tutsaklık üstüne söz ederken:

Non bene pro toto libertas venditur auro,

dersiniz ve bunun Horatius'tan ya da başka bir yazardan alındığını belirtirsiniz. Ölümün gücünden mi söz açtınız? Alın size iki dize:

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas Regumque turres.

Tanrı buyruğuyla, düşmanlarımıza bile göstermek zorunda olduğumuz iyilik ve sevgi söz konusuysa, hemen kutsal kitaba başvurun ama bu kez dikkatli olun, Tanrı'nın dediklerini örnek verin. *Ego autem dico vobis. Diligete inimicos vestros.* Kötü düşünceleri anlatıyorsanız, İncil'den aldığınız şu sözleri kendinize destek yapın. *De corde exeunt cogitationes malae.* Konu, dostların dönekliğiyse, Cato size yardım edecektir:

Donec eris felix, multos numerabis amicos.
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Bu ve buna benzer birkaç Latince sözle, sizi hiç olmazsa okumuş biri sayarlar, eh, bu da azımsanacak şey değildir günümüzde.

Kitabınızın sonuna eklenecek notlara gelince, bu sorunu da şöyle çözersiniz, hikayenizde devden falan söz açacaksanız, bunun Golias olmasını sağlayın. O zaman, hiç zahmetsiz, koca bir not elde edersiniz, çünkü başlarsınız anlatmaya. Golias ya da Goliat adındaki dev, Filistinliydi, İncil'in krallar bölümünde anlatıldığına göre, çoban Davud onu, Terebinto vadisinde taşla gebertmiştir, dersiniz ve ilgili bölümün yerini belirtirsiniz.

Edebiyat ve astroloji konusunda bilgili olduğunuzu gösterebilmek için, Tajo nehrinden söz açın, böylece, harika bir not düşme fırsatı elde edersiniz. Tajo nehrine bu adı eski bir İspanya kralının verdiğini, kaynağının şurada olduğunu ve ünlü Lizbon kentinin sınırlarını yaladıktan sonra, şuradan okyanusa döküldüğünü, suyunda altın tanecikleri bulunduğunu falan söylersiniz. Eğer hırsızlardan söz açacaksanız, Coco'nun hikayesini veririm ben size, çünkü ezbere bilirim onu. Saray yosmalarına mı ihtiyacınız var. Piskopos Mondonedo size Lamia'yı, Laia'yı, Flora'yı ödünç verir, bu notlar da size büyük bir ün kazandıracaktır. Kaçırılan kadın istiyorsanız, Ovidius size Medea'yı sunacaktır. Büyüleyen kadın mı gerekli. Homeros'un Calypso'su, Vergilius'un Circe'si var elinizin altında. Yiğit kumandanlardan mı söz ediyorsunuz. Julius Caesar, Anılar'ıyla karşımızdadır. Plutarkhos da size bin İskender sağlayabilir. Aşktan mı konuşmak istiyorsunuz. Azıcık italyanca biliyorsanız, Yahudi Leon'da dilediğiniz kadar aşk hikayesi bulabilirsiniz, eğer uzağa gitmek istemiyorsanız, elinizin altında Fonseca'nın Tanrısal Aşk'ı var, burada hem sizin, hem de dünyanın en akıllı adamının düşünebileceğinden daha çok aşk hikayesi bulabilirsiniz. Kısacası siz yalnız bu adları ya da sözünü ettiğim hikayeleri anın, notları ve açıkla-

maları bana bırakın, kitabınızın sayfa diplerini ve sondan dört yaprağını notla dolduracağıma yemin ederim.

Şimdi gelelim öteki eserlerde görülen, sizinkinde bulunmayan şu yazar listesine. Bu boşluğu doldurmak da kolay. Yapacağınız iş, sizin de söylediğiniz gibi, A'dan Z'ye kadar bütün yazarları içinde bulunduran bir liste elde etmektir, sonra bu listeyi kitabınıza yerleştirirsiniz. Yaptığınız kurnazlığın ve bu yazarlardan pek yararlanmadığınızın ortaya çıktığını düşünsek bile, önemi yok, bakarsınız, yine de bütün bu yazarlardan yararlandığınızı sanacak kadar saf insanlar çıkar, hem, bu uzun yazar listesi başka hiçbir işe yaramasa da eserinize belli bir yetke kazandıracaktır, ayrıca, hiçkimse bu yazarların izinden gidip gitmediğinizi araştırmaya kalkmayacaktır, çünkü böyle bir incelemenin kimseciklere yararı dokunmaz. Ama durun canım. Bence, eksik dediğiniz bu şeylere hiç ihtiyacı yok kitabınızın, çünkü o, Aristo'nun yüzünü bile görmediği, San Basilia'nın sözünü etmediği, Cicero'nunsa aklına bile getirmediği şu şövalye romanlarını alaya alan uzun bir hikaye. Ayrıca, içindeki deli saçmasına benzer düzmece olayların astroloji, geometri, mantık gibi şeylerle uzak yakın ilgisi yok. Ne geometrinin ölçüleri, ne de güzel .söz söyleme sanatının kanıtları gerekli ona. Hiçkimseye vaaz vermeyeceği için, her Hıristiyan'ın dikkat etmesi gereken bir şeyi yapmayacak, yani kutsal şeylerle kutsal olmayanları birbirine karıştırmayacaktır. Gözünüzde bulunduracağınız şey, betimlemelerinizin (tasvirlerinizin) gerçeğe yakın olmasıdır, betimleme ne kadar kusursuzsa, eser o kadar iyi olur, hem şövalye romanlarının gerek halk arasında gerek soylular katında kazandığı ün ve yetkiyi çürütmekten başka bir erek gütmediğinize göre, gidip de felsefecilerden hikmet, kutsal kitaptan öğüt, şairlerden masal, güzel konuşanlardan söylev, ermişlerden mucize dilenmenizin gereği ne? Siz yalnız cümlelerinizin anlamlı ve doğru olmasına, yerli yerine oturmasına dikkat edin, üslubunuz canlı, cümleleriniz tutarlı olsun, düşüncelerinizi iki anlama yer bırakmadan, açık seçik dile getirin, böylece niyetiniz her an sezilsin. Öyle anlatın ki hikayeniz gönlü karalara neşe ver-

sin, neşeli olanların neşesini artırsın, bilgisizleri sıkmasın, ustalar buluşlarınıza hayran kalsın, ciddi kişiler horgörmesin, bilgeler övsün. Sözün kısası, pek çok insanın nefret ettiği ama büyük çoğunluğun bayıldığı bu şövalye romanlarının çürük yapısını yıkmak istediğinizi aklınızdan çıkarmayın. Eğer bu işi başarırsanız, az şey yapmış olmayacaksınız.

Dostumun konuşmasını sessizce dinlemiştim, ileri sürdüğü fikirler beni öyle etkiledi ki tartışmasız kabullendim onları ve şu öndeyişi yazarken buna göre davranmayı kararlaştırdım, sevgili okur, bu öndeyişte sen, hem dostumun sağduyusunu ölçecek, böyle bir danışmana rastlamanın benim için ne büyük talih olduğunu anlayacaksın, hem de doğrudan doğruya senin yararına şeyler bulacaksın, çünkü burada ünlü Don Quijote'un hikayesini dolaysız yoldan ve olanca duruluğuyla okuyacaksın, kahramanımız, Montiel beyliğinde yaşayanlarca, aşıkların en iffetlisi, o bölgenin gördüğü en yiğit şövalye diye bilinmektedir.

Seni böyle ünlü ve saygın (itibarlı) bir şövalye ile tanıştırdım diye pek çok öğünmek istemem ama seyisi, bitirim Sancho Panza'yı tanıştırdığım için bana minnet duymalısın, onun kişiliğinde seyislere yaraşan ve şövalye romanlarında dağınık olarak rastladığımız bütün nitelikleri topladım sanıyorum. İşte böyle okurum, Tanrı sana sağlık versin, beni de unutmasın.

Hoşçakal!

LA MANCHALI DON QUIJOTE KİTABINA

BİNBİR SURAT URGANDA'DAN

Dikkatli davran,
iyi bir kitap yaz, iyi olmak istiyorsan
Ne yaptığını bilmiyorsun diyemez
akılsızlar o zaman.
Ama dikkatli davranmazsan,
kimin eline düştüğünü
uzun sürmez anlaman,
Hemen akıl vermeye kalkar
verecek aklı olmayan.
Deneyle saptanmıştır
güzel bir gölge örter insanı
yaslanınca iyi bir ağaca,
Yaslanacak bir kral ağacı sunuyor
talihin sana Bejar'la,
öyle bir ağaç ki birer prens meyveleri,
dük sanını almış tomurcuklarından biri,

gövdesiyse yeni Büyük İskender.
Yanaş böyle bir ağacın gölgesine,
yiğitlere gülüyor ancak talih.
Serüvenlerini anlatacaksın
La Manchalı bir soylunun
delirmiş aylak aylak kitap okumaktan.
Öyle coşturmuştu ki onu
soylu hanımlar, zırhlar ve şövalyeler,
aşkla kendinden geçti
Çılgın Orlando gibi
ve bileğinin gücüyle elde etti
Dulcinea'yı Tobosolu
Süsleme,
gereksiz resimler koyma kalkanına sakın,
ardına düşersen yapmacığın
boş laf etmekten bir yere varamazsın.
Çok ileri gitme överken,
alaycı biri sanırlar.
"Don Alvaro de Luna,
Kartacalı Hannibal,
İspanya'da kral François
talihten şikayet etsin!"
Zenci Juan Latino gibi
konuşmaya kalkma birden çok dili,
Latince döktürme boşuna,
gitmez bunlar Tanrı'nın hoşuna.
Bilgiçlik taslama bana,
dem vurma felsefeden,
arif olan anlar sonra,
sorar dudağını büküp:
"Nedir bu palavra?"
Akıl satma,

dedikodu yapma,
uzağından geç aklın varsa
seni ilgilendirmeyen şeyin.
Şaka yapmaya çalışma,
verirler ağzının payını,
iyi bir ün kazan
bunun için çalış durmadan,
çünkü boşuna masraf etmiş olur
iyi bir şey yayınlamayan.
Unutma, çatısı camdansa
delidir taş toplayan
komşuya atmak için.
Aklı olan sakınımlı davranır
yazdığı kitapta her zaman
bulunmaz yazdıklarında bir değer
genç kızları eğlendirmek için sayfa
doldurmuşsa eğer

GALYALI AMADIS'TEN
LA MANCALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Sen, acıklı yaşamıma öykündün
yaşadım ben Mahzun Kaya'nın geniş kıyısında,
küçümsendin bu yüzden, gözlerden uzakta,
sevinci cezaya çevirdin
gözlerinden akanı bol bol içtin
tadı biraz tuzlu olsa da,
gümüşün, teneken, bakırın kayboldu toprakta
ama topraktan geldi sana yemeğin,
şundan emin olarak yaşa dünya durdukça

hiç değilse bu çeyrek kürede,
seni herkes mutlaka bir yiğit sayacak
sarı saçlı Apollon atlarını sürdükçe
ülken bütün ülkelerin önünde,
seni yazan bilge dünyada tek ve biricik kalacak.

YUNANLI DON BELIANIS'TEN
LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

En çok bendim kıran, kesen, delen, dağıtan
gezgin şövalyelik dünyasında,
becerikliydim, onurlu, yürekli hem de
bendim alan öcünü haksızlığın, bendim engelleyen,
Ölümsüzleştirdiğin üne ünler katıtm ben,
sevimli bir sevgiliydim, üstelik kibardım da,
bir cüce görürdüm herkesin dev sandığında
ve düello sözüme mutlaka sadık kalırdım ben
Talih diz çöktü önümde,
kurnazlıkla huzursuz ettim
indirip zirveden Kör Yazgı'yı
Ama talihimin yükseldiği yerde,
ayın boynuzu üzerinde çekemedim,
ey yüce Quijote, senin yiğitliklerini.

SENYORA ORIANA'DAN
TOBOSOLU DULCINEA'YA

Sone

Ah, güzel Dulcinea, keşke,
Miraflores El Toboso'da olsaydı,

içim rahat ve huzur bulsaydı,
değişirdim Londra'yı senin köyünle!
Ah, arzuların ve süslü giysilerinle
ruhum ve bedenim donansaydı,
gözlerim bakakalsaydı,
eşitsiz bir kavgaya ittiğim ünlü şövalyeye
Ah, keşke kaçsaydım
namusumla Senor Amadis'ten,
senin soylu şövalye Don Quijote'den kaçtığın gibi!
O zaman kıskanmaz, kıskanılırdım,
neşeyle sıyrılırdım düştüğüm kederden,
tadardım kaygısızca bütün sevinçleri.

GALYALI AMADIS'İN SİLAHTARI GANDALIN'DEN DON QUIJOTE'NİN SİLAHTARI SANCHO PANZA'YA

Ünlü erkek, selam sana,
Talih sana verdiğinde silahtarlığını,
öyle yumuşak kullandın ki aklını,
hiçbir yıkım gelmedi başına
Silah sayılır orak ve çapa uğraş gereği
yalın olur şövalyenin silahtarı,
suçluyorum bu yüzden ben Ay'a saldıranı,
acıyorum boyundan büyük bir işe kalkışana.
Kıskanıyorum şanını
eşeğini ve heybelerini de
onlar gösteriyor ne kadar sakınımlı olduğunu
Bir daha selam yolluyorum sana
ey Sancho, o kadar iyi bir yürek var ki sende,
İspanyol Ovidius'umuz şaplağıyla gösteriyor sana
duyduğu saygıyı.

ARAYA GİREN İNCE OZANDAN SANCHO PANZA VE ROSINANTE'YE

Ben Sancho Panza,
La Manchalı Don Quijote'nin silahtarı,
keyfime göre yaşamak için
yağladım tabanları,
Ağzı sıkı Villadiego da
yaşama felsefesini,
kaçarak özetlemişti *Celestina*'da
bence tanrısal bir kitap olabilirdi,
insani yanını azıcık gizleseydi

Rosinante'ye

Ben Rosinante,
müthiş Babieca'nın ünlü torunu,
zayıflık günahını ondan devraldım,
şimdi Don Quijote diye birinin altındayım
Çifte yarışlara girdim, son gelen kazanıyordu,
ama dörtnala giderken ben
bir saman çöpünü bile kaçırmadım
kaptım kamışı Lazarillo'nun elinden,
verdim köre
elinden alıp içtiği şarabı.

ÇILGIN ORLANDO'DAN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Kimseye benzemezsin, eşin yoktur senin:
Binlerce öncülün arasında bir benzerin olabilir,

geçtiğin yerlerde ne gören vardır benzerini, ne de
kimse bilir,
kimse yenmedi seni, yenemez de, yenen hep sensin.
Bense Orlando'yum, Don Quijote, yanmışım
Angelica için.
Uzak denizleri bilen Orlando
Yiğitliğime unutuş bile saygı gösterir
sererim yiğitliğimi sunağına şöhretin
Sana borçluyum, bana duyulan saygıyı,
sen de benim gibi aklını kaçırdın
o yüzden yarışamam kahramanlıklarınla, şöhretinle
Ama duyarsam sana yalvardığını
bugün bizi beğenmeyen kibirdi Magripli'yle azgın
İskit'in
eşitlenir aşkımla talihsizliğim.

GÜNEŞ ŞÖVALYESİNDEN
LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Denk olmadı kılıcım sizinkine,
ben İspanyol Güneşi, garip saraylı,
yiğitliğim değildi sizinki kadar şanlı,
bir şimşekti yalnız günün doğup öldüğü yerde.
Bakabilmek için Claridiana'nın soylu yüzüne,
boş yere bıraktım kızıl Doğu'nun bana sunduğu
krallığı,
güzel şafağımdı, o benim
onun için burun kıvırdım imparatorlukların hepsine
Eşsiz, garip bir mucizeyle sevdim onu
cayır cayır yanan cehennem bile

korktu öfkesini dizginleyen bileğimin gücünden.
Ama Don Quijote, erişemedim senin sevdana
Dulcinea ünlü, namuslu biri yaptı seni dünyanın
gözünde,
Dulcinea da ün, namus, bilgelik kazanacak senin
gölgende.

SOLISDAN'DAN
LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Kimse sizi kınayamaz Senor Quijote,
alçak olduğunuz,
kirli işlerin adamı olduğunuz için,
saçmalıklarla kafayı bozsanız da
Adalet olacaktır yaptığınız işlerde,
haksızlıkla savaşarak geçti ömrünüz
dayağını yediniz alçaklarla sefillerin
binlerce kere bu kapışmalarda
Kabalık ederse,
acılarınızı anlamayarak
o güzel Dulcinea'nız,
bu haksızlık karşısında sarılın özürümüze
salaktı, kötü bir aracıydı Sancho Panza deyin
Dulcinea ise katıydı, bu yüzden aşığı olamadınız.

BABIECA VE ROSINANTE ARASINDA KONUŞMA

Sone

B. Nasıl bu kadar zayıfsınız, Rosinante?
R. Hiç yemek yok, hep çalışma var da ondan.
B. Ne kötülük gördünüz arpayla samandan?
R. Sahibim bir lokmayı bile benden esirgemekte.
B. Olur mu efendim, hiç incelik kalmadı mı sizde?
Sizin eşek dilinizdir sahibinizi çileden çıkaran.
R. Eşek ölür elbet, eşek doğar
Bakın, dalmış gidiyor yine aşk içinde.
B. Seven aptal mıdır sizce?
R. Sakınımsız desek daha doğru olur.
B. Oldukça soyut bakıyorsunuz dünyaya.
R. Midem boş olduğu içindir.
B. Silahtardan yakının. R. Hayır, bu yetmez.
Ben kendi derdimi kime yamayım?
Biri silahtarı, öbürü sahibim.
Onlar da Rocinante'den tok değil.

I. BÖLÜM

Manchalı Ünlü Don Quijote'nin Karakteri ve Uğraştığı İşler

MANCHA İLİNİN, adını hatırlamak istemediğim bir köyünde bundan bir süre önce, silahlığında mızrağı, atadan kalma kalkanı, ahırında cılız bir beygiri, bir de av köpeği bulunan soylu bir bey yaşıyordu. İçine koyun etinden çok inek eti giren çorba, hemen her akşam yenen soğanlı yahni, cumartesileri yenen domuz yağında pişirilmiş omlet, cumaları yenen mercimek ve pazarları ek olarak sofraya getirilen bir güvercin yavrusu, gelirinin üç çeyreğini götürüyordu. Bayramları giyilen ince kumaştan yapılma dar giysi, kadife pantolonla kadife çarıklar da geri kalanını silip süpürüyordu ve bizim soylu bey, haftanın geri kalan günlerinde kül rengi sağlam bir giysiyle yetiniyordu. Evinde kırkını aşkın bir kahya kadınla yirmisine varmamış bir kız yeğen, hem

cılız beygire bakan, hem de ağaçları budayan, kısacası her işi gören bir de uşak vardı... Bizim soylu bey elli yaşlarındaydı, yapısı sağlam, vücudu ince, yüzü zayıftı, sabahları pek erken kalkar, avdan hoşlanırdı. Soyadının *Quijada* ya da *Queseda* olduğu söylenir ama ondan söz açmış bulunan yazarlar aynı düşüncede değildirler, bununla birlikte, en güvenilir sanılara bakılırsa, *Quejana* adıyla tanınması da mümkündür. Ama bunun bizim hikaye için pek önemi yok. Anlatıda doğruluktan ayrılmayalım yeter.

Şunu bilmek yerinde olur. Bizim soylu bey boş kaldığı zaman (hemen hemen bütün yıl boştu), vaktini şövalye romanlarını okumaya harcardı, yalnız, bu işi büyük bir tutkuyla yapar, avı ve öteki işlerini hemen tümden unuturdu, sonunda o kadar ileri gitti ki verimli topraklarından birkaçını satıp şövalye romanları aldı, bulabildiği bütün kitapları evine doldurdu. Bu kitaplar arasında hiçbiri, ünlü Feliciano de Silva'nınkiler kadar hoşuna gitmiyordu. Bu yazarın üslubuna bayılıyor, adamın saçmasapan sözleri ona birer harika gibi geliyordu. Özellikle, içinde: «Aklımı başımdan alış nedeniniz aklımı öylesine başımdan alıyor ki güzelliğinizden yakınmam sebepsiz değildir» ya da «Kutsallığınızı yıldızlarla birlikte kutsal bir biçimde güçlendiren yüce gökler, size büyüklüğünüzün hak ettiği hakkı hak ettiriyor» gibi sözlere pek sık rastlanan ilanı aşklara ve tehdit mektuplarına bayılıyordu.

Böyle cümleler bizim soylu beyin aklını başından almıştı, bunların anlamını bulmak için kafa patlatıp duruyordu ama kalkıp da yeniden dünyaya gelse, Aristo bile bu sözler karşısında pusulayı şaşırırdı...

Bununla birlikte Don Belianis'in aldığı ve başkala-

rında açtığı yaralara aklı yatmıyordu, yaralarını tımar eden hekimler ne kadar usta olurlarsa olsunlar, vücudunda ve yüzünde bu yaralardan iz kalmamasının imkansız olduğunu düşünüyordu. Herşeye rağmen, bu romanı yazanın, eserini o bitmez tükenmez serüvenlere devam edeceğim diyerek bitirmiş olmasını büyük bir saygıyla karşılıyordu, birkaç kez bu işi kendisi yapmayı denedi. Daha sürekli ve daha önemli birtakım düşünceler kafasını kurcalamamış olsaydı, hiç kuşkusuz, hem de büyük bir başarıyla tamamlayacaktı kitabı.

Bilgili bir adam olan ve öğrenimini Singuenza'da tamamlamış bulunan köy papazıyla *Palmerin d'Angleterre'in* mi, yoksa Amadis de Gaula'nın mı daha yetkin bir şövalye olduğu konusunu tartışıyordu. Ama köyün berberi Nicolas usta, hiçkimsenin şövalye Febo ile yarışamayacağını, onunla kıyaslanabilecek biri varsa, bunun ancak Amadis de Gaula'nın kardeşi, kendisini her duruma uydurmayı bilen Don Galaor olabileceğini ileri sürüyordu. O ne kırıtkanın, ne de kardeşi gibi gözü yaşlının biriydi, üstelik yiğitlikte kardeşinden hiç de aşağı kalmıyordu.

Sözün kısası, bizim soylu bey kendini okumaya öylesine kaptırdı ki geceleri uyumadığı gibi, bütün gününü de bu işe verir oldu, hemen hiç uyumadan habire okuduğu için beyni sulandı, aklı başından uçup gitti. Kafasının içi yalnız bunlarla doldu. Öyle ki zihni büyülerle, kavgalarla, meydan okumalarla, savaşlarla, yaralanmalarla, aşklarla, tutkularla, işkencelerle ve akıl almaz çılgınlıklarla dolu bir dükkan haline geldi. Çok geçmeden bütün bu hayal ürünü şeyler ona gerçek gibi görünmeye başladı. El Cid Ruy Diaz'ın çok iyi bir asker olduğunu ama kılıcının tersiyle bir vuruşta bir dudağı

yerde bir dudağı gökte bir devi ikiye biçen şövalye Keskin Kılıç'la kıyaslanamayacağını söylüyordu. Bernardo del Carpio'yu daha da üstün buluyordu, çünkü o, büyülenmiş olmasına rağmen, kolları arasında toprak ananın oğlu Antaios'u boğup öldüren Herkules'in hilesine başvurarak, Rencesvalles'te Orlando'nun canını almıştı. Kendini beğenmiş, kaba devlerin soyundan gelmesine rağmen iyi yetişmiş, nazik bir dev olan Morgante'den de övgüyle söz ederdi. Ama en çok sevdiği insan, Reynoldos de Montalban'dı, hele Montalban, şatosundan çıkıp da rastladığı şövalyeleri çil yavrusu gibi dağıttığı ve tarih kitaplarına göre, som altından yapılmış olan Muhammed heykelini Cezayir'den kaçırdığı zaman kendinden geçiyordu. Hain Galalon'a gelince, kıçına iyi bir tekme atabilmek için kahya kadını da yeğenini de feda edebilirdi.

Zihni çoktan karmakarışık olduğu için, sonunda bir çılgının düşünebileceği en garip şey geldi aklına. Devletin iyiliği ve kendi kişisel ünü için, gezginci şövalye olmaktan, silahlarını kuşanıp atına atlamaktan ve her türlü haksızlığı onararak, kendisine ölümsüz bir ün sağlayacak tehlikelere atılarak dünyayı dolaşmaktan başka bir şey yapamayacağına inandı. Zavallıcık daha şimdiden, başardığı işlerden ötürü başına bir taç oturtulmuş ve en azından, Trabzon imparatoru olmuş görüyordu kendisini.

Kafası bu tatlı düşüncelerle dolu, yüreği bunların verdiği garip zevkle esrikti, dileğini bir an önce gerçekleştirmekten başka bir şey düşünmez oldu.

İlk işi, dedesinin dedesinden kalma, yüzlerce yıldır evin bir köşesinde yatan küflü paslı zırhı temizlemek oldu. Eksiklerini giderdi, elden geldiğince düzeltti.

Ama başlığın ancak tepesinin kaldığını görünce, eksik yanlarını kartonla kendisi tamamladı, her şeyi birarayа getirerek bir tolga ya da görünüşü tolgaya benzeyen bir şey yaptı. Sonra, bu başlığın kılıç darbelerine dayanacak kadar sağlam olup olmadığını denemek istedi, kılıcını çekti ve bir haftalık işi bir vuruşta tuz buz etti. Bir tolganın böylesine dayanıksız olması hoşuna gitmedi, bu sakıncayı gidermek üzere, içine demir parçaları koyarak yeniden yaptı ve bu kez hoşnut kaldı, başka bir denemeye girişmeksizin, bunun siperlikli, mükemmel bir başlık olduğuna karar verdi.

Sonra gidip atını gözden geçirdi, zavallı hayvan, bacaklarında Gonela'nın[1] *tantum pellis et ossa fuit* (bir deri bir kemik) beygirindeki kadar tümör ve onunkinden daha çok kusur bulunmasına rağmen, Don Quijote'nin gözüne İskender'in Bukephalus'undan ve El Cid'in Babieca'sından daha üstün gözüktü. Ona bir ad bulabilmek için dört gün düşündü, çünkü, kendisine göre, böyle ünlü bir şövalyenin bindiği savaş atının, üstelik başlı başına harika olan bu hayvanın herkes tarafından bilinen bir ada sahip olmaması akıl alacak şey değildi. Bu yüzden ona, gezginci bir şövalyenin atı olmazdan önceki ve şu andaki durumunu dile getiren bir ad bulmaya çalışıyordu. Çünkü, kendi durumu değiştiğine göre, atının da ad değiştirmesi ve yeni durumuyla tutacağı mesleğe uygun, yeterince ünlü ve görkemli bir ad alması pek doğru olurdu. Bütün adlar üstünde uzun uzun düşündükten, hepsini evirip çevirdikten, birleştirip kısalttıktan, birçok kez bozup yaptıktan sonra, nihayet ona *Rocinante* adını verdi, bu ona

[1] XV. Yüzyılda yaşamış olan Ferrara Dükü'nün soytarısı.

soylu, ağzı dolduran ve hayvanın bir zamanlar sıradan bir beygir iken, dünyanın en birinci atı haline geldiğini gösteren ad gibi gözüküyordu.

Atına böylesine güzel bir ad bulunduktan sonra, kendine de bir ad vermek istedi ve sekiz gün düşündükten sonra, nihayet Don Quijote adını buldu, bu, bazı kimselerin ileri sürdüğü gibi, adının Quesada değil, Quijada olduğuna inandırdı elinizdeki şu sahici öykünün yazarlarını. Ama kahramanımız, yiğit Amadis'in böyle kısacık bir adla yetinmediğini, adının sonuna, memleketine ün kazandırmak üzere, doğduğu yerin adını da eklediğini ve böylece Amadis de Gaula adını aldığını hatırlayarak, her soylu şövalye gibi, kendi adının sonuna doğduğu yerinkini eklemeyi ve Don Quijote de la Mancha (Manchalı Don Quijote) adını almayı uygun buldu, böyle davranmakla ailesine ve doğduğu yere onur vereceğine inanıyordu.

Silahlarını parlattıktan, başlığını bir tolgaya benzettikten, atına bir ad bulduktan ve kendine de yeni bir ad takarak kişiliğini sağlamlaştırdıktan sonra, artık aşık olacak bir hanım aramaktan başka işi kalmadığına karar verdi, çünkü aşık olmadan yollara düşen gezginci şövalye, yapraksız ve meyvesiz bir ağaca, ruhsuz bir bedene benzerdi.

— Eğer, diyordu kendi kendine, gezginci şövalyelerin pek çok kez başına geldiği üzere, günün birinde günahlarım ya da talihim yüzünden bir devle karşılaşırsam, bir vuruşta yere serer ya da ikiye biçersem, kısacası dev yenilip de ayağımın altına uzanırsa, bu yengiyi armağan edecek birinin bulunması iyi olmaz mı? Öyle ki dev, hanımımın önüne gidip diz çöksün, alçakgönüllü ve saygılı bir sesle: «Senyora! Ben, pek ünlü şövalye

Manchalı Don Quijote'nin teke tek dövüşte yendiği, Malindrania adasının sahibi, dev Caraculiambro'yum. Kendisinin emriyle, lütfunuza sığınmaya geldim, yüce gönlünüz ne dilerse, onu yapın bana» desin.

Oh! Bizim yiğit şövalye, bu güzel söylevi çektikten sonra, yavuklusu olacak kadını bulmuşçasına sevindi. Söylentilere göre, bir zamanlar, kız farkında bile değilken ya da hiç umursamazken aşık olduğu, genç ve güzel bir köylü kızını yavuklu diye seçti. Kızın adı Aldonza Lorenzo idi, kahramanımız onu, gönlüne sultan etmeye karar verdi. Bunun üzerine, soyluluk yönünden kendi adından aşağı kalmayan ve bir prensese ya da soylu hanıma yaraşacak bir ad aradı, *Dulcinea del Toboso'yu* (Tobosolu Dulcinea) buldu, çünkü kız bu kentte doğmuştu. Bu ad, kendisine ve atına verdiği adlar kadar uyumlu, benzersiz ve anlamlı geliyordu ona.

II. BÖLÜM

Usta Don Quijote'nin İlk Seferi

BÜTÜN BU İŞLERİ yaptıktan sonra, tasarılarını gerçekleştirmekte daha fazla gecikmek istemedi. Kendisini bekleyen o kadar çok öcü alınacak hakaret, düzeltilecek yanlışlık, onarılacak çılgınlık, cezası verilecek yolsuzluk, ödenecek borç vardı ki gecikmesinden dolayı yeryüzüne çökecek acılardan kendisini sorumlu tutuyordu.

Böylece, niyetini kimselere açmadan, hiçkimseye görünmeden, bir sabah, gün ağarırken (temmuz ayının en sıcak zamanıydı) tepeden tırnağa silahlandı, Rocinante'ye atladı, iyice oturmayan tolgasını başına

geçirdi, kalkanını koluna taktı, mızrağını aldı ve bu güzel maceranın bu kadar kolay başladığına şaşarak, kümes avlusunun arka kapısından çıkıp kırlara yollandı.

Ama daha dışarı adımını atar atmaz yüreğine öyle bir kaygı düştü ki az kalsın geri dönüyordu. Şövalye olmadığını ve şövalyelik geleneklerine göre bu unvanı taşıyan birine silah çekmemesi gerektiğini, çekemeyeceğini düşündü, bir şövalyeyle savaşmak zorunda kalsa bile, mesleğe yeni girmiş biri olarak, bunu alnının teriyle hak etmedikçe, kalkanına hiçbir şey kazdırmaması, armasız bir zırh giymesi gerektiğini düşündü. Bu düşünceler onu duraksattı ama çılgınlığı bütün akıl yürütmelerden daha güçlü olduğu için, sonunda kendisini bu duruma düşüren kitaplarda okuduğu üzere, o türlü davranmış bir sürü insan gibi, ilk önüne çıkana kendini şövalye ilan ettirmeye karar verdi. Zırhının rengine gelince, onu ilk fırsatta öylesine parlatacaktı ki parıltısı göz kamaştıracaktı.

Yüreğine böylece su serptikten sonra, atının tutturduğu yoldan başkasına gitmeyi gereksiz bularak yola devam etti, macera denen şeyin bu olduğuna inanan bizim yiğit maceracı, kendi kendine konuşarak ilerliyordu:

— İleriki yüzyıllarda maceralarım yayımlandığı zaman, hiç kuşku yok ki bunları kaleme alacak insan, ilk seferimi anlatmaya şöyle başlayacaktır: «Apollon sarı saçlarının altın yumağını dünyanın engin yüzeyine yaymaya yeni başlamıştı, küçük kuşlar, kıskanç bir kocanın yatağını bırakarak Mancha ilinin ufuklarındaki pencere ve kapılardan kendini ölümlülere göstermeye gelen pembe yanaklı güzel Şafak Perisi'ni, tatlı ve yumuşak musikileriyle selamlıyorlardı, ünlü şövalye

Don Quijote, yumuşak yatağından çıkarak ünlü atı Rocinante'ye bindi, eski ve ünlü Montiel ovasına doğru yola çıktı.»

Gerçekten de o sırada Montiel ovasındaydı.

— Mutlu çağ, diye devam etti, benim, tunç üzerine kazılmaya, mermerden heykeli yapılmaya, gelecekte anımı yaşatmak üzere, bez üstüne işlenmeye layık yüce ve benzersiz eylemlerimin ışıltısını görecek olan dertli yüzyıl. Sen ey bilge büyücü, bu şaşırtıcı hikayeyi kaleme alacak kişi kim olursan ol, rica ederim, bütün yolculuklarımın değişmez yoldaşı, benim iyi Rocinante'mi unutma.

Ve sonra, sanki gerçekten aşıkmış gibi:

— Ey prenses Dulcinea! diye bağırdı, ey şu tutsak kalbin sultanı, yanınızdan kovmakla, bir daha güzel yüzünüzün karşısına çıkınama emrini böylesine kesin vermekle, büyük bir haksızlık ettiniz bana. Ey düşlerimin kadını, sizin olan ve aşkınız uğrunda bunca acı çekmiş bulunan şu kalbi hatırlayın lütfen!

İşte böyle, romanlardan okuduğu, üslubunu tutturmaya çalıştığı daha bir sürü sözü sıralayarak saçmalayıp duruyordu, o kadar yavaş gidiyordu ki güneşin bir hayli yükseldiğini ve eğer varsa, beynini kaynatacak derecede ısındığını farkedemiyordu.

Başına ilgi çekici hiçbir şey gelmeden, hemen bütün gün yol aldı, bu onu umutsuzluğa düşürüyordu, çünkü gücünü ve yürekliliğini deneyebileceği birine rastlamak için sabırsızlanıyordu. Bazı yazarlar, ilk macerasının Puerto Lapice olayı, bazılarıysa yeldeğirmenleri macerası olduğunu söylerler. Ama benim bu konudaki bilgilerime ve Mancha ili tutanaklarından öğrenebildiğime göre, bütün gün yol aldılar, akşama doğru

atı da kendisi de yorgunluktan bitkin, açlıktan gebermiş durumdaydı.. O zaman hem dinlenebileceği, hem de dayanılmaz bir hal alan açlığını gidereceği bir şato ya da bir çoban kulübesi var mı diye çevresine bakındı, yoldan pek uzak olmayan bir yerde bir han gördü, bu han ona, kurtuluş yolunu aydınlatmak üzere ışıldayan bir yıldız gibi geldi. Hızını artırdı, gün sona ererken hana vardı.

Tam o sırada kapının önünde geceyi geçirmek üzere orada konaklamış bulunan katırcılarla birlikte Sevilla'ya giden, hani şu hafifmeşrep dediğimiz kızlardan birkaçı vardı. Düşündüğü, gördüğü ve hayal ettiği her şeyi gerçek sanan, kitaplardakine benzeten bizim maceracı, hanı görür görmez, dört kulesi, gümüş dorukları, iner-kalkar köprüsü, çevresini kuşatan su hendekleri ve bu gibi yapıların betimlemesi için gerekli daha başka ayrıntılarıyla bir şatoya benzetti onu.

Mazgallar arasından bir cücenin çıkıp bir şövalyenin geldiğini haber vermek üzere boru öttürmesini bekleyerek, Rocinante'nin dizginlerine asıldı, bu sözümona kalenin birkaç adım ötesinde durdu ama, cücenin boruyu öttürmekte geciktiğini, Rocinante'ninse ahıra girmekte acele ettiğini görünce, kapıya doğru ilerledi, burada az önce sözünü ettiğimiz yosmalarla karşılaştı, kızlar, gözüne iki güzel genç kız ya da şatonun kapısında dinlenen iki çekici hanım gibi gözüktü.

Tam bu sırada (haşa huzurunuzdan) domuzlarını çayırdan ahıra götüren bir çoban hayvanlarını toplamak üzere borusunu öttürdü, Don Quijote bunu, hemen beklediği şeye, yani gelişini bildiren cüceye yordu.

Anlatılmaz bir sevinçle, hemen kapıya ve hanımlara yaklaştı, kadınlar, bu tepeden tırnağa silahlı, kalkanlı,

mızraklı adamı görünce korktular, içeri kaçmak istediler. Ama onların kaçışını ürküntüye veren Don Quijote karton siperliğini kaldırdı, kuru ve tozlu yüzünü açarak, sakin bir sesle ve büyük bir incelikle onlara seslendi:

— Kaçmayın, soylu hanımlar, korkacak bir şey yok, üyesi bulunduğum şövalyelik mesleği insanlara, hele sizler gibi yüce ve güçlü hanımlara saldırmama engeldir.

Kızlar, o kötü siperliğin örttüğü yüzü görmeye çalışarak ona bakıyorlardı ama, toplumsal durumlarına hiç uymayan bir adla, hanım diye çağrıldıklarını görünce, gülmekten kendilerini alamadılar, öyle ki sonunda Don Quijote kızdı ve şöyle dedi onlara:

— Güzele ağırbaşlılık yaraşır, ayrıca fol yok yumurta yokken gülmek büyük budalalıktır. Saygıdeğer hanımlar, hakaret etmek için söylemiyorum bunu, çünkü sizlere hizmet etmekten başka bir niyetim yok. Kendileri için pek yeni olan böyle bir dil ve şövalyemizin gülünç kılığı kadınların gülme isteğini kamçılıyor, bu da Don Quijote'nin kızgınlığını artırıyordu, eğer tam bu sırada hancının geldiğini görmeseydi, öfkesi, hiç kuşkusuz, bu noktada kalmayacaktı. Çok sakin, şişman bir adam olan hancı, garip bir zırh giymiş, kalkan ve mızrak taşıyan bu karmakarışık insanı görünce, kızlar kadar büyük bir gülme isteğine kapıldı ama, bu savaş aygıtından korktuğu için, onunla kibarca konuşmaya karar verdi:

— Sayın şövalye, dedi, eğer yüce efendimiz yatacak bir yer arıyorsa, bu handa her şeyi bulacak, yalnız yatak bulamayacaktır, çünkü hiç yatağımız yoktur ama geri kalan her şey boldur.

Don Quijote, şato sahibinin alçakgönüllülüğü karşısında —çünkü hanı bir şato, hancıyı da şato sahibi olarak görüyordu— şöyle karşılık verdi:

— Üzülmeyin sayın şato sahibi, pek az bir şey yeterlidir benim için, çünkü: «Silahlar benim süsüm, savaşsa yatağımdır.»

Hancı, şato sahibi lafını duyunca, Don Quijote'nin kendisini tam bir Castellano[1] diye gördüğünü sandı, oysa Endülüslüydü, Sanlucar kıyısındandı, Caco kadar hırsız, bir öğrenci ya da Fransız kralının sarayındaki içoğlanı kadar kurnazdı:

— Öyleyse, senyor: «Yatağınız kara taş, uykunuz da bir nöbet olacak.» Bu durumda sizin için, attan inmekten başka yapacak iş kalmıyor, bu kulübede yalnız bir gece değil, bütün ömrünüzce uykusuz kalabileceğinize inanabilirsiniz.

Bunu söyledikten sonra, Don Quijote'nin üzengisini tutmaya geldi, bizim şövalye, bütün gün ağzına bir lokma koymamış her insan gibi, büyük güçlükle attan indi.

Şövalye, dünyanın bütün kuru ot yiyen hayvanları içinde bundan daha iyisi bulunmadığına yemin ederek hancıdan, atına iyi bakmasını istedi. Hancı, hayvanı dikkatle gözden geçirdi ama at Don Quijote'nin ileri sürdüğü kadar iyi gözükmedi gözüne. Hayvanı ahıra yerleştirdikten sonra, konuğunun ne istediğini sormaya geldi, onu, çoktan barıştığı kızlara zırhını çıkarttırırken buldu. Kızlar zırhın ön ve arka kısımlarını çıkarmışlardı ama boğazlığı ve mavi kurdelalarla bağlanmış tolgayı bir türlü çıkaramıyorlardı. Düğümleri kesmeden çözemiyorlar, Don Quijote de buna razı gelmiyordu. Bunun için, bütün geceyi aklınıza gelebilecek en gülünç, en garip bir kılıkta, yani kafasında tolgayla geçirdi, zırhını çıkarmaya yardım eden zavallı fingirdek

[1]Castellano, hem «şato sahibi» hem de «Kastillalı» demektir.

kızları önemli kişiler, şatoda oturan soylu hanımlar diye gördüğünden, onlara çelebice şunları söyledi:

— Hiçbir şövalye
Köyünden bu şatoya
Gelen Don Quijote kadar
İhtimam görmedi kadınlardan.
Hizmetindeydi soylu hanımlar
Atınaysa bakıyordu prensesler.

Yani Rocinante! Çünkü güzel hanımlar, atımın adı Rocinante'dir, benimki de Manchalı Don Quijote, bu adı, beni sizlere tanıtacak bir hizmette bulunduktan sonra açıklamak niyetindeydim. Lancelot'nun şu eski ezgisini içinde bulunduğumuz ana uygulamak isteyişim, adımı vaktinden önce öğrenmenize sebep oldu. Ama, umarım ki siz yüce efendilerimin buyruklarınızla şereflendireceğiniz, benim de gerek itaatimle, gerekse kolumun gücüyle kendilerine hizmet etmeye ne kadar istekli olduğumu göstereceğim daha başka anlar da gelecek.

Böyle tumturaklı sözlere alışkın olmayan kızlar tek laf etmiyorlardı, bizim şövalyeye bir şey yemek isteyip istemediğini sormakla yetindiler.

— Ne olursa yerim, diye karşılık verdi Don Quijote ve sanırım pek yerinde bir iş olacak bu yemek.

Aksiliğe bakın, günlerden cumaydı, koca handa Kastilla'da *abadejo,* Endülüs'te *bacallao,* başka kentlerde *curadillo,* daha başka yerlerde de *truchuela*[1] adı verilen balığın artıklarından başka yemek yoktu. Bunun üzerine, başka balık bulunmadığına göre, sayın senyorun

[1] *Truchuela,* hem alabalık yavrusu, hem de morina anlamına geliyor, yazar, buna dayanarak kelime oyunu yapıyor.

alabalık yavrusu yiyip yemeyeceği soruldu.

— Eğer çoksa, dedi, alabalığın yerini tutar, çünkü, aslında sekiz riyal ya da sekiz riyallik bir metelik aynı şey demektir, belki de alabalık yavrusu, sığırdan daha lezzetli olan danaya ya da keçiden daha lezzetli olan oğlak etine benziyordur, neyse, ne olursa olsun, tez getirin, çünkü insan silah talimine ve onların ağırlığına ancak dolu bir mideyle dayanabilir.

Serin diye hanın kapısında bir masa hazırladılar ona, hancı, Don Quijote'nin önüne alabildiğine tuzlanmış ve pek kötü pişirilmiş bir parça morina balığıyla zırhından daha kara, daha kirli bir ekmek getirdi. Yemek yiyişi pek gülünçtü, çünkü, kafasında o başlık varken, siperliği de yukarı kalkıkken ağzına bir şey götürmesi olanaksızdı, onun için, kızlardan birinin bu işi yapması gerekti. Ama bir şey içebilmesi mümkün değildi, eğer hancı bir kamış kesip, bir ucunu ağzına yerleştirdikten sonra, öteki ucundan şarap boşaltmayı akıl etmeseydi, bu işten vazgeçmesi gerekecekti. Bizimki başlığının kurdelalarını kestirmektense, bütün bunlara sessizce katlanıyordu.

Bu sırada hana bir domuz kasabı geldi ve daha avluya girer girmez, beş altı kez boru öttürdü. Bu, Don Quijote'yi, çok ünlü bir şatoda bulunduğuna inandırmaya yetti. Kendisine müzikle hizmet ettiklerini sandı, morina balığı gözüne alabalık gibi, kuru ekmek de pandispanya gibi göründü, fingirdek kızları soylu hanımlar, hancıyı da şato sahibi diye kabullendi. Şövalyelikten ve ilk seferinden pek hoşnuttu. Tek bir şey canını sıkıyordu, o da şövalye sanını almamış olmaktı, çünkü, bu sanı almadıkça, hiçbir maceraya atılmaya hakkı yoktu.

III. BÖLÜM

Don Quijote'nin Gülünç Bir Şekilde Şövalye Oluşu

AKLI FİKRİ BU İŞTE OLDUĞUNDAN, yoksul han yemeğini kısa kesti, ayağa kalktı ve hancıyı ahıra götürdü, burada adamın ayaklarına kapanıp şöyle dedi:

— Değerli şövalye, kibarlığınızdan beklediğim ve hem ününüze ün katacak, hem insanlığın yararına olacak bir lütfu elde etmeden yerden kalkmayacağım.

Onu ayaklarına kapanmış görmekten ve böyle sözler işitmekten şaşkına dönen hancı, ne diyeceğini, ne edeceğini bilmeksizin ona bakıyor, yerden kaldırmaya uğraşıyordu, baktı ki ne yapsa boş, istenen lütfu kendisine bağışlayacağına söz verdi.

— Ben de cömertliğinizden ancak bunu bekliyordum senyor, diye karşılık verdi Don Quijote, sizden istediğim ve büyük bir incelikle kabul buyurduğunuz lütuf şu. Hemen yarın şövalye ilan edin beni ve bu gece de şatonuzun kulesinde silah nöbeti tutmama izin verin. Böylece arzum yerine gelecek ve ben şövalyeliğe ve gezginci şövalyelere yaraşır biçimde —çünkü ben de gezginci bir şövalyeyim— mutsuz insanlara yardım etmek üzere dünyayı dolaşmaya çıkacağım.

Daha önce de söylediğim gibi, ince bir düzenci olan ve konuğunun kafasındaki bozukluğu sezen hancının, bu konuşmadan sonra kuşkusu kalmadı ve o akşamı hoşça geçirmek üzere, Don Quijote'nin suyuna gitmeye karar verdi.

Ona, arzuladığı ve istediği şeyin pek haklı olduğu-

nu, yüzünden anlaşıldığı üzere, böyle önemli bir şövalye için bundan daha doğal bir şey olamayacağını söyledi, kendisi de gençliğinde bu soylu işe atılmıştı, dünyanın dört bir yanına, bu arada Malaga'nın kenar mahallelerine, Riaran adalarına, Sevilla'daki *Compas* mahallesine, Segovya pazarına, Valansiya'daki *Oliuera* meydanına, Gırnata'nın *Rondilla'sına*, Sanlucar kıyısına, Kurtuba'nın *Potro* mahallesine, Toledo barlarına[1] — ve daha bir sürü yere giderek macera aramış, buralarda ayaklarının hafifliğini, ellerinin ustalığını artırmış, bir sürü namussuzluk yapmış, dullarla düşüp kalkmış, genç kızları baştan çıkarmış, öksüzleri kandırmış, kısacası, İspanya'nın bütün mahkeme ve cezaevlerinde tanınmış, sonunda kendisinin ve başkalarının parasıyla yaşadığı bu şatoya çekilmişti, ne nitelikte olurlarsa olsunlar, evi bütün gezginci şövalyelere açıktı, çünkü onlara sevgisi vardı, yeter ki seferden dönüşte kendisine de bir payversinlerdi. Yeniden yaptırmak üzere yıktırdığı için, şatoda silah nöbeti tutacak bir kule bulunmadığını sözlerine ekledi ama konuğun da bildiği gibi, zorda kalınca, bu nöbet her yerde tutulabilirdi, kendisi de bu gece şatonun avlularından birinde bu işi yapabilirdi, sabahleyin, Tanrı'nın da yardımıyla, töreni tamamlar, kendisini şövalye, hem de yeryüzündeki bütün şövalyelerden üstün bir şövalye yaparlardı. Bunları dedikten sonra, üzerinde para olup olmadığını sordu.

Don Quijote, yanında tek bir metelik bulunmadığını söyledi, çünkü okuduğu kitaplarda bir gezginci şövalyenin yanına para aldığını görmemişti.

— İşte bunda yanılıyorsunuz, dedi hancı, kitaplarda

[1]O zamanlar serseriler ve ipsiz sapsızların dolaştığı yerler (Mapa *de la Picaressa).*

bu konuda hiç laf yoktur, çünkü yazarlar para ve yedek çamaşır gibi pek gerekli şeyleri taşımaktan söz etmeyi gereksiz saymışlardır. Nitekim, hiç kuşkunuz olmasın ki bütün gezginci şövalyelerin şişkin bir kesesi, yaralarına sürmek üzere de bir kutu merhemi vardı, çünkü ormanların ve çöllerin göbeğinde korkunç savaşlara tutuştukları zaman, her istedikleri anda yaralarını saracak birini bulamazlardı. Bir bulutun üstünde yardımlarına koşan büyücü dostları olduğu zaman başka tabii, bu büyücü onlara, bir genç kız ya da cüceyle, dilinizin ucuna bir damlasını koyduğunuz anda sizi eskisinden daha sağ ve esen kılan sıvıyla dolu bir şişe yollardı. Ama bu işe pek fazla güvenilemeyeceği için, şövalyeler, yanlarında gezdirdikleri seyislerin para, merhem ve sargı bezi gibi gerekli şeyleri almasını sağlarlardı, seyisleri yoksa, ki bu pek ender görülen bir şeydi, o zaman bütün bunları, atın sırtındayken bile gözünüze çarpmayacak biçimde gizlenen bir heybe içinde kendileri taşırlardı, gizli bir heybe diyorum, çünkü doğrusunu isterseniz, bazı ender durumlar bir yana, gezginci şövalyeler heybe kullanmazlardı. Onun için, benden size öğüt, hatta yakında şövalye olacağınıza göre, bir ağabey olarak buyruğum, bundan böyle para falan gibi gerekli şeyleri almadan sakın yola çıkmayın, göreceksiniz, hiç ummadığınız zamanlarda pek çok işinize yarayacaktır bütün bunlar.

Don Quijote, öğüdünü eksiksiz yerine getireceğine söz verdi, sonra, hanın yanındaki büyük avluda silah nöbeti tutmak üzere hemen hazırlığa girişti. Zırhının bütün parçalarını topladı, götürüp bir kuyunun yakınındaki yalağın içine koydu, kalkanını koluna geçirdi, mızrağını eline aldı, ciddi bir tavırla yalağın önünde

gezinmeye başladı. O bu işe başladığı zaman çoktan gece olmuştu.

Hancı, herkese, Don Quijote'nin çılgınlığını, silah nöbetini ve şövalye olmak için nasıl sabırsızlandığını anlattı. Handakiler böylesi bir çılgınlık karşısında şaşkınlığa düşerek onu seyre geldiler ve gördüler ki ciddi ve kararlı bir tavırla, kimi zaman geziniyor, kimi zamansa mızrağına yaslanıp silahlarına dönüyor, uzun uzun bakıyor. Gece iyice bastırmıştı ama ay ışığı vardı, acemi şövalyenin her yaptığı görülebiliyordu.

Bu sırada handa yatan katırcılardan birinin aklına hayvanları sulamak geldi, bunun içinse, silahları yalaktan çıkarması gerekiyordu. Don Quijote onu görünce bağırdı:

— Şimdiye dek hiç kılıç kuşanmamış değerli bir şövalyenin silahlarına yaklaşmak cesaretini gösteren gözüpek şövalye, kim olursan ol, yapacağın şeye dikkat et! Gözüpekliğin yüzünden canını yitirmek istemiyorsan dokunma onlara!

Katırcı bu uyarıya hiç aldırmadı (oysa aldırsaydı kendi yararına olurdu), tersine, kayışından tuttuğu gibi, gücünün yettiği kadar uzağa fırlatıverdi silahları. Bunu gören Don Quijote başını göğe kaldırdı. (Görünüşe göre) Dulcinea'ya hitap ederek bağırdı:

— Saygıdeğer senyora, tutsağınız olan insana yapılan bu ilk saldırıda bana yardım edin, lütfunuzu esirgemeyin ve koruyun beni!

Bu ve buna benzer şeyler söyledikten sonra, kalkanını bir yana bıraktı, mızrağını iki elle kavrayarak katırcının başına öyle bir indirdi ki adamcağız ayaklarının dibine seriliverdi, böyle bir darbe daha yeseydi, hekime ihtiyacı kalmayacaktı. Don Quijote, bu işi bitirdik-

ten sonra, silahlarını topladı ve hiçbir şey olmamışçasına nöbetine devam etti.

Az sonra, olup bitenlerden habersiz başka bir katırcı (nereden haberi olsundu? Birinci katırcı hâlâ baygın orada yatıyordu) katırlarını sulamak üzere çıkagelди, tek laf etmeden, kimseden yardım istemeden silahları yalaktan alıp atmak üzereyken, Don Quijote yine kalkanını yere bıraktı, mızrağını iki eliyle kavradı ve hani adamın kafasını paramparça etmediyse bile, iki üç parçaya ayırdı.

Gürültüyü işiten bütün han müşterileri koştular, Don Quijote onları görünce, kalkanını koluna geçirdi, kılıcını çekti:

— Ey güzel kadın diye bağırdı, şu zayıf kalbime destek ol, güç ver! Bu şahane macerada güzel gözlerinizi, eseriniz olan şu şövalyeye çevirmenin zamanı geldi.

Bunları söyledikten sonra öyle bir cesaret buldu ki dünyanın bütün katırcıları gelse, onu oradan atamazdı. Ama yaralıları gören arkadaşları, Don Quijote'yi uzaktan taş yağmuruna tuttular, o, silahlarından ayrılmamak için yalağın yanından uzaklaşmıyor, kalkanıyla elinden geldiğince korunuyordu. Öte yandan hancı, katırcılara, bu adamın bir deli olduğu konusunda kendilerini uyardığını ve hepsini öldürse bile ceza yemeyeceğini haykırıyordu. Ama Don Quijote daha hızlı bağırıyor, katırcıları korkaklık ve alçaklıkla, şato sahibini de gezginci şövalyelere böyle davranılmasına izin verdiği için, şövalyeliğe yakışmamakla suçluyordu.

— Şövalyelik rütbesini elde etmiş olsaydım, diyordu, ne hain olduğunuzu gösterirdim size. Pis ve bayağı herifler, size gelince, vız gelirsiniz bana. Çekin kılıçlarınızı, yaklaşın, gelin, gücünüzün yettiğince saldırın,

saygısızlığınızı ve çılgınlığınızı sizlere kaça ödeteceğimi göreceksiniz.

Bunları öyle bir cesaretle söylüyordu ki saldırganlar büyük bir korkuya kapıldılar, bu korku ve hancının bağırmaları, taş yağmurunu kesti, Don Quijote, yaralıları alıp götürmelerine izin verdi, hiçbir şey olmamış gibi, büyük bir dinginlik ve soğukkanlılıkla nöbetine devam etti.

Bu tatsız şakalardan pek hoşlanmayan hancı, başka bir olay çıkmadan konuğuna şu Allah'ın cezası şövalyelik rütbesini vermeyi kararlaştırdı. Bunun üzerine, böyle olduklarını hiç bilmediği ama şimdi ağızlarının payını almış bulunan o kaba heriflerin saldırganlığından ötürü özür diledi, daha önce de itiraf ettiği gibi, şatoda kule bulunmadığını ama işin geri kalan yanı için bunun hiçbir önem taşımadığını belirtti, bildiği kadarıyla, bir insanı şövalye yapabilmek için en önemli şey, kılıcın yanıyla omzuna üç kez vurduktan sonra, bir kez de sırtına dokunmaktı, buysa, kırda bayırda bile yapılabilirdi, kendisi, silah nöbeti konusunda da gerekenden fazlasını yapmıştı, çünkü nöbet için iki saat gerekirken, o dört saat beklemişti. Don Quijote bütün bunlara inandı ve isteneni yapmaya hazır olduğunu bildirdi, bu işi bir an önce bitirmesini rica etti, çünkü şövalye olduktan sonra, az önceki gibi kendisine saldırılırsa, hancının gösterdiklerinin dışında şatoda kimseyi sağ bırakmayacaktı.

Büyük bir korkuya kapılan ihtiyatlı hancı ilkin gidip katırcılara verdiği ot ve arpaları yazdığı defteri aradı, sonra, yukarıda adını andığımız iki kızla, bir mum parçası taşıyan küçük bir oğlanı da alarak Don Quijote'nin yanına geldi, diz çöktürdü ve (sanki vaaz veriyormuş

gibi) defterden bir şeyler okumaya başladı, yarı yolda kesti, kılıçla Don Quijote'nin omuzuna şöyle adamakıllı bir vurdu, yine dişlerinin arasından mırıldanmaya devam ederek bir kez de hafifçe sırtına dokundu. Bu iş bitince, kadınlardan birine, şövalyeye kılıç takmasını söyledi. Kadın bunu büyük bir incelik ve saygınlıkla yaptı, şövalyemizin az önce gösterdiği yavuzluklar engel olmasa, bu törenin her dakikasında gülmekten kırılacaktı. Kılıcı beline astıktan sonra, soylu hanım, Don Quijote'ye dönüp:

— Tanrı sizi başarılı bir şövalye yapsın ve kavgalarınızda sizden yana olsun! dedi.

Don Quijote, bu lütfu kime borçlu olduğunu bilmek üzere, kadından adını bağışlamasını rica etti, çünkü, bileğinin hakkıyla elde edeceği ünü onunla paylaşmayı düşünüyordu. Kız, büyük bir alçakgönüllülükle, adının Tolosa olduğunu söyledi, Toledolu bir kundura tamircisinin kızı olup Sancho Bienaya'nın evlerinde çalıştığını, nerede bulunursa bulunsun daima hizmetinde olacağını ve onu efendisi bileceğini belirtti.

— Sizden ricam, bundan böyle don sanını alın, yani Donna Tolosa adını taşıyın, dedi, Don Quijote. Kız da öyle yapacağına söz verdi. Öteki kız, şövalyenin mahmuzlarını taktı ve aralarında yine aynı konuşma geçti, Don Quijote kıza adını sordu, yosma, Antequeralı saygıdeğer bir değirmencinin kızıyım, adım da Molinera diye karşılık verdi. Don Quijote, ondan da don sanını almasını, yani Donna Molinera olmasını istedi, teşekkürler etti, her zaman hizmetinizdeyim diye ekledi.

O güne dek benzeri görülmemiş bu tören büyük bir hızla ve adeta dörtnala bitirildikten sonra, Don Quijote, şövalye olmanın heyecanı ve hemen yollara düşüp

macera aramanın sabırsızlığıyla Rocinante'yi eyerletti, üstüne atladı ve kendisini şövalye yapmak lütfunda bulunduğu için teşekkür etmek, burada tekrarı gereksiz daha bir sürü şey söylemek üzere hancının yanına vardı. Hancı, nihayet ondan kurtulacağını görmenin sevinci içinde övgülerine aynı şekilde ama daha kısaca karşılık verdi, para mara istemeden, hiçbir üzüntü duymadan yolcu etti onu.

IV. BÖLÜM

Handan Ayrıldıktan Sonra Şövalyemizin Başına Gelenler

DON QUIJOTE GÜN IŞIMAK ÜZEREYKEN handan ayrıldı, nihayet şövalye olduğu için öyle hoşnut, öyle gururlu, öyle sevinçliydi ki neşesi atının kolanlarından taşıyordu. Hancının al dediği şeyleri, özellikle parayla gömlekleri hatırladı, bütün bunları almak, bu arada bir de seyis edinmek üzere eve dönmeye karar verdi, seyislik için, komşularından, yoksul ve çok çocuklu ama tam gezginci şövalye seyisi olacak nitelikteki bir köylüyü düşünüyordu. Bu kararla köyünün yolunu tuttu, Rocinante ahırın kokusunu aldığından öyle bir koşmaya başladı ki ayakları adeta yerden kesildi.

Tam yarı yola gelince, sağda ormanın derinliklerinden gelen, zayıf bir ses, inleyen bir insan sesi işitir gibi oldu. Bunu işitir işitmez:

— Mesleki görevimi yerine getirip verdiğim iyi kararların meyvesini toplama fırsatını bana böyle çabuk bağışladığı için Tanrı'ya şükürler olsun, dedi. Bu inilti-

ler, yardımıma ihtiyaç duyan bir zavallıdan geliyor herhalde.

Bunun üzerine, dizginlere asılıp Rocinante'yi çığlıkların geldiği yana sürdü. Daha ormana yeni girmişti ki meşe ağacına bağlanmış bir kısrak ile başka bir meşeye bağlanmış, beline kadar çıplak, on beş yaşlarında bir oğlan gördü. Bağıran oydu, bağırması da boşuna değildi, çünkü sağlam yapılı bir köylü, kayışla oğlanı dövüyor, her vuruşta da bir öğüt veriyordu:

— Dilini tut !.. Gözünü aç !..

— Bir daha yapmayacağım efendim, diye bağırıyordu oğlan, Tanrı aşkına yemin ederim ki bir daha yapmayacağım! Söz veririm, bundan böyle daha iyi bakacağım sürüye.

Bu sahneyi gören Don Quijote, öfkeli birsesle bağırdı:

— Behey görgüsüz şövalye, savunmasız birine saldırmaya utanmıyor musunuz? Atınıza binin, mızrağınızı alın (atın bağlı olduğu meşeye dayalı bir mızrak vardı), korkağın biri olduğunuzu göstereyim size!

Köylü, kargısını burnuna doğru uzatan bu silahlı korkuluk karşısında küçük dilini yuttu, kibarca karşılık verdi:

— Sayın şövalye, cezalandırdığım bu delikanlı, nah şurada bekleyen sürümü güttürdüğüm uşaklardan biridir. Öyle dikkatsiz ki her gün koyunlarımdan birini yitiriyor, sonra, bu umursamazlığını cezalandırdığım zaman da bunu cimrilikten, kendisine para vermemek için yaptığımı söylüyor. Tanrı üstüne, ruhum üstüne yemin ederim ki yalan söylüyor!

— Yalan söylüyor ha... Benim karşımda yalanlamaya kalkışmak ha, iğrenç herif! dedi Don Quijote. Hepimizi aydınlatan güneş üstüne yemin ederim, mızrağımı

vurup sırtından çıkarmak geliyor içimden. Hiç laf etmeden derhal parasını verin bu çocuğun, yoksa, Yüce Tanrı adına yemin ederim, şimdi gebertirim sizi... Çözün önce kollarını.

Köylü, başı önünde tek söz etmeksizin uşağını çözdü, Don Quijote, delikanlıya alacağının ne kadar olduğunu sordu.

— Dokuz aylık diye karşılık verdi delikanlı, aylığı yedi riyalden.

Don Quijote hesap etti, altmış üç riyal tuttuğunu gördü ve köylüye, eğer ölmek istemiyorsa, bu parayı derhal ödemesini emretti.

Köylü, tir tir titreyerek, zamanların kötülüğü ve ettiği yemin gözönünde tutulursa (oysa yemin memin etmemişti) borcunun bu kadar tutmadığını, bunun içinden üç çift ayakkabıyı ve oğlan hasta düştüğü zaman yapılan iki kan almayı düşmek gerektiğini söyledi.

— Bütün bunlar iyi hoş, dedi Don Quijote ama kan almalar ve ayakkabılar yok yere ona indirdiğiniz sopalara sayılır. O sizin ayakkabılarınızın derisini eskitti, siz de onun sırtının derisini, berber onun kanını hastayken aldı, sizse sapasağlamken. Bu yüzden, size hiçbir borcu yok artık.

— İşin kötü yanı şu ki diye karşılık verdi köylü, üzerimde para yok, Andrés eve gelsin, son kuruşuna dek öderim parasını.

— Ben mi onunla gideceğim? diye bağırdı çoban, Tanrı korusun! Hayır, senyor, gitmeyeceğim. Yalnız kalır kalmaz, Saint Berthélemy şehidi gibi derimi yüzer o benim.

— Hayır, hayır, hiçbir şey yapmayacak, dedi, Don Quijote, bana saygısı büyüktür, böyle bir şeyden kaçın-

ması için bunu ona yasaklamam yetişir, eğer üyesi bulunduğum şövalyelik adına yemin ederse, kendisini serbest bırakacağım ve parayı ödeyeceğine garanti vereceğim.

— Söylediklerinize dikkat edin senyor, dedi delikanlı, efendim şövalye falan değildir, hiçbir sanı yoktur: Quintanar yakınlarında oturan varlıklı Juan Haldudo'dur o.

— Ne önemi var! diye karşılık verdi Don Quijote, Haldudolar içinde de şövalye bulunabilir, hem sonra herkes kendi işinin eridir.

— İşte bu doğru, dedi Andrés ama çalışarak ve alnımın teriyle kazandığım şeyi benden esirgeyen bu adam acaba neyin eri?

— Esirgemiyorum dostum, diye karşılık verdi köylü, eğer benimle gelirseniz, dünyanın bütün şövalyelikleri üstüne yemin ederim ki daha önce de söylediğim gibi, son kuruşuna dek ödeyeceğim paranızı, hem de kokulu paralarla.

— Kokulundan vazgeçtim, dedi Don Quijote, yalnız parasını ödeyin yeter ama verdiğiniz sözü tutun, yoksa, yemin ederim geri döner, bir kertenkele gibi saklanmış bile olsanız sizi bulur, cezalandırırım. Kiminle karşı karşıya olduğunuzu bilesiniz diye söylüyorum, ben, haksızlıkların öcünü alan, Manchalı yiğit Don Quijote'yim. Hadi Allahaısmarladık! Eğer cezalandırılmak istemiyorsanız, verdiğiniz sözü, ettiğiniz yemini unutmayın.

Sözünü bitirdikten sonra Rocinante'yi mahmuzladı, hızla yanlarından uzaklaşıp gitti. Köylü onu gözleriyle izledi, ormanın sık ağaçları arasında görünmez olunca, Andrés'e döndü ve:

— Gel buraya, yavrum! dedi. Gel sana şu haksızlık onarıcısının istediği gibi ödeyeyim borcumu.

— Elbette ödeyeceksiniz, dedi. O cesur ve iyi yürekli şövalyenin buyruğuna uyarsanız akıllılık edersiniz, Tanrı ondan razı olsun, eğer paramı vermezseniz, dinim hakkı için geri gelir, dediğini yapar.

— Yemin ederim ki öyle davranacağım, dedi köylü, seni ne kadar sevdiğimi göstermek üzere, alacağın artsın diye, borcumu da artırıyorum.

Böyle dedikten sonra Andrés'i kolundan yakaladı, meşeye bağladı ve öyle bir dövdü, öyle bir dövdü ki sonunda öldü diye bıraktı.

— Haydi senyor Andrés, dedi, haksızlık onarıcısını çağırın, bakalım bu haksızlığı da onaracak mı! Bilmem ki nedir canlı canlı derinizi yüzmekten beni alıkoyan?

Sonunda oğlanı çözdü, verdiği hükmü uygulamak üzere gidip yargıcını aramasına izin verdi. Andrés, kızgınlıktan köpürmüş bir halde gidip değerli şövalye Manchalı Don Quijote'yi arayacağını, olup bitenleri bir bir anlatacağını, bu yaptıklarının kendisine, ödettirileceğini, hem de yedi misliye ödettirileceğini söyleyerek uzaklaştı. Ama aslında ağlayan kendisi, gülense efendisiydi.

Yiğit Don Quijote de bu haksızlığı işte böyle onardı. Keyfi yerindeydi, şövalyelik uğraşına en soylu, en mutlu biçimde başladığına inanarak yoluna devam ediyor, konuşa konuşa evine dönüyordu:

— Ey güzeller güzeli, ey Tobosolu Dulcinea! Elinin altında bütün isteklerini, bütün heveslerini yerine getirmeye hazır olan, daima hazır olacak Manchalı Don Quijote gibi bir tutsak bulundurduğun için dünyanın tüm kadınlarından daha mutlusun. Çünkü, her-

kesin de bildiği gibi, daha dün şövalye oldu, bugün en büyük yanlışlığı düzeltti, en büyük haksızlığı onardı. Acımasız bir düşmanın elinden, o cellat herifin elinden, yok yere zavallı bir çocuğun sırtına inen kamçıyı aldı şövalyeniz.

Tam bu sırada bir dörtyol ağzına varmıştı, o zaman aklına, gezginci şövalyelerin ne yöne gideceklerine karar vermek üzere yol kavşaklarında durakladıkları geldi, bunun üzerine, onlar gibi davranmak için, bir süre bekledi orada. İyice düşündükten sonra, yol seçimini Rocinante'nin keyfine bırakarak dizginleri salıverdi, hayvan, ilk düşüncesine uyarak alıra doğru yollandı.

Don Quijote, böyle iki mil kadar ilerledikten sonra, şemsiyeli, büyük bir kalabalığa rastladı, sonradan öğrendiğimize göre, bunlar Murcia'ya ipek almaya giden Toledolu tüccarlardı. Şemsiyeliler altı kişiydi, yanlarında dört tane atlı uşak, üç de katır seyisi vardı.

Don Quijote, onları görür görmez, yeni bir macera karşısında olduğunu sandı, kitaplardaki maceraları elinden geldiğince taklit etmek istediğinden, bunun tam aradığı fırsat olduğuna karar verdi. Üzengileri üstünde dikildi, soylu ve yiğit bir tavırla mızrağını kavradı, kalkanını koluna geçirdi, yolun ortasına geçip gezginci şövalye sandığı adamları bekledi. Kendisini görüp işitebilecek kadar yaklaştıkları zaman sesini yükseltti, meydan okuyan bir tavırla bağırdı:

— Bütün evrende Mancha imparatoriçesi, Tobosolu eşsiz Dulcinea'dan daha güzel kız bulunmadığını itiraf etmeden hiçbiriniz bir adım atmasın.

Bu sözleri duyan tüccarlar, bağıranın garip kılığını incelemek üzere durdular, gerek sözlerinden, gerekse kılığından çılgınlığının derecesini anladılar ama ken-

dilerinden istenen itirafın ne olduğunu öğrenmek üzere, içlerinden biraz alaycı ve kurnaz biri karşılık verdi:

— Sayın şövalye, sözünü ettiğiniz güzel hanımı hiç tanımıyoruz, gösterin onu bize, eğer dediğiniz kadar güzelse, istediğiniz şeyi seve seve hiçbir zorlanmaya gereksinim duymadan itiraf ederiz.

— Onu size gösterirsem, böylesine açık bir doğruyu kabul etmenizin değeri mi kalır? Önemli olan, görmeden inanmaktır, görmeden itiraf etmek, doğrulamaktır, sözümün doğru olduğuna yemin etmek, herkese rağmen ve herkese karşı bunu savunmaktır. Eğer bunu itiraftan kaçınıyorsanız, kaba ve kendini beğenmiş hayvan sürüsü, sizi kavgaya çağırıyorum! Ya şövalyelere yakışır biçimde teker teker ya da sizin gibilere yakışır biçimde hep birlikte gelin! Tam bir güven içinde bekliyorum sizi:

— Sayın şövalye diye devam etti tüccar, şurada hazır bulunan bütün prensler adına, ne gözümüzün gördüğü, ne kulağımızın işittiği ve Alcaria ile Extremadura'daki bütün imparatoriçelerle kraliçelere hakaret sayılabilecek bir şeyi itirafetmemize engel olan vicdanlarımızı rahatlatmak üzere, şu hanımın, buğday tanesi kadar da olsa, bir resmini göstermenizi rica ederim, biz bu ufacık parçaya bakıp aslını çıkarırız, böylece bizler inandırılmış oluruz, sizin de istediğiniz yerine gelir, bizi daha şimdiden öyle bir uyardınız ki bu resimde onu bir gözü o yana, bir gözü bu yana bakarken görsek bile, sizi memnun etmek için ne isterseniz onu söyleyeceğiz.

— Hiç de senin söylediğin gibi değil, alçak serseri! diye bağırdı Don Quijote kızgın bir sesle, hiç de dediğin gibi değil, misk-ü amber kokuludur benim krali-

çem, ne şaşıdır, ne de kambur, Guadarramalı kadınların kullandığı iğlerden daha düzdür ama bu eşsiz güzelliğe ettiğiniz büyük hakareti ödeyeceksiniz şimdi.

Bunu söyledikten sonra, mızrağını eğip konuşan adama öyle bir öfke ve hışımla saldırdı ki eğer bir aksilik yüzünden Rocinante yarı yolda tökezlemeseydi, zavallı gözüpek tüccar pek kötü bir duruma düşecekti. Rocinante yere yıkıldı, efendisi de ta ötelere uçtu. Mızrağı, kalkanı, mahmuzları öylesine birbirine karışmış, zırhı öyle bir ağırlaşmıştı ki bütün çabalarına rağmen kalkamadı. Ama yine de kalkmaya çabalıyor, bir yandan da bağırıyordu:

— Kaçmayın, korkaklar, ödlekler! Bekleyin. Yere yuvarlanışım, benim değil, atımın hatasından. Tüccarların yanındaki seyislerden pek kibar olmayan biri, attan düşmüş bu zavallının meydan okumalarına dayanamadı, böğürlerine doğru bir cevap salladı. Mızrağını elinden aldı, paramparça etti, bu parçalardan biriyle Don Quijote'yi öyle bir dövdü ki zırhına rağmen, değirmende öğütülmüş buğdaya çevirdi. Tüccarlar boşu boşuna bağırdılar dursun diye, adam kendinden geçmişti, ancak bütün öfkesi yatışınca durdu. Mızrağın bütün parçaları bahtsızın sırtında paralandı ama o bütün bu dayağa rağmen yere, göğe ve serseri sandığı tüccarlara lanetler yağdırmaktan geri kalmıyordu. Nihayet seyis yoruldu, tüccarlar, sopalanan bu zavallı üstüne anlatacak bir hikaye edinmiş olarak yollarına devam ettiler.

Don Quijote, yalnız kalır kalmaz, doğrulmak için bir daha davrandı ama sapasağlamken yapamadığı bu işi, yediği sopalarla pestili çıkmış haldeyken nasıl başarabilirdi ki? Bununla birlikte, gezginci şövalyeler için pek olağan bulduğu ve suçunu atına yüklediği bu kötü

maceraya sevinmekten de geri kalmıyordu. Yalnız pek bitkindi, yerinden kalkamıyordu.

V. BÖLÜM

Şövalyemizin Başına Gelen Terslik Devam Ediyor

YERİNDEN KIPIRDAYAMADIĞINI GÖRÜNCE, her zamanki çareye, yani okuduğu kitapları hatırlama çaresine başvurmayı düşündü ve o çılgın belleği, *Valdovinos ile Mantua Markisi'nin Maceraları* adlı kitaptan, Carloto'nun yaralı Valdovinos'u dağ başında bırakışını anlatan bölümü hatırladı. Bu, küçük çocukların pek iyi bildiği, yetişkinlerin tanıdığı, ihtiyarlarınsa, Muhammed'in mucizelerinden daha doğru olmayan yanlarına bile inandığı ünlü bir kitaptır. Don Quijote bu kitabın tam kendisi için yazılmış olduğunu sanıyordu. Bunun üzerine umutsuz bir adam gibi yerlerde yuvarlanmaya, Ormanlar Şövalyesi'nin olduğu sanılan şu dizeleri zayıf bir sesle mırıldanmaya başladı:

Neredesin ey düşlerimin kadını.
Acılarıma hiç aldırmayan güzel?
Ya bunların farkında değilsin
ya da yalancı ve düzmecesin!

Ve şu dizelere kadar devam etti sızlanmasına. Ey soylu *Mantua* Markisi

Sen ey benim efendim, amcam...

Rastlantı bu ya, tam o bunları söylerken, kapı kom-

şusu bir çiftçi geçiyordu oradan, yerlerde yuvarlanan bu adamı görünce yanına gelip kim olduğunu, ne gibi bir derdi bulunduğunu, neden bu kadar acıklı acıklı inlediğini sordu. Kendisini Baudouin sanan Don Quijote, köylüyü de amcası Mantua Markisi diye gördü, cevap olarak, tek bir sözcüğünü atlamadan şiirin, başına gelen felaketleri ve karısıyla imparatorun oğlu arasındaki aşkı anlatan bölümünü okudu.

Bunca saçmalık karşısında şaşkına dönen köylü, sopa darbelerinin paramparça ettiği siperliği kaldırdı, toz toprak içindeki yüzünü temizleyince şövalyeyi tanıdı:

— Bak hele! Senyor Quijana bu diye bağırdı (bu da gösteriyor ki akıllı uslu bir beyken, yani şövalyeliğe başlamadan önceki adı Quijana'ydı), kim getirdi sizi bu hale?

Ama, o ne söylerse söylesin, beriki kendi bildiğini okuyordu. Zavallı adam, bundan başka bir karşılık alamayacağını anlayınca, yaralı olup olmadığına bakmak için zırhını çıkardı ama ne bir yara, ne de kan izi bulabildi, güçlükle yerden kaldırıp daha yumuşaktır diye eşeğinin üstüne oturttu, silahlarını topladı, hatta mızrağın parçalarını bile, sonra, hepsini Rocinante'nin sırtına bağladı, atın dizgininden, eşeğin de yularından tutarak, köye doğru yollandı, bir yandan da Don Quijote'nin çılgınca sözlerini düşünüyordu, şövalye de daha az düşünceli değildi, öyle bitkindi ki semerin üzerinde zor duruyor, zaman zaman, ta göklere çıkan ahlar koyveriyordu, bunun üzerine köylü, bir kez daha neresinin ağrıdığını sormak zorunda kaldı. Ama şeytan, Don Quijote'nin aklına, durumuyla ilgili bütün hikayeleri getirmekle eğleniyordu sanki. Çünkü tam o sırada Baudouin'i unuttu, Antequera Valisi Rodrigo de

Narváez'in tutsak edip kalesine götürdüğü Mağripli Abindarráez'i (İbni Serac) hatırladı. Bu yüzden, ne durumda olduğunu, kendisini nasıl hissettiğini sorunca, karşılık olarak, Jorge de Montemayor'un Diana adlı eserinden, tutsak Abindarráez'in Rodrigo de Narváez'e verdiği cevabı, tek sözcük atlamadan, ezbere okudu, zavallı köylünün dinlerken şaşkına döndüğü bu bir sürü saçmalığı pek güzel yakıştırıyordu kendine. Bunun üzerine köylü, Don Quijote'nin aklını kaçırdığını anladı ve onun bu sonu gelmez söylevlerinden kurtulmak için, yürüyüşünü hızlandırdı. Bizimkiyse, birinci lafını bitirir bitirmez, şunları ekledi:

— Senyor Don Rodrigo de Narváez, şunu bilmelisiniz ki az önce sözünü ettiğim güzel Jarifa, aslında kendisi için yeryüzünde görülmüş, görülmekte olan ve bundan sonra görülecek en büyük maceralara atıldığım, atılmakta bulunduğum ve atılacağım Tobosolu eşsiz Dulcinea'dır.

Köylü bu sözlere şöyle karşılık verdi:

— Bak senyor, ben ne Don Rodrigo de Narváez'im, ne de Mantua Markisi, sadece komşunuz, zavallı, günahkar Pedro Alonso'yum, siz de Baudouin, Abindarráez falan değil, dürüst bir bey olan senyor Quijana'sınız.

— Kim olduğumu bilirim ben, diye cevap verdi Don Quijote, yalnız adını andığım kişiler değil, ayrıca On İki Fransız Beyi, hatta Dokuz Ünlüler'den biri bile olabilirim, benim yaptıklarım, onların yaptığı işlerin tümünden üstündür.

Bu ve buna benzer söylevlerle, akşama doğru köye vardılar ama köylü, bizim zavallı yiğidi böyle kötü bir durumda görmesinler diye, daha uygun bir saati kol-

ladı, ancak ondan sonra Don Quijote'yi telaş içinde yüzen evine götürdü. Evde şövalyenin candan dostları, köy papazı ile berber vardı, kahya kadınsa, bağırıp duruyordu:

— Ee! Senyor Pero Perez (papazın adı buydu), beyimin başına gelenler için ne diyorsunuz bakalım? Üç gündür ne onu, ne atını, ne kalkanını, ne mızrağını, ne de zırhını gördük. Vah ben ne talihsizim! Bir gün ölmek üzere doğduğum ne kadar doğruysa, öylesine eminim ki okuduğu, hâlâ okumaya devam ettiği şu Allah'ın cezası şövalye romanları çeldi onun aklını. Şimdi hatırlıyorum, kaç kez, hem de kendi ağzından, gezginci şövalye olmak ve macera aramak üzere yollara düşmek istediğini işitmiştim. Ah! Mancha ilinin en ince aklını böylesine karıştıran bu kitapları şeytan ve Barrabas alsın!

Don Quijote'nin yeğeni de aynı şeyleri, hatta daha fazlasını söylüyordu:

— Nicolas Usta, diyordu berbere, şunu bilin ki amcam, kimi zaman, şu Allah'ın belası kitapları okumaya dalıp iki gün, iki gece başını kaldırmazdı, ondan sonra da kitabı bir yana fırlatır, kılıcını kapıp duvarlara saldırırdı, yorulunca, kulelerden daha büyük dört devi geberttiğini söyler, yorgunluğun sebep olduğu terin, kavga sırasında aldığı yaralardan akan kan olduğunu ileri sürerdi. Bunun üzerine, dinlenmek ve iyileşmek için bir testi su içer, bunun, dostlarından, ünlü sihirbaz *Escquife'nin*[1] getirdiği, son derece değerli bir iksir olduğunu söylerdi. Ama bütün bunlara sebep benim, çünkü, amcam daha bu duruma düşmeden, çıl-

[1]Kız, Ortaçağ romanlarında adı geçen iyilik perisi Urganda'nın kocası Alquif'in ismini bozup bu hale getiriyor.

gınlıklarına bir çare bulasınız ve en az sapık mezhepli kitaplar kadar yakılmayı hak eden bütün şu dindışı kitapları yakasınız diye size haber vermeliydim.

— Ben de aynı fikirdeyim diye doğruladı papaz ve yemin ederim, yarın gün sona ermeden bu kitaplar herkesin gözü önünde yargılanacak, bir daha hiçkimseye sevgili dostumun kalkıştığı işlere heves etme eğilimi vermemeleri için, ateşe atılacaklardır:

Don Quijote ve köylü bu sözleri işittiler, komşusunun çılgınlığı konusunda artık hiç kuşkusu kalmamış bulunan köylü, bağırmaya başladı:

— Baylar! Mantua Markisi'ne, tepeden tırnağa yaralı olarak gelen Valdovinos'a ve Antequera valisi, yiğit Don Rodrigo de Narváez'in tutsak edip getirdiği Mağripli Abindarráez'e yol açın!

Bunu duyunca, hep birlikte dışarı çıktılar, biri dostunu, öteki amcasını, öbürü de efendisini buldu karşısında hepsi birden gücü yetmediği için henüz eşekten inememiş olan Don Quijote'yi kucaklamaya koştular. Durun, dedi Don Quijote, atım yüzünden ağır yaralandım. Yatağa götürün beni, büyücü kadın Urganda'ya haber salın, gelip yaralarımı sarsın.

— Aman Allah'ım! diye bağırdı kahya kadın, efendimin başına bir iş geldiği içime doğmuştu zaten. Girin, senyor, girin, hoşgeldiniz. Şu *Urganda*'yı da unutun. Biz insanı onsuz da iyi ederiz. Sizi bu duruma düşüren bütün o şövalye romanları da yerin dibine batsın!

Don Quijote'yi hemen yatağa yatırdılar, yara bere var mı diye baktılar, hiçbir şey bulamadılar, şövalye, yeryüzünde rastlanabilecek en gözüpek, en çılgın on devle boğuşurken Rocinante yere yıkılıp kendisini ezdiği için bu hale geldiğini söyledi.

— Haydi bakalım, dedi papaz, şimdi de devler çıktı başımıza. Kutsal haç üstüne yemin ederim ki yarın gün sona ermeden hepsini yakacağım şu kitapların.

Bundan sonra, bin bir soru sorıldu Don Quijote'ye ama o bunların hiçbirini cevaplandırmadı, yalnız yemek ve uyumak istediğini söyledi, bir tek buna ihtiyacı vardı.

Söylediği yapıldı. Daha sonra papaz, köylüye, onu nasıl bulduğunu inceden inceye anlattırdı. Adam, eve getirirken şövalyemizin yumurtladığı saçmalıkları da papazın ertesi gün için verdiği kararı pekiştirdi. Gidip dostu Nicolas Usta'yı buldu, birlikte Don Quijote'nin evine döndüler.

VI. BÖLÜM

Bizim Şövalyenin Kitaplığında Papazla Berberin Yaptıkları Önemli ve Gülünç Arama

KAHRAMANIMIZ DAHA UYUYORDU. Papaz, bütün bu kötülükleri doğuran kitapların bulunduğu odanın anahtarını istedi yeğenden, kız bu işi seve seve yaptı. Kahya kadın dahil, hep birlikte odaya doldular, orada hepsi ciltli, yüzden fazla büyük, bir o kadar küçük kitap buldular. Kahya kadın daha bunları görür görmez hızla geri döndü, gidip bir tas kutsal su ile bir serpmeç getirdi:

— Şunu alın papaz efendi, dedi, odayı sulayın çünkü bakarsınız kitaplardaki büyücüler, kendilerini bu dünyadan kovmak istediğimizi anlar, öç almak üzere gelip bizi büyüleyiverir.

Papaz efendi bu saflığa güldü, neden söz ettiklerini öğrenmek istediği kitapları teker teker kendisine vermesini istedi. Belki de içlerinde yakılmayı hak etmeyenler vardı.

— Hayır, dedi yeğen, bir tekini bile esirgemek gereksiz, hepsi de amcama kötülük etti, en iyisi, topunu birden pencereden bahçeye fırlatmak, biraraya yığıp yakmaktır ya da dumandan kurtulmak için, bu işi arka avluda yapalım.

Kahya kadın da bu düşünceye katıldı, ikisi de bu zavallı suçsuz kitapların ortadan kalkmasını böylesine istiyordu ama papaz, kitapları görmeden yakılmalarına razı olmadı.

Nicolas Usta'nın uzattığı ilk kitap amadis *de Gaula* idi.

— Oldukça esrarlı bir kitap, dedi papaz, çünkü duyduğuma göre İspanya'da basılan ve bütün ötekilere örnek olan ilk şövalye romanı buymuş. Pek zararlı bir mezhebin öncüsü olduğu için, onun mutlaka ateşe atılması gerektiğine inanıyorum.

— Aman yapmayın, diye atıldı berber, bense onun, bu tür kitapların en iyisi olduğunu işittim, o türün biricik örneği olarak esirgenmesi gerekir.

— Doğru, dedi papaz, öyleyse şimdilik bağışlayalım, yanındaki neymiş?

— Gaulalı Amadis'in meşru oğlu *Esplandián'ın Kahramanlıkları* dedi Nicolas.

— İyi ama, dedi papaz, babanın değerli olmasından oğula fayda yok. Alın şunu sayın kahya kadın, pencereyi açıp avluya fırlatın. Meydana getireceğimiz yığının temeli bu olsun.

Kahya kadın bunu şevkle yerine getirdi ve zavallı Esplandián, kendisini yutacak alevleri sabırla beklemek

üzere avluya uçtu.

— Devam edelim! dedi papaz.

Şunun adı diye devam etti berber, *Yunanlı Amadis*. Bana kalırsa, hep aynı aileden bunlar.

— Eh öyleyse, hepsi avluya, dedi papaz, çünkü Kraliçe Pintiquinestra'yı, çoban Darinel'i ve onların eglogalarını, bir de bu yazarın şeytansı saçmalıklarını yakma zevkinden yoksun kalmaktansa, öz babam gezginci şövalyeliğe kalkışsa, bu kitaplarla birlikte onu bile yakardım.

— Ben de aynı düşüncedeydim, dedi berber.

— Ben de öyle diye, ekledi yeğen.

— Öyleyse, dedi kahya kadın, ötekilerle birlikte bunları da avluya atıverelim. Bunun üzerine kitapları kahya kadına verdiler, o da aşağı inmemek için, hepsini pencereden fırlattı.

— Şu koskocaman şey ne? diye sordu papaz.

— *Don Olivante de Laura*, diye karşılık verdi Nicolas Usta.

— Bu da *Bitkiler Bahçesi'ni* yazan adamın bir başka eseri, doğrusunu isterseniz, bu ikisinden hangisinin doğruya daha yakın ya da daha az uydurma olduğunu bilemiyorum. Bütün bildiğim, saygısızca aşırılıkları yüzünden bunun avluyu boylayacağıdır:

— Ondan sonrakinin adı *Félix marte de Hircania*, dedi berber.

— Ne! Senyor Félixmarte burada ha? Garip doğumuna, akılalmaz maceralarına rağmen, o da ötekilerin yanına, üslubunun kuruluğu ve sertliği daha iyi bir davranışa layık değil. Haydi senyora, bunu da avluya yollayın!

— Hay hay senyor diye karşılık verdi kahya kadın ve büyük bir zevkle isteneni yerine getirdi.

— İşte *şövalye Platir* diye devam etti berber.

— Eski bir kitap bu, dedi papaz, bağışlanmaya değer bir yanını göremiyorum. Hiç vakit yitirmeden ötekilerin yanına!

Hemen yerine getirildi dileği. Bir başka kitap açıldı, adının *Haçlı Şövalye* olduğu görüldü.

— Böyle kutsal bir ad yazarın bilgisizliğini bağışlatabilirdi ama, bilirsiniz: «Haçın arkasından iblis gelir», onun için, bu da ateşe!

Berber bir başka kitabı aldı ve:

— İşte, dedi, *Şövalyenin Aynası.*

— Bilirim onu, diye bağırdı papaz. Senyor Reinaldos de Montalban'ı, Cacustan[1] daha çapulcu dostlarıyla arkadaşlarını, Fransa'nın On İki Derebeyi'ni ve doğru sözlü tarihçi Turpin'i tanırız bu kitapta. Size çok samimi bir söz diyeyim mi? Bence bütün bu adamları ölene dek sürgün cezasına çarptırmalı, çünkü hepsi kaynaklarını büyük oranda şu ünlü Mateo Boyardo'dan almışlardır, hatta Hıristiyan şair Ludovico Ariosto bile. Bir gün bu Ariosto'yla karşılaşırsam ve kalkıp da benimle, ana dilinden başka bir dilde konuşursa, hiç saygı göstermeyeceğim ona. Ama İspanyolca konuşursa, o zaman, yerlere dek eğilirim önünde.

— Bende onun İtalyanca'sı var, dedi berber ama hiçbir şey anlamıyorum.

— Böylesi sizin için daha iyi, diye karşılık verdi papaz. Eğer senyor Capitan[2] onu İspanya'ya getirip Castilla

[1]Cacus. Herakles uyurken onun koyunlarını ve öküzlerini çalıp mağarasına götüren ama sonunda Herakles tarafından öldürülen bir mitologya devidir.

[2]Don Jeronimo del Urrea.

diline çevirmeseydi, kendisine pek müteşekkir kalacaktık, çünkü çevirirken eserin değerini büyük ölçüde düşürdü, şiir diliyle yazılmış bütün eserlerin çevirisi için durum böyledir. Gerçekten de ne kadar titiz, ne kadar usta olursanız olun, çevirirken bu eserlere asıllarındaki havayı veremezsiniz. Bu kitabın ve Fransa'yla ilgili şeylerden söz açan bütün öteki kitapların, salim kafayla bir karar verene dek saklanması görüşündeyim ama *Bernardo del Carpio* adını taşıyan ve oralarda bir yerde olması gereken kitapla *Roncesvalles* adındaki kitap bunun dışındadır, bunları bir elime geçirirsem, doğru kahya kadının eline, oradan da hemen alevlerin kucağına uçacaklar.

Berber, bunların hepsini doğruladı ve bir İncil sözüymüş gibi kabullendi, çünkü papazın, dünyayı verseniz yine dediğinden şaşmayacak ama doğruluktan yana bir insan olduğunu biliyordu. Arka arkaya iki kitabı açtı, birinin *Palmerin de Oliva,* ötekininse *Palmerin d'Angleterre* olduğunu gördü. Papaz efendi, bunlara bir göz attıktan sonra bağırdı:

— Şu Olivia (Zeytin) var ya, bunu parça parça edip yakın, hatta küllerini bile komayın ama *İngiltere Palmiyesi'ni* koruyun ve benzeri olmayan bir şey gibi saklayın, tıpkı Büyük İskender'in, içinde Darius'un terekesini bulduğu ve uğrunda Homeros'un eserlerini feda ettiği çekmeceye benzer bir kutu yaptırın ona. Bu kitap, sevgili suç ortağım, iki sebepten ötürü herkese salık verilebilir. Bir kere kendisi bir harikadır, ayrıca, onu Portekizli bilge bir kralın yazdığı sanılıyor. Miraguarda şatosunda geçen bütün bu maceralar son derece güzel ve sanat doludur, soylu ve açık üslubu da karak-

terlere ve kişilerin diline uygundur. Bunun için, Nicolas Usta, eğer sizin daha iyi bir öneriniz yoksa, bu kitapla *Amadis de Gaula*yakılmamalı, geri kalanlarınsa daha fazla incelenmesi gereksiz, hepsi yakılsın!

— Yo! hayır, sevgili suç ortağım, diye atıldı berber, bir de ünlü *Don Belianis* var.

— Bu kitabın, dedi papaz, ikinci üçüncü ve dördüncü bölümlerindeki fazlalıkları atabilmek için ışgın otuna ihtiyaç var, ayrıca, Ün Şatosu'nda geçen bütün o hikayeleri ve daha bir sürü berbat bölümü de çıkarıp atmalı, bundan sonra, şöyle bir soluk alınasına izin verilebilir ve düzelme derecesine bakarak bağışlamak ya da ateşe atmak yollarından biri seçilebilir. Şimdilik, sevgili suç ortağım, evinizde saklayın ve hiçkimseye okutmayın onu.

— Elbette diye karşılık verdi berber.

Papaz daha fazla uğraşıp yorulmamak için, kahya kadına, geri kalan bütün büyük kitapları alıp avluya fırlatmasını söyledi. Kahya kadın da böyle bir şey bekliyordu zaten, çünkü, az da olsa, ev işiyle uğraşmaktan daha çok hoşuna gidiyordu kitap yakmak. Kitapları yedişer, sekizer kucaklayıp pencereden aşağı gönderdi ama taşıyamayacağı kadar aldığı için bir tanesi berberin ayaklarının dibine düştü, adam meraklanıp kitabın başlığına bir göz attı. Bu, *Ünlü Şövalye Tirante el Blanco'nun Maceraları'ydı.*

— Hay Allah! Tirante el Blanco ha! diye bağırdı, papaz. Nihayet elimize geçirdik bu kitabı! Verin bakayım, Nicolás Usta, bir neşe kaynağı, tam vakit geçirtecek bir kitaptır bu. Don Quirieleison de Montauban ile kardeşi Tomás de Montauban'ın ve şövalye Fonseca'nın maceralarını, değerli şövalye Tirante ile öfkeli

adamın kavgasını, Hayatımın-Tadı adlı dilberin oyunlarını, dul bayan Münzevi'nin aşklarıyla ihanetlerini, seyisi Hipolito'ya aşık olan imparatoriçeyi hep bu kitapta bulursunuz. İnanın bana sayın suç ortağım, üslup bakımından dünyanın en iyi kitabıdır bu. Burada şövalyeler yer içer, döşeklerinde can verirler, ölmezden önce vasiyetnamelerini yazarlar ve bu gibi kitapların sözünü bile etmediği daha bir sürü şey yaparlar. Yazar, bu bakımdan övülmeğe değer. Çünkü hayatının geri kalan kısmını kürek mahkumu olarak geçirmesini gerektiren saçmalıkları bile bile yapmamıştır... Götürün onu evinize ve okuyun, göreceksiniz ki söylediklerimin hepsi doğru.

— Memnuniyetle diye karşılık verdi berber ama şu küçük kitapları ne yapacağız?

— Oo! dedi papaz, bunlar şövalye romanları değil, şiir kitaplarıdır sanırım.

Kitaplardan birinin kapağını açtı, bu, Jorge de Montemayor'un *Diana'sıydı.*

— Bunlara gelince diye devam etti, geri kalan bütün kitapların böyle olduğunu sanıyordu, bunlara gelince, yakılmasalar da olur, çünkü onlar, şövalye romanları kadar kötülük etmemişlerdir, etmezler de. Sağduyu vardır bu kitaplarda kimseye zararları dokunmaz.

— Aman senyor, diye bağırdı yeğen, onları da ötekiler gibi mahkum edebilirsiniz, çünkü amcam şövalyelik hastalığından kurtulsa bile, bunları okuduktan sonra, bu sefer de çoban olmaya, türküler çağırıp kaval çalarak dağ tepe dolaşmaya ya da daha beterini yapmaya kalkışacaktır, söylediklerine göre şairlik de onulmaz bulaşıcı bir hastalıkmış...

— Çok doğru, dedi papaz, dostumuzun gözünün önünden bu kötülüğü de kaldırmak yerinde olur. Mon-

temayor'un *Diana'sıyla* işe başlayalım, bana kalırsa, bu kitabı ateşe atmayıp büyücü kadın Felicia ve büyülü suyla ilgili bütün bölümleri ve uzun şiirlerin hemen hepsini ayıklamalı içinden, sonra, düzyazıyı ve bu türdeki eserlerin ilki olmak şerefini ona bırakabiliriz.

— Bundan sonraki kitap, diye devam etti berber, Salamankalı hekimin İkinci Diana diye bilinen eseri galiba, hah işte bir tane daha, bunun yazarı da Gil Polo.

— Birincisi yakılacak kitapların yanında, dedi papaz ama Gil Polo'nunkini saklayalım, hem de Apollon'un kaleminden çıkmış gibi saklayalım. Devam edelim, sevgili suç ortağım, devam edelim ve elimizi de çabuk tutalım, çünkü vakit epey ilerledi.

— Bakın, dedi berber, Sardunyalı şair Antonio Lofraso'nun yazdığı *Aşkın Kaderi Üstüne On Öykü.*

— Dinim hakkı için, dedi papaz, Apollon'dan Musalardan (Esin Perileri) ve şairlerden söz açılalı beri, bundan daha eğlenceli, doğruya daha yakın bir kitap yazılmadı. Kendi türünün en iyisi bu kitaptır, onu okumamış insan, zevk nedir bilmediğine emin olabilir. Verin onu bana, sevgili suç ortağım, Floransa'dan getirilmiş bir cüppe armağan etselerdi, ancak bu kadar sevinirdim.

Kitabı alıp sevinçle bir köşeye koydu, berber devam etti:

— Bundan sonrakiler, *İberya Çobanı, Henares Nymphe'leri* ve *Kıskançlıktan Kurtulma Çareleri.*

— Yapılacak bütün iş onları kahya kadının aman tanımaz ellerine teslim etmektir, dedi papaz, sakın neden böyle davrandığımızı sormaya kalkmayın. Anlatması uzun sürer.

— Ya *Filida Çobanı*?

— Çoban değildir o, diye atıldı papaz, en bilge saray adamlarından biridir, değerli bir taş gibi saklayın bu kitabı.

— Peki *Çeşitli Şiir Hazinesi* adını taşıyan şu koca kitaba ne dersiniz?

— O kadar kalın olmasaydı, daha bir değer kazanırdı. En güzel bölümlerini berbat eden birkaç bayağılığın temizlenmesi gerekirdi. Yine de saklayalım, onu, çünkü yazarı dostumdur, bundan daha yiğitçe, da ha yüce şeyler de yazmıştır.

— Bu da, diye devam etti berber, Lopez Maldonado'nun *Ezgiler'i.*

— Bu yazar da dostumdur, sesi öyle tatlıdır ki şiirlerini kendisi okuduğu zaman, birer harika olurlar. Eglogaları biraz uzundur ama güzel şey uzun sayılmaz. Bu kitabı da seçkin eserler arasında saklamalıyız. Peki ondan sonraki kitap ne?

— Miguel de Cervantes'in *La Galatea'sı,* diye karşılık verdi Nicolas Usta.

— Bu yazar da eski dostlarımdandır, diye söze başladı papaz, talihinin, şiirden çok, bahtsızlıktan yana açık olduğunu bilirim. Kitabının temeli oldukça iyidir, başlangıç pek kötü değildir ama hiçbir sonuca varmaz. Çıkacağını haber verdiği, ikinci kitabı beklemek gerekiyor, belki kusurlarını düzeltir de bugün kendisinden esirgenen hoşgörüye kavuşur. Şimdilik, titizlikle saklayın bu kitabı.

— Elbette, sayın suç ortağım, diye karşılık verdi berber. Hah, işte! Üç kitap daha, hem üçü birarada. Don Alonso de Ercilla'nın *Araucana'sı,* Kurtubalı yargıç Juan Rufo'nun *La Austriada'sı,* bir de Valansiyalı ozan Cristobal de Virues'in *El Monserrate'si.*

— Bunlar, dedi papaz, İtalya'nın en ünlü eserleriyle yarışabilecek, Kastilla dilinde yazılmış en iyi şiir kitaplarıdır. Her üçünü de İspanya'nın en değerli, lirizm anıtları olarak saklayın.

Bunca kitaba bakmaktan yorulan papaz, sonunda geri kalanların tümüyle ateşe atılmasını söyledi. Ama berber, elindeki son kitabın kapağını açmış, adını okumuştu bile. *Meleğin Gözyaşları.*

Başlığı duyan papaz:

— Bu kitap benim buyruğumla yakılsaydı, dedi, üzüntümden ağlardım, çünkü yazarı yalnız İspanya'nın değil, dünyanın en ünlü ozanlarındandır. Ayrıca Ovidius'un masallarından bazılarını oldukça başarıyla dilimize aktarmıştır.

VII. BÖLÜM

Aslan Yürekli Şövalyemiz, Manchalı Don Quijote'nin İkinci Seferi

TAM BU SIRADA Don Quijote'nin sesi duyuldu:

— Bu tarafa yiğit şövalyeler, diyordu, bileğinizin gücünü göstereceğiniz yer burası, çünkü yarışmaların bütün parasını saray yanaşmaları topluyor.

Kitapları gözden geçirmeyi bırakıp, bu gök gürültüsü gibi sesin ne olduğuna bakmaya koştular, kitaplıktaki geri kalan eserler, *Carolea, İspanya Aslanı* ve Don Luis d'Avila'nın yazdığı *İmparator'un Destanı,* sorgu sualsiz ateşe atıldılar, papaz görseydi, yanmaktan kurtulacaklardı belki de.

Odasına girdikleri zaman, Don Quijote'nin yataktan

fırladığını, bağırıp çağırdığını, kılıcıyla sağa sola saldırdığını gördüler, hiçbir şey olmamış gibi canlıydı. Üstüne atıldılar, zorla yatağa yatırdılar, biraz yatışınca, papaza döndü ve:

— Şuna şüphe yok ki sayın piskopos Turpin, dedi, On İki Derebeyi diye bildiğimiz şövalyeler için yarışmanın şeref payını saray yanaşmalarına bırakmak son derece utandırıcı bir şey, oysa, üç gündür, bütün övünçleri biz gezginci şövalyeler almıştık.

— Sakin olun, sayın dostum, dedi papaz, talih dediğimiz şey, döner, bugün yitirdiğinizi, yarın tekrar elde edersiniz. Siz şimdi yalnız sağlığınızı düşünün. Yaralı değilsiniz ama yine de yorgunsunuzdur.

— Hayır, yaralı değilim, diye karşılık verdi Don Quijote ama pestil gibiyim. Şüpheye yer yok canım. Şu soyu sopu belirsiz Roland beni meşe sopasıyla dövdüğü için bu duruma geldim, bunu da böbürlenmelerine aldırmayan bir ben olduğum için yaptı. Ama ayağa kalkar kalkmaz, yaptığı bütün büyülere rağmen, bunu ona pahalıya ödetmezsem, bana da Renaud de Montauban demesinler. Neyse, şimdi yemek getirin siz bana, çünkü en çok buna ihtiyacım var, sonra bırakın da öç almak üzere dinlenip kendime geleyim.

Dilediğini yerine getirdiler. Yemek verdiler, yedi ve sonra, yaptığı çılgınlıklar karşısında şaşkına dönen dostlarının bakışları altında uykuya daldı.

Kahya kadın, o gece, avluya fırlattığı kitaplarla evdekilerin tümünü yaktı. Yığının içinde hiç şüphesiz sonsuza dek arşivlerde saklanmaya değer kitaplar da vardı ama talihsizlikleri ve yargıcın tembelliği buna izin vermedi. Böylece, «kurunun yanında yaş da yanar» diyen atasözü, bir kez daha doğrulanmış oldu.

Papazla berberin, dostlarının hastalığına karşı buldukları çarelerden biri de kitaplığın kapısını ördürmek oldu, böylece, Don Quijote ayağa kalktığı zaman kitapları bulamayacak (sebep yok, olunca, hastalığın da sona ereceğini umuyorlardı) ve bir büyücünün odayı da kitapları da alıp götürdüğüne inanacaktı. Bunun için, odanın kapısını çabucak ördürdüler.

Don Quijote, iki gün sonra ayağa kalktı, hemen kitaplarını görmeye koştu ama onları bıraktığı yerde bulamayınca, her yanı aramaya başladı. Dönüp dolaşıyor, kapının eski yerine geliyor, hiçbir şey demeden duvarı yokluyordu. Sonunda kahya kadına kitaplığın nereye gittiğini sordu.

— Hangi kitaplık? diye karşılık verdi kadın. Artık evde ne kitaplık, ne de kitap var. Şeytan hepsini alıp götürdü.

— Şeytan değildi o, diye söze karıştı yeğen, büyücüydü, siz gittikten sonra, bir bulutun üstünde geldi, bir yılanın sırtına binmişti, kitaplığınıza girdi, orada neler yaptı bilmiyorum. Ama bir süre sonra, evin içini bir duman kapladı, olup biteni görmeye koştuğumuz zaman, ne kitaplığı bulabildik yerinde ne de kitapları. Yalnız, kahya kadınla ben şöyle bir şey hatırlıyoruz. Bu yaşlı büyücü çıkıp gitmezden önce, kitapların sahibine duyduğu kin yüzünden evi böyle allak bullak ettiğini haykırdı. Sonra da adının, büyücü Munaton olduğunu ekledi.

— Freston demiş olmalı! dedi Don Quijote.

— Freston mu, Friton mu bilmem artık, diye karşılık verdi kahya kadın, bildiğim bir şey varsa, adının *ton* ile bittiğidir.

— Doğru, dedi Don Quijote, bu büyücü can düşma-

nımdır, çok kızar bana, çünkü, elindeki büyü kitabının dediğine göre, günün birinde koruduğu bir şövalyeyle teke tek çarpışacak, kendisinin araya girmesine kalmadan, bu şövalyeyi yenecekmişim. İşte bu yüzden, elinden gelen kötülüğü eder bana ama şunu bilsin ki karşıma çıkmakla yanılgıya düşüyor. Hiçbir zaman bozamayacaktır Tanrı'nın buyruğunu.

— Elbette, diye cevap verdi yeğen. Yalnız, sevgili amcacığım, neden bütün bu kavgalara burnunuzu sokuyorsunuz? Elinizin altındaki bulguru bırakıp Dimyat'a pirince gideceğinize, uslu uslu evinizde otursanız daha iyi olmaz mı? Unutmayın ki ava giden avlanır.

— Ah, sevgili yeğenim, ah! diye karşılık verdi Don Quijote, ne kadar uzaksın bu işleri anlatmaktan. Beni avlamaya kalkanın, daha kılıma dokunmadan, saçını sakalını yolarım alimallah.

İki kadın ısrar etmekten vazgeçtiler, çünkü Don Quijote'nin pek kızgın olduğunu görüyorlardı. Bununla birlikte, çılgınlıklarına devam edeceği konusunda en küçük bir belirti göstermeden, on beş gün, sakin sakin oturdu. Bu süre içinde savunduğu teori konusunda papaz ve berberle pek eğlendirici konuşmalar yaptı, yeryüzündeki en gerekli insanın gezginci şövalye olduğunu, onun yardımıyla, yeryüzünün tekrar düzene kavuşacağını ileri sürüyordu. Papaz, ara sıra karşı çıkıyor, çoğunlukla da onun dediklerini kabulleniyordu. Böyle yapmasa, hiçbir zaman haklı olamayacaktı çünkü.

Bu arada Don Quijote, komşularından, yüreğinde fesatlık bulunmayan, iyi bir adamla konuştu (yoksul adamın iyisi olurmuş gibi). Bir sürü söylev, kanıt ve vaatten sonra, onu kendisiyle gelip seyisi olmaya razı etti. Don Quijote ona bir sürü vaatte bulundu, bu arada gel-

mekle çok iyi edeceğini, çünkü günün birinde bir ada ele geçirirse, kendisini oraya vali yapacağını söyledi.

Bu ve buna benzer bir yığın sözden sonra, Sancho Panza (köylünün adı buydu), karısıyla çocuklarını bırakmaya, şövalyenin seyisi olmaya karar verdi.

Don Quijote, bundan sonra., para aramaya başladı, şunu sattı, bunu rehine verdi ve tabii her elde zarar ederek, bir hayli para topladı. Dostlarının birinden değirmi bir kalkan aldı, tolgasını da elden geldiğince onardıktan sonra, kendi hazırlıklarını yapabilmesi için Sancho'ya yola çıkacakları gün ve saati bildirdi, yanına bir heybe almayı unutmamasını söyledi. Sancho, isteneni yerine getireceğini ve yaya yürüyüşe dayanacak kadar güçlü olmadığından, eşeğini de getireceğini bildirdi. Bu eşek hikayesi Don Quijote'nin midesini bulandırdı biraz, çünkü okuduğu romanlarda hiçbir gezginci şövalye seyisinin böylesine bayağı bir hayvana bindiğini görmemişti. Ama, terbiyesiz bir şövalyeyi alaşağı ettiği zaman ona yeni ve soylu bir binek vermek üzere, eşeğini getirmesine razı oldu. Ayrıca, hancının öğüdüne uyarak, yedek çamaşır falan da aldı yanına.

Bütün bunlar tamamlandıktan sonra, bir gece köyden ayrıldılar, Sancho karısıyla çocuklarına, Don Quijote de yeğeniyle, kahya kadına bile Allahaısmarladık dememişti, öyle hızlı yol aldılar ki tanyeri ağardığında hiçkimsenin kendilerini bulamayacağı kadar uzaktaydılar.

Sancho Panza, omzunda heybesi ve şarap kabıyla, bir Patrik gibi duruyordu eşeğinin sırtında efendisinin vaat ettiği adaya vali olmak için sabırsızlanıyordu. Don Quijote, bir rastlantı sonucu, ilk seferinde geçtiği yolu, yani Montiel ovasını tutturmuştu, bu kez daha rahat gi-

diyordu, çünkü vakit sabahtı, güneşin yatay ışınları pek rahatsızlık vermiyordu.

— Sayın gezginci şövalye, dedi Sancho, rica ederim, bana vereceğiniz adayı unutmayın. Ne kadar büyük olursa olsun, başarıyla yönetirim onu.

— Sancho dostum, diye karşılık verdi Don Quijote, şunu bilmelisin ki seyislerini, ele geçirdikleri ada ve krallıklara yönetici yapmak, gezginci şövalyelerin eski bir geleneğidir, ben de böyle övülmeye değer bir geleneği bozacak değilim. Hatta, daha da iyisini yapacağım. Eski şövalyeler çoğunlukla, seyislerinin yaşlanmasını, hizmet ederek, kötü günler, onlardan da kötü geceler geçirerek yorulmasını bekliyor, ancak ondan sonra ödüllendiriyorlardı, onlara, kont ya da marki sanıyla birlikte, bir vadi ya da bir bölgeyi bağışlıyorlardı. Ama sağ kalırsak, beş altı güne varmaz, pek büyük bir imparatorluğu zapt eder, krallıklarından birini bağışlar, kral yaparım seni ve sakın şaşırma bu laflarıma. Gezginci şövalyeler bu gibi şeyleri öyle beklenmedik zamanlarda öyle garip yollardan elde ederler ki bakarsın seni, kraldan da öte bir şey yaparım.

— Bu hesaba göre, dedi Sancho, sözünü ettiğiniz mucizelerden biriyle kral olursam, karım Mari Gutiérrez[1] kraliçe, çocuklarım da prens olur, öyle değil mi?

— Elbette, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Şey, ben şeyden biraz kuşkuluyum da diye devam etti Sancho, hani ne derler, yüce Tanrı gökten taç yağdırsa, bir teki bile gidip bizim karının kafasına düşmez. İnanın bayım, kraliçe olarak beş para etmez. Ama Tanrı

[1]Cervantes, dalgınlık etmiş burada kitabın bundan sonraki bölümlerinde Sancho karısından hep Teresa Panza diye söz eder.

yardım eder de kontes olursa, buna bir diyeceğim yok.

— Öyleyse, Tanrı'ya bırak bu işi. O en uygun şeyi verir karına. Sana gelince, sakın bir taşra valiliğiyle yetinecek kadar alçalma.

— Asla senyor, asla. Zaten size bırakıyorum ben bu işi. Siz benim efendimsiniz, gerekli olan neyse, onu verirsiniz bana.

VIII. BÖLÜM

Yiğit Don Quijote'nin O Korkunç ve Akılalmaz Yeldeğirmenleri Macerasındaki Büyük Başarısı ve Hatırda Tutmaya Değer Daha Başka Olaylar

TAM BU SIRADA vadide otuz kırk yeldeğirmeni gördüler. Don Quijote, bunları görür görmez seyisine döndü ve dedi ki:

— Talih bize istediğimizden çok yardım ediyor, şu koskoca devleri görüyor musun, sevgili Sancho Panza? En azından otuz tane var. Onlarla savaşmak, hepsinin canını almak istiyorum. Elde ettiğimiz ganimetle zenginleşmeye başlarız. İyi bir savaş olur bu, ayrıca böyle bir canavar soyunu yeryüzünden kaldırmak, Tanrı'ya hizmettir.

— Hangi devlerden söz ediyorsunuz? diye sordu Sancho.

— Şurada gördüğün, kimisi iki fersah uzunluğunda koskocaman kollu devlerden canım.

— Dikkat edin, senyor, bu gördükleriniz dev değil, yeldeğirmeni, kol sandıklarınızsa, rüzgarla dönen ve değirmen taşını çeviren kanatlardır.

— Maceradan pek bir şey anlamadığın belli oluyor, diye karşılık verdi Don Quijote, dev bunlar, korkuyorsan, ayak altından çekil, ben şu benzersiz ve korkunç kavgayı yaparken, sen de otur dua et.

Bunu dedikten sonra, saldıracağı şeylerin dev değil yeldeğirmeni olduğunu haykıran Sancho'ya kulak asmaksızın Rocinante'yi mahmuzladı, gözleri öylesine kararmıştı ki Sancho'nun dediklerini duymuyor, yanıbaşlarına geldiği halde değirmenleri göremiyordu.

— Kaçmayın korkak ve alçak yaratıklar, diye bağırdı avazı çıktığı kadar, tek bir şövalyedir karşınızdaki.

Tam bu sırada hafif bir rüzgar çıktı, kanatlar dönmeye başladı. Bunu gören Don Quijote bağırmaya devam etti:

— Dev Briareos[1] gibi yüz tane kolunuz olsa da cezanızı bulacaksınız.

Bunları söylerken, bu büyük tehlike karşısında ona yardım etmesi için kendini, bütün kalbiyle, yavuklusu Dulcinea'ya emanet etti, kalkanına sıkıca yapışıp mızrağını doğrulttu, Rocinante'yi dörtnala sürerek en yakın yeldeğirmenine saldırdı, mızrağını kanatlarından birine sapladı. Bu sırada rüzgar öyle şiddetlendi ki kanat mızrağı, onunla birlikte de atı ve şövalyeyi havaya kaldırdı, mızrak kırılınca, ikisi de tarlaların bir köşesine fırladılar. Sancho eşeğini dörtnala kaldırarak yardıma koştu, efendisini, kıpırdamadan yatarken buldu, düşüş öylesine sert olmuştu.

— Hey ulu Tanrım, sen bana yardım et! diye bağırdı, ah senyor, ben size dikkatli olun, bunlar yeldeğir-

[1] *Briareos.* Yunan mitologyasına göre, gökle yerin oğlu olan, elli başlı, yüz kolu bir devdir. Başkaldırdığı için, deniz tanrısı Poseidon tarafından denize atılmış, Zeus tarafından da Etna dağına bağlanmıştır.

meninden başka bir şey değil demedim mi? Bu sözümün doğruluğundan kuşkulanabilmek için asıl sizin kafanızda bazı yeldeğirmenleri olmalı.

— Sus Sancho, diye karşılık verdi Don Quijote, savaş sanatı, bütün öteki sanatlardan zordur. Bana gelince, öyle sanıyorum ki —ve bu sanım doğrudur— kitaplığımı ve kitaplarımı yürüten büyücü Freston, onları yenme şerefini elimden almak için devleri yeldeğirmeni biçimine soktu, böylesine düşmandır bana ama eninde sonunda kötü büyüleri kılıcımın önünde boyun eğecektir.

— Amin! diye tamamladı Sancho.

Sonra efendisinin kalkmasına yardım etti, Rocinante'nin sırtına oturttu, hayvanın sırtı yarı yarıya soyulmuştu. Başlarına gelen macerayı konuşarak Puerto Lapice'ye doğru yollandılar, Don Quijote, böyle kalabalık bir yerde bir sürü ve değişik macerayla karşılaşmamanın imkansız olduğunu söylüyordu. Ama mızrağını yitirdiği için pek üzgündü, bunu seyisine de anlattı.

— Hatırladığıma göre, dedi, bir kitapta, Diego Pérez de Vargas adındaki bir İspanyol şövalyesinin savaşta kılıcını kırdığını, bunun üzerine kocaman bir meşe dalı kopardığını ve onunla önüne gelen Mağripliyi ezdiğini, bu yüzden de kendisine, *Machuca* (Öldürücü) sıfatının takıldığını okumuştum, o günden beri, bütün sülalesi *Vargas y Machuca* (Öldürücü Vargas) adıyla anılmıştır. Bunu sana şunun için anlatıyorum. İlk fırsatta, onunki kadar güçlü ve sağlam bir meşe dalı koparacağım, sonra onunla öyle işler becereceğim ki böyle büyük ve akılalmaz şeyleri görüp tanık olduğun için kendini mutlu sayacaksın.

— Tanrı yardımcım olsun, diye karşılık verdi Sanc-

ho, madem ki siz söylüyorsunuz, inanıyorum ama senyor, önce kendinizi toplayın biraz, çünkü neredeyse attan yuvarlanacaksınız, şu düşüş sizi pestile çevirdi galiba.

— Çok doğru. Ama, bağırsakları dışarı dökülmüş olsa bile, gezginci şövalyelerin yakınması yakışık almadığı için yakınamıyorum.

— Benim buna bir diyeceğim yok ama Tanrı biliyor ya, eğer acı çektiğiniz zaman yakınırsanız pek rahat edeceğim, çünkü, ben en küçük acıda sızıldanmak isterim. Tabii, bu iş gezginci şövalyelerin seyislerine de yasak değilse.

Don Quijote, seyisinin saflığına gülmekten kendini alamadı, ona sebepli sebepsiz, istediği kadar sızlanabileceğini, kitaplarda bunu yasaklayan bir şeye rastlamadığını söyledi.

Bunun üzerine Sancho, yemek vaktinin geldiğini hatırlattı.

— Benim şimdilik karnım tok, dedi Don Quijote ama sen istersen yiyebilirsin.

Bu izni alan Sancho, eşeğinin üstüne iyice yerleşti ve evden getirdiği şeyleri heybesinden çıkarıp yemeye başladı, bir yandan yiyor, bir yandan da hiç acele etmeksizin, efendisinin ardından gidiyordu, arasıra da su kabağını öyle bir zevkle ağzına dikiyordu ki Malaga barlarındaki oburlar bile görse kıskanırdı. Böyle şarabını yudumlayarak ilerlerken, artık efendisinin vaatlerini hatırlamıyor, bu mesleği yorucu bulmak şöyle dursun ne kadar tehlikeli olursa olsun, macera peşinde koşmanın pek tatlı bir şey olduğunu düşünüyordu.

Tabii o geceyi ağaç altında geçirdiler, Don Quijote,

ağaçların birinden, mızrak olabilecek kadar sağlam bir dal kopardı, eski mızrağının demir ucunu buna taktı. Okuduğu kitaplardaki geceyi ormanlarda ıssız çöllerde yavuklularını düşünmekle geçiren şövalyeler gibi yaptı, sabaha dek gözünü yummadı, hep Dulcinea'yı düşündü. Ama Sancho hiç de öyle yapmadı. Midesi dolu olduğundan, sabaha kadar mışıl mışıl uyudu, efendisi seslenmeseydi, ne yüzünde gezinen sabah ışınları, ne de yeni günü sevinçle karşılayan kuşların sesi onu uyandırabilecekti. Ayağa kalkarken su kabağına bir el attı ama onu akşamkinden daha hafif buldu, bu da kendisini üzüntülere saldı, çünkü yakın zamanda doldurabileceğini sanmıyordu. Don Quijote'ye gelince, bilindiği gibi, tatlı anılarıyla beslendiğinden, sabah kahvaltısı da etmek istemedi. Bunun üzerine, Puerto Lápice'ye doğru yollandılar, üç saatlik bir yürüyüşten sonra kente vardılar.

— Sancho kardeş, diye bağırdı Don Quijote, macera denen şeyin tadına işte burada varacağız. Ama beni büyük bir tehlike içinde görsen bile, yardım etmek üzere kılıcına davranmaktan sakın, serseri takımının hücumuna uğradığım zaman başka tabii, o zaman yardımıma gelebilirsin, sen kendin de şövalye olana dek, meslektaşlarıma saldırman yasalara aykırıdır.

— Gönlünüz rahat olsun, senyor diye karşılık verdi seyis, titizlikle uyacağım bu sözünüze, zaten yaratılıştan çok sakin, kavga gürültü düşmanı bir adamımdır. Yalnız işin içine kendi canım girdi mi, yasa masa dinlemem, ayrıca, bütün kutsal ve insani yasalar, saldırıya uğradığımız zaman, kendimizi savunmamıza izin verir.

— Ben de sana bunun tersini söylemiyorum ki sadece, ben şövalyelerle dövüşürken yardımıma koşmak

istesen bile, kendini tutmalısın diyorum.

— Tamam, ben de aynı şeyi söylüyorum, diye devam etti Sancho. Söz size, bu temel kurala, pazar ayinine gösterdiğim titizlikle uyacağım.

Konuşmanın burasında öteden doğru, ellerinde şemsiyeleri, gözlerinde yol gözlükleri, deve kadar katırlara binmiş, San Benito rahiplerinin geldiğini gördüler. Arkalarından da bir arabayla dört beş atlı, iki de yaya seyis yürüyordu. Daha sonra öğrenildiğine göre, arabada Sevilla'ya kocasını görmeye giden bir Bask kadını vardı, adam, önemli bir memuriyetle Hindistan'a hareket edecekti. Don Quijote bunları görür görmez seyisine döndü ve:

— Az sonra, şimdiye dek kimsenin rastlamadığı kadar büyük bir macerayla karşı karşıya gelmeyeceksek, Arap olayım, dedi ileride gördüğün karaltılar, hiç kuşku yok, prensesin birini zorla şu arabaya atıp kaçırmış olan büyücülerdir. Ama benim gücüme hakaret sayılır böyle bir şey, hemen düzeltmeliyim bu haksızlığı.

— Aman senyor, diye atıldı Sancho, yeldeğirmeni hikayesinden daha kötüye varacak galiba bu işin sonu, dikkat edin, San Benito rahipleri bunlar, araba da hiç kuşkusuz, bir yolcu arabası. Yalvarırım size, eğer şeytan aklınızı başınızdan almadıysa, yapacağınız şeye dikkat edin.

— Daha önce de söyledim dostum, diye cevap verdi Don Quijote, macera denen şeye aklın ermiyor. Anlattıklarım gerçeğin ta kendisi, böyle olduğunu az sonra, kendi gözlerinle göreceksin.

Bunu dedikten sonra, keşişlerin geçeceği yolun tam ortasına dikildi, sesini duyacak kadar yakınlaştıkları zaman da:

— Hey insanlıkdışı, şeytansı it sürüsü! diye bağırdı, zorla kaçırıp arabaya kapattığınız soylu prensesi hemen bırakın. Yoksa, ettiğiniz kötülüğün cezasını çekip, az sonra gebereceksiniz!

Don Quijote'nin gerek sözlerinden, gerek kılığından ürken keşişler katırlarını durdurdular:

— Sayın şövalye, diye karşılık verdiler, bizler, hiç de insanlıkdışı, şeytansı yaratıklar değiliz. Yolculuğa çıkmış, basit San Benito rahipleriyiz, arabada da kaçırılmış ya da kaçırılmamış bir prenses bulunduğundan haberimiz yok.

— Güzel lafa karnım tok benim, dedi Don Quijote, sizin gibi yalancı takımını da çok iyi tanırım.

Sonra, karşılık beklemeden Rocinante'yi mahmuzladı, mızrağını eğip öndeki keşişin üstüne hızla saldırdı, zavallı peder kendini yere atmasaydı, bu işi Don Quijote yapacak, adamı ağır yaralayacak, belki de öldürecekti, arkadaşının başına gelenleri gören ikinci keşiş, altındaki hayvanı mahmuzladı, yel gibi kırlara doğru kaçtı gitti.

Din adamını yerde gören Sancho Panza, hemen eşeğinden indi, rahibi soymaya başladı. Bunun üzerine, keşişin uşakları koşup geldiler, Sancho'ya, neden bu zavallıyı soyduğunu sordular.

— Efendimin kazandığı bir savaşın ganimeti olan bütün bu giysiler benim sayılır artık diye karşılık verdi Sancho.

Şakadan anlamayan, bu savaş ve ganimet hikayesine de pek akılları ermeyen uşaklar, Don Quijote'nin arabadakilerle konuşmaya gittiğini görünce, Sancho'nun üstüne çullandılar, yere yıktılar, bir güzel patakladılar, saçını başını yoldular. Zavallının sesi soluğu kesildi. Bu

sırada yerde yatan keşiş de kalkmış, katırına binmiş, bir hayli uzaktan, titreyerek olup biteni seyreden arkadaşının yanına gitmişti. Biraraya gelir gelmez, daha fazla beklemeden, katırlarını sürdüler, artlarından şeytan kovalıyormuşçasına kaçıp gittiler, bir yandan da ha bire haç çıkarıyorlardı.

Don Quijote'yse, daha önce de belirttiğimiz gibi, arabadaki hanımla konuşuyordu bu sırada:

— Güzel senyora, diyordu kadına, dilediğiniz şeyi yapabilirsiniz artık. Sizi kaçıranları kendi elimle cezalandırdım, burunlarını yere sürttüm. Kurtarıcınızın kim olduğunu araştırmak zahmetine girmeyesiniz diye bildireyim ki bendeniz Manchalı Don Quijote'yim, Tobosolu güzel ve eşsiz Dulcinea'nın kölesi, macera-sever, gezginci bir şövalyeyim. Hizmetim karşılığında sizden, Toboso'ya gitmenizi, tarafımdan geldiğinizi söyleyerek adı geçen hanıma, sizi kurtarmak için yaptığım şeyleri anlatmanızı istiyorum.

Arabanın yanında duran Vizcayalı bir seyis, Don Quijote'nin sözlerini can kulağıyla dinliyordu. Şövalyenin arabayı bırakmak istemediğini ve Toboso'ya göndermeye niyetlendiğini görünce, yanına yaklaştı, mızrağına yapıştı, kötü bir İspanyolca'yla berbat bir Vizcaya ağzıyla şöyle dedi:

— Bas git buradan şövalye, yoksa işler kötüye varacak. Beni yaratan Tanrı adına yemin ederim ki eğer arabayı bırakmazsan, bir vuruşta canını alacağım.

Dil kötü de olsa, Don Quijote söyleneni anladı, ciddi bir tavırla karşılık verdi:

— Eğer serserinin biri değil de bir şövalye olsaydın, saygısızlığının ve çılgınlığının cezasını çoktan verirdim, çelimsiz herif sen de!

— Ben mi şövalye değilim? diye bağırdı Vizcayalı, Tanrı tanığım olsun ki bir Hıristiyan gibi yalan söylüyorsun, mızrağını atıp kılıcını çekersen hanyayı Konya'yı gösterirm sana. Yeryüzünde de denizde de karada da öteki dünyada da Vizcayalı bir Hidalgo'yum[1] ben, tersini söyleyenin anasını bellerim.

— Peki öyleyse, görürsün şimdi gününü, diye haykırdı Don Quijote.

Ve mızrağını yere attı, kılıcını çekti, kalkanını koluna geçirdi, öldürmek üzere Vizcayalıya saldırdı. Şövalyenin üstüne geldiğini gören Vizcayalı, kirayla tutulmuş katırına pek güvenemediği için yere atlayacaktı ama, buna vakit bulamadı, ancak kılıcını çekebildi. Bir talih eseri arabanın yanında olduğundan, oradan, kendisine kalkan vazifesi görecek bir yastık kaptı. Böylece, can düşmanıymışlar gibi birbirlerine saldırdılar. Orada bulunanlar, bizimkileri barıştırmak istediler ama bunun mümkünü yoktu, Vizcayalı, kendi lehçesiyle, savaşı bitirmesine izin verilmezse, önüne çıkan herkesi geberteceğine yemin ediyordu. Arabadaki şaşkın ve korkudan tir tir titreyen kadın, arabacıya, bir parça uzaklaşmasını söyledi, bu korkunç kavgayı uzaktan seyre koyuldu, bu sırada Vizcayalı, rakibinin omzuna öyle bir kılıç indirdi ki arada kalkan olmasaydı, şövalye ikiye biçilecekti. Bu korkunç vuruş Don Quijote'yi pek sarstı, bağırmaya başladı:

— Ey Dulcinea! Gönlümün sultanı, güzellik çiçeği, davanızın üstün gelmesi uğruna kendisini büyük tehlikelere atan şövalyenize yardım edin!

Bunları söylemek, kılıcına sarılmak, kalkanını doğ-

[1] *Hidalgo*: İspanyol soylusu.

rultup Vizcayalının üstüne yürümek Don Quijote için bir an meselesi oldu, her ne pahasına olursa olsun, yaman bir darbe indirmeye kararlıydı.. Rakibinin öfkesine bakıp cesaretini kestiren Vizcayalı da aynı şeyi yapmaya karar verdi. Yastığı elinden geldiğince siper etti kendine ve bekledi, çünkü, bu türlü oyunlara hiç alışkın olmayan ve yerinden kıpırdayamayacak kadaryorulmuş bulunan katırına manevra yaptırması imkansızdı.

Evet, daha önce de söylediğimiz gibi, Don Quijote kılıcını doğrultmuş, ikiye biçmek üzere kurnaz Vizcayalının üstüne sürüyordu atını. Vizcayalı da kılıcını çekmiş, yastığı kendine siper etmiş, onun yaklaşmasını bekliyordu. Seyirciler, bizim savaşçıların birbirlerine indirmek üzere bulundukları darbelerin sonucunu dikkatle gözlüyorlar, arabadaki kadın da hizmetçileriyle birlikte Tanrı'nın böyle bir tehlike karşısında seyise ve kendilerine yardımcı olmasını sağlamak üzere, İspanya'nın bütün kutsal resim ve tapınaklarına adaklar adıyor, dualar ediyordu.

Ne yazık ki hikayeci kavgayı burada kesiyor. Don Quijote'nin büyük maceraları konusunda daha başka bir şey öğrenemediği için özür diliyor. Ancak, eserin ikinci yazarı, böylesine meraklı bir hikayenin unutulup gitmiş olmasına ve Mancha ilinde yaşayan akıllı kişilerin, hikayenin geri kalan bölümlerini arşiv ya da çekmecelerinde saklamamış bulunmasına ihtimal veremedi. Onun için de bu eğlendirici hikayenin sonunu getirmekten umudunu kesmedi, ikinci kesimde[1] görüleceği üzere, Tanrı'nın da yardımıyla bu işi başardı.

[1]Cervantes, önceleri *Don* Quijote'nin birinci cildini dört kesime ayırmıştı. İkinci kesim, IX. Bölümde başlıyordu. «İkinci Yazar» sözüyse, Cervantes'i taklit eden Avellaneda'ya atılmış bir taştır.

IX. BÖLÜM

Cesur Vizcayalı ile Manchalı Yiğit Şövalye Arasındaki Şaşırtıcı Kavga Nasıl Bitti

HİKAYENİN BİRİNCİ KESİMİNDE cesur Vizcayalıyla ünlü Don Quijote'yi elde kılıç, birbirlerine, yerini bulmuş olsa, vücutlarını nar gibi ikiye ayıracak çılgınca darbeler indirmeye hazır durumda bırakmıştık. Yazar bize hikayenin sonunu nerede bulabileceğimizi söylemediği için, böylesine tatlı bir anlatı adeta güdük kalmıştı. Bu iş hoşuma gitmedi, çünkü, hikayenin bir parçasını okumuş olmanın verdiği zevk, geri kalan ve bence bir hayli yer tutan bölümleri elde etmenin güçlüğünü düşündükçe, can sıkıntısına dönüşüyordu. Böyle yiğit bir şövalyenin o görülmemiş maceralarını kaleme alacak bilgili birini bulamamış olması bana imkansız, hatta yakışık almaz bir şey gibi gözüküyordu. Böyle bir şey, «maceradan maceraya koştukları söylenen» gezginci şövalyelerden hiçbirinin başına gelmemişti. Çünkü herbirinin elinde sanki onların yiğitliklerini kaleme almak, en küçük ve gizli düşüncelerini, en saçma laflarını toplamak için yaratılmışa benzeyen o bilgin kişilerden bir iki tane vardı. Bu denli yiğit bir şövalyenin, Platir falan gibi daha bir sürü şövalyenin sahip olduğu şeyden yoksun kalması pek üzücü olurdu. Bu kadar neşeli bir hikayenin böyle çolak ve güdük kalmasına razı gelemezdim. Bunun suçunu, her şeyi yutup öğüten, hiç kuşkusuz, bu öyküyü de ya yakmış ya da topra-

ğa gömmüş bulunan zamana yüklüyordum. Öte yandan, Don Quijote'nin kitaplığında *Kıskançlığın Çaresi, Nymphe'ler* ve *Henares Çobanları* gibi yeni kitaplar bulunduğuna göre, kendi hikayesinin de pek eski olmaması gerektiğine inanıyordum, bence, hikaye kaleme alınmamış olsa bile, şövalyeyle aynı köyde ya da yakınlarında oturanlar onu unutmamışlardı. Bu düşünce içimi titretiyor, bana, bizim ünlü İspanyol'un, Mancha ilindeki şövalyelerin ışığı ve aynası, yiğit Don Quijote'nin yaşamıyla maceralarını tanıma arzusunu veriyordu, o, türlü felaketlerle dolu çağımızda sövgülerin öcünü almak, dulların yardımına koşmak ve genç kızları korumak için şövalyeliğe başlayan ilk insandı. Genç kız derken, bir zamanlar rastlanan, hani şu elde kırbaç dağ bayır at koşturan, aklı fikri bekaretinde hainin, hödüğün ya da canavarın biri çıkıp kendilerini zorlamadıkça, sekseninde analarından doğdukları gibi mezara giren kızları kastediyorum. Bu yüzden, bizim yiğit Don Quijote ne kadar övülse yeridir, bu tatlı hikayenin sonunu bulmak için harcadığım çabalar göz önünde tutulursa, bu övgülerin bir kısmını da bana bağışlamak gerekir sanıyorum. Ama, aşağıda anlatacağım gibi, işin içine Tanrı'nın yardımı, rastlantı ve talih girmeseydi, bütün bu çabalar boşa gidecekti.

Bir gün, Toledo'nun tuhafiye çarşısında gezerken, bir ipek tüccarına defter ve kağıt satmak isteyen bir çocuk gördüm, sokaktaki kağıt parçalarını toplayacak kadar okuma budalası olduğumdan, ilk işim, çocuğun elinden bunların birini alıp okumak oldu, o zaman kağıdın Arap harfleriyle yazılmış bulunduğunu gördüm. Bu harfleri çok iyi tanıyordum ama Arapça oku-

ma yazma bilmediğimden, kağıtlardaki şeyleri okutmak üzere *aljamia*[1] bilen birini aradım ve çok daha eski diller için bile dilmaç zorluğu çekilmeyen bu çarşıda böyle birini bulmakta gecikmedim. Defterleri önüne uzatıp isteğimi anlattım. Adam defteri rasgele açtı, birkaç satır okudu, gülmeye başladı. Neye güldüğünü sordum. Mağripli, rastladığı bir söze güldüğünü söyledi. Bu sözün ne olduğunu sordum. Adam, gülmeye devamla, şöyle dedi:

— Şunlar yazılı burada: «Bu hikayede sık sık sözü geçen Tobosolu Dulcinea, domuzları tuzlamayı, Mancha ilindeki bütün kadınlardan daha iyi biliyordu.»

Tobosolu Dulcinea adını duyunca, defterlerde Don Quijote'nin maceralarından söz edildiğini anladım, ağzım bir karış açık kaldı.. Başlığını okuması için adamı sıkıştırdım. Razı oldu, defterin kapağını açıp başlığı çevirdi. Manchalı *Don Quijote'nin Hikayesi,* kaleme alan, Arap tarihçi Cide Hamete Benengeli[2] (Seyyid Hamit bin Engeli). Kitabın adını işitince duyduğum sevinci güçlükle gizleyebildim, ipek tüccarının elinden defteri kaptım, çocuğun bütün kağıtlarını satın aldım. Ne kadar aradığını bilse ancak altı riyale satacağı şeyleri, yarım riyale elde ettim. Benim Kuzey Afrikalıyı da yanıma alarak kilisenin bir hücresine kapandım, adamdan, bu defterlerde Don Quijote'yle ilgili ne varsa, en küçük bir şey eklemeden, tek bir satırını atlamadan bana çevirmesini rica ettim, dilediği ücreti vereceğimi söyledim, o elli okka kuru üzümle iki ölçek buğdaya

[1] *Aljamia.* Arap harfleriyle yazılmış İspanyolca.

[2] Engeli, Cervantes adının kökü olan *ciervo*'nun (geyik) anlamdaşı olan Arapça bir sıfattır. Demek ki yazar, eş anlamlı Arapça bir sözcükle adını gizlemiş.

razı oldu ve kitabı bana olduğu gibi, hem de kısa zamanda çevirmeye söz verdi. Ama ben, işleri kolaylaştırmak ve böyle değerli bir şeyi elimden kaçırmamak için, Mağripliyi bizim eve götürdüm ama bir buçuk ayda çeviriyi bitirdi, ben de onu, olduğu gibi aşağıya alıyorum.

Birinci defterde Don Quijote'yle Vizcayalı arasındaki kavganın resmi vardı, her ikisi de bıraktığımız gibi, yani elde kılıç, biri kalkanını, öteki ise yastığı kendine siper etmiş durumdaydı.. Vizcayalının katırı, gözü kapalı baktığınız zaman bile, kiralık bir hayvan olduğunu belli ediyordu, ayaklarının dibinde *Don Sancho de Azpeitia* yazısı vardı (adı buydu herhalde), Rocinante'nin ayaklarının dibindeyse *Don Quijote.* Rocinante son derece iyi çizilmişti. Öyle ince uzun, kuru ve kemikliydi ki yeryüzünde hiçbir hayvanın Rocinante[1] adına onun kadar layık olmadığı hemen görülüyordu. Biraz ötede eşeğinin yularından tutan ve herhalde kocaman karnından kısa boyundan, cılız bacaklarından ötürü, ayaklarının dibinde *Sancho Zancas*[2] yazısı bulunan Sancho Panza duruyordu. Resimde daha başka özellikler de vardı, bunlar pek önemli değildiler ama yine de es geçilmemişlerdi. Çünkü iyi bir kitap hiçbir şeyi ihmal etmez.

Yazarı Arap olduğu için hikayenin doğruluğundan kuşkulanılabilir, bu ırktan gelenlerin doğuştan yalancı olduğu ileri sürülebilir. Ama Araplar düşmanımız oldukları için, hikayeyi kaleme alanın ona bir şeyler katmaktan çok, çıkarmış olabileceği düşünülebilir,

[1]Roccinante, «uyuz beygir» demektir.
[2]*Panza:* Karın. *Zancas:* Bacaklar.

nitekim, bana öyle geliyor ki yazar, böylesine yiğit bir şövalyeyi övecek yerde bazı şeyleri es geçmiş. Her işi zamanında yapan, sadık tarafsız biri olması, çıkar, korku, hınç ya da tutku yüzünden, akışıyla tarihi meydana getiren doğrudan ayrılmaması gereken bir tarihçi için, yakışık almayan bir davranıştır bu. Tarih dediğimiz şey, zaman ile atbaşı gider, eylemlerimize arşivlik, geçmişe tanıklık, şimdiki zamana örneklik eder ve onu geçmişe bağlar, geleceğin habercisidir. Şuna eminim ki bu defterlerde akla gelebilecek en hoş şeyleri bulabileceğiz, eğer eksik bir yan varsa, bu, konunun değil, şu köpek yazarın suçudur. Neyse, lafı uzatmayalım, çeviriye göre ikinci kesim şöyle başlıyor:

Kılıçlarını birbirine çevirmiş bu iki kızgın ve yiğit savaşçıyı görenler, az sonra yeri, göğü birbirine katacaklarını sanırdı. İlk darbeyi, öfkeli Vizcayalı indirdi, bu işi öyle büyük bir güç ve hınçla yaptı ki eğer kılıç elinin içinde dönmemiş olsaydı, o hızlı vuruş hem bu zorlu kavgayı, hem de bizim şövalyenin bütün maceralarını oracıkta bitiriverecekti ama kendisine daha büyük işler hazırlayan talih, kılıcın yolunu değiştirdi, böylece, sol omzuna inen darbe, başlık diye kafasına oturttuğu garip tolganın büyük bir kısmıyla kulağının yarısını uçurdu yalnız. Şövalyenin sol yanındaki zırhlar büyük bir gürültüyle yere döküldüler ve zavallıyı, pek kötü bir durumda bıraktılar.

Hey ulu Tanrım! Böyle kötü bir duruma düşürüldüğünü gören Manchalı kahramanın o anki öfkesini anlatmak mümkün mü? Biz yalnız şu kadarını söyleyelim. Mahmuzları üzerinde dikildi, kılıcını iki eliyle kavradı, düşmanının kafasına öyle bir vuruş vurdu ki yastığa rağmen —sanki bir dağ altında kalmış gibi—

Vizcayalının ağzından, burnundan ve kulaklarından kan gelmeye başladı, katırın boynuna yapışmasaydı muhakkak yere devrilecekti ama az sonra, ayakları üzengilerinden sıyrıldı, kolları gevşedi, ürkmüş olan katır da tarlalara doğru koşmaya başladı, birkaç çifteden sonra, binicisini yere çaldı.

Don Quijote bütün bunları kılı kıpırdamadan seyrediyordu. Adamın yere düştüğünü görünce, atından atlayıp üstüne çullandı, kılıcını gırtlağına dayayıp pes etmesini, yoksa kafasını uçuracağını söyledi. Vizcayalı öyle bitkindi ki tek söz edecek hali yoktu. Eğer, o ana dek korku içinde kavgayı seyretmiş bulunan arabadaki kadınlar araya girmeseler ve canını bağışlaması için yalvarmasalardı, şövalyenin o büyük öfkesine kurban gidecekti, Don Quijote, gururlu bir ciddilikle şöyle karşılık verdi kadınlara:

— Bu dilediğinizi yerine getirmek, benim için, hiç kuşkusuz büyük bir zevk güzel hanımlar ama bir şartım var. Şu şövalye bana söz versin. Toboso'ya gidip eşi benzeri bulunmayan senyora Dulcinea'nın ayaklarına kapanacak ve ne derse yapacak.

Elleri ayakları titreyen, sinirleri bozulan hanımlar, fazla üstelemeden, Dulcinea'nın kim olduğunu falan sormadan, seyisin yerine Don Quijote'ye söz verdiler.

— Sizin sözünüze güveniyorum, dedi Don Quijote, hak ettiği halde hiçbir kötülük yapmayacağım ona.

X. BÖLÜM

Don Quijote İle Seyisi Sancho Panza Arasındaki Gülünç Konuşmalar

BU SIRADA din adamlarının uşakları tarafından epey hırpalanmış olan Sancho Panza ayağa kalkmış, dikkatle efendisinin savaşını izliyor, bu savaştan zaferle çıkması, bir ada ele geçirmesi ve sözünü tutup kendisini oraya vali yapması için Tanrı'ya dua ediyordu. Kavganın bittiğini ve Don Quijote'nin ata binmek üzere olduğunu görünce koşup üzengisini tuttu ama daha önce önünde yerlere kapandı, elini öpüp:

— Sayın efendim Don Quijote, dedi, bu yaman kavgada kazandığınız adayı bana bağışlamak lütfunda bulunursanız, ne denli büyük olursa olsun, onu, valilik etmiş herhangi bir insan kadar başarıyla yönetecek güçte hissediyorum kendimi.

— Sancho kardeş, diye karşılık verdi Don Quijote, şunu bilin ki bunlar ada macerası değil, insanın kırılmış bir kafa ya da yarısı gitmiş bir kulaktan başka bir şey elde edemediği basit yolculuk olaylarıdır. Ama sabredin, yakında daha başka maceralar çıkacak karşımıza, o zaman sizi yalnız vali değil, çok daha büyük bir insan yapacağım.

Sancho defalarca teşekkür etti, elini eteğini öptükten sonra, ata binmesine yardım etti. Kendisi de eşeğine bindi, arabadaki hanımlardan izin falan istemeden, hatta tek söz söylemeden atını sürüp yakınlardaki ormana dalan efendisinin ardına düştü.

Sancho eşeğini dörtnala kaldırmıştı ama Rocinante'nin kendisini çok gerilerde bırakacak kadar hızlı gitti-

ğini görünce, efendisine seslenmek zorunda kaldı. Don Quijote, Rocinante'nin dizginlerine asıldı, seyis, şövalyenin yanına gelince:

— Senyor, dedi, bana kalırsa bir kiliseye sığınsak iyi olacak. Dövüştüğünüz adam öyle kötü durumdaydı ki eğer Santa Hermandad'a haber verirlerse ve okçular da gelip bizi yakalarlarsa hiç şaşmam, ele geçtikten sonra da kurtulana dek anamız ağlar.

— Kapa çeneni! diye bağırdı Don Quijote, ne kadar insan öldürürse öldürsün, gezginci bir şövalyenin yargıç önüne çıkarıldığını gördün mü sen?

— Benim öyle *kadir* (katil demek istiyor) işine falan aklım ermez, kimseye bir şeyyapmadım ama Santa Hermandad'ın düello edenlerle pek sevişmediğini bilirim, zaten ben bu işte yokum.

— Kaygılanma sevgili dostum. Ben Keldanilerin elinden bile kurtulmasını bilirim, nerede kaldı Santa Hermandad'ın eli. Ama, sen söyle bakalım, ömründe benim kadar yiğit bir şövalye gördün mü? Romanlarda ben den daha yürekli, benden daha dirençli, daha usta ve insanları yere yıkmakta benden daha hızlı birine rastladın mı?

— Doğrusunu isterseniz, tek bir roman okumadım, çünkü okuma yazma bilmem, yalnız iddiaya girerim ki bütün ömrümce sizin kadar atak bir efendi görmedim, inşallah bu atılganlığınız bizi korktuğum yere götürmez! Yalnız kulağınızı tımar etsek senyor. Pek çok kanıyor, heybemde bez ve merhem var.

— Eğer yanıma Cana-Can-Katan iksirden bir kutu almayı akıl etseydim, bütün bunlara gerek kalmazdı, bu iksirin tek damlası, bizi bir sürü zaman ve ilaç harcamaktan kurtarırdı.

— Ne kutusu, ne iksiri?

— Reçetesi aklımda bir ilaç bu, onu yanına aldın mı, ne yaradan, ne ölümden korkarsın. Nitekim, bu iksiri yapıp da sana verdim mi, bir kavga sırasında benim ikiye biçildiğimi görsen bile (ki bu sık sık başına gelir insanın), bütün yapacağın şey, yere düşen parçayı almak, kanın donmasına meydan vermeden, atın terkisinde duran öteki parçanın üstüne ama tam yerine oturtmak olacaktır, ondan sonra bu ilaçtan iki yudum içirdin mi, bir de bakacaksın ki taze bir elma gibi dipdiriyim.

— Öyleyse, bana vereceğiniz, valilikten vazgeçiyorum, yapacağım sayısız güzel hizmetler için sizden, şu harika ilacın reçetesinden başka bir şey istemiyorum. Bence, dünyanın neresine gidersen git, bunun bir dirhemi iki riyal eder, eh, benim de dürüst ve rahat yaşamak için bundan fazlasına ihtiyacım yok. Ama asıl mesele, bu ilacın pahalıya çıkıp çıkmadığında.

— Üç riyalden az bir harcamayla, yarım litreden fazla ilaç yaparsın.

— Vay başıma gelenler! İyi ama senyor, bu reçeteyi uygulamak ve bana da öğretmek için daha ne bekliyorsunuz?

— Sus dostum, ben senin için daha başka sırlar saklıyor, çok daha büyük ödüller düşünüyorum. Şimdilik yaralarımızı tımar edelim, çünkü kulağım fazla canımı yakıyor.

Sancho heybesinden bezle merhem çıkardı. Bu arada başlık diye kullandığı tolganın paramparça olduğunu gören Don Quijote, az kalsın aklını kaçırıyordu. Elini kılıcına attı, başını göğe kaldırıp:

— Yeri göğü yaratanın adına yemin ederim ki, dedi, en uzun haliyle dört kutsal kitap üstüne yemin ederim

ki yeğeni Badouin'in öcünü almaya ant içen Mantua Markisi gibi yapacağım. Bana bu hakareti edenden öcümü alınadıkça bir örtü üstünde yemek yemeyeceğim, kadına yaklaşmayacağım ve şimdi hatırlayamadığım daha bir sürü şeyden kaçınacağım.

— Senyor Don Quijote, dedi Sancho, lütfen dikkat buyurun, şövalye eğer emrinize uyup Tobosolu senyora Dulcinea'nın yanına vardıysa, ödevini yerine getirmiş, her türlü cezadan kurtulmuş demektir, yeni bir suç işlediyse o başka tabii.

— Dediğin çok doğru diye karşılık verdi Don Quijote, bunun için yeminimin öç almayla ilgili bölümünü bozuyorum ama herhangi bir şövalyenin en az benimki kadar güzel başlığını uçurana dek, söylediğim gibi yaşamaya kararlıyım. Hem Sancho, sanma ki bu yemin boş bir saman alevidir. Bu konuda da elimde örnek var, aynı şey Mambrino'nun tolgasına yapıldı ve bu iş Sacripante'ye pek pahalıya patladı.

— Senyor, bütün bu yeminlerin canı cehenneme, çünkü sağlığa pek zararlıdır bunlar, hele insanın vicdanına. Siz bana asıl şunu söyleyin. Eğer, uzun süre tolgalı bir adama rastlayamazsak ne edeceğiz? Giyinik yatmak, insan içine girmemek falan gibi daha bir sürü cezanın vereceği rahatsızlığa ve tedirginliğe rağmen, Mantua Markisi denen bunak çılgının ettiği yemini tutacak mısınız? Hem unutmayın ki bu yollardan zırhlı insanlar değil, tolgasız, hatta ömürleri boyunca bunun lafını bile duymamış arabacılarla katırcılar geçer.

— İşte bunda yanılıyorsun, dostum. Şu dört yol ağzında iki saat durduk mu, güzel Angélica'yı kazanmak üzere Albraca yarışlarına katılanlardan daha çok zırhlı insanla karşılaşırız.

— İyi öyleyse! Tanrı yardım etsin de bu iş bitsin, hemen arkasından ölecek olsam bile, bana pek pahalıya patlayan şu adayı ele geçirelim!

— Sana daha önce de söyledim, Sancho, tasalanma, çünkü adayı kaçırsak bile, tam sana göre şeyler olan ve bir kara parçasına bağlı oldukları için daha çok sevineceğin Danimarka krallığı ile Sobradisa[1] ne güne duruyor? Ama bırakalım şimdi bunları. Sen önce heybene bak bakalım yiyecek bir şeyvar mı? Sonra hemen gidip kendimize geceyi geçirecek ve şu ilacı yapabilecek bir şato arayalım, çünkü, Tanrı adına yemin ederim, kulağım çok acı veriyor.

— Bir baş soğanla bir parça peynirim, biraz da kuru ekmeğim var ama bunlar sizin gibi yiğit bir şövalyeye layık şeyler değil.

— Ne kadar uzaksın bütün bu işlerden! Şunu bil ki bir ay yemek yemeden dolaşabilir gezginci şövalyeler, buldukları zaman da ellerine ne geçerse onu yerler. Eğer benim kadar roman okumuş olsaydın, bundan şüphe etmezdin, şimdiye dek okuduğum romanların hiçbirinde ender günler bir yana, gezginci şövalyelerin şöyle dayalı döşeli bir sofrada yemek yediğini görmedim, bu sayılı günlerin dışında hava cıvayla, kırlardaki otlarla yaşarlardı. Ama onlar da bizim gibi birer insandı nihayet, beslenmeden ve öteki doğal ihtiyaçlarını gidermeden edemezlerdi, ömürlerini, yemek falan pişirmeden, çöllerde ve ormanlarda geçirdiklerine göre, günlük besinleri, senin bana sundukların gibi, kır yemekleriydi. Onun için dostum, bana zevk veren bir şey yüzünden sakın üzülme, yeni bir dünya

[1]Amadis *de Gaula* adlı kitaptaki hayali krallık.

yaratmaya, gezginci şövalyeliğin kurallarını değiştirmeye de kalkışma.

— Efendimiz beni bağışlasın. Daha önce de söylediğim gibi, okuma yazma bilmem, şövalyelik uğraşının kurallarını da hiç işitmedim ama bundan sonra heybeme, şövalye olduğunuza göre, sizin için kuru yemiş, şövalye falan olmayan kendim için de tavuk gibi yumuşak şeyler dolduracağım.

— Ben sana, gezginci şövalyeler yalnız kuru yemiş yemek zorundadır demiyorum ki diye karşılık verdi Don Quijote, kırlarda buldukları, benim de pek iyi tanıdığım otlar ve kuru yemişler normal besinleriydi, diyorum.

— Otları tanımanız büyük bir kazanç, diye karşılık verdi Sancho, öyle sanıyorum ki günün birinde bu bilgi işimize yarayacak.

Bundan sonra, heybeden yiyecekleri çıkarıp sessizce ve dostça yediler. Ancak, geceyi geçirecek bir yer arama kaygısı, onların bu yoksul ve kuru yemeğini yarıda kesti, gün batmadan bir şatoya varabilmek için, hemen hayvanlarına bindiler. Ama az sonra güneş battı, onunla birlikte, ulaşmak istedikleri yere varma umudu da söndü. Birkaç keçi çobanı kulübesinin yanındaydılar o sırada burada konuklamaya karar verdiler. Sancho iyi bir köyde yatamamaktan ne kadar üzüntü duyuyorsa, Don Quijote de yıldızların altında yatmaktan o kadar zevk duyuyordu, çünkü bunun, şövalyeliğinin yeni ve somut bir kanıtı olduğuna inanıyordu.

XI. BÖLÜM

Keçi Çobanlarının Yanında Don Quijote'nin Başına Gelenler

KEÇİ ÇOBANLARI ONLARI PEK İYİ KARŞILADILAR, Rocinante ile eşeğini kendi eliyle götürüp ahıra yerleştiren Sancho'nun burnuna, bir tencerede kaynamakta olan keçi etinin kokusu çarptı. Tencerenin kapağını açıp etlerin mideye indirilecek kıvama gelip gelmediğine bakmak için can atıyordu ama buna gerek kalmadı, çünkü çobanlar eti ateşten indirip yere birkaç koyun postu serdiler, kır yemeğini ortaya getirdiler. Konuklarını çağırdılar, Don Quijote'ye iskemle yerine, teklifsizce, ters çevrilmiş bir su yalağı uzattılar, kendileri de altı kişi, birer koyun postu alıp sofranın çevresine sıralandılar. Sancho, boynuzdan yapılma şarap kabıyla efendisinin ardında dikiliyordu. Onu böyle ayakta gören Don Quijote:

— Sancho, dedi, gezginci şövalyeliğin ne kadar yüce bir şey, bu mesleği tutanların da hangi aşamada bulunurlarsa bulunsunlar, ne kadar saygıdeğer ve onurlu kişiler olduklarını anlayasın diye, bu iyi insanlarla birlikte yanı başıma oturmanı, beyin ve efendin olan benimle aynı kaptan yemeni, aynı kaseden içmeni istiyorum. Gezginci şövalyelik, bir bakıma, aşk gibidir. Herkesi eşit kılar.

— Çok teşekkür ederim, dedi Sancho ama size şunu itiraf edeyim ki yeterince yemeğim varsa, bunu bir imparatorun yanında ve oturarak yemektense, ayakta ama tek başına yemeyi yeğlerim, çünkü imparator sofrasında ağır ağır çiğnemek, yudum yudum şarap içmek,

her an ağzımı gözümü silmek zorunda kalacağım, yalnız ve rahatken insanın içinden gelen öksürmek, geğirmek gibi şeyleri önlemek zorunda kalacağım birtakım sofralarda hindi yiyeceğime, kendi köşeciğimde oturup sıkıntıya girmeden, törensiz mörensiz soğan ekmek yemeye razıyım. Bunun için, benim gibi bir sakiye ve gezginci şövalyeye —seyis olduğuma göre bu unvanlara sahibim— vermek istediğiniz şu şerefi, rica ederim daha rahat, daha yararlı başka şeylerle değiştirin. Bana bu şerefi bağışladığınız için size minnet borçluyum ama ben ömrümün sonuna dek bundan yoksun kalmaya kararlıyım.

— Olsun, yine de gel şöyle yanıma otur, dedi Don Quijote, alçakgönüllü adamı Tanrı yüceltir.

Ve kolundan çekip yanına oturttu.

Seyislik, gezginci şövalyelik gibi şeylere akılları ermeyen keçi çobanları tek kelime söylemeksizin yemeklerini yiyor, bir yandan da büyük bir incelik ve iştahla, yumruk kadar lokmaları mideye indiren konuklarına bakıyorlardı. Et yendikten sonra, ortaya, bir yığın yumuşak meşe palamuduyla kerpiç gibi sert bir peynir getirdiler. Bu sırada şarap kasesi de aylak durmuyordu: (Kimi zaman boş, kimi zaman dolu olarak) Bir aşağı bir yukarı dolanıyordu ve bu iş öyle sık yapılıyordu ki çok geçmeden, iki tulumdan biri boşalıverdi.

Don Quijote midesini tıka basa doldurdu, bir avuç meşe palamudu aldı, dikkatle gözden geçirdikten sonra aşağıdaki söylevi çekti:

— Ey mutlu çağ! Eskilerin Altın Çağ dedikleri talihli yüzyıl. Bizim şu demir çağında pek değer verilen altın o zamanlar kolayca bulunduğu için değil, o çağda yaşayanlar «benimki», «seninki» gibi lafları tanımadığı için

bu adı alan yüzyıl. O kutsal çağda her şey ortaklaşaydı.. Besinini bulabilmek için herkesin elini kaldırması, koca meşe ağacından, bu ağacın kendisine bolca sunduğu yumuşak ve tatlı meyveyi toplaması yetiyordu. Duru kaynaklar, hızlı ırmaklar ona istemediği kadar berrak ve tatlı su veriyordu. Bilge ve çalışkan arılar kaya yarıklarına, ağaç kovuklarına yerleşiyor, sevimli çalışmalarının verimli ürününü ilk gelene, büyük bir kayıtsızlıkla sunuyordu. Mantar ağacı, hiç naz etmeden, adeta katkısız bir incelikle, o kalın ve hafif kabuğunu uzatıyor, bu da insanoğlunun, yalnız hava değişimlerinden korunmak üzere, kabaca yontulmuş kazıklar üstüne kurduğu evin damını örtmekte kullanılıyordu. O zamanlar yalnız barış, dostluk ve uyuşma vardı. Sabanın ağır ve eğri demiri, toprak anamızın şefkatli karnını kirletmek cesaretini gösterememişti henüz, toprak anamız, hiçkimsenin zoru olmaksızın, çocuklarını beslemek, insanlara boğmak, ağızlarına tat vermek üzere geniş ve verimli göğsünü alabildiğine açıyordu. O zamanlar güzel ve yapmacıksız çoban kızları, yüzlerinde utancın ince tülünden başka bir örtü taşımaksızın dağ bayır koşuyordu, giysileri Tiro kentinin lal renkli kumaşlarından ya da bugün kullanılan, bin bir kalıba sokulmuş ipekli kumaşlardan yapılmamıştı. Birbirine geçirilmiş dulavrat otuyla sarmaşıklardan meydana gelen giysi onların biricik süsüydü ve bunlar, aylaklık yüzünden daha bir garip ve yabansı hale gelen bu bizim saraylı kadınların giysileri kadar görkemli ve güzeldi. O zamanlar aşk sözleri, yürekten geldiği gibi, katkısız, basit ve içtendi. Bu sözleri karmaşıklaştırmak, güzelleştirmek için hiçbir yapmacığa başvurulmuyordu. Adalet hâlâ tamdı, ne çıkarlar, ne de lütuflar onu zedele-

memişti, oysa o günden bu yana, bu saydıklarım adaleti kemirmiş, sarsmış ve zedelemiştir. Keyfi yargılar yargıçların sözlüğünde yer almamıştı henüz, çünkü yargılanacak ne bir suç, ne de bir kimse vardı. Genç kızlarla dürüst kadınlar, şehvet düşkünlerinin tehdidinden, saldırganların rahatsız etmelerinden uzak, tek başlarına ve rahatça her yere gidiyorlardı, yoldan çıkarlarsa, bu, ancak kendi eğilimleri kendi istekleri yüzünden oluyordu. Oysa bugün, şu ürküntü verici çağda yeni bir Girit labirentine saklansa bile, hiçbir kadın güvenlik içinde değil. Simdi, aşk vebası en küçük fırsatta, hatta havayla kadınlarımıza bulaşıyor ve bu salgın karşısında ağırbaşlılık falan vız geliyor. Genç kızların koruyucusu, dulların savunucusu, yetimlerle kimsesizlerin yardımcısı gezginci şövalyelerin görevi de işte burada başlıyor, kadınların güvenliğini sağlamak, insanlığın baştan çıkmasını önlemek. Keçici dostlarım, kardeşlerim, ben de bu şövalyelerden biriyim ve seyisimle bana gösterdiğiniz yakınlık için hepinize teşekkür ederim. Doğal yasa gezginci şövalyelerin korunmasını gerektirse bile, sizler, bu zorunluluğu bilmiyordunuz, buna rağmen bana elinizden gelen konukseverliği gösterdiniz, minnetimi belirtmek zorundayım.

Şövalyemiz, (pekâlâ da vazgeçebileceği) bu uzun söylevi, kendisine Altın Çağı hatırlatan meşe palamutları yüzünden çekmişti. Keçi çobanları, tek söz etmeden, ağızları bir karış açık dinlediler onu. Sancho da hiç konuşmuyor, bir yandan palamutlarını yemeye devam ediyor, zaman zaman da içindeki şarap soğusun diye bir meşe dalına asılmış bulunan ikinci tulumu ziyaret ediyordu. Don Quijote söylevini bitirdiğinde yemek çoktan sona ermişti.

Bunun üzerine, keçicilerden biri Don Quijote'ye dönüp dedi ki:

— Sayın gezginci şövalye, konukseverliğimizin içten olduğunu görebilesiniz diye, sizi eğlendirmek, az sonra gelecek bir arkadaşımızı dinletip keyiflendirmek istiyoruz. Çok akıllı ve sevdalı bir çocuktur. Okuma yazma bilir, kusursuz türkü söyler, rübap çalar.

Çoban daha sözünü bitirmeden rübabın sesi duyuldu, az sonra da çalan ortaya çıktı. Yirmi iki yaşlarında eli yüzü düzgün bir delikanlı. Arkadaşları, yemek yiyip yemediğini sordular, o da yedim diye karşılık verdi.

— Bak Antonio, dedi az önce konuşan, bizim buralarda da musikiden anlayan insanların bulunduğunu göstermek üzere, konuğumuz olan şu senyorun önünde türkü söylersen pek sevineceğiz. Kendisine senin yeteneklerinden sözettik, bizi yalancı çıkarmamanı istiyoruz. Rica ederim otur, otur da bize aylıklı bir papaz olan amcanın, aşkın için yaktığı ve bütün ülkede beğenilen türküyü oku.

— Hay hay diye karşılık verdi delikanlı.

Ve bir daha tekrarlatmadan, bir meşe kütüğüne oturdu, rübabını ayarladı, sonra, büyülü bir sesle, aşağıdaki ezgiyi söyledi:

Biliyorum o lalla,
Beni sevdiğini,
Gözlerin söylemese de:
Aşkın ağzı sıkıdır.

Ama bilirim ki sen bilgesin,
Güvenim var senin sevecenliğine.
Aşk bir kez ortaya vuruldu mu,
Bilmez nedir mutsuzluk.

Ama heyhat! Şu da bir gerçek ki
Zaman zaman ortaya koydun
Ruhunun bronzdan, yüreğinin de
Granitten olduğunu.

Bununla birlikte, serzenişlerine
Ve edepli yavuzluklarına rağmen,
Aşağılardan doğru görüyorum
Yükseldiğini bir umut kırıntısının.

Avının tepesinde dolanan
Şahini andıran sabrım,
Ne hor görmenle azaldı
Ne de lütuflarınla arttı.

Aşkta bir parça incelik varsa
Eğer, derim ki sen,
Doyuracaksın arzularını
Tam istediğim biçimde.

Ve eğer yapacağım kur
Yumuşatabilirse yüreğini,
Gösterdiğim ihtimamlar çıkacaktır
Hiç kuşkusuz benden yana.

Çünkü gözünü açarsan azıcık
Göreceksin ki bu zavallı aşık
Pazartesileri bile sırtında
Pazar giysilerini taşıyor.

Aşk ile süslenme hemen hemen
Aynı yolu izlediklerinden,
Senin gözüne görünmek istedim
En güzel kılığımla hep.

Senin için dansı bıraktım,
Ve serenatlar yaktım
En alışılmadık saatlerde.
Hatta horozlar mışıldarken uykularda.

Senin için söylediğim övgülerin
Hesabını şaşırdım hepten:
Oysa haklıydım: Ama bazı güzeller
Bağışlamadı beni katiyen.

Örneğin, Berroca'lı Teresa,
Bir gün bana dedi ki asık suratla:
«İnsan bir melek sevdim sanır,
Maymunu melek bilerek aldanır.

Takarsın birkaç tapon boncuk
Bir iki yapma süs, biraz düzgün,
Gözler de yalancıktan süzgün
Aldatırsın aşkın kendisini bile.»

Hemen reddettim bu sözünü,
Kızdı köpürdü bana.
Ve sonra, bilirsin yeğeniyle nasıl
Defterini dürdüğümüzü bu hesabın

Seni gönlümün tahtına oturttum,
Sevgini böylesine arayışım,
Kulun kölen olmak içindir.
Tertemizdir bütün niyetlerim.

Kilisenin ipek bağları var
Evlilik boyunduruğu için.
Göreceksin ne büyük bir sevinçle
Uzatacağım boynumu senin için.

Yoksa alıtım olsun şimdiden
Saramazsam o ince belinden
Çekip gideceğim bu ilden
Bir manastıra kapanmak için.

Keçi çobanı sustu. Don Quijote, birkaç şey daha söylemesini rica etti ama Sancho buna karşı çıktı. Aşk türküsü dinlemektense, uyumak istiyordu. Bunun için şöyle dedi efendisine:

— Efendimiz kendisine yatacak bir yer bulsa daha iyi edecek. Çünkü, bu yiğit kişilerin gündüzki işi, bütün geceyi türkü söyleyerek geçirmelerine elvermez.

— Seni çok iyi anlıyorum diye karşılık verdi Don Quijote, şarap tulumuna yaptığın ziyaretler, senin için, uykuyu musikinin önüne geçirdi.

— Tanrıya şükürler olsun, herkes hayatından memnun! diye bağırdı Sancho.

— Haklısın, diye cevap verdi Don Quijote. Dilediğin gibi yap. Bizim meslekten olanlar uyanık oturmayı yeğ tutar. Yalnız, daha önce şu kulağımın bezini de değiştirsen, çünkü, gereğinden fazla canımı yakıyor.

Sancho isteneni yapmak üzere davrandı ama yarayı gören çobanlardan biri, konuğa hiç tasalanmamasını, az sonra bunu iyi edeceğini söyledi. O çevrede pek çok yetişen karabibergillerin yapraklarını topladı, çiğneyip tuzla karıştırdı, meydana gelen hamuru Don Quijote'nin kulağına sardı, başka bir ilaca gerek yok dedi, gerçekten de öyle oldu.

XII. BÖLÜM

Çobanlardan Birinin Don Quijote İle Yanındakilere Anlattıkları

TAM BU SIRADA eksiği gediği tamamlamak üzere köye inmiş bulunan oğlanlardan biri çıkageldi.

— Arkadaşlar, dedi, köyde olup bitenleri biliyor musunuz?

— Nereden bileceğiz? diye karşılık verdi içlerinden biri.

— Dinleyin öyleyse, diye devam etti oğlan, ünlü çoban Grisostomo bu akşam öldü, hani şu çoban kılığında buralarda dolaşırken gördüğünüz öğrenci. Herkes onun, varlıklı Guillermo'nun kızı, şeytan Marcela'nın aşkından öldüğünü söylüyor.

— Marcela'nın aşkından mı? dedi çobanlardan biri.

— Ta kendisi. İşin en güzel yanı şu. Grisostomo, vasiyetnamesinde kendisini bir Mağripli gibi kırın orta yerine, anlatılanlara ve kendisinin de doğruladığına göre, kızı ilk gördüğü yer olan bir kayanın dibine gömmelerini istemiş. Ayrıca, daha bir sürü şey istemiş, papazlar bunların hiçbirinin yapılamayacağını, çünkü dinsizlerin isteklerine benzediğini söylüyorlarmış. Ama onun gibi çoban kılığında dolaşan öteki öğrenci, merhumun dostu Ambrosio, her şeyin Grisostomo'nun dilediği gibi olmasını istiyormuş. Bütün köy çalkanıyor ve her şeyin Ambrosio ile öteki çobanların dilediği gibi olacağını söylüyorlar. Yarın gelip onu büyük bir törenle gömecekler. Bana kalırsa, görülmeye değer bir şey olacak bu. Yarın köye dönmeyeceğimi bilsem, hiç durmaz oraya giderdim.

— Hepimiz gideriz diye bağırdı çobanlar, keçiler için kura çekeriz.

— Haklısın Pedro, dedi keçicilerden biri ama zahmet etmeyin, hepinizin yerine ben kalırım. Sakın bu işi iyilik olsun diye ya da meraksızlığımdan yapıyorum sanmayın. Geçen gün ayağıma batan diken yürümeme engel oluyor da...

—Yine de teşekkür ederiz, diye karşılık verdi Pedro.

Bunun üzerine Don Quijote, bu Pedro dedikleri adama, ölen delikanlı ile çoban kızının kim olduklarını sordu.

Pedro, bütün bildiğinin, ölenin bu bağlarda oturan, Salamanka'da uzun bir süre okuduktan ve özellikle yıldızlar konusunda uzmanlaştıktan sonra bilgili bir insan olarak köyüne dönen zengin bir bey olduğunu söyledi, yıldızlarla ilgili her şeyi biliyor, ay ve güneş tutuşmalarını önceden haber veriyormuş...

— «Tutuşma» değil, «tutulma» dostum. İki büyük ışık kaynağının kararmasına bu ad verilir.

— Burnunun ucunu görmeyen bu oğlan, diye devam etti Pedro, o yılın bir bolluk yılı mı, yoksa bir «kırlık» yılı mı olacağını da tahmin ediyordu.

— «Kıtlık» demek istiyorsun herhalde diye düzeltti Don Quijote.

— «Kırlık», «kıtlık» hepsi bir, diye karşılık verdi Pedro. Yalnız şurası bir gerçek ki akrabalarıyla dostları, onun öğütlerini dinleyerek zengin oldular. Kimi zaman onlara: «Bu yıl has buğday yerine arpa ekin» diyordu, kimi zaman da: «Bu yıl arpa yerine susam ekin daha iyi. Önümüzdeki yıl, bol yağ çıkacak ama daha sonraki üç yıl, bir damla yağ elde edemeyeceksiniz» diyordu.

— Bunun adına «astroloji» derler, diye söze karıştı Don Quijote.

— Ne dediklerini bilmem ama, o bu işlerden ve daha bir sürü şeyden çok iyi anlıyordu, diye karşılık verdi Pedro. Neyse, uzatmayalım, Salamanka'dan dönüşünden üç ay sonra, günün birinde öğrenciyken sırtında taşıdığı uzun giysileri çıkarıp attığını, bir kepenek, bir de koyun postundan ceket alarak çoban kılığına büründüğünü gördük. Yanında büyük dostu, okul arkadaşı Ambrosio vardı, aynı kılıkta. Az kalsın unutuyordum. Grisostomo büyük bir besteciydi. İsa efendimizin yeryüzüne indiği gece söylenen Noel şarkılarıyla, Tanrı— Bayramı'nda köy gençlerinin oynadığı bütün temsilleri o yazardı, herkes, bundan daha iyisinin yapılamayacağını söylerdi. İki öğrenciyi böyle ansızın çoban kılığında gören köy halkı, nedenini açıklayamadıkları bu değişiklik karşısında hayli şaşırdı. Grisostomo'nun babası yakınlarda ölmüş, kendisine sayısız ev, tarla, büyük ve küçükbaş hayvan, bir yığın da para bırakmıştı. Bütün bunlar yalnız ona kaldı, doğrusu ya, layıktı hepsine, çünkü insaflı, iyi insanların dostu, iyi bir arkadaştı, öyle biryüzü vardı ki gören melek sanırdı. Sonunda öğrendik. Zavallı çocuk aşık olduğu, çoban kızı Marcela'nın ardından gitmek için bu kılığa bürünmüş. Şimdi de size bu kızın kim olduğunu anlatayım, bunu bilmenizde fayda var, çünkü, belki de hatta belkisi melkisi yok, bütün ömrünüzce böyle bir şey ne duydunuz, ne işittiniz, hatta, «Sarna» kadar yaşasanız bile, bundan böyle de ne görür, ne işitirsiniz.

— «Sarna» değil, «Sara» diye düzeltti Don Quijote, böyle sözcük yanlışlıklarına hiç dayanamazdı.

— Hay Allah diye bağırdı Pedro, Sarna[1] her şeyden

[1]Sara. Hazret-i İbrahim'in anası. *Sarna:* İnsanı canından usandırana dek süren uyuz.

daha uzun ömürlüdür. Eğer böyle her sözümü düzeltmeye kalkarsanız, bir yılda bitiremeyiz bu hikayeyi.

— Özür dilerim dostum, diye karşılık verdi Don Quijote, «Sarna» ile «Sara» arasındaki büyük ayrımdan ötürü böyle davrandım ama haklısınız, «Sarna», «Sara»dan daha uzun ömürlüdür. Devam edin, bir daha sözünüzü kesmem.

— Ne diyordum, pek sayın bayım? diye devam etti keçici, köyümüzde Grisostomo'nun babasından daha varlıklı, Guillermo adında biri vardı, Tanrı, bütün bu zenginliklerin üstüne ona bir kız evlat bağışlamıştı, kızın anası, doğum sırasında ölmüştü. Köyün en dürüst kadınıydı rahmetli. Hâlâ görür gibiyim, yüzünün bir yanında güneş, öteki yanında ay ışıldardı, özellikle çok iyi bir ev kadını ve yoksul dostuydu, o kadar ki şu saat, ruhunun Tanrı katında olduğuna büyük inancım var. Guillermo, böyle iyi bir kadının acısına dayanamayıp öldü, kızını, bir sürü malla birlikte, genç yaşında köyümüzün aylıklı papazı olan amcasının eline bıraktı. Küçük kız büyüdükçe güzelleşiyor ve bize, pek güzel bir kadın olan anasını hatırlatıyordu, hatta anasını bile geçtiğini farkediyorduk. On dört, on beş yaşına geldiğinde onu gören herkes böylesine güzel bir yaratık için Tanrı'ya şükrediyordu, birçokları da kıza delice aşık olmaya başlamıştı. Amcası ona büyük bir titizlikle bakıyor, yanı başından ayırmıyordu ama güzelliği öylesine dillere destan olmuştu ki köyün ve çevrenin en zenginleri, yalvarıp yakararak, hatta taciz ederek amcasından istiyordu kızı. Amca, yaşının yettiğini görünce, yeğenini evlendirmek istedi ama iyi bir Hıristiyan olduğu için, bu işi kızın rızasını almadan yapamazdı. Yeğeninin evlenmesini erteleyerek onun malından mülkünden

yararlanmak niyetinde de değildi. Köy halkı bu konuda kendisine hak verdi, çünkü şunu bilmelisiniz ki sayın gezginci, bizim bu küçük köylerde herkes ileri geri konuşur, bana sorarsanız, kilisesine bağlı insanların iyi dediği papaz, gerçekten iyi bir papazdır.

— Çok haklısınız, dedi Don Quijote aman rica ederim devam edin. Öykü pek güzel, avrıca, yiğit dostum, siz de pek tatlı anlatıyorsunuz.

— Tanrı lütfunu bizlerden esirgemesin, diye karşılık verdi Pedro, en önemlisi bu. Evet, amcası kızdan, isteyenler içinden beğendiği birini seçmesini, onunla evlenmesini rica ediyor, kızsa onun bütün tekliflerine, daha evlenmek istemediğini, evlilik yükünü taşıyacak gücü kendisinde bulamadığını söyleyerek cevap veriyordu. Amcası, bu haklı özürler karşısında artık üstelemedi, biraz daha büyümesini, eşini kendisinin seçmesini bekledi, ana-babalar çocuklarını istemedikleri biriyle evlendirmemelidirler diye düşünüyordu, ki bunda da hakkı vardı. Günün birinde beklenmedik bir şey oldu. Bizim tatlı Marcela, amcasının ve bütün köy halkının karşı çıkışlarına rağmen, çoban kılığına girip kendi sürüsünü gütmeye başladı. Halk içine çıkıp da güzelliği gözler önüne serilir serilmez, soylu beylerden tutun da varlıklı çiftçilere dek, bir sürü genç çoban, kendilerini beğendirmek için kızın peşine düştü. Rahmetli delikanlı da bunlar arasındaydı, bildiğiniz gibi, sevmek ne demek, kıza taptığını söylüyorlardı. Yalnız, böyle özgür ve toplumsal durumuna aykırı bir yaşayışı seçti diye Marcela'nın alçakgönüllülüğünü, dürüstlüğünü zedeleyecek, hatta bunlara gölge düşürecek herhangi bir şey yaptığını sanmayın ha. Tam tersine, ardına düşenlerin hiçbirine en küçük bir umut kırıntısı ve övün-

me payı vermeyecek kadar uyanıktı. Çobanlarla konuşmaktan kaçmadığı ve onlara karşı kibarca dostça davrandığı halde içlerinden biri kalkıp da niyetlerini kendisine açtı mı, bu niyetler pek temiz bile olsa, kız hemen yanından uzaklaştırıyordu onu. Bu davranışlarıyla köyde vebanın yapabileceğinden daha çok yıkıma sebep oluyordu. Tatlı dilliliği, güzelliği bütün gönülleri fethediyor, sertliği ve hor bakmalarıysa, herkesi umutsuzluğa düşürüyordu. Artık onu kalpsiz ve nankör diye adlandırıyor, kişiliğine uygun daha bir sürü ad takıyorlardı. Eğer bir süre aramızda kalsaydınız seniyor, çevremizdeki dağların, ovaların bu zavallı, hor görülen aşıkların inlemeleriyle çınladığını işitirdiniz. Hemen yakınlarda aşağı yukarı yirmi dört gürgenlik bir ağaç kümesi var, burada tek bir ağaç yoktur ki üstünde Marcela'nın adı bulunmasın. Bu adın üst yanında da güzelliğinin layık olduğu şeyi göstermek istercesine, bir de taç resmi kazılıdır. Bir bakarsınız şurada bir çoban iç çekiyor, ötede bir başkası inliyor, şurada aşk türküleri işitirsiniz, beride umutsuz yakınmalar. Birisi bütün geceyi bir ağaç ya da kaya dibinde geçirdi ve sabahleyin onu, yaşlı gözlerini bir an bile yummamış olarak, düşünceleriyle kendinden geçmiş bir halde aynı yerde bulurdunuz, bir başkası, yakınmalarına ara vermeksizin, yaz güneşinin en kızgın saatinde yakıcı kumlar üstüne uzanır, göğe doğru yürek paralayan ahlar savururdu. Ama güzel ve özgür Marcela parmağını bile oynatmadan, bu ve bunun gibi daha bir sürü şeyi yenmesini bilirdi ve onu tanıyan bizler, hepimiz, bu gururun nerede biteceğini, bu yabani kızı yola getirip onun o harika güzelliğinden yararlanacak mutlu adamın kim olacağını merak ediyorduk. Bütün bu anlattıklarım

herkesin bildiği şeyler olduğu için, Grisostomo'nun ölümü konusunda bizim arkadaşın söylediklerinden hiç kuşkulanmıyorum. Onun için, senyor, beni dinlerseniz yarınki gömülme töreninde mutlaka hazır bulunun, görülecek bir şey bu. Pek çok dostu vardı, köy de buradan yarım mil uzaktadır.

— Mutlaka giderim diye karşılık verdi Don Quijote, anlatışınızın verdiği zevk için de size teşekkür ederim.

— Oh! dedi keçi çobanı, ben Marcela'yı sevenlerin başına gelenlerin ancak yarısını biliyorum ama yarın yolda bize öteki yarıyı da anlatacak bir çobana rastlarız belki şimdilik üstü kapalı bir yer bulup uyusanız iyi edersiniz, üzerine koyduğumuz yakı sayesinde korkacak hiçbir şey kalmadı ama açık hava yaralarınıza kötü gelebilir.

Keçi çobanının uzun anlatısına lanetler eden Sancho da efendisini Pedro'nun kulübesine girmeye zorladı. Don Quijote sonunda razı oldu ama kulübeye girince, gecenin geri kalan kısmını, Marcela'nın aşıkları gibi, Dulcinea'sını düşünmekle geçirdi. Sancho, ahırda eşeğiyle Rocinante arasına yattı, yüzverilmeyen bir aşık gibi değil, dövüle dövüle pestili çıkmış biri gibi uyudu.

XIII. BÖLÜM

Çoban Kızı Marcela'nın Hikayesinin Sonu Ve Daha Başka Olaylar

Şafak perisi doğunun balkonunda görünür görünmez beş keçi çobanı ayağa fırladı, gelip Don Quijote'yi uyandırdılar, ünlü Grisostomo'nun gömülme törenine gitmek niyetinde olup olmadığını sordular, birlikte

gitmeyi teklif ettiler. Bundan başka bir şey istemeyen bizim şövalye hemen kalktı, Sancho'ya hayvanları eyerlemesini emretti, az sonra yola koyuldular. Çeyrek fersah gitmişlerdi ki yolu kesen bir patikadan doğru, kara gocuklar giymiş, başlarına yas simgeleri takmış, ellerinde çobanpüskülü denen bitkiden kesilme kocaman sopalar tutan altı çobanın geldiğini gördüler. Yanlarında iyi giyimli iki atlı bey, iki de yaya uşak vardı. Çelebice birbirlerini selamladılar, nereye gittiklerini sordular ve aynı yere olduğunu öğrenince, birlikte yola koyuldular. Şövalyelerden biri ötekine dönüp:

— Senyor Vivaldo, dedi, ölen çobanla onu öldüren çoban kızı üstüne anlatılanları dinledikten sonra, bu gömme törenine katılmakla pek çok vakit yitirmiş olmayacağımızı sanıyorum.

— Ben de öyle düşünüyorum, diye karşılık verdi Vivaldo, böyle bir şeyi görebilmek için bir değil, birkaç günümü veririm:

Bunun üzerine Don Quijote onlara, Grisostomo ile Marcelakonusunda kendilerine anlatılanların ne olduğunu sordu. Birinci şövalye, az önce şu çobanlara rastladıklarını, yaslı kılıklarını merak ettiklerini, nedenini sorduklarında Marcela adındaki güzel olduğu kadar insafsız bir çoban kızıyla onun peşinden koşan bir sürü gencin hikayesini ve az sonra gömecekleri Grisostomo'nun acıklı sonunu anlattıklarını söyledi. Kısacası, şövalyeler, Pedro'nun Don Quijote'ye anlattıklarını tekrarladılar.

Vivaldo, lafını bitirdikten sonra bizim şövalyeye, böylesine dingin bir ülkede kendisini bu türlü giyinmeye zorlayan şeyin ne olduğunu sordu.

— Mesleğim başka türlü giyinmeme elvermiyor, dedi

Don Quijote. Rahatlık, iyi yemekler ve dinlenme, kadın kılıklı kral yanaşmaları içindir, çalışma, kaygı ve silahlarsa, adları bütün dünyaca bilinen ve değersiz, pek küçük rütbeli bir üyesi olmama rağmen, benim de aralarında bulunduğum gezginci şövalyeler içindir, onlara özgüdür.

Bu sözleri duyunca, onun bir çılgın olduğuna karar verdiler ama daha emin olabilmek ve çılgınlığının derecesini ölçmek için, gezginci şövalyelerin ne olduğunu sordular.

— Baylar, diye karşılık verdi Don Quijote, İspanyolca'da Kral Artus diye bildiğimiz Kral Arthur'un maceralarını anlatan İngiltere Kraliyet Günlüklerini okumadınız mı hiç? Bütün Büyük Britanya'da bilinen eski bir mesel onun ölmediğini, bir büyü sonucu, karga haline geldiğini söyler, günün birinde yine insan olarak geri gelecek ve tahta çıkacaktır. Bu yüzden, o günden beri, hiçbir İngiliz karga öldürmemiştir. Şu ünlü Yuvarlak Masa Şövalyeliği bu iyi yürekli kralın zamanında kuruldu, Lagolu *Don Lancelot* ile Kraliçe *Genièvre* arasındaki aşk da onun zamanındaydı, bu aşkın aracılığını, bilge ve son derece dürüst nedimesi Quintanona yapıyordu, İspanya'mızda da pek tanınan, sık sık söylenen şu ezgi de işte bu aşktan doğdu:

Hiçbir şövalye görmedi
Böylesine bir ihtimam
İngiltere'den dönen
Lancelot kadar hanımlardan[1]

Onun aşk ve yiğitlik dolu maceralarının o tatlı sevimli

[1]Don Quijote'nin, II. Bölüm'de kendine uyguladığı dörtlük budur.

öyküsü böylece uzayıp gider. O zamandan beri şövalyelik, babadan oğula geçerek, dünyanın dört bir köşesine yayılmıştır. Amadis de Gaula, oğulları, torunları ve beş kuşak öteye dek uzanan akrabaları, Félixmarte d'Hyrcanie ve nihayet ne kadar övülse az gelen şu ünlü Tirante el Blanco, başardıkları büyük işlerle bu meslekte üne erdiler, günümüzde de handiyse Don Belianis de Grece'e denk şövalyeler vardır. İşte baylar, günahlarıma rağmen, geçmişteki şövalyeler gibi, benim de üyesi bulunduğum gezginci şövalyelik budur. Bunun için, canımı da başımı da ta talihin karşıma çıkaracağı en tehlikeli maceralara adadım, zayıflara ve kimsesizlere yardım etmek üzere ıssız yerleri, çölleri dolaşıyor, macera arıyorum.

Bu söylev şövalyeleri aydınlatmaya ve Don Quijote'nin çılgınlığının derecesini anlamalarına yetti. Garip bir şeyle karşılaşan insanlar kadar şaşırdılar. İnce zekalı ve şakacı bir adam olan Vivaldo, cenaze töreninin yapılacağı yere kadarki yolculuğu neşeli geçirmek üzere, bundan yararlanmaya karar verdi.

— Bana öyle geliyor ki sayın gezginci şövalye, dedi, dünyanın en temiz eğilimlerinden birini duyuyorsunuz, hatta, rahipliğin bile bununla boy ölçüşeceğini sanmıyorum.

— Rahiplik de yaman bir iştir, diye karşılık verdi kahramanımız ama bu kadar gerekli olduğunu sanmıyorum. Aslını ararsanız, bir buyruğu yerine getiren asker de en az o buyruğu veren komutan kadar değerlidir, bununla şunu anlatmak istiyorum. Rahipler, büyük rahatlık ve dinginlik içinde Tanrı'dan yeryüzüne iyilik yağdırmasını isterler, oysa biz gezginci şövalyeler ve askerler, onların Tanrı'dan dilediği şeyi, kolumuzun ve

kılıcımızın gücüyle sağlarız, hem de bu iyi işi bir dam altında değil, açık havada yazları güneşin dayanılmaz sıcağına, kışları da insanın içine işleyen soğuğa göğüs gererek yaparız. Demek ki bizler, Tanrı'nın yeryüzündeki bakanları, onun adalet dağıtan kollarıyız. Savaş ve buna bağlı şeyler yorulmadan, terlemeden ve didinmeden yapılamayacağına göre, açıkça görülüyor ki savaşçılar, dirlik düzenlik içinde mutsuzlar adına Tanrı'ya dua edenlerden çok daha zor bir iş görmektedirler. Gezginci şövalyenin durumunun, dört duvar arasına kapanmış din adamınınki kadar rahat olduğunu ileri sürmek istemiyorum, hatta böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmiyorum ve çektiğim acılardan şu sonucu çıkarıyorum, şövalyelerin durumu, hiç kuşkusuz, daha zor, daha sıkıntılı, aç ve susuz kalmaya daha yatkın, daha içler acısı, daha hırpani ve daha bitlidir, gezginci şövalyelerin yaşamları boyunca karşılaştıkları talihsizliklere bakmak bile, bunun böyle olduğunu görmeye yeter. İçlerinden bir ikisi bileğinin hakkıyla imparator olduysa bile, inanın ki bu onlara bir hayli tuzluya patlamıştır, ayrıca, eğer bazı büyücüler ve bilge kişiler yardım etmemiş olsaydı, niyetleri boşa çıkacak, umutları kırılacaktı.

— Ben de aynı fikirdeyim diye karşılık verdi Vivaldo, yalnız gezginci şövalyelerin özellikle bir yanı beni şaşırtıyor, ölüm tehlikesinin yüzde yüz olduğu birtakım büyük maceralara atılacakları zaman, iyi bir Hıristiyan gibi, Tanrı'dan yardım isteyecek yerde gönüllerinin sultanı olan kadına yakarıyorlar, hem de asıl Tanrıları bu kadınlarmış gibi davranıyorlar. Bana kalırsa, biraz paganizm kokusu var bu işte.

— Senyor diye karşılık verdi Don Quijote, bu işin başka yolu yoktur, başka türlü davranmak isteyen şövalye

kötü duruma düşer. Yerleşmiş bir gelenektir bu. Şövalye, büyük bir kavgaya atılacağı zaman, gönlünün sultanını hatırlar, yardımcı olmasını, atıldığı bu tehlikeli kavgada kendisinden yana çıkmasını dileyerek gözlerini sevgiyle ona çevirir, hatta kimseciklere, duyurmadan, dudaklarının arasından, bir iki sözle yavuklusuna seslenir, böylece kendini, bütün kalbiyle ona adamış olur. Romanlarda bunun sürüyle örneği vardır. Bu demek değildir ki Tanrı'ya da sığınmasın. Savaş sırasında bu işi yapacak bol bol vakti vardır.

—Yine de içimde bir kuşku kalıyor, diye cevap verdi Vivaldo. Birçok yerde okuduğuma göre, iki şövalye konuşmaya başlıyor, hoşbeş derken sinirleniyorlar, hayvanlarının dizginlerine asılıyor, başkaca bir giriş yapmaksızın birbirlerinin üstüne saldırıyor ve yavuklularından yardım istemeyi ancak yolun yarısında akıl ediyorlardı, bu karşılaşmaların çoğunda şövalyelerden biri ikiye biçilip atın terkisinden yuvarlanıyor, ötekiyse, tepetaklak olmaktan ancak atın yelesine tutunarak kurtuluyordu. Bunun için ben, ölen şövalyenin, böyle göz açıp kapayıncaya dek sona eren bir kavga sırasında kendisini Tanrı'ya emanet edecek vakti nasıl bulduğuna akıl erdiremiyorum. Demek ki at sürerken yavuklusuna yalvaracak yerde Hıristiyanlık görevi uyarınca, Tanrı'ya yakarması daha doğru olurdu. Ayrıca, bana kalırsa, bütün gezginci şövalyelerin sığınacak bir yavuklusu yoktur. Çünkü hepsi aşık değildirler.

— Olmaz öyle şey diye atıldı Don Quijote, tekrar ediyorum, sevdasız gezginci şövalye olmaz, çünkü gökte yıldız bulunması ne kadar doğalsa, onların aşık olması da o kadar doğaldır. Bugüne dek, sevdasız bir şövalyenin maceralarını anlatan tek bir kitaba rastlanmamış-

tır ya da karşımızdaki gerçek bir şövalye değil, şövalyelik kalesine ön kapı yerine, bir hırsız ya da soyguncu gibi arka kapıdan giren bir soysuzdur.

— Bununla birlikte, dedi Vivaldo, eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, yiğit Amadis de Gaula'nın kardeşi Don Galaor'un sığınacak bir yavuklusu yoktu ama yiğitlikte, saygınlıkta kimseden geri kalmıyordu.

— Bir çiçekle bahar olmaz, senyor. Ayrıca ben, bu şövalyenin gizli gizli birini sevdiğini biliyorum, hoşuna giden her kadının peşinde koşmasına gelince, elinde olmadan yapıyordu bunu amaşurası açık ki gönlüne tek bir kadın hakimdi ve Galaor, sık sık ona sığınıyordu, yalnız bu işi gizli gizli yapıyordu, çünkü ağzı çok sıkıydı.

— Peki her gezginci şövalyenin aşık olması işin özü gereğiyse, bu meslekten olduğunuza göre, siz de aşıksınız herhalde Galaor kadar sıkı ağızlı olmaya kararlı değilseniz, bütün arkadaşlar adına, kendi adıma sizden rica ederim, yavuklunuzun adını, memleketini, durumunu bağışlayın, güzelliğini anlatın bize, kendisi de sizin gibi bir şövalye tarafından sevilip sayıldığının herkesçe bilinmesinden mutluluk duyacaktır herhalde.

— Tatlı düşmanımın, kendisine hizmet ettiğimin bilinmesinden hoşlanıp hoşlanmayacağını kestiremiyorum diye karşılık verdi Don Quijote, uzun uzun iç çekerek. Yalnız bu çelebice sorunuza cevap olsun diye şunu söyleyebilirim ki adı Dulcinea'dır, Mancha ilinin Toboso kentinde yaşamaktadır, kendisi bir prensestir, düşlerimin kadınıdır, güzelliğiyse insanüstüdür, ozanların sevgililerine yakıştırdıkları bütün o temelsiz ve akıl almaz sıfatları kendisinde toplamıştır. Saçları altın gibidir, alnı, cenneti andırır, kaşları yay, gözleri güneş,

yanakları gül, dudakları mercan, dişleri inci, boynu kaymak gibidir, göğsü mermer, elleri fildişi, teni de kar gibi aktır, terbiye gereği insanlardan sakladığı şeylerse kanımca, eşsiz benzersizdir.

— Bir de soyunu sopunu öğrenmek isterdik diye üsteledi Vivaldo.

— O, diye karşılık verdi Don Quijote, ne Curtius ya da Caisuslardan, ne eski Romalı Scipionlardan, ne Colonnalardan, ne yine Romalı Ursinuslardan, ne Moncadalardan, ne Katalonyalı Requesenelerden, ne Pebellalardan, ne Valancialı Villanovalardan, ne Palafoxelerden, Nuzalardan, Rocabertilerden, Corellalardan, Lunalardan, Alagonelerden, Urrealardan, Focelerden, ne Aragonlu Gurrealardan, ne Cerdalardan, ne Manriquelerden, Menrozalardan, ne Castillalı Guzmanelerden, ne Alencastrolardan, Pallalardan, ne de Portekizli Meneseslerdendir. O, Mancha ilinin Toboso kentinde yaşayan bir ailenin çocuğudur, soyu, pek yeni olmasına rağmen, gelecek yüzyılların en parlak ailelerine kaynak olacak değerdedir, sakın kimse kalkıp da bana bunun, Orlando'nun silahları için dikilen anıta Cervino'nun yazdığı dizelere benzediğini söylemesin:

> Orlando ile yarışabilecek olanın dışında
> Kimsecikler kıpırdatamaz bunları yerinden.

— Ben kendi payıma, dedi Vivaldo, Laredolu Cachopinelerden olmama rağmen, adlarını ilk kez duyduğum Manchalı Tobosolularla yarışa giremem.

— İlk kez mi! Nasıl olur? diye şaştı Don Quijote.

Orada bulunan herkes bu konuşmayı dikkatle dinliyordu, çobanlar ve keçiciler dahil, hepsi bizim şöval-

yenin aklını kaçırdığına karar verdiler. Bir tek Sancho Panza efendisinin dediğine inanıyordu, çünkü kim olduğunu biliyor, doğduğu günden beri tanıyordu onu. Bununla birlikte şu güzel Dulcinea konusunda azıcık kuşkuluydu, çünkü, Toboso'nun hemen yakınında oturduğu halde ne bu adı duymuş, ne de böyle birini tanımıştı.

Tam bu sırada iki dağ arasındaki dar bir boğazda yün gocuklar giymiş, başlarında — sonradan— defne ve servi dallarından yapıldığını farkettikleri taçlar bulunan yirmi kadar çobanla karşılaştılar.

Şövalyelerden biri bunları görünce:

— Hah! dedi. İşte Grisostomo'nun ölüsünü taşıyan adamlar geliyor, gömülmeyi istediği yer de şu dağın yamacında.

Yan yana gelen iki grup selamlaştı, Don Quijote ile arkadaşları tabutu seyre koyuldular, tabutun içinde çiçekler arasında otuz yaşlarında çoban giyimli bir genç vardı. Ölüydü ama bir zamanlar yakışıklı ve sağlam bir delikanlı olduğu gözüküyordu. Tabutta, delikanlının yanında yöresinde açık ya da kapalı, bir yığın kitap ve defter vardı, orada bulunanların hepsi, gerek çukuru kazanlar, gerekse seyredenler olağanüstü bir suskunluk içindeydiler, en sonunda ölüyü taşıyanlardan biri ötekine bir soru sorarak bu sessizliği bozdu:

— İyi bakın, Ambrosio, madem ki vasiyeti eksiksiz yerine gelsin istiyorsunuz, Grisostomo'nun seçtiği yer burası mı acaba?

— Zavallı dostum işte tam burada anlatırdı bana o içler acısı macerasını, diye karşılık verdi Ambrosio. İşte burada karşılaştı ilk kez insanlığın o öldürücü düşmanıyla, o dürüst, dürüst olduğu kadar da içten aşkını işte

burada açtı, Marcela da onu hor görmesiyle işte burada umutsuzluğa düşürdü ve şu trajik sonunu hazırladı ve nihayet o, bunca talihsizliğin unutulmaması için, vücudunun işte burada ölümsüzlüğün kollarına bırakılmasını istedi.

Sonra Don Quijote ile yanındakilere dönerek:

— Baylar, diye devam etti, acıyan gözlerle seyrettiğiniz şu vücutta, Tanrı'nın hemen hemen bütün zenginlikleri bağışladığı bir ruh yatıyordu. Bu gördüğünüz Grisostomo'nun cesedidir, o, akıl ve incelik yönünden bir taneydi, kibarlıkta üstüne yoktu, dostlukta eşsizdi, son derece eliaçıktı, ciddi ama gösterişsiz, şakacı ama ölçülüydü, kısacası, iyilik konusunda birinci, talihsizlik konusunda rakipsizdi. Sevdi, buna karşılık hor görüldü, vahşi bir hayvanı yola getirmek, bir taşı heyecanlandırmak, rüzgarı ele geçirmek, yalnızlığı konuşturmak, bir kadir bilmeze hizmet etmek istedi. Ödülü, ömrünün baharında ölümle kucaklaşmak oldu. Ölümsüzlüğe kavuşturmak istediği bir çoban kızı, bir mum gibi söndürdü onu. Eğer cesedini toprağa verdiğim an bunları da yakmamı istememiş olsaydı, şu gördüğünüz kağıtlar bu sözlerimi doğrulayabilirdi.

— Demek ki bu kağıtlara karşı Grisostomo'dan da insafsız davranacaksınız diye söze karıştı Vivaldo, böyle akla aykırı istekleri yerine getirmek ne doğrudur, ne de yakışık alır. Yüce Mantuano'nun[1] vasiyetnamesindeki şeylerin yapılmasına göz yumsaydı, Augustus Caesar da akılsızlık etmiş olmayacak mıydı? Bunun için, sen-yor, dostunuzun vücudunu toprağa vermek zorunda kaldığınıza göre, hiç değilse yazdığı şeyleri saklayın.

[1]Yani Vergilius. O da *Aeneis'in* yakılmasını istemişti.

Duyduğunuz acıya kapılıp, istediği şeyi yerine getirmek çılgınlığına düşmeyin. Bu şiirlerin yaşamasına izin vererek, Marcela'nın kalpsizliğinin yaşamasına ve bu gibi tehlikelere düşecek insanlara örnek olmasına yardım edin. Çünkü hepimiz aşık ve umutsuz dostunuzun hikayesini, kendisine duyduğunuz bağlılığı, ölüm nedenini ve ölürken istediği şeyleri biliyoruz. Bu acıklı öykü herkese, Marcela'nın kalpsizliğini, Grisostomo'nun tutkusunu, dostluğunuzun sağlamlığını ve aşkın delice yollarında kendilerini kaptırıp koyuverenleri bekleyen tehlikeleri gösterebilir. Dün akşam bu delikanlının ölümünü ve gömüleceği yeri öğrendik, acıma duygusu ve merak bizde hikayesi bile yüreğimizi burkan bu insanı kendi gözlerimizle görme isteği uyandırdı. Hem acınızı dindirmek, hem de bir çare bulmak üzere hepimiz sizden rica ediyoruz dürüst Ambrosio, yakmayın bunları ya da bırakın, hiç değilse birkaçını alıp götüreyim.

Sonra, çobanın cevabını beklemeksizin elini uzattı, en yakın kağıtları avuçladı. Bunu gören Ambrosio:

— Çelebilik bende kalsın, diye elinizdekileri alıp götürmenize göz yumuyorum, dedi ama ötekileri yakmaktan vazgeçeceğimi sanmak boşunadır.

Aldığı defterde ne bulduğunu görmek için sabırsızlanan Vivaldo, hemen kapağını açtı ve şu adı okudu. Umutsuz Türkü.

— Bu onun son şiiridir, dedi Ambrosio, acıların kendisini ne duruma düşürdüğünü görebilmek üzere, rica ederim okuyun ki herkes duyabilsin. Mezar kazılarına dek yeterince vaktiniz var.

— Hay hay! diye karşılık verdi Vivaldo. Oradakilerin hepsi şiiri merak ediyordu, hemen Vivaldo'nun çevre-

sine toplandılar. Bunun üzerine o da yüksek sesle aşağıdaki türküyü okudu:

XIV. BÖLÜM

Merhum Çobanın Umutsuz Dizeleri ve Beklenmedik Olaylar

Ah yüreksiz, madem ki yayılsın istiyorsun
Sertliğinin ünü her yana,
Cehennemden yardım dileyeceğim:
Ateşini ödünç versin bana.
Böylece arzuma uygun düşecek sesim
Anlatacak acımı ve senin kötülüğünü:
Herkes görecek büyük bir korkuyla
Paralanan yüreğimi.
Dinle, kulak ver şimdi
Acılı yüreğimden kopup gelen
Ve seni utandırmak isteyen
Şu türküyü ya da şu patırtıyı.

Kükreyen aslan, uluyan kurt,
Islık çalan yılan ve bağıran
Korkunç canavar, caklayan kuzgun.
Deniz üstünde uğuldayan kasırga,
İnleyen, ölmek bilmeyen yaralı boğa,
Eşinden ayrılmış kumrunun ağlayışı,
Baykuşun o hüzünlü türküsü
Ve cehennemdekilerin gözyaşları...
Bu seslerin hepsi benim yüreğimden çıkıyor
Ve insanın başını döndüren bir ezgi yaratıyor:

Çünkü yeni sözcükler bulmam gerek
İçimi kemiren acıyı dile getirecek.

Ne Tajo kıyısındaki kumlara,
Ne de Retis zeytinliklerine bir şey diyeceğim,
Burada dile getireceğim yakınmamı,
Şu kayalar üstünde şu uçurumların dibinde
— Dilim sustu, yaşasın sözlerim! —
Ya da vadilerin kuytu köşelerinde
İnsanların gözünden ırak, güneşin
Hiçbir zaman ulaşamadığı kıyılarda
Ve korkunç, iç karartıcı böceklerin
Yaşadığı sıcak ovalarda.
Ama benzersiz katı yürekliliğini
Dile getiren sızlanmalarım
Şu terk edilmiş yerlerde yitip gitse de
Kara bahtımı ödünlemek üzere,
Yayılacaklardır bütün yeryüzüne.

İnsanı hor görme öldürür.
İster gerçek, ister yalan olsun, kuşku sabrı tüketir,
Hele kıskançlık daha da fazla...
Ve sevgilinin yokluğu kalbin düzenini bozar.
Yakın bir mutluluk umudu bile,
Silemez unutulmak korkusunu.
Her şeyin altında ölüm yatar pusuda.
Ama ben, — görülmemiş mucize! — yaşıyorum:
Kıskanç, sevgiliden uzak, aşağılanmış olarak:
Beni yiyip bitiren kuşkuların doğruluğunu bile bile.
Ve yüreğimin ateşini körükleyen unutuluş içinde
Bunca işkence arasında gözlerim,
Seçemiyor en uzak bir umut kırıntısı bile.

Kolu kanadı kırık, vazgeçiyorum aramaktan.
Ve sonuna dek suçlayabilmek üzere,
Kendimi yoksun bırakmak istiyorum sevgiliden.

Birarada saklayabilir mi insan
Korkuya umudu? Akıllı işi midir,
Kul köle olduğunuz zaman korkmak?
Ve kıskançlık şurada karşımda
Bıçaklarını çekmiş üstüme yürürken,
Olacak iş midir gözlerimi yummak?
Kim ardına dek açmaz umutsuzluk,
Yılgınlık kapılarını, gördüğü zaman
Aşağılandığını ve güvensizliğinin
Haklı olduğunu? Hele ey felaket!
İnandığı şeyin bir yalan olduğunu?
Aşk ülkesinin sultanı, ey kıskançlık!
Öldürücü demiri ver elime,
Hor görmeler, celladın ipini getirin bana!
Ama... ah! Böyle bir zaferin acılığı!...
Hatıran, üzüntümden daha uzun ömürlü.

Ölüyorum işte. Ne yaşarken,
Ne de ölürken bir umut beslediğime göre.
Fikrimden dönmeyeceğim ve diyeceğim ki
Yalnız sabırlı aşık mutludur,
Ve aşkın esiri olandır ancak
Özgürlük nedir bilen.
Ayrıca şunu derim cismi gibi
Ruhu da güzel olan yare:
Unutulmayı ben hak ettim herhalde.
Ve aşkın bize verdiği acılar,
Onun üzerimizdeki etkisinin fidyesidir.

İşte böyle düşler kuruyor ve bir kader ipiyle,
Hor görme içinde geçen günlerimin
Zavallı akışını durdurarak
Ruhumu da bedenimi de yele veriyorum
Taçsız, tahtsız ve cennetsiz olarak.

Sen, bunca zalimliğinle bana
Gösteriyorsun ki haklıyım sona erdirmekte
Şu insanı tüketen, kahrolası yaşamı.
Şimdi artık bakıp anlayabilirsin
Yüreğimin derinliklerindeki şu yaraya
Senin elinden acı çekmenin beni
nasıl mutlu kıldığını
Ölümümü, o gök rengi gözlerini
Bulandıracak kadar değerli bulsan bile,
İstemem senin o alaylı gözyaşlarını
Ruhumun ve bedenimin karşılığında.
Tersine, gül de göster herkese
Ölümüme ne kadar çok sevindiğini.
Ama ne safım, kalkmış seni uyarıyorum,
Oysa biliyorum ki ölümüm bile
Yarayacaktır zaferini pekiştirmeye.

Vakittir, çıkın ey dostlar karanlıklardan:
Sen ey Tantalos, susuzluğunla,
Ve sen Sisyphos, taşıdığı kayanın altında ezilen,
Ve sen, akbaba tarafından didiklenen Prometheus,
Alevli çarkında durmadan dönen İksion,
Yorulmak bilmez Moiralar, hepiniz gelin,
Acınızı acıma ekleyin ve eğer,
Şu kara yazgım bunu hak ettiyse,
Kefenden yoksun zavallı bedenime

En yüce şerefleri bağışlayın,
Cehennem bekçisi üç başlı Kerberos ile
Cehennem zebanileri Khimairalar
Ölümcül türküleriyle tutsunlar yasımı,
Çünkü aşk yüzünden ölen birine,
Başka bir tören alayı gerekmez.

Ey umutsuzluk türküsü, yakınma
Benden ayrılıyorsun diye.
Tersine sevin, çünkü mutsuzluğumdur
Sana bu güzelliği ve sevimliliği veren.
Mezarımın başında bile kara bağlama.

Şiir, dinleyenlerin pek hoşuna gitti ama Vivaldo onu, Marcela'nın dürüstlüğü ve iyiliği konusunda duyduğu şeylerle bağdaştıramadı, çünkü Grisostomo burada kıskançlıktan, kuşkudan, bırakılmaktan söz ediyordu, bu da genç kızın ününe bir hayli gölge düşürüyordu. Ama dostunun en gizli düşüncelerini bile tanıyan Ambrosio, şöyle cevap verdi Vivaldo'ya:

— Senyor, bu çelişmeyi anlayabilmeniz için şunu bilmelisiniz ki talihsiz dostum bu şiiri yazdığı zaman, Marcela'dan uzaktaydı, ayrılığın her zamanki etkisini yapıp yapmayacağını görmek üzere, mahsus kaçmıştı ondan, sevdiğinden uzakta, kendisini kaygılandıracak, yüreğine kuşku salacak bir şey kalmayınca, bu kez bir sürü kıskançlık nedeni yarattı ve sanki bunlar sahiciymiş gibi acı çekti. Bunun için, sözlerinin hiçbiri Marcela'nın şanına gölge düşüremez, katı yürekliliğine ve kendini beğenmişliğine rağmen, en kıskanç insanlar bile onda zayıf bir yan bulamaz.

— Doğru, diye karşılık verdi Vivaldo.

Ve tam yeni bir defter almak üzereydi ki bütün orada bulunanların gözleri önüne serilen harika bir şey (ya da ona öyle geldi) buna engel oldu. Anlatılanlardan çok daha güzel olan Marcela'nın ta kendisiydi bu, gömütün kazıldığı kayanın tepesinde dikiliyordu. Hiç görmemiş olanlar, sessiz bir hayranlıkla onu seyrediyordu, görmüş olanlar da daha az şaşkın değildiler. Ama Ambrosio bu sessizliği bozdu:

— Ey dağların vahşi ejderi, zalimliğinin yere serdiği şu bahtsızın yaraları seni görünce yeniden açılacak mı diye bakmaya geldin herhalde? Belki de katı yüreklilliğinin sonuçlarını görüp ününü artırmaya? Yeni bir Neron gibi bu tepeden başka bir yangını seyretmeye mi, yoksa babasını tekmeleyen hayırsız kız Tarquino gibi, şu cesede saygısız bir tekme savurmaya mı geliyorsun? Konuş, seni buraya getiren şeyi, ne istediğini anlat, yaşadığı sürece Grisostomo'nun senin isteklerini nasıl yerine getirdiğini biliyorum, bu yüzden, o şimdi öldüğüne göre, dostu olduğunu söyleyen herkesin sana onun gibi boyun eğmesini istiyorum.

— Oh! hayır, Ambrosio, hayır! Hiç de söylediğin gibi değil! diye karşılık verdi çoban kızı. Kendimi savunmaya, aşıklarımın çektikleri acıları ve Grisostomo'nun ölümünü bana yükleyenlerin düştüğü saçmalığı göstermeye geldim. Bunun için, hepinizden, beni dinlemenizi rica ediyorum, çok zamanınızı almadan, sözü uzatmadan doğruyu ortaya çıkaracağım. Dediğinize göre, Tanrı bana öyle bir güzellik vermiş ki beni görüp de sevmemek imkansızmış, sonra, sizi sevmek zorunda olduğumu ileri sürüyorsunuz, çünkü siz beni seviyormuşsunuz. Tanrı'nın bana bağışladığı doğal zeka yardımıyla, güzel olan her şeyin sevilebileceğini biliyorum

ama güzeli seviyoruz diye, güzelin de bizi sevmek zorunda olduğunu hiç sanmıyorum. Zaten, seven kimse çirkin de olabilir, çirkinlik de ille nefrete layık değildir. Bu durumda birinin çıkıp da: «Ben seni güzelliğin için seviyorum, sen de çirkin bile olsam, beni sevmelisin» demesi pek saçmadır. Ayrıca, iki tarafın güzellikleri eşit olsa bile, eğilimlerin eşit olması gerekmez, çünkü her güzellik insanı aşık etmez, bazı güzellikler yüreği etkilemez, yalnız göze hoş gelir. Zaten bütün güzellikler insanı aşık etseydi, dünya, hangi birinde duracağını bilmeksizin birinden ötekine dolaşıp duran, garip bir istekler kaosu haline gelirdi, çünkü güzeller sayısız olunca, istekler de öyle olacaktı. Oysa, işittiğime göre, sahici aşk bölünmezmiş ve zorlama değil, isteğe bağlı olmalıymış. Eğer öyleyse—ki ben öyle olduğuna inanıyorum— arzunuzun dışında bir zorunluluk yokken, neden kalkıp da istemimi sizinkine tutsak etmemi diliyorsunuz? Tanrı beni güzel değil de çirkin yaratsaydı ve gelip size, neden beni sevmiyorsunuz diye sızlansaydım, haklı mı olacaktım? Bunu ona doğa verdiğine göre, ne kadar öldürücü olursa olsun, bir engerek yılanını zehri yüzünden suçlayamayız, ben de güzelim diye suçlanmamalıyım. Çünkü dürüst bir kadının güzelliği ateşe benzer, keskin bir bıçak gibidir. Yaklaşmayana hiçbir zararı dokunmaz. Şeref ve erdem ruhun süsüdür, bunlar olmasa, beden asla güzel gözükmez. Dürüstlük ruhu ve bedeni güzelleştirdiğine göre, yalnız güzelliği için sevilen kimse, kendi eğiliminden başka bir şey dinlemeyen, bütün gücünü ve kurnazlığını bu dürüstlüğü lekelemeye harcayan birinin isteğine uyarak neden bu niteliğini yitirsin? Ben özgür doğdum, özgür yaşayabilmek için kırların yalnızlığını seçtim. Şu

yamaçtaki ağaçlar benim yoldaşım, kaynakların duru sularını aynamdır. Ben güzelliğimi, düşüncelerimi işte bu ağaçlarla, bu sularla paylaşıyorum. Yukarıda sözünü ettiğim şu uzak ateş, erişilmez kılıcım ben. Güzelliğime tutulanları hep tersledim, eğer arzuyu besleyen şey umutsa, ne Grisostomo'ya ne de başka birine böyle bir umut vermedim, ölümüne sebep olan şey, katı yürekliliğimden çok, kendi inatçılığıdır sanırım. Kalkıp da bana niyetlerinin iyiliğinden söz ederseniz—bu konuya değinmek zorundaydım— doğrudur derim, mezarını kazdığınız şu noktada bana, niyetlerinin temizliğini anlatmıştı, ben de kendisine, ölene dek yalnız yaşamak istediğimi, güzelliğimden arta kalan el değmemiş şeylere ancak toprak ananın sahip olabileceğini belirtmiştim. Eğer bu uyarıya rağmen, hiçbir umut kalmadığı halde rüzgara karşı yelken açmak istediyse, denizin tam orta yerinde batmış olmasında şaşacak ne var? Ona umut vermiş olsaydım, suçlu görülebilirdim, arzusunu yerine getirseydim, kendi isteğime aykırı davranmış olacaktım. Terslendiği halde direndi ve hiçkimse kendisinden nefret etmediği halde umutsuzluğa kapıldı. Şimdi deyin bakalım, çektiği acının suçu bende mi? Aldattığım biri varsa, yakınsın, yalancı umutlarla avuttuğum biri varsa, umutsuzluğa kapılsın! Adını ağzıma aldığım insan böbürlensin, yüreklendirdiğim kimse varsa, gururlansın! Ama adını anmadığım, yüreklendirmediğim, aldatmadığım, söz vermediğim kişiler çıkıp da beni katı yürekli likle, öldürücülükle suçlamasın. Bugüne dek, kader bana aşkı tattırmadı, biri çıkıp beni beğendi diye de aşık olacağımı sanmayın. Bu sözlerim herkesin kulağına küpe olsun. Herkes bilsin ki biri benim aşkımdan ölürse bu ne kıskançlıktan, ne de

talihsizliktendir. Çünkü hiçkimseyi sevmeyen kişi, insanı kıskandırmaz, bir aşığın umudunu kırmak da onu, hor görmek anlamına gelmez. Yırtıcı bir hayvana, dağ ejderine benzetenler benimle ilgilenmesin, kötü ve zararlı bir yaratık gibi bir köşeye atsın beni, bana nankör diyen, hizmetini esirgesin benden, adını sanını bilmediğim aşık, beni tanımakta direnmesin, katı yürekli buluyorsa, sakın arkamdan gelmesin. Bu yırtıcı hayvan, bu ejder, bu nankör, bu katı yürekli, bu adsız sansız kız onları ne görmek, ne hizmet etmek, ne tanımak, ne artlarından gitmek istiyor. Eğer Grisostomo'nun sabırsız ve şiddetli tutkusu onu mezara götürdüyse, bunun suçlusu ölçülü davranışım ve dürüstlüğüm müdür? Şu gördüğünüz ağaçların yanında temiz bir yaşam sürdürüyorum, başka insanların yanında onurumu koruduğuma memnun olan kişi, neden bu temizliği kendi eliyle bozmak istiyor? Biliyorsunuz, kişisel bir alınyazım var, başkasının alınyazısına da göz dikmiyorum. Bağımsız yaratılışlı bir insanım, ona buna kul olmaya niyetim de yok. Ne kimseyi seviyorum, ne de kimseden nefret ediyorum, ne şunu aldatmak, ne berikinin ardına düşmek, ne şununla şakalaşmak, ne de ötekiyle eğlenmek istiyorum. Köyümüzdeki çoban kızlarıyla yaptığım dürüst konuşmalar ve keçilerim yeterince oyalıyor beni. İsteklerim şu dağlardan öteye geçmiyor. Bu dağların ötesine taştıkları an da bunu göğün, güzelliğini seyretmek, böylece ruhumu ilk yuvasına kavuşturmak için yapıyorum.

Bunları söyledikten sonra, hiçbir karşılık beklemeksizin geri döndü, yakınlardaki bir ormanın sık ağaçları içine dalıp gitti, oradakilerin hepsi, gerek güzelliği, gerek bilgeliği karşısında şaşırıp kalmışlardı. Bakışla-

rındaki pırıltıyla vurulmuşa dönen birkaç kişi, az önce işittikleri kesin uyarıya rağmen, ardından gitmeye kalkıştı. Bunu gören Don Quijote, tehlikeye düşen genç kızı koruyarak şövalyeliğini göstermenin tam sırası olduğuna karar verdi. Elini kılıcının kabzasına attı, yüksek sesle, kelimelerin üstüne basa basa bağırdı:

— Kim olursa olsun, hiçkimse güzel Marcela'nın ardından gitmeye kalkışmasın, yoksa öfkemin doğuracağı sonuçlardan kurtulamaz! Marcela, açık ve yeterli nedenlerle, Grisostomo'nun ölümünden ne kadar az sorumlu olduğunu gösterdi, ayrıca, kendisine aşık olanların bir tekinin bile arzularına boyun eğmediğini de ortaya koydu. Böylesine temiz niyetli bir insanın, hiç durmadan kovalanması, hırpalanması değil, bütün iyi insanlar tarafından sevilip sayılması gerekir.

Gerek bu korkutmaların etkisiyle, gerek dostuna karşı son görevini bitirmesine yardım etmelerini rica eden Ambrosio'nun isteğiyle, hiçkimse yerinden kıpırdayamadı, Grisostomo'nun yazıları yakılıp cesedi gömülene dek orada kaldılar, cenaze töreni herkese bir hayli gözyaşı döktürdü. Gömütü kocaman bir taşla örttüler, Ambrosio, buraya bir mezar taşı diktireceğini, üzerine de şu sözleri yazdıracağını söyledi:

Burada sadık bir aşığın
Zavallı, soğuk vücudu yatıyor
Sürüsünü tehlikelerden kurtaran,
Ama aşk uğruna yitip giden bir çobanın.
O, nankör ve hain bir güzelin
Zalimliği yüzünden can verdi.
İşte aşk denen şu korkunç zorba
Böyle gösteriyor gücünü insanoğluna.

Bundan sonra, gömütün üstüne dallar ve çiçekler serdiler, bu iş de bitince, Ambrosio'ya başsağlığı dileyen çobanlar, ayrılmak için izin istediler. Vivaldo'yla arkadaşı da aynı şeyi yaptılar. En sonra, Don Quijote de kendisini misafir edenlerle yolculara Allahaısmarladık dedi, yolcular onu ısrarla Sevilla'ya çağırdılar, macera için bundan iyi bir yer bulunamayacağını, hani deyim yerindeyse, her sokak başında bir serüvene rastlandığını söylediler. Don Quijote, verdikleri bilgi ve gösterdikleri dostluğa teşekkür etti, görünüşe göre sayıları bir hayli tutan çapulcuları bu dağlardan atmadıkça Sevilla'ya gidemeyeceğini, gitmemesi gerektiğini söyledi. Onun bu övgüye değer kararı karşısında daha fazla ısrar etmek istemediler ve yola koyuldular, bundan böyle, gerek Marcela ile Grisostomo'nun aşkı, gerekse Don Quijote'nin çılgınlıkları üstüne anlatacak bir yığın şeyleri vardı.. Bizim kahramana gelince, hizmetine girebilmek üzere, Marcela'yı izlemeye karar verdi ama bir sonraki bölümde de görüleceği gibi, işler hiç de dilediği gibi gitmedi.

XV. BÖLÜM

Katırcılarla Karşılaştığı Zaman Don Quijote'nin Başına Gelen Üzücü Olaylar

Bilgin Cide Hamete Benengeli'nin anlattığına göre, Don Quijote, geceyi yanlarında geçirdiği çobanlarla Grisostomo'nun gömülüşünde hazır bulunanlardan izin istedikten sonra, seyisiyle birlikte, Marcela'nın girdiği ormana dalmış, iki saat boşu boşuna kızı aradık-

tan sonra, taze çimenli bir ovaya gelmişler, çayırın kıyısında öyle serin, öyle sakin bir su akıyormuş ki daha şimdiden kendisini hissettiren öğle sıcağını burada geçirmeye karar vermişler. Hayvanlarından inmişler, Rocinante ile eşeği bu gür çayıra salmışlar, heybeyi açıp törensiz mörensiz, efendiyle uşak değil de iki dost gibi yemek yemişler, zaten aslında da öyleydiler.

Sancho, Rocinante'nin Kurtuba'daki bütün kısraklar gelse yine de bir yaramazlık yapmayacak kadar uslu ve sakin olduğunu bildiği için, hayvanı bağlamamıştı. Ama talihin, daha doğrusu (hiçbir zaman uyumayan) şeytanın şu işine bakın ki vadide küçük Galiçya beygirleri vardı, bunlar, su ve ot bulunan yerlerde öğle uykusuna yatmayı alışkanlık haline getirmiş Yanguaslı katırcıların hayvanlarıydı, katırcılar, Don Quijote'nin seçtiği çayırı tam kendilerine göre bulmuşlardı. Rocinante, sayın kısrak hanımların kokusunu alır almaz, gidip onlarla cilveleşmek istedi. Bunun üzerine, her zamanki tavrını bir yana bırakarak, efendisinden izin falan da istemeksizin, oynak bir yürüyüşle kısrakların yanına gitti ve niyetlerini açığa vurdu. Ama, taze ot yemekten başka bir şey düşünmedikleri açıkça belli olan kısraklar, Rocinante'yi çifte atarak, dişleyerek karşıladılar, çok geçmeden kolanlarını kopardılar, bizimki eyersiz, çırılçıplak kalıverdi. Felaketin büyüğü, kısraklarının uğradığı saldırıyı gören katırcılar, koca sopalarla koşuştular, hayvanı öyle bir dövdüler ki pestil gibi yere serdiler.

Rocinante'nin hırpalandığın gören Don Quijote ile Sancho nefes nefese koşup geldiler.

— Sancho dostum, dedi Don Quijote koşarlarken, gördüğüme göre bunlar şövalye falan değil, ayaktakımı ve köylü, onun için gözümüzün önünde atıma ettik-

leri eziyetin öcünü almakta bana yardımcı olabilirsin.

— Aman Tanrım! Ne öcü? diye karşılık verdi Sancho. Onlar yirmiden fazla, bizse yalnız iki kişiyiz, hatta bir buçuk kişiyiz.

— Ben tek başıma yüz kişiye bedelim, diye cevap verdi Don Quijote.

Ve karşılık beklemeksizin kılıcına el attı, katırcıların üstüne saldırdı. Bu saldırı karşısında heyecanlanan Sancho da onun gibi yaptı. İşin başında Don Quijote katırcılardan birine öyle bir kılıç indirdi ki adamın meşin ceketi ve omzunun büyük bir kısmı yarıldı.

Katırcılar, iki adamın —hem de bunca kalabalık olan— kendilerine saldırdığını görünce, sopalarına el attılar, rakiplerini kuşatarak olanca hınçlarıyla vurmaya başladılar. Daha ikinci vuruşta Sancho yere yıkıldı, bütün yürekliliğine ve ustalığına rağmen, Don Quijote de onu izlemekte gecikmedi. Bir rastlantı sonucu, hâlâ yerde yatan Rocinante'nin ayaklarının dibine yuvarlandı. Demek ki kaba elli, kızgın katırcıların kullandığı sopalar da bir hayli tehlikeli olabiliyor. Katırcılar bu güzel işi bitirdikten sonra, hemen hayvanlarını yüklediler ve bizim maceracıları pek kötü bir durumda büyük bir kızgınlık içinde bırakarak yola koyuldular.

İlk kendine gelen Sancho Panza oldu. Hemen efendisinin yanında yattığı için, zayıf ve ağlamaklı bir sesle:

— Senyor Don Quijote! Senyor Don Quijote! dedi.

— Ne istiyorsun Sancho kardeş? diye sordu şövalye, aynı acılı ve bitkin sesle.

— Eğer yanınızda varsa, bana şu Feo Blas iksirinden iki yudum veremez misiniz acaba? diye sordu Sancho. Belki yara gibi, kırıklara da iyi geliyordur?

— Ah! ne talihsiz adamım diye karşılık verdi Don

Quijote, o ilaç yanımda olsaydı, eksiğimiz mi kalırdı? Ama, şövalyelik şerefim üzerine yemin ederim, iki güne kalmadan o ilacı ele geçireceğim, yoksa kılıç kullanamaz hale geleceğim.

— İki gün mü? diye karşılık verdi Sancho, peki ne zaman ayağa kalkabileceğimizi sanıyorsunuz acaba?

— Bilmiyorum, diye karşılık verdi şövalye, kolu kanadı kırıktı. Ama bütün bunlar benim suçum, şövalye olmayanlara kılıç çekmeyecektim, bana öyle geliyor ki şövalyelik yasalarını çiğnediğim için savaş tanrısı beni bu cezaya çarptırdı. Onun için Sancho, bak şimdiden söylüyorum, bundan böyle ayaktakımının saldırısına uğradık mı, hemen kılıcına davran, çünkü ben hiçbir şey yapmayacağım, sen kılıcını çek ve onları gönlünün dilediği gibi cezalandır, eğer işe şövalyeler de karışırsa, o zaman ben seni gerektiği gibi korurum. Kolumun ne güçte olduğunu biliyorsun. Neler yapabileceğimi gördün.

Zavallı şövalye, Vizcayalıyı yendiği için böyle böbürleniyordu. Ama Sancho öğüdü pek iyi bulmadı ve şöyle karşılık verdi:

— Senyor, ben yumuşak başlı, barışçı ve sakin bir insanım, her türlü hakareti sineye çekebilirim, çünkü evde bakmak zorunda olduğum bir karı, iki çocuk var, şunu bilmiş olun ki —bu bir buyruk değil, bir öğüttür— ister köylü ister şövalye olsun, hiçkimseye kılıç çekmeyeceğim. Bundan böyle, Tanrı önünde yemin ederim, kimden gelirse gelsin, bana edilmiş ve edilecek bütün hakaretleri bağışlıyorum. Bu kişi ister güçlü, ister güçsüz, ister zengin, ister yoksul, ister soylu, ister soysuz olsun, bütün toplumsal koşullar ve durumlar bu sözümün içindedir.

Bunu duyan efendisi bağırdı:

— Rahatça konuşabilseydim, böğrümdeki sancı da bir parça ara verseydi, ne kadar yanıldığını göstermekten büyük bir zevk alacaktım. Panza! Gel buraya, zavallı adam! Dinle bak. Bu güne dek bize karşı esen talih rüzgarı bir yön değiştirir, umudumuzun yelkenini şişirerek bizi, sözünü ettiğimiz adaya götürürse, ele geçirdikten sonra seni oraya vali yaptığım zaman ne edeceksin acaba? Şövalye olmadığına, olmak istemediğine göre, ne sana yapılan hakaretlerin öcünü alabilmek, ne de yetkini koruyabilmek için cesaretin ve isteğin bulunmadığına göre, bu görevi nasıl yerine getireceksin? Bilmiyor musun ki ele geçirilen yerlerde halk yeni efendilerine boyun eğecek kadar sakin, uslu bir ruha sahip değildir, düzeni yıkmak üzere bir devrim yapmalarından, hani şu ünlü deyimle, işleri berbat etmelerinden her an korkmak gerekir? Bunun için yeni valinin ülkeyi yönetecek kadar aklı her türlü hal ve şartta hücuma geçebilecek, savunma yapabilecek kadar da cesareti bulunmalıdır.

— Bu akla ve cesarete az önce başımıza gelen macerada sahip olmayı pek isterdim, diye karşılık verdi Sancho, yalnız senyor, şimdilik zavallı bir adam olarak yemin ederim ki laftan çok merheme ihtiyacım var. Gerçi buna hiç layık değil ama bakın bakalım azıcık doğrulup Rocinante'nin yardımına koşabilecek miyiz, çünkü uğradığımız şu bozgunun temel nedeni bu hayvandır. Bunu hiç beklemezdim ondan, ben onu kendim kadar temiz ve uysal biri diye bilirdim. İnsanları tanımak için uzun zaman gerektiğini ve şu yeryüzünde hiçbir şeye güvenilemeyeceğini söyleyenler tepeden tırnağa haklıymış meğer. Geçen gün o zavallı gezginci

şövalyenin kafasına indirdiğiniz kılıçtan sonra, kim derdi ki şu sopa fırtınası tepemizde patlayacak?

— Üstelik, diye karşılık verdi Don Quijote, senin sırtın böyle fırtınalara alışık olmalı, oysa en iyi Hollanda bezleri içinde büyüyen benim gibi bir adamın sırtı, hiç şüphesiz daha çok acısını çekecek bunun. Eğer bütün bu sakıncaların silahşörlüğün şanından olduğunu düşünmesem — düşünmek ne demek, emin olmasam— kahrından şuracıkta ölürdüm.

— İyi ama senyor, söyler misiniz bana, şövalyeliğin şanından olan bu talihsizliklerden hiç kurtulamayacak mıyız, yoksa belli bir süresi var mı? Çünkü, böyle iki dayak daha yedik mi, üçüncüsüne halimiz kalmayacak galiba, rahmeti sonsuz olan Tanrı yardım ederse o başka.

— Sancho, dostum, şunu bil ki gezginci şövalyelerin yaşamı bin bir tehlike ve talihsizlikle doludur, buna karşılık, kısa zamanda kral ya da imparator olurlar, romanlardan son derece iyi tanıdığım bazı şövalyelerin yaşantısı bunun böyle olduğunu göstermiştir. Şu böğrümün acısı olmasaydı, sana, yalnızca kollarının gücüyle en yüce yerlere erişmiş bazılarından söz ederdim ama hepsi gerek bu mevkiye erişmezden önce gerek sonra, bir sürü sıkıntı çekmiş, bir sürü musibetle karşılaşmışlardır.

Yiğit Amadis de Gaula, can düşmanı olan büyük Arcalaus'un eline düşmedi mi? Dediklerine göre, bu kalleş ruh çağırıcısı, bir sütuna bağladıktan sonra, atının dizginleriyle iki yüzden fazla sopa atmış ona. Adsız ama güvenilir bir yazarın anlattığına göre, Febo Şövalyesi, şatonun birinde kendisi için kurulan bir tuzağa düşmüş, ayıldığı zaman kendini derin bir mahzende

elleri ayakları bağlı bulmuş, burada ona erimiş karla karışık kum banyosu yaptırmışlar, dostu olan bir büyücü gelip de kendisine yardım etmeseymiş, pek kötü bir duruma düşecekmiş.. Onun için, Sancho, bu yiğit kişilere bakıp kendime çeki düzen vermeliyim, çünkü onlar bizimkinden çok daha büyük tehlikelere göğüs germişler. Şunu da bilmelisin ki rasgele silahların açtığı yaralar insanı lekelemez. Düello yasasında açıkça belirtilmiştir. Bir kunduracı, elindeki bir odun ya da sopayla bir şövalyeye vurursa, dövülenin dayak yediği söylenemezmiş. Bunları sana, şu ayaktakımı tarafından dövülmenin bizim için bir şerefsizlik olduğunu düşünmeyesin diye anlatıyorum, çünkü bize karşı kullandıkları silah, ellerindeki sopalardan başka bir şey değildi, hatırladığım kadarıyla, hiçbirinin elinde ne bir kılıç, ne de bir hançer vardı.

— Bakacak vakit bırakmadılar zaten, daha ben «Tizona»mı[1] çeker çekmez, sopalarla omuzlarıma öyle bir haç işareti çektiler ki gözlerim karardı, ayaklarım titredi, şuraya yıkılıverdim. Ama beni asıl düşündüren şey, yediğim sopaların bir hakaret olup olmadığı değil, ne belleğimden, ne de sırtımdan izi silinmeyecek şu acıdır.

— Aman Sancho kardeş, zamanın unutturamayacağı anı, ölümün silemeyeceği acı yoktur.

— İyi ama, zamanın sileceği anıdan, ölümün yok edeceği acıdan daha kötü ne olabilir? Üstelik, bizim çektiğimiz acı şöyle bir iki damla merhemle geçecek gibi olsa, yine neyse, oysa, bir hastanelik merhem bile az geleceğe benzer.

[1] El Cid'in kılıcı.

—Yeter! Benim gibi yap, güçsüzlüğünden güç almaya bak. Hem dur bakalım Rocinante nasıl? Bana öyle geliyor ki zavallı hayvan da bu talihsiz işten nasibini aldı.

— Hiç şaşmamalı, o da iyi bir gezginci şövalye değil mi? Ama asıl şaştığım şey şu. Bizim iler tutar yerimiz kalmadığı halde benim eşeğe hiçbir şey olmadı.

— Talihsizlik sırasında bile, talih açık bir kapı bırakır. Bu sevimli küçük hayvan Rocinante'nin yerini alacak, yaralarını tımar ettirebileceğim bir şatoya kadar taşıyacak beni. Böyle bir hayvana binmekten gocunmayacağım, çünkü bir yerde okuduğuma göre, neşe ve kahkaha tanrısının hem sütbabası, hem de eğitimcisi olan tonton Silenos, yüz kapılı kente bir eşeğin sırtında dörtnala girmiş.

— Bu onun için rahat bir şeydi belki ama bir süvarinin durumuyla, bir çöp sepeti gibi atının ayakları dibine fırlatılmış birinin durumu arasında çok büyük bir fark var.

— Savaşta alınan yaralar insanı lekelemez, şeref getirir. Onun için, aziz dostum Panza, karşılık verme artık, ayağa kalkmaya çalışırsan daha iyi edersin, beni eşeğinin sırtına nasıl istersen öyle oturt da gece bastırmadan şu ıssız yerden uzaklaşalım.

— İyi ama senyor, gezginci şövalyelerin genellikle bütün yılı tarlalarda çöllerde geçirdiklerini ve bunu pek sevdiklerini söyleyen siz değil miydiniz?

— Evet, başka çare kalmadığı ve aşık oldukları zaman öyle yaparlar, bu dediğim o kadar doğrudur ki iki yıl boyunca bir kayanın üstünde güneş gölge demeden, havanın bütün kötü değişimlerine göğüs gererek oturan şövalyelere rastlanmıştır ama yavuklusunun bun-

dan haberi bile olmamıştır tabii. Bunlardan biri de Amadis'tir, Beltenebros (Kara Şövalye) adını taşıdığı sıralarda başından böyle bir macera geçmiştir.

Yoksul-Kaya'ya çekilmiş, orada şimdi hatırından çıktı, sekiz ay mı, sekiz yıl mı ne kalmıştır. Her neyse, şurası kesin olarak biliniyor ki senyora Oriane'nin verdiği acı yüzünden orada kendine eziyet ediyormuş. Ama bırakalım şimdi bunları, Rocinante'nin ya da eşeğin başına yeni bir şey gelmeden dediğimi yap.

— İşte o zaman hapı yutarız! diye bağırdı Sancho.

Otuz kere inledikten, altmış kere ahladıktan ve kendisini bu duruma düşürenlere yüz yirmi kere lanet ettikten sonra ayağa kalkabildi. ama iyice doğrulamadı, Türk askerlerinin yayı gibi iki büklüm kaldı.

Nihayet, ıkına sıkına, o gün eline geçen özgürlükten yararlanarak biraz uzaklara gitmiş olan eşeğine semer vurdu, sonra Rocinante'yi kaldırmaya geldi, zavallı hayvanın dili olsaydı, herhalde efendisinden de seyisten de çok yakınırdı. Neyse uzatmayalım, Sancho, Don Quijote'yi eşeğin sırtına bindirdi, Rocinante'yi hayvanın ardına bağladı, yularından tutup anayolun bulunduğunu sandığı yöne doğru yürüdü. Talih, gittikçe yüzüne güldüğü için, yarım fersah gitmeden anayola çıktı ve bir han buldu, Don Quijote, büyük bir sevinçle bunu şato sanmakta gecikmedi. Seyis bunun bir handan başka bir şey olmadığını ileri sürüyor, şövalyeyse şato diye diretiyordu, tartışma o kadar uzun sürdü ki Sancho şato olup olmadığına aldırmadan, bütün kafilesiyle birlikte hana girdiği anda bile bir sonuca bağlanmış değildi.

XVI. BÖLÜM

Şato Sandığı Handa Bizim Usta Silahşörün Başına Gelenler

BİR YÜK GİBİ eşeğin sırtına vurulmuş adamı gören hancı, Sancho'ya, nesi var diye sordu, beriki. Bir şey yok, kayanın tepesinden yuvarlandı, kaburgaları ezildi diye karşılık verdi. İnsanların acılarıyla ilgilenip şefkat gösterdiğine göre, meslektaşlarına benzemeyen hancının karısı, Don Quijote'nin yardımına koştu, güzelce olan kızı da ardından...

Handa geniş suratlı, boynu omuzlarında yassı burunlu, bir gözü, şaşı, öteki azıcık kör, Avusturyalı bir kız vardı. Doğrusu ya, endamının güzelliği bütün kusurlarını unutturuyordu. Boyu altı karış bile değildi, sırtının ağırlığı onu gereğinden fazla yere baktırıyordu. Bu ince kızla hancının kızı el ele verdiler, görünüşünden, bir zamanlar saman deposu gibi kullanıldığı anlaşılan çatı odalarından birinde şövalye için oldukça kötü bir yatak hazırladılar.

Aynı odada Don Quijote'nin az ötesinde bir katırcı yatıyordu, adam, hayvanlarının eyerleri ve örtüleriyle kendisine bir yatak yapmıştı ama bu, yükseklikleri ayrı iki sıra üzerine uzatılmış dört takuş tukuş tahtadan meydana gelen bizim maceracının yatağından kat kat iyiydi. Altına da yırtıklardan gözüken yünlere bakılırsa topraktan, hatta çakıllardan yapılmışa benzeyen bir şilte sermişler, üstüne, yelken bezinden iki çarşafla hiç yanılmadan ipliklerini sayabileceğiniz bir örtü atmışlardı.. Don Quijote bu kötü yatağa uzandı, hancının karısıyla kızı vücudunu tepeden tırnağa merhemlediler, bu sıra-

da Maritornes (Avusturyalı kızın adı buydu) onlara ışık tutuyordu. Şövalyenin ötesini berisini mosmor gören hancı kadın, Sancho'ya bunların bir düşüşten çok, bir dayağı andırdığını söyledi.

— Görünüşe aldanmayın, dayak izi değil bunlar diye karşılık verdi beriki, kayanın çıkıntısı, sivrisi çoktu, her biri ayrı bir çürük meydana getirdi, yalnız senyora, rica ederim şöyle birkaç bez ayırın, çünkü kaburgalarım da bir hayli sızlıyor.

— Siz de mi düştünüz? diye sordu hancı kadın.

— Hayır, düşmedim, diye düzeltti Sancho ama efendimin düşüşünü görmek beni öylesine korkuttu ki yüzlerce sopa yemişim gibi her yanım ağrıyor.

— Olur böyle şeyler, dedi genç kız. Kimi zaman, düşümde bir kuleden yuvarlandığımı görürüm, bir türlü aşağı varamam, uyandığım zaman kendimi sanki gerçekten yuvarlanmışım gibi ezik dökük hissederim.

— Tam buyurduğunuz gibi senyorita, diye doğruladı Sancho, düş müş görmedim, şu anki kadar uyanıktım ama deyim yerindeyse, şu dakikada en az efendim Don Quijote kadar çürük içindeyim.

— Ne dediniz? diye sordu Avusturyalı Maritornes.

— Manchalı Don Quijote, diyerek kesinleştirdi Sancho, efendim gezginci bir şövalyedir, hem de gelmiş geçmiş en yiğit, en iyi şövalyelerden biridir.

— Gezginci şövalye mi? dedi hizmetçi, o da nesi?

— Bunu bilmeyecek kadar çaylak mısınız? diye bağırdı Sancho. Öyleyse, sevgili yavrum, şunu öğrenin ki gezginci şövalye demek, hani bir bakıma, bir gün dayak yiyen, öbür gün imparator oluveren insandır. Bugün yeryüzünün en zavallı, en mutsuz varlığıdır, yarın seyisine iki üç krallık bağışlayacak adamdır.

— Nasıl oluyor da böylesine büyük bir senyorun seyisi olduğunuz halde bir kontluğunuz bile yok? diye sordu hancı kadın.

— Daha vakit çok erken, diye karşılık verdi Sancho, maceraya atılalı bir ay oldu olmadı, şöyle ciddi bir maceraya rastlamadık daha. İnsan çoğu kez bir şey ararken, başka bir şeyle karşılaşıyor. Yalnız şurası bir gerçek ki eğer efendim Don Quijote bu yarayı... yani bu düşüşü atlatırsa, ben de sakat kalmazsam, alacağım sanları İspanya'nın en yüce unvanlarına değişmem.

Don Quijote bu konuşmayı dikkatle dinliyordu, elinden geldiğince doğruldu, hancı kadının elini tuttu ve şöyle dedi:

— Güzel senyora, inanın bana, bizi şatonuza kabul ettiğiniz için kendinizi dünyanın en mutlu insanı sayabilirsiniz. Daha fazla konuşmak istemiyorum, çünkü kendi kendini övmek bayağı bir şeydir ama seyisim size kim olduğumu anlatır. Ben yalnız şunu söyleyeceğim. Bana yaptığınız hizmeti hiçbir zaman unutmayacağım, bütün ömrümce size dua edeceğim. Tanrı'ya şükürler olsun ki aşk beni böylesine bağladı ve adını dilimden düşürmediğim kadirbilmezin gözlerine tutsak etti, yoksa, şu güzel senyoritanın gözleri, hemen şu anda gönlümün efendisi oluvereceklerdi...

Hancı kadın, kızı ve Moritornes, gezginci şövalyenin bu konuşması karşısında serseme dönmüşlerdi, gerçi incelikten ve aşktan söz edildiğini seziyorlardı ama konuşulan dil Yunanca'ymış gibi, hiçbir şey anlamıyorlardı, bu dile alışık olmadıklarından, başka dünyalardan gelmiş bir varlık sandıkları Don Quijote'ye şaşkınlıkla bakıyorlardı. Köylü ağzıyla, övgülerine teşekkür ettikten sonra, yanından ayrıldılar, bu arada Avustur-

yalı Maritornes, en az efendisi kadar bakıma ihtiyaç duyan Sancho'nun yaralarını sarmıştı.

Az önce sözünü ettiğim katırcıyla Maritornes, neşeli bir gece geçirmeyi tasarlamışlardı, kız, katırcıya, müşteriler ortadan çekilip, han sahipleri uyur uyumaz yanına gelir, her istediğini yaparım diye söz vermişti. Anlatılanlara göre, bu iyi kız, şimdiye dek verdiği sözü tutmamazlık etmemiş, hatta bir dağ başında tanıksız falan verilmiş olsalar bile, çünkü soylu bir aileden geldiğini ileri sürer, bir handa hizmetçi olmakla değerini yitirmediğine inanırmış, dediğine bakılırsa, talihsizlik yüzünden bu duruma düşmüşmüş.

Don Quijote'nin dar, sert, ince ve yoksul yatağı bu esintili, alırımsı odanın tam ortasındaydı. Sancho da kendi yatağını hemen onunkinin yanına sermişti, bir hasırla, Anjeo bezinden çok yünden yapılmış gibi duran bir yorgan vermişlerdi bu iş için. Az ötede de elindeki nallanmış, parlak ve harika on iki katırın en iyi ikisinin eyerleriyle koşumlarından meydana gelmiş katırcının yatağı vardı, bu hikayeyi yazan Mağriplinin dediğine bakılırsa, Arevalo'nun en zengin katırcılarından biriymiş bu adam. Yazar, çok iyi tanıdığı bu katırcı için özel bir iki laf ediyor kitabında. Onun, yazarla hısım olduğunu ileri sürenler bile var. Her neyse, en küçük, en önemsiz ayrıntıları bile atlamak istemediğine göre, iyi bir tarihçiymiş Cide Hamete Benengeli. Anlatıları insanın tadını damağında bırakacak kadar kısa ve kuru olan ciddi tarihçiler bundan örnek almalıdırlar, sözlerinin en önemli kısmı, dikkatsizlik, bilgisizlik ya da hainlik yüzünden mürekkep hokkasının dibinde kalmaktadır. Yalnız *Tablante de Ricamonte'nin* yazarıyla Kont Tomillas'ın değerli maceralarını kaleme

alanın elleri de dert görmesin, çünkü onlar da her şeyi inceden inceye anlatmışlar. Evet, ne diyordum? Katırcı, hayvanlarını gözden geçirip yemlerini verdikten sonra, gelip eyerli yatağına yattı, sözüne sadık Maritornes'ini beklemeye başladı. Her yanı merhemle kaplı Sancho da uyumaya çalışıyor ama başaramıyordu, çünkü her yanı sızlıyordu, acısı onunkinden aşağı kalmayan Don Quijote'nin gözleri de tetikte bekleyen bir tavşan gibi ardına dek açıktı. Handa ses seda kesilmişti, büyük kapının üstüne asılan fenerin ışığından başka da ışık yoktu.

Bu olağanüstü sessizlikle şövalyemizin başına bu dertleri açan kitaplar elbirliği ettiler. Don Quijote'nin aklına en olmadık şeyi getirdiler. Kendisini bir şatoya taşıdıklarını (çünkü, daha önce de söylediğimiz gibi, kaldığı bütün hanlar birer şatoydu onun için) ve gösterdiği inceliğe hayran olan hancının, yani şato sahibinin kızının kendisine vurulduğunu, anasından babasından habersiz, o gece güzel bir iki saat yaşamak üzere yanına gelmeye karar verdiğini hayal etti. Bu çılgınca düşünceyi öylesine gerçek, öylesine olumlu görüyordu ki daha şimdiden, yavuklusuna ihanet etmenin doğuracağı tehlikeyi düşünüyordu, Kraliçe Genievre ile sadık nedimesi Quintagnone gelse bile, gönlünün sultanı Tobosolu Dulcinea'ya sadık kalmaya yürekten söz verdi.

O, bu zırvalarla uğraşırken (ne yazık ki) Avustuyalı kızın buluşma saati de geldi çattı. Kız, sırtında gecelik, çıplak ayakla, saçlarını bir tülbent içine toplamış olarak geldi, ayaklarının ucuna basa basa katırcının yatağını aramaya başladı. Daha odanın kapısındayken Don Quijote onu hissetti, hemen ayağa kalktı, sargılara ve

sızlayan kaburgalarına rağmen, güzel kızı karşılamak üzere kollarını uzattı. İhtiyatlı ve sessiz Avusturyalı da aşığını bulmak üzere uzandı, Don Quijote'nin elleriyle karşılaştı, bizimki tek söz etmesine vakit bırakmadan, kızın bileğine yapıştı, yatağına oturttu. Çuval bezinden yapılma geceliği, kızın orasını burasını yoklayan Don Quijote'ye en ince, en değerli kumaştanmış gibi geliyordu. Değersiz taşlardan yapılmış bileziğini, ışıklar saçan doğu incileri sanıyor, at yelesini andıran saçlarını da Arabistan'dan gelme sırmalara benzetiyordu. Pırıltıları güneşi bile bastırabilirdi. Önceki gün yediği salamuranın izlerini taşıyan nefesini de hoş kokulu ve tatlı buluyordu. Kısacası, kızı, kitaplarında anlatılan, yukarıda saydığımız niteliklerle bezenmiş, yaralı bir şövalyeyi ziyarete gelmiş bir prenses gibi tasarlıyordu. Yalnız körlüğüne bakın ki dokunmasına, kokusunu duymasına ve kızdaki —bir katırcıdan başka herkesin midesini bulandıracak— daha başka özelliklere rağmen gözü açılmıyordu. Kollarının arasında güzellik tanrıçasını tuttuğunu sanıyordu. Bunun üzerine, kıza sımsıkı sarıldı, sevgi dolu, hafif bir sesle şunları söyledi:

— Ah! Güzel ve soylu senyora, güzelliğinizi sunmakla bendenize gösterdiğiniz paha biçilmez lütfu değerlendirecek güçte olmayı ne kadar isterdim. Ama, iyi insanlarla uğraşmaktan bıkıp usanmayan talih beni öylesine bitkin, öylesine ezik düşürdü ki istesem de arzunuzu yerine getiremem. Ayrıca, büyük bir engel daha var. Bu, eşi benzeri bulunmayan, düşlerimin kadını Tobosolu Dulcinea'ya sadık kalma konusundaki kararımdır. Öyle olmasa, bunca iyi yüreklilikle sunduğunuz şu olağanüstü fırsatı kaçıracak kadar budala olmadığımı gösterirdim.

Maritornes, Don Quijote'nin kollarına düşmüş olmaktan hiç hoşnut değildi, çırpına çırpına kan ter içinde kalmıştı, söylediklerinden hiçbir şey anlamıyor, hatta dinlemiyor, kurtulmak için çırpınıyordu. Kötü arzuları yüzünden gözleri açık, tetikte bekleyen garip katırcı ise daha odaya girdiği anda yosmasının kokusunu almıştı. Kulak kabarttı ve bizim şövalyenin sözlerini dikkatle dinledikten sonra, Avusturyalının kendisini bir başkasıyla aldattığı kuşkusuna kapıldı.. Don Quijote'nin yatağına yaklaştı ve orada dikilip, kıpırdamadan bütün bu lafların sonunun nereye varacağını beklemeye başladı. Ama kızın kurtulmak için çırpındığını, Don Quijote'ninse onu bırakmak istemediğini görünce, bu olaydan hoşlanmadı, elini havaya kaldırdı ve sevdalı şövalyenin ince çenesine öyle bir yumruk indirdi ki zavallının ağzı burnu kan içinde kaldı. Bununla da yetinmeyerek üstüne çıktı ve ayağının ucuyla böğürlerini okşayıverdi. Pek de sağlam temellere oturmayan zayıf yatak bunca ağırlığa dayanamayıp çöktü, çıkan gürültü hancıyı uyandırdı, adam, bunun Maritornes yüzünden olduğunu hemen sezdi, çünkü birkaç kez seslenmiş kızdan cevap alamamıştı.

Bu kuşkuyla yataktan fırladı, lambayı yakıp gürültüyle koştu. Hancının geldiğini duyan ve korkunç karakterini bilen hizmetçi kız, korkudan titreyerek, mışıl mışıl uyuyan Sancho'nun koynuna girdi, der top olup yattı.

Hancı odaya girdi:

— Neredesin, orospu? diye bağırdı. Yine bir mesele çıkardın muhakkak!

Bu sırada Sancho da yarı uyandı, neredeyse üstüne çıkmış bulunan bu yığını hissedince, korkulu bir düş

gördüğünü sandı, sağa sola debelenmeye başladı, savurduğu yumrukların büyükçe bir kısmı Maritornes'e rastladı, kız, acıdan deliye döndü, tedbiri falan bırakıp pataklamaya başladığı Sancho'yu iyice uyandırdı. Kendine gelen Sancho, dayak atanın kim olduğunu bilmediği için, hemen ayağa fırladı, Maritornes'in koluna yapıştı, böylece aralarında dünyanın en garip kavgası başladı. Lambanın ışığında kadınına edilen kötü işi gören katırcı Don Quijote'yi bırakıp onun yardımına koştu. Hancı da işe karıştı ama ötekilerden ayrı bir niyetle. Bütün şu meselenin yaratıcısı olduğunu sandığı hizmetçiyi cezalandırmak istiyordu ve işte o zaman, tam bir kör dövüşü başladı. Katırcı Sancho'ya, Sancho kıza, kız Sancho'ya, hancı da kıza sille tokat girişti, hem de kıyasıya. Derken, hancının getirdiği lamba da söndü, karanlıkta kalınca, rasgele yumruklaşmaya başladılar ve bu işi öyle büyük bir hırsla yaptılar ki sonunda iler tutar yerleri kalmadı.

Bir rastlantıyla o gece handa Toledo'daki Santa Hermandad mahkemesinin eski üyelerinden bir kollukçu vardı, kavga gürültüye o da uyandı, nişanlarının bulunduğu çekmeceyi ve değneğini aldı, el yordamıyla, bizimkilerin bulunduğu odaya geldi ve bağırmaya başladı:

— Adalete saygı gösterin! Santa Hermandad'a saygı gösterin!

Karanlıkta ilk eline geçen, yatağının kalıntıları arasında pestil gibi yatan zavallı Don Quijote oldu, şövalyenin yüzünü gözünü yokladı, sakalına yapıştı ve bağırmaya devam etti:

— Adalete yardım edin!

Ama yakaladığı adamın kıpırdamadan, hatta soluk

almadan yattığını farkedince, öldüğünü sandı, odadakileri de onun katili belledi, bu kez daha da hızlı bağırdı:

— Han kapılarını tutun! Kimseyi bırakmayın! Adam öldürüyorlar burada!

Bu çığlıklar kavgacıları korkuttu, kavgayı bıraktılar, oldukları yerde dona kaldılar. Sonra hancı odasına, katırcı eyerlerden yapılma yatağına, hizmetçi kız da bakımsız odasına çekildi. Ortada kolu kanadı kırık Don Quijote'yle Sancho kaldı yalnız. Kollukçu da şövalyenin sakalını bıraktı, ışık aramaya gitti, geri gelip serserilerin yerinde durup durmadığına bakacaktı güya. Ama hancı, odasına çekilmezden önce, bütün lambaları söndürmüştü, onun için kollukçu, ocağa gitmek zorunda kaldı, orada epey uğraştıktan sonra, lambanın birini yakabildi.

XVII. BÖLÜM

Şato Sandığı Handa Yiğit Don Quijote İle İyi Yürekli Seyisi Sancho Panza'nın Başına Gelenlerin Devamı

DON QUIJOTE NİHAYET AYILDI ve önceki gün, sopa yedikleri vadideki gibi zayıf bir sesle seyisine:

— Sancho dostum, uyuyor musun? Uyuyor musun, dostum Sancho? dedi.

— Uyumak mı! Nasıl uyuyabilirim, senyor? diye karşılık verdi Sancho, öfkesinden, hırsından deliye dönmüştü. Sanki bütün şeytanlar kafama üşüştü bu gece!

— Haklısın, dedi Don Quijote, gerçekten ya bu şato büyülü, perili ya da ben bu işlerden hiçbir şey anlamı-

yorum. Dinle bak ne diyeceğim, yalnız daha önce, ben yaşadıkça bu sırrı kimseye açmayacağına söz ver.

— Söz veriyorum senyor, dedi Sancho.

— Senden böyle bir söz alıyorum, çünkü, hiçkimsenin şerefiyle oynanmasını istemem diye devam etti Don Quijote.

— Peki senyor, peki madem ki söz verdim, siz ölene dek ağzımı açmam. İnşallah yakın zamanda ölürsünüz!

— O ne biçim laf, Sancho! Sana ne kötülük ettim ki böyle çabucak ölmemi istiyorsun?

— Kötülük mötülük etmediniz, senyor, yalnız ben uzun süre sır saklamaktan hoşlanmam da. İçimde çürümesinden korkarım:

— Neyse, sevgine, inceliğine güveniyorum. Diyeceğim şu. Bu gece, akla hayale gelmeyecek, garip bir şeyle karşılaştım. Senin anlayacağın, az önce, şato sahibinin kızı yanıma geldi, yeryüzünün en güzel, en cana yakın kızıydı bu. Vücudunun ve ruhunun güzelliklerini, yavuklum Tobosolu Dulcinea'ya hainlik etmemek için anlatamayacağım başka niteliklerini nasıl dile getirmeli bilmem? Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki Tanrılar, elimin altına gelen bu hazineyi kıskandıkları ya da —böyle olması daha akla yatkın— az önce dediğim gibi, şato perili olduğu için, o güzel ve tatlı kızla mercimeği fırına vermek üzereyken, çeneme yaman bir yumruk indi. Hiç kuşkusuz bir dev yumruğuydu bu, çünkü hâlâ her yanım kan içinde dev bununla da yetinmedi, üstüme çıkıp tepindi. Senin anlayacağın, dün Rocinante'nin çapkınlığından sonra katırcılardan yediğim sopa bunun yanında hiç kaldı. Vardığım sonuç şu. Bu şatoda Mağripli bir büyücü var ve bu adam, tadına bakamadığım şu güzellik hazinesini koruyor.

— Haklısınız galiba, o güzelin tadına bakmak bana da kısmet olmayacak herhalde çünkü şöyle yüz Mağripli de benim üstüme çullandı ve bir temiz patakladılar beni. Öyle ki katırcıların sopaları bunun yanında peynir ekmek gibi kaldı. Yalnız, söylesenize bana, bizi bu hale getiren bir macerayı nasıl olur da güzel ve olağanüstü bulursunuz? Hadi şu eşi benzeri bulunmayan güzeli kollarınıza aldığınız için siz öyle düşünseniz bile, ömrü boyunca yiyebileceği en feci dayağı yemiş bulunan ben ne diyeyim? Vah, benim bahtsız anam, vah! Ne karaymış şu alnının yazısı!... Ne gezginci şövalyeyim, ne de olmaya niyetim var, oysa, her şamatada en büyük pay bana düşüyor hep.

— Nasıl! Seni de mi dövdüler?

— Ah! Hem de nasıl? Söylemedim mi size?

— Tasalanma dostum, az sonra sözünü ettiğim şu değerli iksiri yapacağım, göz açıp kapayıncaya dek iyileştirir bizi.

Konuşmanın burasında nihayet lambayı yakabilmiş olan kollukçu, ölü sandığı adamı aramak üzere odaya girdi. Bu gecelikli, takkeli, eli lambalı adamı gören Sancho efendisine sordu:

— Senyor, bize birkaç yumruk daha atmaya gelen Mağripli büyücü bu olmasın?

— Hayır, diye karşılık verdi Don Quijote, bu adam Mağripli olamaz, çünkü büyücüler, göze görünmez:

— Görünmeseler de hissettiriyorlar kendilerini. Sırtım buna tanık.

— Benimki de ama bu, gelen adamın, sözünü ettiğimiz Mağripli olduğunu göstermeye yetmez. Yanlarına gelen kollukçu, onların böyle sakin sakin konuştuğunu görünce, epey şaştı, sonra, yara bere içinde kafası

gözü sarılı yatmakta olan Don Quijote'ye döndü ve:

— Nasılsın, bakalım aslanım? dedi.

— Daha terbiyeli olabilirsiniz, diye karşılık verdi Don Quijote. Sizin köyde gezginci şövalyelere böyle mi hitap ederler? Aptal adam!

Böyle kötü sözlerle karşılanan kollukçu, pek sinirlendi, elindeki lambayı, şövalyenin suratına fırlattı, zavallı Don Quijote'nin kafası yarıldı, kollukçu da lambanın sönmesinden yararlanarak, hemen sıvıştı.

— Ah! Senyor, diye bağırdı Sancho, ben size demedim mi. Bu herif, güzellik hazinesini başkalarına, yumrukları ve lambaları da size saklayan Mağripli büyücünün ta kendisi.

— Haklısın, dedi Don Quijote ama biz bu büyücülere hiç aldırmamalı, istifimizi bozmamalıyız. Çünkü bunlar, akılalmaz, göze görünmez şeylerdir, istesek de öç alacak kimse bulamayız. Sen şimdi kalk da şato beyine git, biraz yağ, şarap, tuz ve karabiber iste, şu kurtarıcı iksiri yapacağım, hayaletin açtığı yaradan akan kana bakılırsa, epey ihtiyacım var buna.

Sancho, kemikleri sızlaya sızlaya yerinden kalktı, el yordamıyla hancıyı aramaya çıktı, kapıda konuşulanları dinlemek üzere dikilen kollukçuyla karşılaştı.

— Senyor, dedi, kim olursanız olun, rica ederim, bize bir parça karabiber, tuz, şarap ve yağ verin, dünyanın en yaman gezginci şövalyelerinden biri olan efendim, içeride yatıyor, onu iyileştirmek üzere, bu saydıklarıma ihtiyacımız var.

Bunları duyan kollukçu, Sancho'yu deli sandı ama gün ışımaya başladığı için, kapısına gitti, hancıyı uyandırdı ve dürüst Sancho'nun isteğini anlattı. Hancı, Sancho'nun istediklerini verdi, o da aldı, efendisine

götürdü, yanına vardığında Don Quijote'yi, başı avuçlarında ahlayıp inlerken buldu. Oysa lamba, başını hafifçe şişirmişti yalnız ama o, az önceki fırtınanın heyecanıyla, yüzünden akan teri kan sanıyordu.

Neyse, şövalye getirilen şeyleri aldı, karıştırdı, ateşe koyup kıvamını bulana dek kaynattı. Boşaltmak için şişe istedi, handa şişe yokmuş, onun için, hancının getirdiği küçük bir teneke kutuyla yetindi. Bundan sonra, kutuya doğru seksen *Pater* duası, bir o kadar *Ave Maria, Salve* ve *Credo* okudu, her duadan sonra, kutsamak üzere, haç çıkarıyordu, Sancho, kollukçu ve hancı da hazırdı bu törende ama katırcı yoktu, çünkü o sırada sakin sakin hayvanlarına yem veriyordu. Don Quijote, değerli iksiri yapıp ortaya çıkardıktan sonra, hemen denemek istedi ve kutunun almadığı kısmı, bir dikişte içti, bu, aşağı yukarı, küçük bir şişeyi doldururdu ve daha yutar yutmaz kusmaya başladı, öyle ki az sonra, hiçbir şey kalmadı midesinde kusarken harcadığı çabalarla kan ter içinde kalmıştı, üstünü örtüp odadan çıkmalarını söyledi. Dediği gibi yaptılar. Üç saatten fazla uyudu, uyandığında kendini öyle dinlenmiş, öyle zinde buldu ki şu değerli Bükülmez-Bilek iksirini elde ettiğine ve bunun sayesinde dünyanın kavgasına, dövüşüne, felaketine göğüs gerecek duruma geldiğine inandı.

Efendisinin iyileşmesini mucize sayan Sancho Panza, ilacın geri kalan kısmını içmek üzere izin istedi. Pek de az değildi hani artan kısım. Don Quijote razı oldu. Sancho da kabı iki eliyle kavradı, büyük bir güven ve iyi niyetle hepsini içti. Bu, hemen hemen efendisinin içtiği kadardı. Yalnız, midesi efendisininkinden daha duyarlıydı galiba. Zavallıcık, ne olduğunu anlayamadan, içi dışına çıkarcasına kusmaya, su gibi terlemeye

başladı, son saatinin gelip çattığına inandı ama ilaca da onu yapan efendisine de lanet yağdırmaktan geri kalmıyordu. Onu bu halde gören Don Quijote:

— Tamam, Sancho, dedi, çektiğin acı, şövalye olmayışından ileri geliyor, evet, evet, kuşkuya yer yok. Bu iksir, ancak şövalyelere yarıyor.

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı Sancho, nedir bu çektiğim! İyi ama senyor, madem bunu biliyordunuz, neden içıneme göz yumdunuz.

Tam bu sırada ilaç etkisini gösterdi ve zavallı seyis alttan üstten boşalmaya başladı, az sonra, hem ot yatağı, hem de Anjeo bezinden çarşaflar kullanılmaz duruma geldiler. Öyle titriyor, terliyor ve nöbetler geçiriyordu ki yalnız kendisi değil, odadakilerin hepsi son saatinin çaldığına inandılar, aşağı yukarı dört saat süren bu fırtınanın sonunda iyileşecek yerde iyice zayıf ve bitkin düştü, yerinden kıpırdayacak hali yoktu. Don Quijote'yse, daha önce de söylediğimiz gibi, taptaze ve her şeye hazır buluyordu kendini, yeni maceralar aramak üzere, hemen yola koyulmak istedi. Boşa geçirdiği her dakikayı evrene, kendisinden yardım bekleyen zavallılara borçlu olduğunu sanıyordu. Hele ilacının verdiği güvenden sonra... Bu sabırsızlıkla, Rocinante'yi kendisi eyerledi, eşeğe semervurdu, Sancho'yu giydirdi ve eşeğin sırtına bindirdi, atına atladı, handa bulduğu uzunca bir sopayı da kargı diye yanına aldı.

Handa yatan ve sayıları yirmiyi aşan müşteriler, şaşkınlıkla onu seyrediyorlardı, hele hancının kızı, gözlerini ondan ayırmıyordu. O da kızı süzüyor, arasıra, ciğerleri sökülüyormuş gibi ah ediyordu, herkes, daha doğrusu iksirin yapılışında hazır bulunanlar, bunun, çektiği acılardan ileri geldiğini sanıyordu.

İkisi de hayvanlarına bindikten sonra, Don Quijote hancıyı çağırdı, kapının yanında ciddi bir tavırla ona:

— Senyor, dedi, şatonuzda büyük bir konukseverlikle, sayısız hizmetlerle ağırlandık, bu yüzden, bütün ömrümce minnet duyacağım. Bütün bunlara karşılık, size edilen bir hakaret varsa, söyleyin, hemen öcünüzü alıp borcumu ödeyeyim, çünkü benim işim, zayıflara yardım etmek, haksızlıkları gidermek, kötüleri cezalandırmaktır. Düşünün bir, alınmamış bir öcünüz var mı, ondan sonra, bana söylemeniz yetişir. Üyesi bulunduğum şövalyelik adına yemin ederim ki kısa zamanda hem de eksiksiz yerine getirilecek isteğiniz.

— Sayın şövalye, hiçkimseden alınacak öcüm yok, çünkü bana sataşanların ağzının payını vermeyi bilirim. Benim bütün istediğim, hanımda geçirdiğiniz gecenin masrafını ödemenizdir. Yani, hayvanlarınız için ot ve arpa, sizin için de yemek ve yatak parası.

— Ne! Han mı burası?

— Evet, hem de en ünlü hanlardan biri.

— Baştan beri yanıldım demek. Şato sanmıştım ben burayı, hem de önemli bir şato, neyse, madem ki handır, masraflar için beni bağışlayın, çünkü gezginci şövalyeliğin yasalarına karşı gelemem. Bu yasalara göre (şimdiye dek, bunun tersini gösteren tek bir satıra rastlamadım), gezginci şövalyeler, hanlarda para vermeden yatıp kalkarlarmış, eh, akıl ve gelenek de bunu gerektirir zaten. Gece gündüz, yaz kış, atlı ya da yaya, soğuk demeden, sıcak demeden, yemeden, içmeden, yerin göğün gazabına karşı koyarak macera arayan gezginci şövalyeler her gittikleri yerde hoş karşılanmalı, parasız ağırlanmalıdır.

— Karnım tok benim böyle masallara diye bağırdı

hancı, siz şu benim parayı ödeyin, sonra gidip şövalyelik masallarınızı kime isterseniz ona anlatın. Ben tek bir masal bilirim, o da alacağım paradır.

— Siz hem aptal, hem de kötü bir hancısınız, diyerek sözünü bitirdi Don Quijote.

Sonra sopasını doğrulttu, kimsenin engel olmasına fırsat vermeden kapıdan çıktı, seyisinin kendisini izlediğinden emin, bir süre yol aldı. Oysa onun böyle elini kolunu sallayarak çıkıp gittiğini gören hancı, Sancho'ya yanaşmıştı ama beriki efendisi para vermediğine göre kendisinin de vermeyeceğini, bir gezginci şövalye seyisi olduğuna göre, hanlarda hamamlarda parasız ağırlanma yasasının kendisi için de geçerli sayılacağını söyledi. Hancı kızdı, parayı vermezse, bunu kendisine pahalıya ödettireceğini bildirdi. Sancho, canımı alsanız da para mara vermem diye diretti. Gelecek yüzyıllardaki seyislerin, böyle güzel bir töreyi bozduğu için kendisini suçlamalarını istemiyordu.

Zavallı Sancho'nun talihsizliğine bakın ki o gün handa Segovialı dört derici, Kurtuba'nın Potro mahallesinden üç tuhafiyeci ve Sevilla Fuarı'ndan gelmiş iki tüccar vardı, bunların hepsi neşeli kurnaz ve şakacı insanlardı, iyi de arkadaştılar. Bir anda hepsinin kafasından aynı şey geçti. Sancho'ya yaklaştılar, eşeğinden indirdiler, içlerinden biri, hancının yorganını alıp gelmişti. Sancho'yu bunun içine yatırdılar ama yapacakları iş için sundurmanın tavanını alçak bulduklarından, avluya çıktılar, burada tavan, gökyüzüydü. Sancho'yu havaya fırlatmaya, Büyük Yortu köpeği gibi onunla eğlenmeye başladılar.

Havaya fırlatılan zavallı Sancho öyle çığlıklar attı ki sesi, efendisinin kulağına erişti, şövalye durdu, dinle-

di, ilkin, yeni bir macerayla karşılaşmak üzere olduğunu sandı, sonra, bu böğürtülerin seyisinden geldiğini anladı, dizginlere asıldı, güçlükle ayakta duran Rocinante'yi dörtnala kaldırdı, hanın kapısı kapalıydı. Başka bir giriş yolu bulabilmek üzere, dolaşmaya başladı. Avlu duvarları pek yüksek değildi, havalara çıkıp inen Sancho'yu kolayca gördü, zavallıcık bu işi öylesine güzel ve ustaca yapıyordu ki kızgın olmasa, şövalye bile gülmekten kendini alamayacaktı. Birkaç kez, atın sırtına basıp duvara tırmanmak istedi ama pek bitkindi, yerinden kıpırdayamadı.. Bunun üzerine, atın sırtından, Sancho'yu altı okka edenlere küfürler, tehditler yağdırmaya başladı ama dalgacılar hiç istiflerini bozmadılar, oyunlarına devam ettiler. Sancho da ahlayıp inleyerek, gözdağı vererek, yalvararak uçup duruyordu, bu iş, adamlar yorulana dek böylece sürüp gitti. Sonunda eşeği getirdiler, kaputuna sardıktan sonra, hayvanın sırtına yatırdılar seyisi. Sancho'nun durumunu görüp acıyan iyi yürekli Maritornes, az önce kuyudan çektiği serin sudan bir kupa doldurup getirdi. Tam içmek üzereyken, efendisi duvarın öte yanından seslendi:

— Sancho, yavrum, içme o suyu, ölürsün sonra. Bak, burada iki damlası bile seni iyi etmeye yetecek şu kutsal iksir var!

Bunu söylerken, teneke kutuyu gösteriyordu ama Sancho, kızgın bir boğa gibi ters ters baktı ona ve şöyle dedi:

— Yoo senyor, yağma yok! Benim şövalye olmadığımı unuttunuz galiba? Geçen akşam, bir bağırsaklarım kalmıştı kusmadık, şimdi, onları da çıkarmamı istiyorsunuz sanırım? Şeytanlar alsın, kendinize saklayın iksirinizi ve beni rahat bırakın.

Sonra bir yudum su içti, fakat su olduğunu anlayınca tükürdü, Maritornes'ten, bir tas şarap rica etti, kız hay hay dedi, hatta parasını kendi cebinden verdi. Sancho, şarabı içtikten sonra eşeğini dehledi, ardına dek açılan kapıdan çıktı, gerçi her zamanki gibi yine bir sürü sopa yemişti ama dediğini yapıp, bir kuruş ödemeden kurtulduğuna seviniyordu. Bu arada heybesini handa bırakmıştı, ne var ki heyecandan, bunun farkında değildi. Sancho'nun dışarı çıktığını gören hancı, koşup kapıyı örtmek istediyse de altı okkacılar engel oldular. Değil Don Quijote, gerçek bir Yuvarlak Masa Şövalyesi gelse, metelik vermeyecek insanlardı çünkü.

XVIII. BÖLÜM

Sancho Panza İle Efendisi Don Quijote Arasındaki Konuşmalar ve Anlatılmaya Değer Yeni Maceralar

SANCHO EFENDİSİNİN YANINA GELDİ, onu böyle eşeğin üstünde duramayacak kadar yorgun ve bitkin gören Don Quijote:

— Bak, sevgili dostum Sancho, dedi, bu han ya da şatonun büyülü olduğuna şüphem kalmadı artık, seni hiç acımadan oyuncak edenler, bir hayalet ya da periden başka ne olabilir. Sözümü doğrulayan başka bir kanıt daha var. Avlu duvarları üstünden bu üzücü trajediyi seyrederken ne duvara tırmanabildim, ne de Rocinante'den inebildim, demek ki büyülenmiştim. Bunlardan birini yapabilseydim, şerefim üzerine yemin ederim, ömürleri boyunca unutamayacakları bir ders

verecektim şu zibidi ve çapulcu sürüsüne. Hatta, başları çok darda kalıp da canlarını korumak üzere silaha sarılmaları gerektiği zamanlar bir yana, şövalyelerin, şövalye olmayanlara kılıç çekmesini yasaklayan töreyi bile bozabilirdim.

— Elimden gelse, şövalye falan dinlemez, kendi öcümü kendim alırdım ama yapamadım. Yalnız şuna eminim ki beni bu hale getirenler, sizin dediğiniz gibi hayalet ya da peri değil, etiyle kemiğiyle birer insandı. Hepsinin birer adı vardı. Beni havaya fırlattıkları sırada duyuyordum. Birinin adı Pedro Martinez'di, ötekinin de Tenorio Hernandez, hancıya da Solak Juan Palemeque diye seslendiklerini kendi kulaklarımla işittim. Demek ki senyor, duvarı aşamayışınız büyüden değil, başka bir şeyden ileri geliyordu. Benim anladığıma göre, ardına düştüğümüz maceralar, sonunda başımıza öyle felaketler getirecek ki sağımızı solumuzu şaşıracağız. Onun için, benim şu küçük aklımı dinlerseniz, en iyisi, en güvenlisi, köyümüze dönmektir derim. Şu sıra, La Ceca'dan[1] Mekke'ye gidecek, attan inip eşeğe binecek yerde tam ekin kaldıracak, işimizle gücümüzle uğraşacak zamandır.

— Ah Sancho, diyerek lafı böldü Don Quijote, hiç aklın ermiyor şu şövalyeliğe! Sesini kes ve sabret, bir gün gelecek, apaçık gerçekler karşısında bu mesleğin ne kadar şerefli olduğunu göreceksin! Hem söylesene bana, yeryüzünde galip gelmek, düşmanını alt etmek kadar zevkli bir şey var mı?

— Evet, hiç şüphesiz yok, diye karşılık verdi Sancho ama yine de benim aklım ermez bu işe. Bütün bildi-

[1]La *Ceca*. Kurtuba yakınlarında Müslümanların ziyaret ettiği, kutsal bir yer.

ğim, şövalye olduğumuzdan beri (daha doğrusu siz olalı beri, çünkü, ben henüz bu şerefe eremedim), Vizcayalıdan başka kimseyi yenemedik. Bu kavgada da hem kulağınızın, hem de tolga diye kafanıza oturttuğunuz şeyin yarısı uçtu. Bunun dışında ha bire dayak yedik, hırpalandık, ayrıca ben, büyülü adamlar tarafından altı okka edildim ama bu heriflerden öcümü alıp, sizin deyiminizle, düşmanımı yere sermenin zevkini hiçbir zaman tadamayacağım.

— Ah, beni üzen de bu işte, senin üzülmen de çok doğaldır. Ama bana bırak sen işi. Yakında öyle büyük bir kılıç ele geçireceğim ki buna sahip olan adama büyü müyü işlemeyecek. Hatta bakarsın, *Keskin Kılıçlı Şövalye* diye anıldığı sıralarda Amadis'in kullandığı, bir şövalyenin sahip olabileceği en iyi kılıç diye bilinen silahı bulurum, hem büyük, hem de ustura gibi keskindi bu kılıç, istediği kadar sağlam ve büyülü olsun, hiçbir zırh dayanamıyordu karşısında.

— Bende bu talih varken, o kılıcı ele geçirseniz bile, yalnız size yararı dokunur. Tıpkı şu ilaç gibi, yalnız şövalyeleri korur. Seyislere gelince canları cehenneme.

— Korkma canım, yakında sana karşı da daha cömert davranacaktır Tanrı.

Bizim gezginciler konuşmanın tam burasındayken, Don Quijote, uzakta, kendilerine doğru gelen bir toz bulutu gördü, hemen seyisine döndü ve:

— Bak, Sancho! diye bağırdı, kaderimin değişeceği gün geldi çattı, evet, evet, kolumun gücünü göstereceğim, ileriki yüzyıllar okusun diye Farma'nın[1] defterine geçecek işler başaracağım an geldi işte! Şu toz bulutu-

[1]Un tanrıçası

nu görüyor musun? Çeşitli uluslardan kurulu, büyük bir ordu kaldırıyor onu, tam üstümüze geliyor.

— Bana kalırsa, iki ordu var karşımızda, dedi Sancho, çünkü bir toz bulutu da şu yandan geliyor.

Don Quijote geri döndü, söylenenin doğru olduğunu görünce, iki ordunun o geniş vadide karşılaşıp savaşacağını sandı, büyük bir sevince kapıldı. Aklı fikri, her dakika, her saat, şövalye romanlarındaki savaşlarda büyülerde yenilgilerde düşlerde aşklarda ve meydan okumalardaydı, söylediği, yaptığı, düşündüğü her şey buna göreydi. Oysa bu toz, yolun iki yanından gelen ve iyice yanına varmadıkça ne olduğu belli olmayan iki büyük davar sürüsünden yükseliyordu. Ama Don Quijote bunların savaşçı olduğunda o kadar ısrar ediyordu ki sonunda Sancho da inandı ve şöyle dedi:

— Peki senyor, diyelim ki savaşçı bunlar ama bize ne onların çatışmasından?

— Bize ne mi? diye karşılık verdi Don Quijote, zayıfları korumak, ihtiyacı olana yardım etmek bizim işimiz. Bak şimdi, sağdan gelen orduyu büyük Trapobane adasının yüce imparatoru Alifanfaron yönetiyor, şu arkamızdan gelen orduysa savaşlarda çıplak kolla vuruştuğu için Kolları Sıvalı Petapolin diye bilinen can düşmanı, Garamantos kralının ordusu.

— İyi ama, neden birbirlerinin canına göz dikmişler acaba?

— Dinsiz imansızın biri olan Alifanfaron, Pentapolin'in güzel ve alımlı kızına tutkun, kız Hıristiyan, Alifanfaron Müslüman. Babası onu, Muhammed'in dinini bırakıp Hıristiyan olmadıkça, bu imansız krala vermek istemiyor.

— Sakalım üstüne yemin ederim ki çok doğru hareket ediyor bu Pentapolin, elimden geleni yaparım onun için.

— Yapman gereken şeyi yapacaksın yalnız. Zaten bu gibi çarpışmalara katılabilmek için, şövalye olmak gerekli değildir.

— Bu konuda biraz kuşkuluyum ya neyse, yalnız eşeğimi nereye bırakayım? Kargaşadan sonra gidip alabileceğim, güvenli bir yer gerek. Çarpışmaya böyle bir hayvanla katılmam doğru olmaz herhalde.

— Haklısın. Salıver gitsin, kaybolsa da zararı yok, zaferden sonra elimize öyle çok at geçecek ki bu arada Rocinante'yi bile değiştirebilirim. Ama şimdi beni dinle. Her iki ordudaki belli başlı şövalyeleri tanıtacağım sana, gel şu tepeye çıkalım, daha iyi görürsün oradan.

Bunun üzerine, küçük bir tepeye çıktılar, toz bulutu gözlerinin önünü kaplamamış olsaydı, bizim şövalyenin ordu sandığı şeyin davar sürüsü olduğunu göreceklerdi. Varolmayan şeyleri bile var sayan Don Quijote, yüksek sesle anlatmaya başladı:

— Kalkanında bir genç kızın ayakları dibinde yatan, taçlı bir aslan resmi bulunan şu sarı zırhlı şövalye, Gümüş Köprü Beyi, yiğit Laurcalco'dur. Zırhına altın çiçekler işlenmiş olan, başında mavi taşlı bir taç bulunan şu öteki şövalyeyse, Quirocia Grandükü, korkunç Micocolembo'dur, sağındaki dev yapılı adamsa, üç Arap ülkesinin beyi, gözüpek Brandabarbaran de Boliche'dir, zırhı yılan derisindendir, kalkan yerine de düşmanlarından öç almak isteyen Samson'un yıktığı ve altında can verdiği tapınaktan geldiği söylenen kapıyı kullanırmış. Şimdi gözlerini öte yana çevir. Bu ordunun başında yeni Viscaya Prensi, yenilmez Timonel de Carcajona'yı göreceksin, üstünde mavi ve yeşil taşlar-

la, altın ve gümüş işlemelerle süslü bir zırh var, kalkanında da altın işlemeli kedi başları ve bir «Miau» yazısı göze çarpıyor. Bu, yavuklusu, Algarbe Dükü Alfeniquen'in kızı, eşsiz Miaulina'nın adının ilk hecesidir. Güçlü kısrağının belini çökerten ve armasız, kar gibi beyaz bir zırhla kalkan taşıyan şu adam da yeni bir Fransız şövalyesidir, adı, Pierre Papain, Utrique Baronu'dur. Şu alacalı bulacalı atı mahmuzlayan ve mavi beyaz damalı kalkan taşıyan şövalye ise, güçlü Nerbia dükü, Espartafilardo del Bosque'dir, kalkanında kuşkonmaz resmi ve bir İspanyolca yazı var: «Talihim açılıyor».

Böylece her birine insana şaşkınlık veren o çılgın zihninin hemen o anda bulup yakıştırdığı zırhlar, kalkanlar, simge ve armalar vererek, her iki ordudan bir sürü şövalye saydı, sonra, soluk almadan devam etti:

— Baş tarafta gördüğün şu süvari alayı, çeşitli uluslardan kurulu. Şurada ünlü Xanto nehrinin suyunu içenler, ötede Massilia dağlarında yaşayıp çiftçilik edenler, beride bereketli Arabistan'ın altın sarısı kumlarını yaranlar, Termodonte kıyılarının taze ve verimli topraklarından yararlananlar, bin bir yöntemle, Panctola ırmağının altın sularını kanallara bölenler, ikiyüzlü Numidalar, okçu İranlılar, kaçak dövüşen Partolar ve Medolar, göçebe Araplar, derileri ne kadar aksa, yürekleri o kadar katı İskitler, yarık dudaklı Etiopeler ve yüzlerini tanıdığım ama adlarını hatırlayamadığım daha bir sürü ulus. Öteki yanda da zeytinliklerle çevrili Betis ırmağının billur suyunu içenler, altın sarısı Tago'nun paha biçilmez sularında yıkananlar, kutsal Genil nehrinin cana can katan suyundan yararlananlar var, gür otlaklı Tartesios ilinde yaşayanlar, Jerezanos'un cennet ovalarında cıvıldaşanlar, dik ve sarı saçlı, zengin Manc-

halılar, tepeden tırnağa silahlı, eski Got soyundan gelenler, durgun sularıyla ün salmış Pisuerga ırmağında yüzenler, toprak ananın koynunda akan, giz dolu Guadiana ırmağının kıyılarında sürü otlatanlar, Pirene ormanlarındaki buz gibi yellerin, Apeninlerdeki karların iliklerine dek üşüttüğü insanlar, sözün kısası, bütün Avrupa ulusları.

Heyulu Tanrım, ne kadar çok ülke, ne kadar çok ulus saydı! Bunların her birine, nasıl da büyük bir ustalıkla, tam yaraşan sıfatı bulup kondurdu! O uydurma kitaplarında okuduğu şeylerle aklı başından uçmuş, işte bu hale gelmişti. Sancho, gözlerini efendisinin dudaklarından ayırmıyor, tek söz etmeden onu dinliyordu, arasıra, efendisinin betimlediği şövalyeleri görmek için başını çeviriyor ama hiçbir şey göremiyordu, sonunda dayanamadı:

— Bakın senyor, dedi şeytanlar canımı alsın ki sözünü ettiğiniz adamların biri bile görünmüyor, ne bir dev, ne de şövalye var ortada. Ya da ben göremiyorum, belki de bu, tıpkı dün geceki hayaletler gibi, büyülü bir ordudur.

— Ne diyorsun? diye bağırdı Don Quijote, at kişnemesini, boru ve davul sesini işitmiyor musun?

— Bir sürü koyun, kuzu melemesi istiyorum diye karşılık verdi Sancho.

Bundan daha doğru söz de olamazdı, çünkü sürüler iyice yakına gelmişti.

— Korkudan gözlerin kararmış, dedi Don Quijote, böyledir işte korku, insanın duyularını körleştirir, eşyanın biçimini değiştirir. Cesaretin yoksa sen gelme, şöyle bir kıyıda dur, beni bekle. Ben, tek başıma, yardım ettiğim tarafı galip getirebilirim.

Bunları söyledikten sonra, Rocinante'yi mahmuzla-

dı, mızrağını doğrulttu, yıldırım gibi tepeden aşağı indi. Sancho ardından bağırıp duruyordu:

— Geri dönün senyor Don Quijote, geri dönün! Koyun bu saldırdıklarınız! Hey Tanrım! Lanet olsun beni dünyaya getirten babaya! Olacak iş mi şu! Görüyorsunuz ki ne dev, ne şövalye, ne kedi, ne silah, ne yarım, ne de bütün kalkan var ortada ne de damalı zırh. Hepsi hayal o anlattığınız şeylerin, durun diyorum size, ne yapıyorsunuz? Vah ben ne zavallı bir günahkarım!

Don Quijote hiç istifini bozmadı. Tersine, var gücüyle haykırdı:

— Dayanın, Kolları Sıvalı Pentapolin'in sancağı altında vuruşan şövalyeler, dayanın, düşün ardıma! Kralınızın öcünü Trapobaneli Alifanfaron'dan bakın nasıl alacağım!

Böyle diyerek davar sürüsünün ortasına daldı, en azılı düşmanlarıyla karşı karşıyaymışçasına, hınçla saldırdı. Sürüyü güden çobanlarla mal sahipleri önce dur diye bağırdılar ama bunun bir işe yaramadığını görünce, sapanlarına el attılar, yumruk kadar taşları savurmaya başladılar. Don Quijote'nin taşlara aldırdığı yoktu, bir o yana, bir bu yana saldırıyor, bas bas, bağırıyordu:

— Neredesin ey kendini beğenmiş Alifanfaron? Gel buraya! Yapayalnızım, seninle teke tek dövüşmek, gücünü sınamak, canını almak istiyorum! Gör bakalım Garamantaların kralı yiğit Pentapolin'e haksız yere saldırmak neymiş!

Tam bu sırada yaman bir taş yağmuruna tutuldu, taşlardan bir ikisi göğsüne geldi. Ya öldüm ya da çok ağır yaralandım, dedi kendi kendine, derken, ilacı geldi aklına, kutuyu alıp ağzına götürdü ama daha bir yudum içmişti ki taşlardan biri kutuyu paraladı, üç dört dişini

kırdı, parmaklarını zedeledi.

Taşlar öyle sertleşti ki sonunda attan yuvarlandı, öldüğünü sanan çobanlar koşuştular, hemen sürüyü topladılar, ölen altı yedi koyunu kaldırdılar, artlarına bile bakmadan çekip gittiler.

Bütün bu işler sırasında Sancho, bir kıyıda durmuş, efendisinin çılgınlıklarını seyrediyor, saçını başını yoluyor, kendisine bugünleri gösteren kadere lanetler yağdırıyordu. Don Quijote'nin yere yuvarlandığını, çobanların da çekip gittiğini görünce, tepeden indi, efendisinin yanına geldi, onu baygın değilse bile, pek bitkin bir durumda bulunca, dövünmeye başladı:

— Ah senyor Don Quijote, ah! Ben size, geri dönün, saldırdığınız şey ordu değil, koyun sürüsü demedim miydi?

— Görüyorsun ya diye karşılık verdi Don Quijote, düşmanım olan şu alçak büyücü, her dilediği şeyi yok ediyor ya da başka bir biçime sokuyor. Onun gibiler için, bize dilediği şeyi dilediği gibi göstermek çok kolaydır, peşimi bırakmayan bu sefil, kazanmak üzere olduğum yengiyi kıskandı, süvari birliklerini davar haline getirdi. Bana bir iyilikte bulunmak istiyor musun? (Hem bu yapacağın iş gözünü açacak, sözlerimin doğruluğunu gösterecektir sana.) Eşeğine bin, sürünün ardından git, iki adım ötede eski biçimlerini alacaklarını, koyunluktan çıkıp yine insan olacaklarını, hem de az önce saydığım kişiliklere bürüneceklerini göreceksin. Ama dur, şimdi gitme, ihtiyacım var sana. Yaklaş da bak, kaç dişim kırılmış. Bana sorarsan, sağlam diş kalmadı ağzımda.

Sancho yaklaştı, hem de bir hayli yaklaştı, neredeyse ağzının içine girdi şövalyenin, tam bu sıra, içtiği ilaç

etkisini gösterdi ve Don Quijote, midesindekilerin hepsini seyisin suratına boşaltıverdi.

— Santa Maria! diye bağırdı Sancho. N'oluyor yine?... Önümde yatan, ölüm derecesinde yaralı şu günahkar, bütün kanını kusuyor galiba.

Ama daha yakından bakınca, suratını kaplayan şeyin kokusu ve tadı ona bunun kan değil, Don Quijote'nin o ünlü ilacı olduğunu gösterdi, midesi öyle bulandı ki o da içindekilerin hepsini efendisinin suratına boşaltı, halleri görülecek şeydi doğrusu.

Sancho, heybesinden, hem yüzünü gözünü silecek, hem de efendisinin yaralarını saracak bir şeyler almak üzere eşeğin yanına gitti, heybeyi göremeyince, az kalsın aklını kaçırıyordu. Tekrar sağa sola lanet yağdırmaya başladı, içinden, seyislik maaşını ve vali olma umudunu yitirmek pahasına da olsa, efendisini oracıkta bırakıp eve dönmeye karar verdi.

Bu sırada Don Quijote, iyi kötü doğrulmuştu, geri kalan dişlerinin dökülmesini önlemek üzere, sol eliyle ağzını örttü, sağ eliyle Rocinante'nin dizginlerine yapıştı, hayvan öyle sadık ve iyiydi ki bir an bile efendisinin yanından ayrılmamıştı. Şövalye, Sancho'nun yanına gitti, onu, kara kara düşüncelere dalmış bir insan gibi, başı ellerinin arasında eşeğinin sırtına yaslanmış buldu.

— Sevgili dostum, dedi onu böyle üzüntülü görünce, şunu bilmiş ol ki her insan, yaptıklarıyla değer kazanır. Üstünüze çöken bu felaketler, az sonra havanın yatışacağına, işlerimizin düzeleceğine işarettir, çünkü iyilik de kötülük de sürekli değildir. Kötülük, uzun zamandır tepemizden ayrılmadığına göre, iyilik de pek uzakta olmasa gerektir. Hem sen niye o kadar üzülüyorsun, felaketin büyüğü bana çattı, sana bir şey düşmedi.

— Nasıl düşmedi? diye karşılık verdi Sancho, dün altı okka edilen babanın oğlu değildi herhalde. Ya içindeki bütün ıvır zıvırımla birlikte aşırılan heybeme ne demeli?

— Ne! Yitirdin mi heybeyi?

— Yitirdim ya.

— Desene bugün yiyecek hiçbir şeyimiz kalmadı?

— Kalmadı elbet! Efendimiz gibi talihsiz gezginci şövalyelerin, yiyecekleri kalmadığı zaman başvurdukları ve dolayısıyla çok iyi tanıdıkları şu otlardan bulursak ne âlâ, yoksa halimiz haraptır.

— Buluruz tabii! Ama şimdi bir çeyrek kara ekmek ya da peksimetle, tütsülenmiş iki ringa balığı olsa, Lokman Hekim'in çeşitli yorumlarla dolu Bitkiler Kitabı'ndaki bütün otlara değişmezdim doğrusu. Neyse, üzülme oğlum Sancho, eşeğine bin ve ardımdan gel. Her şeye çare bulan Tanrı, kendisine böyle hizmet etmeye devam ettikçe, bizi de çaresiz koymaz elbet. O, havadaki sineği de karadaki böceği de sudaki balığı da doyurur, öyle iyi yüreklidir ki güneşiyle hem iyileri, hem kötüleri ısıtır, yağmurunu kötülere de iyilere de aynı cömertlikle verir.

— Senyor, bana öyle geliyor ki siz, gezginci şövalyeden çok, vaiz alacak adammışsınız.

— Eski şövalyeler her şeyi bilirlerdi, bilmek zorundaydılar. İçlerinde bir kentin ortasında durup, Paris Üniversitesi'nden diploma almışçasına söylev çeken, vaaz verenlere rastlanmıştır, hem de öyle bir iki değil... Bu da gösteriyor ki ne silah kalemi, ne de kalem silahı susturabilmiştir.

— Öyleyse, dediğiniz gibi yapalım. İlkin gidip, geceyi geçirecek bir yer bulalım. Bulacağımız yer, inşallah,

örtüsüz, altı okkacısız, hayaletsiz bir yer olur, çünkü bu sefer de böyle bir şeyle karşılaşırsam, şövalyeliği de gezginciliği de kaldırıp cehennemin dibine göndereceğim.

— Hadi bakalım, yavrum, Tanrı'dan da yardım dileyerek, istediğin yolu tut. Bu kez, yatacak yer işini sana bırakıyorum. Ama önce bana yardım et biraz, gel şu ağzıma bak, alt ve üst çenemde kaç dişimin kırıldığını söyle, pek ağrıyorlar çünkü.

Sancho parmağını Don Quijote'nin ağzına soktu, sağı solu yokladı:

— Şu yanda kaç dişiniz vardı? dedi.

— Akıl dişi bir yana, dört dişim vardı, hepsi de sapasağlamdı diye karşılık verdi Don Quijote.

— Senyor, lafınıza dikkat edin.

— Dört tane diyorum sana, hatta belki de beş, çünkü bugüne dek diş çektirmedim, romatizma ya da çürüme yüzünden düşen de olmadı.

— Eh, şimdiyse, alt çenede iki buçuk dişiniz kalmış, üst çeneye gelince, ne ikisi var, ne de buçuğu, her yan, elimin ayası gibi dümdüz.

— Vah başımın kara yazısı! dedi Don Quijote bu kötü haberi duyunca. Hani sol kolumun bile koparılmasına razıydım, yeter ki dişlerim yerinde dursaydı. Çünkü dişsiz bir ağız, taşsız değirmene benzer, bunun için insan, elmas kadar değer vermelidir dişine. Görüyorsun ya, şövalyeliğin katı yasalarına gık demeden katlanan bizler neler çekiyoruz? Haydi bakalım dostum, düş önüme de beni götür. Nereye istersen giderim şimdi.

Sancho öne düştü, yatacak yer bulmak üzere, aklına uygun gelen yöne yollandı. Zaten anayol da o tarafa gidiyordu.

Hiç durmadan ve Don Quijote bir hayli acı çektiği

için, yavaş yürüyorlardı, Sancho efendisini avutmak, eğlendirmek istedi, konuşmaya başladı ve bir sürü şey anlattı, bunlardan biri de aşağıda okuyacağınız hikayeydi.

XIX. BÖLÜM

Sancho'nun Efendisiyle Yaptığı Akıllı Uslu Konuşma. Bir Ölü Yüzünden Başlarına Gelenler ve Daha Başka Önemli Şeyler

— SENYOR, DEDİ SANCHO, bana kalırsa, başımıza, gelen bütün felaketler, adını unuttum şimdi, Mağripli bilmem kimin tolgasını ele geçirene dek örtü üstünde yemek yememek, kraliçeyle yatmamak ve benzeri şeyleri yapmamak üzere ettiğiniz yemini bozarak şövalyelik yasalarına aykırı davranmış olmanızdandır.

— Çok haklısın, diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız itiraf edeyim ki tümden unutmuştum bu yemini. Şimdi anlıyorum. Bak, şu altı okkaişi de bana bu yemini zamanında hatırlatmadığın için geldi başına. Neyse, hatamı düzelteceğim, şövalyelikte, bu türlü kusurları gidermek her an mümkündür.

— İyi ama, senyor, ben böyle bir yemin etmedimdi ki, dedi Sancho.

— Hiç önemi yok, diye karşılık verdi Don Quijote, bana kalırsa, yeminini bozan birinin suç ortağı olduğun için, hiçbir zaman güven duyamayacaksın. Her neyse, kendimize bir çekidüzen versek iyi olacak.

— Aman senyor, dedi Sancho, yemin meselesi gibi bunu da unutmayın şakın, uslanmadığımızı görürlerse,

bir de bakarsınız hayaletler yine hem sizinle, hem benimle eğlenmeye kalkarlar.

Onlar böyle konuşurlarken, başlarını sokacak bir yer bulamadan, yarı yolda gece bastırıverdi. İşin asıl feci yanı şu ki açlıktan da ölüyorlardı, heybeyi yitirmekle, hem sargı bezi falan gibi şeylerden, hem de azıklardan olmuşlardı. Üstüne üstlük, yeni ve garip bir macerayla karşılaştılar. Gece ansızın bastırmış, her yan kapkara kesilmişti, yine de yollarına devam ediyorlardı, çünkü Sancho, bir iki fersah ilerde anayol üzerinde bir han bulacaklarını umuyordu:

Böylece, seyisin açlıktan karnı kasığına geçmiş, efendisi de yemek düşleri görecek hale gelmiş olarak ilerledikleri sırada karşıdan, bir ışık kümesinin kendilerine doğru geldiğini gördüler, ışık kümesi kıpırdaşan yıldızları andırıyordu. Bunu gören Sancho, az kalsın bayılıyordu. Don Quijote de pek rahat değildi, biri eşeğinin yularına, öteki atının dizginlerine asıldı, durup beklediler, baktılar ki ışık kümesi, dosdoğru üstlerine geliyor, gittikçe de büyüyor. Sancho, bir kaba konmuş cıva gibi, tir tir titremeye başladı. Don Quijote'nin tepesindeki saçlar diken diken oldu ama yine de kendini toparlayıp:

— Sancho, dedi, işte sana büyük, hem de çok büyük bir macera, bu kez bütün gücümü, bütün ustalığımı göstermem gerekecek galiba.

— Vah alnının kara yazısı! diye bağırdı Sancho, bu da yeni bir hayalet macerası herhalde ne yana kaçsam acep?

— Hayalet değil, bilmem ne olsalar, senin kılına bile dokunmalarına izin vermeyeceğim, dedi Don Quijote. Geçen gün seni tefe koydular, çünkü duvar vardı ara-

da geçemedim ama şimdi kırın ortasındayız, dilediğim gibi kullanabilirim kılıcımı.

— Ya geçen seferki gibi sizi büyülerlerse diye sordu Sancho, kırlık yerde olmuşuz, olmamışız, neye yarayacak?

— Senden bütün istediğim, azıcık yürekli olman diye karşılık verdi Don Quijote, ondan sonra bak cesaret denen şey neymiş!

— Tanrı yardım ederse, yürekli olurum! dedi Sancho.

Yolun kıyısına çekildiler, ışıkların ne olduğunu anlamaya çalıştılar. Az sonra, uzun giysili bir sürü adam göründü. Bu korkunç manzara karşısında Sancho'nun eli ayağı buz kesti, ateşi varmış gibi, dişleri birbirine vurmaya başladı, hele gelenleri açık seçik gördükleri zaman... Bunlar, ata binmiş, ellerinde birer meşale tutan, uzun giysili yirmi kadar adamdı, onların arkasında bir tahtırevan, en geride de hareketlerinin yavaşlığından katır oldukları tahmin edilen hayvanlara binmiş altı süvari vardı. Bütün kafile, kalın ve dokunaklı bir sesle, dişlerinin arasından bir şeyler mırıldanıyordu. Gece vakti, böyle ıssız bir yerde karşılaşılan bu manzara Sancho'yu da efendisini de korkutacak nitelikteydi ama Don Quijote, ne yazık ki korkmadı. Tam tersine, bunun, kitaplarındakine benzer bir macera olduğunu düşündü.

Tahtırevanı sedye, içindekilerin de haksız yere öldürülmüş ya da yaralanmış bir şövalye olduğunu sandı. Hemen mızrağını doğrulttu, üzengiler üstünde dikildi, çalımlı ve güven dolu bir edayla gelip yolun ortasında durdu. Yaklaştıkları zaman da:

— Şövalyeler diye bağırdı, her kimseniz, durun ve kim olduğunuzu, nereden gelip nereye gittiğinizi, şu

sedyede ne taşıdığınızı söyleyin bana! Görünüşe göre, ya birine hakaret ettiniz ya da biri size saldırdı. Her ne hal ise, cezanızı vermek ya da öcünüzü almak üzere, meseleyi bilmeliyim.

— Bana bakın, diye karşılık verdi beyaz giysili adamlardan biri, işimiz acele, han oldukça uzak, durup size hesap verecek vaktimiz yok.

Bunu söyledikten sonra, katırını mahmuzladı, geçip gitmek istedi. Adamın cevabına sinirlenen Don Quijote, katırın dizginlerine yapıştı:

— Durun ve daha terbiyeli konuşun, diye bağırdı. Ya sorduklarıma karşılık verin ya da kavgaya hazır olun.

Katır pek huysuz bir hayvandı, dizginlerine asılınca şaha kalktı, sürücüsünü yere çaldı. Efendisinin düştüğünü gören uşaklardan biri, Don Quijote'ye küfretmeye başladı, şövalyeyse, daha fazla beklemeden, hınçla, kara giysili adamlardan birine saldırdı, ağır yaralayarak yere yıktı. Sonra ötekilere döndü. Adamları çil yavrusu gibi dağıtışını, vurup devirişini görmeliydiniz. Rocinante kanat takmış gibiydi, öylesine çevikleşmiş, yelesini kabartmıştı. Kara cüppeli adamlar pek yürekli ve silahlı değildiler, az sonra tabanları yağladılar, ellerinde meşalelerle kırlara doğru dağıldılar, onları gören, bir karnaval gecesi deli rolüne çıkmış adamlara benzetirdi. Kara giysili yayalarsa, cüppeleriyle onun üstündeki beyaz gömlekleri engel olduğundan, yerlerinden bile kıpırdamıyorlardı. Bu yüzden, dilediği gibi at koşturan Don Quijote, az sonra zafere ulaştı, adamlar onu, tahtırevandaki ölüyü kaçırmak üzere karşılarına çıkmış bir cehennem zebanisi sanıyorlardı.

Sancho olup bitenleri seyrediyor, efendisinin yavuzluklarına hayran kalıyordu, onun, dediği kadar yiğit

olduğuna inanmıştı artık. Bu sırada hâlâ yanan bir meşalenin ışığında katırdan düşmüş olan adamı gören Don Quijote hemen koşup mızrağını zavallının gırtlağına dayadı, teslim olmasını, yoksa canını alacağını söyledi.

— Teslim olacak hal mi kaldı, diye cevap verdi yerdeki, ayağımın biri kırıldı, istesem de kıpırdayamam. Yalvarırım size senyor, eğer Hıristiyan'sanız, Tanrı aşkına öldürmeyin beni. Böyle bir şey yaparsanız, günah işlemiş olursunuz, çünkü din adamıyım ben, hem de okuldan yeni çıkmış bir din adamı.

— İyi ama, diye sordu Don Quijote, kilise adamıysanız, burada ne işiniz var?

— Ne işim mi var, senyor? Talihsizlik işte.

— Sorduklarıma doğru karşılık vermezseniz, talihiniz daha da kötü gidebilir.

— Dileğinizi yerine getirmek çok kolay, dedi yaralı adam. Din adamıyım dedim ama aslında yeni çıktım okuldan. Adım Alonso Lopez, doğum yerim Alcobendas, ellerinde meşalelerle kaçıp giden on iki papaz arkadaşımla birlikte, Baeza kentinden geliyorum. Orada ölen şu beyin cenazesini Segovya'ya götürüyoruz, rahmetli, Baeza'da halka gösterildi, doğum yeri olan Segovya'da gömülecek.

— Peki kim öldürdü onu? diye sordu Don Quijote.

— Tanrı, diye karşılık verdi yeni din adamı, onulmaz bir hastalığa düşürdü onu ve canını aldı.

— Yaratana şükürler olsun, dedi Don Quijote, böylece öç alma zahmetinden kurtardı beni. Çünkü başka biri öldürseydi, öcünü almak bana düşecekti ama madem ki canını alan Tanrı'dır, susup boynumuzu bükmekten başka çare kalmıyor. Bu duruma kendim de

düşsem, aynı şeyi söylerdim. Yalnız, sayın peder, bu arada şunu da bilmiş olun ki Manchalı bir şövalyeyim ben, adım Quijote'dir, işim, haksızlıkları onarmak, dertlere çare bulmaktır.

— Belki bir daha düzelmemek üzere bacağını kırdınız, dertsiz başını derde soktunuz. Bu nasıl haksızlık onarmaktır, bu nasıl dert dindirmektir, anlamıyorum. Sözün kısası, siz macera peşindesiniz, benimse böyle bir şey aradığım yok, bu durumda size rastlamam, tam bir talihsizlik.

— Her zaman papaz pilav yemez, her şey gönlünüze göre olmaz, sayın peder Alonso Lopez. Bütün mesele, dualar mırıldanarak yollara düşmenizden çıktı, başka dünyalardan gelmiş varlıklara benziyordunuz. Size saldırmakla, sadece görevimi yaptım ve dediğim gibi cehennem zebanisi bile olsanız, yine saldırırdım.

— Sayın gezginci şövalye, diyecek bir şey yok, kader böyle istedi (gece vakti yola çıktığım için oh olsun bana!), şimdi sizden dileğim, katırın altından çıkınama yardım etmenizdir, çünkü ayağımın biri üzengiyle eyer arasında kaldı.

— İyi ama, niye şimdiye dek söylemediniz, dedi Don Quijote, bana bakarsanız, yarın sabaha kadar konuşurum da yine aklıma gelmez böyle bir şey.

Hemen Sancho'ya seslendi ama beriki hiç tınmadı, çünkü papazların yiyecek yüklü katırını hafifletmekle meşguldü. Kazağını çıkarıp heybe gibi sırtına vurdu. Ancak ondan sonra, din adamını kurtarmak üzere efendisinin yardımına koştu, katırı kaldırdı, meşalesini yerden alıp eline tutuşturdu, Don Quijote de papazın, arkadaşlarının yanına gitmesini ve istemeden yaptığı kabalıktan ötürü özür dilemesini istedi.

— Sayın pederim, diye lafa karıştı Sancho, eğer şu baylar, kendilerini bu duruma düşüren şövalyenin kim olduğunu sorarlarsa, Manchalı ünlü Don Quijote dersiniz, öbür adı da Solgun Yüzlü Şövalye'dir.

Papaz gittikten sonra, Don Quijote, Sancho'ya, neden kendisine Solgun Yüzlü Şövalye dediğini, hem de tam bu anı seçtiğini sordu.

— Söyleyeyim neden olduğunu diye karşılık verdi Sancho, o zavallı adamın elindeki meşalenin ışığında şöyle bir baktım da gerçekten şimdiye dek gördüğüm en solgun yüz sizinkiydi. Ya yorgunluktan ya da dişlerinizin kırılmış olmasından.

— Hayır, ondan değil diye karşılık verdi Don Quijote, maceralarımı kaleme alacak bilgin, geçmişteki şövalyeler gibi, benim de ikinci bir ad almamı uygun gördü, nitekim, eski şövalyelerin kimisi «Keskin Kılıçlı Şövalye», kimisi de «Denizaygırlı Şövalye» diye biliniyordu, birine «Genç Kızların Şövalyesi», ötekine «Ave Fenix Şövalyesi», berikine «Akbabalı Şövalye», deniyordu, nihayet, bir de «Ölüm Şövalyesi» vardı. Hepsi, bütün dünyada işte böyle özel adlar ve işaretlerle tanınırlardı. Sana da bu adı ilham eden, söyleten, o bilginin ta kendisidir, bundan böyle, «Solgun Yüzlü Şövalye» adını taşıyacağım artık. Herkes görsün diye de kalkanımın üstüne solgun bir yüz çizdireceğim.

— Ne vaktinizi, ne de paranızı harcamaya değmez, dedi Sancho, yüzünüzü gösterin yeter, herkes, resme, kalkana falan ihtiyaç duymaksızın, sizin «Solgun Yüzlü Şövalye» olduğunuzu anlayacaktır. İnanın doğru söylüyorum, yarı şaka, yarı ciddi şunu da belirteyim ki açlıktan ve dişsizlikten yüzünüz tam bu sıfata layık hale geldi.

Don Quijote seyisinin şakasından hoşlandı, bir hayli güldü ama sonra, her şeye rağmen bu adı almaya ve kalkanına bir solgun yüz çizdirmeye karar verdi.

— Yalnız Sancho, dedi şövalye, kutsal bir adama el kaldırdığımız için, Tanrı'nın gazabına uğramaktan korkuyorum. Hani ne derler. *Jucta illud si quis suadente diabolo* falan filan... Gerçi adamcağıza elimle değil, mızrağımla dokundum, hem onların papaz ya da başka bir kilise adamı olduklarını akhmın köşesinden geçirmemiştim, öteki dünyadan gelmiş hayaletler sanmıştım. Ayrıca, bilseydim de farketmezdi, yine yapacağımı yapardım, hikayeyi bilirsin. El Cid Ruy Diaz, aforoz edileceğini bildiği halde papanın önünde şu ünlü kralın—[1] yolladığı elçinin koltuğunu parçalamıştır ve bu olay, sonraları yiğit Rodrigo de Vivar'ın onurlu bir insan, tam bir şövalye gibi davranmasını önleyememiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, okulu yeni bitirmiş papaz, tek söz etmeden çekip gitmişti. Don Quijote, tahtırevanda ölünün cesedi mi, yoksa yalnız kemikleri mi var diye meraklandı, gidip bakmak istedi ama Sancho buna engel oldu:

— Senyor, dedi, bu tehlikeli macerayı kazasız belasız atlattınız. Gerçi şimdi yenik ve dağınık haldeler ama şu papazlar sizin yapayalnız olduğunuzu anlarlarsa, iyice kızıp köpürebilir, hemen geri gelebilirler ve işte o zaman kök sökeriz. Eşeğim yükünü aldı, dağ derseniz nah şurada açlığımız da son kertesinde. Şimdi artık bütün yapacağımız, efendice buradan sıvışmaktır, hani ne derler, ölüler mezara, diriler çayıra.

[1]Fransa Kralı, o zamanlar, Fransa tahtı, İspanya tahtından yüksek sayılıyordu. (Romancero, *El Cid'den.*)

Bunu dedikten sonra, eşeğini önüne kattı, efendisine de ardından gelmesini rica etti, Don Quijote, Sancho'nun haklı olduğunu gördü, dediği gibi yaptı. Bir süre yol aldıktan sonra, geniş ve kuytu bir vadiye vardılar, hayvanlarından indiler, Sancho eşeğini çayıra saldı. Çimenlere oturdular, hiç titizlenmeden, sabah, öğle, akşam yemeklerini birarada yiyiverdiler. Sancho, yola çıkarken hiçbir şeyi ihmal etmeyen papazların sepetlerinde bol bol yiyecek bulmuştu. Derken başka bir sıkıntı belirdi, Sancho'ya göre, en büyük dert buydu. Susuzluktan ölüyorlardı, oysa ne bir damla şarapları, ne de suları vardı. Bunun üzerine Sancho, üstüne uzandıkları çimenlerin taze ve yeşil olduğunu farketti, efendisine, bundan sonraki bölümde okuyacağınız öneriyi yaptı.

XX. BÖLÜM

Hiçbir Ünlü Şövalyenin Görmediği, Ama Don Quijote'nin Tereyağından Kıl Çeker Gibi İçinden Sıyrıldığı Macera

— ÇİMENLERİN TAZELİĞİNE BAKILIRSA bunları sulayan bir kaynak ya da dere var yakınlarda yoksa, bu denli taze kalamazlardı. Bu durumda şöyle azıcık yerimizden kıpırdarsak, insana açlıktan da zor gelen şu korkunç susuzluğumuzu giderecek bir şeyler buluruz demektir.

Bu öneri pek hoşuna gitti Don Quijote'nin. Rocinante'nin dizginlerine yapıştı, Sancho da artan yiyecekleri yükledikten sonra, eşeğinin yularına el attı, hep birlikte yola koyuldular. Ortalık zifiri karanlık olduğundan, rasgele ilerliyorlardı. Daha iki adım gitmeden,

çağlayandan dökülüyormuş gibi gürül gürül akan bir su sesi işittiler, pek sevindiler, sesin geldiği yanı kestirmek üzere kulak kabarttıkları sırada daha güçlü bir ses duydular. Bu ikinci ses öylesine yüksekti ki bütün neşeleri kaçtı, hele tabansız Sancho'nun... Duydukları ses, gıcırtılar ve zincir şakırtıları arasında belirli aralıklarla tekrarlanan, Don Quijote'den başka herkesin soluğunu kesecek nitelikteki bir gümbürtüydü. Daha önce de belirttiğimiz gibi, ortalık zifiri karanlıktı, bizimkiler, rüzgarın, insana korku veren bir hışırtıyla dallar arasında dolaştığı, ulu ağaçlı bir ormandaydılar. Yalnızlık, orman, karanlık, suyun sesi, yaprakların hışırtısı ve bir de ara vermeksizin devam eden gümbürtü üst üste binince, korku ve yılgınlıktan elleri ayakları kesildi. Üstelik, düşünün ki nerede olduklarını da bilmiyorlardı. Ama aslan yürekli şövalyemiz hiç istifini bozmadı, Rocinante'ye atladı, kalkanını koluna geçirdi, mızrağını doğrulttu ve:

— Sancho, dostum diye bağırdı, şunu bilmiş ol ki Tanrı beni, şu demir çağını Altın Çağ haline getireyim diye yarattı. Bütün tehlikeler, büyük işler, yaman maceralar beni bekliyor, tekrar ediyorum, Yuvarlak Masa Şövalyelerini, On İki Fransız Beyi'ni, Korkusuz Dokuzları yaşatmak, Platireleri, Tablanteleri, Olivanteleri, Tiranteleri, Feboları, Belinaniseleri, kısacası geçmişin bütün o ünlü şövalyelerini gölgede bırakmak, en parlak işleri gölgeleyecek kahramanlıklar göstermek, hep bana düşüyor. Benim sadık ve fedakar seyisim, gecenin karanlığını, sessizliği, ağaçların boğuk ve karışık uğultusunu, aramaya çıktığımız ve sanki aydan dökülüyormuş gibi korkunç sesler çıkaran suyu, kulaklarımızı paralayan şu gümbürtüyü görüyor, duyuyorsun, bütün

bunlar, hatta yalnız biri, savaş tanrısı Mars'ı bile korku ve şaşkınlıkla olduğu yere çivilerdi, bu gibi maceralara alışmamış biriniyse, haydi haydi... Oysa benim için kışkırtıcı bir şey bunların hepsi. Yüreğim, ne kadar tehlikeli olursa olsun, şu maceraya atılmak için yanıp tutuşuyor. Rocinante'nin kolanlarını sık ve Tanrı'ya emanet ol. Burada bekle beni, üç güne dek gelmezsem, geri dön, bana son bir iyilikte bulunmak üzere Tobosa'ya git, eşi benzeri bulunmayan güzel Dulcinea'ya, güzelliğinin esiri olan şövalyenin, aşkına layık olabilmek için atıldığı macerada can verdiğini söyle.

Efendisinin bu sözlerini duyan Sancho, hüngür hüngür ağlamaya başladı ve şöyle dedi:

— Anlamıyorum senyor, niçin böyle tehlikeli bir maceraya atılmak istiyorsunuz, anlamıyorum? Şimdi gece, hiçkimse bizi görmüyor, üç gün, üç gece susuz kalmak pahasına da olsa geri dönebilir, tehlikeden kaçabiliriz, gören olmadığına göre, hiçkimse bizi korkaklıkla suçlayamaz. Sizin de çok iyi tanıdığınız köy papazımızın, kürsüde sık sık şöyle dediğini işitmişlerdir: «Tehlike peşinde koşanın başı dertten kurtulmaz». Bu kadar saçma ve içinden, ancak bir mucizeyle sıyrılabileceğiniz bir maceraya atılarak Tanrı'yı kışkırtmanın gereğini anlamıyorum. Oysa sizi benim gibi havalara atılmaktan korumakla, şu garip ölüyü götürenlere saldırdığınız zaman burnunuz bile kanamadan kurtulmanızı sağlamakla büyük lütuf gösterdi, daha fazlasını istemek ayıptır. Bütün bu laflar yüreğinizi yumuşatmadıysa, bari şunu dinleyin. Siz yanımdan ayrılır ayrılmaz, korkudan, ilk karşıma çıkana canımı vereceğim besbelli. Oysa ben, canımı yitirmek için değil, bir şeyler kazanmak için evimi barkımı, çoluğumu çocuğumu bırakıp

hizmetinize girdim ama çok doğru söylemiş atalarımız. Az tamah, çok ziyan getiriyor. Açgözlülüğüm yüzünden, ikide bir vereceğinizi tekrarladığınız şu Allah'ın cezası adayı ele geçirme umudunu da yitirdim. Çünkü görüyorum ki bütün o vaatlerinizi unutup beni, insan ayağı değmemiş şu ıssız yerde bırakmak istiyorsunuz. Biricik Tanrı adına yalvarırım size, beni böyle bırakmayın, sevgili efendim, ille maceraya atılacaksanız bari sabahı bekleyin. Çobanlık günlerimden biliyorum, üç saate kalmaz gün ışır, bakın, küçük ayının ağzı tam tepemizde. Sol kolun çizgisi oraya geldi miydi, gece yarısı demektir.

— İyi ama Sancho, çizginin nerede bittiğini, ağzının ya da kuyruğunun, nerede olduğunu nasıl bilebilirsin şu anda? Baksana her yan zifiri karanlık, tek bir yıldız bile yok gökte.

— Evet, dediğiniz doğru ama korkunun gözü çoktur senyor, yerin dibini bile görür, nerede kaldı gökyüzündekiler... Ayrıca, mantığa vurursanız, sabahın yakın olduğunu anlarsınız.

— İster yakın olsun, ister uzak, ne bugün, ne de yarın, hiçkimse çıkıp da yalvarmaların ve gözyaşlarınla beni bir şövalye gibi davranmaktan alıkoyduğunu söyleyemeyecektir, onun için, rica ederim sus, Sancho. Bana bu tehlikeli maceraya atılma olanağını hazırlayan Tanrı, beni korumayı, seni de teselli etmeyi bilecektir elbette. Yapacağın şey, Rocinante'nin kolanlarını iyice sıkmak ve burada kalıp beni beklemektir. Ölü ya da diri, az sonra dönerim.

Efendisinin kararından dönmediğini, gözyaşı, yalvarma, öğüt möğüt dinlemediğini gören Sancho, hileye başvurup onu sabaha dek oyalamaya karar verdi, bu-

nun için de Rocinante'nin kolanlarını sıkıyorum derken, çaktırmadan, eşeğinin yularıyla, atın arka ayaklarını bağlayıverdi, böylece, gitmek üzere davranan Don Quijote, yerinden bile kıpırdayamadı. At, ancak olduğu yerde sıçrayabiliyordu. Kurnazlığının işe yaradığını gören Sancho, şöyle dedi:

— Ya, senyor, görüyor musunuz? Gözyaşlarıma ve yalvarmalarıma acıyan Tanrı, Rocinante'nin ayaklarını bağladı. Hayvanı daha çok zorlarsanız, bu kadere karşı gelmek, hani ne derler, üvendireye başkaldırmak olur.

Don Quijote de gittikçe umudunu yitiriyordu. Atı mahmuzladıkça, hayvan, daha bir kıpırdayamaz hale geliyordu. Günün ışımasını ya da Rocinante'nin yürümeye razı olmasını beklemeye karar verdi, hayvanın direnişinin Sancho'nun kurnazlığından ileri geldiğini aklının köşesinden geçirmiyordu.

— Gerçi bu kadar geciktiği için neredeyse ağlayacağım, dedi ama şafak perisinin gülümsemesini beklemekten başka çaremiz kalmadı, çünkü Rocinante kıpırdamak istemiyor.

— Ağlayacak bir şey yok, dedi Sancho, gün ışıyana dek masal anlatırım ben size ama, iç açıcı bir şeye benzemeyen şu maceraya dinlenmiş olarak girmek üzere, bütün gezginci şövalyeler gibi attan inmek, şu yeşil çimenler üstünde azıcık kestirmek isterseniz o başka tabii.

— Ne diyorsun Sancho? Uyumak mı? Attan inmek mi? Tehlike karşısında yatıp uyuyan şövalyelerden miyim ben? Uyumak için yaratılmış bir adamsın, yat uyu ya da ne istersen onu yap! Bana yaraşan şeyi yapacağım ben.

— Kızmayın sevgili efendim, kızmayın! Sizi öfkelen-

dirmek için söylemedim bunu!

Bunu dedikten sonra efendisine yaklaştı, bir eliyle eyerin ön çatısını, ötekiyle de arka çatısını kavradı, böylece, Don Quijote'nin sol bacağına sarılmış oluyordu, çünkü düzenli aralıklarla devam eden gümbürtü aklını başından almıştı. Şövalye, verdiği sözü tutup bir masal anlatmasını istedi.

— Şu gümbürtü aklınu karıştırmasa, seve seve anlatırdım, diye karşılık verdi Sancho. Bununla birlikte, bir tanesini anlatmaya çalışayım, sözümü kesmezseniz, şimdiye dek dinlediğiniz en güzel masal olacaktır bu. Dikkat edin, başlıyorum... Bir varmış, bir yokmuş, iyilik herkesin, bela da arayanın olsun... Şuna dikkat edin ki senyor, eskiler masallarına rasgele değil, Romalı Dalkavuk Canton'un şu hikmetiyle başlarlarmış: «Arayan mevlasını da bulur, belasını da», bu söz tam size göre. Efendimizin rahat durmasını, başını derde sokmamasını, yolumuzu değiştirmekle daha iyi edeceğimizi anlatıyor, çünkü hiçkimse bizi, bir yığın korkunç şeyle dolu şu yoldan gitmeye zorlamıyor.

— Sen masalına devam et! dedi Don Quijote, tutulacak yol, benim bileceğim iş.

— Evet, ne diyordum? diye devam etti Sancho, Extremadura adındaki ülkede bir keçici varmış, yani keçi güden bir çoban varmış, keçici ya da çoban, her neyse işte, bu adamın adı Lope Ruiz'miş, bu Lope Ruiz, Torralba adındaki bir çoban kızına aşıkmış, Torralba adındaki bu çoban kızı, zengin bir sürü sahibinin kızıymış... ve bu zengin sürü sahibi...

— Böyle her söylediğini bir daha tekrarlarsan, bu masal iki günde bitmez. Ya adam gibi doğru dürüst anlat ya da sus.

— Bizim ülkede bütün masallar böyle anlatılır. Ben de başka türlü anlatmayı bilmem, kalkıp da benden yeni anlatım yolları bulmamı istemeniz pek çelebice değil.

— Aman! Nasıl istersen öyle anlat, nasıl olsa, seni dinlemek talihsizliğine düştüm! Devam et bakalım.

— Evet, pek sayın efendim, dediğim gibi, bu çoban, Torralba adlı çoban kızına aşıkmış, bu çoban kızı, fıçı gibi, hafif erkeksi, bıyıklı ve hırçın bir kızmış... Şu anda kızı görür gibiyim...

— Tanıştın mı onunla?

— Yoo, tanışmadım ama masalı bana anlatan onun tam bu dediğim gibi olduğunu söyledi, öyle ki şimdi ben de bu masalı başkalarına aktarırken, her şeyi gördüğümü söyleyebiliyorum. Her neyse, günler geçip giderken, bir dakika bile uyumayan ve her şeyi allak bullak eden şeytan işe burnunu sokmuş, çobanın kıza duyduğu aşk hınca, kötü niyete dönüşmüş. Kötü dilli kişilerin dediklerine bakılırsa, bunun nedeni, kızın çobanda uyandırdığı, normalin üstündeki kıskançlıkmış. Çobanın nefreti öyle bir hal almış ki kızı görmemek için, adının duyulmayacağı ırak illere göçmeye karar vermiş. Lope'nin kendisinden bıktığını gören Torralba, onu her zamankinden fazla sevmeye başlamış.

— Böyledir işte kadınlar! Kendilerini seveni hor görürler, nefret edeni de deli gibi severler. Devam et Sancho.

— Çoban, sonunda kararlaştırdığı şeyi yapmış. Keçilerini önüne katmış, Portekiz krallığına gitmek üzere yola düşmüş, Extremadura ovasına, dalmış. Bunu haber alan Torralba da yayan yapıldak yola çıkmış, giz-

lice onu izlemeye başlamış, elinde bir asa, boynunda bir heybe, heybenin içinde de söylediklerine göre, bir ayna parçası, küçük bir boya kalemi bir kutu da düzgün varmış. Aman canım, ne isterse olsun, kalkıp bunu araştıracak değilim ya, vız gelir. Ben size yalnız şunu diyeyim ki çoban, keçileriyle birlikte Guadiana kıyılarına varmış, ırmak o mevsimde yatağından taşacak kadar kabarıkmış. Çobanın vardığı yerde kendisini ve sürüsünü karşıya geçirecek ne bir sandal, ne bir sal, ne de insan varmış, tabii çok canı sıkılmış, çünkü Torralba'nın ardından geldiğini, yakalarsa, gözyaşlarıyla, yakarmalarla canına okuyacağını bilirmiş. Dört bir yana bakınırken, küçük bir kayık içinde bir adam görmüş, kayık o kadar küçükmüş ki bir adamla bir keçi ancak sığarmış. Her şeye rağmen, balıkçıyla, kendisini ve üç yüz keçisini karşıya geçirmesi için anlaşmış. Balıkçı kayığını kıyıya yanaştırmuş, keçilerden birini alıp karşıya geçirmiş, sonra gelmiş, ikinciyi geçirmiş, sonra, üçüncüyü. Bundan gerisini siz sayın, senyor ama içinizden lütfen ve sakın atlamayın, çünkü sayıyı bir şaşırdınız mı, masal biter, tek laf edilemez. Saydığınızı kabul edip masala devam ediyorum, öteki kıyı çamur içinde ve kayganmış, bu da balıkçıya bir sürü zaman yitirtiyormuş. Her şeye rağmen gidip geliyor, birbiri arkasından keçileri geçiriyormuş.

— Haydi uzatına, diyelim ki hepsi geçti! Her biri için böyle gidip gelirsen, bir yılda bitmez.

— Şu anda kaç keçi var karşıda? Ne bileyim ben?

— Ben size demedim mi? Sayacaktınız, masal bitti işte. Bir adım ileri gidemeyiz artık.

— Bu da nesi canım? Karşıya geçen keçi sayısını tam tamına bilmenin gereği ne?

— Gereği mereği yok senyor. Size, karşıya geçen keçi sayısını sorduğum, sizin de bilmiyorum dediğiniz an, evet işte o an, masalın gerisini unuttum, üstelik, asıl bundan sonrası önemliydi.

— Demek masal bitti şimdi?

— Güzel anacığım gibi yok olup gitti!

— Eh sevgili dostum, inan bana, şimdiye dek işittiğim en garip masal ya da mesel bu, gerçi senden başka türlüsü beklenmez ama, anlatışın da çok garip. Ama hiç şaşmıyorum, çünkü şu sürekli gümbürtü aklını başından aldı herhalde.

— Olabilir, yalnız, benim bildiğim bir şey varsa, masal, keçi sayısını unuttuğunuz an bitiyor.

— Nerede isterse bitsin! Biz şimdi Rocinante'nin yerinden kıpırdayıp kıpırdayamadığına bakalım.

Bunu dedikten sonra, hayvanı mahmuzladı, at bir iki sıçradı ama başka bir hareket yapamıyordu hâlâ, ayakları sımsıkı bağlıydı çünkü.

Tam bu sırada sabah serinliği yüzünden mi desem, yoksa yediği yağlı şeylerden ötürü mü (ki böyle olması daha akla yatkın) Sancho kendisinden başka hiçkimsenin gideremeyeceği bir ihtiyaç duydu ama öyle büyük bir korku içindeydi ki efendisinden bir adım uzaklaşamıyordu. Kendisini tutması da düşünülemezdi. Bunun üzerine, meseleyi halletmek için, eyerin arka çatısında duran sağ elini indirdi, hiç ses etmeden, donlarını tutan çengelli iğneyi açtı, iç donu da pantolonu da aşağı düştü, topuklarına dek indi kelepçe gibi ayaklarına dolandı. Bundan sonra gömleğini çekebildiği kadar yukarı çekti, hiç de küçük olmayan kalçaları meydana çıktı. Bu iş de bittikten sonra, sıra (sıkıntıdan kurtulmak için kaçınılmaz olan) çok daha büyük bir meselе-

ye gelmişti. Gürültü çıkarmadan işini görebilmek. Dişlerini sıktı, omuzlarını kıstı, soluğunu kesti, bütün bu çabalara rağmen, ne yazık ki o ana dek içini titreten gümbürtüye benzemeyen, küçük bir gümbürtü koparmaktan kendini alamadı.

— Bu gürültü de ne? diye sordu Don Quijote. Bilmiyorum, senyor diye karşılık verdi Sancho, bu da yeni bir şey herhalde çünkü her macera birtakım yeni şeyler getirir.

Sonra, yeni bir denemeye girişti, bu seferki daha başarılı oldu, en küçük bir gürültü çıkarmadan, kendisine sıkıntı veren son yükü de attı. Ama Don Quijote'nin burnu da kulağı kadar duyarlıydı ve Sancho hemen yanı başındaydı, dosdoğru burnuna geliyordu kokular. Bu durumda tek bir çare vardı: İki parmağıyla burnunu tıkadı ve ister istemez genizden konuşarak:

— Çok korkuyorsun galiba Sancho, dedi.

— Korkuyorum elbet! diye karşılık verdi Sancho, iyi ama senyor, neden başka zaman değil de tam şu anda farkediyorsunuz korktuğumu?

— Çünkü şu anda her zamankinden fazla kokuyorsun ve bu koku, öyle misk-ü amber falan değil.

— Haklısınız belki, dedi Sancho ama benim suçum değil bu. Neden kalkıp da en olmadık zamanda şu Allah'ın cezası yere getirirsiniz beni?

— Şöyle dört beş adım öteye git dostum, dedi Don Quijote (burnu hâlâ tıkalıydı), bundan böyle de bana karşı daha saygılı ol, kendine bir çekidüzen ver. Hiçbir şeyine karışmadım, sonunda ipin ucunu kaçırdın.

— İddiaya girerim ki efendimiz, yapılmaması gereken bir şey yaptığımı düşünüyor, diye karşılık verdi Sancho.

— Üzerinde durmasak daha iyi olacak, diyerek konuşmayı kesti Don Quijote.

Ve böylece geceyi geçirdiler. Şafağın nihayet sökmek üzere olduğunu gören Sancho, donlarını topladı, usulca Rocinante'nin ayaklarını çözdü, serbest kaldığını hisseden hayvan, (çeviklikle uzaktan yakından ilgisi bulunmadığı halde) yavaş yavaş eşinmeye başladı, sakın şaha maha kalkacağını sanmayın, yoktur böyle adetleri. Bunu gören binicisi, her şeyin iyiye gittiğine karar verdi, atın eşinmesini, bu korkunç maceraya atılma işareti saydı.

Derken ortalık biraz daha aydınlandı, her şey seçilir oldu, Don Quijote, hani şu koyu gölgeli, ulu kestane ağaçlarının arasında bulunduklarını gördü ama hâlâ devam eden o büyük gürültünün kaynağını keşfedemedi. Bunun üzerine, seyisine son bir kez veda etti, daha önce de belirttiği gibi, en çok üç gün beklemesini bu süre sonunda gelmezse, Tanrı'nın bu tehlikeli macerada canını aldığına karar vermesini emrettikten sonra Rocinante'yi mahmuzladı. O arada Dulcinea'ya götüreceği bildiriyi de tekrarlamıştı, maaşına gelince, hiç kaygılanmamasını, çünkü yola çıkmazdan önce bir vasiyetname düzenlediğini, buna göre, Sancho'nun, hizmetlerinin karşılığını fazlasıyla alacağını sözlerine ekledi.

— Ama diye devam etti, Tanrı yardım eder de bu tehlikeli işten sıyrılırsam, vaat ettiğim adayı avucunda bil.

Sancho, efendisinin dokunaklı söylevi karşısında gözyaşlarını tutamadı, sonuna dek kendisinden ayrılmayacağına yemin etti. Elinizdeki kitabın yazarı da bu gözyaşları, bu kesin karar karşısında Sancho'nun iyi bir adam olduğu sonucuna vardı, hiç değilse tam bir Hıris-

tiyan'dı. Don Quijote de bu duygusallık karşısında heyecanlandı ama yumuşadığını belli etmedi, hatta duygulandığını da sakladı, su sesiyle gümbürtünün geldiği yöne doğru yollandı. Sancho, her zamanki gibi, kara gün dostunu yularından tutmuş yürüyerek ardından geliyordu.

Gür yapraklı kestane ve benzeri ağaçlar arasında bir süre yol aldıktan sonra, kayalıklarla çevrili bir çayıra çıktılar, çağlayan, bu kayalıklardan dökülüyordu. Kayalıkların dibinde evden çok yıkıntıya benzer birtakım kulübeler vardı, gümbürtü de buradan geliyordu. Rocinante gürültüden ürktü, Don Quijote onu yatıştırdı, sonra ağır ağır kulübelere yaklaştı, bunu yaparken, bir yandan da bütün kalbiyle yavıklusuna sığınıyor, nereye varacağı bilinmeyen bu macerada kendisine yardımcı olmasını diliyordu, öte yandan da kendisini unutmasın diye Tanrı'ya yakarıyordu. Sancho da efendisinin ardındaydı, boynunu uzatmış, Rocinante'nin bacakları arasından yüreğini hoplatan gümbürtünün kaynağını görmeye çalışıyordu.

Yüz adım gittikten sonra, bir kayayı dönünce, bütün gece kendilerini tedirgin eden, diken üstünde tutan gümbürtünün kaynağını gördüler, hem de açık seçik: (Kusura kalma sayın okurum) Bu düzenli hareketlerle inip kalkan bir çırpıcı değirmeni tokmağıydı. Don Quijote'nin ağzı açık kaldı, az kalsın attan düşüyordu. Sancho gözlerini efendisine çevirdi, yüzündeki şaşkınlığı gördü. Don Quijote de Sancho'ya baktı, gülmemek için dudaklarını ısıran yanakları şişmiş bir adamla karşılaşınca, bütün kızgınlığına rağmen kendini tutamadı, kahkahayı bastı, efendisinin güldüğünü gören Sancho bu işe pek sevindi, makaraları öyle bir koyveriş

koyverdi ki az daha kasıkları çatlayacaktı. Dört kez, tam yatışırken, yine gülmeye başladı. Don Quijote'nin öfkesi geçmemişti henüz, hele Sancho'nun, alay edercesine söylediği şu sözler karşısında bütün cinleri tepesine toplandı:

— Şunu bilmiş olki dostum Sancho, Tanrı beni altın çağı başlatmak üzere şu demir çağında dünyaya getirdi, en büyük tehlikeler, en büyük işler, en yaman maceralar beni bekliyor.

Sancho, gümbürtüyü işittikleri sırada Don Quijote'nin söylemiş bulunduğu sözleri tekrarhyordu.

Bu alaya pek canı sıkılan kahramanımız, iyice öfkelendi. Mızrağını havaya kaldırdı, bir kaç kez indirdi seyisin sırtına, eğer bu vuruşlar başına gelseydi, Sancho'nun alacakları mirasçılarına kalacaktı.

Yaptığı şakanın kötüye vardığını gören ve efendisinin dayağa devam etmesinden korkan Sancho, pek alçakgönüllü bir sesle, şöyle dedi:

— Tanrı aşkına sakin olun, senyor! Görüyorsunuz ki şaka ediyorum.

— Siz şaka ettiğiniz için ben ciddiyim ya, dedi Don Quijote, gelin buraya sayın Bay Dalgacı, şunlar bir çırpıcı değirmeni değil de tehlikeli canavarlar olsaydı, bu maceraya atılmayacağımı ve üstesinden gelecek cesareti göstermeyeceğimi mi sanıyorsunuz? Şövalyeyim ben, şimdiye dek böyle değirmen görmemişsem — nitekim görmedim— çıkan gürültünün çırpıcı değirmeninin sesi olduğunu tanımak zorunda mıyım? Behey sefil köylü! Siz ki ömrünüzü böyle şeyler arasında geçirmişsiniz, asıl size düşerdi bunu bilmek, bana değil. Ama isterseniz şu anda bu altı değirmeni dev haline getirin, teker teker ya da toptan karşıma çıkarın, hep-

sini eşek cennetine göndermezsem, o zaman dilediğiniz kadar alay edin benimle.

— Tamam, senyor, tamam diye karşılık verdi Sancho, gereğinden fazla neşelendiğimi kabul ediyorum. Ama madem ki bu işi hallettik (dilerim Tanrı sizi bütün maceralardan böyle sağ salim kurtarsın!), gelin iki çift laf edelim, gece duyduğumuz korku gerçek değil miydi? Gülünecek ve anlatılacak kadar da saçma değil miydi ha? Daha doğrusu, benim duyduğum korku öyleydi. Çünkü sizin korku nedir bilmediğinize eminim.

— Ben başımıza gelen şeyin gülünç olmadığını söylemiyorum ki anlatmaya üstünde durmaya değmez diyorum. Çünkü, herkes şakayla ciddi lafı birbirinden ayıracak yetide değildir, nerede duracağını bilmez.

— Yo, senyor, siz bunun dışındasınız. Noktayı nereye koyacağınızı çok iyi biliyorsunuz, tam kafama savurdunuz kargıyı, neyse ki yana çekildim de sırtıma geldi. Ama geçelim şimdi bunları, hepsi unutulur gider, hani ne derler: «Kızgun, sevdiği yavruyu yerden yere vururmuş». Ama büyük beyler, uşaklarını önce azarlar, sonra gönüllerini almak için bir iki eski pantolon verirlermiş. Doğrusu, temiz bir sopadan sonra ne verilir bilmiyorum, bana sorarsanız, gezginci şövalyeler, hiç değilse, şöyle bir ada ya da krallık armağan ederler, derim.

— Söyleyene değil, söyletene bak Sancho. Geçmişte olanları unut, zeki bir adamsın, insanoğlunun anlık tepkilerine engel olamadığını bilirsin. Yalnız, bir şeye dikkatini çekerim. Bundan böyle, benimle konuşurken daha ölçülü davran. Çünkü şimdiye dek okuduğum ve sayılarını unuttuğum şövalye romanlarının hiçbirinde efendisiyle senin kadar çok konuşan seyise rastlama-

dım. Bu, her ikimiz için de gerçekten büyük bir kusur. Sen bana yeterince saygı göstermiyorsun, ben de senden bu saygıyı istemiyorum. Oysa anlatıldığına göre amadis de Gaula'nın seyisi Gandalin bir yarımadaya vali olmuş ama efendisiyle hâlâ, Türkler gibi, külahını çıkararak, başı önde beli bükük konuşurmuş... Ya Don Galaor'un seyisi Gasabal'e ne buyrulur? Adam öyle sıkı ağızlıymış ki ikisinin maceralarını anlatan yazar, o harika suskunluğunun derecesini göstermek üzere, bütün kitap boyunca, ancak bir kez adını anmış. Bütün bu dediklerimden çıkan sonuç şu, Sancho. Efendiyle uşak, beyle hizmetçi, şövalyeyle seyis arasında bir uzaklık bulunmalıdır. Öyleyse, bundan böyle birbirimize daha, saygılı davranalım, şaka maka yapmayalım, çünkü neye kızarsam kızayım, sopayı yiyen hep sen olacaksın. Sana vaat ettiğim armağan ve ödüllerin de zamanı gelecek, onlar olmasa bile, daha önce de söylediğim gibi, hiç değilse ücretini alacaksın.

— Bütün bunlar pek güzel, senyor, yalnız, olur da armağanlar gelmezse ve şu ücretle yetinmek zorunda kalırsam, eskiden bir gezginci şövalye seyisinin ne kazandığını, duvarcı çırağı gibi gündelik mi, yoksa, aylık mı aldığını söyleyin de hesabımı bileyim.

— Eski seyislerin ücretle çalıştığını sanmıyorum, efendilerinin keyfine bağlıydılar, ben evdeki vasiyetnamede başka türlü davrandım, çünkü yarın ne olacağımız belli değil. Şu kötü zamanlarda şövalyelikte başarıya ulaşıp ulaşamayacağımı bilmiyorum daha, eh, böyle ufak şeylerden ötürü de öbür dünyada vicdan azabı çekmek istemem. Unutma ki şu dünyada biz gezginci şövalyelerinkinden daha tehlikeli ve belirsiz bir durum yoktur.

— Oo! İşte bu doğru. Baksanıza, bir değirmen tokmağı bile, sizin gibi yiğit bir şövalyenin yüreğini hoplatmaya yetti. Ama söz veriyorum size, bundan sonra başınıza gelenlere gülmek için değil, boynumun borcu olan saygıyı göstermek için açacağım ağzımı.

— Halı işte böyle davranmalısın hep, dedi Don Quijote, çünkü insan, şu dünyada babasından anasından sonra efendisini saymalıdır, hem de en az onlar kadar.

XXI. BÖLÜM

Bizim Yenilmez Şövalyenin Büyük Macerası. Mağrip Kralı Mambrino'nun Sihirli Tolgasını Ele Geçirişi ve Daha Başka Olaylar

TAM BU SIRADA ince bir yağmur başladı, Sancho değirmenlere sığınmak için can atıyordu ama Don Quijote, büyük yanılgısından sonra onlardan öyle bir tiksinmişti ki yanlarına bile yanaşmak istemedi. Yarım sağa döndü ve yoluna devam etti, az sonra, önceki gün geçtiklerine benzer bir anayola çıktı. Bir süre gittiler, derken, bir süvarinin geldiğini gördüler, adam, altın gibi parıldayan bir şey geçirmişti başına. Bunu gören şövalye seyisine döndü ve:

— Bana sorarsan, doğru olmayan tek bir atasözü yoktur, Sancho, dedi. Çünkü hepsi, tüm bilimlerin anası olan yaşantının, deneyimin kendisinden gelmiştirler, hele şu atasözü, «Tanrı bir kapıyı örterse, ötekini açar». Sana şimdi bunu hatırlatmamın nedeni şu. O Allah'ın

belası değirmenlerle bizi yanıltan, aradığımız maceraya bulmamıza engel olan talih, şu anda çok daha büyük bir maceraya kapı açıyor, eğer bu kapıdan da giremezsem, suç, karanlıkta ya da çırpıcı değirmenlerini tanımayışımda değil, düpedüz bende olacak. Bak, karşıdan, yanılmıyorsam Mağrip Kralı Mambrino'nun tolgasını giymiş biri geliyor, bu tolganın özelliğini biliyorsun tabii.

— Senyor diye karşılık verdi Sancho, gerek lafınıza, gerek yapacağınız şeylere, dikkat edin. Yeni bir çırpıcı değirmeni fiyaskosuyla karşılaşmayalım, bu gidişle sapıtacağız.

— Şeytanlar götürsün seni! Zırhlı başlıkla çırpıcı değirmeni arasında ne ilgi var.

— Ne bileyim ben. Yalnız, eskisi gibi rahat konuşabilseydim, efendimizi aydınlatmaya çalışırdım.

— Peki be yüreği kuşku dolu adam, neymiş yanıldığım nokta, söyle bakalım? Kır atlı, başı altın tolgalı bir şövalyenin bize doğru geldiğini görmüyor musun?

— Benim gördüğüm, hem de açık seçik gördüğüm şey, benimki gibi boz eşeğe binmiş, başında parlak bir şey olan biri yalnızca.

— İyi ya işte, Mambrino'nun tolgası o parlak şey. Madem korkuyorsun, şöyle uzak dur, beni bu adamla baş başa bırak, göreceksin, sözü fazla uzatmadan, vakit yitirmeden bu işi bitirip, onca zamandır aradığım şu değerli tolgayı ele geçireceğim.

— Uzak durma konusunda hiç meraklanmayın, senyor. Ama dilerim Tanrı'dan, bu gördüğünüz şey çırpıcı değirmeni değil de yabani mercanköşküdür.

— Bakın dostum, daha önce de size şu çırpıcı değirmenlerini ağzınıza almayın demiştim, yoksa, geçmi...

(neyse, kalsın!) yoksa, inan olsun kemiklerinizi kıracağım.

Sancho, efendisinin ağzından çıkan bu gülle gibi yeminin gerçekleşmesinden korktu, sesini kesti. Şimdi biz gelelim Don Quijote'nin gördüğü tolga, at ve süvarinin hikayesine.

Bu ilde iki köy vardı, bunlardan biri pek küçüktü, hekimi de berberi de yoktu, bunun için, büyük köyünki her ikisine birden bakıyordu. O gün, küçük köyde şişe çektirmek isteyen biriyle, sakal tıraşı olmak isteyen biri haber salmıştı. Bunun üzerine, büyük köyün berberi, tıraş tasını da yanına alarak yola çıkmıştı. Yarı yolda yağmura tutulunca, belki de yeni şapkasını korumak için, tıraş tasını kafasına geçirmişti. Tas iyice ovulduğundan, yarım fersahlık yoldan görünüyordu. Berber, Sancho'nun dediği gibi, boz bir eşeğe binmişti, Don Quijote'yse onu, kır ata binmiş, altın tolgalı bir şövalye gibi görüyordu. Bildiğiniz gibi karşılaştığı her şeyi, kitaplarını ve kafasını dolduran saçmalıklara göre yorumluyordu. Zavallı süvarinin yaklaştığını görünce, mızrağını doğrulttu, destur falan demeden, delik deşik etmek üzere üstüne saldırdı. Ta burnunun dibine geldiği sırada o çılgınca hızını yavaşlatmaksızın haykırdı:

— Koru kendini cılız yaratık! Zaten benim olan şeyi ya iyilikle verirsin ya da zorla alırım!

Hiç beklemediği anda böyle hayalet gibi birinin üstüne geldiğini gören berber, mızraktan kurtulabilmek için kendini yere atmak zorunda kaldı. Düşer düşmez de bir ceylan gibi fırladı, ovaya doğru seğirtti, hani yel gelse erişemezdi. Tıraş tasını orada bırakmıştı, Don Quijote'nin istediği de buydu zaten.

— Herifçioğlu hiç de aptal değilmiş, dedi, avcıların

kuşattığı kunduz gibi davrandı. İçgüdüsüyle avcıların amacını sezen hayvan, kuyruğunu paralayıp kendini öldürür. Al şu başlığı yerden, Sancho.

— Hey Allah'ım! diye bağırdı Sancho, başlığı alırken, yepyeni bir tıraş tası bu. Bir *marabetin*[1], yani şöyle böyle sekiz riyal eder.

Tası efendisine uzattı, Don Quijote aldı, başına geçirdi, kayışını bulmak üzere dört bir yana çevirdi. Bulamayınca, şöyle akıl yürüttü:

— Bu tolgayı yapabilmek için ölçü aldıkları dinsizin kafası çok büyüktü herhalde ama işin asıl kötü yanı bu değil. Yarısı eksik.

Sancho, tıraş tasına tolga dendiğini duyunca gülmekten kendini alamadı ama yarıda kesti, çünkü efendisinin son öfkesi gelmişti hatırına.

— Neye gülüyorsun? dedi Don Quijote.

— Hani alıcı gözle bakmadığınız zaman tıraş tasına benzeyen şu başlığın sahibini ve bu dinsiz imansızın koca kafasını düşündüm de onun için güldüm diye karşılık verdi seyis.

— Biliyor musun ne düşünüyorum, Sancho? Bence bu sihirli tolga, onun ne olduğunu bilmeyen, değerlendiremeyen birinin eline düştü, adam, baktı ki başlık altından, yaptığı çılgınlığın farkına bile varmadan, yarısını eritip sattı, öbür yarısıyla da senin dediğin gibi, tıraş tasına benzeyen şu nesneyi yaptı. Her neyse ben onun aslını biliyorum, geçirdiği değişim umurumda değil. Karşılaşacağımız ilk demircide onu eski biçimine getirteceğim, öyle ki demirciler tanrısının savaş tanrısı için yaptığı tolgadan ayrımı kalmayacak. Şimdilik

[1]Bir İspanyol parası

bu halde giyerim, hiç yoktan iyidir, üstelik taş yağmurundan da korur beni.

— Evet, yeter ki taşlar, çenenizin kırıldığı, içimi dışıma çıkaran şu berbat ilacın bulunduğu kutunun havaya uçurulduğu kavgadaki gibi, sapanla atılmasın.

— İlacın dökülmesine hiç yanmıyorum, reçetesi aklımda nasıl olsa.

— Ben de biliyorum artık ne menem bir şey olduğunu. Tekrar yapmaya ya da içmeye kalkarsam, Allah canımı alsın! Ayrıca, bu ilaca ihtiyaç duyacak duruma düşmem inşallah, bundan sonra beş duyumu da yaralanmamak, başkalarını yaralamamak üzere kullanacağım. Şu altı okka meselesine gelince, işte bu konuda bir şey diyemem, çünkü böyle şeyleri önceden kestirmek mümkün olmuyor. O zaman yapılacak bütün iş, omuzlarınızı kısmak, soluğunuzu kesmek, gözlerinizi yumup kendinizi kadere ve yorgana teslim etmektir.

— İyi bir Hıristiyan değilsin Sancho, uğradığın kötülükleri hiç unutmuyorsun. Oysa, bu gibi küçük şeyleri bağışlamak, gönül yüceliğini, cömertliği gösterir. Bir ayağın mı aksıyor? Bir yerin mi kırıldı, kafan mı yarıldı ki şu küçük şakayı bir türlü unutamıyorsun? Evet, aslını ararsan, nihayet bir şaka bir takılmaydı bu. Meseleyi böyle görmesem, geri döner, güzel Helena'nın kaçırılması üzerine Yunanlıların Troyalılara ettiğinden daha ağır bir biçimde öcünü alırdım, ayrıca, sırası gelmişken şunu da belirteyim ki bu güzel Helena benim eşsiz Dulcinea'mın zamanında yaşasaydı, o kadar böbürlenemezdi.

— Eh, öç alamayacağımıza göre, şakadır deyip geçelim bari. Ben, kendi payıma, ne olduğunu çok iyi biliyorum, kemiklerim yerinde durdukça da unutmayaca-

ğım. Neyse, bırakalım şimdi bunları, siz bana, yere serdiğiniz zavallı Martino'nun bırakıp gittiği, (eşeğe benzeyen) şu kır atı ne yapacağımızı söyleyin. Adamcağız ardına bakmadan kaçtığına göre, hayvanı almaya geleceğini sanmıyorum, eh, sakalım üstüne yemin ederim, kırma da hiç fena değil.

— Yenilenleri soymak adetim değildir, şövalyelikte, bindiğiniz atın ölmesi bir yana, yenik düşenin hayvanını almak diye bir şeyyoktur ama kendisininki ölmüşse, yengi hakkı olarak, rakibinin atını alabilir. Onun için Sancho, at mı, eşek mi her neyse, bırak şu hayvanı, biz uzaklaşınca, sahibi gelir alır.

— Tanrı da biliyor ya ne çok istiyorum onu alıp götürmeyi ya da iyice kötülemiş bulunan benim karakaçanla değiştirmeyi! Eğer eşekleri değiştirmeye bile izin vermiyorlarsa, şövalyelik yasaları pek sıkı demektir. Semerleri de değiştiremez miyim acaba?

— Bu konuda pek emin değilim ama madem ki içimde bir kuşku var, daha kesin olarak öğrenene dek, ille de ihtiyacın varsa, değiştirebilirsin.

— Kendi sırtıma vuracakmışım gibi ihtiyacım var, senyor.

Efendisinden bu izni koparan Sancho, vakit geçirmeden *mutatio caparum'a* (değiş tokuş işine) başladı, bu ganimetle eşeğini bir güzel donattı. İşini bitirdikten sonra, papaz kervanından aşırdıkları yiyeceklerin bir kısmını daha yediler, değirmenlerin oradan aldıkları suyu içtiler. Ama duydukları korku öyle ağırlarına gitmişti ki o yana hiç bakmadılar.

Öfkeleri geçip üzüntüleri dağılınca, hayvanlarına bindiler ve —gezginci şövalyelere benzeyebilmek üzere— yol seçimini, Rocinante'nin keyfine bıraktılar,

eşek her zamanki gibi, arkadaşının ardından yürüyordu, sonunda anayola çıktılar, hiçbir erek gütmeden, rasgele ilerlediler.

Böylece yol alırlarken, Sancho efendisine döndü ve:

— Senyor, dedi, sizinle iki çift laf etmeme izin verir misiniz? Büyük bir sertlikle susmamı buyurduğunuzdan beri anlatacağım dört beş şey içimde kaldı. Biri şu anda dilimin ucunda boşa gitsin istemezdim.

— Söyle Sancho, söyle diye karşılık verdi Don Quijote ama kısa kes. Çünkü lafı uzattın mı, en güzel hikayenin bile tadı kaçar.

— Peki senyor. Birkaç gündür bakıyorum da dağ başlarında ıssız yollarda macera ararken elimize geçen şey pek az, ayrıca, buralarda giriştiğiniz en tehlikeli savaşları, başardığınız en değerli işleri kimsecikler görmüyor, işitmiyor ve tabii, sizin niyetinize, onların da yararına aykırı olarak başarılarınız unutulup gidiyor. Onun için, bana kalırsa, (tabii siz de kabul ederseniz), şu anda savaş durumunda bulunan büyük bir imparator ya da prens, ikimize de layık olduğumuz ödülleri verir, kahramanlıklarınızı kaleme alacak biri çıkar, böylece ölümsüzleşirdiniz. Kendimden söz etmiyorum, çünkü benim yaptıklarım seyislik sınırını aşmaz. Yalnız şunu belirteyim ki şövalyelikte, seyislerin maceralarından söz etmek geleneğe aykırı değilse, benimkilerin de unutulacağını sanmıyorum.

— Dediğin oldukça doğru Sancho, yalnız önce dünyayı dolaşmalı, papaz çömezleri gibi bu meslekte pişmeliyiz. Atıldığı maceralardan bir ikisini başarıyla sonuçlandıran şövalye öyle bir üne erer ki büyük bir beyin konağına vardığından, yaptığı işler yüzünden herkes onu önceden tanır. Çocuklar, daha kentin kapı-

sında ardına düşerler, bağrışarak çevresini alırlar: «İşte Güneş Arınalı Şövalye» ya da ne bileyim, «Yılanlı» veya buna benzer bir şeyli şövalye geldi derler, o bu armayla büyük işler başarmıştır. Teke tek dövüşte bir dudağı yerde bir dudağı gökte olan dev Brocanbruno'yu yenen odur. İranlı Büyük Mameluco'yu (Memluk'u), dokuz yüzyıldır kurtulamadığı korkunç büyüden kurtaran da odur. Çocukların ve kent halkının çıkardığı gürültüyü duyan kral pencereye koşacak, şövalyeyi zırhındaki ya da kalkanındaki armadan tanıyacak, hemen emir verecektir: «Durmayın! Bütün yiğitlerim, sarayımda kim varsa, yaklaşmakta olan şövalyelik çiçeğini karşılamaya koşsun!» Bunu duyan herkes koşacaktır, hatta kral bile merdivenlerin yarısına dek inecek, şövalyeyi sevgiyle kucaklayacak, yanaklarını öperek hoş geldin diyecektir, sonra, elinden tutup kraliçenin odasına götürecektir, burada dünyanın en güzel, en kusursuz yaratığı olan prenses, şövalyeyi beklemektedir. Kral kızıyla şövalye görür görmez birbirlerine aşık olacaklar, birer insan değil de kutsal yaratık karşısındayımışçasına heyecanlanacaklar, arzu ve heyecanlarını nasıl dile getireceklerini bilemeyeceklerdir. Bundan sonra şövalyeyi, hiç kuşkusuz sarayın en iyi döşenmiş dairelerinden birine götürecekler, orada zırhını çıkardıktan sonra, kendisine lal renkli bir pelerin vereceklerdir, zırhlar içinde bile yakışıklı duran şövalyeyi bir de bu kılıkta düşün... Akşam olunca, kral, kraliçe ve prensesle yemek yiyecek, gözlerini kızdan ayırmayacak, bakışlarıyla yiyecektir onu, kız da büyük bir ihtiyatla, kaçamak bakışlar gönderecektir şövalyeye, çünkü akıllı bir kızdır. Yemek bitince, salonun kapısında hiç beklenmedik anda çirkin bir cüceyle, iki devin arasında yürüyen

güzel bir kadın belirecektir. Bunlar, eski bir bilginin kurduğu üç kişilik güldürü topluluğudur, oynadıkları oyun öyle zordur ki bunu çözen şövalye dünyanın en usta şövalyesi demektir. O zaman kral sarayındaki herkesi sınayacak ama hiçkimse bilmeceyi çözemeyecektir, yeni gelen hariç tabii... Böylece ünü bir kat daha artacak, kral kızı da bu denli yüce birini sevdiği için gururlanacak, mutluluk duyacaktır. Ama işin asıl güzel yanı şu. Kral ya da prens, her neyse işte, en az kendisi kadar güçlü olan komşularından biriyle ölüm kalım savaşına girişmiştir. Bizim şövalye (birkaç gün sarayda dinlendikten sonra), bu savaşa katılmak için izin isteyecektir, kral bunu seve seve kabul edecek, şövalye de böyle bir lütufta bulunduğu için, teşekkür edip elini öpecektir. O gece bahçede kral kızının yattığı odanın parmaklıklı penceresi altında gönlünün sultanına veda edecektir, burada prensesin büyük bir güven duyduğu, mektuplarını getirip götüren bir nedimenin yardımıyla, daha önce de birkaç kez buluşmuşlardır. Şövalye göğüs geçirecek, kız düşüp bayılacaktır, nedime su getirip prensesin yüzüne serpecek, bu arada bir hayli kaygılanacaktır, çünkü sabah olmak üzeredir, bu gizli buluşmanın ortaya çıkmasını, hanımının onurunun lekelenmesini istememektedir. Neyse, uzatmayalım, prenses kendine gelecek, parmaklıklar arasından o kar gibi ak ellerini şövalyeye uzatacak, o da bu elleri öpücüğe boğacak, gözyaşlarıyla yıkayacaktır. Nasıl haberleşeceklerini kararlaştıracaklar ve prenses, sevgilisinden, bir an önce geri gelmesini rica edecektir. O da yeminler edecek, söz verecektir. Son bir kez ellerine sarılacak, heyecandan ölecek derecede duygulanacaktır. Sonra odasına çekilecek, kendini yatağa bırakacak

ama gözünü bile kırpmayacaktır. Gün ışır ışımaz ayağa fırlayacak, kralla kraliçeye Allahaısmarladık diyecek, prensesi soracaktır. Kızın pek iyi olmadığını, kendisini uğurlamaya gelemeyeceğini söyleyeceklerdir. Bunun, ayrılık üzüntüsünden ileri geldiğini bildiği için, pek duygulanacak, neredeyse sırrını açığa vuracaktır. Bütün bunları seyreden nedime hemen hanımının yanına koşacaktır, hanımı gözyaşları içindedir, nedimesine en büyük derdinin, şövalyenin soylu olup olmadığını bilmemekten doğduğunu itiraf edecektir. Nedime ona, bunca incelik, çekicilik ve yiğitliğin ancak bir kral çocuğunda bulunacağını söyleyerek güvence verecektir. Zavallı dertli kız, kralla kraliçeye bir şey sezdirmemek için, bunun doğru olduğuna inanmaya çalışacaktır, ancak birkaç gün sonra insan içine çıkacaktır. Bu sırada şövalye, çoktan yola koyulmuştur. Savaşır, düşmanlarını krallarıyla birlikte yener, bir sürü kent ele geçirir, bir sürü kavga kazanır. Saraya döner, yavuklusu her zamanki yerinde beklemektedir, ettiği hizmetler karşılığında prensesi babasından istemeye karar verir. Kral şövalyenin soyunu sopunu bilmediği için buna yanaşmaz ama bizim şövalye kaçırır mı, başka bir şey mi yapar, her neyse, prensesle evlenir. Sonunda kral da bu evliliği kabul eder, çünkü şövalyenin bilmem nere kralının oğlu olduğunu öğrenmiştir —bu krallığın haritada bulunduğunu sanmıyorum— . Derken kral ölür, tahta, kızı geçer. Bir de bakarsınız, bizim şövalye, göz açıp kapayıncaya dek kral olmuş. İşte o zaman, seyisini ve kendisine yardım etmiş olanların hepsini ihsanlara boğmanın sırasıdır. Seyisini karısının nedimelerinden biriyle, belki de kendilerine aracılık etmiş bulunan ve aslında bir dük ya da bey kızı olan nedimeyle evlendirir.

— Haa! İşte buna varım, senyor, diye bağırdı Sancho. Hem de hiç nazlanmadan. Şimdiden hazırım. Zaten bütün iş şu Solgun Yüzlü Şövalye adını alana kadardı, ondan sonrası çorap söküğü gibi gelir.

— Hiç kuşkun olmasın, aziz dostum diye karşılık verdi Don Quijote, çünkü gezginci şövalyeler, tam bu dediğim gibi ve böyle garip olaylardan sonra kral ya da imparator olurlar. Demek ki şimdi iş, savaşmakta olan, güzel kızlı, dinli ya da dinsiz bir kral bulmakta. Ama daha çok vaktimiz var bu meseleyi çözmek için, daha önce de söylediğim gibi, ilkin başka yerlerde üne ermek, ancak ondan sonra saraya gelmek gerekir. Kafamı kurcalayan bir nokta daha var. Diyelim ki bu kralı, bu savaşı, bu güzeli bulduk, ben de yeryüzünde görülmemiş bir üne erdim, yalnız, nasıl edip de kendimi bir kral oğlu ya da hiç değilse bir imparator yeğeni yapacağım? Çünkü ne kadar büyük işler başarırsam başarayım, kral, bu mesele halledilmedikçe kızını vermeyecektir bana, böyle küçük bir şey yüzünden, bileğimin gücüyle kazandığım mutluluğu kaçırmaktan korkuyorum doğrusu. Soylu olmasına soyluyum. Evim barkım, çiftim çubuğum, malım mülküm azımsanmayacak kadar. Ayrıca, bana hakaret edecek kimselerden beş yüz altın isteyebilirim[1]. Maceralarımı kaleme alacak bilgin, soyumu sopumu inceler de benim, beşinci ya da altıncı göbekten bir kral torunu olduğumu ortaya çıkarır belki. Bak, dostum, iki çeşit soyluluk vardır yeryüzünde. Biri, ölüp giden krallara, imparatorlara dayanan ve ters çevrilmiş piramide benzeyen soyluluk,

[1]Eski İspanyol hukukuna göre, gerçek soylular, kendilerine hakaret edenlerden beş yüz altın isteyebilirlerdi.

ötekiyse, aşağı tabakadan başlayıp, büyük beyler yaratana dek, hiç durmadan yükselen soyluluk, bu ikisindeki ayrım şöyle tanımlanabilir. Birinci soyluluk gittikçe değerinden yitirmiş, ikinciyse eskiden bulunmadığı yerlere ulaşmıştır. Diyeceğim, yapılan araştırmalardan sonra, çok yüksek ve ünlü bir soydan geldiğim keşfedilebilir, o zaman, kral da bana kaynata olmaktan gurur duyar elbet. Ama böyle bir şey olmasa da kız beni öylesine sevecektir ki babasının direnmesine rağmen, sucu çocuğu da olsam, beni kendisine koca ve efendi olarak seçecektir, yoo, bu türlü davranmaz da babasının sözünü dinlerse, o zaman kaçırır, dilediğimiz yere götürürüz, zamanla babasıyla anasının öfkesi yatışır ya da ölüm her şeyi yoluna koyar.

— Hah! diye bağırdı Sancho, şimdi oldu işte! Yaramaz çocukların bir deyimi vardır: «Bileğinin gücüyle alabileceğin şeyi neden istersin?» ya da «Duvardan atlamak, dilenmekten iyidir», sizinki de ona benzedi, senyor. Demek istiyorum ki eğer kaynatanız sayın kral hazretleri yola gelmezse, kızını size vermek istemezse, buyurduğunuz gibi, kaçırıp götürmekten başka çaremiz kalmaz. Yalnız, bunun da kötü bir yanı var. Her şey yatışana ve siz dinginlik içinde krallığın tadını çıkarmaya başlayana dek, zavallı Sancho hayli sıkıntı çekeceğe benzer. İleride karısı olacak nedime de hanımıyla birlikte gelirse garip Sancho bu kötü günleri onunla birlikte geçirirse, o başka tabii... Çünkü, bana kalırsa, efendisi onu bu nedimeyle evlendirebilir pekâlâ.

— Kimsecikler engel olamaz buna.

— Eh öyleyse, kendimizi Tanrı'ya havale edip kaderin akışını beklemekten başka işimiz kalmadı demektir.

— Tanrı her şeyi benim gönlüme, senin de ihtiyacı-

na göre verir inşallah! Her kim ki kendini hor görür, hor görülsün!

— Amin! diye bağladı Sancho, imanı bütün bir Hıristiyan'ım ben. Bu da kont olmama yeter de artar.

— Çok bile, dedi Don Quijote, hem sonra hiçbir şey olmasan da önemi yok. Kral olduğum an, satın almana ya da hizmetle ödemene gerek kalmadan, soylu kılabilirim seni. Kont olduktan sonra da şövalye sayılırsın, kim ne söylerse söylesin, vız gelir. İsteseler de istemeseler de boyun eğeceklerdir sana.

— Heh! Heh! Ne dersiniz, eşitlik sahibi bir insan olacak mıyım acaba?

— «Eşitlik» değil, «kişilik» diye düzeltti Don Quijote.

— Nasıl isterseniz öyle olsun canım, diye boyun eğdi Sancho. Sizin anlayacağınız, bu işin üstesinden gelirim. Eskiden bir manastırda kayyımlık ettiydim, herkes, o cüppe içinde belediye başkanı gibi durduğumu söylerdi. Hele sırtıma bir dük mantosu geçirip, yabancı illerden gelmiş bir kont gibi her yanımı altın ve inciyle donattım mı, ne olurum kim bilir? Kuşkuya yer yok canım, yüz fersahlık yerden beni tanıyacaktır millet!

— Pek yakışıklı bir kont olursun herhalde. Yalnız, arasıra sakalını kesmen gerekecek galiba. Hiç değilse gün aşırı kesmezsen, bu kirpi gibi gür ve azgın sakalla seni yüz değil, bin fersahtan tanırlar.

— Ne tasa! Kiralık bir berber tutar, büyük beylerin seyisleri gibi, ardımda dolaştırırım.

— Büyük beylerin artlarında seyis gezdirdiklerini nereden biliyorsun?

— Anlatayım. Bundan birkaç yıl önce, bir ay kadar başkentte kaldım. Bir gün, kısacık boylu bir senyor gördüm, gezintiye çıkmıştı, büyük bir bey olduğu söyleni-

yordu, ardından da kuyruk gibi atlı biri gidiyordu. Neden efendisinin yanında değil de böyle birkaç adım arkasında yürüdüğünü sordum, onun seyis olduğunu ve büyük beylerin böyle seyisle gezdiklerini söylediler. Bu işe o kadar çok şaştım ki bir daha unutmadım.

— Haklısın. Sen de berberini böyle ardına takıp gezdirebilirsin, bütün töreler bir anda bulunmamıştır, sen de ardında berber gezdiren ilk kont olursun, bana kalırsa, insanın sakalını kesen adam, atına bakandan daha yakındır.

— Berber işini bana bırakın, senyor, dedi Sancho, siz yalnız kral olup beni de kont yapmaya bakın.

— Tamam diye karşılık verdi Don Quijote. Bundan sonra gözlerini ileri çevirdi, bir şeyler gördü, ne gördüğünü, sonraki bölümde anlatacağız.

XXII. BÖLÜM

Don Quijote, İstemedikleri Bir Yere Götürülen Birtakım Zavallıları Nasıl Kurtardı

Mağripli, Arap yazar Cide Hamete Benengeli bu ciddi, görkemli, ustaca, titiz ve ince hikayesine şöyle devam ediyor. Geçen bölümün sonundaki konuşma bittikten sonra, Don Quijote gözlerini kaldırmış ve yolda boyunlarından geçirilmiş bir zincirle tespih taneleri gibi birbirine bağlanmış, elleri kelepçeli, on, on iki adamla karşılaşmış, adamlar yayaymışlar. Yanlarında iki atlı, iki de yaya muhafız varmış, atlılar çakmaklı tüfek, yayalar da mızrak ve kılıç taşıyormuş. Bundan sonra yazar sözü

kahramanlara bırakıyor. Adamları gören Sancho:

— Hah! diye bağırdı, kral hazretlerinin kadırgalara yolladığı kürek mahkumları galiba bunlar!

— Kürek mahkumları mı? dedi Don Quijote. Kral zorbalık eder mi hiç?

— Ben de öyle bir şey demiyorum ki bunlar, işledikleri suçun cezasını, kadırgalarda kral hazretlerine hizmet ederek çekecek insanlardır, diyorum. Kürek mahkumları yani.

— Her neyse, şurası açık ki kendi istekleriyle değil, zorla götürülüyorlar.

— Elbette.

— Öyleyse, bana iş çıktı demektir, çünkü görevim, zorbalığa karşı koymak, zayıflara yardım etmektir.

— Dikkat edin senyor, başlı başına bir kral olan adalet bu adamlara ne kötülük ediyor, ne de zorbalık. İşledikleri suçları cezalandırıyor.

Bu sırada kafile, iyice yakına gelmişti, Don Quijote, son derece kibar bir sesle muhafızlardan, bu zavallı adamları böyle zor kullanarak nereye götürdüklerini sordu.

İçlerinden biri, bunların kürek mahkumu olduklarını, krala hizmet etmek üzere kadırgalara götürüldüklerini söyledi, bütün bildiklerinin bu olduğunu, daha fazla bir şey sorınamasını belirtti.

— Yoo! diye diretti Don Quijote, her şeye rağmen, her birinin neden mahkum edildiğini öğrenmek isterim.

Bu sözü öyle ısrarla ve çelebice söyledi ki atlılardan biri dayanamadı:

— Bu sefillerin durumlarını ve giydikleri cezayı gösterir tutanak yanımızda, dedi ama şimdi durup onu okumanın sırası değil. Gidip sorun, canları isterse, ken-

dileri söylesin, bana kalırsa, seve seve cevap vereceklerdir, çünkü bunlar, iğrenç işler yapmaktan ve anlatmaktan hoşlanan insanlardır.

Bu izni koparan Don Quijote —gerçi vermeseler de alırdı ya neyse, kafileye yaklaştı— en öndeki adama hangi suçtan ötürü bu duruma düştüğünü sordu:

— Aşık oldum diye karşılık verdi beriki.

— Yalnız bunun için mi! diye bağırdı şövalye. Her aşık olanı kadırgaya çekiyorlarsa, benim çoktan kürek başında olmam gerekirdi.

— Mesele pek de sandığınız gibi değil, dedi kürek mahkumu. Benim aşkım, içi dolu keselereydi, bir tanesine öyle sıkı sarıldım ki adalet çekip almasaydı, hâlâ koynumda olacaktı. Suçüstü yakalandığım için, sorgu sual pek uzamadı. Dava çabucak görüldü. Sırtıma yüz kamçı indirdiler, üç yıllık da «büyük çayır» verdiler. Hepsi bu!

— «Büyük çayır» da ne? diye sordu Don Quijote.

— Kadırgalar diye karşılık verdi kürek mahkumu, bu yirmi dört yaşlarında söylediğine göre, Piedrahita'da doğmuş bir gençti.

Don Quijote aynı şeyi ikinci mahkuma sordu, bu, pek kederli ve asık yüzlü bir adamdı, karşılık vermedi, onun yerine, birinci mahkum konuştu:

— Kanarya'dır bu oğlan. Yani sizin anlayacağınız, şarkıcıdır, müzisyendir.

— Nasıl! dedi Don Quijote, müzisyen ya da şarkıcı olunca da mı kadırgaya yolluyorlar insanı?

— Evet, senyor diye karşılık verdi kadırgalı, çünkü mendil altından şakımaktan daha kötü şey yoktur.[1]

[1]Kürek mahkumu argosuyla, suçunu itiraf eden, yani bülbül gibi «şakıtılan» adama kanarya deniyor.

— Oysa, işlediği suçları itiraf edenin bütün suçları bağışlanır sanırdım ben, dedi Don Quijote.

— Tam tersine diye karşılık verdi beriki, bir kez şakıyan, ömrü boyunca ağlar.

— Hiç aklım ermiyor, dedi Don Quijote.

— Senyor, diyerek araya girdi muhafızlardan biri, bu densiz kişilerin dilinde mendil altında şakımak, işkenceyle itiraf etmek anlamına gelir. Bu sefile de işte böyle sormuşlar, o da suçunu itiraf etmiş, at çalmıştı, itiraf etti diye, yalnız altı yıl küreğe çarptırıldı, ayrıca iki yüz kamçı yedi. İzleri hâlâ sırtındadır. Böyle üzüntülü ve utangaç duruşunun nedeni şu. Sonuna dek dayanamadığı için ötekiler kendisini hor görüyor, alaya alıyor, kötü davranıyorlar, evetle hayır sözcüklerinde aynı sayıda hece bulunduğunu, aleyhte tanık olmadığı zaman bir sanığın suçunu itiraf etmemesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Doğrusunu isterseniz, ben de aynı fikirdeyim.

— Ben de öyle diye doğruladı Don Quijote. Sonra üçüncü mahkuma döndü ve:

— Ya siz ne yaptınız? diye sordu.

Beriki hiç duraksamadan, büyük bir rahatlıkla karşılık verdi:

— On düka altınım olmadığından, Büyük Çayır'daki hanımları görmeye yolladılar beni.

— Bu zoraki ziyaretten kurtulmanız için, seve seve yirmi altın veririm size, dedi şövalye.

— Bu sözünüz, hani parası olup da yiyecek bulamadığı için, denizin ortasındaki bir adada açlıktan ölen adamı getiriyor aklıma, diye karşılık verdi kadırgalı. Cömertçe teklif ettiğiniz şu yirmi altın, mahkeme katibinin elini yağlamak, avukatının zekasını parlatmak üzere zamanında eline geçseydi, şimdi kapana kıstırıl-

mış tavşan gibi burada değil, Toledo'nun Zocodover mahallesindeki barlarda olurdum ama sabır! Tanrı büyüktür. Hepsi gelir geçer!...

Don Quijote dördüncüye geçti, bu, ak sakalı yarı beline dek inen, insanda saygı uyandıran bir ihtiyardı. Neden buralara düştüğü sorulunca, tek söz demedi, ağlamaya başladı, onun yerine beşinci mahkum cevap verdi.

— Bu dürüst mü dürüst adam, süslü püslü giysiler içinde bir atın sırtına bindirildi, bütün kente gösterildi, sonra dört yıllık kürek cezasına çarptırıldı, dedi.

— Yani, ele güne rezil edildi, diye atıldı Sancho.

— Evet, tam buyurduğunuz gibi, diye karşılık verdi kadırgalı. İnsanlara, kulağa, daha doğrusu bütün vücuda hoş gelen tatlı şeyler verdiği için çarptırıldı bu cezaya. Sizin anlayacağınız, bu senyor pezevenkti, ayrıca, azbuçuk da büyücüydü.

— Bu azbuçuk fazla işte, dedi Don Quijote, yalnız pezevenk olsaydı kadırgaya kürekçi değil, kaptan tayin edilmesi gerekirdi, pezevenklik sanıldığı kadar kötü bir meslek değildir, bu işi hakkıyla yapabilmek için, sakınımlı, usta bir insan olmak gerekir. Düzenli devletlerin en önemli mesleklerinden biri olan bu işi, ancak soyu sopu temiz kişiler tutmalıdır, borsadaki gibi, bu meslek için de denetçiler, uzmanlar koymalı, ancak belli sayıda ve herkesçe bilinen insanların bu işe atılmasına izin verilmelidir. Böyle yapılsaydı, bu mesleğin sağduyudan yoksun, kan kılıklı, aptal insanların, çoluk çocuğun, ivedi bir durum belirdiği, önemli bir karar almak gerektiği zaman önlerindeki sıcak çorbayı bile, buz kestirecek kadar alıklaşan sağını solunu şaşıran toy serserilerin elinde kalması önlenir, bir sürü tatsızlığa

meydan verilmemiş olurdu. Daha konuşmak ve bu mesleğin, devlet için neden bu kadar gerekli olduğunu göstermek isterdim. Ama vaktim yok. Günün birinde bu meseleyi ele almak isteyen çıkarsa, uzun uzun anlatırım. Şimdilik şunu belirtmekle yetineceğim. Ak saçlarınızı, saygıdeğer yüzünüzü gördüğüm ve sırf pezevenklikten ötürü böyle bir cezaya çarptırıldığınızı öğrendiğim zaman duyduğum acı, büyücülük lafını işitince yok oldu, gerçi, bazı safdillerin sandığı gibi, yeryüzünde istemimizi sarsacak ya da yıkacak güçte bir büyücülük bulunmadığını bilirim. Hepimiz küçük bir isteme sahibiz, bunu zorlayacak ne bir ot, ne de bir afsun mevcuttur. Kuş beyinli birtakım kadınlarla bazı şarlatanların bütün yapabildikleri, çok çok, birkaç karışım ya da ağıdır, bunlarla akıllarını başından alır, böyle ilaçla falan kendilerini başkalarına sevdirebileceklerine inandırırlar onları.

— Çok doğru, dedi ihtiyar ama inanın senyor, ben büyücü müyücü değilim. Pezevenk derseniz, buna bir sözüm yok, bu işi tutmakla kötü bir şey yaptığıma inanmadım hiçbir zaman. Herkesin neşelenmesini, barış ve dinginlik içinde yaşamasını istiyordum. Ama bunca iyi niyet beni, bir saniye bile ara vermeyen böbrek sancılarımla yaşım göz önünde tutulursa, bir daha dönmemek üzere şu Allah'ın cezası kadırgalara göndermekten başka bir işe yaramadı.

Bunu dedikten sonra, tekrar ağlamaya başladı, yüreği pek yufka olan Sancho, koynundan dört riyallik bir sikke çıkardı, ihtiyara uzattı.

Don Quijote de beşinci mahkuma, yanaştı, suçunun ne olduğunu sordu, adam, ihtiyarın tersine, büyük bir yüzsüzlükle karşılık verdi:

— Hısımlarımdan iki kızla hısımım falan olmayan iki kız kardeşi kandırıp aşna fişneyi fazla ileri götürdüm diye cezalandırıldım, bu dört kızla dostluğu iyice aşırı tuttuk galiba, nüfusumuz gittikçe kalabalıklaştı, işler Arap saçına döndü. Bütün suçları kabul ettim. Param ve arkam yoktu, az kalsın darağacını boyluyordum, altı yıl küreğe çarptırıldım. Davayı yargıtaya da göndermedim, onun için, oh olsun bana! Ama gencim daha, hayat uzun, zamanla her şey düzelir. Şu zavallı günahkara birkaç riyal verirseniz, Tanrı bu iyiliğinizi unutmayacaktır, bizler de yaşadığımız sürece Tanrı'ya gönlünüze göre, tatlı ve uzun bir ömür vermesi için dua ederiz.

Bu adam papaz kılığındaydı, muhafızlardan biri, Don Quijote'ye, onun büyük bir palavracı olduğunu, ağzının iyi laf yaptığını söyledi.

Bundan sonra sıra, otuz yaşlarında şaşı ama temiz yüzlü birindeydi. Bağlanışı ötekilerinkine benzemiyordu. Ayaklarından başlayıp boynuna dek çıkan uzun bir zincirle sarılmıştı, boynundaki iki halkadan biri bu zincire tutturulmuştu, ötekiyse, «dostayağı» adı verilen halkalardandı, bu halkalardan çıkan iki zincir de sağ ve sol bileklerine dek uzanıyor, orada birer asma kilitle sona eriyordu. Böylece mahkum, ne ellerini ağzına götürebilir, ne de başını öne eğebilirdi. Don Quijote, bu adamın üstünde neden ötekilerden çok zincir bulunduğunu sordu.

— Çünkü tek başına, öbürleri kadar suç işlemiş diye karşılık verdi muhafızlardan biri, öyle rezil, öyle yüzsüz bir heriftir ki bu durumda bile kaçmayacağını kimse söyleyemez.

— Asmayıp yalnız küreğe çarptırmışlar, suçu neymiş acaba? diye sordu Don Quijote.

— Evet, kürek cezası ama, tam on yıl, dedi muhafız. Bu da aşağı yukarı ölüm demektir. Suçlarına gelince, adının ünlü Ginés de Pasamonte olduğunu söylemek yetişir, bir başka deyişle Ginesillo de Parapilla...

— Sayın komiser, diye atıldı kürek mahkumu, rica ederim kendinize gelin, adlarla, soyadlarıyla bu kadar uğraşmayın. Adım, Ginessillo değil, Ginés, soyadımsa, efendimizin buyurduğu gibi Parapilla değil, Pasamonte. Herkes birbirinin kusurlarını sayıp dökmeye kalkarsa, bu işin sonu gelmez.

— Sayın bayhırsız diye karşılık verdi komiser, o kadar çak bağırmayın, yoksa sesinizi kesmek zorunda kalırım.

— Tamam, dedi kürek mahkumu, senin dediğin gibi olsun! Şimdilik kozlar sende ama birkaç gün sonra görürüz adımın Ginessilo de Parapilla olup olmadığını.

— Peki be yalancı herif diye bağırdı muhafız, bu değil mi adın?

— Evet o, diye karşılık verdi Ginés ama bir daha kimsenin bu adı ağzına almaması için elimden geleni yapmazsam, Arap olayım. Sayın şövalye, siz de bir şey verecekseniz verin, yoksa çekilip gidin başımızdan. İnsanların gelmişini geçmişini öğrenme konusundaki merakınız canımızı sıkıyor, benimkini öğrenmek isterseniz, anlatayım. Adım Ginés de Pasamonte, ayrıca anılarımın tümünü kaleme aldım, bir gün okur öğrenirsiniz.

— Doğru, dedi komiser, yaşamını anlattı, hem de bir başkasının yapamayacağı kadar büyük ustalıkla ama iki yüz riyal borcuna karşılık hapisanede bıraktı.

— İki yüz altın da isteseler, günün birinde onu oradan kurtaracağım, dedi Ginés.

— O kadar güzel mi ki? diye sordu Don Quijote.

— O kadar güzel, dedi kadırgalı, bence, *Lazarillo de Tormes'i* de bu konuda yazılmış ya da yazılacak kitapların tümünü de bastırır. Gerçi içinde yalnız iki doğru şey var. Ama bu iki şey öylesine eğlenceli ve güzel ki hiçbir yalan onların yerini tutamaz.

— Başlığı ne bu kitabın?

— *Ginés de Pasamonte'nin Yaşamı.*

— Bitti mi?

— Ben yaşadığıma göre, nasıl biter? Doğumumdan, en son hüküm giyişime dek olan bölüm yazıldı henüz.

— Demek, ilk hüküm giyişin değil bu?

— Daha önce, Tanrı'ya ve krala hizmet etmek üzere dört yıl geçirdim kadırgalarda çifte kavrulmuş lafıyla, öküz sinirinden yapılmış kamçının ne demek olduğunu çok iyi bilirim. Bununla birlikte, kadırgaya dönmekten pek şikayetçi değilim, kitabımı bitirebileceğim hiç olmazsa, daha eklenecek o kadar çok şeyvar ki... İnsan, İspanyol kadırgalarında gönlünce rahat ediyor. Hem, rahat olsa da olmasa da vız gelir bana, çünkü daha şimdiden tasarladım kitabın geri kalan kısmını.

— Pek usta bir adama benziyorsun, dedi Don Quijote.

— Usta ama talihsiz diye karşılık verdi Ginés, zaten talihsizlik gelip akıllı adamları bulur her zaman.

— Namussuzları, diye düzeltti komiser.

— Daha önce söyledim, sayın komiser, pek ileri gidiyorsunuz, diye karşılık verdi Pasamonte. Yargıç efendiler size bu değneği, bizim gibi zavallılara kötü davranasınız diye değil, yüce kralımızın buyurduğu yere götüresiniz diye verdiler. Yoksa, yemin ederim ki... Neyse, boş ver! Hepsi geçer! Susalım, eğri oturup, doğru konuşalım! Bunca dalga yeter, yolumuza devam edelim artık!

Komiser, Pasamonte'nin sataşmalarına karşılık vermek üzere değneğini havaya kaldırdı ama Don Quijote araya girdi, Ginés'e kötü davranmamasını rica etti, eli kolu bağlı bir adam azıcık gevezelik etmiş, ne çıkar? dedi. Sonra mahkumlara döndü ve:

— Sevgili kardeşlerim, diye bağırdı, anlattığınız şeylerden şu sonuca vardım. Çarptırıldığınız cezaları hak etmişsiniz ama şimdi pişmansınız, istemeye istemeye, zorla gidiyorsunuz küreğe, biriniz, «sorgu» sırasındaki yüreksizliğinden, ötekisi parasızlığından, beriki arkasızlığından ötürü bu duruma düşmüş, kısacası, yargıçların kararında bir haksızlık seziliyor, belki de davanız hakkınca görülmedi. Şu anda bütün bunlar geliyor aklıma ve beni, göreve çağırıyor. Gezginci bir şövalyeyim ben, işim, zayıfları korumak, güçlü insanlar karşısında ezilmelerine engel olmaktır, gerek Tanrı, gerekse üyesi bulunduğum meslek beni buna zorlamakta, itmektedir. Yalnız, ihtiyatlı bir insanımdır, iyilikle yapılacak şeyler için kötü yola başvurmamak gerektiğini bilirim, şimdi, komiser beyle arkadaşlarından, sizleri çözmelerini, sessizce çekip gitmenize izin vermelerini rica edeceğim. Krala sizden çok daha iyi hizmet edebilecek insanlar bulunabilir, bana kalırsa, Tanrı'nın ve doğanın özgür yarattığı insanları zincire vurmak hiç de iyi bir şey değil. Bakın, sayın muhafızlar, bu zavallılar size hiçbir kötülükte bulunmadılar. Herkesin günahı kendi boynuna. Yukarıda kötüleri cezalandırmaktan, iyilere de ödül vermekten geri kalmayan bir Tanrı var, sizin gibi onurlu kişilerin, ortada fol yok, yumurta yokken, başkalarının başına bela kesilmesi gereksiz. Bunu sizden tatlılıkla, sakin sakin istiyorum beyler. Dileğimi yerine getirmezseniz, bileğimin gücüyle, şu gördüğü-

nüz mızrak ve kılıçla, isteğimi zorla yerine getiririm.

— Halı, işte, tam şakanın sırası! dedi komiser. Biz bu işi yapmaya, siz de bu emri vermeye yetkiliymişiz gibi, kral hazretlerinin kadırgalarında kürek çekecek bu mahkumları salıvermemizi istiyorsunuz demek! Gidin işinize, senyor, yolunuz açık olsun! Kafanızdaki şu tası düzeltin, elin kedisini kızdırmaya da kalkmayın!...

— Kedi senin sülalendir! diye bağırdı Don Quijote. Ne kedisi, bir sıçan! Korkak ve alçak bir sıçan! Ve daha sözünü bitirmeden, hızla adamın üstüne saldırdı, ağırca yaralayarak yere serdi. Don Quijote'nin şansına, tüfekli adamdı bu.

İlkin neye uğradıklarını şaşıran ve apışıp kalan muhafızlar, kendilerini toparladılar, hep birlikte şövalyenin üstüne çullandılar, bizimki dimdik onları karşıladı. Kimi kılıcıyla, kimi mızrağıyla saldırıyordu, kürek mahkumları da tam bu sırada zincirlerini kırıp kaçmaya başlamasaydı, şövalyenin hali dumandı. Bir yandan kaçmaya çalışan mahkumlarla, bir yandan da azgın Don Quijote'yle uğraşan muhafızlar, tabii, hiçbir işi beceremediler. Bu sırada Sancho'nun yardımıyla, Ginés de Pasamonte zincirden kurtuldu, kurtulur kurtulmaz da komiserin üstüne atladı, kılıcını ve tüfeğini aldı, başladı muhafızları dipçiklemeye ama tetiğe asılmadı. Neyse, uzatmayalım, tüfeği gören ve kadırgalılardan bir temiz sopa yiyen muhafızlar, tabanları yağlayıp kaçtılar.

Sancho bundan hiç hoşnut değildi, çünkü kaçanların gidip Santa Hermandad'a haber vermesinden, onun da artlarına adam salmasından korkuyordu. Bu korkusunu efendisine de açtı, hemen oradan uzaklaşmayı yakınlardaki ormana sığınıp saklanmayı teklif etti.

— Peki, dedi Don Quijote ama önce görülecek bir işim var.

Bunu dedikten sonra, kürek mahkumlarına seslendi, adamlar, bu arada komiseri soyup soğana çevirmişlerdi. Ne istediğini anlamak üzere Don Quijote'nin çevresini aldılar.

— Bakın, dedi şövalye, iyi insanların ödevi, iyiliğin değerini bilmektir, Tanrı'nın en çok gücüne giden şeylerden biri, nankörlüktür. Sizin için yaptıklarım ortada baylar, buna karşılık, boynunuzdan çıkardığım şu zincirle birlikte Toboso'ya gitmenizi, senyora Dulcinea'yı bulmanızı, sevgilisi Solgun Yüzlü Şövalye'nin emriyle geldiğinizi söyleyip, nasıl özgür kaldığınızı başından sonuna dek anlatmanızı istiyorum. Ondan sonra, dilediğiniz yere gidebilirsiniz. Hepinizin talihi açık olsun, baylar.

Ginés de Pasamonte bütün çete adına konuştu:

— Senyor, sayın kurtarıcımız, buyurduğunuz şeyi yapamayız ama gerçekten yapamayız, çünkü hep birlikte yola çıkmamız olanaksız. Tersine ayrılmamız, ayrı ayrı yönlere gitmemiz, kovuklarda saklanmamız, ardımıza düşeceğine kuşku bulunmayan Santa Hermandad'dan saklanmamız gerekiyor. Ama efendimiz şöyle bir şey yapabilir pekâlâ. Tobosolu Dulcinea hanıma gidersiniz, bizim ardınızdan okuyacağımız bir dizi *Ave Maria* ve *Credo* duasıyla birlikte, şu ganimetleri kendisine sunarsınız, bu arada bizler de gece demez, gündüz demez, kaçarken de yatarken de barışta da savaşta da sizin için dua okumaya devam ederiz ama Toboso'ya gideceğiz derken yine şu mısır soğanının, sizin anlayacağınız şu zincirin altına girmek, olacak iş değil, böyle bir şey düşünmek, sabahın onunda gece olmasını,

karaağaçtan armut devşirmemizi istemeye benzer.

— Bana bak, sayın orospu çocuğu! diye bağırdı Don Quijote, öfke içindeydi, Don Ginesillo de Parapillo musun, nesin? Gideceksin oraya, hem de tek başına! Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstıracak, şu zinciri sırtına vurup gideceksin!

Pasamonte pek sabırlı bir adam değildi, ayrıca, kendilerini serbest bırakırışından, Don Quijote'nin bir zırdeli olduğunu da anlamıştı, bu hakarete dayanamadı, arkadaşlarına bir işaret çaktı, hep birlikte azıcık açıldılar ve sonra kahramanımızı öyle bir taş yağmuruna tuttular ki kalkan falan vız geldi, kaçmak istedi, kaçamadı, çünkü zavallı Rocinante, sanki etten kemikten değil de tunçtan yapılmış gibi, yediği mahmuzlara aldırmıyor, olduğu yerde duruyordu. Sancho eşeğinin ardına sığınmış, onu kendine siper etmişti, böylece taşlardan kurtuldu ama efendisi için durum öyle olmadı, taşlar pek sert geldiğinden, sonunda yere yuvarlandı. Papaz kılıklı haydut hemen şövalyenin üstüne çullandı, tıraş tasını kaptığı gibi önce sırtına, sonra da taşlara çaldı, tas, yamyassı oldu. Öteki mahkumlar da zırhının üstüne giydiği küçük pelerini aldılar, zırhlı tozlukları olmasaydı, çoraplarını da çıkaracaklardı. Sancho'nun da paltosunu yürüttüler, zavallıyı yarı çıplak bıraktılar, sonra ganimetleri aralarında pay ettiler ve zinciri alıp Tobosolu senyora Dulcinea'nın elini eteğini öpmeye gitmeyi akıllarının köşesinden bile geçirmeksizin, dört bir yana dağıldılar.

Eşek, Rocinante, Sancho ve Don Quijote yapayalnız kaldılar. Eşek, başı önde düşünüyor, taş yağmurunun devam edeceğini sanıp, arasıra uzun kulaklarını sallıyordu, Rocinante efendisinin yanı başında yatıyordu,

onun da pestili çıkmıştı, Sancho soyulup soğana çevrilmişti ama Santa Hermandad'ın gelip enselerine yapışmasından başka bir şey düşünmüyordu, Don Quijote'yse, iyilik ettiği insanlardan kötülük görmenin üzüntüsü içindeydi.

XXIII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Sierra Morena'da Karşılaştığı ve Bu Sahici Hikayede Anlatılanların En Gariplerinden Biri Olan Macera

DÜŞTÜĞÜ KÖTÜ DURUMA BAKAN DON QUIJOTE, seyisine dönüp:

— Aşağılık insanlara iyilik etmenin, denize su taşımaya benzediğini işitmiştim, dedi. Seni dinleseydim, bu tatsız iş gelmeyecekti başıma ama olan oldu. Sabretmekten ve ders almaktan başka çaremiz yok.

— Hani ben ne kadar Türk olabilirsem, bu da size o kadar ders olur senyor, diye karşılık verdi Sancho ama madem ki seni dinleseydim başıma bu dert gelmezdi diyorsunuz, şimdi dinleyin bari, daha büyük bir dertten kurtulursunuz. Size şunu bildirmek isterim ki Santa Hermandad şövalye mövalye tanımaz, dünyanın bütün gezginci şövalyeleri biraraya gelse, metelik vermez. Bakın, daha şimdiden oklarının vızıltısını duyuyorum.[1]

— Doğuştan korkak bir adamsın, Sancho ama bana dik başlı demeyesin ve öğütlerinin hiçbirini tutmadı-

[1]Santa Hermandad'ın (Engizisyon Mahkemesi) verdiği ölüm cezalarını okçular yerine getirirdi.

ğımı ileri sürmeyesin diye bu kez öfkemi yenip senin söylediğini yapacağım, yalnız bir şartım var, ölü ya da diri, hiçkimseye korktuğum için tehlikeden kaçtığımı söylemeyecek, senin ricanla geri çekildiğimi belirteceksin. Bundan başkası da yalan olur zaten, bugün de yarın da yalanlarım böyle bir şeyi, senin bir yalancı olduğunu söylerim. Sakın karşılık verme, beni dinle, tehlikeden kaçtığımı, hele korkup kaçtığımı düşüneceksen, burada kalıp tek başıma, yalnız habire lafını ettiğin şu Santa Hermandad'ı değil, On İki İsrail kabilesini, Yedi Macabeos'u, Kastor ile Polydeikes'i ve dünyanın bütün kardeşlik kurumlarını beklemeye hazırım.

— Aman, senyor, çekilmek kaçmak değildir ama tehlike, başarı umudundan büyük olduğu zaman durup beklemek, düpedüz çılgınlıktır. Bilge kişiler kendilerini esirger, bir kerede harcamaz. Ayrıca şunu da belirteyim ki köylüyüm, kaba saba bir insanım ama yol yordam bilirim. Onun için, öğüdümü dinlerseniz, pişman olmazsınız. Gücünüz yetiyorsa, hemen Rocinante'ye binin, beceremezseniz ben size yardım edeyim, sonra hemen ardıma düşün. Şu küçük aklım bana, bu anda elden çok ayağa ihtiyacımız olduğunu söylüyor.

Don Quijote hiçbir şey demeden atına bindi, Sancho da eşeğine atladı, öne düştü, birlikte, Sierra Morena ormanına daldılar. Sancho'nun niyeti bu dağı aşmak, Viso ya da Almodovar del Campo'ya gitmek, Santa Hermandad'ın eline düşmemek için, birkaç gün orada kayalıklarda saklanmaktı. Bu fikrini destekleyen şey, kürek mahkumlarıyla tutuştukları kavgada eşeğinin sırtındaki yiyecekleri kurtarmış olmalarıydı, bir mucize sayıyordu bunu, çünkü herifler, deli gibi her şeyi sırtlayıp götürmüşlerdi.

Daha o gece, Sierra Morena ormanlarının göbeğine varmışlardı, Sancho efendisine, birkaç gün, hiç olmazsa yiyecekleri bitene dek burada kalmayı teklif etti. Böylece geceyi mantar meşeleri altında kovuklarda geçirdiler. Ama, gerçek inanç ışığından yoksun olanların deyişiyle, her şeyi kendi bildiği gibi düzenleyip yürüten kader, Don Quijote'nin cesaret ve çılgınlığı sayesinde zincirden kurtulmuş bulunan düzenciler ustası, hırsızlar kralı Ginés de Pasamonte'yi de oralara getirmişti, Santa Hermandad'dan korkan herif (ama onun korkusu haklıydı), aynı kayalıklarda saklanmaya karar vermiş, tam da Don Quijote'yle Sancho'nun bulunduğu yere gelmişti, görür görmez tanımış, uyumalarını beklemişti. Kötü insanlar aynı zamanda nankördür de yokluk da her şeyi yaptırır kişiye, hem nankör, hem de kötü yaratılışlı bir adam olan Ginés, Sancho Panza'nın eşeğini çalmaya karar vermişti. Rocinante'nin alınıp satılacak yanını görmüyordu çünkü. Sancho Panza uykuya dalınca, kolayca, becerdi bu işi ve gün ışıyıncaya dek, erişemeyecekleri kadar uzaklara gitti.

Derken tanyeri ağardı, şafak perisi, karakaçansız kalan Sancho Panza'yı üzüntülere, yeryüzünü neşeye boğmak üzere, her yana uzattı sarı saçlarını. Uyanıp durumu gören Sancho öyle bir ağlamaya, dövünmeye başladı ki Don Quijote yerinden fırladı, gözlerini açınca şunları işitti:

— Ah ciğerimin köşesi, ah! Elimde doğan, çocuklarımın oyuncağı, karımın eğlencesi olup komşularımı hasetten çatlatan, her gün kazandığı yirmi altı maravedisle yükümü azaltan masraflarımı yarıya indiren, evimin temel direği, sevgili hayvan!

Neden böyle ağlayıp sızlandığını, dövündüğünü sor-

du Sancho'ya, derdini öğrenince, elinden geldiği kadar avuttu, evdeki beş sıpadan üçünü kendisine vereceğini söyledi. Bunu duyan Sancho yatıştı, gözyaşlarını sildi, armağanından ötürü efendisine teşekkür etti. Bundan sonra, ormanın göbeğinde bulunduklarını gören şövalyemiz, pek sevindi. Burası tam macera içinmiş gibi geliyordu ona. Gezginci şövalyelerin böyle ıssız yerlerde karşılaştıkları maceraları hatırlıyordu, iyice düşlere daldı, kendinden geçti, dünyayı bile unuttu. Yüreğine su serpilen Sancho'nunsa papazlardan yürüttüğü şeyleri mideye indirmekten başka kaygısı kalmamıştı. Boz eşeğinin taşıdığı her şeyi kendi sırtına vurmuş, efendisinin ardına düşmüştü, zaman zaman elini heybesine daldırıyor, işkembesini dolduracak bir şeyler çıkarıyordu, macerayla falan ilgilendiği yoktu.

Birara gözlerini kaldırdı, efendisinin durduğunu, kargısıyla yerdeki bir şeyi kaldırmaya kalkıştığını gördü. Yardım etmek için seğirtti, yanına vardığı zaman, Don Quijote, kargısının ucunda birbirine bağlı, bir torbayla çanta tutuyordu, her ikisi de çok kötü durumdaydılar, yarı yarıya çürümüşlerdi ama pek ağır olduklarından, Sancho'nun şövalyeye yardım etmesi gerekti. Don Quijote ona, çantanın içine bakmasını söyledi, Sancho da hemen yerine getirdi bunu, çantanın hem kilitlendiğini, hem de zincirle bağlandığını gördü, çürüyen yerlerden içeri elini soktu, incecik Hollanda bezinden yapılma dört gömlek, sarılmış bir avuç altın buldu. Sonuncuları görünce haykırdı:

— Hay Allah razı olsun! Nihayet kârlı bir macerayla karşılaştık!

Sonra aramaya devam etti, süslü püslü bir anı defteri buldu, Don Quijote, paraları seyisine bıraktı, defteri aldı.

Sancho, minnetle efendisinin ellerini öptü, çantayı boşaltıp içindekileri heybesine aktardı.

— Adamın biri buralarda yolunu şaşırdı, çapulcular da onu öldürüp şu ıssız yere gömdüler her halde, dedi Don Quijote. Hatta, belkisi melkisi yok, düpedüz böyle oldu.

— Yok canım! dedi Sancho, hırsız olsalardı, altınları bırakmazlardı.

— Haklısın diye doğruladı Don Quijote ama o zaman da hiç aklım ermiyor bu işe. Hele dur... belki şu defterde öğrenmek istediğimizi gösteren bir şeyler vardır.

Defteri açtı, ilk karşılaştığı şey, el yazısıyla karalanmış ama oldukça okunaklı bir şiirdi, Sancho'nun da dinleyebilmesi için, yüksek sesle okudu:

Aşkın gözü kör herhalde
Evet, acımasız bir zorba o,
Çünkü çektiğim acılar
Günahımın çok çok ötesinde.

Ama eğer, söylendiği gibi bir tanrıysa aşk
Her şeyi bilmesi, bunca kalpsiz olmaması gerek.
İyi ama, kim yükledi omuzlarıma
Hem sevdiğim, hem kızdığım bu acılı yükü?
Sen misin yoksa Fili? Ama yok canım!
Böyle güzel bir duygu bunca korkunç olabilir mi?
Hayır, hayır, gökten gelmiyor bu yıkım.

Az sonra ölüp gideceğim, hiç kuşku kalmadı artık,
Çünkü bir mucize gerek iyi etmek için
Kimsenin nedenini bilmediği şu yarayı.

— Bundan da bir şey öğrenemedik, dedi Sancho ama şu fil, meseleyi aydınlatmamıza yardım eder belki.

— Ne fili? diye sordu Don Quijote.

— Yanılnuyorsam, az önce bir filden söz ettiniz senyor.

— Yok canım! Fili dedim. Ozanın aşık olduğu hanımın adı herhalde bu arada şunu da belirteyim ki hiç de fena bir şiir değil, biraz anlarım bu işlerden.

— Ne diyorsunuz, senyor? Demek şiirden de anlıyorsunuz?

— Sandığından da fazla, yavuklum, Tobosolu Dulcinea'ya sunulmak üzere sana, baştan aşağı şiir diliyle yazılmış bir mektup verdiğim zaman, kendi gözlerinle göreceksin. Şunu bil ki dostum, eski gezginci şövalyelerin hemen hepsi büyük birer ozan ve besteciydiler, bu iki yönlü yetenek, daha doğru bir deyişle, bu iki yönlü Tanrı vergisi, belli başlı nitelikleriydi. Yalnız, eski şövalyelerin şiirlerinde öz, biçimden önce gelirdi.

— Okuyun bakalım senyor, belki işe yarar bir şey buluruz.

Don Quijote sayfayı çevirdi.

— Hah, işte burada da düzyazı var! diye bağırdı, bir mektup galiba.

— Aşk mektubu mu?

— Girişine bakılırsa, öyle sanırım.

— Rica ederim yüksek sesle okuyun, senyor. Bayılırım aşk mektuplarına.

— Hay hay! dedi Don Quijote ve sonra, şu satırları okudu:

«Verdiğin sözler yalan, felaketim de yakın olduğu için, ağlayıp sızlamalarımı değil, ancak ölüm haberimi işitebileceğin yerlere kaçtım. Nankör! Parası benden çok ama değersiz biri için beni bıraktın. Erdem, saygı duyulan bir zengin-

lik olsaydı, başkalarının mutluluğunu kıskanmayacak, alnıyazıma lanet etmeyecektim. Güzelliğin kurduğu şeyleri, kendi ellerinle yıktın. O güzellik seni bana melek gibi göstermişti, yaptıkların yalnızca bir dişi olduğunu ortaya koydu. Yaktın bitirdin beni ama dilerim barış içinde olasın! Kocanın kalleşliği inşallah, hep gizli kalır da ne sen ettiklerine pişman olursun, ne de ben öç almak zorunluluğunu duyarım.»

— Bundan da pek bir şey öğrenemedik, dedi Don Quijote. Çıkarılacak bütün sonuç, mektubu yazanın hainliğe uğramış bir aşık olduğu.

Sonra defteri karıştırmaya devam etti, daha başka şiirler ve mektuplar buldu, ancak bir kesmini okudu, hepsi de yakınma, kuşku, acı ve neşe, övgü ve hor görme doluydu. Kimisi sevgiliyi yüceltiyor, kimisi yerin dibine batırıyordu. O deftere bakarken, Sancho da hâlâ çantayı gözden geçiriyordu. Çantanın (bu arada torbanın) aramadık, yoklamadık, karıştırmadık köşesini bırakmadı, atmadık dikiş, dikmedik yün koymadı, ele geçirdiği yüz altın onu öylesine heveslendirmişti ki ihmal yüzünden bir şey kaçırırım diye ödü patlıyordu. Gerçi yeni bir çıkın bulamadı ama, altı okka edilmenin, o berbat ilacın, kusmanın, eşeğiyle heybesini yitirmenin, paltosunu çaldırmanın, iyi yürekli efendisine hizmet edeceğim derken katlandığı açlık, susuzluk ve yorgunluğun acısını çıkardığına inandı. Şu yüklü mendil sayesinde bütün çektiklerinin karşılığını aldığına aklı yatmıştı.

Solgun Yüzlü Şövalye'yse, her şeyden çok, çanta sahibinin kim olduğunu merak ediyordu, okuduğu şiire, mektuba, ele geçirdikleri paraya ve o güzelim çamaşır-

lara bakılırsa, yavuklusunun hor görmeleri ve kötü davranışları karşısında umutsuzluğa kapılan, büyük bir bey olması gerekirdi. Şu korkunç ve ıssız illerde hiçkimsenin kendisini aydınlatamayacağını düşünerek, Rocinante'nin başını saldı (hayvan, becerebildiği kadar yürüyordu işte), şu balta kesmez ormanda karşılaşacağı büyük maceralar üstüne düş kurarak ilerlemeye başladı.

Az sonra, karşı tepelerden birinde kedi gibi kayadan kayaya, çalıdan çalıya atlayan bir adam gördü. Adam yarı çıplaktı, gür ve kara bir sakalı, sık ve dağınık saçları vardı, ayaklarındaysa hiçbir şey yoktu, hayvan derisinden bir don giymişti yalnız ama bu da öylesine eskimişti ki eti gözüküyordu, başı açıktı. Daha önce de söylediğimiz gibi, adam pire gibi oradan oraya sekiyordu ama Solgun Yüzlü Şövalye, buna rağmen, bütün özelliklerini bir görüşte yakalamıştı. Hemen ardına düştü, doğuştan cılız ve çelimsiz bir hayvan olan Rocinante, son zamanlarda iyice kötülemişti. Onun için, adamı yakalayamadı. Çantanın sahibi olabileceğini düşünen Don Quijote, bir yıl bu dağlarda kalmak pahasına da olsa, onu bulmaya karar verdi. Sancho'ya, dağın bir yamacını ayırdı, kendisi de öteki yamaca yollandı, böyle iki koldan arayınca, göz açıp kapayıncaya dek yok olan adamı bulacaklarını umuyordu.

— Ben bu işte yokum, dedi Sancho, siz yanımdan uzaklaşır uzaklaşmaz yüreğimi bir korku kaplıyor, bütün o hayaletler, cinler, periler kafama üşüşüyor. Onun için, kesinlikle söylüyorum, bundan sonra bir adım bile ayrılmayacağım yanınızdan.

— Peki nasıl istersen, öyle olsun, dedi Solgun Yüzlü Şövalye, ayrıca, bana güvendiğin için sevindim. Cesa-

retin kırılsa bile, korkma, benimki her zaman sapasağlamdır. Şimdi ardıma düş, gözünü dört aç. Şu tepenin ardında bulduğumuz şeylerin sahibiyle karşılaşırız belki.

— Senyor, bu adamı hiç aramasak daha iyi ederiz, eğer bulursak, para da onunsa, bunu ona geri vermek zorunda kalacağım herhalde beni dinlerseniz, boşuna zahmete girmeyelim, gerçek sahibi gelip bizi bulana dek, ben şu paraya bir güzel sahip çıkayım. Bakarsınız, para bittikten sonra gelir, eh, o zaman da alsın külahıma anlatsın derdini.

— İşte şimdi yanılıyorsun, Sancho, bu malın sahibi olduğundan kuşkulandığımız an kendisini aramak, götürüp parasını geri vermek boyunumuza borçtur, paraya el sürmesek bile, içimizden böyle bir şey geçirmek, bizi suçlu kılmaya yeter. Oysa adamı bulursak, büyük bir yükten kurtulacağım.

Sözünü bitirince, Rocinante'yi mahmuzladı, Sancho'ysa, Ginés de Pasamonte yüzünden eşek gibi sırtına vurduğu yüküyle, yayan yapıldak efendisinin ardına düştü.

Yamacı dönünce, bir dereyle karşılaştılar, burada yarısı çakallar tarafından yenmiş, her yanı böcek dolu bir katır ölüsü buldular. Eyeri ve dizginleri hâlâ üstündeydi, bu da düşüncelerini pekiştirdi. Kaçan adam, çantanın sahibiydi. Tam bu sırada çoban borusunun sesine benzeyen bir ses duyuldu, ansızın, solda büyük bir keçi sürüsü belirdi, daha ötede tepenin başında da sürüyü güden çoban. Don Quijote, avazı çıktığı kadar bağırarak adamı aşağı çağırdı, adam da bağırarak onlara, keçi, kurt, çakal falan gibi yabani hayvanlardan başka canlıya rastlanmayan şu ıssız yere gelişlerinin nede-

nini sordu. Sancho adama, aşağı in, anlatırız diye cevap verdi:

Çoban Don Quijote'nin yanına gelince:

— İddiaya girerim ki şu bataklıkta yatan kiralık katırın ölüsüne bakıyorsunuz, dedi. Altı aydır orada sahibini gördünüz mü?

— Hiçkimseyi görmedik diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız, bir torbayla bir çanta bulduk az ilerde.

— Ben de görmüştüm onları, dedi çoban ama bir mesele çıkar, hırsızlıkla suçlanırım diye elimi sürmedim. Şeytan çakaldır, hep karpuz kabuğu koyar adamın ayağına, neye uğradığınızı anlayamadan düşüverirsiniz.

— Çok doğru, dedi Sancho, nitekim ben de çantayı gördüm ama taş atımından fazla yaklaşmadım, olduğu gibi bıraktım. Netameli işlerden hoşlanmam çünkü.

— Söylesene bana yiğidim, dedi Don Quijote, kimin acaba bu eşya?

— Bütün bildiğim şu diye karşılık verdi çoban. Bundan altı ay önce, temiz yüzlü, uzun boylu bir delikanlı, aşağı yukarı üç fersah ötedeki kulübemize geldi, şu gördüğünüz katıra binmişti, yanında da o torbayla çanta vardı. Bizden, dağın en vahşi, en ıssız yerini sordu. Biz de şimdi bulunduğumuz yeri tarif ettik, gerçekten de öyledir, çünkü yarım fersah daha gitseniz, geri dönemezsiniz artık, yolunuzu yitirirsiniz, nitekim, buraya kadar gelebilmiş olmanıza şaştım. Çünkü ne yol vardır, ne de iz. Neyse, genç adam bunu öğrenir öğrenmez, hayvanın başını çevirdi, dediğimiz yere yollandı, temiz kılığıyla, ormana dalmakta gösterdiği acele karşısında şaşkına dönmüştük. Bir daha kendisini görmedik, yalnız, birkaç gün sonra, yolda bizim çobanlardan birine

rastlamış, tek söz söylemeden üstüne çullanmış, sille tokat dövmüş, sonra, yiyecekleri taşıyan eşeğe saldırmış, peynir ve ekmeğin tümünü almış, bu işi de bitirince, yıldırım gibi ormana dalmış gitmiş. Bu olayı öğrenince, birkaç kişi, iki gün çalılarda aradık onu, nihayet, ulu bir mantar meşesinin kovuğunda bulduk. Uslu uslu yanımıza geldi, yüzü öylesine yanmış ve değişmişti ki güçlükle tanıdık. Kibarca günaydın dedi, az ve öz konuşarak, durumuna şaşmamamız gerektiğini, bunun, işlediği günahlardan ötürü çarptırıldığı bir ceza olduğunu anlattı. Kimsiniz diye sorduk ama tek laf alamadık ağzından. Ayrıca ihtiyaç duyacağı yiyecekleri verebilmek üzere kendisini nerede bulabileceğimizi sorduk, bu işi seve seve yapabileceğimizi, zorla almaya kalkışmayıp bizden istemesini rica ettik. Her şey için teşekkür etti, geçen günkü saldırganlığını bağışlamamızı istedi, bundan sonra, kimsenin kılına dokunmayacağına, ihtiyacı olursa gelip Tanrı adına isteyeceğine yemin etti. Yatacak yer meselesine gelince, belli bir yeri bulunmadığını, nerede akşam, orada sabah yaşadığını söyledi. Sözünü bitirdikten sonra öyle acıklı acıklı ağlamaya başladı ki yüreğimiz paralandı, ilk günkü haliyle, o anki durumunu karşılaştırınca, insanın yüreği taş olsa dayanmazdı. Daha önce de belirttiğim gibi, pek ince bir insandı, gerek sözlerindeki gerek davranışlarındaki çelebilikle, iyi bir aileden geldiğini belli ediyordu, kabalığımıza rağmen, biz bile farkediyorduk bunu. Derken, sözünün en tatlı yerinde zınk diye durdu, gözlerini yere dikti, biz bu dalgınlığın sonu neye varacak diye beklerken, uzun bir süre öylece kaldı. Acıyarak bakıyorduk yüzüne, çünkü gözlerini yumuyor, dişlerini sıkıyor, kaşlarını çatıyordu, bütün bunlara

bakarak bir çılgınlık nöbeti geçirmek üzere olduğunu anladık. Korktuğumuz başımıza geldi. Oturduğu yerden kalktı, önüne gelen ilk arkadaşımızın üstüne çullandı, hem de öyle bir hırsla ki koşup elinden almasak, zavallıyı vura vura gebertecek, dişleriyle paralayacaktı. Bir yandan da bağırıyordu: «Ah! Alçak Fernando, ah! Bana ettiklerini ödeyeceksin şimdi. Bütün günahların, özellikle de kötü niyetin ve kalleşliğin yuvası olan o pis yüreğini ellerimle koparıp alacağım!» Böyle bir süre, Fernando diye bağırdı, ettiği hakaret ve hainliği yüzüne vurdu durdu. Arkadaşımızı güçlükle elinden kurtardık, bunun üzerine doğruldu, tek laf etmeden ormana dalıp gitti, ardına düşmemiz olanaksızdı. Bütün bunlardan, çılgınlık nöbetinin zaman zaman tutuğunu, Fernando adındaki adamın, pek büyük bir kötülük edip onu bu duruma düşürdüğünü anladık, sonradan yine böyle yolumuzu kesti, kimi zaman iyilikle, kimi zaman da zorbalıkla yiyecek aldı, düşüncemizin doğru olduğunu gösterdi. Nöbeti tuttu mu, iyilik, tatlı dil para etmiyordu, ille de zorbalığa başvurarak alıyordu alacağını, oysa aklı başındayken, Tanrı da biliyor ya, çelebice rica ediyor, insanı teşekküre boğuyordu. Son olarak şunu söyleyeyim, baylar. Biz, yani dört arkadaşımla ben, dün, ele geçirene dek aramaya, iyilikle ya da zorbalıkla, buradan sekiz fersah ötedeki Almodovar kentine götürüp hastalığına çare aramaya karar verdik. Ya da kim olduğunu öğrenip, eğer varsa, durumu ailesine bildireceğiz. İşte baylar benim bildiğim bu kadar, yalnız, şunu da belirtmek isterim ki pire gibi taştan taşa atlarken gördüğünüz yarı çıplak adam, yolda rastladığımız çantayla katır ölüsünün sahibidir.

Adam bunu özellikle belirtti, çünkü Don Quijote, tepeden gördüğü adamın kim olduğunu sormuştu daha önce.

Şövalye, çobanın sözleri karşısında şaşkına dönmüş, zavallı delinin kim olduğunu öğrenme isteği iyice artmıştı, ormanın dört bir yanını dolaşıp, bulana dek arama konusundaki kararı kesinleşti. Ama bunlara gerek kalmadı, talih yüzüne güldü, hem de istediğinden çok. Tam o sırada kayalıklardaki bir boğazdan, sözü edilen genç adamın çıktığını, kendilerine doğru geldiğini gördü, delikanlı, bir şeyler mırıldanıyordu ama o kadar yavaş konuşuyordu ki burnunun dibine soknlsanız ancak duyardınız. Üstünde yukarıda anlattığımız gibi, bir hayvan postu vardı, lime lime olmuştu ama yine de misk gibi kokuyordu. Don Quijote, buna bakıp delikanlının soylu biri olduğunu anladı.

Genç adam, ayarı bozuk, boğuk ama çelebice bir sesle hepsini selamladı. Don Quijote de aynı çelebilikle karşılık verdi, atından indi, yanına gitti, kucakladı, yıllardan beri tanıyormuş gibi, sıkı sıkı bağrına bastı. (Don Quijote'nin ikinci adı olan Solgun Yüzlü Şövalye'ye bakarak), «Berbat Yüzlü Hırpani» adını verebileceğimiz delikanlı, kucaklanmasına ses çıkarmadı, sonra iki adım geri çekildi, ellerini Don Quijote'nin omuzlarına koydu, tanımak istercesine uzun uzun yüzüne baktı, şövalyenin boyu posu, tavrı ve giyimi karşısında duyduğu şaşkınlık, en az bizimkinin şaşkınlığı kadar büyüktü. İlkin hırpani başladı konuşmaya ve bundan sonraki bölümde okuyacağınız şeyleri söyledi.

XXIV. BÖLÜM

Sierra Morena Macerasının Devamı

YAZARIN DEDİĞİNE GÖRE, Don Quijote, zavallı *Dağ Şövalyesi'nin* anlatıklarını, can kulağıyla dinliyormuş, şunları anlatmış delikanlı:

— İlkin şunu belirteyim ki senyor, kim olursanız olun —kim olduğunuzu bilmiyorum çünkü, beni çelebice karşılayışınıza pek sevindim ve buna, teşekkürden öte şeylerle karşılık vermek isterdim ama talihim gönlüme denk değil— gösterdiğiniz bunca iyiliğe, iyi niyetten başka cevap veremiyorum.

— Benim niyetim de size hizmet ve yardım etmektir diye karşılık verdi Don Quijote, nitekim, sizi bulmaya, bu duruma düşmenize yol açan derdin ne olduğunu öğrenmeye ve en etkili çareye başvurmaya karar vermiştim. Derdiniz onulmaz bir dertse, oturup sizinle ağlamayı, sızlamayı düşünüyordum. Dert ortağı bulmak da bir tesellidir. İyi niyetime azıcık değer veriyorsanız, çelebilik adına, yeryüzünde en çok sevdiğiniz şey adına rica ederim, yalvarırım kim olduğunuzu, neden buraya, kurdun kuşun arasında yaşamaya geldiğinizi söyleyin bana, oysa, yüzünüzden anladığıma göre, hiç de buraların insanı değilsiniz. Gerçi gezginci şövalyelik mesleğinin pek değersiz ve günahkar bir üyesiyim ama mesleğim üstüne yemin ederim ki bu hatırsayarlığı gösterirseniz, tam bir şövalye gibi ya derdinize çare bulacağım ya da oturup sizinle birlikte ağlayacak, ne isterseniz onu yapacağım.

Dağ Şövalyesi, Solgun Yüzlü Şövalye'nin bu sözlerini

çıt çıkarmadan dinliyor, onu tepeden tırnağa süzmeye devam ediyordu. İyice inceledikten sonra, şöyle dedi:

— Yiyecek bir şeyiniz varsa, ilkin getirin de onu yiyeyim! Ondan sonra, ne isterseniz yaparım.

Sancho heybesine, çoban da torbasına el attı, hırpaninin karnını doyuracak bir şeyler çıkardılar, delikanlı öyle bir hırsla saldırdı ki lokmaları sayamadılar. Sanki yemiyor, yutuyordu. Yemek süresince ne o, ne de bizimkiler tek söz etmedi. İşi bitince ayağa kalktı, yanındakilere, ardından gelmelerini söyledi eliyle, hepsini, az ilerdeki bir kayanın ardında kalan çayıra götürdü. Oraya varır varmaz çimenlere uzandı, iyice yerleşti, ötekiler de aynı şeyi yaptılar ve delikanlı söze başladı:

— Baylar, başıma gelenleri öğrenmek istiyorsanız, soru falan sorarak sözümü kesmemelisiniz, çünkü böyle bir şey yaptığınız an, hikayem sona erer.

Bu giriş Don Quijote'ye, Sancho'nun masalını hatırlattı, o zaman da karşıya geçen keçi sayısını bilemediği için masal sona ermişti. Hırpani devam etti:

— Sizleri böyle uyarışım, başıma gelenleri çabucak anlatıp bitirme isteğinden ötürüdür. Bunları tekrarlamak, acımı artırmaktan başka bir işe yaramıyor, ne kadar az soru sorarsanız, o kadar tez bitirir, pek çok acı çekmemiş olurum ama merakınızı gidermek için, hiçbir şeyi atlamamaya çalışacağım.

Don Quijote, her üçü adına söz verdi. Bu sözü alan delikanlı, anlatmaya başladı:

— Adım Cardenio, dedi, Endülüs'ün en güzel kentlerinden birinde dünyaya geldim. Anam babam soylu, varlıklı kişilerdir. Ama onların varlığı, derdime çare bulamadı, çünkü mal mülk gibi şeyler, gökten inen dertlere derman olamıyor. Bizim kentte, başka dünya-

lardan gelme bir varlık yaşardı, aşk tanrısı ona akla hayale gelebilecek bütün çekicilikleri bağışlamıştı. Benim kadar soylu ve varlıklı bir aileden gelen ama duygularıma cevap verirken cimri ve gevşek davranan bu güzelin adı, Luscinda'ydı. Ta küçüklüğümde sevdim Luscinda'yı, hayrandım ona, o da yaşının içtenliği ve sadeliğiyle beni seviyordu. Ana babalarımız bu sevgiyi biliyor, karşı da koymuyorlardı, varlık ve soy sop eşitliği yüzünden, böyle bir birleşmenin pek uygun olacağını düşünüyorlardı. Bu arada bizler de büyüyorduk, aşkımız da sonunda Luscinda'nın babası geleneklere uydu, eskisi gibi evlerine girip çıkmamı yasakladı. Böylece, ozanların sık sık sözünü ettiği ünlü Thisbe'nin babası gibi davranmış oldu. Bu yasak, aşkımızı alevlendirmekten, arzumuzu kamçılamaktan başka bir işe yaramadı, çünkü dilimizi bağlasa bile, kalemimizi yazmaktan alıkoyamıyordu, dilden daha rahat olan kalem, sevenlere, ruhun en gizli köşelerini açıverir. Oysa sevilen kişinin varlığı, çoğu kez, en sağlam kararları bozar, en atılgan dili bile bağlar. Hey yüce Tanrılar! Kaç mektup yazdım ona! Ve ne tatlı, ne güzel cevaplar aldım! Ne türküler yaktım, ne şiirler düzdüm! Gönlüm, bunlarla duygularını dile getiriyor, içini döküyor, eski anılarını tazeliyor, sıkıntılarını unutuyordu!

Uzatmayalım, aşkından yanıp tutuştuğum ve onsuz edemediğim için, haklı isteğimi gerçekleştirmek üzere, yapılması gereken şeyi yapmaya, gidip babasından Luscinda'yı istemeye karar verdim. Adam, kızını istemekle kendisine şeref kazandırdığımı söyledi, teşekkürler etti ama babam yaşadığına göre, bunu onun yapması gerektiğini, eğer o bu birleşmeyi istemiyorsa, kızının öyle rasgelene verilecek ya da satılacak insan

olmadığını söyledi. İyi niyetine pek sevindim, isteğini haklı buldum ve razı geleceğinden emin, kararımı açmak üzere hemen babamın yanına koştum. Odasına girdiğimde elinde açılmış bir mektup vardı, daha ben ağzımı açmadan, mektubu uzattı. «Cardenio, dedi, bunu okuyunca, Dük Ricardo'nun sana ne büyük lütufta bulunduğunu göreceksin.» Bildiğiniz gibi, Dük Ricardo, İspanya'nın en büyük beylerinden biridir, toprakları Endülüs ilinden daha geniştir. Mektubu okudum, öyle çelebice yazılmıştı ki babam içindeki teklifi reddetse, ben bile onu ayıplardım. Dük, babamdan, beni yanına göndermesini istiyordu, beni büyük oğluna uşak değil arkadaş yapmayı, hakkımda duyduğu şeylere layık bir yer sağlamayı düşünüyordu. Mektubu okuduktan sonra, babamın şu sözlerini duyunca elim ayağım tutuldu: «Evet, Cardenio, dükün isteği uyarınca, iki gün içinde yola çıkacaksın. Layık olduğun başarı yolunu açtığı için, Tanrı'ya şükürler et.» Ve arkasından, bir babanın oğluna verebileceği geleneksel öğütleri sıraladı. Derken, yola çıkacağım gün geldi çattı. Bir önceki gece, Luscinda'yı görmüş, olup biteni anlatmıştım. Ayrıca babasına gitmiş, bir süre beklemesini, Dük Ricardo'nun benden istediği şeyi öğrenip gelene dek kızını kimseye vermemesini rica etmiştim. Adam söz verdi, Luscinda da beni bekleyeceğine yemin etti, sonra gözyaşları içinde birbirimizden ayrıldık. Yola çıktım, dükün beyliğine vardım, beni son derece iyi karşıladı, pek iyi davrandı, bu yüzden de çok geçmeden kıskançlıklar karıştı işin içine. Evindekiler, benden daha eski oldukları halde dükün bana gösterdiği yakınlığın kendilerine zarar vereceğini sandılar. Ama hepsi öyle değildi. Oraya gelişime en çok, dükün ikinci oğlu Fernan-

do sevinmişti, yakışıklı, açık görüşlü, seçkin ve sevdalı bir delikanlıydı, hemen dost olmamızı istedi, çok geçmeden herkes bizden söz etmeye başladı. Ağabeysi de beni sevmişti ama Don Fernando kadar yakınlık göstermedi hiçbir zaman. İyice sıkı fıkı olduğumuz ve dostlar arasında da sır diye bir şey bulunmayacağı için, kısa bir süre sonra, aşkından söz açtı bana. Babasının beyliğinde yaşayan, zengin bir çiftçinin kızını seviyordu. Öyle güzel, öyle akıllı, öyle ölçülü, öyle dürüst bir kızdı ki bu niteliklerden hangisinin ağır bastığını kimsecikler söyleyemezdi. Kız, bütün bu özellikleriyle Don Fernando'nun yüreğine yaman bir ateş salmıştı, sahip olabilmesi için, onunla evlenmekten başka çıkar yolu kalmamıştı. Don Fernando'nun dostluğundan pek hoşnuttum. Bunun için, en akla yakın nedenlerle, en kandırıcı örneklerle onu bu düşüncesinden caydırmaya çalıştım ama söz dinlemediğini görünce, gidip babasına, yani düke her şeyi bildirmeye karar verdim. Don Fernando, kıvrak zekalı kurnaz bir insandı, niyetimi sezmişti, çünkü evdeki yerimin beni, ailenin şerefini zedeleyecek nitelikte olan bu meseleyi babasına açıklamaya iteceğini biliyordu. O zaman, aklımı çelmek, konuşmama engel olmak üzere bana, tutulduğu bu amansız dertten kurtulmak için, birkaç ay buralardan uzaklaşmaktan başka çare kalmadığını söyledi, bu süreyi benimle birlikte geçirmek istiyordu. Düke, dünyanın en iyi atlarının satıldığı bizim kent pazarına gidip at alacağını söyleyecekti. Bu sözleri duyduğum an, sevinçten havalara uçtum, azıcık kararsız olsaydı, bunun gidermeye çalışırdım, çünkü bu yolculuk beni Luscinda'ma kavuşturacaktı. Kendisine hak verdiğimi, en iyi ilacın uzaklaşmak olduğunu, yokluğun en amansız

dertleri bile unutturduğunu söyledim, tasarısını gerçekleştirmesi için yüreklendirdim onu. Ama sonradan öğrendiğime göre, bana bu öneriyi yaptığı zaman, kıza sahip olmuştu bile, yalnız, böyle bir çılgınlığı öğrendiği zaman babasının göstereceği tepkiden korktuğu için, durumu açıklayacak bir fırsat kolluyormuş. Oysa gençlerin aşkı, zevkten başka bir erek gütmeyen, doyurulur doyurulmaz sönen bir iştah olduğu için —tabii bu türlü sevgiler doğanın çizdiği sınırı aşmaz, gerçek aşksa, sınır ınınır tanımaz— Don Fernando kıza sahip olur olmaz hızını yitirmiş, ateşi sönmüştü, arzularına gem vurabilmek üzere uzaklaşmayı önerirken bir yandan bana oyun oynuyor, bir yandan da bir daha kızla karşılaşmamak için, gitmeyi gerçekten istiyordu. Dük, oğluna izin verdi, bana da onunla birlikte gitmemi söyledi. Babamın evine döndük, Don Fernando burada şanına yaraşır biçimde karşılandı. Ben hemen Luscinda'yı görmeye koştum, zaten ne sönmüş, ne de sönecek olan duygularım, onu görünce daha bir alevlendi. Ama bu arada gösterdiği dostluğun içtenliğine inandığım ve ondan hiçbir şevimi saklamak istemediğim için, aşkımı Don Fernando'ya açtım. Luscinda'nın güzelliğini, çekiciliğini, aklını öyle övdüm, öyle göklere çıkardım ki bunca güzel ve kusursuz bir insanı tanıma isteği belirdi içinde ve heyhat! sonra da bu isteği yerine getirmeye razı oldum. Bir gece, mum ışığında her zaman konuştuğumuz basık pencerede sevgilimi gösterdim ona. Yalnız belden yukarısını görebildi ama bu, o güne dek karşılaştığı bütün güzellikleri unutturdu Fernando'ya. Ağzı dili tutuldu, kendinden geçti, kısacası, daha sonra göreceğiniz gibi, çılgınca aşık oldu. Talihsizliğe bakın ki kötü bir rastlantıyla, Luscinda'nın

bir mektubu geçti eline (ama bunu benden sakladı, yalnız Tanrı'yla kendisi bildi), kız, bu mektupta benden, kendisini hemen istememi, evliliğimizi çabuklaştırmamı rica ediyordu. Mektubu pek akıllıca, ölçülü ve sevgi dolu bulmuş, sonradan bana, bütün öteki kadınlardaki güzellik ve zekanın Luscinda'da toplandığını söyledi. Şunu itiraf edeyim ki pek haklı olan bu övgüler, Don Fernandon'un ağzında hiç hoşuma gitmediler. Korktum ondan, kaçmaya başladım, çünkü her fırsatta, hiç gereği yokken Luscinda'dan söz açıyor, bu da bende gizli bir, kıskançlık uyandırıyordu, Luscinda'nın o tertemiz kalbinden, bağlılığından kuşkulandığımı sanmayın. Bende bu talihsizlik varken, her şey olabilir diyordum da onun için... Don Fernando son derece meraklı bir insandı, yazışmalarımızın dürüstlüğünden zevk aldığını söyleyerek, benim Luscinda'ya, onun da bana yazdığı mektupları okumak istiyor, bunun için elinden geleni yapıyordu. Günün birinde şövalye romanlarından hoşlanan Luscinda benden *Amadis de Gaula'yı* istedi...

Don Quijote, şövalye romanı sözünü işitir işitmez Cardenio'nun lafını kesti ve şöyle dedi:

— Senyorita Luscinda'nın şövalye romanlarından hoşlandığını işin başında söyleseydiniz, aklının yüceliğini göstermek üzere başka bir şey eklemenize, başka bir övgüye ihtiyaç kalınayacaktı, böylesine güzel kitaplar okuduğuna göre muhakkak akıllıdır. Bunu belirttikten sonra, güzelliğine, aklına, değerine inanabilmemiz için başkaca bir kanıt gerekli değil, madem ki böyle bir beğenisi var, bence, dünyanın en güzel, en bilge kadınıdır. Ah, senyor! ona amadis *de Gaula'dan* başka, *Don Rugel de Grecia* adındaki güzel kitabı da gönder-

menizi isterdim, senyorita Luscinda hiç kuşkusuz, Daraida ile Garaya'yı, bilge çoban Darinel'i ve onun, büyük bir ustalık, zeka ve tatlılıkla söylediği güzelim eglogları da beğenecekti. Ama bir gün gideririz bu eksikliği, hem de çok yakında. Gerçi büyücülerin kötülüğü ve hasedi yüzünden elimden kaçırdım ama bize kadar gelirseniz, ele geçirebilmişsem size, ruhumun gıdası, varlığımın biricik eğlencesi olan üç yüz ciltlik kitaplığımı gösteririm, o zaman, adı geçen romanı da okuturuz sevgilinize. Ah, özür dilerim senyor, söz verdiğim halde lafınızı kestim ama şövalyelikten, şövalye romanlarından söz açıldı mı, güneş ışınlarının havayı ısıtması, aydan gelen ışınların da nemlendirmesi ne kadar olağansa, benim dilimi tutamamam da o kadar olağandır. Tekrar özür dilerim! Devam edin, lütfen. Çünkü hikayenizin asıl bundan sonrası önemli.

Bütün bu söylev boyunca, Cardenio başını önüne eğmiş, kara kara düşünmüş durmuştu, devam etmesi için Don Quijote'nin yaptığı iki üç uyarıya rağmen, ağzını açmadı, yerinden bile kıpırdamadı. Neyse, sonunda başını kaldırdı ve şunları söyledi:

— Hayır, hiçkimse beni bundan caydıramaz! Hiçkimse yapamaz bunu! Şu sözümün tersini söyleyecek bir tek budala yoktur yeryüzünde!.. Elisabat usta denen şu aşağılık herif, Kraliçe Madasima'yla yatıyordu işte!

— Aman yarabbim. İşte bu olamaz! diye bağırdı Don Quijote, öyle kızmıştı ki kendini tutamayıp araya girmişti. Dedikodu bu, büyük bir yalan, Kraliçe Madasima soylu bir hanımdı, onun gibi bir prensesin, diş söken bir herifle yatması düşünülemez. Bunu söyleyen, bir düztaban gibi yalan söylüyor, bunun böyle olduğunu, yaya ya da atlı, silahlı ya da silahsız, gece ya da gün-

düz, her isteyene kanıtlamaya hazırım.

Cardenio gözlerini dikmiş, Don Quijote'yi süzüyordu, çılgınlık nöbeti başlamak üzere olduğundan, hikayesine devam edecek halde değildi, Don Quijote de dinleyecek halde. Kraliçeye yapılan saldırı öylesine sinirini bozmuştu. Hey ulu Tanrım! Sanki söz konusu kraliçe, kendi yavuklusuymuş gibi, heyecanla savunuyordu onu, şu şeytan götüresice kitaplarına böylesine tutkundu işte.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Cardenio'nun nöbeti tutmak üzereydi, kendisine yalancı ve alçak dendiğini duyunca, pek bozuldu. Ayağının dibindeki bir taşı kaptı ve Don Quijote'nin göğsüne indirdi, şövalye sırtüstü yere yıkıldı. Sancho Panza, efendisinin durumunu görünce, yumruğunu sıkıp çılgın delikanlının üstüne yürüdü ama beriki onu pek kötü karşıladı, bir yumrukta yere serdi, sonra göğsüne çıktı, keyfince tepindi. Sancho'yu kurtarmaya gelen keçi çobanı da ağzının payını aldı, bizim hırpani, ikisini de bir güzel patakladıktan sonra sakin sakin ormana daldı, gözden kayboldu.

Derken Sancho doğruldu, böyle yok yere pataklanmanın kızgınlığı içinde keçi çobanına çatmaya, adamı, bu herifin çılgınlıklarından kendilerine söz etmemiş olmakla suçlamaya başladı, bilseydik, daha dikkatli davranırdık, dedi. Çoban da ben sizi uyardım, dinlemediyseniz suç benim değil, dedi. Sancho bağırdı, çoban karşılık verdi, derken kapıştılar ve öyle bir yumruklaşmaya başladılar ki Don Quijote araya girmeseydi, birbirlerini paralayacaklardı.

Sancho, keçi çobanının yakasına yapışmış, efendisine:

— Bırakın beni sayın Solgun Yüzlü Şövalye diye bağırıyordu, bu herif de benim gibi köylü, şövalye falan değil. Şöyle bir güzel haddini bildireyim hınzıra.

— İyi ama, dedi Don Quijote, başımıza gelenlerde onun suçu yok ki.

Onları yatıştırdı, sonra çobana, Cardenio'yu bulmanın mümkün olup olmadığını sordu, çünkü hikayenin arkasını pek merak ediyordu. Keçici, daha önce de söylediği gibi, nerede yatıp kalktığını bilmediğini ama eğer bir süre buralarda kalırsa mutlaka rastlaşabileceğini söyledi. Eninde sonunda uslu ya da deli çıkar gelirdi.

XXV. BÖLÜM

Sierra Morena'da Manchalı Yiğit Şövalyenin Başına Gelen Garip Şeyler, Kara Şövalyenin Çilesine Öykünüşü

Don Quijote keçi çobanına veda etti, Rocinante'ye atladı, Sancho'ya da ardından gelmesini söyledi, beriki istemeye istemeye yerine getirdi bunu. Böylece, ormanın, daha vahşi bölgelerine doğru yola koyuldular.

Sancho, efendisiyle konuşmamaya dayanamaz olmuştu ama buyruğunu çiğnememek için, konuşmaya ilk onun başlamasını bekliyordu. Sonunda sessizlik canına tak etti:

— Senyor Don Quijote, dedi, rica ederim, beni kutsayın ve bırakın evime döneyim, çoluğuma, çocuğuma kavuşayım, dilediğim gibi konuşup söyleşeyim, şu ıssız yerlerde gece gündüz ardınızdan koşup da dilediğim gibi gevezelik edememek, diri diri mezara girmek gibi bir şey oluyor. Aisopos zamanındaki gibi, bari hayvan-

lar konuşabilseydi, yine neyseydi. Eşeğime[1] aklımdan geçenleri anlatır, rahatlardım. Ömrü billah macera peşinde koşmak, tekme tokattan, havaya fırlatılmaktan, yumruktan, taş yağmurundan başka bir şey bulamamak ve bütün bunlara, gık diyemeden katlanmak olacak iş değil.

— Ne demek istediğini çok iyi anlıyorum diye karşılık verdi Don Quijote, diline vurduğum kilidi kaldırmamı istiyorsun. Peki kaldırdım gitti. Ne istersen söyle, yalnız unutma, bu izin, ormandan çıkana kadardır.

— Tamam, dedi Sancho. Bütün iş şu an konuşabilmemde ondan sonrası için Allah kerim. Kopardığımız izinden yararlanmak üzere hemen söze başlayalım. Söylesenize bana senyor, şu Kraliçe *Magasima* mıdır nedir, ondan yana çıkarak neden lafa karışırsınız acaba?.. Ya berberle aralarındaki dostluktan size ne? Karışmasaydınız, çılgın delikanlı hikayesine devam edecek, bizler de taştan, sopadan, yumruktan, kurtulmuş olacaktık.

— Ah Sancho, Kraliçe Madasima'nın benim gözümde ne büyük bir insan olduğunu bilseydin, eminim, sen de bu hakaretin çıktığı ağzı dağıtmamak için büyük bir sabır gösterdiğimi kabul ederdin, çünkü bir kraliçenin çıkıkçının biriyle yattığını söylemek, hatta yalnızca düşünmek, koskoca bir hakarettir. Aslında şu deli oğlanın sözünü ettiği Elisabat Usta, kraliçeye hekimlik ve kahyalık eden, akıllı uslu bir insandı ama kraliçenin onunla yattığını düşünmek, en ağır cezayı gerektiren, büyük bir zırvopluktur. Ayrıca, Cardenio'nun o sırada ne dediğini bilmeyecek kadar tozuttuğuna da kuşku

[1]Yazarın dalgınlığı. Şu anda eşeksizdir Sancho.

yok. Hatırlarsan, bunu söylerken aklı başında değildi.

— İyi ya işte! Ben de size bunu anlatmaya çalışıyorum, bir delinin sözlerine kulak asmamak gerekirdi diyorum. Düşünün bir, taş yolunu şaşırmasaydı da karnınıza değil, başınıza gelseydi, haliniz nice olurdu? Hem de Tanrı layığını versin, sırf güzel bir hanımı savunacağız diye... Ondan sonra ayıkla pirincin taşını!.. Cardenio'ysa, deliyim diyerek, kolayca yakayı sıyıracaktı bu işten.

— Gezginci şövalyelerin görevi, mevkilerine falan bakmadan, bütün kadınların onurunu korumaktır, hem çılgınlara, hem akıllılara karşı. Hele, yüce niteliklerinden ötürü özel bir saygı beslediğim Kraliçe Madasima gibi önemli kadınların onurunu... O, çok güzel oluşu bir yana, bir sürü üzücü olay karşısında büyük bir bilgelik ve sabır göstermiştir, bu sıkıntılara katlanmasında Elisabat Usta'nın varlığı ve öğütleri hayli yararlı olmuştur. Bilgisiz, kötü niyetli Cardenio da işte bu yüzden onların aşk hayatı yaşadıklarını ileri sürdü ama böyle diyenler ya da düşünenler, düpedüz yalan söylüyorlar, ben de bunu bilir, bunu söylerim.

— Ben ne böyle bir şey diyor, ne de düşünüyorum. Bu, ikisinin bileceği bir iş. İnsan yatağını nasıl yaparsa, öyle yatar. Birlikte yaşadılarsa da yaşamadılarsa da bunun hesabını Tanrı'ya vermişlerdir. Ben garip bir köylüyüm, aklım ermez böyle şeylere, başkalarının işine burnumu sokmaktan da hoşlanmam. Alışverişte aldanıp aldanmadığını bilmek, parayı verene düşer. Bense, şu dünyaya çıplak geldim, hâlâ da çıplağım, hiçbir şey kazanmadım ki yitireyim. Elin yaptıklarından bana ne? İnsanlar her şeyi büyütürler. Ayrıca, tarlaya kapı konur mu? Tanrı hakkında bile kötü konuşuluyor,

insanlar hakkında mı konuşulmayacak? Elin ağzı torba değil ki büzesin!

— Hay Allah bana sabır versin! Yine saçmalıklar yumurtluyorsun! Bizim konuştuklarımızla, şu atasözü yağmuru arasındaki ilgi ne? Yalvarırım sus, Sancho! Sen eşeğini tımar etmeye bak, aklının ermediği işlere karışma. Şunu da kafana iyice sok ki yaptığım, yapmakta olduğum ve yapacağım her şey akla, şövalyelik yasalarına uygundur ve bu yasaları, gelmiş geçmiş şövalyelerin hepsinden daha iyi bilirim.

— Bak hele! Şu Allah'ın dağında yol iz bilmeden, bulduğumuz an, hikayesinin arkasını anlatmak bir yana, sizin kafanızı, benim de kaburgalarımı kıracak, bir vuruşta hesabımızı görecek bir çılgının peşine düşmemiz de şövalyelik gereği demek?

— Kes sesini, Sancho! Şunu bil ki niyetim yalnız bu çılgını bulmak değil, şu dağlarda bana, dünyanın dört bir yanını tutacak bir ün sağlamak üzere, bir şövalyeyi şövalye yapan büyük işlerden birini başarmak istiyorum.

— Çok tehlikeli bir iş mi bu, senyor?

— Hayır diye karşılık verdi Solgun Yüzlü Şövalye ama bakarsın, şeş atalım derken, beş gelmiş! Her şey sana bağlı.

— Bana mı bağlı!

— Evet! Göndereceğim yerden çabucak gelirsen, acılarım sona erecek, ünüm dünyayı tutmaya başlayacak. Seni daha fazla merakta bırakmak istemem. Bak Sancho amadis de Gaula, yeryüzünün en kusursuz şövalyelerinden biriydi. Hayır, hayır, «biriydi» sözü yanlış. Yaşadığı çağda bir o vardı, en birinci, biricik şövalye oydu. Ah! Belianisler ve daha başkaları ne özenirler ona

yetişmeye! Çok yazık zavallılara! Kalıbımı basarım ki boşuna çabalıyorlardı. Ayrıca şunu da bilmiş ol ki kendi alanında üne ermek isteyen ressam, büyük ustaların eserlerini yansılamaya çalışır ve bu kural, uygarlığı, meydana getiren bütün sanatlar, bütün uğraşlar için geçerlidir. Bu yüzden, ihtiyatlı ve bilge bir insan gibi davranmak isteyen herkes, kendine bir örnek seçer. Başardığı işler, Homeros'ça, bilgeliğin ve ihtiyatın canlı simgesi diye gösterilen Ulysses[1] ya da bir oğlun babasına göstereceği sevginin, yiğit kumandanların sahip olduğu keskin görüşlülüğün simgesi diye önümüze çıkarılan Vergilius'un Aeneis'i böyledir işte. Bu ozanların her biri, eserindeki kahramanı olduğu gibi değil, ileriki kuşaklara örnek olacak biçimde olması gerektiği gibi çizmiştir. Amadis de işte böyle, yiğit ve sevdalı şövalyelerin kutbu, çobanyıldızı, güneşi olagelmiştir, aşk ve şövalyelik sancağı altında toplanan biz gezginci şövalyeler, onun yolundan gitmek zorundayızdır. Bunun için, dostum Sancho, şurası çok açık ki onun yolunu en iyi izleyen gezginci şövalye, en kusursuz şövalye olacaktır. Büyük Amadis'in ihtiyatlılığını, yürekliliğini, değerini, sabrını ve aşkının büyüklüğünü en iyi ortaya koyan şeylerden biri, yavuklusu Oriana tarafından hor görüldüğü zaman, Kara Şövalye adıyla, Yoksul Kaya'ya gidip çileye yatışıdır, Kara Şövalye adı da seçtiği yaşama biçimine uygun düşüyordu. Şimdi, onun gibi çileye yatmak, benim için de devleri ikiye biçmekten, yılanların kafasını uçurmaktan, canavarları gebertmekten, orduları dağıtmaktan, donanmaları batırmaktan çok daha kolaydır. Bulunduğumuz yer de elverişli olduğuna göre, bu fırsatı kaçırmak, akılsızlık olur.

[1]Yun. *Odysseus.*

— İyi ama, senyor, ne yapacaksınız bu ıssız yerde?

— Amadis gibi yapacağım, umutsuz, aklı başından gitmiş, öfkeli bir adam rolü oynayacağım dedim ya canım! Bir de sevgilisi güzel Angelica'nın Medoro'yla kendisini aldattığını sezen ve bir çeşme başında bunun kanıtlarını bulan Orlando gibi yapacağım, sevgilisinin hainliğini anlayınca çılgına dönmüş, ağaçları kökünden sökmüş, kaynakların altını üstüne getirmiş, sürüler dağıtmış, çobanları öldürmüş, kulübelerini yıkmış, evlerini yerle bir etmiş, kısrakları aşırmış, bunun gibi, unutulmayacak bir sürü şey yapmış. Gerçi ben, Roldan, Orlando ya da Rotolando'nun (böyle üç adı vardı), yaptığı, söylediği, düşündüğü her zırvayı tekrarlamayacağım ama hiç değilse işin özünü almak, ona benzer bir taslak çizmek istiyorum, belki de böyle tehlikeli çılgınlıklara kalkışmayan, yalnız gözyaşı ve kederle üne eren Amadis gibi davranmakla yetinirim.

— Senyor, bana kalırsa, o dediğiniz çılgınlıkları yapan ya da çileye yatan bu şövalyelerin elinde belli bir neden vardı, peki ya sizin, çıldırmanız için ne gibi bir sebep var acaba? Hangi kadın size hor baktı? Tobosolu Dulcinea hanımın sizi bir Mağripli ya da Hıristiyan'la aldattığına emin misiniz, elinizde kanıt var mı?

— Hah! Bütün mesele de burada işte! Benim durumumun özelliği bu, bir gezginci şövalyenin, haklı bir nedenle çıldırması olağandır ama yok yere tozutmak, yavuklusuna, gerekirse neler yapabileceğini göstermek demektir. Ayrıca, ömrümün biricik kadını olan Dulcinea'dan uzun süre ayrı kalışım yeterli bir neden değil mi? Çoban Ambrosio'nun dediklerini duymuştum. Sevgilinin yokluğu, acıların en büyüğüdür. Onun için, sevgili Sancho, böylesine ender, böylesine mutlu ve

yeni bir öykünmeden beni vazgeçirmek için boşuna çabalama. Şu andan sonra çılgınım ben ve sen, senyora Dulcinea'ya yollayacağım mektubun karşılığını getirene dek öyle kalacağım. Eğer bu karşılık, gösterdiğim bağlılığa yaraşır biçimdeyse, hemen çılgınlığa da çileye de son veririm. Yook, değilse, hepten çıldırırım, bir kez çıldırdım mı da hiçbir şey hissetmez olurum. O zaman, yavuklumun vereceği karşılık, getireceğin haber ne olursa olsun kararsızlık ve kaygı duymam. Aklım başımdaysa, getireceğin mutlu habere sevinirim, çılgınsam vereceğin kötü haberi farketmem bile. Ha, aklıma gelmişken sorayım, Mambrino'nun sihirli tolgasını sakladın mı Sancho? Şu alçak herif, parçalamak üzere taşa çaldıktan sonra, onu senin aldığını görmüştüm, adam, dileğini yerine getiremedi. Bu da gösteriyor ki dediğim gibi, sihirli bir başlıktır.

— Bakın, Solgun Yüzlü Şövalye, dediğiniz şeylerin bir kısmına hiç mi hiç aklım yatmıyor. Onları duyunca, bütün şu şövalyelik, krallık ve imparatorluk fethi, ada valiliği falan gibi şeylerin masal olduğuna, hava cıva, palavra, yalan olduğuna inanıyorum. Bir insanın, tıraş tasına Mambrino'nun tolgası dediğini, dört beş gün sonra bile yanılgısını farketmediğini görüp de onun kafadan çatlak olduğuna karar vermemek mümkün mü? Korkmayın, tas, yamru yumru halde heybemde Tanrı yardım eder de çoluğuma çocuğuma kavuşursam, tıraş olurken kullanacağımı onu.

— Bana bak Sancho, sen, az önce adını andığın Tanrı üstüne yemin ederim ki yeryüzünün en kalın kafalı seyisisin. Bunca zamandır yanımdasın, hâlâ, gezginci şövalyelerle ilgili şeylerin ters, çılgınca, saçmasapan ve korkulu bir düş gibi olduğunun farkında değilsin. Hayır,

hayır, işin aslı böyle değil, bir sürü büyücü var aramızda bunlar, bize yardım etmek ya da zarar vermek isteyişlerine göre, her şeyi bildikleri gibi düzenliyorlar. Senin tıraş tası sandığını bana Mambrino'nun tolgası gibi, başka şeyleri de buna benzer değişimler içinde gösteren, işte bu. Beni koruyan büyücünün ileri görüşlülüğüne hayranım doğrusu. Şu sahici tolgayı, herkesin tıraş tası sanmasını sağlamış, yoksa, yeryüzündeki birkaç değerli şeyden biri olan bu sihirli başlık yüzünden, herkes ardıma düşerdi. Oysa, şu bayağı görünüşüyle, hiçkimse ondan kuşkulanmıyor, şu herif, ne iyi etti de kırmaya çalıştıktan sonra alıp götürmedi onu! Sende kalsın dostum, şimdilik ihtiyacım yok. Orlando'dan çok Amadis'e öykünmek istediğime göre, tam tersine, üstümdeki zırhı da çıkarmalı, anadan doğma, çırılçıplak kalmalıyım.

Böyle konuşurlarken, tam bu iş için hazırlanmışa benzeyen, yüksek bir kayanın dibine geldiler. Kayanın yamacında durgun bir derecik akmakta, yemyeşil ve verimli bir çayırı dolanıp gitmekteydi, görünüm, bizimkileri büyüledi. Bir yığın vahşi ağaç, bitki ve çiçek, alanı cennete çevirmişti. Solgun Yüzlü Şövalye, çilesini işte burada çekmeye karar verdi, sayıklar gibi konuştu:

— Hey ulu Tanrım! Başıma gelen felaketlere ağlamak üzere işte burayı seçtim, gözyaşlarımın dalgalandıracağı dere de burada ta ciğerimden kopan sürekli ahlar, işte şu ağaçların yapraklarını kıpırdatacak ve ey sizler! Buraların hakimi kır tanrıları, neredeyseniz çıkın gelin, uzun bir ayrılıkla hayali bir kıskançlık yüzünden, insani güzelliklerin tümünü kendinde toplamış, nankör bir dilberin katı yürekliliğine ağlamak üzere şu ıssız yere gelen mutsuz aşığın yakınmalarına

kulak verin! Ey ormanların derinliklerinde yaşayan Nympheler (periler), siz de gelin benimle birlikte ağlayın ya da hiç olmazsa, beni dinleyin! Hiçbir karşılık beklemeden size aşık olan, tüy gibi hafif, şehvet düşkünü Satyrler dinginliğinizi bozmasın! Ve sen ey Tobosolu Dulcinea! gecelerimin yıldızı, acılarının kaynağı, pusulam, talih yıldızım, gel bak yokluğun beni ne hallere düşürdü, bunca bağlılık seni bana getirsin artık! O zaman Tanrı, senin de dileklerini gerçekleştirsin! Ey kimsesiz ağaçlar, bundan sonra yalnızlığıma eş olacaksınız, varlığım sizi rahatsız etmiyorsa, dallarınızı hafifçe sallayarak bunu bana bildirin ve sen, seyisim, iyi ve kötü günlerimin sevimli yoldaşı, bütün bunlara sebep olan haine anlatmak üzere, yapacağım şeyleri belleğine iyice yerleştir.

Bunları dedikten sonra attan indi, eyeri ve dizginleri söktü, eliyle sağrısına bir tokat atıp saldı Rocinante'yi:

— Ey bahtı kara hayvan, harika maceraların kahramanı, efendin özgür değil, sen ol bari! Nereye istersen git. Ne Astolfo'nun Hipogrifo'su (kartal başlı at), ne de ünlü Frontino seninle yarışamaz.

— Eh diye bağırdı Sancho, beni, karakaçanın semerini çözme zahmetinden kurtaran adamdan Tanrı razı olsun! Oysa, zavallı hayvan ne kadar da hoşlanacaktı bu dostça okşayışlardan ve övgülerden! Ama burada olsaydı, semerinin falan çıkarılmasına izin vermezdim doğrusu, onun bu aşk ve umutsuzluk masallarıyla hiç ilgisi yoktur çünkü, efendisi benim ve ben ne birine, ne ötekine düştüm bugüne dek. Yalnız, sayın Solgun Yüzlü Şövalye, gerçekten çıldırdıysanız ve ben gerçekten Toboso'ya gidip geleceksem, Rocinante'yi tekrar

eyerlesek de benim karakaçanın yerine koysak daha iyi olmaz mıydı? Böylece vakit kazanırdım. Yayan gidersem, ne zaman varacağımı, kaç günde döneceğimi Allah bilir, pek beceriksiz bir yayayımdır ben.

— Nasıl istersen öyle yap Sancho, hiç fena fikir değil bu dediğin. Üç gün sonra yola çıkacaksın, bu üç gün içinde yavukluma anlatabilmen için, aşkı uğrunda neler yapabileceğimi görmeni istiyorum.

— Aman senyor, şimdiye dek gördüklerimden öte ne görebilirim ki?

— Oo! Daha bir şey görmedin sen! Üstümü başımı paralamadım, silahlarımı yere çalmadım, kafamı taşlara vurmadım, yani seni hayran bırakacak bir sürü şeyi yapmadım daha.

— Aman senyor, Tanrı aşkına başınızı kayalara vururken dikkatli olun, vurduğunuz yerde kalabilir, bu da daha ilk elde bütün şu çile işine son verebilir. Bana sorarsanız, ille de gerekliyse, daha önce yaptıklarınız da birer palavra, çalım olduğuna göre, kafanızı taşa değil, su ve benzeri yumuşak şeylere, örneğin bir pamuk torbasına vurun, isterseniz sonra, senyora Dulcinea'ya yine, başınızı elmastan daha sert kayalara çaldığınızı söylersiniz.

— Sancho dostum, iyi niyetinden ötürü teşekkür ederim sana. Yalnız, şunu bilmelisin ki bütün bunlar şaka değil, çok ciddi işler. Zaten başka türlüsü de şövalyelik yasalarına aykırı düşer, o yasalar bize, yalanı kesinlikle yasaklamıştır, yalan söyleyen, şövalyelikten atılır. Oysa bir işin yerine başka bir şey yapmak, düpedüz yalancılıktır. Bu yüzden, kafa vuruşlarım gerçek, sert, elle tutulur, yalansız dolansız, hilesiz hurdasız olmalıdır. Hatta, en kötü ihtimali düşünerek, büyük bir talihsizlikle ila-

cımızı yitirdiğimize göre, yaralarım için sargı bırakmalısın bana.

— Eşeği yitirmemiz daha büyük bir talihsizlik oldu, çünkü sargı da her şey de onun sırtındaydı, yalnız, rica ederim, bir daha şu Allah'ın cezası ilaçtan söz açmayın. Adını duyar duymaz içim dışıma dönüyor. Ayrıca, bir ricam daha var. Çılgınlıklarınızı göstermek için koyduğunuz şu üç günlük süreyi de geçmiş sayın. Ben, bütün yapacaklarınızı görmüş, yargısını vermiş gibiyim. Senyoraya istediğinizden âlâsını anlatırım, siz hemen şu mektubu yazıp beni yolcu edin. Çabucak geri dönüp sizi bu Arafat'tan kurtarmak istiyorum.

— Sen buna Arafat mı diyorsun? Cehennem demelisin, cehennem! Hatta daha, da beteri yeryüzünün en kötü yeri bu!

— Cehennem meselesini karıştırmayın, işittiğime göre, *nula es retencio* imiş.

— Hiçbir şey anlamıyorum söylediklerinden, ne demek bu *retencio*?

— *Retencio,* insan bir kez cehenneme düştü mü, bir daha çıkamaz demek. Ama ben sağ kaldıkça sizin başınıza böyle bir şey gelmeyecek. Rocinante'ye binip mahmuzlamaya başladım mı, nasıl olsa senyora Dulcinea'nın yanına varacağım, yaptığınız aptallık ve çılgınlıkları (aslında her ikisi de birdir ya) anlatacağım, hem de öyle bir anlatacağım ki ilk anda bir meşe kadar sert olsa bile, pamuk gibi yumuşatacağım onu ve o tatlı, bal gibi cevabını alır almaz, kuş gibi uçup geleceğim, daha çok cehennemi andıran şu Arafat'tan kurtaracağım sizi. Demek ki her şeye rağmen cehennem değil burası, çünkü insan, daha önce de söylediğim gibi, cehennemden kurtulamaz, sakın tersini söylemeye kalkmayın.

— Doğru, doğru ya, mektubu nasıl yazacağız?

— Yaa! Hele şu bizim sıpaları?...

— Hallederiz şimdi bütün bunları. Elimde kağıt kalem bulunmadığına göre, eskiler gibi, ağaç yaprakları ya da balmumu levhaları üstüne yazınam gerekiyor ama şu anda bu da kağıt bulmak kadar zor galiba. Hah, Cardenio'nun defteri var. Pekâlâ işimizi görür. İlk varacağın kasabada öğretmenin birine temize çektirirsin onu, öğretmen bulamazsan, papaz olsun ama sakın bir mahkeme katibine yazdırma, çünkü sonra, şeytan gelse içinden çıkamaz.

— Peki imza işini n'edeceğiz?

— Amadis'in mektupları imzalı değildi.

— Tamam öyleyse, yalnız, eşek bağışının imzalanması gerek. Mektubu başkasına yazdırırsan, imza düzmece derler, bizim eşekler de suya düşer.

— Eşek bağışı için deftere bir imza atarız, yeğenim bu imzayı görünce, hiç güçlük çıkarmadan dileğini yerine getirir. Aşk mektubuna gelince, şöyle bitirtirsin: «Ölene *dek kulunuz olan, Solgun Yüzlü Şövalye.*» Yazının yabancı elden çıkması da hiç önemli değil, çünkü, hatırladığım kadarıyla, Dulcinea'nın okuma yazması yoktur, bütün ömrünce, ne benden, ne başkasından mektup almış, ne de yazımı görmüştür. Aşkımız, başından beri duygusaldır, bakışmalardan öteye geçmemiştir. Üstelik, bu bakışmalar bile çok seyrek olmuştur, şu ölümlü gözlerimin feri oluşundan bu yana, yani on iki yıl içinde topu topu dört kez gördüm onu, onunsa beni fark bile etmediğine kalıbımı basabilirim. Babası Lorenzo Corchuelo ile anası Aldonza Nogales çok geri kafalı insanlardır, büyük bir titizlikle ve kaç göç içinde büyütmüşlerdir kızlarını.

— Hele! Hele! Tobosolu Dulcinea, Lorenzo Corchuelo'nun, yani Aldonza Lorenzo'nun kızı demek?...

— Ta kendisi! Ama bütün evrenin kraliçesi olmaya layık insandır.

— Bilirim, bilirim! Köydeki en güçlü oğlanlar kadar cirit atar. Hay Allah! Hiç de soğuk, çekingen kız değildir hınzır, neşelidir, eti budu yerindedir, ister gezginci olsun, ister olmasın, değil şövalye, kim isterse koşa koşa gider. Hey gidi kaltak hey! O ne boy pos, o ne ses! Bakın anlatayım size. Bir gün, yarım fersah ötede çalışan uşaklarını çağırmak zorunda kaldı, köyün en yüksek kulesine çıktı, bağırdı. Adamlar, kulenin dibindeymiş gibi açık seçik duydular söylediklerini. Ama, en iyi yanı, hiç naz etmez. Şakacı mı şakacıdır, herkesle dalga geçer, hiçbir şeye aldırmaz. Oh! İnanın bana sayın Solgun Yüzlü Şövalye, uğrunda ne kadar çılgınlık etseniz azdır, hatta, iyice umutsuzluğa kapılıp kendinizi assanız bile, herkes sizi haklı bulur. Hay Allah, bilseydim, çoktan yola çıkardım, çünkü nicedir görmedim, onu, epey değişmiştir herhalde güneş, açık hava, kır yaşamı kadınların cildini bozar azıcık. Size bir şey itiraf edeyim mi senyor? Hayal içinde yaşamışım ben şimdiye dek. Senyora Dulcinea'yı, aşık olduğunuz bir prenses falan sanıyordum, yolladığınız değerli armağanlara, Vizcayalıya, kürek mahkumlarına bakarak, hiç değilse soylu bir hanım diye belliyordum, ayrıca, ben seyisiniz değilken kim bilir neler yolladınız kendisine? Yalnız, meseleyi şöyle enine boyuna düşünürsek, yendiğiniz ya da yeneceğiniz adamların gelip ayağına kapanması ne anlatır senyora Aldonza Lorenzo, şey yani, Tobosolu Dulcinea'ya? Bir de bakarsınız yün eğirdiği ya da dibekte bulgur dövdüğü sırada yanına varmışlar, onu böyle bayağı

işlerle uğraşırken görünce, canları sıkılabilir, kız da hem sizinle, hem de yolladığınız adamlarla alay edebilir.

— Yüz kere söyledim, Sancho, gevezenin birisin, kafanın kalınlığına bakmadan, kurnazlık etmeye kalkarsın. Ama senin budalalığının, benim aklımın derecesini göstermek üzere, bir hikaye anlatayım da dinle:

Güzel, genç, zengin, geniş görüşlü, özellikle de becerikli bir dul, papaz adayı sağlam yapılı ama bodur bir oğlana tutulmuş. Oğlanın bulunduğu manastırın başkanı bu meseleyi öğrenmiş, bir gün, dulu köşeye çekmiş, kardeşçe bir uyarmış: «senyora, sizin gibi güzel, ince, varlıklı bir hanımın, şu zavallı, kabasaba, hiçbir niteliği olmayan şapşal delikanlıya tutulmasına pek şaştım doğrusu, haksız da değilim çünkü burada daha bir sürü öğretmen, öğrenci ve teoloji doktoru var, bir sepet içinden armut seçer gibi, hepsine bakıp, şunu beğendim, bunu beğenmedim diyebilirdiniz.» Bunun üzerine dul, kurnaz ve işveli bir gülümsemeyle şöyle karşılık vermiş: «Çok yanılıyorsunuz, sayın peder, şu aptal görünüşlü oğlanı seçmekle hata ettiğimi sanıyorsanız, hâlâ kafayla düşünüyorsunuz demektir. Çünkü o, benim ihtiyacım olan felsefeyi en az Aristo kadar, hatta ondan da iyi biliyor.» Senin anlayacağın, Sancho, Tobosolu Dulcinea da kendisinden isteyeceğim şeyi, yeryüzündeki en büyük prenses kadar iyi biliyor. Uydurma isimlerle kadınlara övgüler yağdıran ozanlar, övdükleri bütün kadınlarla yattılar mı sanıyorsun? Amarilisler, Filisler, Silvialar, Dianalar, Galateialar, Filidalar ve adları kitapları, şiirleri, sahneleri, berber dükkanlarını dolduran daha bir yığın kadın, etten kemikten yapılma, gerçek kadınlar mıydı, kendileri için türkü

düzen adamlarla yattılar mı? Elbette, hayır, bunlar, yazarların uydurduğu, şiirlerine konu bulabilmek, kendilerini aşk ustası, bütün güzelleri çılgına çeviren adamlar diye gösterebilmek üzere kafalarında yarattıkları hayali kişilerdir. Onun için, iyi yürekli Aldonza Lorenzo'nun güzel ve dürüst bir kız olduğunu bilmek yetişir bana. Soy sop meselesininse hiç önemi yok, çünkü hiçkimse kalkıp da ona bilmem ne nişanı takmaya gitmeyecek. Bana gelince, dünyanın en soylu prensesi sayıyorum kendisini. Sevgi, özellikle iki şeye dayanır, bilmiyorsan öğreteyim sana. Temiz bir ad ve güzellik, her ikisi de Dulcinea'da bol bol var. Hiçkimse onun kadar çekici değil, dürüstlük dersen, pek az kadın onunla bu konuda yarışabilir. Sözün kısası, bütün şu saydıklarımın, ne eksik, ne artık, tamamı tamamına doğru olduğunu kabul ediyorum ben. Hayalimde ona, gerek soyluluk, gerek güzellik yönünden, tam istediğim gibi görüyorum. Ne Güzel Helena, ne Lucrecia, ne de Antik Çağ'ın her hangi bir kadını onunla aşık atabilir. İster Yunan, ister Latin ya da barbar olsun. Herkes dilediğini söylesin, gönül işinden anlayamayanlar beni suçlasa bile, anlayanlar haklı bulacaktır.

— Senyor, tepeden tırnağa haklı olduğunuzu, büyük bir eşeklik ettiğimi kabul ediyorum... Bak şimdi, şu eşek lafı da nasıl çıktı ağzımdan? Asılan adamın evinde ipten söz edilmezmiş. Neyse senyor, verin şu mektubu da yolumuza gidelim. Daha fazla durmaya gelmez.

Don Quijote defteri aldı, bir köşeye çekildi, özene bezene yazmaya başladı.. Bitirince Sancho'ya seslendi, yolda yitirmesi ihtimaline karşı, ezberlesin diye birkaç kez okumak istediğini söyledi. Onlarda bu talihsizlik varken, her şey beklenirdi.

— Senyor, dedi Sancho, öyleyse, birkaç kez yazın onu deftere. Gerçi büyük bir dikkatle saklayacağım ama tıpatıp aklımda tutacağımı sanmak çılgınlık olur, çoğu kez kendi adımı bile unutuyorum ben. Neyse, okuyun hele, bayılırım aşk mektuplarına. Kim bilir ne güzeldir!

— Dinle öyleyse, dedi Don Quijote.

«Pek yüce ve ulu hanımefendi.

Ey Tobosolu Dulcinea, yokluğunun acısını yüreğinin ta derinliklerinde duyan insan, kendisi hasta olduğu halde sağlık dilekleri yolluyor sana. Güzel gözlerin bana hâlâ hor bakacaksa, beni küçük görmeye devam edeceksen, bana değer vermeyeceksen, çok sabırlı bir insan olmama rağmen, artık bu acıya dayanamayacağım. Yıkıcı olması bir yana, çok uzun süredir devam ediyor çünkü. Ey nankör sevgili, ey tatlı düşman, seyisim Sancho, aşkın yüzünden düştüğüm durumu anlatacak sana. Yardım etmek istersen, her dediğini yapmaya hazırım, yoksa, başının çaresine bak, ben de kendi canıma kıyacağım, böylece, hem senin o katı kalbine, hem de kendi isteğime uygun davranmış olacağım.

Ölene dek senin olan»

— Rahmetli babamın başı üstüne yemin ederim ki diye bağırdı Sancho mektup bitince, şimdiye dek dinlediğim en güzel name bu. Vay canına! Söylemek istediğiniz şeylerin hepsini nasıl da güzelce söylüyorsunuz, senyor! Hele şu imza şu *Solgun Yüzlü Şövalye* lafı! İnanın, senyor, şeytanın ta kendisisiniz siz! Her şeyi biliyorsunuz!

— Bizim meslekte, her şeyi bilmek gerekir diye karşılık verdi Don Quijote.

— Peki öyleyse, diye devam etti Sancho, şimdi de öteki sayfaya, sıpaları bana bağışladığınızı yazın ve açık seçik imzalayın ki görünce tanıyabilsinler.

— Hay hay, dedi Don Quijote.

Yazıp bitirdikten sonra, bunu da okudu:

«Sevgili yeğenim,

Bu kağıdı alınca, seyisim Sancho Panza'ya, evde bıraktığım, bakmakta olduğunuz beş sıpadan üçünü verin lütfen, kendisine verilmesini istediğim bu üç sıpa, burada nakit olarak aldığım ve şu mektupla tamamı ödenecek borcun karşılığıdır. Bu belge, içinde bulunduğumuz yılın yirmi iki Ağustos'unda Sierra Morena ormanlarının göbeğinde düzenlenmiştir.»

— Güzeel! dedi Sancho. İmzalayın lütfen.

— İmza istemez diye karşılık verdi Don Quijote, parafım yeter. Hatta, yalnız üç sıpa değil, üç yüz sıpa için...

— Sözünüze güveniyorum. Rocinante'yi eyerlemek üzere izninizi dilerim, beni yolcu etmeye hazırlanın, yapacağınız zırvaları görmeden, hemen hareket etmek niyetindeyim çünkü. Onları öyle bir anlatacağım ki yavuklunuz, daha fazlasını gereksiz bulacak.

— Yoo, hiç değilse, şöyle çırılçıplak, bir iki düzine numaramı görmelisin, çünkü elzem bu, hem, çok çok yarım saatini alır, onları gördükten sonra, kendi ekleyeceklerin konusunda daha rahat olursun, ayrıca, hiçbir zaman benim yapmayı düşündüğüm kadarını bulup anlatamayacağına eminim.

— Ama senyor! Tanrı aşkına, çıplak görmeyeyim sizi! Çok dokunur çıplaklık bana, kendimi tutamaz ağlarım mutlaka. Zaten dün, sabaha dek eşeğim için ağladım, kafam çatlıyor, yeni gözyaşlarına dayanamam gayri. İlle

de bir iki çılgınlığınızı görmemi istiyorsanız, şöyle en kestirme yoldan ve giyinik, ilk aklınıza gelenleri yapın, olsun bitsin. Üstelik, bütün bunlar gereksiz benim için, daha önce de söylediğim gibi, şu çılgınlıkları yapmaktan vazgeçerseniz, hem dönüşümü, hem de efendimizin sabırsızlıkla bekleyeceği ve layık olduğu iyi haberleri getirmemi çabuklaştırırsınız. Zaten senyora Dulcinea akıllı uslu bir cevap vermek zorunda yoksa, yemin billah olsun, ben ondan bu cevabı almasını bilirim. Sizin gibi ünlü bir gezginci şövalyenin, bir şey uğruna... bir şey uğruna, hiç yoktan aklını kaçırması olacak iş mi? Bu güzel hanım ağzımı açtırmasın şimdi benim! yoksa, Tanrı da biliyor ya, kendimi bir kapıp koyverdim mi, ondan sonrası ne olur bilinmez. İşte bu konuda sabrım yoktur, kimsenin gözünün yaşına bakmam. Yoo! Daha tanımıyor beni! Tanısaydı, gözünü dört açar, öyle bakardı!..

— Hah, bu iyi işte! Şu anda biri gelip dinlese, seni de benden akıllı bulmaz Sancho.

— Benim için bütün söyleyebileceği, biraz sert olduğumdur, yoksa sizin gibi deli değil. Yalnız, bunlar bir yana, ben dönene dek neyle yaşayacaksınız senyor? Cardenio gibi yola çıkıp çobanları mı soyacaksınız?

— Sen bunu düşünme. Elimde başka şeyler olsa da ben, şu çayırdaki otlarla şu ağaçlardaki meyvelerden gayrisini yemem, bizim mesleğin ince yanı da bu zaten, ağzımıza bir lokma koymadan, daha böyle birkaç çileye katlanabiliriz. Haydi güle güle!

— En çok neden korkuyorum, biliyor musunuz senyor? Burayı bulamamaktan. Öyle gizli saklı bir yer ki!

— Geçtiğin yolu iyi belle. Ben buralardan uzaklaşmayacağım, gelişini görebilmek için de arasıra, en yük-

sek kayanın tepesine çıkacağım. Ama hem benim güvenliğim bakımından, hem de sen yolu şaşırmayasın diye, katırtırnağı dalları kes, açık bölgeye çıkana dek, geçtiğin yola serpiştir. Geri döndüğün zaman, tıpkı labirente giren Theseus'un ipi gibi, bu dallar, gelip beni bulmana yardım eder.

— Öyle yaparım, dedi Sancho.

Sonra gidip katırtırnağı dalları kesti, efendisinin yanına döndü, kendisini kutsamasını istedi, gözyaşları içinde kucaklaştılar. Sancho Rocinante'ye atladı, Don Quijote, hayvana gözü gibi bakmasını söyledi, seyis, efendisinin dediği gibi, katırtırnağı dalları serpe serpe, ovaya doğru yollandı. Yola çıktığı an bile, hiç değilse bir iki çılgınlığını görmesi için ısrar ediyordu Don Quijote. Sancho, yüz adım kadar gittikten sonra geri döndü ve:

— Şey, senyor, dedi, haklısınız galiba, vicdan rahatlığı içinde yemin edebilmem için, bir iki çılgınlığınızı görmeliyim, aslında burada kalmanız en büyük çılgınlık ya, neyse.

— Ben sana demedim mi? diye bağırdı Don Quijote. Dur biraz. Sen bir *Credo* okumadan bitiririm bu işi.

Bunu söyler söylemez donlarını çıkardı, bir gömlekle kaldı ve hiç soluk almadan, birkaç kez parende attı, sonra amuda kalktı, parendeler sırasında öyle şeyler ortaya çıktı ki Sancho, bunları görmemek için atın başını çevirdi, yürüdü, şimdi artık, efendisinin tam bir çılgın olduğuna rahatça yemin edebilirdi. Biz, pek de gecikmeyen dönüşüne dek onu kendi başına bırakalım da efendisine bakalım.

XXVI. BÖLÜM

Don Quijote'nin, Aşk Yüzünden, Sierra Morena'da Yaptığı Garipliklerin Devamı

SOLGUN YÜZLÜ ŞÖVALYE, belden aşağısı çıplak, yukarısı giyinik olarak attığı parendeleri bitirdiği zaman, Sancho'nun, zırzopluklarının arkasını beklemeden çekip gittiğini gördü, bir kayanın tepesine çıktı, nicedir kafasını kurcalayan bir sorunu düşünmeye başladı. Acaba Roland'ın öfkeli çılgınlığına mı, yoksa Amadis'in karamsar çilesine mi öykünmeliydi? Ve kendi kendine konuşmaya başladı:

— Orlando'nun anlatıldığı kadar yiğit ve kusursuz bir şövalye olmasında şaşacak ne var? Büyülüydü, ancak topuğuna kara kıymık batırarak öldürebilirdiniz onu, buna da imkan yoktu, çünkü yedi kat demirden yapılma pabuç giyerdi. Ama bütün bu hileler Bernardo del Carpio'ya sökmedi, bu şövalye onu Roncesvalles vadisinde kıstırdı, kollarının arasına aldı, sıka sıka gebertti. Neyse, yiğitlik konusunu bir yana bırakalım da gelelim şu çılgınlık işine, aklını kaçırmıştı, çünkü —çeşme başında bulduğu kanıtlara ve çobanların anlattıklarına bakılırsa— sevgilisi Angelica, Agramante'nin ordusundan, kıvırcık saçlı, genç Mağripli Medoro'yla iki üç kez yatmıştı. Yavuklusunun bu hainliğini öğrenince, çıldırması pek normaldi. İyi ama, ben böyle bir duruma düşmedim ki nasıl öyküneyim onun yaptıklarına? Benim Tobosolu Dulcinea'mın ömrü boyunca Mağripli görmediğine ve şu anda anasından doğduğu gibi, kızoğlan kız olduğuna yemin edebilirim, Roland gibi davranmaya kalkışırsam, sevgilime hakaret etmiş olu-

rum. Oysa Amadis de Gaula ne aklını kaçırdı ne çılgınlık etti ama yine de aşkta herkesten çok üne erdi, anlattıklarına göre, bütün çektiklerinin nedeni şuymuş. Yavuklusu Oriane bir gün ona: «Ben çağırana dek karşıma çıkma» demiş. İşte bu yüzden, dostlarından bir keşişle birlikte Yoksul Kaya'ya çekilmiş, acılarının ve umutsuzluğunun en son kertesinde gökten yardım gelene dek, gözyaşları ve dualar içinde eriyip bitmiş. Öyleyse, neden gidip, bana hiçbir kötülüğü dokunmamış şu ağaçları rahatsız edeyim? İçecek suyumu sağlayan şu derecikleri bulandırayım? Yaşasın Amadis de Gaula! Manchalı Don Quijote de onun gittiği yolu tutsun, onun anısını yaşatsın! Birinci için söylenenler, kendisi için de söylensin. O büyük tasarılarının hepsini gerçekleştiremediyse bile, hiç olmazsa gerçekleştirmeye çalıştı, densin! Gerçi Dulcinea'm beni hor görmedi, azarlamadı ama ondan uzakta bulunmam yetişir. Öyleyse cesaret, yiğidim, haydi iş başına! Ey Amadis'in eylemleri, aklıma gelin, işe neresinden başlayacağımı söyleyin bana. Hatırladığıma göre, başlıca uğraşı dua etmekti. İyi ama, tespihim yok, tespih duamı nasıl ederim?

Bunun üzerine, bir tespih yapmaya karar verdi. Gömleğinden uzunca bir parça kopardı, biri ötekilerden daha büyük olmak üzere dokuz düğüm attı ve dağda kaldığı sürece bunu tespih yerine kullandı, bu işi hallettikten sonra, bir milyon *Ave Maria* okudu. En zoruna giden şey, hem günah çıkarmak, hem de arkadaşlık etmek için bir keşişin bulunmayışıydı. Vakit geçirmek üzere çayırda dolaşıyor, Dulcinea'yı öven şiirler düzüyor, bunları kuma ya da ağaçlara yazıyordu, ne yazık ki sonradan, ancak şu dizeler ele geçirilip okunabildi:

Şu yeşil, görünüm içinde
Boylu boyunca yükselen
Bitkiler, güzel ağaçlar,
Eğer derdim sizi rahatsız etmezse
Çaresiz yakarışıma kulak verin.
Ne kadar korkunç olursa olsun,
Acım dinginliğinizi bozmasın.
Çünkü daha önce de işittiniz.
Şuracıkta ağladığını
Don Quijote'nin, Tobosolu
Dulcinea için.
İşte buraya saklanmaya
Geldi aşıkların en sadığı
Yavuklusundan kaçarak,
Ve işte burada tattı
Nedenini bilmediği mutsuzluğu.
Aşk ona karşı pek cimri,
— Ah! ne aşağılık hayvan soyudur o!
Toplasan fıçılar doldururdu
Don Quijote'nin döktüğü
Gözyaşları, Tobosolu
Dulcinea için.

Zavallı şövalyemiz gezip dolaşıyor
Dağları bayırları macera arayarak
Ve yarinin katı kalbine
Lanetler yağdırarak:
Ama her gittiği yerde yıkım buluyor.
Aşk, kollarını boynuna dolayacak yerde
Kırbacını indiriyor var gücüyle
Zavallının ense köküne.
Don Quijote işte burada

Ağladı, Tobosolu
Dulcinea için.

Dulcinea adını hep *Tobosolu* lafıyla birlikte kullanması, sonradan bu dizeleri okuyanları epey güldürdü.. Don Quijote'nin, bunu eklemezse, kimden söz ettiğinin anlaşılmamasından korktuğu kanısına vardılar, kendisi de sonradan, bunun böyle olduğunu itiraf etti. Bir sürü şiir yazmıştı ama daha önce de söylediğimiz gibi, ancak şu birkaç kıta tam olarak ele geçirilebildi. İşte böyle vakit geçiriyordu ya da iç çekiyor, orman ve su perilerini, gözü yaşlı, gönlü kara yankıyı çağırıyor, kendisini dinlemelerini, derdine ortak olmalarını istiyordu. Sonra, seyisi dönene dek beslenmek üzere, çeşitli otları arıyordu, eğer seyis üç gün yerine üç hafta sonra gelseydi, Solgun Yüzlü Şövalye'yi öz anasının bile tanıyamayacağı kadar değişmiş bulurdu herhalde. Şimdi bizim yaslı kahramanı acılarıyla, şiirleriyle baş başa bırakıp Sancho'ya dönelim, yolculuk sırasında karşılaştığı şeyleri görelim.

Sancho, anayola çıktıktan sonra Toboso'ya ne yandan gideceğini aramaya başladı, ertesi gün, hani şu altı okka hikayesinin geçtiği hana geldi. Hanı görür görmez, yine havalara fırlatılıyorum sandı, yemek vakti olmasına ve uzun süredir kuru şeylerle beslendiği için sıcak yemeklere can atmasına rağmen, girmeye cesaret edemedi. Ama açlık ağır bastı, çekine çekine kapıya yaklaştı, tam gireyim mi, girmeyeyim mi diye düşünürken, handan iki adamın çıktığını gördü, çıkanlar da ona baktılar, tanır gibi oldular, içlerinden biri şöyle dedi:

— Bana baksanıza sayın papaz efendi, şu atlı, kahya

kadının anlattığına göre, seyis olarak bizim maceracının ardına düşen Sancho Panza değil mi?

— Ta kendisi diye karşılık verdi papaz, at da bizim Don Quijote'nin hayvanı.

Bunlar, kitapları yargılayıp ateşe attıran köy papazıyla berberdi. Atı ve binicisini tanıyınca, Don Quijote'den haber alabilmek için hemen yanına koştular, papaz, Sancho'ya adıyla seslendi, şövalyenin nerede olduğunu sordu. Sancho da onları tanıdı ama hiçbir şey söylememeye karar verdi. Don Quijote'nin belirsiz bir yerde çok önemli bir işle uğraştığını ama gözlerini oysalar, bunun ne olduğunu söylemeyeceğini bildirdi.

— Yo, Sancho Panza, dedi berber, onu nerede bıraktığınızı söylemezseniz, şövalyeyi öldürüp mallarını çaldığınıza karar vereceğiz — şimdiden içimizde böyle bir kuşku var zaten— baksanıza, bindiğiniz at onun. Atın sahibini gösteremezseniz, işin sonu kötüye varacak.

— Beni korkutmanın gereği yok. Adam öldürüp malını çalacak insan değilim ben. Herkes, bizi yaratan Tanrı isterse, yani eceli gelmişse ölür. Efendimse, kendi isteğiyle, dağda çile çekiyor şu anda.

Ve sonra, daha fazla yalvartmadan, başlarına gelen şeyleri, Don Quijote'yi ne durumda bıraktığını anlatıverdi, kendisinin de efendisinin sırılsıklam aşık olduğu, Lorenzo Corchuelo'nun kızı, Tobosolu senyora Dulcinea'ya mektup götürdüğünü söyledi. Sancho'nun anlattıklarını duyan iki kafadarın ağzı açık kaldı, gerçi Don Quijote'nin çılgınlığını biliyorlardı ama bu anlatılanlar, hepsini bastırmıştı. Dulcinea'ya yazılmış mektubu görmek istediler, Sancho, mektubun bir not defterine yazıldığını, efendisinin emriyle, ineceği ilk köyde bunu temize çektireceğini söyledi. Papaz, bu işi,

hem de en iyi kağıda en güzel yazıyla yapabileceğini bildirdi. Bunun üzerine Sancho defteri aramaya başladı ama bulamadı, çünkü defter Don Quijote'de kalmış, Sancho da istemeyi unutmuştu.

Defteri bulamayınca, yüzü kül gibi oldu. Bir daha, bir daha aradı, bulma umudu kalmayınca, sakalının yarısını yoldu, kendi suratını yumrukladı, yüzünü gözünü kapattı. Bunu gören papazla berber, neden böyle yaptığını sordular.

— Neden olacak? diye karşılık verdi Sancho, göz açıp kapayıncaya dek, her biri şato değerinde üç sıpa yitirdim.

— Senyora Dulcinea'ya yazılmış mektupla, efendimin imzasını taşıyan ve yeğeninden, evdeki dört beş sıpadan üçünü bana vermesini isteyen belgenin bulunduğu defteri yitirdim.

Bundan sonra., karakaçanın çalınışını anlattı. Papaz onu teselli etti, bu belgeyi yenilettireceğini, temiz bir kağıda yazdırtacağını söyledi. Not defterindeki belgeler geçerli sayılmazmış çünkü.

Yüreğine su serpilen Sancho, artık Dulcinea'nın mektubunun yitişine üzülmediğini bildirdi, çünkü ezbere biliyorum onu, dedi, istediğiniz an tekrar kaleme alabiliriz.

Sancho, mektubu hatırlamak üzere kafasını kaşımaya başladı. Bir o yana, bir bu yana sallanıyor, kimi yere, kimi göğe bakıyordu, meraktan çatlayan iki kafadarın önünde tırnaklarından birini yiyip bitirdikten sonra, sevinçle bağırdı:

— Hay Allah! Şu işe bakın papaz efendi, şeytanlar alsın beni, hiç hatırlamıyorum mektubu, yalnız başlığı kalmış belleğimde: «Yüce ve topraküstü hanımefendi.»

— Yok canım, dedi berber, *topraküstü* olamaz, olsa olsa, ya *insanüstü'dür* ya da *yücelerin yücesi'dir.*

— Evet, öyle galiba. Durun bakayım, yanılmıyorsam bir de şu vardı: «Nankör, yüzü gözü tanınmaz olmuş kadın, şu uyku nedir bilmeyen, gönlü yaralı insan, siz haşmetpenahlarının ellerinden öper». Bir de sağlık ve hastalık üstüne bazı laflar vardı ve mektup, bu minval üzere devam ediyor, sonu şöyle bağlanıyordu: «Ölene dek sizin olan, Solgun Yüzlü Şövalye.»

Sancho'nun sağlam belleği, iki kafadarı epey eğlendirdi, candan kutladılar onu ve ezberlemek üzere iki kez daha tekrarlattılar mektubu. Sancho da hiç üşenmeden üçüncü, dördüncü defa okudu, her seferinde bir sürü gariplik katarak. Sonra, efendisinin başından geçen her şeyi anlattı ama handaki yorgan hikayesini ağzına bile almadı. Senyora Dulcinea'dan iyi bir cevap götürürse, efendisinin imparator ya da hiç değilse derebeyi olmak üzere yola çıkacağını, böyle karar verdiklerini söyledi, Don Quijote'nin bileğinin gücü değerli kişiliği göz önünde tutulursa, bunun, hiç de zor olmayacağını belirtti, efendisinin, imparator ya da derebeyi olur olmaz, kendisini de kraliçenin nedimelerinden biriyle evlendireceğini ekledi, bu nedime, kıta üzerinde bulunan bir devletin mirasçısı olacaktı, çünkü Sancho adalardan, yarımadalardan gına getirmişti.

Sancho, arada bir burnunu çekerek, büyük bir ciddiyetle anlattı bütün bunları, papazla berber, çılgınlığına şaşıp kaldılar, zavallı adamı bu hallere düşüren Don Quijote'nin ne durumda olabileceğini tahmin ettiler. Sancho'yu düşüncelerinden caydırmaya kalkmadılar, çünkü pek zararlı değildi bu düşler, avunuyordu onlarla, ayrıca, o saçmasapan lafları hoşlarına da

gidiyordu. Efendisinin başarısı için Tanrı'ya dua etmesini söylediler, zamanla, bir imparator ya da derebeyi ya da piskopos olması mümkündür, dediler.

— Peki baylar, dedi Sancho, işler ters gider de efendim imparator ya da derebeyi olacak yerde piskopos oluverirse, gezginci piskoposların seyislerine ne verdiklerini söyleyin de hesabımı bileyim.

— Genellikle şunları bağışlarlar onlara diye karşılık verdi papaz, papazlık ya da kayyımlık ama bunlar oldukça büyük gelir sağlar insana, ayrıca, bir o kadar tutan, bahşişler falan da cabası.

— İyi ama, diye atıldı Sancho, bunun için seyisin evli olmaması ayinden falan da azıcık anlaması gerekir ve işte o zaman hapı yuttuk demektir! Çünkü ben hem evliyim, hem de elifi görsem mertek sanacak derecede bilgisizim. Efendim, öbür gezginci şövalyeler gibi, imparator olacak yerde kalkar da piskoposluğa özenirse, ne yaparım ben?

— Sancho, benim iyi yürekli dostum, dedi berber, üzmeyin tatlı canınızı, biz onunla konuşur, kendisini uyarır, hatta piskopos değil de imparator olması için kışkırtırız. Zaten böylesi onun da işine gelir, çünkü bilgiden çok yiğitliği olan bir insandır.

— Ben de öyle düşünüyorum diye doğruladı Sancho, gerçi, her şeye yatkındır ama dediğiniz doğrua... Bana gelince, hemen gidip Yüce Tanrı'ya dua edeceğim. Onu, hem kendisi için hayırlı olacak, hem de bana en çok ödül verebileceği bir yere getirsin.

— İşte adam gibi bir laf diye sözü bağladı papaz, Hıristiyan dediğin, böyle davranır. Ama şimdi en önemli şey, efendinizi şu gereksiz çileden kurtarmanın yolunu bulmak, gelin hana girelim, hem bu konuyu daha

iyi düşünürüz, hem de karnımızı doyururuz, çünkü tam yemek vakti.

— Siz isterseniz girin, dedi Sancho, ben burada beklerim, sakın sebebini de sormayın, sonra anlatırım. Yalnız, rica ederim bana yiyecek bir şeyler —sıcak olursa, daha çok sevinirim— Rocinante'ye de arpa gönderin.

Onu dışarıda bırakıp hana girdiler, az sonra berber bir tepsi yemek getirdi, yemek bitince, bizim iki kafadar, tasarılarını nasıl gerçekleştireceklerini düşünmeye başladılar papaz bir yol buldu. Bu, hem Don Quijote'nin gönlüne göreydi, hem de kendilerini epey eğlendirecekti.

— Bak ne düşündüm, dedi berbere, ben, gezginci kız kılığına girerim, siz de seyise benzemeye çalışırsınız. Ondan sonra gidip karşısına dikileceğiz, ben, yüzüstü bırakılmış, kederli bir kız rolü oynayacağım, Don Quijote'den yardım isteyeceğim, gezginci şövalye olduğu için, hayır diyemeyecek. İsteyeceğim şey, bana haksızlık eden kötü bir şövalyeden öcümü almak üzere benimle gelmesi olacak, yüzüme bir maske takacağım, öcüm alınana dek, ne bir şey soracak, ne de maskeyi çıkarmamı isteyecek, koşulum bu. Bana kalırsa, Don Quijote, bütün istediklerimizi eksiksiz yerine getirecektir. Böylece onu dağdan alıp evine götürürüz, şu garip çılgınlığına bir çare ararız.

XXVII. BÖLÜM

Papazla Berberin Tasarılarını Gerçekleştirmeleri ve Bu Büyük Hikayede Yer Almaya Değer Daha Başka Olaylar

BERBER, PAPAZIN BULUŞUNU PEK BEĞENDİ, hemen işe koyuldular. Hancı kadından bir entariyle süs eşyası istediler, papaz, bunlara karşılık, yepyeni bir kaftan bıraktı ona, berber de hancı kadının tarağını tutturduğu, kızılla kül rengi arası, bir inek kuyruğundan takma sakal yaptı kendine. Hancı kadın, bütün bunları nerede kullanacaklarını sordu, papaz, kısaca Don Quijote'den söz etti ona, kılık değiştirerek şövalyeyi dağdan indirmeye çalışacaklarını söyledi. Bunun üzerine, hancıyla karısı da o garip ilacı yapan ve altı okka edilen seyisin efendisi olan şövalyeden söz edildiğini anladılar, papaza, handa geçenleri bir bir anlattılar, tabii, Sancho'nun titizlikle sakladığı kısmı da. Uzatmayalım, hancı kadın papazı tam bir kadın gibi giydirdi. Ona, bir karış kalınlığındaki siyah kadifeyle çevrili bir etek, beyaz satenden sutaşı geçirilmiş, yeşil kadifeden yapılma bir yelek verdi, hem yelek, hem etek Nuh Peygamber zamanından kalmaydı mutlaka. Ama papaz, kadın saçı takmak istemedi, geceleri yatarken giydiği, içi pamuklu takkeyi geçirdi kafasına, tafta bir çorap bağıyla alnını, ikinci bir bağla da sakallarını örttü. Takkenin üstüne de şapkasını giydi, şapka öyle genişti ki şemsiye yerine geçebilirdi. Pelerinine sarındıktan sonra katırına bindi amazon kadınları gibi yan oturdu. Berber de daha önce söylediğimiz gibi, inek kuyruğundan yapılma, beline

dek uzanan, kızılla kül rengi karışımı sakalıyla kendi katırına atladı, hancıya, karısına, hizmetçi kız Maritornes'e veda edip handan ayrıldılar, büyük bir günahkar olmasına rağmen, hizmetçi, bu zor ama Hıristiyan'ca işin başarısı için Tanrı'ya dua edeceğini söyledi.

Daha birkaç adım gitmeden, papaz, bu kılık değişikliğinden rahatsız olmaya başladı. İyi niyetle de olsa, bir papazın kadın kılığına girmesi günah değil miydi acaba?

— Dostum, dedi berbere, rica ederim giysilerimizi değiştirelim. Siz dertli kız olun, ben de seyis, böylesi daha iyi, o zaman, saygınlığım zedelenmemiş olur. Kabul etmezseniz, hani şeytan gelip götürse, Don Quijote'yi kurtarmak için bir adım atmam.

Bu sırada Sancho yanlarına, geldi, onları bu kılıkta görünce, kahkahayı bastı. Berber, suç ortağının önerisini kabul etti. Giysileri değiştirdiler, sonra papaz, bu saçmasapan çileden çıkıp kendileriyle gelmesini sağlamak üzere Don Quijote'ye söylenecek lafları belletti berbere. Berberse, derse gerek kalmadan bu işin üstesinden gelebileceğini bildirdi, yalnız, Don Quijote'nin bulunduğu yere yaklaşmadan giyinmek istemedi. Papaz, sakalını taktı. Sancho'nun kılavuzluğunda yola koyuldular, giderken seyis onlara dağda rastladıkları deliyi ve başlarına gelenleri anlattı ama elbise çantasıyla altınlara hiç değinmedi. Koca göbekliydi ama açgözlülüğü daha büyüktü.

Ertesi gün, Sancho'nun yolu bulabilmek üzere serptiği katırtırnaklarının başladığı yere girdiler. Bunu gören Sancho, ormanın girişine vardıklarını, eğer efendisini kurtarmaya yarayacaksa, kılık değiştirmenin tam sırası olduğunu söyledi. Papazla berber, tasarılarını ona

açmış, kim olduklarını Don Quijote'ye söylememesini tembih etmişlerdi, eğer sorarsa —ki mutlaka soracaktı— Dulcinea'nın mektubu aldığını, okuma yazma bilmediği için sözlü cevap verdiğini, hemen yanına dönmesini, yoksa gözden düşeceğini söylemesini istediler. Dört gözle onu bekliyordu. Papazla berber, bu cevabın ve kendilerinin ekleyeceği şeylerin Don Quijote'yi yola getireceğine, akıllı uslu yaşamaya zorlayacağına, imparator ya da derebeyi olmak üzere harekete geçirteceğine emindiler, piskoposluk işine gelince, Sancho'nun bu konuda korkuya kapılmasına gerek yoktu, çünkü bu sorunu da hale yola koyacaklardı.

Sancho onları dikkatle dinlemiş, her şeyi kafasına yerleştirmişti. Efendisine, piskopos değil de imparator olmayı salık verecekleri için ikisine de teşekkür etti, seyislerine bağışta bulunabilme yönünden, imparatorların, gezginci piskoposlardan daha elverişli durumda olduklarına inanıyordu.

— Ben önden gitsem ve yavuklusunun cevabını götürsem, daha iyi olur herhalde, dedi, bakarsınız, başka bir şeye gerek kalmadan, çileye son verip dağdan ayrılır.

Bu fikri beğendiler, orada kalıp kendisini beklemeye karar verdiler. Sancho, onları birkaç ağaçla birkaç kayanın yarattığı tatlı ve serin gölgede küçük bir dere kıyısında bıraktı, dar yoldan ormana daldı. Aylardan ağustostu, saat üç sularıydı, yani, hele bu bölgelerde sıcaklığın en son sınırına ulaştığı saat, dere kıyısı, tam oturup beklenecek yerdi, bizim iki kafadar da bunun için orada kaldılar.

Orada gölgenin serinliği içinde sakin sakin otururlarken, çalgısız ama çok tatlı sesle söylenen bir ezgi duy-

dular, tabii epeyce şaştılar. Böyle ıssız bir yerde bu kadar iyi türkü çağıran birinin bulunması akıl alacak şey değildi, gerçi kırlarda bayırlarda güzel sesli çobanlara rastlandığı söylenir ama doğru değildir bu laf, ozanların uydurmasıdır. Hele duydukları şeyin bir köylü türküsü olmayıp bir kent ezgisi hem de çok güzel bir romans olduğunu anlayınca, şaşkınlıkları iyice arttı. Şöyleydi ezginin sözleri:

Kim hor baktı niteliklerime?
Hor görme.
Kim çoğalttı acılarımı?
Kıskançlık
Kim sınıyor sabrımı?
Ah! yokluk.
Demek ki çare yok acıma,
Onulmaz bir dert bu, çünkü,
Hor görme, kıskançlık ve yokluk,
Kıyıyor tüm umutlarımın canına.
Kim verdi bana bu acıyı?
Aşk.
Kim engel oldu mutluluğuma?
Kader.
Kim istiyor acı çekmemi?
Tanrı.
Evet, korkarım ki öleceğim
Ben bu dertten, bu garip hastalıktan.
Çünkü, aşk, tanrı ve kader
Gün geçtikçe güçlenmekte.
Kim yumuşatabilir kaderimi?
Yalnız ölüm.
Kim kurtarabilir beni bu aşktan?

Değişiklik.
Kim iyi eder gönül yarasını?
Çılgınlık.
Evet, akıllı işi değildir
Sevdadan kurtulmayı istemek.
Çünkü çaresi ancak
Ölüm, değişiklik ve çılgınlıktır.

Günün, mevsimin güzelliği, yerin ıssızlığı, ezgiyi söyleyenin sesi ve yeteneği, iki dinleyiciyi kendinden geçirmişti. Kulakları kirişte, yeni bir ezgi bekliyorlardı, baktılar ki ses çıkmıyor, o güzel şarkıyı söyleyeni aramak üzere doğruldular. Tam bu sırada ses yine duyuldu ve aşağıdaki soneyi söyledi:

SONE

Ey meleksi dostluk, yalnız dış görünüşündür
Biz insanların yüreklerinde yuva yapan,
Senin o katkısız, cıvıltılı kaynağını bulabilmek için
Pek mutlu kişilerin girebildiği cennete bakmak gerekir.

Oradan, dilediğin zaman, barışı gösterirsin bize,
Şu kusursuz ama heyhat! Önünde bir perde olan barışı,
Kendisine duyduğumuz aşkla, kimi zaman kötülüğü bile
İyilik gibi pespembe gördüğümüz o tatlı barışı.

Ey güzel dostluk, ayrıl artık göklerden ya da yasakla
Yalancı dostluğun, senin görünüşün altında
Gizlice öldürdüğü içtenliğin yerine geçmesini.

Çek al güzel maskesini yalanın yüzünden!
Yoksa pek yakında göreceğiz yine evrenin,
Uyumsuz ve karışık bir kaosa döndüğünü.

Şiir, derin bir ahla sona erdi. İki kafadar çıt çıkarmadan, umutla gerisini bekliyorlardı ama ezgilerin yerini ağlayıp sızlamaların aldığını duyunca, bu gönlü yaralı, sesi tatlı insanı mutlaka görmek istediler. Çok aramadılar. Bir kayayı dönünce, Sancho'nun anlattıklarına göre, tam Cardenio'ya benzeyen biriyle karşılaştılar, delikanlı, onları görünce hiç şaşırmadı, dalgın bir adam gibi başını önüne eğdi, gelenlere bakmamak için gözlerini yumdu.

Konuşkan bir adam olan papaz, Sancho Panza'nın tarifinden, Cardenio'yu tanımıştı, yanına yaklaştı, son derece tatlı bir sesle, ölüm tehlikesiyle dolu bu yaşamı bırakmasını rica etti. Çünkü ölüm, çaresi olmayan bir dertti. Cardenio, o sırada kendisini çılgına çeviren nöbetlerden biri içinde değildi, aklı başındaydı, kılıkları, bu ıssız yerlerdeki insanlardan epey değişik olan bu iki kişi karşısında hele onların başına gelenleri bilişleri karşısında şaşırmaktan kendini alamadı, şöyle cevap verdi:

— Baylar, görüyorum ki iyilere de kötülere de yardımcı olan Tanrı, hiç de hak etmediğim halde insan ayağı değmeyen şu ıssız yerlerde birtakım insanlar çıkarıyor karşıma, bu insanlar, inandırıcı kanıtlarla, sürmekte olduğum çılgınca yaşamın yanlışlığını gösteriyor, daha iyi bir yol tutmam gerektiğini anlatıyorlar bana ama onlar, dedikleri ölüm tehlikesinden kurtulduğum zaman, daha büyük bir tehlikeye düşeceğimi bilmedikleri için, beni saçmalayan bir zavallı, hatta bir deli sanıyorlar. Öyle sanmaları hiç de şaşırtıcı değil çünkü, başımdan geçen felaketler zihnimi allak bullak etti, zaman zaman, taşlaşıyor, her türlü duygudan yoksun kalıyorum. Bunu, özellikle, o korkunç nöbetler sırasın-

da yaptıklarım anlatıldığı ve kanıt gösterildiği zaman anlıyorum. Anlıyorum ama, kendi kendime acımaktan, alınyazıma lanet etmekten başka bir şey gelmiyor elimden, çılgınlıklarımı bağışlatmak için, bunları doğuran nedenleri açıklamaya çalışıyorum. Aklı başında kişiler, bu sebepleri öğrenince, doğurdukları sonuçlara şaşmıyorlar artık, beni bu dertten kurtaramasalar bile, hiç değilse suçlu da görmüyorlar, densizliğimin verdiği kızgınlığın yerini, acıma duygusu alıyor. Eğer yanıma, daha önceki bir sürü insan gibi iyi niyetlerle geldiyseniz, yalvarırım size baylar, güzel öğütlerinize devam etmezden önce beni dinleyin. Başıma gelenleri öğrenince, belki de çaresi bulunmayan bir dert için beni teselli etmekten vazgeçersiniz.

Meseleyi onun ağzından öğrenmekten başka dilekleri bulunmayan iki kafadar, anlatmasını rica ettiler, derdine çare bulmak ya da teselli etmek üzere, kendi isteği dışında bir şey yapmaya kalkışmayacaklarına söz verdiler.

Bunun üzerine, bağrı yanık delikanlı acıklı hikayesine başladı ve Elisabat Usta yüzünden sözü kesilene dek, Don Quijote'yle keçi çobanına ve Sancho'ya anlattığı şeyleri olduğu gibi tekrarladı. Bu kez aklı başında olduğundan, hikayenin sonunu da getirdi. Don Fernando'nun amadis *de Gaula* adlı romanının yaprakları arasında bulduğu mektuba gelince, hâlâ ezberinde olduğunu söyledi ve okudu:

«*LUSCINDA'DAN CARDENIO'YA*

Nitelikleriniz, her geçen gün, size duyduğum saygıyı artırıyor. Beni bu ağır yükten kurtarmak ve bu işi onurumu lekelemeden çözmek istiyorsanız, yapılacak şey çok basittir. Sizi

tanıyan, beni de çok seven babam, isteğime karşı koymayacak, sizinkini de haklı bulup yerine getirecektir, yeter ki her zaman tekrarladığınız, sizden beklediğim saygıyı gösterin bana.»

Bu mektubu alır almaz, Luscinda'yı istemeye karar verdim, Don Fernando da işte bu mektup üzerine, Luscinda'nın, şimdiye dek gördüğü en bilge, en ince kadın olduğuna inandı. Bütün tasarılarımı altüst edip kendi düşüncesini uygulama kararını da işte o zaman verdi. Ona, Luscinda'nın babasının isteğini anlatmıştım. Yani, babamın gidip kızı istemesi gerekliydi, bense, reddedilirim diye, bunu babama açmaktan korkuyordum. Luscinda'nın, herhangi bir İspanyol ailesine onur kazandıracak kadar güzel, soylu, erdemli ve iyi yürekli olduğuna kuşku yoktu, yalnız dükün hakkımdaki kararını öğrenmeden evlenmemi istemiyordu. Uzatmayalım, bu ve benzeri nedenlerden ötürü gerekli adımı atamadığımı anlatmıştım Don Fernando'ya. Gidip babamla konuşacağını, elinden tutup Luscinda'nın babasına götüreceğini söyledi bana. Ah canavar! Marius'tan daha ihtiraslı, Catilina'dan daha acımasız, Sylla'dan daha öldürücü, Galalon'dan daha kalleş, Vellido'dan daha hain, Julian'dan daha kinci, Judas'tan daha açgözlü yaratık! Alçak! Şu zavallı, gönlündeki bütün sırları ve sevgileri safça önüne serdiği zaman rahatsız mı etti seni? Ne gibi bir hakarette bulundum sana? Ne söyledim? Onurunu ya da çıkarını gözetmeyen bir öğüt mü verdim? Söyleyin, hangi derdime yanayım. Şuna kuşkum kalmadı. Felaketler, yıldızların hareketine bağlı olduğu zaman öyle şiddetli ve çılgıncadır ki yeryüzündeki hiçbir güç onlara karşı duramaz, hiç-

bir insan zekası onları önceden kestiremez. Kimin aklına gelirdi ki Don Fernando gibi soylu, akıllı uslu, bana çok şey borçlu, nefsini dilediği yerde doyuracak kadar güçlü biri, kalksın da benim biricik ve daha sahip olamadığım kuzumu kaçırmayı düşünsün? Kaçırmak diyorum, çünkü buraya en çok yaraşan söz budur. Neyse, gereksiz değerlendirmeleri bir yana bırakalım, hikayemize devam edelim. Don Fernando, tasarılarına engel olduğumu görünce, benden kurtulmaya karar verdi, babamla konuşacağını söylediği gün altı at satın aldı, bunların parasını gidip kardeşinden istememi rica etti. Nasıl düşünebilirdim bana hainlik edeceğini? Düşünemezdim elbet. Bunun için, atları ucuza kapatışına sevinerek, hemen yola çıkmayı önerdim. O akşam Luscinda'yı görmeye gittim, Don Fernando'nun vaadini anlattım, umudunun artmasını haklı isteklerimizin yakında gerçekleşeceğini söyledim. O da benim gibi, kuşkulanmayı aklının köşesinden geçirmeksizin, tez geri gelmemi istedi. Babam gidip kendi babasıyla konuşur konuşmaz, bu meselenin çözüleceğine inanıyordu. Derken, bilmem nasıl oldu, gözleri nemlendi, boğazı düğümlendi, sözünün arkasını getiremedi. Bu olay beni şaşırttı, hiç beklemiyordum böyle bir şeyi. Kurnazlık ya da talih eseri buluşabildiğimiz zamanlar, konuşmalarımız ahlardan oflardan, kıskançlık, kuşku ya da korku gösterilerinden uzak, tam bir mutluluk ve neşe içinde geçerdi. Tanrı'nın onu bana yavuklu olarak bağışlamasından sadece mutluluk duyardım. Güzelliğini över, değerine ve sağduyusuna hayran olurdum. O da her sevdalı gibi, iyi yanlarımı bulup ortaya çıkarır ve överdi. Kısacası, komşularımızın ya da tanıdıklarımızın çocukluklarını, maceralarını birbirimize anlatır,

güler, eğlenirdik, yapabildiğim tek şey, parmaklıkların elverdiği ölçüde o kar gibi ellerine asılmak, onları öpücüklere boğmak olurdu. Oysa o gece Luscinda ağladı, sızladı, göğüs geçirdi, onda bu türlü acı ve heyecan belirtileri görmeye alışkın olmadığım için, iyice şaşkına döndüm. Umutlarımı kırmamak için, bütün bunların sevgisinden, ayrılığın gerçek aşıklara verdiği acılardan ileri geldiğini düşündüm. Nihayet, yola çıktım, içim korku ve kuşku doluydu ama neden korktuğumu bilmiyordum, yalnız kederli ve düşünceliydim. Oysa bütün bunlar, beni bekleyen talihsizliklerin çok açık belirtileriydi.

Gideceğim yere vardım, Don Fernando'nun mektubunu kardeşine verdim, çok iyi karşıladı beni ama geri gönderecek yerde hiç istemediğim halde tam sekiz gün bekletti, hem de dükün gözünden ırak yerlerde. Dediğine göre, kardeşi, parayı babasından habersiz göndermesini istemiş. Bütün bunlar Don Fernando'nun düzeniydi, çünkü kardeşi para sıkıntısı çekmiyordu, dilediği an beni geri gönderebilirdi. Luscinda'dan, hele içinde bulunduğum şu kederli durumda bu kadar uzak kalamayacağım için, az kalsın her şeyi yüzüstü bırakıp gidiyordum. Ama, bu bekleyişin, çıkarıma aykırı olduğunu bile bile, iyi bir uyruk gibi davrandım, orada kaldım. Gelişimin dördüncü günü, adamın biri bana bir mektup getirdi, mektubun üstünde Luscinda'nın yazısı vardı. Titreyerek açtım, başka yerdeyken bana yazmak adetinde olmadığı için önemli bir sorun çıktığına inanıyordum ama okumazdan önce, mektubu getiren adama, bunu kendisine verenin kim olduğunu ve ne zaman yola çıktığını sordum. Adam bana, bir gün öğleye doğru, bizim kentte dolaşırken, pencerelerin birin-

den çok güzel, gözü yaşlı bir hanımın seslendiğini ve şunları söylediğini anlattı: «Dostum eğer Hıristiyan'sanız —ki öyle görünüyorsunuz, Tanrı adına yalvarırım size— hemen sahibine götürüp verin şu mektubu. Herkes tanır kendisini. Bunu yapmakla Tanrı'yı hoşnut kılacaksınız, ayrıca, şunun içindekiler de sizin.» Bunu dedikten sonra, pencereden bir mendil içinde yüz riyal attı bana. Paranın yanında bir de mektup vardı. Haç çıkararak, dileğini yerine getireceğini söyledim, bunun üzerine, pencereyi örttü, çekildi. Baktım, mektup çok iyi tanıdığım size yazılmış. Ücretim de önceden, hem de bol bol ödendiği ve o güzel hanımın gözyaşları yüreğimi burktuğu için, hiçkimseye güvenmedim, yola çıktım, burayla bizim kent arasındaki on sekiz fersahı on altı saatte aldım. Bu beklenmedik, iyiliksever ulak konuşurken, ağzının içine bakıyordum, bacaklarım tir tir titriyor, güçlükle ayakta duruyordum. Sonunda Luscinda'nın mektubunu okudum, aşağı yukarı şöyleydi:

«Don Fernando size verdiği sözü tuttu, babamla konuştu ama sizin için değil, kendisi için. Anlayacağınız, beni istedi, babam da Don Fernando'nun sizden üstün olan yanlarını gözönünde tutarak hemen kabul etti, iki gün sonra nişan takılacak. Hem de büyük bir gizlilik içinde... Tanık olarak, yalnız bizler ve Tanrı bulunacak. Durumumu tahmin edersiniz. Gelmeniz gerektiğine inanıyorsanız, hemen gelin. Bu işin sonu, sizi sevip sevmediğimi ortaya koyacaktır. Bu mektup, inşallah vaktinde yani elim, verdiği sözleri böylesine kötü tutan bir adamın eline teslim edilmeden size ulaşır!»

Mektubu okuyunca, bir saniye bile beklemeden yola çıktım. Don Fernando'nun düzenbazlığını ve beni kar-

deşinin yanına yollayış nedenini çok iyi görüyordum artık. Bir yandan ona duyduğum kızgınlık, bir yandan, hani deyim yerindeyse, bunca yıllık bekleyiş ve özlemden sonra elde edilen bir şeyi yitirme korkusu, beni kanatlandırmıştı adeta. Evet, hemen hemen uçarak, ertesi gün, her zaman Luscinda'yla buluştuğumuz saatte vardım kente. Katırımı, haberi getiren dürüst adamın evine bıraktıktan sonra, gizlice yavukluma gittim. Luscinda'yı pencerede aşkımızın tanığı olan pencerede buldum. Birbirimizi ta uzaktan tanıdık ama buluşmamız hiç de umduğum gibi olmadı. Bir kadının karışık düşüncelerine girebilen, değişken kişiliğini tanıdığını ileri sürebilen adam var mıdır acaba? Yoktur, sanırım! Luscinda beni görür görmez, şöyle dedi:

«— Cardenio, gelinlik var sırtında hain Don Fernando'yla açgözlü babam salonda beni bekliyorlar ama düğünümü değil, ölümümü görecekler. Sakın sarsılma dostum, bu törende hazır bulunmanın yolunu ara. Bu evliliği dilimle önleyemezsem, yanımdan ayırmadığım hançer meseleyi bir çözüme bağlayacak, ölümüm, sana duyduğum sonsuz sevginin kanıtı olacak.» Kafam allak bullaktı, sözümü kesmesinden korkarak alelacele cevap verdim: «İnşallah davranışların sözlerine uyar! Sen sözünü tutabilmek için hançer taşıyorsan, ben de talih yüzümüze gülmezse, ya seni korumak ya da kendimi öldürmek üzere, bir kılıç taşıyorum.» Luscinda'nın beni sonuna dek dinleyip dinlemediğini bilmiyorum, çünkü içeriden seslendiler. Nişanlısı bekliyordu. Hüznün karanlık gecesine düştüm, gönlüme neşe veren güneş batmıştı, zihnim ve gözlerim karardı. Ne evin kapısını bulabiliyor, ne de bir adım atabiliyordum. Her şeye rağmen, çıkacak herhangi bir olay sırasında

varlığımın son derece gerekli olduğunu düşünerek, bütün cesaretimi topladım, kargaşalıktan yararlanarak içeri girdim. Her yanını bilirdim evin, hiçkimse beni görmedi. Salondaki pencerelerden birinin boşluğuna, perdeler arkasına gizlendim. Aradan, hiçkimseye görünmeden, olup bitenleri görebiliyordum. O an kafamın içinde kaynaşan bin bir düşünceyi, korkuyu, kaygıyı kim dile getirebilir? Hem anlatmaya gerek var mı? Yalnız, şu kadarını söyleyeyim ki Don Fernando salona girdi, üstünde günlük giysileri, yanında da tanık olarak, Luscinda'nın amcasının oğlu vardı, geri kalanların hepsi ev halkıydı. Bir süre sonra, annesi ve nedimelerinden ikisiyle birlikte Luscinda göründü, tam kişiliğine ve güzelliğine yaraşır biçimde ince ve zarif bir gelinlik giymiş, pek az süslenmişti. Aklım başımda değildi, bütün ayrıntıları fark edemedim. Yalnız şunu hatırlıyorum. Gelinliği açık kiraz pembesi ve beyazdı, sarı saçlarının parıltısı, taktığı bütün incik boncuğu ve salonu aydınlatan dört büyük meşaleyi bastırıyordu. Ey anı, dinginliğimin baş düşmanı! Şimdi gelip de bana, bir zamanlar hayran olduğum o hain güzelin eşsiz niteliklerini hatırlatmanın gereği ne? Alevlenen hıncımla öcümü alabilmek ya da hiç değilse canımı verebilmek için, asıl, yaptıklarını gözümün önüne getirsen daha iyi olmaz mı? Baylar, sakın bu konu dışına taşmalar sizi bıktırmasın, çektiğim acı, öyle kısaca ya da üstünkörü anlatılamaz. Her ayrıntı, üzerinde durmaya değer gözüküyor bana.

Papaz, kendisini dinlemekten bıkmadıklarını, ayrıca, bütün bu ayrıntılardan hoşlandıklarını, bunların da en az hikayenin kendisi kadar ilgi çekici olduğunu söyledi.

— Evet ne diyordum, diye devam etti Cardenio, tam bu sırada mahalle papazı göründü. Her zamanki gibi, nişanlıların elini tuttu ve şöyle dedi: «senyorita Luscinda burada hazır bulunan senyor Don Fernando'yu, kutsal anamız kilise adına, kanuni koca olarak kabul ediyor musunuz?» Başımı perdelerin arasından uzatmış, karmakarışık bir zihinle ama büyük bir dikkatle Luscinda'yı dinliyor, vereceği cevabı bir ölüm kararı gibi buluyordum. Ah! Neden o anda dışarı çıkıp şöyle bağıramadım acep: «Luscinda! Luscinda! yapacağın şeye dikkat et! Bana verdiğin sözü düşün! Eşim olduğunu, başka birine varamayacağını düşün! *Evet* dersen, canıma kıyarım! Ah! Hain Don Fernando, sevincimi aşıran hırsız, canıma kıyan katil! Daha ne istiyorsun? Ne üzerinde hak ileri sürüyorsun? Unutma ki Hıristiyan'san, o alçak arzularını hiçbir zaman gerçekleştiremezsin, çünkü Luscinda benim karımdır, kocasıyım ben onun.» Ah, ben ne çılgınım! O zaman söyleyip yapmam gereken şeyi, ancak şimdi, ondan ve tehlikeden uzakta söylüyorum. Sevgilimi elimden kaçırdıktan sonra, kalkınış, hırsızı lanetliyorum, oysa sızlanmaya gücüm yettiği kadar, başka şeylere de yetseydi, eli kolu bağlı oturmaz, öcümü alırdım. Sözün kısası, ben budalanın, korkağın biri gibi davrandım. Şimdi utançtan, pişmanlıktan ve çılgınlıktan geberip gitsem neye yarar?

Papaz, Luscinda'nın cevabını bekliyordu, kız, uzun süre hiçbir şey demedi, tam ben, sözünü tutmak üzere hançerini çekeceğini ya da gereken karşılığı vereceğini beklerken, o, zayıf ve acılı bir sesle: «Evet, istiyorum» dedi, Don Fernando da aynı cevabı verdi, sonra kıza yüzüğü taktı, böylece, kopmaz bir bağla birleşmiş oldular. Damat, karısını öpmek için yaklaştı ama kız elini

göğsüne götürdü, bayılıp anasının kucağına düştü. Şimdi artık, o öldürücü «evet»le bütün umutlarımın eriyip gidişini gördükten sonra yaptıklarımı anlatmak kalıyor. Luscinda'nın verdiği sözlerin yalan olduğunu görmüş bir anda yitirdiğim şeyi ömrümün sonuna dek ele geçiremeyeceğime inanmıştım, ne edeceğimi bilemiyordum, Tanrı'nın da beni terk ettiğine, üzerinde yaşadığım havanın ağlayıp sızlamalarımı cevapsız bıraktığına, suyun benden gözyaşını esirgediğine, her şeyin ve herkesin benden yüz çevirdiğine karar vermiştim. Yalnız, öfke ve kıskançlığın doğurduğu bir alev topun bağrımda büyüdüğünü hissediyordum. Luscinda'nın bayılması, orada bulunanları allak bullak etmişti, annesi, hava alsın diye korsesini açınca, içinden dörde katlanmış bir kağıt düştü, Don Fernando hemen atılıp aldı onu, meşalelerden birinin altında okuduktan sonra, karısını ayıltmayı falan unuttu, kendini bir sandalyeye bıraktı, başını avuçlarının arasına alıp kara kara düşünmeye başladı.

Bana gelince, bu karışıklıktan yararlanıp dışarı çıkmaya hazırlanıyordum, hem görüp görmemeleri de umurumda değildi artık, görürlerse, öyle bir rezalet çıkaracak, hain Don Fernando'yla karısını öyle bir cezalandıracaktım ki hem ettikleri haksızlığı, hem de öfkenin derecesini anlayacaklardı. Ama daha büyük yıkımlar hazırlayan talih (sanki bundan daha büyüğü olurmuş gibi!), o anda ömrüm boyunca gösteremediğim bir soğukkanlılık verdi bana ve düşmanlarımdan öç alamadan çıkıp gittim, oysa kolayca yapabilirdim bunu. çünkü) hiçbiri benimle ilgili değildi, onların çekmesi gereken cezayı hem de ikisini birden hançerlemenin ötesinde bir şiddetle kendime vermeye niyet-

liydim. Apansız ölüm, bir anda dindirir acılarımızı, oysa uzayıp giden işkenceler, bir bakıma, her an ölmek demektir. Neyse uzatmayalım, evden çıktım, bana haberi getiren adamın evine gittim, katırımı eyerlettim, adamcağıza bile Allahaısmarladık demeden, yeni bir Lot gibi, ardıma bakmadan kentten ayrıldım. Yalancı bir utangaçlığın, başkaları tarafından görülme ya da işitilme korkusunun dışında sanki tam ağlayıp sızlamak üzere yaratılmışa benzeyen şu kırların sessizliği ve karanlığı içinde kendime gelince, bağırıp çağırmaya, bana ettikleri haksızlığı onarmaları mümkünmüş gibi, Luscinda'yla Don Fernando'ya lanetler yağdırmaya başladım. Rakibimin zenginliğine tutulduğu, benden daha talihli birine vardığı için, Luscinda'yı katı yüreklilik, nankörlük, alçaklık ve açgözlülükle suçluyordum. Bununla birlikte, onca kızgınlık ve saldırı arasında bile, kusurlarını bağışlamanın yolunu arıyordum. Kendi kendime, anası babası tarafından eve kapatılmış, onların her dediğine boyun eğmeye alışmış bir genç kızın, kendisini böyle değerli, zengin ve soylu biriyle evlendirmeye kalktıkları zaman, ailesinin isteğine uyması hiç de şaşırtıcı değil, diyordum, zaten böyle birini reddetmek ya aptallığını ya da başka birini sevdiğini gösterir, ki bu da adını lekeler. Ama az sonra bu düşüncemden cayıyordum. Koca olarak beni seçtiğini söylemek cesaretini gösterseydi diyordum, anası babası pek de kötü bir seçim yapmadığını görecek çok geçmeden onu bağışlayacaklardı. Don Fernando ortaya çıkmazdan önce, benden daha iyi birini bulmayı akıllarının köşesinden geçiremezlerdi çünkü. Elini, zorla başkasına vermezden önce, gönlünün bende olduğunu söyleyebilirdi pekâlâ, ben de onu korumak için, her dediğini

kabullenirdim elbet. Nihayet şu sonuca vardım. Aşkının zayıflığı, sağduyusunun eksikliği üne düşkünlükle ve büyük bir para tutkusuyla birleşince ona, beni aldatan, oyalayan, umut ve arzu veren yeminleri unutturmuştu. Gecenin geri kalan bölümünde böyle kendimi bilmez durumda yol aldım, sabahleyin, şu ormanın kıyısına varmıştım, içine girmiş, yol iz demeden, bir çayıra gelene dek, üç gün üç gece dolaşmışım galiba, çayırda rastladığım çobanlara, ormanın en ıssız yerini, sordum, şurayı tarif ettiler. Hemen yola koyuldum, niyetim, oraya gidince canıma kıymaktı.

Bildiğiniz kayaların dibine gelince, katırım açlık ve yorgunluktan düşüp öldü, bana sorarsanız, asıl taşıdığı yararsız yükten, yani benden kurtulmak istiyordu. Bir anda yayan yapıldak, kimsiz kimsesiz, yardımcısız kalmıştım, açlık, doğanın bu kötü tortusu içimi kemiriyordu. Kestiremediğim bir süre, öyle boylu boyunca yere uzanmış olarak kaldım, sonra ayağa kalktım. Karnımın açlığı geçmişti. Çevremde yardıma gelmiş çobanlar vardı, dediklerine göre, beni pek acıklı bir durumda saçmasapan şeyler sayıklarken bulmuşlar, aklımı kaçırdığıma inanmışlar. O günden beri ben kendim de farkettim ki kafam pek sağlam değil, tersine, iyice sarsılmış durumda. Bin türlü çılgınlık yapıyorum, giysilerimi paralıyorum, ıssız yerlerde avazım çıktığı kadar bağırıyor, söylerken ölüp giderim umuduyla, hain sevgilimin adını haykırıyorum, sonra, aklım başıma gelince, yerimden kıpırdayamayacak kadar yorgun buluyorum kendimi. Genellikle, şu zavallı bedeni alabilecek genişlikte bir mantar meşesi kovuğu bulup yatıyorum. Bölgedeki keçi ve sığır çobanları, acıdıkları için, geçeceğimi tahmin ettikleri yerlere yiyecek bırakıyorlar. Aklım

başımda olmadığı zamanlar bile, doğa kendi bildiğinden şaşmıyor, karnım acıkıyor. Kimi zaman, bu yiğit kişiler beni aklım başımdayken yakalıyor, bana getirmekte oldukları şeyleri zorla alıp kaçtığımı anlatıyorlar. Tanrı'nın ya canımı almasını ya da hiç değilse, belleğimden Luscinda'nın güzelliğini, Don Fernando'nun alçaklığını silmesini bekliyor, işte böyle geçiriyorum günlerimi. Eğer canım çıkmadan bunları unutabilirsem, düşüncelerim doğal akışına kavuşacak, yoksa, ruhumu dinginliğe kavuşturması için Tanrı'ya yakarmaktan başka çarem kalmıyor demektir, çünkü kendi elimle düştüğüm şu çukurdan çıkabilecek gücüm kalmadı artık.

İşte baylar, başıma gelen felaketin hikayesi bu, söyleyin şimdi bana, böyle bir yıkım, şu içinde bulunduğum umutsuzluktan daha azını doğurabilir mi? Sakın kalkıp da bana akla uygun, kurtarıcı öğütler vermeyin, çünkü ben, usta bir hekimin verdiği ilacı içmek istemeyen hasta gibiyim, öğütlerinizin hiç yararı olmaz. Hem Luscinda'sız sağlığı n'edeyim? Madem ki beni bırakıp başkasına gitti, mutlu olabileceksem de istemem. O, değişerek beni yok etmek istedi. Tamam, ben kendi kendimi tüketeyim de dileği yerine gelsin. Onun varlığı bile, mutsuz insanların sahip olduğu şeyin, yani avutulma imkanının bende bulunmadığını göstermeye yetiyor. Umutsuz kişilerin avuntusu, onulmaz bir derde düştüklerini düşünmektir çünkü. Oysa ben, acılarının herkesinkinden beter olduğuna ölümün bile bunlara çare bulamayacağına inanıyorum.

Cardenio, aşkının ve karşılaştığı felaketlerin hikayesini bitirdi, papaz, tam teselli edici bir kaç şey söylemeye hazırlanıyordu ki duydukları ağlamaklı bir ses buna

engel oldu. Sesin kimden geldiğini, kitabın bundan sonraki bölümünde öğreneceğiz. Bilgili ve titiz Cide Hamete Benengeli, yirmi yedinci bölümü burada bitiriyor.

XXVIII. BÖLÜM

Papazla Berberin Sierra Morena'daki Yeni ve Tatlı Maceraları

NE MUTLU BİR ÇAĞMIŞ Manchalı gözüpek şövalye Don Quijote'nin yaşadığı çağ! Çünkü o, çoktan ölüp gitmiş bir mesleği, gezginci şövalyeliği canlandırmaya kalkarak, yaşadığı günlere renk katmış, elinizdeki şu gerçek hikayenin tüm güzelliği yanında şiirsellik, gerçeklik ve hoşluk bakımından kitabın bütününden aşağı kalmayan çeşitli bölüm ve ayrıntılardan zevk almamıza yol açmış, neyse, gelelim hikayemize.

Papaz tam Cardenio'yu avutmaya çalışırken, kederli bir ses işitildi:

—Ah, Tanrım! İstemediğim halde yükünü taşıdığım şu bedene mezar olacak gizli köşeyi buldum mu acaba? Evet, kuşkuya yer yok, yalan olamaz bu dağların ıssızlığı. Oh! Tanrı'ya yakarınama izin veren şu kayalıklarla şu ağaçların arkadaşlığı benim için insanlarınkinden çok daha değerli! Onların hiçbiri bana kuşkularım için öğüt, talihsizliklerim için teselli, dertlerim için ilaç vermeye kalkışmaz.

Papazla arkadaşlarının açık seçik duydukları bu ses, ağlayıp sızlayanın pek uzakta olmadığını gösteriyordu. Kalkıp aramaya başladılar ve daha yirmi adım gitme-

den, kayalıkların ardında bir dişbudağın dibine oturmuş, köylü kılıklı birini gördüler ama yüzünü seçemediler, çünkü başını eğmiş, derede ayaklarını yıkıyordu. Sessizce yaklaştılar, yıkama işine dalmış bulunan delikanlı onları farketmedi, bacaklarının kar gibi aklığı karşısında şaşkına döndüler. Irmağın çakıl taşlarından fışkırmışa benzeyen bu bacaklar onlara giysilerine rağmen, delikanlının öyle çıplak ayak gezmeye ya da çift sürmeye alışık biri olmadığını anlattı. Farkedilmediklerini görünce, önde yürüyen papaz, öbür iki arkadaşına, kayalıkların ardına gizlenmelerini işaret etti, buradan daha bir dikkatle incelediler delikanlıyı. İki parçalı, kül rengi bir kaput giymiş, kaputun beline, kemer yerine beyaz bir kuşak bağlamıştı, ayaklarında kül rengi tozluklar, başında da yine aynı renk bir külah vardı, tozluklar, dizlerine dek kıvrılmıştı. Ayaklarını yıkadıktan sonra, külahının altından bir bez çıkardı, kurulandı, bu sırada yüzünü kaldırdı. Öyle güzeldi ki Cardenio, kendini tutamayıp alçak sesle, şunları söyledi papaza:

— Luscinda olmadığına göre, insan değil, gökten inme bir yaratık bu!

Derken, delikanlı külahını çıkardı, başını şöyle bir iki salladı. Bir anda güneş ışınlarını bile kıskandıracak bir saç demetinin omuzlarına döküldüğü görüldü. O zaman, köylü sandıkları insanın bir kız, hem de ince ve belki şimdiye dek görmedikleri en güzel kız olduğunu farkettiler, Cardenio, yalnız Luscinda'nın güzellikle onunla yarışabileceğini itiraf etti. Sarı saçlar kızın sırtından aşağı süzüldü, bütün vücudunu örttü, topuklarına değdi, elleriyle onları taramaya başladı. Ayaklarını, derenin suları içinde bir kristale benzetebilirsek,

ellerine de sarı saçlarının arasına düşmüş kartopları diyebiliriz.

Üç ahbap çavuşun şaşkınlığıyla birlikte kızı tanıma istekleri de artmıştı ama genç kız, ayağa kalkarken çıkardıkları gürültüyü duydu, geri döndü, saçlarını aralayarak baktı. Onları görür görmez, pabuçlarını giymeye, saçlarını toplamaya vakit bulamadan pılısını pırtısını kaptı, korku ve şaşkınlık içinde kaçmaya yeltendi, beş altı adım sonra, yumuşak ayakları taşların sertliğine dayanamadı, düştü, kaçtığı insanlar hemen yardımına koştular, papaz seslendi:

— Durun, senyora, kim olursanız olun, size yardım etmekten başka niyetimiz yok. Kaçmanız gereksiz. Hiç zararı yok. Zaten siz bunu isteseniz de ayaklarınız sözünüzü dinlemeyecek, biz de karşı koyacağız.

Kızın dili tutulmuştu, şaşkındı, teksöz etmedi. Papaz, yanına yaklaştı, elini tuttu ve:

— Senyora, dedi, giysilerinizin sakladığı şeyi, saçlarınız açığa vurdu. Güzelliğinizi, size yaraşmayan bu giysiler altında gizlemenize yol açan ve sizi, bir rastlantı sonucu bulduğumuz şu ıssız yerlere getiren şey çok önemli herhalde. Acılarınızı dindiremesek de yararlı bir iki şey söyleyebiliriz belki. Yaşadığımız sürece, iyi niyetli öğütleri dinlemenizi engelleyecek kadar büyük dert yoktur. Onun için, senyora ya da senyor, nasıl isterseniz öyle diyelim, bizi görünce düştüğünüz şaşkınlıktan uyanın da hikayenizi anlatın lütfen. Başınızdan geçenler ister neşeli, ister kederli olsun, bizlerin şahsında derdinizi paylaşacak insanlar bulacaksınız:

Oğlan kılığındaki güzel kız, gerçekten, büyük bir şaşkınlık içinde dinliyordu papazı, o güne dek görmediği garip bir şeyle karşılaşan bir köylü gibi, ağzını açma-

dan, kıpırdamadan, onlara bakıyordu. Sonunda papaz ağır bastı, kız derin bir göğüs geçirdi, konuşmaya başladı:

— Şu dağların ıssızlığı beni saklayamadığına, saçlarım da açılarak yalanımı ortaya vurduğuna göre, oyunu sürdürmenin gereği yok artık. İyi niyetinize ve yardım tekliflerinize teşekkür ederim, baylar, tekliflerinizi karşısında konuşmak zorundayım. Ama anlatacaklarımın size çok acı ve aykırı gelmesinden korkuyorum, çünkü ne derdime çare, ne de bir teselli yolu bulabilirsiniz. Yalnız, şerefimden kuşkulanmanızı istemem. Gördüğünüz gibi, kadınım, beni bu yaşta ve kılıkta, bu ıssız yerde bir başıma buldunuz. Bütün bunlar, hatta içlerinden bir teki bile, bir kadının ününü gölgelemeye yeter. Şimdi, herkeslerden saklamak istediğim sırları size açmam gerekiyor.

Kız, işte böyle soluk almadan, büyük bir rahatlıkla, tatlı bir sesle konuştu, dinleyenler, güzelliği kadar, bilgeliğine de hayran kaldılar.

Üç arkadaş, başından geçenleri anlatmasını rica edip kendisine yardıma hazır olduklarını bildirdiler. Kız da fazla yalvartmadı, utana sıkıla pabuçlarını giydi, saçlarını düzeltti, aralarındaki bir taşa oturdu, gözyaşlarını tutmaya çalışarak, sakin ve pürüzsüz bir sesle yaşam öyküsünü anlatmaya başladı:

— Endülüs'te bir kent, bu kentte de onun adını taşıyan bir dük vardır, kentin adını taşıması, dükü, İspanya'nın belli başlı büyükleri arasına katmaktadır. Dükün iki oğlu vardır, büyüğü babasının hem adını, hem de görünüşe göre, bütün iyi niteliklerini taşımaktadır, küçüğüyse, bildiğim kadarıyla, Vellido kadar hain, Galalon kadar alçaktır. Dükün beyliğinde yaşayan anam-

la babam sıradan insanlardır ama pek varlıklıdırlar, eğer talih onlara mal mülk kadar soy sop da verseydi, ne kendileri başka bir şey isteyecek, ne de şu talihsizlikler başıma gelecekti, çünkü, bütün bunların ailemin soylu olmayışından ileri geldiğine kuşkum yok, gerçi toplumsal durumları yüzlerini kızartacak kadar yüksek de değil. Uzatmayalım, köylüdürler, pek basittirler ama kanlarında onur kıracak bir karışım da yoktur, belki eski kafalı birer Hıristiyan'dır anamla babam ama gerek varlıkları, gerekse doğru yaşayışları, bey, hatta şövalye derecesine yükseltmiştir onları. En büyük hazineleri, en yüce mutlulukları da benim gibi bir kızları oluşuydu, biricik çocukları ve tek mirasçıları olduğum için beni pek severlerdi. Hiçbir çocuk benim kadar şımartılmamıştır. Ben onların tek dayanağı, kendilerini seyrettikleri ayna, bütün özenlerinin toplandığı noktaydım, hem gönüllerinin sultanı, hem de mallarının sahibiydim. Hizmetçileri tutan ya da kovan, ekilen biçilen şeylerin, yağdeğirmenlerinin, üzüm sıkma evlerinin, küçük ya da büyükbaş hayvanların, arı kovanlarının, kısacası zengin bir çiftçinin mülkündeki her şeyin hesabını tutan bendim. İşleri pek güzel çekip çeviriyordum babam da benden son derece hoşnuttu. Çobanlara, kahyalara ve gündelikçilere gerekli buyrukları verdikten sonra, boş kalan vaktimi iğne işi, dantela ya da gergef gibi genç kız çalışmalarına harcıyordum ya da ruhumu dinlendirmek üzere işi gücü bırakıyor, kutsal kitaptan bölümler okuyor, arp çalıyordum, kendi yaşantımdan öğrenmiştim ki musiki kederli gönülleri yatıştırmakta, zihinsel kaygıları dağıtmakta birebirdir. Böylece yaşayıp gidiyordum baba ocağında. Bütün bunları, kendimi övmek ya da zenginliğimizi göster-

mek için değil, şu acıklı duruma düşüşümün kendi kafasızlığım yüzünden olmadığını anlatmak için söylüyorum.

Böylece, ev işleriyle uğraşarak, bir manastır yalnızlığı içinde kimselere gözükmeden yaşıyordum, pazar ayinine bile, annem ve hizmetçilerimle birlikte erkenden, daha ortalık alacakaranlıkken ve gizlice gidiyorduk. Ama her şeye rağmen, aşkın ya da aylaklığın bir vaşaktan daha keskin gözleri günün birinde beni bulup ortaya çıkardılar. Bu gözler, daha önce sözünü ettiğim, dükün ikinci oğlu Don Fernando'ya aitti.

Bu adı duyar duymaz, Cardenio'nun rengi değişti, her yanını ter bastı, allak bullak oldu, onu bu halde gören papazla berber, her zamanki nöbetlerden birine yakalanmak üzere olduğunu sandılar. Neyse ki

bir şey olmadı, delikanlı, kan ter içinde kim olduğunu çıkarmaya çalışarak köylü kızına bakmakla yetindi. Kız ise, Cardenio'nun durumunu görmemişti, hikayesine devam etti:

— Don Fernando (sonradan anlattığına göre), görür görmez aşık olmuş bana, sık sık söz etmiştir bu büyük tutkusundan. Ama talihsizliklerimi bir an önce anlatıp bitirebilmek için, sevgisini bana açabilmek üzere giriştiği düzenleri es geçeceğim. Yalnız, evdeki herkesi tavladı bu iş için, bin bir türlü armağan verdi, aileme bir sürü şey vaat etti. Bizim sokak her gün bayram yeri gibiydi, şarkıcılar geceleri bile kimseyi uyutmuyordu. Akıl erdiremediğim yollardan elime gelen mektupların sayısını şaşırmıştım, hep aşktan söz ediyordu bunlar, yeminlerle, vaatlerle doluydular. Ama bütün bunlar gönlümü çelecek yerde Don Fernando aşığım değil de can düşmanımmış gibi sinirime dokunuyordu. Ho-

şuma gitmediği ya da ısrarı aşırı kaçtığı için değil. Tersine, bunca sevilmekten, böyle büyük bir beyin saygısını kazanmaktan son derece hoşnuttum, mektuplarındaki övgüler de hiç garibime gitmiyordu. Biz kadınlar, ne denli çirkin olursak olalım, güzel görülmekten hoşlanıyoruz galiba. Yalnız, bu gibi aşk oyunları terbiyeme, anamın babamın öteden beri bana verdiği öğütlere aykırıydı, Don Fernando'nun niyetini sezmişlerdi, o da bunu gizlemiyordu zaten. Onurlarını, ailemizin temiz adını erdemime emanet ettiklerini söylüyorlardı, Don Fernando ile aramdaki büyük ayrımı düşünmeliydim, bunu gözden ırak bulundurmazsam, bütün tatlı sözlerine rağmen, Don Fernando'nun benim iyiliğimden çok kendi nefsini doyurmayı tasarladığını anlardım ve eğer Fernando'nun ısrarlarına son vermek istiyorsam, beni, köydeki ya da çevredeki belli başlı ailelerden herhangi birinin oğluyla evlendirebilirlerdi. Bu işe yetecek kadar malım ve temiz bir adım vardı.

Anamla babamın sözlerindeki sağlamlığa, haklılığa inandığım için, ciddiyetimi bozmuyor, emellerini gerçekleştirebilme konusunda Don Fernando'ya en küçük bir umut vermemeye çalışıyordum. Bu sakınmalı davranışımı hor görme sandı herhalde o yüzden de şehvet hisleri iyice kabardı (bana beslediği arzuyu ancak böyle adlandırabileceğim, çünkü, dürüst olsaydı, şimdi ne burada bulunacaktım ne de size şu hikayeyi anlatacaktım). Derken, bütün umutlarını kırmak üzere, anamla babamın beni evlendirmeyi düşündüklerini öğrendi —ya da sezdi— o zaman, anlatacağım şeyi yapmaya karar verdi. Bir gece, kapım her türlü tehlikeye kilitli, hizmetimi gören kızla odamda otururken, ansızın, o sessizlik ve yalnızlık içinde nasıl olduğunu anla-

yanıadan, Don Fernando'yu karşımda buldum. Öyle sarsıldım ki elim ayağım tutuldu, sizin anlayacağınız, bağıracak gücü bulamadım kendimde ayrıca bulsaydım da o bırakmazdı, çünkü kolumu oynatmama kalmadan kucakladı beni ve öyle şeyler anlatmaya başladı ki bir insanın bu kadar kolaylıkla yalan söyleyebileceğini düşünemedim, oyun oynadığını anlayamadım. Ah, hain! Gözyaşlarıyla sözlerini destekliyor, ahlayıp oflamalarıyla aşkını doğruluyor gibiydi, bense, zavallı yavrucak, iyice acemisiydim bu işlerin, farkında olmadan, bütün o yalanları doğru sanmaya başlıyordum ama sevgi falan değil, yalnız acıma duyuyordum ona karşı.. Sonunda biraz kendime geldim, aklımı başıma topladım ve kendimden ummadığım bir sertlikle şöyle karşılık verdim: «Senyor, şu anda kollarınızın arasında değil de yırtıcı bir aslanın pençeleri altında bile olsaydım, adımı lekeleyecek bir davranışta bulunmak ya da bir söz söylemek, ölüp yeni baştan dirilmek kadar imkansız olurdu benim için. Bedenime sahip olsanız bile, ruhum size karşı koyacak, dürüstlükten ayrılmayacaktır, bu sözümün doğruluğunu, nefsinizi doyurmak için zora başvurduğunuz an, kendiniz de göreceksiniz. Ben, beyliğinizde yaşayan biriyim ama tutsağınız değilim, soylu bir aileden gelişiniz size, benimkini hor görme, alçakgönüllülüğümü kötüye kullanma hakkını vermez. Köylüyüm, kabasaba bir insanım belki ama kendime, bir bey ve şövalye olan sizden daha az saygı beslemiyorum. Onun için, beni zorla elde edebileceğinizi, zenginliğinizle gözlerimi kamaştıracağınızı, tatlı laflarla kandıracağınızı, gözyaşı ve yalvarmalarla yumuşatacağınızı sanmayın. Şu saydığım şeylerin hiçbiri, anamla babamın bana koca olarak seçeceği adamda

bulunmasa da onların sözünden dışarı çıkmam, sonradan pişman olsam bile, onurumu lekelemem, zorla almak istediğiniz şeyi o adama seve seve veririm, senyor. Sizin anlayacağınız, kanuni kocam olmadıkça, hiçkimse benden bir şey koparamaz: «İstediğiniz bu olsun! dedi düzenbazlar kralı, yemin ederim ki güzel Dorotea (karşınızdaki talihsizin adı budur), kocan olacağım, bunun için, her şeyi bilen Tanrı ile şurada gördüğünüz, Meryem Anamız'ın resmini tanık tutarım.»

Dorotea adını duyan Cardenio, yine allak bullak oldu. Sezgileri doğru çıkmıştı. Ama anlatıyı kesmek istemedi, az çok bilmesine rağmen, hikayenin bundan sonraki bölümünü de öğrenmek arzusundaydı, yalnız şunları söyledi kıza:

— Demek adınız Dorotea, senyora? Başına gelenler sizinkilere pek benzeyen, aynı adda birinden söz edildiğini işitmiştim ama şimdi devam edin lütfen, sonra size öyle şeyler anlatacağım ki hem şaşacak, hem üzüleceksiniz:

Dorotea, Cardenio'nun garip kılığına bakmak için sözüne ara verdi ve:

— Yalvarırım size, dedi, benimle ilgili bir şey biliyorsanız, hemen söyleyin. Kaderin elimde bıraktığı tek şey, her türlü yıkıma dayanabilme gücüdür, ayrıca, hiçbir yeni haberin talihsizliğimi bundan fazla artıracağını sanmıyorum.

— Sezgilerim doğru çıkarsa diye karşılık verdi

Cardenio, bildiklerimi size anlatmakta duraksamayacağım. Ama şimdilik bunları bilmenizde bir yarar yok.

— Peki, dedi Dorotea ve hikayesine devam etti. Don Fernando, elinin altındaki Meryem Ana resmini yaka-

ladı, birleşmemizin tanığı bu olsun dedi, sonra benimle evleneceğine yemin etti, türlü diller döktü. Sözünü yarıda kestim, yapacağı şeyi iyice düşünmesini istedim, uyruğundaki bir köylü kızıyla evlendiğini öğrenince babasının ne kadar kızacağını, güzelliğimin, işleyeceği hatayı örtmeye yetmeyeceğini, buna kanmaması gerektiğini ve nihayet, duyduğu sevgi adına, yapacağı en iyi şeyin beni kendi halime bırakmak olacağını belirttim, uyumsuz evliliklerin, ilk günlerdeki mutluluğu sürdüremediklerini söyledim. Bu ve bunun gibi, şu anda hatırlayamadığım daha bir sürü şey ileri sürdüm. Ama hiçbiri işe yaramadı, tasarısından caymadı. Borcunu ödememek kararıyla alışveriş yapan kişi için, fiyatın önemi yoktur. Bunun üzerine düşünmeye başladım: «Şu da var ki, diyordum kendi kendime, evlilik yoluyla sınıf değiştiren ilk insan ben olmayacağım. Don Fernando da güzelliğine kapılarak ya da (ki böylesi daha aklıma yakın geliyordu), büyük bir aşka tutularak kendinden daha az soylu biriyle evlenen ilk erkek olmayacak. Hem sonra ben, ne dünyayı değiştirmek, ne de yeni bir töre getirmek istiyorum, bu adamın sevgisi, nefsinin doyurulmasından öte yaşamasa bile, kaderin bana sunduğu bu onuru kabul edebilirim, çünkü Tanrı katında her şeye rağmen, onun karısı sayılacağım. Eğer hor görür de dileğini yerine getirmezsem, kocalık ödevini unutur, zora başvurur, o zaman, bu duruma nasıl düştüğümü bilmeyenlerin gözünde adım lekelenir, özürüm de olmaz. Kim çıkar da anamı, babamı ve herkesi, bu adamın odama benden izinsiz girdiğine inandırabilir?» Bütün bu sorular ve karşılıkları kafamın içinde uğuldaşıyordu. Ama Don Fernando'nun yeminleri, aşkına tanık diye gösterdiği gözyaşları,

ağlayıp sızlamaları, bir de benim gibi toy ve kapalı bir kızın gözünü kolayca kamaştıracak nitelikte olan çekiciliği ve sevimliliği yıkımıma sebep olacak karara varmamı kolaylaştırdı. Hizmetçi kızı çağırdım, Don Fernando'nun göklerdeki tanığına bir de dünyasal tanık katmak istiyordum. Don Fernando onun yanında da sözünü doğruladı, yeminlerini tekrarladı, yine bir sürü ermişin adını andı, sözünü tutmazsa, her türlü belaya çarptırılmasını diledi. Yeni gözyaşları ve yalvarmalarla beni yumuşattı, zaten kollarındaydım, hâlâ sımsıkı sarılıyordu bana, hizmetçi kız odadan ayrılınca, çok yazık ki ben kızlığımı yitirdim, o alçak adam da muradına erdi.

Felaketimi aydınlatacak gün doğmak üzereydi ama yine de Don Fernando'nun istediği kadar çabuk gelmiyordu sabah. Bir kez nefsini doyurdu mu, erkeğin en hoşuna giden şey, arzusuna kavuştuğu yerden çabucak uzaklaşmaktır. Don Fernando da benden ayrılmaya can atıyordu, hizmetçim (onu odaya sokan da kendisiydi), gün ışımadan sokağa çıkardı onu. Ayrılırken, geldiği zamanki kadar canlı başla olmasa da sözüne güvenmemi istedi, yeminlerinin sağlam ve gerçek olduğunu tekrarladı, verdiği sözlerin kanıtı olsun diye, parmağındaki kocaman yüzüğü çıkarıp benimkine taktı. O gidince, sevinç mi, keder mi olduğunu kestiremediğim bir duyguya kapıldım, böylesine yeni bir olayın etkisiyle kafam allak bullak olmuştu, düşler içindeydim, hemen hemen kendimden geçmiştim. Bu adamı odama alarak bana hainlik ettiği için hizmetçime çıkışmak cesaretini gösteremedim, hatta, böyle bir şeyi düşünmedim bile. Başıma gelen şeyin iyi mi, kötü mü olduğunu kestiremiyordum daha. Gitmeden, Don Fernando'ya, durumumuzu herkese açıklayana, dek, her

gece aynı yoldan gelip beni görebileceğini, artık onun, malı olduğumu söyledim, bir tek ertesi gece geldi, ondan sonra bir ay, ne yolda ne de kilisede görebildim onu. Aramaktan helak olmuştum. Ama boşuna. Oysa kentte olduğunu, pek sevdiği bir şeyle, avla uğraştığını biliyordum. Oh! Ne dayanılmaz, ne acı saatler ve günlerdi onlar!

Sonunda Don Fernando'dan kuşkulanmaya, hatta iyi niyetine inanmamaya başladım ve o güne dek kaçındığım bir şeyi yapıp hizmetçimi azarladım. Anamın babamın hiçbir şey sormaması, beni yalan söylemek zorunda bırakmaması için, gözyaşlarımı saklamam, güler yüzlü olmam gerekiyordu. Çok geçmeden bu da işe yaramaz oldu, günün birinde her türlü insani saygı, her türlü dürüstlük kaygısı yok oldu. Sabrım tükenmişti, en gizli düşüncelerimi açığa vurdum. Bu iş, bir süre sonra, Don Fernando'nun, komşu kentlerden birinde evlendiğini duyduğum zaman oldu, kız son derece güzel ve soyluymuş ama getirdiği drahoma, böyle bir evliliğe yetecek kadar değilmiş. Adı Luscinda'ymış, düğünleri hakkında pek garip şeyler anlatılıyordu.

Luscinda adını duyar duymaz, Cardenio omuzlarını kıstı, dudaklarını ısırdı, kaşlarını çattı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı, Dorotea bunlara aldırmadı, hikayesine devam etti:

— Bu üzüntülü haber yüreğimi donduracak yerde öfkemi alevlendirdi. Sokağın ortasına fırlamak, avazım çıktığı kadar bağırarak Don Fernando'nun hainliğini, bana ettiği kötülüğü anlatmak geldi içimden. Ama hemen o gece yapmayı tasarladığım bir şey, öfkemi yatıştırdı. Babamın çiftliğindeki uşaklardan birine başıma gelenleri anlattım, giysilerini istedim, düşmanımın

bulunduğu kente kadar bana eşlik etmesini rica ettim. Çocukcağız, tedbirsizliğimi, tasarımın çılgınlığını yerip duruyordu, kararımdan dönmeyeceğimi görünce, kendi deyimiyle, dünyanın öbür ucuna dek ardımdan gelmeye karar verdi. Bunun üzerine, bir yastık kılıfına bir entari, birkaç incik boncuk ve her ihtimale karşı, biraz para koydum. Sessiz ve sakin bir gecede alçak hizmetçime çaktırmadan, yanımda genç köylü, kafamda bir yığın düşünce, evden çıktım. Çoktan olup bittiğini sandığım bir şeyi engelleyemesem de hiç değilse, Don Fernando'nun böyle bir işi nasıl yaptığını öğrenebilmek üzere, büyük bir sabırsızlık içinde kente yollandım. İki buçuk gün sonra oradaydım. İlk önüme çıkana Luscinda'nın evini sordum, adam, istediğimden fazlasını anlatarak karşılık verdi. Evi ve evlenmeyi bütün ayrıntılarıyla anlattı, o kadar yayılmıştı ki kentte herkes düğünden söz ediyordu. Düğün gecesi, «evet» dedikten sonra, Luscinda bayılmış, kocası korsesini açmak isteyince, kızın elinden çıkma bir mektup bulmuştu, mektupta, Don Fernando'nun karısı olamayacağını, çünkü daha önce Cardenio'ya vardığını söylüyormuş. Yolcunun anlattığına göre, bu Cardenio, kentin önemli kişilerindenmiş. Kız, daha sonra, bu evliliğe anasının babasının zoruyla razı olduğunu belirtiyormuş. Sözün kısası, mektubu okuyunca, düğün biter bitmez, kızın kendini öldürmeye niyetlendiğini anlamışlar. Üstünde buldukları bir hançer de bunu doğruluyormuş. Oyuna geldiğini anlayan Don Fernando, anası babası engel olmasa, o hançerle kızı vuracakmış. Konuştuğum adam, daha sonra, Don Fernando'nun kentten ayrıldığını, Luscinda'nın da ertesi gün kendisine geldiğini ve ailesine, sözünü ettiğim Cardenio'nun karısı oldu-

ğunu tekrarladığını söyledi. Öğrendiğime göre, Cardenio da düğünde varmış, Luscinda'nın evlendiğini görünce —ki bunu aklının köşesinden geçirmiyormuş— umutsuzluğa kapılmış, bir mektup yazmış ve çekip gitmiş, mektupta, Luscinda'nın dönekliğinden yakınıyor, kimseciklerin bilmediği bir yere gideceğini söylüyormuş. Bütün bunlar, herkesçe bilinen, beylik şeylerdi, kent halkı yalnız bundan söz ediyordu, hele Luscinda'nın da baba ocağından ve doğduğu kentten ayrıldığının öğrenilmesinden sonra... Bir daha görmemişler kızı, anası babası umutsuzluk içindeymiş, kızlarını nerede bulacaklarını bilemiyorlarmış. Bu haberler umutlarımı tazeledi, derdime çare bulabileceğimi sandım, Don Fernando'yu, evli de olsa, bir daha görmek, hiç görmemekten iyiydi benim için, belki de Tanrı, ikinci bir evliliğe engel olmak, ilk yuvanın kutsallığını ve bir Hıristiyan olduğunu hatırlatmak için bu meseleyi ortaya çıkarmıştı, anlamalıydı ki ruhunun esenliği, her türlü dünyasal kaygının ötesindeydi. İşte bunları düşünüyor, o anda tiksindiğim yaşama dayanabilmek için kendime boş avuntular, belirsiz ve uzak umutlar buluyordum.

Don Fernado'yu bulamayınca, neye karar vereceğimi şaşırmış, kentin içinde rasgele dolaşmaya başlamıştım, derken kılığımı kıyafetimi, yaşımı, boyumu posumu tarif ederek beni bulana ödül verileceğini bildiren bir tellal duydum. Ayrıca, yanımdaki çobanın, beni evden kaçıran adam diye arandığını da öğrendim, bu haber beni epey üzdü, çünkü yalnız evden kaçtığım için değil, aynı zamanda bu işi benden aşağı sınıftan, sevgime layık olmayan biriyle yaptığım için adımın kötüye çıktığını görüyordum. Verdiği sözden cayar gibi olan

delikanlıyla birlikte, hemen kentten ayrıldım. O akşam işte buraya geldik, ormanın en girilmez yerine saklandık. Ama hani ne derler, felaket felaket üstüne gelirmiş, talihsizlikler birbirini kovalarmış, benim için gerçekten de öyle oldu. O ana dek sadık ve emin bir insan gibi duran uşak, yalnız kaldığımızı görünce, güzelliğimden çok edepsizliğinin etkisiyle, fırsattan yararlanmak istedi, hiç utanmadan bana aşk teklif etti, bu edepsizce teklifine olumsuz cevap verince, rica ve yalvarınayı bir yana bırakıp, zor yolunu denedi. Ama temiz yürekli insanları yalnız bırakmayan ya da pek ender yalnız bırakan Tanrı yardımıma koştu, şu ufacık gücümle, hem de pek çok uğraşmadan, onu bir uçurumun kıyısına, götürüp aşağı ittim, canlı ya da cansız, uçtu gitti. Ne olduğunu bilmiyorum. Onu orada bıraktım ve şaşkınlığımın, yorgunluğumun elverdiği kadar koşarak ormanın derinlerine daldım, niyetim, babama teslim etmek üzere beni arayanlardan kaçıp kurtulmaktı. Kaç aydır buralardayım, bilmiyorum. Ormanda bir sürü sahibiyle karşılaştım, beni yanına aldı, daha içerlere götürdü. Hiç ummadığım bir anda kişiliğimi açığa vurabilecek sarı saçlarımı gizleyebilmek üzere, hep çalılıklar arasında dolaşarak şu güne dek hizmet ettim ona. Ama çabalarım ve kurnazlığım bir işe yaramadı. Adam, erkek olmadığımı anladı, uşağım gibi heveslere kapıldı, kader, her derdi çaresiyle birlikte göndermediği için, ötekine yaptığım gibi, bundan kurtulabilmek üzere yeni bir uçurum bulamadım. O zaman, derdimi anlatmaya kalkışmak ya da zora başvurmaktansa, kaçıp dağlara saklanmanın daha iyi olacağına karar verdim. Sizin anlayacağınız, rahatça oturup ağlayabileceğim ıssız bir yer arıyordum, gözyaşlarımla, ağlayıp sızlama-

larımla Tanrı'yı yumuşatmayı, ya bana yardımcı olup bu dertten kurtarmasını ya da canımı almasını sağlamak istiyordum, böylece, suçsuzluğuna rağmen, hem doğduğu kentte, hem de yaban ellerinde dile düşen zavallı bir kızın anısını toprağa gömecektim.

XXIX. BÖLÜM

Bizim Aşık Şövalyeyi, O Zorlu Çileden Kurtarmak Üzere Başvurulan Ustaca Yol

— İŞTE BAYLAR, TRAJEDİMİN GERÇEK HİKAYESİ bu. İşittiğiniz ağlayıp sızlamaların, gözlerimden akan yaşların bu kadar bol olmasının haklı bir nedene dayanıp dayanmadığını kararlaştırmak size düşer, şu onulmaz derdimi unutturmanın mümkün olup olmadığını da varın siz hesaplayın. Sizden istediğim tek şey (bunu benden esirgemezsiniz herhalde), ardıma düşenlerin eline düşmeden yaşayabileceğim bir yer göstermenizdir: Gerçi, anamla babamın, duydukları sevgi yüzünden beni çok iyi karşılayacaklarını biliyorum ama karşılarına, umdukları gibi çıkamamanın utancı öyle büyük ki onlara, eski çocuksu yüz yerine başka, lekeli bir yüz göstermektense, bir daha karşılaşmamayı yeğlerim.

Dorotea, bunları dedikten sonra sustu. Yanakları al al olmuş, ruhunu kaplayan utancı ve heyecanı açığa vurmuştu. Dinleyenler, hem şaşırmış, hem ona acımışlardı. Papaz, kızcağızı avutmaya, bir iki şey söylemeye niyetlendi ama Cardenio ondan önce davrandı:

— Senyora, zengin Clenardo'nun biricik kızı, güzel Dorotea sizsiniz demek? diye sordu.

Dorotea, babasının adını duyup bunu söyleyenin içler acısı durumunu görünce, şaşırıp kaldı. Cardenio'nun ne kılıkta olduğunu biliyorsunuz, bunun üzerine:

— İyi ama dostum, dedi siz kimsiniz? Babamın adını nereden biliyorsunuz? Eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, şu uzun hikaye boyunca, bir kez olsun ağzıma almadım bu adı.

— Ben diye karşılık verdi genç adam, hikayenizde Luscinda'nın «asıl kocam» dediği talihsiz insanım, yıkımınıza sebep olan sefilin şu gördüğünüz duruma düşürdüğü, kolu kanadı kırık, aç ve çıplak, her türlü insani avuntudan, hatta Tanrı'nın bağışladığı bazı ender anlar dışında akıldan bile yoksun kalmış zavallı Cardenio'yum! Don Fernando'nun hainliğine uğrayan, onu kocalığa kabul ederken, Luscinda'nın ağzından çıkan o öldürücü «evet»e tanık olan insan benim. Ayılmasını ve ele geçirilen mektubun okunmasını beklemek yürekliliğini gösteremeyen korkak da benim, yüreğim onca acıya dayanamadı, sabrını tükendi, evden kaçtım, kaçarken de götürüp Luscinda'ya vermesi için katırıma bakan adama bir mektup bıraktım. Ondan sonra, artık çekilmez bir yük haline gelen canıma kıymak üzere işte bu ıssız yerlere geldim. Ama talih, herhalde sizinle karşılaşayım diye, canımı değil, aklımı almakla yetindi, eğer anlattıklarınız doğruysa —ki bundan kuşkum yok, Tanrı'nın hiç beklemediğimiz anda acılarımızı dindirmesi mümkündür. Gerçekten de kendisinin de söylediği gibi, Luscinda asıl benim eşimdir, Don Fernando'ya varamaz, ayrıca, Don Fernando da sizin kocanız sayılır. Bu durumda hiçbir şey yitmemiş demektir, Tanrı, hepimize hakkı olan şeyi verebilir pekâlâ. Elimizde ne ham hayallere, ne boş kuruntula-

ra dayanmayan bu umut bulunduğuna göre, yalvarırım size senyora, kararlarımızı birbirimize açıklayalım. Alın yazılarımız aynı olduğundan, ben bunu yapmaya hazırım. Bir Hıristiyan ve şövalye olarak yemin ederim ki Don Fernando'ya kavuştuğunuzu görene dek yanınızdan ayrılmayacağım, ya onu bulup size teslim edeceğim ya da (iyilikle kandıramazsam), şövalyeliğimin verdiği hakla, size ettikleri için kendisini düelloya çağıracağım, bana ettiği hainliğin öcünü Tanrı'ya bırakıp, yalnız sizinkini alacağım.

Cardenio'nun sözleri karşısında iyice şaşkına dönen, yardım tekliflerine ne diyeceğini bilemeyen Dorotea, ayaklarına kapanmak istedi ama delikanlı bırakmadı, papaz, her ikisi adına söz aldı, Cardenio'nun önermesini onayladı, yarı öğüt vererek, yarı yalvararak delikanlıyı köyüne çağırdı, orada eksiklerini tamamlayabilir, Don Fernando'nun bulunmasına, Dorotea'nın baba ocağına gönderilmesine, kısacası, tasarladıkları bütün şeylerin yapılmasına yardım edebilirdi. Dorotea'yla Cardenio bu çelebice önermeyi kabul ettiler, sağ olun dediler. O ana dek, kulak kesilip anlatılanları dinlediği için ağzını bile açmamış olan berber de en az papazınki kadar büyük bir içtenlikle, elinden geleni yapacağını belirtti. Sonra, kendilerini buraya getiren nedeni, Don Quijote'nin garip çılgınlığını anlattı ve Sancho'yu beklediklerini söyledi. O zaman Cardenio, şöyle hayal meyal, Don Quijote'yle yaptığı tartışmayı hatırladı, bizimkilere anlattı, yalnız, tartışma nedenini bilemedi.

Tam bu sırada tanıdıkları bir ses duyuldu. Sözleştikleri yerde onları bulamayan Sancho, avazı çıktığı kadar bağırarak, kendilerini arıyordu. Yanına varıp Don

Quijote'yi sordular. Sancho, hâlâ gömlekle oturduğunu, iyice zayıflayıp sapsarı kesildiğini, açlıktan canlı cenazeye döndüğünü ama yine de yavuklusu Dulcinea için ah edip durduğunu söyledi, sevgilisi, hemen oradan ayrılıp yanına dönmesini emrettiği halde sevgilisine layık bir iş başarmadan o güzel yüzünü görmeye gitmeyeceğini anlattı. Sonra:

— Oysa diye devam etti, bu gidişle efendim ne söz verdiği gibi imparator, ne de sizin dediğiniz gibi, hiç değilse piskopos olamayacak. Düşünün bakalım, onu oradan çıkarmak için ne yapabiliriz?

Papaz, hiç kederlenmemesini, istese de istemese de onu oradan çıkaracaklarını söyledi. Sonra Dorotea'yla Cardenio'ya, Don Quijote'yi yola getirmek ya da hiç olmazsa köye götürmek üzere berberle tasarladıkları yeni şeyi anlattı. Bunun üzerine Dorotea, elinin altında gerekli araçlar bulunduğuna göre, gönlü yaralı genç kız rolünü berberden daha iyi oynayacağını, tasarılarının gerçekleşmesi için yapılacak şeyleri kendisine bırakmalarını, pek çok şövalye romanı okuduğunu, bu yüzden, gönlü yaralı kızların, şövalyelerden yardım isterken kullandıkları dili çok iyi bildiğini söyledi.

— Eh öyleyse, dedi papaz, hemen işe koyulmaktan başka bir şey kalmıyor. Talih bizden yana galiba. Baksanıza, hiç beklemediğiniz anda size umut kapısı açıyor, bizim de işimizi kolaylaştırıyor.

Dorotea, yastık kılıfından ipekli bir entariyle yeşil bir başörtüsü, kutudan da gerdanlık falan çıkardı, çabucak giyindi. Soylu bir hanım olmuştu şimdi. Bütün bunları, gereğinde kullanmak üzere evden getirdiğini söyledi ama şimdiye dek böyle bir fırsat çıkmamıştır. Alımı, çalımı ve güzelliği hepsinin gözünü kamaştırdı, Don

Fernando'nun böyle bir güzelliği hor görmekle budalalık ettiğine karar verdiler. ama en büyük hayranlığı Sancho duyuyordu, çünkü, bütün ömrü boyunca, bu kadar güzel bir kız görmediğini sanıyordu (ki bunda da haklıydı). Onun için, papazın yanına sokuldu, bu soylu ve güzel hanımın kim olduğunu, bu dağ başında ne aradığını sordu.

— Ey benim yiğit Sancho'm diye karşılık verdi papaz, bu güzel hanım, Micomicon krallığının doğrudan doğruya ve erkek haklarıyla mirasçısı olan insandır. Alçak bir devin ettiği haksızlığın öcünü alsın diye efendini arıyor. Don Quijote'nin, iyi bir şövalye olarak dünyayı tutan ünü, prensesi ta Guinea'dan buraya getirmiş.

— Mutlu bir arama, mutlu bir karşılaşma! diye bağırdı Sancho, hele efendim, sözünü ettiğiniz şu orospu çocuğu devi öldürür, prensese edilen hakaretin öcünü alır, yapılan haksızlığı giderirse, tamamdır. Evet, evet, eğer hayalet falan değilse, gördüğü yerde öldürür efendim onu. Ama hayaletse iş değişir, çünkü bunlara gücü yetmiyor. Yalnız, sayın papaz efendi, sizden şunu rica ediyorum. Piskopos falan olmaya kalkmaması için —ki bundan ödüm kopuyor— ona, hemen şu prensesle evlenmesini salık verin. Böylece kiliseye girmesini önlemiş oluruz. O imparator olursa, benim de isteklerimi gerçekleştirmem kolaydır. Uzun uzun düşündüm bu konuyu. Piskopos olması hiç işime gelmiyor, çünkü evliyim, kiliseye hizmet edemem, hem, ayrıcalık peşinde koşarken, kala kala bir papaz ödentisine kalırsam, çoluk çocukla bu işin altından kalkamam. Demek ki senyor, bütün mesele efendimin, adını bilmediğim şu hanımla tez elden evlenmesidir.

— Adı, prenses Micomicona'dır, dedi papaz, bu da

çok doğal, çünkü Micomicon krallığında yaşıyor.

— Çok doğru, diye karşılık verdi Sancho. Ben de bir sürü insan bilirim ki soyadı olarak, doğdukları kentin adını almışlardır. Alkalalı Pedro, Ubedalı Juan ya da Vallareinaslı Diego gibi, orada yani Guinea'da da böyledir herhalde ve kraliçeler, kendi krallıklarının adını alıyorlardır.

— Tamam, dedi papaz, efendinin evlenmesine gelince, bu iş için bütün gücümle çalışacağım.

Sancho buna pek sevindi, papaz da onun saflığına şaştı, kafasının, tıpkı efendisi gibi, saçmasapan şeylerle dolu olduğunu, Don Quijote'nin günün birinde imparator olabileceğine gerçekten inandığını anladı.

Bu sırada Dorotea papazın katırına binmiş. Berber de öküz kuyruğundan yapılma sakalını takmıştı. Sancho'dan, kendilerini, efendisinin bulunduğu yere götürmesini istediler, berberle papazı tanıdığını belli etmemesini tembih ettiler. Don Quijote'nin imparatorluğu buna bağlıydı. Hatta papazla Cardenio ötekilerden ayrıldılar, çünkü bakarsın Don Quijote delikanlıyla yaptığı tartışmayı hatırlar, işleri altüst ederdi, papazın varlığıysa, tümden gereksizdi. Bunun için dostlarını öne saldılar, kendileri arkada kalıp onları izlediler. Papaz, Sancho'nun getirdiği haberleri Dorotea'ya tekrarlamaya kalktı ama kız, kaygılanmamasını, her şeyin, tıpkı şövalye romanlarındaki gibi olacağını söyledi. Üç çeyrek fersahlık yol almışlardı ki sarp bir kayanın başında giyinmiş ama silahlarını kuşanmamış Don Quijote'yi gördüler. Bunun üzerine, Sancho tarafından uyarılan Dorotea hayvanını kırbaçladı, seyisi, yani uzun sakallı berber de ardından. Don Quijote'nin yanına varınca, seyis koştu. Dorotea'yı kollarına aldı, hayvandan indir-

di. Kız, olanca tatlılığıyla hemen Don Quijote'nin ayaklarına kapandı, şövalye, ne ettiyse buna engel olamadı, Dorotea yerinden kıpırdamadı ve o durumda konuşmaya başladı:

— Ey değerli ve yenilmez şövalye! O iyi ve çelebi yüreğiniz bana bir lütufta bulunmadıkça yerden kalkmayacağım, bu lütuf, efendimizin ününü ve onurunu artıracak, yeryüzünün en kederli, en bahtsız kızına yardımcı olacaktır, eğer anlatıldığı kadar değerli ve güçlüyseniz, ününüzü duyup da uzaklardan, acılarını dindiresiniz diye koşup size gelen şu zavallı kızı korumak zorundasınız.

— Güzel senyora diye karşılık verdi Don Quijote, ayağa kalkmazsanız, ne bir söz söylerim, ne de derdinizi dinlerim.

— Senyor, dedi gönlü yaralı güzel, ben de çelebiliğinizden beklediğim cevabı almadıkça buradan kalkmayacağım.

— Kralımın, yurdumun çıkarlarına, gönlümün ve özgürlüğümün anahtarını elinde tutan hanımın yararına aykırı olmadıktan sonra, istediğiniz şeyi kabul ediyor, bu lütfu size bağışlıyorum.

— Hayır, benim iyi yürekli efendim, hayır diye karşılık verdi genç kız, bu lütuf, saydığınız şeylerden hiçbirinin zararına değildir.

Bu sırada Sancho, Don Quijote'nin yanına yaklaştı ve kulağına şunları fısıldadı:

— Aman senyor, ne istiyorsa bağışlayın. Zaten önemsiz bir şey diliyor. Bütün mesele, alçak bir devi gebertmenizde ve bunu sizden, Habeşistan'daki büyük Micomicon krallığının ecesi, prenses Micomicona istiyor.

— Kim isterse istesin, dedi Don Quijote, ben, vicda-

nımın buyurduğu şeyi yapmak zorundayım yalnız, bütün ömrümce böyle davranacağıma yemin ettim. Sonra genç kıza döndü:

— Rica ederim kalkın, dedi, sizin gibi güzel bir hanımın benden istemek lütfunda bulunduğu şeyi yerine getireceğim.

— Bütün istediğim, yüce efendimizin benimle birlikte gelmesidir diye karşılık verdi kız, benimle gelmesini ve kutsal yasalara da insani yasalara da hiç aldırmadan devletimi işgal eden hainden öcümü almadıkça başka bir maceraya atılmayacağına, başka bir şeyle uğraşmayacağına söz vermesini rica ediyorum.

— Bir daha söylüyorum, yerine getireceğim bu dediğinizi diye karşılık verdi Don Quijote, onun için, senyora, daha şimdiden yüreğinizdeki acıları kovabilir, umutlarınızı tazeleyebilirsiniz. Tanrı'nın yardımı, bileğimin gücüyle, karşı koymaya çalışacak bütün zıpçıktılara rağmen, kısa zamanda krallığınıza kavuşacak, eskisi gibi, görkemle tahtınıza kurulacaksınız. Ama hemen işe koyulalım, çünkü, atasözünün dediği gibi, geç kalmak her zaman tehlikelidir.

Kederli kız, Don Quijote'nin ellerini öpmek için atıldı ama çelebi şövalye buna razı olmadı. Kızı ayağa kaldırdı, büyük bir incelikle yanaklarından öptü, sonra, Sancho'ya, Rocinante'nin kolanlarını sıkılamasını, silahlarını getirip kuşandırmasını buyurdu. Sancho, bir yengi andaçı gibi ağaçta asılı duran zırhı indirdi, atın kolanlarını gözden geçirdi, sonra, bir çırpıda efendisini giydirdi, Don Quijote, hazır olur olmaz haykırdı:

— Haydi bakalım, Tanrı'nın adını anıp çıkalım buradan! Yüce prensesimizin öcünü almaya gidelim! Bütün sahne boyunca, berber, diz çöktüğü yerde kalmış, gül-

memeye ve sakalını düşürmemeye çalışmıştı. Sakal bir düştü mü, her şey allak bullak olurdu çünkü. Hanımının istediği lütuf, hem de umduğundan çabuk bağışlanınca, ayağa fırladı, prensesin elinden tuttu, Don Quijote de öteki elinden tuttu, kızı katıra bindirdiler. Şövalye Rocinante'ye, berber de kendi katırına atladı, Sancho da şu anda büyük bir ihtiyaç duyduğu karakaçanın yokluğuna yana yana, artlarına düştü ama efendisinin imparatorluğa giden yolda ilerlediğini düşünüyor, bununla avunuyordu, çünkü bu kez, hiç şüphe yok şu prensesle evlenecek, Micomicon kralı olacaktı. Bütün kaygısı, bu krallığın Afrika'da bulunması, kendisine verilecek ildeki insanların da kara derili olmasaydı. Ama hayalgücü buna da bir çare bulmakta gecikmedi. Kendi kendine söylenmeye başladı:

«Buyruğumdaki insanların zenci olmasının ne önemi var? Bir gemiye doldurur, İspanya'ya getirip satarım onları. Karşılığını nakit isterim, kazandığım parayla da bana, ömrümün geri kalan kısmını rahat geçirtecek bir san ya da mevki alırım. Bütün bu işleri başaracak, yirmi otuz bin zenciyi bir çırpıda satacak kadar akıl ve ustalık gösteremeyecek miyim canım?.. Vallahi tümünü birden satarım, istedikleri kadar kara olsunlar, gerekirse sarı ya da ak yaparım alimallah! Hiç korkmayın, üstesinden gelirim bu işin.» Bu tatlı düşüncelere öyle dalmıştı ki yürümenin sıkıntısını falan unutmuştu.

Ormanın çalılıkları içinde saklanan Cardenio ile papaz, bütün bunları görüyor ama kafileye katılabilmek için ne yapmak gerektiğini bilemiyorlardı. Sonunda pek hayali geniş bir adam olan papaz bir yol buldu. Yanında taşıdığı makasla Cardenio'nun saçını sakalını kesti, kendi sırtındaki kahverengi elbiseyi ona giydir-

di, başına da küçük, kara külahını oturttu. Kendisi, don gömlekle kaldı. Cardenio öyle değişmişti ki babası gelse tanıyamazdı. Onlar böyle kılık değiştirirken, bizimkiler de epey yol almışlardı ama papazla Cardenio anayola daha çabuk vardılar, çünkü ormanın sıklığı, atlıların yayalar kadar hızlı gitmesine engel oluyordu. Ormandan çıkınca büyük bir çayıra gelmişlerdi, az sonra, Don Quijote'yle arkadaşları göründü, papaz, sanki bir yerlerden tanıyormuş gibi dikkatle şövalyeyi süzmeye başladı, bir süre baktıktan sonra, kollarını açtı, bağırarak üstüne koştu:

— Aman ne mutlu rastlantı! Ey şövalyeliğin aynası, sevgili hemşehrim Manchalı Don Qüijote! Çelebiliğin çiçeği ve kaymağı, gönlü yaralıların desteği ve avuntusu, gezginci şövalyelerin en yücesi!

Bunu dedikten sonra, Don Quijote'nin sol bacağına sarıldı, şövalye, tanımadığı bir adamın bu davranışları ve sözleri karşısında şaşkına dönmüştü, onu süzmeye başladı, sonunda tanıdı, buralarda gördüğü için de ağzı açık kaldı. Attan inmek için davrandı ama papaz karşı çıktı, bunun üzerine şöyle dedi Don Quijote:

— Bırakın ineyim sayın papaz efendi, sizin gibi saygıdeğer bir insan yaya yürürken, benim at sırtında kalmam doğru değil.

— Asla razı gelemem böyle bir şeye, diye karşılık verdi papaz, yüce efendimiz at sırtında kalmalıdır, çünkü zamanımızın en büyük başarılarını bu hayvanla elde ediyorsunuz, değersiz bir papaz olan benim gibi bir insan içinse, eğer rahatsız etmeyeceksem, ardınızdan gelen şu beylerden birinin terkisine binmek yeter de artar. O zaman, Pegosa'ya, Zebra'ya ya da Mağripli Mazarague'ın bindiği ve şu anda Compluto yakınların-

daki Zulema mağarasında yaşayan büyülü ata binmiş sayacağım kendimi.

— İşte bunu hiç düşünmemiştim, dedi Don Quijote, şimdi şuna eminim ki prenses hazretleri seyisine, atını size bırakmasını, kendisinin de eğer hayvan dayanırsa, terkiye binmesini emredecektir.

— Hayvan ikisini de çeker sanırım diye doğruladı prenses, seyisim, pek çelebi, terbiyeli bir insandır, yapacağı şeyi söylemek gereksizdir. Üstelik at da varken, bir din adamının yaya yürümesine gönlü razı olmaz.

— Elbette diye karşılık verdi berber.

Yere atladı ve papaz, hiç yalvartmadan, eyere kuruldu, berber de atın terkisine bindi, yalnız, aksiliğe bakın ki kiralık bir hayvan olan —sizin anlayacağınız beş para etmeyen— katır, kıçını kaldırdı ve bir iki çifte savurdu, bunlar Nicolas Usta'nın başına ya da karnına gelseydi, Don Quijote'nin hatırı için cehennemi boylayacaktı adamcağız. Yine de ta ötelere fırladı, sakalına falan dikkat edemedi ve kuyruk yerinden koptu. Tabak gibi ortaya çıkan yüzünü iki eliyle örttü, dişlerinin döküldüğünü söyleyerek inlemeye başladı. Don Quijote, seyisin az ötesinde yatan bu çenesiz ve kansız sakalı görünce, kendini tutamayıp bağırdı:

— Hey ulu Tanrım! Bu ne büyük mucize! Adamın sakalı, sanki takmaymış gibi kopuverdi.

Oynadığı oyunun ortaya çıkınak üzere olduğunu anlayan papaz, hemen koştu, öküz kuyruğunu yerden aldı, Nicolas Usta'ya doğru seğirtti, usta, yattığı yerde bağırmaya devam ediyordu, papaz, berberin kafasını tuttu, göğsüne doğru çekti ve sonradan sihirli olduğunu söylediği bir şeyler mırıldanarak sakalı yerine takıverdi, işini bitirince geri çekildi, seyis de eskisi kadar

sağlam ve sakallı olarak ayağa kalktı, Don Quijote bütün bunları ağzı açık seyretmişti. Papaza, vakit bulunca, şu sihirli duayı kendisine de öğretmesini söyledi, çünkü sakal yapıştırmaktan öte yararları olduğuna inanıyordu. Öyle ya, sakalın koptuğu yerler kan revan içinde olacağına ve dua bütün bunları bir çırpıda iyi ettiğine göre, başka yerlerde de kullanılabilirdi.

— Doğru, dedi papaz ve bu işin sırrını ilk fırsatta Don Quijote'ye öğretmeye söz verdi.

Bunun üzerine, papazın katıra yalnız binmesine, öteki üç kişininse, iki fersah ötedeki hana kadar yayan yürümesine karar verildi. Böylece ikiye ayrıldılar. Don Quijote, prenses ve papaz atlı, Cardenio, berber ve Sancho Panza da yaya. Şövalye, genç kıza döndü ve:

— Senyora, dedi, yüce gönlünüzün dilediği yere gidebiliriz artık.

Prensesin karşılık vermesine kalmadan papaz atıldı:

— Soylu hanımımız bizi hangi krallığa götürecekler acaba? Sakın Micomicon krallığı olmasın? Eğer öyle değilse, kendi krallıkları hakkında pek az şey biliyorlar demektir. Kıvrak zekalı bir kız olan Dorotea hemen durumu kavradı:

— Elbette, diye karşılık verdi, dediğiniz krallığa gidiyoruz.

— Öyleyse, dedi papaz, ilkin bizim köye uğrayacağız, oradan Cartagena'ya gider, eğer rüzgar uygunsa fırtına yoksa sakin denize açılırsınız, aşağı yukarı dokuz yılda büyük Meona halicine varırsınız, yani büyük Meotides gölünü demek istiyorum, bu göl, sizin krallığa yüz bilmem kaç gün uzaklıktadır.

— Yanılıyorsunuz, sayın senyor diye karşılık verdi kız, iki yıldır yollardayım. Bir gün olsun güzel hava görme-

dim. Bununla birlikte, daha İspanya toprağına ayak basar basmaz, öteden beri ününü duyduğum, kendimi çelebiliğine, davamı da yenilmez bileğine emanet etmeyi kararlaştırdığım insanı, yani Manchalı senyor Don Quijote'yi tanımak şerefine eriştim.

—Yeter, diyerek kesti Don Quijote. Beni övmeyi bırakın. Her türlü pohpohlamaya karşıyım ben, aslında şu dediklerniz yağcılık değil ama yine de kulaklarım rahatsız oluyor. Size şunu bildirmek isterim ki senyora, yiğit olayım ya da olmayayım, elimdeki bütün güçler, ölene dek emrinizdedir. Yalnız, bırakalım şimdi bunları, papaz efendiye, böyle tek başına uşaksız ve insanı şaşırtacak derecede hafif bir giyimle buralara geliş nedenini soralım:

— Kısaca cevap vereyim, berberimiz ve dostumuz Nicola Usta'yla ben, uzun süredir Hindistan'da yaşayan bir akrabamın yolladığı, parayı almak üzere Sevilla'ya gidiyorduk. Para, altmış bin pesos kadar bir şeydi, azımsanacak bir şey değil tabii. Dün buradan geçerken, dört haydut üstümüze çullandı, sakalımıza varana dek, her şeyimizi alıp götürdüler —öyle ki bizim berber takma sakal kullanmak zorunda kaldı— şu gördüğünüz delikanlıyı da bir güzel benzettiler!.. (Bunu derken, Cardenio'yu gösteriyordu) İşin güzel yanı şu ki bize saldıranlar, işte tam buralarda yanlarındaki komiser ve muhafızlara rağmen, pek yiğit biri tarafından kurtarılan kürek mahkumlarıymış galiba. Ya bu adamın aklı başında değildi ya da mahkumlarla aynı kumaştandı. Yani ruhsuzun, vicdansızın biriydi herhalde baksanıza, kurdu kuzuların, tilkiyi tavukların arasına, sineği balın üstüne salmak, adaleti zedelemek istemiş, kralına, doğal efendisine karşı gelmiş, onun yasalarını çiğnemiş,

hani deyim yerindeyse, kadırgaları adamsız bırakmak, yıllardır sakin sakin uyuyan Santa Hermandad'ı tedirgin etmek istemiş, sözün kısası, bedenine en küçük bir yararı olmadığı gibi, ruhunu da tehlikeye atan bir iş yapmış.

Sancho, efendisinin başarıyla sonuçlandırdığı şu kürek mahkumları macerasını anlatınıştı papazla berbere ve papaz, Don Quijote'nin tepkisini görmek için, ısrarla duruyordu konu üstünde. Bizimki papazın her cümlesinde renkten renge giriyor, o dürüst (!) kişileri kurtaranın kendisi olduğunu söylemeye cesaret edemiyordu.

— Evet, dedi papaz, varımızı yoğumuzu işte bu herifler çaldı. Tanrı, onları hak ettikleri cezadan kurtaran adama acısın!

XXX. BÖLÜM

Güzel Dorotea'nın Bilgeliği ve Daha Başka Eğlenceli Olaylar

DAHA PAPAZ SÖZÜNÜ BİTİRMEDEN, Sancho atıldı:

— İnanın bana, sayın papaz efendi, bu güzel işi başaran efendimdir, üstelik ben, kendisini uyarmış, o serseri herifleri serbest bırakmanın günah sayılacağını söylemiştim.

— Aptal sen de! diye bağırdı Don Quijote, gezginci şövalyelerin işi, yolda rastladıkları dertlilerin, ezilen insanların, tutsakların işledikleri suçlardan ötürü mü, yoksa haksız yere mi zincire vurulduklarını araştırmak değil, çektikleri acılara duyduğu saygıyla, yardım bek-

leyen insanlar olarak onlara elini uzatmaktır. Ben bir yığın mutsuz ve zavallı insanla karşılaştım. Karşılaşınca da dinin buyruğunu yerine getirdim. Gerisi vız gelir! Sayın papaz efendinin kutsal ve onurlu kişiliği alınmasın ama, bu yaptığımı kötü bulan insan, şövalyelikten hiçbir şey anlamıyor ve bir alçak gibi, bir orospu çocuğu gibi yalan söylüyor demektir, bunun böyle olduğunu, her isteyene, kılıcımla gösterebilirim.

Bunu söylerken üzengiler üstünde dikildi, Mambrino'nun sihirli tolgası sanarak, düzelttirmek üzere eyerine astığı tıraş tasını başına geçirdi.

Dorotea, hem akıllı, hem de bilge bir kızdı, Don Quijote'nin çılgınlığını öğrendiği ve Sancho bir yana, herkesin onunla dalga geçtiğini bildiği için ötekilerden geri kalmak istemedi. Şövalyenin pek kızdığını farkedince araya girdi:

— Sayın şövalye, bana verdiğiniz sözü unutmayın sakın. Ne kadar ivedi olursa olsun, başka bir maceraya atılmayacaksınız. Rica ederim sakin olun. papaz efendi, kürek mahkumlarının şu yenilmez kol tarafından serbest bırakıldığını bilseydi, hoşunuza gitmeyecek bir söz etmektense, ağzını diker, dilini kökünden keserdi.

— Yemin ederim ki öyle yapardım, dedi papaz, hatta bıyığımın bir yanını bile kazırdım.

— Peki senyora! diye karşılık verdi Don Quijote, susacağım, verdiğim sözü yerine getirene dek, içimdeki haklı öfkeyi yeneceğim ve sessiz, sakin oturacağım. Yalnız, buna karşılık sizden ricam — bir sakıncası yoksa tabii, acınızın nedenini, haklı, yeterli ve tam bir öç alacağım kişilerin adlarını söyleyin bana.

— Kederli hikayeler, ağlayıp sızlamalar dinlemekten sıkılmazsanız, seve seve anlatırım bunları.

— Hayır, senyora, sıkılmam.

— Peki öyleyse, rica ederim, bütün dikkatinizi bana verin baylar, dedi Dorotea.

Bu uydurma hikayenin altından nasıl kalkacağını merak eden berberle Cardenio da kızın yanına geldiler. Sancho da arkalarından, çünkü Dorotea konusunda efendisi kadar yanılıyordu. Kız, eyere iyice yerleştikten sonra, bir iki öksürdü, şurasını burasını düzeltti ve söze başladı:

— İlkin şunu belirteyim ki baylar, adım...

Ama papazın kendisine verdiği adı hatırlayamadığı için, sustu kaldı. Olup biteni sezen papaz, hemen yardıma koştu:

— Şaşacak bir şey yok senyora, dedi, Yüce Hanımımız, dertlerinden söz açtığı zaman aklı karışıyor, dili dolaşıyor. Kendilerine, şu anda büyük Micomicon krallığının kanuni mirasçısı prenses Micomicona adını taşıdıklarını unutturan bu dert, başına çöktüğü insanlara adlarını bile unutturacak niteliktedir. Bu noktayı belirtmek, belleğinizi kazanmanıza yardım edecektir sanırım.

— Doğru, dedi kız, bundan sonra bir şey hatırlatmak zorunda kalacağınızı sanmıyorum. Hikayemin arkasını getirebileceğimi umuyorum. Bilge Tinacrio adını taşıyan babam, büyü sanatıyla uğraşırdı. Bu sanatın yardımıyla, annem Kraliçe Jaramillo'nun kendisinden önce öleceğini öğrenmişti, çok geçmeden kendisi de öteki dünyaya göçecek, ben, anasız babasız kalacaktım. Ama en çok canını sıkan şey şuydu. Bizim krallığın yanındaki büyük bir adayı yöneten, Şaşı Pandafilando adlı koca devin (dünya alem biliyordu ki şaşı olmadığı halde herkesi korkutmak için, mahsus şaşı bakıyordu), evet, ne diyordum? Babam, işte bu devin, öksüz kaldı-

ğını görünce, büyük bir orduyla topraklarımıza gireceğini, bana sığınacak bir köy bile bırakmayacağını kesinlikle biliyordu, yalnız onunla evlenmeye razı olursam bu felaketten kurtulabilirdim. Ama, bu evliliği kabul edebileceğimi aklının köşesinden geçirmiyordu, böyle düşünmekte de haklıydı, çünkü istediği kadar büyük ve acımasız olsun, ne bu devle, ne de başkasıyla evlenmezdim. Babam, ölümünden sonra, Pandafilando'nun topraklarıma girdiğini görünce karşı koymamamı, yoksa sonumun feci olacağını söyledi, eğer iyi yürekli, efendilerine bağlı uyruklarımın ölümünü istemiyorsam, tam tersine, ülkeme girmesine ses çıkarmamalıydım, çünkü onun şeytansı gücüne dayanabilmek olanaksızdı. Güvendiğim birkaç kişiyi de yanıma alarak, hemen İspanya'ya hareket etmeliydim, orada adı dillere destan, gezginci bir şövalye derdime çare bulacaktı, bu şövalyenin adı, eğer belleğimde yanlış kalmamışsa, Don Azote ya da Don Jigote gibi bir şey olacaktı.

— Daha doğrusu Don Quijote ya da öbür adıyla Solgun Yüzlü Şövalye olacak senyora, diyerek araya girdi Sancho Panza.

— Evet öyle, diye doğruladı Dorotea. Ayrıca, bu şövalyenin uzun boylu, ince yüzlü olacağını, sol yanında omzuna doğru ya da oralarda bir yerde üstü yele gibi kıllarla örtülü bir ben bulunacağını da belirtmişti.

Bu sözleri duyan Don Quijote seyisine seslendi:

— Sancho, oğlum, gel yardım et de soyunayım. Şu Bilge Kral'ın dediği şövalye olup olmadığımı anlamak istiyorum.

— Neden soyunacaksınız? diye sordu Dorotea.

— Babanızın dediği gibi benim var mı diye.

— Soyunmanıza, gerek yok, senyor, dedi Sancho, sırtınızın tam orta yerinde gücünüzü gösteren bir «ben» bulunduğunu biliyorum.

— Tamam, dedi Dorotea, dostlar arasında böyle küçük ayrıntılara bakılmaz, beniniz omuzda ya da belkemiğinin üstünde olmuş, hiç önemi yok. Yeter ki olsun, şurada ya da burada hep aynı et beni nihayet. Şüpheye yer kalmadı. Babam doğru söylemiş, kendimi senyor Don Quijote'nin ellerine teslim etmekle çok iyi yaptım, çünkü o babamın dediği insandır, gördüğüm bütün belirtiler, onun yalnız İspanya'da değil, koskoca Mancha ilinde kazandığı üne, tıpatıp uyuyor. Gerçekten de Osuna limanına ayak basar basmaz, hakkında öyle şeyler işittim ki içimden bir ses: «Hah, işte», dedi, «aradığın adam bu».

— İyi ama, Güzel senyora Osuna'ya nasıl inebildiler acaba? diye sordu Don Quijote, liman değildir ki orası.

Dorotea'dan önce papaz atıldı:

— Prenses demek istiyor ki Malaga'ya indikten sonra, adınızı, ilk Osuna'da duymuşlar.

— Evet öyle, diyerek doğruladı Dorotea.

— Gördünüz mü? dedi papaz. Haşmetlimiz devam etsinler lütfen.

— Ekleyecek başka bir şeyim yok, dedi Dorotea, talihim yaver gitti, senyor Don Quijote'ye rastladım, kendimi, daha şimdiden, topraklarıma kavuşmuş, yeniden kraliçe olmuş görüyorum. Çünkü yüce ve çelebi şövalyemiz, nereye götürürsem gelmeye söz verdi, ben de kendisini, zorla ülkeme giren Şaşı Pandafilando'nun canını alsın, yitirdiklerimi geri getirsin diye devin karşısına çıkaracağım elbet. Bütün bunlar gönlümüze göre gelişecek, çünkü babam, Bilge Tinacrio öyle dedi

bana, ayrıca, sökemediğim bir yazıyla, Yunan ya da Keldani alfabesiyle kaleme alınmış bir belge bıraktı, buna göre, sözü geçen şövalye, devin boğazını kestikten sonra benimle evlenmek isterse, gık demeden kendimi ona teslim edecek, tacımı, tahtımı paylaşacakmışım.

— Ee, dostum Sancho, ne dersin şu işe? diye sordu Don Quijote. Söylenenleri duydun, değil mi? Ben sana demez miydim? Bak, daha şimdiden yönetecek bir krallık, evlenecek bir kraliçe bulduk.

— Evet, yemin ederim ki öyle senyor, dedi Sancho. Bay Pandafilando'yu şişledikten sonra, şu prensesle evlenmeyecek orospu çocuğuna yuh olsun! Hem, vay anasını be, kraliçe hiç de fena parça değil hani! Yatağında böyle bir pire bulunsun isterim doğrusu.

Bundan sonra sevincini göstermek üzere bir iki kez havaya sıçradı, ardından, Dorotea'nın katırına doğru seğirtti, dizginlere yapıştı, hayvanı durdurdu, kızın önünde yerlere kapandı, onu kendisine kraliçe ve hanım olarak kabul ettiğini söyledi, ellerini öpmek istedi. Efendinin çılgınlığını, uşağın saflığını görüp de gülmemek mümkün müydü? Dorotea elini Sancho'ya uzattı, Tanrı izin verir de krallığını geri alırsa, kendisini bey yapacağını söyledi. Sancho, yine herkesi kırıp geçiren laflarla teşekkürler etti. Sonra, sözü yine Dorotea aldı:

— İşte baylar, bütün hikayem bu. Krallıktan çıkarken yanıma aldığım bir sürü insandan, kala kala, yalnız şu uzun sakallı adam kaldı, ötekilerin hepsi tam limana yaklaşırken kopan fırtınada can verdiler. Onunla ben, bir mucizeyle, kalaslara tutunup kıyıya vardık, gördüğünüz gibi, başımıza gelenlerin hepsi akıl almaz şeyler. Eğer anlatım size uzun ve düzensiz geldiyse, bunun

nedeni, daha önce papaz efendinin de belirttiği gibi, çektiğim olağanüstü, ardı arkası kesilmeyen ve aklımı başımdan alan acılardır.

— Yüce ve değerli senyora, dedi Don Quijote, istedikleri kadar büyük ve dayanılmaz olsunlar, hizmetinizdeyken katlanacağım acılar aklımı başımdan alamaz. Size verdiğim sözü bir kez daha tekrarlıyor, korkunç düşmanınızı bulup gebertene dek, dünyanın öbür ucuna bile gitseniz, ardınızdan gelmeye ant içiyorum, düşmanınızı, Tanrı'nın ve bileğimin yardımıyla, şu gördüğünüz kılıçla ikiye biçeceğim (yalnız, pek iyi bir kılıç olduğunu söyleyemem, çünkü Gines de Pasamonte denen herif benimkini alıp götürdü).

Bu son sözleri, dişlerinin arasından mırıldandı, sonra devam etti:

— Devin kafasını kestikten, sizi tahtınıza geçirdikten sonra, özgür kalacaksınız senyora, nasıl isterseniz öyle davranacaksınız. Çünkü benim gönlüm başka birinde iradem onun elinde tutsak, aklım onun yolunda yitik olduktan sonra... lafı uzatmanın gereği yok. Fenix gelse, yine evlenmem.

Bu evlilikten kaçış Sancho'ya pek yersiz gözüktü, kendini tutamayıp bağırdı:

— Hay Allah!.. Senyor Don Quijote, ne diyorsunuz siz? Yemin ederim ki efendimizin aklı başında değil. Şu işe bakın canım! Böylesine yüce bir prensesle evlenmek konusunda nasıl duraksarsınız. Sanıyor musunuz ki talih, size bu fırsatı bir daha verir? Senyora Dulcinea'yı ondan daha güzel mi buluyorsunuz? Hayır, hayır, şu hanımın yarısı kadar olamaz. Hatta bana kalırsa, şu önünüzde duran güzelin tırnağı bile olamaz! Hem sonra, siz böyle armudun sapı, üzümün çöpü derseniz, ben

umutla beklediğim kontluğu nasıl elde edebilirim, ha? Hay aksi şeytan! Evlenin senyor, evlenin! *Kuzu kuzu* önünüze gelen şu krallığı alın, kral olduktan sonra beni hemen marki ya da vali yapın, ondan sonra cehenneme kadar yolunuz var!

Don Quijote, yavuklusu Dulcinea'ya dil uzatılmasına dayanamazdı. Hiçbir şey demedi, uyarma falan da yapmadı, kargısını havaya kaldırdı ve Sancho'nun kafasına indirdi, vuruş öylesine sertti ki zavallıcık küt diye yere yıkıldı, eğer Dorotea araya girmeseydi, işi bitikti.

— Pis köylü! diye bağırdı Don Quijote, bir an bekledikten sonra, sanıyor musunuz ki densizliklerinize göz yumacağım, işi gücü bırakıp, saygısızlıklarınızı bağışlamakla vakit geçireceğim? Hayır, serseri, toplumdışı adam, hayır! Aklınızdan geçirmeyin böyle bir şeyi. Eşi benzeri bulunmayan Dulcinea'ma dil uzatmak cesaretini gösterdiğinize göre dinsizin imansızın biri olduğunuz ortaya çıkıyor. Ey kaba, kendini bir şey sanan, ciğeri beş para etmez herif! O güzel kadın koluma güç vermese, bir sineği bile öldüremem, bilmiyor musunuz bunu? Engerek dilli, ikiyüzlü adam, söylesenize bakalım, şu krallığı kurtaran, devin kafasını kesen ve sizi marki yapan (daha şimdiden olmuş bitmiş sayıyorum bütün bunları), başardığı işler için beni araç diye kullanan değerli Dulcinea'dan başkası mı ha? O bende savaşıyor, bende zaferler kazanıyor, ben de onda yaşıyor, onda soluk alıp veriyorum. Varlığımı da yaşamımı da ona borçluyum. Behey orospu çocuğu, serseri herif! Ne nankörmüşsün! Çamurdan kurtulup gerçek bir senyor olduğun şu anda sana bunca iyilikte bulunan insana dil uzatıyorsun?

Sancho, efendisinin sözlerini duymayacak kadar

kötü durumda değildi. Mümkün olduğu kadar çabuk doğruldu, koşup Dorotea'nın bindiği hayvanın ardına saklandı ve oradan Don Quijote'ye karşılık verdi:

— İyi ama senyor, yüce efendimiz şu ulu prensesle evlenmemeye karar verdiyse, kral olamayacak demektir. O zaman, beni nasıl bey yapabilir acaba? Benim yakınmam bundan. Siz ilkin, gökten düşer gibi karşımıza çıkan şu prensesle evlenin, sonra, senyora Dulcinea'ya dönersiniz yine. Yeryüzü, metres tutan krallarla dolu. Güzellik konusuna gelince, ben karışmam bu işe, aslını ararsanız, senyora Dulcinea'yı hiç görmedim ama bence ikisi de aynı derecede güzeldir.

— Ne dedin, ne dedin? Seni hain, seni iftiracı, onu hiç görmedin mi? diye bağırdı Don Quijote. Geçen gün ondan bana haber getirmedin mi be adam?

— Şey, yani, demek istiyorum ki güzelliğini ve kusursuzluğunu noktası noktasına inceleyecek kadar görmedim diye devam etti Sancho ama, şöyle kabaca ele alırsak, hiç de fena kız değil.

— Hah, şöyle, şimdi bağışladım seni. Canını yaktım, hoş gör. İnsan anlık tepkilerine engel olamıyor.

— Evet, bilirim, hem de çok iyi bilirim öyle olduğunu. Benim doğal eğilimim de konuşmaktır ve şu tutulası dilimi bir gün olsun tutamadım şimdiye dek.

— Her neyse, Sancho, olan oldu, bundan sonra konuşurken iyice düşün taşın, çünkü su testisi su yolunda kırılır... Daha fazla bir şey söylemek istemiyorum.

— Anladım, senyor, yukarıda hepimizi gören bir Tanrı var. Hangimizin daha çok haksızlık ettiğine o karar verecektir. Doğru dürüst konuşamadığım için benim mi, yoksa laflarımdan ötürü beni şiddetle cezalandıran sizin mi?

— Bırakalım şimdi bunları, dedi Dorotea, haydi Sancho, koşup efendinizin elini öpün, özür dileyin ve bundan böyle, gerek övgülerinizde gerek yergilerinizde daha ölçülü davranın, yalnız kendisine hizmet etmek üzere adını bildiğim şu Tobosolu hanım için kötü sözler söylemeyin ve size, önünde sonunda prensler gibi yaşayacağınız bir beylik verecek olan Tanrı'ya güvenin.

Sancho başını önüne eğdi, efendisinin elini öpmeye geldi, Don Quijote, ciddi bir tavırla elini uzattı, Sancho da öptü. Şövalye, seyisini kutsadı ve bir şey sormak, önemli bir konuyu konuşmak üzere, kendisiyle birlikte azıcık öne çıkmasını istedi. Ötekilerden ayrıldıkları zaman şöyle dedi Don Quijote:

— Dönüşünden beri, üstüne aldığın işin, getirdiğin cevabın ayrıntılarını soracak ne fırsat, ne de vakit bulabildim. Şimdi elimizde bu fırsat, vereceğin güzel haberlerin zevkini esirgeme benden:

— Ne isterseniz sorun, diye karşılık verdi Sancho. Duyduğum, gördüğüm, bildiğim her şeyi anlatırım. Yalnız, rica ederim senyor, bir daha bu kadar kinci olmayın.

— Neden öyle söylüyorsun, Sancho?

— Az önce yediğim sopalar, sırf sizin sevgilinizdir diye kutsal bir miras gibi saydığım senyora Dulcinea hakkında söylediğim sözlerden çok, geçen akşam şeytanın oyunuyla aramızda çıkan tartışmadan ötürüydü.

— Bir daha bu konuyu açma Tanrı aşkına, gına geldi artık. Daha o an bağışladıydım ben seni, bugünkü mesele başka! Hani ne derler, «Her yeni günaha, yeni bir ceza».

Bu sırada yolda eşeğe binmiş bir adam gördüler, yak-

laştıkça, bir Çingene'ye benzediği farkediliyordu. Eşek görür görmez yüreği çarpan, gözleri kararan Sancho, bir bakışta adamın Gines de Pasamonte, altındaki hayvanın da kendi boz eşeği olduğunu anladı, gerçekten de öyleydi. Pasamonte, tanınmamak ve hayvanı kolay satabilmek için, Çingene kılığına girmişti, bir sürü dili, bu arada Çingenece'yi su gibi konuşurdu. Sancho, onu tanır tanımaz yaygarayı kopardı:

— Hey! Hırsız Ginesillo, geri ver hayvanımı, canımı geri ver! Eşeğim, rahatlığım, mutluluğum, her şeyim o benim! Çabuk in aşağı, orospu çocuğu„ serseri herif, çabuk! Senin olmayan şeyi hemen bırak!

Bunca şamata, bunca küfür gerekli değildi. Gines daha ilk sözde yere atlamış, tabanları yağlayıp kaçmıştı. Göz açıp kapayıncaya dek ortadan kayboldu. Sancho hemen karakaçanın yanına koştu, boynuna sarılıp konuşmaya başladı:

— Nasılsın benim canım, iki gözüm, boz eşeğim, yoldaşım, nasılsın?

Eşek değil de insanmış gibi, her yanını öpüp sevdi. Hayvansa, tek laf etmeden, öylece duruyordu. Bütün kafile gelip Sancho'yu kutladı, bu arada Don Quijote eşeğini buldu diye, öteki üç sıpayı vermekten caymadığını söyledi. Sancho buna pek sevindi.

Seyisle efendisi önde konuşa konuşa yürürlerken, papaz da gerek kısalığı, gerek şövalye romanlarına benzerliği dolayısıyla, anlatışı sırasında gösterdiği ustalıktan ötürü Dorotea'yı kutluyordu. Kız, eskiden pek çok şövalye romanı okuduğunu, yalnız, coğrafya bilgisi kıt olduğundan, kafadan atarak Osuna'ya çıktık dediğini belirtti.

— Farkettim zaten, dedi papaz, onun için araya gir-

dim, böylece, her şey düzeldi. Ama şu zavallı adamın, o zırzop kitaplarındaki şeylere benzedikleri an her türlü yalana, uydurma hikayeye kanıvermesi garip değil mi?

— Çok garip diye karşılık verdi Cardenio, hatta, öylesine görülmemiş bir çılgınlık ki adamın biri kalkıp da bunu kitap haline getirmek istese, işin içinden çıkabilir mi bilmem?

— Dahası var, diye devam etti papaz. Bu adamın çılgınlığı sırasında yaptığı zırzoplukları bir yana bırakırda ona başka şeylerden söz açarsanız, pek akıllı uslu konuşuyor, açık seçik, durmuş oturmuş bir zeka örneği gösteriyor, işin içine şövalyelik falan karışmadı mı, dinleyen onu sağduyu sahibi bir adam sayabilir:

Onlar bunu görüşürlerken, Don Quijote de Sancho'yla konuşmaya devam ediyordu:

— Bak dostum, tartışmalarımızın üstüne bir sünger çekelim ve sen, hınç falan beslemeden bana, Dulcinea'yı nerede ne zaman, ne durumda gördüğünü anlat. Ne yapıyordu? Sen ne dedin? O ne karşılık verdi? Mektubumu okurken nasıl bir yüz takındı? Mektubu kim temize çekti? Sözün kısası, hoşuma gitsin diye bir şey eklemeye ya da çıkarmaya kalkmadan, hele üzülürüm diye şurasını burasını atlamaya girişmeden, bu meselenin bilinmesi gereken her yanını anlat bana.

— Senyor, diye karşılık verdi Sancho, doğruyu söylemek gerekirse, mektubu hiçkimse temize çekmedi, çünkü ben öyle bir şey götürmemişim.

— Haklısın, dedi Don Quijote, sen gittikten iki gün sonra, mektubu yazdığım defteri gördüm ve buna pek üzüldüm, mektupsuz yola çıktığını görünce ne yapacağını bilemiyor, her an geri gelmeni bekliyordum.

— Ezberlememiş olsaydım, ben de öyle yapacaktım. Ama su gibi bildiğim için, din adamının birine okudum, o da temize çekti, dediğine göre, bugüne dek bir sürü aforoz mektubu okumuş ama böyle güzel mektuba rastlamamış.

— Hâlâ ezberinde mi?

— Hayır, senyor diye karşılık verdi Sancho, artık işe yaramaz diyerek unuttum onu, yalnız aklımda kalan bir iki şey var. Biri, *topraküstü*, yani *olağanüstü senyora* lafı, bir de en sondaki «Ölene *dek sizin olan, Solgun Yüzlü Şövalye*» sözü. Bunların arasına, üç yüzden fazla *canım, ruhum, iki gözüm* koydurdum...

XXXI. BÖLÜM

Don Quijote İle Seyisi Sancho Panza Arasında Geçen Tatlı Konuşmalar ve Daha Başka Olaylar

— BÜTÜN BUNLAR PEK FENA DEĞİL, dedi Don Quijote. Devam et hele. Demek oraya vardın? Ne yapıyordu o güzeller güzeli? Herhalde onu ipe inci dizerken ya da kendisini seven şövalyeye sırmalı mendil işlerken buldun?

— Hayır, senyor diye karşılık verdi Sancho, kümeslikte oturmuş, iki teneke kadar tahılı eliyordu.

— Tamam işte. Onun elinde tahılların her biri inci sayılır. Yalnız, söyle bakayım, has buğday muydı yoksa sert buğday mı elediği?

— Ne o, ne bu senyor, çavdarla buğday karışımıydı.

— Şuna emin ol ki Sancho, onun elediği buğdaydan en has ekmek çıkar. Neyse, devam et. Mektubu verin-

ce, alıp dudaklarına mı götürdü, yoksa başının üstüne mi koydu? Ya da daha başka bir törenle mi kutsadı? Söylesene canım, ne yaptı?

— Mektubu verdiğim sırada ağzına kadar dolu eleği sallıyordu. Şöyle dedi bana: «Dostum, şu çuvalın üstüne bırakın mektubunuzu, elimdeki işi bitirmeden okuyamam onu.»

— Aman, ne incelik, diye bağırdı Don Quijote. Boş zamanında okuyup iyice tadına varmak istemiş. Devam et, Sancho. O bu işle uğraşırken neler konuştunuz? Benden yana neler sordu? Sen ne karşılık verdin? Haydi, durma, anlat, en küçük şeyi bile atlama.

— O hiçbir şey sormadı ama ben, efendimizi ne durumda bıraktığımı anlattım, yani kendisine hizmet etmek üzere, belden aşağısı çıplak, dağın başında yabani bir hayvan gibi çile çektiğinizi, kaskatı toprakta yattığınızı, yemeğinizi de yerde yediğinizi, saçınızı sakalınızı taramadığınızı, kaderinize lanetler ederek ağlayıp sızlandığınızı söyledim.

— Kaderime lanet ettiğimi söylemekle iyi etmemişsin, tam tersine, bana Tobosolu Dulcinea gibi yüce bir senyorayı sevebilme olanağını verdiği için her gün kutsuyorum kaderimi, ömrümün sonuna dek de kutsayacağım.

— Dediğiniz doğru, gerçekten de yüce bir hanım bu. İnanın, tam yarım ayak uzun benden.

— Nasıl! Onunla boy ölçüşmeye kalktın demek?

— Evet, eşeğine buğday çuvalı yüklemesine yardım ederken, omuz omuza geldik, birbirimize öyle yakındık ki benden bir karış büyük olduğunu gördüm.

— Doğru, dedi Don Quijote, o uzun boy, ruhunun bin bir niteliğiyle desteklenmekte, yüceltilmektedir!

Ayrıca, şunu yadsıyamazsın. Yanına yaklaştığın zaman, Arabistan'dan gelme bir koku, lavanta falan gibi tatlı bir koku, insana, son moda eldivenleri satan bir dükkana girmiş duygusunu veren bir koku çarpmadı mı burnuna?

— Şunu söyleyebilirim ki yanına vardığım zaman teke kokusu gibi bir şey duydum. Bu da kendisini kan ter içinde bırakan o işten ileri geliyordu herhalde.

— Hiç de değil, ya burnun tıkalıydı ya da kendi kokunu duyuyordun, çünkü o gonca gülün, tarladaki zambağın, havada dolaşan amberin nasıl burcu burcu koktuğunu bilirim ben.

— Olabilir, zira benden de çoğu kez, o anda senyora Dulcinea'dan çıkan kokuya benzer kokular gelir, eh, bunda da şaşacak bir şey yok. Bütün şeytanlar birbirine benzer.

— Neyse, diyelim ki şu eleme işini bitirdi ve buğdayı değirmene yolladı. Ondan sonra mektubumu okumuştur herhalde ne yaptı o zaman?

— Mektubu okumadı senyor, çünkü okuma yazması yokmuş, tam tersine, alıp paramparça etti. Sırlarının öğrenilmesini istemezmiş, aşkı uğrunda çektiğiniz çileyi ağızdan söylemem yetişirmiş kendisine. Son olarak, ellerinizden öptüğünü, mektup yazmak istemediğini, asıl sizi görmek istediğini söyledi, bu haberi alır almaz, büyük bir engel çıkmazsa, hemen ormandan ayrılmanızı, çılgınlıklara son vermenizi, Toboso'ya gelmenizi rica etti, hatta emretti, o kadar özlemiş sizi. Kendinize *Solgun Yüzlü Şöval'ye* adını taktığınızı duyunca pek güldü. Geçen gün yendiğiniz Vizcayalının kendisini görmeye gelip gelmediğin sordum, olumlu cevap verdi, iyi bir adamcağız diye ekledi.

Kürek mahkumlarını sordum, bir tekini bile görmediğini söyledi.

— Buraya dek her şey yolunda yalnız, götürdüğün haberlere karşılık nasıl bir mücevher verdi sana? Gezginci şövalyelerle yavukluları arasında haber getirip götüren seyislere, kadınlara ya da cücelere, bu hizmetlerine karşılık değerli bir taş vermek bugüne dek sürüp gelen eski bir gelenektir.

— Olabilir, ayrıca ben de bu geleneği çok beğendim, yalnız, bu eskidenmiş herhalde. Şimdi haberciye ancak bir dilim ekmekle biraz peynir veriyorlar galiba. Kendisinden izin istediğim zaman, senyora Dulcinea'nın bana verdiği de bundan başka bir şey değildi çünkü. Hem durun bakayım, peynir de koyun peyniriydi sanırım.

— Oysa çok eli açıktır. Sana bir altın yüzük vermemiş olması, o anda elinin altında bulunmayışındandır. Ama sabret, sabrın sonu selamettir, bir gün onu görür bütün bu işleri hallederim elbet. Bilir misin en çok neye şaşıyorum, Sancho? Adeta uçarak gittin geldin, çünkü topu topu üç gün falan sürdü yolculuğun, oysa Toboso'dan burası otuz fersahtan fazla çeker. Bundan şu sonucu çıkarıyorum. Beni koruyan bilge büyücü (mutlaka böyle bir büyücüm vardır, yoksa tam bir gezginci şövalye olamam), evet, ne diyordum? Ha, bu büyücü, gizlice sana yardım etti herhalde kimi büyücüler, yatağında mışıl mışıl uyuyan bir gezginci şövalyeyi kaldırıp götürürler, şövalye, uyandığı zaman kendini, nasıl olduğunu bilmeden, yattığı yerden yüzlerce fersah ötede bulur. Zaten öyle olmasa, gezginci şövalyeler her an, çeşitli kimselere yardım edemezlerdi. Örneğin, diyebilirim ki bunlardan biri, Ermenistan

dağlarında bir haydutla ya da korkunç bir devle ya da başka bir şövalyeyle çarpışıyor, tehlikenin son sınırında tam yenilmek üzereyken, bir bulutun ya da alevden bir arabanın üstünde az önce İngiltere'de dolaşan dost bir şövalyenin çıkageldiğini, kendisini kurtardığını görür, akşam da bakar ki evinde oturmuş rahat rahat çorbasını içiyor. Oysa, bu saydığım yerler arasında iki üç bin fersahlık yol vardır. İşte bütün bunlar, yiğit şövalyelere göz kulak olan büyücülerin yardımı ve hüneriyle gerçekleşir. Onun için, sevgili Sancho, senin bu kadar kısa zamanda Toboso'ya gidip gelmiş olmana rahatlıkla inanırım. Az önce de söylediğim gibi, dostum olan bir büyücü, sezdirmeden havalara kaldırmış, götürüp getirmiştir seni.

— Evet, öyle oldu galiba, çünkü Rocinante, kulağına sinek kaçmış eşek gibi uçuyordu.

— Sinek mi? Olabilir. Hatta, belki de bir alay şeytan kaçmıştır. Bu hınzır yaratıklar, kafalarına esti mi kuş gibi uçarlar, sizi de birlikte uçururlar. Neyse bırakalım şimdi bunları. Yavuklum beni yanına çağırdığına göre, ne yapsam acaba? Aslında onun buyruğuna uymak zorundayım ama prensese de söz verdim, şövalyelik yasaları da bana, zevkimden çok, verdiğim sözü düşünmemi emreder. Yavuklumu görmek için can atıyorum ama verdiğim söz ve bu macerada kazanacağım ün de beni bağlıyor, kendine çekiyor. Bak ne yaparım. Devle karşılaşmak üzere biraz hızlı giderim, oraya varınca, hemen kafasını uçurur, prensesi tahtına oturtur, sonra vakit geçirmeden o gözümün nuru güzelin yanına döner, öyle bir özür dilerim ki beni bağışlar, hele, yaptıklarımın, aslında kendi ününü artırdığını görünce... Biliyorsun, bugüne dek elde ettiğim, etmekte olduğum

ya da bundan sonra elde edeceğim başarıların hepsi, onun bana gösterdiği lütuftan, aşkının tutsağı oluşumdan ileri geliyor.

— Aman, senyor! Siz gerçekten çıldırdınız galiba! Bunca yolu boşu boşuna tepmeyi ve bu kadar önemli, bu kadar kârlı bir evliliği kaçırmayı sahiden istiyor musunuz, Tanrı aşkına? Bu evliliğin sonunda size — kendi kulaklarımla duydum— çevresi yirmi bin fersahtan fazla tutan, içinde yaşamak için gerekli bütün zenginlikleri bulunduran ve Portekiz'le Kastilla ilinin tümünden daha büyük bir krallık kalıyor. Tanrı aşkına susun, utanmalısınız şu dediklerinizden, gelin siz beni dinleyin, sakın sözlerimden de alınmayın, bir papaz bulur bulmaz evlenin. Daha olmazsa bizim papaz var, pekâlâ bu işi görür. Unutmayın ki size öğüt verecek yaştayım, şu öğüdüm de tam yerindedir, eldeki serçe, uçan turnadan iyidir, iyiliği bırakıp kötülüğü seçen adam, sonradan ağlayıp sızlasa da boşunadır.

— Şunu itiraf et ki Sancho, kral olmamı, sonra seni de kont falan yapmamı istediğin için evlilikten yana konuşuyorsun, oysa ben, evlenmesem de seni hoşnut edeceğim. Savaşa girmezden önce, devi yendiğim zaman evlenmesem de krallığın bir parçasını bana vermelerini şart koşacağım, sonra bunu ne istersem yapabilirim tabii, eh, bu durumda onu sana vermeyip de kime vereceğim?

— Elbette senyor, yalnız, rica ederim, deniz kıyısında olsun şu benim toprak. Bakarsınız ülkeyi beğenmem, uyruğum olan zencileri bir gemiye doldurur, getirir burada satarım ve kedime yeni bir yer alırım. Siz, şimdilik, senyora Dulcinea konusunda hiç kaygılanmayın, doğruca devin üstüne gidip öldürün de şu işi biti-

relim. Tanrı da biliyor ya, bu maceradan pek çok ün ve çıkar sağlayacağız.

— Haklısın, sana söz veriyorum, Dulcinea'nın karşısına çıkmazdan önce, prensesle gidip dediğini yapacağım ama senden ricam, bu konuyu hiçkimseye, hatta yol arkadaşlarımıza bile açmaman, madem ki Dulcinea aramızdaki ilişkilerin başkalarınca öğrenilmesini istemiyor, bunları benim ya da senin ortaya vurmamız doğru olmaz.

— Öyleyse neden bütün yendiklerinizi ona yolluyorsunuz? Bu, kendisine tutkun olduğunuzu, ilgisini çekmek istediğinizi belli etmiyor mu? Bütün yendiğiniz adamları gidip onun önünde diz çökmeye ve tarafınızdan gönderildiklerini söyleyerek elini öpmeye zorlarsanız aranızdaki ilişkiler nasıl gizli kalabilir?

— Ooo! Amma da saf ve aptalsın, Sancho! Bütün bunların ününü artırdığını görmüyor musun? Bizim meslekte, her hanımın bir sürü sevdalı gezginci şövalyesi vardır, bunların tek amacı ona hizmet etmek, onun tarafından şövalye ilan edilmektir ve bu da o hanım için bir şereftir.

— Kilisede işittiğime göre, İsa efendimizi de işte böyle bir aşkla, ün falan beklemeden, korkuya kapılmadan, sırf kendisi için sevmek gerekirmiş. Nitekim, ben de ona yalnız hizmet etmek ve onu karşılıksız sevmek isterim.

— Hay Allah iyiliğini versin! Arasıra, senin gibi bir köylünün ağzına yakışmayacak kadar akıllı uslu laflar ediyorsun, Sancho!.. Duyan da seni okumuş falan sanacak.

— Çok doğru, senyor! Oysa elifi görsem mertek sanırım diye karşılık verdi Sancho.

Bu sırada Nicolas Usta bizimkilere seslendi, yol üstündeki bir pınar başında konaklamak istiyorlardı. Don Quijote durdu, bu işe en çok Sancho sevindi, çünkü yalan söylemekten yorulmuştu, her an bir yanlışlık yapacağım diye ödü kopuyordu. Dulcinea'nın bir köylü kızı olduğunu biliyordu ama bugüne dek bir kerecik olsun görmemişti.[1]

Bu arada Cardenio, Dorotea'nın çıkardığı, pek iyi olmasa bile, kendi sırtındaki pırtılardan daha iyi duran çoban elbiselerini giymişti. Pınarın başında attan indiler, papazın handan getirdiği şeylerle korkunç açlıklarını şöyle bir giderdiler. O sırada bir delikanlı belirdi yolda oğlan durdu, pınarın başındakileri dikkatle süzmeye başladı, derken gözü Don Quijote'ye ilişti, hemen koştu, dizlerine kapandı, hüngür hüngür ağlayarak anlatmaya başladı:

— Ah senyor, beni tanımadınız mı? Andres'im ben, hani bir meşeye bağlanıp dayak atılırken gördüğünüz ve kurtardığınız çocuk.

Don Quijote oğlanı tanıdı, elinden tuttu, ayağa kaldırdı ve yanındakilere gösterdi:

— Haksızlıkları gideren, saygısız ve kötü ruhlu insanların ettiği kötülükleri onaran gezginci şövalyelerin yeryüzüne ne kadar yararlı olduklarını anlamanız için şu örnek yetişir. Geçen gün, ormanın birinde işkence edilen ve yardım isteyen birinin çığlıklarını, inlemelerini duydum. Görevim gereğince, hemen seslerin geldiği yöne koştum, bir ağaca bağlanmış olan şu delikanlıyı gördüm, tepeden tırnağa doğrudur anlattıklarım, çün-

[1]Oysa XXV. Bölüm'de Dulcinea'nın Corchuelo'nun kızı olduğunu öğrenen Sancho, onu çok iyi tanıdığını söyler. Cervantes yine bir dikkatsizlik etmiş.

kü kendisi burada istediğiniz an sorabilirsiniz. Evet, ne diyordum? Ha, çocuk bir meşeye bağlıydı, yarı beline kadar çıplaktı, yanında da bir köylü vardı (sonradan bunun, efendisi olduğunu öğrendim), köylü bir kısrağın dizginleriyle oğlanı kırbaçlayıp duruyordu. Adama, bu sert cezanın nedenini sordum, kaba herif bana, bu çocuğun yanında çalıştığını, kendisine zarar verdiğini, bu zararların, bir aptalınkilerden çok, bir hırsızın vereceği zararlara benzediğini ve işte bu yüzden cezalandırdığını söyledi. Oğlansa: «İnanmayın, senyor alacağını istediğim için dövüyor beni.» dedi. Adam yeni bir şeyler geveledi ama ben susturdum. Uzatmayalım, çocuğu çözdürdüm ve köylüden, onu yanına alıp eve götüreceğine, ak akçeyle parasını ödeyeceğine dair söz aldım. Bütün bunlar doğru değil mi, sevgili Andres? Efendine nasıl büyük bir yetkeyle buyurduğumu, onun da nasıl boyun eğdiğini gördün değil mi? Sıkılma, hiç çekinmeden cevap ver. Gezginci şövalyelerin anayollarda ne kadar yararlı olduklarını görsünler diye, her şeyi olduğu gibi anlat şu baylara.

— Dediğiniz çok doğru diye karşılık verdi delikanlı, yalnız işler sonradan tersine döndü.

— Nasıl tersine döndü? O pis köylü borcunu ödemedi mi?

— Borcunu ödemediği gibi, daha siz ormandan çıkar çıkmaz, beni yine meşeye bağladı ve kırbaçlamaya başladı, öyle bir dövdü ki San Bartolome (Saint Barthelemy) şehitleri gibi, her yanım soyuldu. Her kırbaçta, yüce efendimizi alaya alıyor, dalga geçiyordu. Hani acı çekmesem, ben bile gülecektim laflarına. Sözün kısası, bir güzel benzetti beni, o günden beri, bu pis köylünün sırtımda açtığı yaraları tımar ettirmek için hastanedey-

dim. Bütün bunların asıl nedeni sizsiniz, başkalarının işine burnunuzu sokacak yerde kendi yolunuza gitseydiniz, efendim bana çok çok iki düzine sopa çekecek, sonra kollarımı çözüp paramı verecekti. Ama hiç gereği yokken araya girdiniz, küfür edip onurunu kırdınız, öfkelendirdiniz, öfkesini sizden alamayınca, kabak benim başıma patladı, hem de öyle bir patlayış patladı ki korkarım, bütün ömrümce kendime gelemeyeceğim.

— Bütün kötülük, benim oradan ayrılmamda, dedi Don Quijote. Parayı ödettirmedikçe, sizi bırakmamalıydım. Uzun yaşantılarıma dayanarak bilmem gerekirdi ki hiçbir köylü, içinde kendi çıkarı yoksa, verdiği sözü tutmaz. Yalnız, hatırlarsan Andres, paranı vermezse geri gelip kendini bulacağımı, bir balinanın karnına saklanmış olsa bile, oradan çıkarıp cezalandıracağımı söylemiştim.

— Doğru, dedi Andres ama hiçbir işe yaramadı bu söz.

— Şimdi görürsün yarayıp yaramadığını!

Don Quijote, bunu der demez ayağa fırladı seyisine, Rocinante'yi eyerlemesini söyledi, onlar yemek yerken, hayvancağız da bir kıyıda otluyordu. Dorotea, şövalyeye ne yapmak istediğini sordu. Don Quijote, gidip şu herifi bulacağını, tutumundan ötürü cezalandıracağını ve yeryüzünün bütün köylüleri gelse, yine de Andres'in parasını ödettireceğini bildirdi. Dorotea, verdiği söz yüzünden, kendi işini halledene kadar başka bir maceraya atılamayacağını, bunun böyle olduğunu kendisinin de çok iyi bildiğini, sonuç olarak, geri dönünceye kadar, içinden gelen taşkınlıkları yatıştırması gerektiğini hatırlattı.

— Haklısınız, senyora diye karşılık verdi Don Quijote, Andres'in de ben dönene dek sabretmesi gerekiyor ama bakın tekrar yemin ediyorum, öcünü alıp parasını ödettirmeden, kıçım minder görmeyecek.

— Bu yeminlere karnım tok benim, dedi Andres, şu anda dünyanın bütün öç almaları bir yana, Sevilla'ya gidebilmenin çaresini bulmak isterim. Eğer varsa, şurada ve yolda yiyeceğim bir şeyler verin bana, ondan sonra Tanrı sizden de bütün gezginci şövalyelerden de razı olsun! Hepsine Allah selamet versin!

Sancho, heybesinden bir parça ekmekle biraz peynir çıkardı, delikanlıya uzattı:

— Al kardeşim, dedi, hepimiz acını paylaşıyoruz.

— Siz hal İyi ama, nasıl paylaşıyorsunuz acımı? diye sordu Andres.

— Şu bir parça peynir ekmekle. Bu konuda darlık çekip çekmediğimi bir Allah bilir. Seyislerle gezginci şövalyeler, her an, hissedilen ama dile getirilemeyen açlık, talihsizlik falan gibi sıkıntılarla burun burunadırlar.

Andres, peynir ekmeği aldı, başka bir şey gelmediğini görünce, boynunu büktü, o ünlü deyimle, «yola revan oldu». Yalnız giderayak Don Quijote'ye döndü ve:

— Sayın gezginci şövalye, dedi, bir daha bana rastlarsanız, paramparça edildiğimi görseniz bile, Tanrı, aşkına yardımıma koşmayın, derdimle baş başa bırakın beni. Hiçbir dert, yardım edeyim derken sizin açacağınız dertlerden daha büyük olamaz. Tanrı sizin de yeryüzündeki bütün gezginci şövalyelerin de layığını versin!

Don Quijote kızdı, kalkıp oğlanı cezalandırmak istedi ama delikanlı öyle bir kaçış kaçtı ki kuş olsa erişemezdi. Andres'in anlattıkları Don Quijote'nin keyfini

kaçırmıştı, ötekiler, daha fazla utandırmamak için, gülmemeye çalıştılar.

XXXII. BÖLÜM

Handa, Don Quijote ile Arkadaşlarının Başına Gelenler

Bu güzel yemekten sonra, hemen atlara bindiler, anlatılmaya değer yeni bir şey olmadan, ertesi gün, Sancho'ya soğuk terler döktüren hana vardılar, Sancho'ya kalsa adımını atmazdı ama elinde değildi. Don Quijote'yle seyisinin geldiğini gören hancı, karısı, kızı ve Maritornes, sevinç gösterileriyle kapıya koştular. Don Quijote onları ciddi ama nazik bir tavırla karşıladı, kendisine, bu kez, daha rahat bir yatak hazırlamalarını söyledi. Hancı, iyi para verirse, kral yatağında yatabileceğini bildirdi. Don Quijote razı oldu, bunun üzerine şövalyeye, hani şu bildiğiniz tavanarasmda daha iyice bir yatak hazırladılar. Hemen yattı, gerek vücutça, gerek ruhça turşu gibiydi. O odasına çekilir çekilmez, hancının karısı Nicolas Usta'nın üstüne yürüdü, sakalına yapıştı:

— Kutsal haç üstüne yemin ederim ki benim inek kuyruğundan sakal yapmanıza razı gelemem. Verin onu geriye, ayıp be, yerlerde sürünüyor kocamın şeyi... şey, yani tarağı... hep bu kuyruğa saplar onu...

Kadın olanca gücüyle asılıyor, berber de vermek istemiyordu ama papaz sakalı geri verebileceğini, artık oyuna gerek kalmadığını, yüzünü açabileceğini söyledi. Don Quijote'ye, soyulduktan sonra bu hana sığındıklarını, prensesin seyisinin de gelişlerini haber ver-

mek üzere, krallığa gittiğini söyleyeceklerdi. O zaman, Nicolas Usta, inek kuyruğunu da Don Quijote'yi kandırmak için kullandıkları öteki şeyleri de hancı kadına teslim etti. Handakilerin hepsi Dorotea'nın güzelliğine, Cardenio'nun temiz yüzüne hayran kalmışlardı. Papaz, yemek işiyle ilgileniyordu, bu kez daha iyi para alacağını uman hancı, onlara, yenilir yutulur bir şeyler hazırladı. Bu arada Don Quijote mışıl mışıl uyuyordu, uyandırmak istemediler. Uykunun ona, yemekten daha iyi geleceğini düşündüler. Yemek sırasında hancı, karısı, kızı, Maritornes ve handaki öteki müşterilerle birlikte, Don Quijote'nin çılgınlığından, dağdaki garipliklerinden söz ettiler. Hancı kadın da Don Quijote'yle katırcı arasındaki macerayı anlattı. Sancho'nun orada olmadığı bir an, yorgan hikayesini de çıtlattı, hepsi katıla katıla güldüler. Sonra papaz okuduğu şövalye romanlarının Don Quijote'yi böyle çılgına çevirdiğini söyleyince, hancı atıldı:

— Bu işe pek aklım ermedi, çünkü, doğrusunu isterseniz, bence, okunacak en iyi kitaplardır bunlar. Şurada başka şeylerle birlikte, birkaç şövalye romanım var. Bunlar bana can verdiler, hem yalnız bana değil, daha bir sürü insana. Ekin devşirme zamanı, bayram günlerinde buraya bir sürü orakçı toplanır, aralarında hep okur yazar biri vardır. O, bu romanlardan birini alır, otuzu aşkın insan çevresine toplanırız, öyle zevkle dinleriz ki ak saçlar bile yok olur. Hiç değilse kendi payıma şunu söyleyebilirim. Gezginci şövalyelerin birbirlerine indirdikleri o korkunç kılıçları dinledikçe, benim de içimden aynı şeyi yapmak gelir, bıraksalar, gece gündüz şövalye romanı okutur dinlerim.

— Ben de öyle, dedi hancı kadın, çünkü şu handa

bunları dinlediğimiz saatlerin dışında hiçbir eğlencemiz yoktur, ne kadar sinirli olursanız olun, roman okunmaya başladı mı, her şeyi hatta homurdanmayı bile unutursunuz.

— Çok doğru diye doğruladı Maritornes, inanın, bu güzel romanları dinlediğim zaman ben de çok hoş vakit geçiriyorum, hele portakal ağaçları altında sevgilisiyle oynaşan güzelden ve kıskançlıktan öldüğü halde korktuğu için ortaya çıkamayan, gizlice onları seyreden kocadan söz eden hikayeler okunduğu zaman... Diyeceğim o ki pek tatlı şeyler bunlar.

— Ya siz, senyorita, siz ne diyorsunuz bakalım? diye sordu papaz, hancının kızına.

— Vallahi senyor, pek bir şey diyemeyeceğim bu konuda. Gerçi ben de dinliyorum bu romanları ve hiçbir şey anlamasam da hoşlanıyorum onlardan. Yalnız, babamı pek eğlendiren o vuruşmaları hiç sevmiyorum, ben, daha çok yavuklularından ayrı düşen şövalyelerin yakınmalarına bayılıyorum. Başlıyorum ağlamaya, gerçekten acıyorum çünkü onlara.

— Demek, sizin için de ağlasalar, hiç dayanamayacaksınız, öyle mi senyorita? diye sordu Dorotea.

— Ne yapacağımı bilemem diye karşılık verdi genç kız, bildiğim bir şey varsa, bu hanımlar öyle katı kalpli ki şövalyeler bile onlara «Kaplanım» ya da «Aslanım» diyorlar ya da buna benzer bayağı adlar veriyorlar... Ney ulu Tanrım! Yiğit bir adamı öldürecek ya da çıldırtacak kadar katı yürekli, vicdansız kadın var mıdır yeryüzünde! Nedir bütün o yapmacık şeyler anlamıyorum doğrusu. Eğer dürüst birer hanımsalar, evlensinler bu şövalyelerle. Zavallıcıkların bütün istediği de bu zaten!

— Sus sen, yumurcak! diye bağırdı hancı, duyan da bu konuda bayağı bir şey bildiğini sanacak, genç kızların bu işleri kurcalaması ve sözünü etmesi iyi değildir.

— Senyor sordu, ben de cevap verdim, diyerek özür diledi kız.

— Şey, sayın hancı, dedi papaz, şu kitapları getirin de bir bakayım, lütfen.

— Hay hay!

Hancı odasına gitti, zincirle bağlanmış eski bir sandık çıkardı, içinden birkaç kitap, güzel bir yazıyla kaleme alınmış birkaç kitap müsveddesi aldı geldi. İlk kitap, *Trakyalı Don Cirongilio,* ikincisi, *Felixmarte de Hicrania,* üçüncüsü de *Büyük Komutan Gonzalo Hermandez de Cordoba'nın Hikayesi* ile *Diego Carcia de Parades'in Yaşamı'ydı.*

Papaz, ilk iki kitabın adlarını okur okumaz Nicolas Usta'ya döndü ve:

— Dostumuzun kahyasıyla yeğeni kahyasıyla burada olacaklardı ki... dedi.

— Hiç üzülmeyin, canım diye karşılık verdi berber, onları avluya ya da içinde azıcık ateş bulunan şu ocağa ben de atabilirim.

— Ne! diye bağırdı hancı, kitaplarımı yakmak mı istiyorsunuz?

— Yalnız şu ikisini, dedi papaz. *Don Cirongilio* ile *Felixmarte'yi..*

— Bak hele! sapkın ya da boğucu kitaplar mı yani bunlar?

— «Bölücü» demek istiyorsunuz herhalde? diye düzeltti Nicolas Usta.

— Evet, öyle diye doğruladı hancı, ille de bir şey yakmak istiyorsanız, *Büyük Komutan'ı* ya da *Diego Garcia'yı*

yakın. Kızımı gözden çıkarırım da ötekileri yaktırmam.

— Sevgili dostum, dedi papaz, bu iki kitap yalanla, bir sürü zırvopluk ve çılgınlıkla dolu, oysa Büyük Komutan, Kurtubalı Gonzalo Hernândez'in yaşamını anlatan gerçek bir öykü, bu yiğit insan, yüce ve parlak başarılarıyla Büyük Komutan adını almıştır ve bunu alnının teriyle hak etmiştir. Diego Garcia de Parades'e gelince, o da Extramadura ilinin Trujillo kentinde doğmuştur, pek soylu bir ailenin oğludur, yiğit bir askerdir, öyle yaman bir gücü vardır ki tek parmağıyla çalışmakta olan bir değirmen çarkını durdurabilir. Bir gün, eğri kılıcını çekip bir köprübaşını tutmuş, koca bir orduya adım attırmamıştır. Pek büyük kahramanlıklar başarmıştır, bunlar, kendi başından geçenleri kaleme alan insanın alçakgönüllülüğüyle değil de bir başkası tarafından, tutkuyla ve ustaca anlatılsalardı, Hektor'un maceralarını da Akhilleus'unkileri de Orlando'nunkileri de bastırırlardı.

— Haydi canım, diye karşılık verdi hancı. Pek şaşarın doğrusu! Değirmen taşını durdurmak ha! O da bir şey mi? Siz asıl, bir kılıçta elli devi ikiye biçen Felixmarte de Hircania'nın yaptıklarını okuyun, hepsi birer harika bunların! Bir keresinde tepeden tırnağa silahlı, bir milyon altı yüz bin kişilik bir orduya tek başına karşı koymuş, koyun sürüsü gibi hepsini kılıçtan geçirmiş.. Ya şu benim yiğit Trakyalı Cirongilio'ma ne dersiniz? Romanındaki maceralar içinde özellikle bir tanesi harikadır. Günün birinde bir ırmakta giderken, sudan alev saçan bir yılanın çıktığını görmüş, üstüne atılmış, sırtına binmiş, boğazını öyle bir sıkmış ki yılan, şövalyeyi de birlikte sürükleyerek dibe dalmaktan başka çare bulamamış ama şövalye hâlâ sıkıyormuş hayva-

nın boğazını, suyun dibine varınca, bir de bakmış ki cennet gibi bir yerdeler ve yılan, o anda kılık değiştirmiş, yaşlı bir adam olmuş, şövalyeye, anlatmakla bitmeyecek şeyler açıklamış. Onun için haksızsınız senyor. Bütün bunları okumuş olsaydınız, zevkten aklınızı kaçırırdınız. Sizin o Büyük Komutan'ınız da Diego Garcia'nız da hiçtir bunun yanında !..

Bunları duyan Dorotea, Cardenio'ya döndü ve:

— Eh, biraz daha ileri giderse, bizim hancı da Don Quijote'yi aratmayacak hani, dedi.

— Bana da öyle geliyor diye karşılık verdi Cardenio, anlattıklarına bakılırsa, şövalye romanlarındaki her şeyin gerçekçiliğine inanıyor ve şu çıplak ayaklı, çilekeş papazlar gelse, onu bu inancından döndüremez.

— İyi ama dostum, dedi papaz, ne Felixmarte de Hircania, ne Trakyalı Cirongilio, ne de şövalye romanlarında sözü geçen öteki kişiler gerçekten yaşamamıştır, bütün bu hikayeler, az önce sizin de söylediğiniz gibi, orakçılar okuyup eğlensin diye, işi gücü olmayan insanlarca yazılmış, uydurma şeylerdir, inanın bana, yeryüzünde ne böyle şövalyeler, ne de bu macera ya da çılgınlıkların bir teki görülmüştür.

— Siz bunları benim külahıma anlatın! diye bağırdı hancı. Sanki elimde beş parmak olduğunu bilmezmişim, nasırımın acısını duymazmışım gibi... Bana maval okumaya kalkmayın, çocuk değilim ben. Bütün şu tatlı romanların uyduruk şeylerle, palavralarla dolu olduğunu ileri sürmeniz pek nazik bir davranış doğrusu! Yalnız, şunu unutmayın ki Krallık Meclisi'nin onayıyla basılıyor bunlar. O koca koca beyler, insanların aklını başından alsın diye mi bastırıyorlar bunca masalı, bunca savaş ve büyü hikayesini?..

— Daha önce de söyledim, sevgili dostum diye karşılık verdi papaz, bütün bunlar, bizim aylak zihinlerimizi oyalamak içindir, tıpkı düzenli devletlerde yapacak işi bulunmayanlar için, satranç, bilardo ve benzeri oyunların varoluşu gibi... Bunlara gerçek diye bakacak kadar bilgisiz insanların çıkacağını düşünmedikleri için —ki bu düşünce haklıdır aslında— kitapların basılmasına izin veriyorlar. Vaktim olsaydı, dinleyiciler de isteseydi, şövalye romanlarının kusursuz olabilmesi için yapılması gerekli şeyleri anlatırdım size, diyeceklerim, bazı kimseler için pek yararlı ve eğlendirici olurdu, günün birinde bu konudaki düşüncelerimi, onlardan yararlanacaklara ileteceğim elbet. İşte böyle sayın hancı, siz şimdilik benim dediğime inanın, kitaplarınızı alıp götürün ve içlerindeki doğru yanlarla uydurma olanları birbirinden ayırmaya çalışın. İnşallah size yararları dokunur, Tanrı sizi, Don Quijote'nin durumuna düşmekten korusun!

— Yo, işte bu olmaz, dedi hancı, gezginci şövalyeliğe kalkışacak kadar çılgın değilim çok şükür. Bugün artık o ünlü şövalyelerin yaptığı gibi, dünyayı dolaşmaya çıkılmayacağını pek iyi biliyorum.

Bu sırada Sancho içeri girmişti. Artık gezginci şövalye falan kalmadığını, şövalye romanlarındaki şeylerin palavra olduğunu duyunca, derin düşüncelere daldı. İçinden, efendisinin bu son macerasının bitimini beklemeye karar verdi. Eğer bu da beklediği kadar başarılı çıkmazsa, Don Quijote'yi bırakacak, çoluğunun çocuğunun yanına dönecek, çiftiyle çubuğuyla uğraşacaktı.

Hancı sandığını kucaklayıp götürmek üzereyken, papaz koluna yapıştı:

— Durun hele, dedi. Şu güzel yazılı şeyler ne acaba?

Hancı, söylenen müsveddeleri uzattı ona. Bu, aşağı yukarı sekiz sayfalık, üstünde *Densiz Meraklı'nın Hikayesi* yazılı bir defterdi. Papaz bir iki satırını okudu, sonra:

— Başlık hoşuma gitti, dedi. Ben de meraklandım.

— Sayın papaz, bize de okurlarsa, çok iyi ederler, dedi hancı. Müşterilerimden her okuyan beğendi bunu, kendilerine vereyim diye çok ısrar ettiler ama vermedim. Şu gördüğünüz sandığın içinde onu ve öteki kitapları burada unutan adam çıkıp gelirse, kendisine teslim edeceğim hepsini. Gerçi hancıyım falan ama yine de Hıristiyan'ım, pek çok hoşuma gitseler de onları sahibine iade edeceğim.

— Tepeden tırnağa haklısınız, dostum, dedi papaz, yalnız, hikaye hoşuma giderse, kopyasını çıkarmama izin verirsiniz sanırım?

— Elbette! dedi hancı.

Bu arada Cardenio kağıtları almış, göz gezdirmeye başlamıştı bile, bir iki satır okuduktan sonra, o da papazın görüşüne katıldı ve yüksek sesle okumasını rica etti.

— Hay hay, dedi papaz, yalnız ilkin dinlensek biraz?

— Bu hikayeyi dinlemek en iyi dinlenme olacak benim için diye söze karıştı Dorotea, çünkü zihnim, hâlâ istediğim gibi dinlenmeme izin vermeyecek kadar karışık.

— Peki öyleyse, dedi papaz, ben de meraklandım zaten, okuyayım, eğleniriz belki.

Nicolas Usta ile Sancho da ötekilere katıldılar, okumasını rica ettiler, herkesin en az kendisi kadar meraklandığını gören papaz:

— Haydi bakalım, dedi, başlıyorum.

XXXIII. BÖLÜM

Densiz Meraklı'nın Hikayesi

İTALYA'DA TOSKANA'NIN ÜNLÜ VE VARLIKLI KENTİ Floransa'da Anselmo ve Lotario adlarında zengin ve soylu iki bey yaşıyormuş, bunlar birbirlerini öyle severlermiş ki herkes onlara iki kafadar dermiş. İkisi de bekarmış, yaşları ve alışkanlıkları aynıymış, bu da dostluklarını kolaylaştırıyormuş tabii.. Yalnız, Lotario avı çok severmiş. Anselmo'ysa aşka düşkünmüş. Bununla birlikte, gereğinde Anselmo kendi zevkini bir yana bırakır Lotario'ya, kimi zaman da Lotario ona katılırmış. Sizin anlayacağınız, düzenli saat çarkları gibi uyarlarmış birbirlerine. Anselmo, kentteki kızlardan birine delice tutkunmuş, kız hem güzel, hem akıllı, hem de iyi bir aileden imiş, genç adam, Lotario'nun da fikrini aldıktan sonra, gidip kızı istemeye karar vermiş. Bu işi Lotario almış üstüne ve kolayca başarmış, böylece, Anselmo'nun düşleri gerçekleşmiş. Camila da (kızın adı buymuş) öyle mutluymuş ki kendisine böyle bir evlilik kısmet eden Tanrı'ya, bu işin aracılığını yapan Lotario'ya şükrediyormuş. Genellikle zevke, eğlenceye ayrılan ilk günlerde Lotario da her zamanki dostlarının yanından ayrılmamış, konukların ağırlanmasına yardım etmiş, eğlencelerine katılmış. Ama düğün ve kutlamalar sona erer ermez, gelişlerini seyreltmiş. Düşünceli insanların, evlenen dostlarına bekarlık günlerindeki kadar sık gitmesinin doğru olmadığına inanırmış, gerçek ve sağlam dostluklarda kuşkuya yer bulunmadığını bilirmiş ama evli bir adamın şerefinin sırça gibi olduğunu, akraba-

ları ya da dostları tarafından bile zedelenebileceğini de gözden ırak tutmuyormuş.

Anselmo, Lotario'nun bu çekilişini farketmekte gecikmemiş. Epey suçlamış dostunu, böyle olacağını bilseydim, evlenmezdim, demiş. Bekarken herkese iki kafadar dedirtecek kadar yakın olup da şimdi saçma sapan bir düşünce uğruna böyle şerefli ve tatlı bir sanı yitirmeye gönlün razı mı, diye sormuş. Öyle yalvarmış, öyle üstelemiş ki sonunda Lotario'nun eskisi gibi sık sık eve gelmesine, evin efendisi gibi davranmasına, dilediği gibi girip çıkmasına karar verilmiş, Anselmo arkadaşına, karısının da kendisi gibi düşündüğünü, aynı istekleri paylaştığını, eski dostluklarını bildiği için de şimdiki durumu yadırgadığını, hatta üzüldüğünü söylemiş.

Anselmo'nun ileri sürdüğü bütün fikirlere, Lotario da öyle bir ihtiyat, sağduyu ve ölçüyle karşılık vermiş ki iyi niyetinden dostunun da kuşkusu kalmamış. Sonunda Lotario'nun bayram günleri dışında haftada iki kez akşam yemeğine gelmesini kararlaştırmışlar, Lotario, her şeye rağmen, kendisininkinden daha üstün tuttuğu Anselmo'nun şerefini lekelememek için, elinden gelen titizliği göstermeye dikkat ediyormuş. Anselmo'ya —pek haklı olarak— : «Tanrı'nın lütfuyla güzel bir eş bulan insan, evine gelen erkek dostlarına da karısının hanım arkadaşlarına da göz kulak olmak zorundadır» diyormuş, «çünkü sokakta, kilisede (ki hiçbir koca, karısının buralara gitmesine engel olamazdı) yapılması, hatta düşünülmesi zor birtakım şeyler, bir dost ya da sırdaş evinde kolaylaşır, ayrıca, her kocanın, kendisini uyaracak bir dostu bulunmalıdır. Sevgi gözlerini kör ettiğinden ya da karı-

sını üzmek istemediğinden, çoğu kez aile şerefini ve adını lekeleyecek hareketlerden kaçması için eşini uyaramayabilir. Ama başka bir dost kendisine yardım ederse, gerekeni yapması kolaylaşır.»

İyi ama, Lotario'nun tanımladığı bu sadık, içi dışı bir dostu nerede bulmalı? Aramaya gerek mi var canım. Bu, olsa olsa, Anselmo'nun şerefini böylesine titizlikle, öngörüyle koruyan Lotario olabilirdi, zengin, soylu, genç ve daha bir sürü niteliğe sahip bir erkeğin, Camila gibi güzel bir kadının evine öyle sık sık gelişinin birtakım aylak, kötü niyetli ve meraklı kişilere dedikodu fırsatı verebileceğini sezen Lotario'ydu bu tanımlamaya uyan insan. Gerçi Camila'nın bilgeliği, kusursuz davranışları her türlü dedikoduyu bastıracak nitelikteymiş ama Lotario yine de onun ve Anselmo'nun adına gölge düşürmek istemiyormuş, bunun için de buluşma günleri pek gerekli dediği birtakım işler icat ediyor, buluşmalara yan çiziyormuş ve biraraya geldikleri zaman, vaktin çoğu, bir tarafın serzenişleri, ötekinin, Anselmo'ca kabul edilmeyen özürleriyle geçiyormuş. Bir gün iki arkadaş kentin dışında gezintiye çıkmışlar, Anselmo, şunları söylemiş Lotario'ya:

— Şunu bil ki sevgili Lotario, beni böyle soylu bir ailede dünyaya getirdiği, bana doğanın ve talihin bütün nimetlerini cömertçe bağışladığı için Tanrı'ya şükretmişimdir, hâlâ da ediyorum. Bana senin gibi bir dost, Camila gibi bir eş verdiği için şükranım daha da artıyor. Bütün bunları, gerektiği kadar değilse bile, gücümün yettiğince değerlendiriyorum. Her insanı mutlu kılmaya yeten bu şeylere rağmen, ben, dünyanın en kaygılı, en düşünceli insanıyım. Bir süreden beri

öyle garip, öyle olağanüstü bir fikirle uğraşıyorum ki kendime de şaşıyorum. Böyle bir şey düşündüğüm için kendi kendime lanet ediyor, onu kendi bilincimden bize saklamak istiyorum ama söküp atamıyorum kafamdan ve sanki herkese açacakmışım gibi acı çekiyorum. Gizli tutamayacağım bu sırrı hiç değilse sana açmak istiyorum, dostluğun sayesinde kısa zamanda içimi kemiren bu dertten kurtulacağıma, göstereceğin ilginin beni, çılgınlığımın doğurduğu huzursuzluktan kurtaracağına inanıyorum.

Anselmo'nun sözleri karşısında şaşkına dönen Lotario, bu uzun girişin sonu nereye varacak diye bekliyormuş. Dostuna bunca sıkıntı veren düşüncenin ne olduğunu araştırıyor, araştırdıkça aklı karışıyormuş. Anselmo'ya dönerek, kendisinden, ancak derdini unutturacak öğütler ya da çareler geleceğini bildiği halde düşüncelerini böyle dolambaçlı yollardan anlatmanın dostluklarına yakışmadığını söylemiş.

— Haklısın diye karşılık vermiş Anselmo, bu sözünle cesaretimi artırdın, öğrenmek istediğim şey şu. Acaba Camila umduğum kadar kusursuz ve sadık bir kadın mı? Kuşkularımın dağılabilmesi için, tıpkı ateşe tutulan altın gibi, karımın, bağlılığını gösterecek bir denemeye sokulması gerekli, evet, sevgili dostum, bence sınanmamış kadın erdemli sayılmaz. Ancak vaatlere, armağanlara, gözyaşlarına, yalvarmalara dayanabilen kadın sadıktır. Önüne kötülük etme fırsatı çıkmamış kişiye, iyiliğinden ötürü teşekkür edilebilir mi? Serbest davranma olanağı verilmemiş, atacağı ilk yanlış adımda kocasının kendisini gırtlaklayacağını bilen bir kadın, sırf bu yüzden ürkek ve ölçülü davranmış, iş mi yani? Ancak korkudan ya da

fırsat yokluğundan ağırbaşlı davranan kadına, kur yapıldığı, sıkıştırıldığı halde dürüstlükten ayrılmayan kadına gösterdiğim saygıyı gösteremem. İşte bu ve buna benzer nedenler yüzünden, Camila'nın, arzularını kamçılayacak nitelikte bir erkeğin önünde sınanmasını, ateşli tekliflerin, ısrarların içinden geçip arınmasını istiyorum. Eğer, umduğum gibi, bu denemeden alnının akıyla sıyrılırsa, mutluluğum sonsuz olacak, istediğimden âlâsını bulduğumu, talihin bana eskilerin «Böylesi dostlar başına» diyerek imrendikleri kadını verdiğini söyleyebileceğim. Yok, tersi çıkarsa, o zaman da tahminlerimde yanılmamış olmanın zevki böyle tehlikeli bir denemeye girişmenin acısını yok edecektir. Bak sevgili Lotario, ileri süreceğin kanıtların hiçbiri beni bu kararımdan döndüremez, senden istediğim, hazırladığım şu oyuna katılmandır. Ben sana, dürüst, sakin ve kayıtsız bir kadının duygularını uyandıracak bütün olanakları sağlayacağım. Camila'yı elde ettiğin zaman, daha ileri gitmeyeceğini, bana beslediğin saygı yüzünden işi tadında bırakacağını bildiğim için bu işi sana veriyorum. Yalnız niyet bakımından aldatılmış olacağım ve bu, senin erdemli susuşun içinde gömülüp kalacak. Tabii, ölene dek dilini tutacağına eminim. İşte böyle, sevgili dostum, eğer yaşamamı istiyorsan, hemen bu aşk saldırısına başlamalısın, hem de üstünkörü ve yasak savarcasına değil, senden beklediğim gibi, dostluğumuza yaraşır biçimde canla başla...

Anselmo'nun Lotario'ya çektiği uzun söylev buymuş, Lotario onu büyük bir dikkatle, ağzını açmadan dinlemiş, sözünü bitirince, Anselmo'nun yüzüne sanki hiç görmediği ve insanı korkuyla, şaşkınlıkla olduğu yere

mıhlayan bir şeye bakarcasına, uzun uzun bakmış. Sonra şöyle demiş:

— Sevgili Anselmo, dediğin şeyleri bir şaka olarak kabul ediyorum. Çünkü, tersini düşünmüş olsaydım, seni dinlememem gerekirdi, o zaman, lafın da bu kadar uzamazdı. Vardığım karar şu. Ya sen beni tanımıyorsun ya da ben seni yanlış tanımışım. Ama hayır, hayır, sen benim Lotario olduğumu biliyorsun, ben de senin Anselmo olduğunu... Yalnız, korkarım ki sen artık eski Anselmo değilsin, herhalde benim de eski Lotario olmadığımı sandın. Anlattıkların, eski dostumun ağzından çıkacak şeyler değil, şu teklif de çok iyi tanıdığın Lotario'ya yapılacak bir teklif olamaz. İnsan, dostlarını, ozanın dediği gibi ancak *usque ad aras* (edep sınırları içinde) sınamalıdır, yani onları kutsal yasalara aykırı işlere koşmamalıdır. Bir dinsiz bile bunu anladıktan sonra, hiçbir insani sevginin bize Tanrı sevgisini unutturmaması gerektiğini çok iyi bilen senin gibi bir Hıristiyan nasıl olur da unutur? İnsan, dostuna yardım etmek üzere Tanrı'ya karşı olan görevlerini bile unutacaksa, bunu, hiç değilse, böyle sudan, anlamsız şeyler için değil, ortada bir ölüm kalım meselesi varsa yapmalıdır. İyi ama Anselmo, söylesene bana, benden istediğin şu tiksinç şeyi yapmam için ne gibi bir tehlike içindesin? Neyin tehlikede? Hiçbir şeyin, tabii. Tam tersine, görüyorum ki sen, hem şerefini, hem de canını kendi elinle ateşe atıyor, beni de cellatlığa itiyorsun. Bir adamın onuruyla oynamak canını almaktan beterdir çünkü. Oysa, sözünü dinleyip böyle büyük bir kötülüğe araç olursam, bu kez benim şerefim kalmaz, o zaman, öleyim daha iyi. Dinle beni sevgili Anselmo, sakın sözümü kesmeye kalkışma, bırak da istediğin yar-

dım konusunda aklıma gelen her şeyi söyleyeyim. Sözüm bitince, dilediğin gibi karşılık verirsin, ben de seni dinlerim.

— Kabul, demiş Anselmo, anlat.

— Bak diye devam etmiş Lotario, bana kalırsa, senin kafan da Mağriplilerinkine benziyor, bu adamlara, bağlandıkları dinin yanlışlığını ne kutsal kitaptan örnekler vererek, ne akla uygun kuramlarla ya da dinsel inançlara dayanan kanıtlarla, ne de kusursuz akıl yürütmelerle gösterebilirsiniz, onlara elle tutulur, kolay, kanıtlayıcı çürütülmez örnekler vermek, örneğin: «İki toplam birbirine eşitse, bunlardan eşit parçalar çıkardığım zaman, geri kalanlar da eşit olur» demek gerekir. Eğer yine anlamazlarsa —ki çoğu kez anlamazlar— o zaman, elle göstermek, gözlerinin önüne sermek gerekir ama aslını ararsanız, hiçbir zaman bütünüyle inandıramazsınız bizim dinin daha iyi olduğuna. Sana da aynı yöntemle anlatmak gerekiyor galiba, kafana taktığın düşünce seni akıl yolunun iyice uzağına düşürmüş, yaptığın budalalığı göstermeye kalksam, bir hayli zaman yitireceğim. Yaptığın işe şimdilik yalnız budalalık adını veriyorum, aramızdaki dostluk olmasa —ki bu dostluk beni daha sert davranmaktan alıkoyuyor— seni başında dolaşan açık tehlikeyle karşı karşıya bırakır, aşağılık teklifinin cezasını çekmene göz yumardım. Bak şimdi mutsuz adam, her şeyi olduğu gibi görmeye çalış! Dürüst bir kadına kur yapmamı mi istiyorsun? Dürüstlüğünü mü bozayım? Kayıtsızlığını mı değiştireyim? Ölçülü davranışlarını mı şaşırtayım? Evet, benden istediğin şeyler bunlar işte! İyi ama, karında bu nitelikler varsa, daha ne istiyorsun birader? Eğer bu denemeden başarıyla çıkarsa, ki buna hiç kuşkum yok, ona,

şu anda sahip olduklarının dışında ne gibi nitelikler yakıştıracaksın acaba? Daha fazla ne olabilir kadıncağız? Sen, ya karın için dediklerine inanmıyorsun ya da ne dediğini bilmiyorsun azizim. Erdemlerine inanmıyorsan, sınamanın gereği ne? Yoo, eğer kusursuz buluyorsan, o zaman da daha önceki görüşünü değiştirmeyecek böyle bir denemeye girişmek, düpedüz aptallıktır. Ortada hiçbir zorunluluk yokken ve azıcık düşünmek bile, giriştiğimiz işin saçmalığını ortaya koyacakken, bize hiç yararı dokunmayacak, olsa olsa zarar verecek bir denemeye kalkışmak delibozuk bir zihnin işidir. İnsan zor işlere, ya Tanrı ya toplum ya da her ikisi için girişir, Tanrı adına girişilen işler, kutsaldır, insan vücuduyla, meleklerin ruhunu birleştirme ereğini güderler, insanlar uğrunda girişilen işlerse, talihlerini denemek üzere denizler aşan, türlü hava şartlarına katlanan, bir sürü ulus gören gezginci şövalyelerin maceralarında görülür, hem Tanrı, hem de insanlar için yapılan işlere de düşman kalesinde gedik açılır açılmaz, her türlü korkuyu bir yana bırakıp, üstlerinde dolaşan ölüm tehlikesine aldırmadan, inançlarını, yurtlarını ve krallarını korumak üzere, gözünü budaktan esirgemeden saldıran askerleri örnek verebiliriz. Ne denli güç ve tehlikeli olursa olsunlar, insana şeref kazandıran, yarar ve ün sağlayan işler bunlardır işte. Oysa senin benden istediğin şey, ne sana, ne de bana Tanrı ya da insanlar katında bir şeref kazandırmaz, ün sağlamaz. Bu denemeden kendine göre başarıyla çıkarsan, ne daha doygun, ne daha zengin, ne de daha saygın olacaksın, başarısızlığa uğrarsan, insanların en zavallısı durumuna düşeceksin. Talihsizliğinin hiçkimse tarafından bilinme-

mesi de işine yaramayacak, çünkü yalnız senin bilmen, ruhunu cehennem azabına salmaya yetecek. Sözümün doğruluğunu kanıtlamak üzere sana, ünlü ozan Luis Tansilo'nun, *San Pedro'nun Gözyaşları* adındaki yapıtından bir bölüm okuyayım:

> Pedro duyuyor arttığını acı ve utancının
> Doğan günle birlikte: Bütün gözlerden
> Irak olmasına rağmen, işlediği suçtan
> Kendi kendisine utanç duyuyor çünkü,
> Temiz bir yüreğin acı çekmesi için,
> Suçunu başkalarının bilmesine gerek yoktur.
> Ayaklarının altındaki toprak,
> başının üstündeki gök.
> Yeterli tanıklarıdır işlediği suçun.

Demek ki gizlilik acını azaltmayacak. Hiç durmadan gözyaşı dökeceksin, gözlerin ağlamasa bile, yüreğin kan ağlayacak, tıpkı — yine ozanın verdiği örneği ele alırsak, düşünceli bir adam olan Reinaldos'un reddettiği vazo denemesini[1] yapmaya razı olan hekim gibi. Gerçi şiirsel bir olay bu ama yine de üzerinde durulması, örnek alınması gereken bir ders var içinde. Dur, yanılgının büyüklüğünü göstermek üzere söyleyeceklerim bitmedi daha. Söyle bana, sevgili Anselmo, Tanrı ya da talih senin karşına, bütün dünya kuyumcularının en katkısız, en değerli taş diye gördüğü harika bir elmas çıkarsa, sen de bunu bilsen ama sonra onu alsan, bir örsün üstüne koysan ve dayanıklı mı, sahici mi diye tepesine bir çekiç indirsen, akıllıca bir iş mi yapmış

[1]Çılgın *Orlando* adlı kitabın 41. ve 42. ezgilerine bakın. Söz konusu vazo sihirliydi. Bir kadının kocasına bağlı olup olmadığını gösteriyordu.

olursun? Elmas böyle bir denemeden sağlam çıksa bile, ne değeri, ne de fiyatı artacaktır. Ama kırılırsa elindeki de yitip gitmeyecek mi ve herkes bunu yapana şapşal gözüyle bakmayacak mı? Bunun için, aklını başına devşir, Anselmo, Camila, sözünü ettiğim elmasın ta kendisidir, onu kırılma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmak akıllı işi değil. Kırılmasa bile, değeri artmayacak. Ya bir de kırılırsa, erdemi n'olur? Sen de ikinizi birden yıkmakla ne kazanacaksın? Düşün ki yeryüzünde dürüst kadından daha değerli mücevher yoktur, bir kadının şerefi, hakkındaki görüşlerimize bağlıdır, karının ünüyse, istediğinden daha temiz. Neden böyle açık bir gerçekten kuşkulanıyorsun şimdi? Unutma ki kadın zayıf bir yaratıktır, bir bakıma hayvandır, onu tuzağa düşürmeye çalışmak şöyle dursun, tam tersine, yolunu açmak, kendisine pek yaraşan ve adına erdem dediğimiz ereğe engelsiz ulaşabilmesini sağlamak gerekir. Tabiat bilimiyle uğraşanların dediklerine göre, *kakum* (hermine) bembeyaz tüylü, küçük bir hayvancıkmış. Avcılar, onu yakalamak için şu kurnazlığa başvururlarmış, geçeceği yolu beller, çamurla kapatırlarmış, sonra hayvanı gözetler, o yola, sürerlermiş, hayvancağız, çamurlu yere gelince zınk diye dururmuş, özgürlüğünden ve canından daha değerli gördüğü güzelim tüylerini kirletmektense, yakalanmayı yeğlermiş. Dürüst ve sadık kadın da *kakuma* benzer, erdemi, iffeti kakumun tüylerinden daha ak, daha hassastır. Bu erdemi lekelemek değil, tam tersine korumak isteyen, daha başka yollara başvurmalıdır. Karısının önüne, armağanlardan, asılmalardan meydana gelmiş bir çamur koymak şöyle dursun, tersine, bu tuzaklardan kurtulacak kadar gücü bulunmayan zavallıya yardımcı olmalı, ona, bel-

ki de istemeden kapılacağı böyle pis ama çekici şeyler değil, erdemin değerini, temiz bir ada sahip olmanın değerini göstermelidir. Dürüst kadın, parlak ve saydam bir kristal aynaya benzer, küçük bir soluk bile onu buğulandırır, parlaklığını alır. Kutsal şeylere davrandığınız gibi davranmalıyız ona, uzaktan bakmalı, hiç el sürmemeliyiz, tıpkı, içinde dolaşmamıza, çiçeklerini yolmamıza değil de yalnız parmaklık arkasından güzelliğini seyretmemize, kokularını duymamıza izin verilen çiçeklerle dolu bir bahçe gibi... Son olarak sana, konumuza uyduğunu sandığım, çağdaş bir güldürüden alınma birkaç dize okuyacağım. Burada ak saçlı bir bilge, babanın birine öğüt veriyor, kızına göz kulak olmasını, iyi bakmasını söylüyor. İleri sürdüğü kanıtlar arasında şunlar da var:

Kadın cama benzer,
Kırılır mı diye
Bakmamak gerekir:
Her şey olabilir.

Hele kırılma konusunda hiç şakası yoktur.
İşte bunun için çılgınlıktır
Yapıştırılması olanaksız bir şeyi
Kırılma tehlikesine atmak.

Öyleyse herkes kabul etsin
Şu akıllıca görüşü:
Yeryüzünde Danaeler bulundukça,
Altın yağmurları da olacaktır.[1]

[1] *Danae*, Argos Kralı Akrisios'un kızıdır. Babası onu bir tunç kalede sakladığı halde Jüpiter altın yağmuru biçiminde buraya girmiş, Danae'yi gebe bırakmıştır, bu birleşmeden Perseus doğmuştur.

Bak sevgili Anselmo, şimdiye dek yalnız senin adına konuştum, şimdi birkaç söz de kendim için diyeyim. Biraz uzattım, özür dilerim. Suç, içine düştüğün ve kurtulmak için benden yardım beklediğin şu labirentte. Beni hem dostun biliyor, hem de bu onuru elimden almak istiyorsun. İşte bu dostluğa sığmaz. Üstelik, dostluğunu benden esirgemekle kalmıyor, kendi ellerimle bu dostluğun canına kıymamı bekliyorsun. Böylece beni şerefsiz bırakmak istediğin açık. Arzuna uyup Camila'ya kur yapmaya başladığım an, karın bana, böylesine iğrenç ve dostluğa sığmaz şeyler düşünebildiğim için, saygıya değmez, çılgın biri diye bakacaktır, ayrıca, seni de şerefsiz bırakmamı istiyorsun. Camila, bana bu türlü arzular verecek birtakım hafiflikler yaptığı sanısına kapılacak, böylece, ona düşürdüğüm leke, karın olduğu için, sana da bulaşacaktır. Eşini aldatan kadınların kocalarına hor görerek bakılmasının nedeni de budur işte. Adam, başına gelenleri bilmese, buna kendisi sebep olmasa bile, herkes yine de onu suçlu bulur. Hiçkimse acımaz, tersine, hor görerek söz edilir ondan. Oysa bu talihsizlik, kendi hatasından değil, karısının kötü eğilimlerinden ileri gelmiştir. Şimdi sana, farkında olmasa da hiçbir sorumluluk taşımasa da boynuzlanan kocanın neden aşağılandığını anlatacağım. Bu konu dışına çıkışı bağışla. Amacım, sana yararlı olabilmek. Kutsal kitaba göre, Tanrı kendisini yarattıktan, cennetine yerleştirdikten sonra, Adem derin bir uykuya dalmış, bu sırada Tanrı, onun sol yanından aldığı bir kaburga kemiğiyle Havva anamızı yaratmış. Adem uyanmış, Havva'yı görünce bağırmış: «İşte benim kemiğimden, benim canımdan bir varlık.» Bunun üzerine, Tanrı da şunları eklemiş: «İşte bu yüzden insanoğlu

anasını babasını bırakacak, kadınla erkek birleşip tek vücut olacaktır.» Böylece, ancak ölümün çözebileceği bağlarla bağlanan kutsal evlilik doğmuş. Bu kutsal bağlar öylesine güçlü ve etkilidir ki iki ayrı varlık birleşir, tek bir can olurlar, mutlu birleşmelerde iki ruh, aynı istemi (iradeyi) paylaşır, demek ki kadın erkeğin etinden, canındandır, istese de istemese de kadının kusurları ve hataları erkeğe de bulaşır, aynı bedende bulunan organların birbirlerinin acısını duyuşu gibi, koca da karısının şerefsizliğini paylaşır, çünkü ikisi tek bir varlıktırlar. Öte yandan, yeryüzündeki bütün iyi ya da kötü şeylerdeki gibi, eşini aldatan kadının bu uygunsuz davranışında aynı kandan, aynı candan oldukları için, kocasının da payı vardır, istese de istemese de şerefsizlik her ikisinindir. Evet, Anselmo, görüyorsun ya, karının rahatını bozmak bir yana, ne büyük bir tehlikeye atıyorsun kendini? Bu dürüst kadının kanında dolaşan dinginliği sarsmak için seni kışkırtan merakın ne kadar boş ve gereksiz olduğunu gör lütfen, düşün ki bu işte kazancın pek az, kaybınsa pek çok olacak. Ama bütün bunlar seni iğrenç kararından caydıramazsa, o zaman git, mutsuzluğuna, şerefsizliğine araç olacak kişiyi başka yerde ara. Gerçi senin dostluğunu yitirmek benim için akla hayale gelebilecek en büyük kayıptır. Buna rağmen, ben böyle bir şey yapamam.

Erdemli ve temkinli Lotario susmuş, Anselmo, bir an durmuş, düşünmüş, şaşkın şaşkın onun yüzüne bakınış. Sonra söze başlamış:

— Sevgili Lotario, seni büyük bir dikkatle dinlediğimi gördün. Akıl yürütmelerinde verdiğin örneklerde kıyaslamalarında o derin zekanı, sonsuz ve içten dostluğunu tekrar hissettim, hatta dediklerini yapmayıp

kendi düşüncelerimi uygularsam, iyiliğe değil, kötülüğe gideceğimi de kabulleniyorum, yalnız sen beni, hani şu taş, toprak, alçı, kömür falan gibi, görünüşü bile iğrenç şeyleri yeme hastalığına tutulmuş kadınlara benzet şimdi. İyileşebilmem için, kurnazlık gerekir, Camila'ya şöyle yalancıktan, üstünkörü kur yapmaya kalkıştığın an, kolayca gerçekleşir bu. Karım, daha ilk hücumda yıkılacak kadar zayıf değil sanıyorum, oysa, bu kadarcık bir deneme bana yetecek. Sana gelince, hem dostluk görevini yerine getirmiş olacak, hem de beni, şerefsiz bir insan olmadığıma inandıracak, bana can vereceksin. Ayrıca bir şey daha var ki sırf bunun için beni reddedemezsin. Bu denemeyi yapmaya kararlıyım, onca üstüne titrediğin şerefimi yitirme pahasına, bu çılgınca teklifi bir başkasına yapmama göz yumamazsın herhalde. Camila'ya gelince, kur yapmaya başladığın zaman hakkında düşüneceği kötü şeylere aldırma. Deneme biter bitmez, oynadığımız oyunu kendisine açarsın, o zaman, eskisinden daha çok saygı besler sana. Senin için, bir tehlikesi bulunmadığına, ayrıca beni de son derece hoşnut edeceğine göre, bütün sakıncalarına rağmen, bu işi kabul etmeni rica ediyorum. Sen daha işe başladığın an, ben, bu sorunu çözülmüş sayacağım.

Dostunun bu sarsılmaz kararı karşısında ne yapacağını şaşıran Lotario, onun gidip bir başkasına açılmasından korkmuş, daha büyük kötülükleri önlemek üzere, teklifi kabul etmiş. Camila'yı incitmeden, Anselmo'nun gönlünü yapmaya çalışacakmış. Bunun üzerine dostuna, tasarısından hiçkimseye söz etmemesini, denemeyi kendisinin yapacağını, dilediği zaman işe koyulabileceklerini söylemiş. Anselmo, sevinçle boynu-

na sarılmış Lotario'nun, dünyanın en büyük yardımını yapmış gibi, binlerce kez teşekkür etmiş. Hemen ertesi gün denemeye girişmeyi, Anselmo'nun, Camila'yla baş başa kalmak üzere Lotario'ya fırsat hazırlamasını, hatta, karısına armağan etsin diye incik boncuk ve para sağlamasını kararlaştırmışlar. Anselmo, dostuna, Camila için serenatlar yaktırmayı, şiirler yazmayı salık vermiş, yazmak istemezse, Lotario'nun yerine kendisi yazacakmış. Lotario, hepsini yaparım diye söz vermiş ama Anselmo'nunkinden apayrı bir amaçla. Bu kararları aldıktan sonra, Anselmo'nun evine dönmüşler, Camila'yı kocasının gecikişi karşısında kaygılanmış olarak bulmuşlar.

Sonra herkes evine dağılmış, Anselmo ne kadar sevinçliyse, Lotario da öylesine kaygılıymış, bu saçma sapan işin içinden nasıl sıyrılacağını, Camila'yı incitmeden Anselmo'yu kandırmanın yolunu nasıl bulacağını düşünüyormuş. Ertesi gün, akşam yemeğine onlara gitmiş, Camila onu, her zamanki gibi sevgiyle karşılamış, kadıncağız, Anselmo'yla aralarındaki yakın dostluğu bildiği için ona başkalarından daha açık davranıyormuş. Yemekten sonra, Anselmo, bir buçuk saat için bir yere gitmesi gerektiğini söylemiş ve Lotario'dan, Camila'ya arkadaşlık etmesini istemiş. Camila gitmesin diye, Lotario da ben de geleyim diye ısrar etmiş ama o, gizli konuşacaklarım var diyerek Lotario'nun kalıp karısına arkadaşlık etmesinde direnmiş. Sözün kısası, öyle güzel oyun oynamış ki hiçbiri, bu uzaklaşmanın düzmeciliğini farkedememiş. Hizmetçiler çekilmişler. Böylece, Camila'yla Lotario baş başa kalmışlar. Lotario, Anselmo'nun istediği gibi, güzelliğiyle tepeden tırnağa silahlı koca bir süvari alayını bile bozguna

uğratabilecek bir düşman karşısındaymış. Durum pek zormuş. Koltuğuna yaslanmış, elini şakağına dayamış, uyku bastırdığını söyleyerek Camila'dan özür dilemiş, ben azıcık kestireyim demiş. Kadın, divanda daha rahat edeceğini, isterse oraya geçmesini söylemiş ama Lotario, iyi burası diyerek reddetmiş ve olduğu yerde uyumuş.

Anselmo geri geldiğinde Camila'yı odasında bulmuş, Lotario da yemek salonunda uyuyormuş hâlâ, yokluğu uzun sürdüğü için, Lotario'nun ilkin Câmila'yla konuştuğunu, sonra azıcık kestirdiğini sanmış. Büyük bir sabırsızlıkla dostunun uyanmasını beklemiş, sonra, birlikte yürüyüşe çıkmışlar. Lotario, yolda daha ilk günden açılmayı doğru bulmadığını söylemiş, yalnız güzelliğini övdüm, bütün kentin ondan, yani çekiciliğinden, akıllılığından söz ettiğini çıtlattım, demiş. Sevgisini kazanmanın, sözlerini ona dinletmenin en iyi yolu bu değil miydi? Dediğine göre, iblis de böyle yaparmış, ölümlülerden birini baştan çıkarmak istediği zaman, aslında karanlıklar zebanisi olduğu halde ışıklı bir melek biçimine girer, kurbanını bu güzel görünüş altında tavlar, emeline ulaştıktan sonra, yüzündeki maskeyi kaldırıp atarmış. Bu laflar Anselmo'nun pek hoşuna gitmiş. Lotario'ya, hem de evden çıkmadan, her gün Camila'yla baş başa kalma fırsatı hazırlayacağını ve işleri, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde düzenleyeceğini söylemiş.

Böylece birkaç gün geçmiş. Lotario, Camila'ya tek söz etmiyor ama Anselmo'ya, karısıyla konuştuğunu, onun, ayıplanacak bir davranışta bulunmaya yanaşmadığını ve bu işin umdukları gibi bitip bitmeyeceği konusunda hiçbir ipucu elde edemediğini söylüyormuş, hat-

ta Camila, daha fazla ısrar ederse, kocasına haber vermekle korkutuyormuş kendisini.

— Çok güzel! demiş Anselmo, Camila, sözlere başarıyla karşı koydu, şimdi, bakalım armağanlara dayanabilecek mi? Yarın sana iki bin altın vereceğim, bunları ona götürürsün, iki bin altın daha vereceğim, bunlarla da onu tavlamak üzere, incik boncuk alırsın. İstediği kadar dürüst olsun, her kadın süse düşkündür. Camila bu son denemeye de dayanabilirse, kendimi tatmin edilmiş sayıp artık seni üzmeyeceğim.

Lotario, bu işten yenik çıkacağı belli olmasına rağmen, bir kez başladığı için, sonuna dek götüreceğini söylemiş. Ertesi gün, dört bin altını, yani dört bin derdi almış ama artık ne yalan söyleyeceğini şaşırmış durumdaymış. Nihayet, Camila'nın ne söze, ne de armağana kanmadığını, daha fazla ısrarın gereksiz olduğunu, çünkü bütün bunların bir işe yaramadığını söylemeye karar vermiş. Ama talihsizliğe bakın ki o akşam da her zamanki gibi onları baş başa bırakıp çekilen Anselmo, yan odaya gizlenmiş, anahtar deliğinden, onları gözetlemeye başlamış. Lotario, yarım saat ağzını bile açmamış, hani bıraksalar, yüz yıl öyle oturabilirmiş. Bunu gören Anselmo, Lotario'nun bütün dediklerinin yalan olduğunu anlamış, bu inancını pekiştirmek için, odadan çıkmış, Lotario'yu bir köşeye çekmiş, ne olup bittiğini, Camila'nın ne karşılık verdiğini sormuş. Lotario, bunun da bir işe yaramadığını, Camila'nın eskisi gibi sertçe, öfkeyle kendisini reddettiğini, bu oyuna devam edecek cesareti kalmadığını söylemiş.

— Ah! Lotario, Lotario! diye bağırmış Anselma, dostluğu ve sana beslediğim güveni ne kadar yanlış anlıyorsun! Yan odadaydım. Sizi gözlüyordum, tek söz etme-

din Camila'ya, bu da gösteriyor ki daha önce de hiç dokunmadın bu konuya. Doğrusu senden hiç beklemezdim böyle bir şey ama madem ki yapamayacaktın, neden beni aldatıyorsun? Neden kurnazlık edip tasarımı gerçekleştirmeme engel oluyorsun?

Daha başka bir şey dememiş ama bunlar, Lotario'yu olduğu yere mıhlamaya, yalan söylerken yakalanmanın utancına gömmeye yetmiş. Bundan sonra olanca gücüyle çalışacağına, isteklerini yerine getireceğine, yalan atmayacağına, göstereceği çabayla Anselmo'nun tüm kuşkularını dağıtacağına yemin etmiş. Dostu bu yemine inanmış ve Lotario'nun işini kolaylaştırmak üzere, sekiz gün evden uzaklaşmaya karar vermiş. Camila kuşkulanmasın diye de dostlarından biriyle kendisini köye çağırttırmış. Ah, zavallı Anselmo! ne patavatsız adamsın! Ne yapıyorsun? Niyetin nedir? Neler tasarlıyorsun? Düşünsene bir. Kendi kuyunu kazıyor, kendi şerefini ellerinle lekeliyor, kendi kendini yıkıyorsun. Karın dürüst bir kadın, dinginlik içinde yaşayıp gidiyorsun, hiçbir şey keyfini kaçırmıyor, Camila'cığım zevklerinin kaynağı, istemine yön veren pusula sensin ve o senin dediklerine, birer Tanrı buyruğu gibi uyuyor. Bu dürüstlük, güzellik ve onur madeninden istediğin her şeyi elde ettiğin halde yeni damarlar peşinde toprağı kazmanın, ancak doğanın zayıf payandaları üstünde durabilen bu değerli şeyleri göz göre göre tehlikeye atmanın gereği ne? Unutma ki olmayacak şeyler ardına düşen, elindekini de yitirir, ne güzel söylemiş ozan:

Ben, ölümde yaşamı
Hastalıkta sağlığı,
Hapishanede özgürlüğü,

Kapalı yerde çıkışı,
Dönekte bağlılığı arıyorum,
Oysa Tanrı'yla işbirliği yapan kader,
Yalnız iyilik isteyen ben zavallıya
Karar verdi göstermemeye bundan böyle
Mümkün olanın yüzünü bile.

Anselmo, ertesi gün karısına, yokluğu sırasında Lotario'nun kendisiyle ilgileneceğini, yemekleri birlikte yiyeceklerini söyledikten, ona evin erkeğiymiş gibi davranılmasını istedikten sonra, köye hareket etmiş. Dürüst ve akıllı bir kadın olan Camila, kocasının bu kararına üzülmüş, gitmeden önce ona, kendisi yokken başka bir erkeğin eve gelip sofrada bulunmasının yakışık almayacağını söylemiş, sırf iyi bir ev kadını olduğundan kuşkulandığı için böyle davranıyorsa, kendisini başka türlü sınamasını istemiş. Çok daha zor şeyleri başaracak güçte olduğunu göstermeye hazırmış. Anselmo, kendisinin böyle istediğini, ona düşen şeyin, boyun eğip söz dinlemek olduğunu anlatmış. Camila, istemeye istemeye razı olmuş, Lotario da gelip dostunun evine yerleşmiş. Kadıncağız onu elinden geldiği kadar dostça ama dürüstlüğünü bozmadan karşılamış, ancak mümkün olduğu kadar yalnız kalmamaya dikkat etmiş. Evdekilerden birini, babasının evinden getirdiği, çocukları yan yana geçmiş, çok sevdiği hizmetçisi Leonela'yı dizinin dibinden ayırmıyormuş. İlk günler, hizmetçiler yemeğe çekildiklerinde konuşma fırsatı bulduğu halde Lotario hiç konuşmamış. Gerçi Camila, yalnız kalmamak için Leonela'ya, ötekilerden önce yemek yemesini emretmişmiş ama aklı başka yerde olan ve eline geçen boş zamanları iyi değerlendiren kız,

hanımının buyruğuna aldırmıyor, hatta tersi istenmiş gibi, sık sık yalnız bırakıyormuş onları. Bununla birlikte, Camila'nın dürüst tutumu, ciddi tavrı, kişiliğine işlemiş ölçülülük, Lotario'nun dilini bağlıyormuş.

Bütün bu nitelikler, ilkin genç adamı dizginlemiş ama sonra, iyice ters sonuçlar vermeye başlamış. Dili sussa bile, düşünceleri durmuyormuş, Lotario, Camila'nın hem ruh, hem vücut güzelliklerini en küçük ayrıntılarına dek inceleyecek fırsatı bulmuş, bunlar, değil bir insan yüreğini, taştan bir heykeli bile baştan çıkaracak nitelikteymiş. Konuşacak yerde bakıp bakıp hayran oluyor, ne kadar sevilesi bir yaratık olduğunu düşünüyor, Anselmo'ya beslediği saygı da gün günden azalıyormuş. Birçok kez, kentten ayrılmaya, bir daha ne Camila'yı, ne de Anselmo'yu görmeyeceği bir yere çekilmeye niyetlenmiş ama kadının karşısında duyduğu zevk, bütün bu niyetleri felce uğratmış. Kendi kendisini yenmek, bu dayanılmaz güzellik karşısında duyduğu heyecanı yenmek, onun büyüsünden kurtulmak için çabalıyormuş. İçinden, kendi kendini suçluyor, kötü bir dost, kötü bir Hıristiyan olduğunu düşünüyormuş. Anselmo'yla kıyaslıyormuş kendisini. Her kıyas sonunda dostunun çılgınlığıyla saflığının, kendi hainliğini fersah fersah geçtiği kararına varıyormuş, kendisini Tanrı karşısında da bu kadar az suçlu bulsa, yapacağı şeyin cezasından korkmayacakmış.

Sözün kısası, Camila'nın güzellik ve çekiciliği, gözleri kararmış bir kocanın hazırladığı fırsatla birleşince, her türlü tedbirin hakkından gelmişler, Lotario'nun tutkusu ağır basmış, üç gün süren iç kavgalardan sonra, kendini tutamayıp Camila'ya kur yapmaya başlamış, şaşkına dönen kadın, ağzını bile açmadan, oda-

sına kapanmış. Ama bu soğuk davranış, aşkla birlikte doğan umutları yıkamamış. Tersine, daha bir alevlendirmiş Lotario'nun sevgisini. Camila'ysa, hiç beklemediği bu tutum karşısında ne edeceğini bilemiyormuş. Lotario'ya yeni bir fırsat verirnenin kötü olacağını ama evin içinde bundan kaçınamayacağını düşünmüş, hemen o akşam, bir mektupla durumu Anselmo'ya bildirmeye karar verirniş:

XXXIV. BÖLÜM

«Densiz Meraklı» Hikayesinin Devamı

«BİR SİLAH SAHİPSİZ, bir şato efendisiz kalmamalı» derler. Ben de: «Evli ve genç bir kadın, pek zorunlu değilse, kocasından uzak kalmamalıdır» derim. Öyle kötü durumdayım ki hemen gelemezseniz, evinizi bırakıp babamın yanına gitmekzorunda kalacağım. Evinize göz kulak olsun diye görevlendirdiğiniz insan, sizin çıkarlarınızdan çok, kendi zevkiyle uğraşıyor. Anlayışlı bir insansınız, daha fazlasını söylemek istemiyorum, ayrıca gereksiz de.»

Bu mektubu alan Anselmo, Lotario'nun işe koyulduğunu, Camila'nın da tam beklediği gibi karşılık verdiğini anlamış. Pek sevinmiş, uşakla karısına evden ayrılmamasını, hemen geleceğini bildirmiş. Kocasının bu haberi karşısında şaşkına dönen Camila, ne edeceğini bilemiyormuş. Evde kalsa, şerefi tehlikeye düşüyormuş, babasının evine gitse, Anselmo'nun sözünden dışarı çıkmış olacakmış, sonunda en kötü şeyi, yani evde kalmayı seçmiş, yalnız, hizmetçilerin diline düşmemek için, Lotario'dan kaçmaya karar vermiş. Ayrı-

ca, kocasına mektup yazdığına da pişmanmış, Lotario'ya birtakım umutlar verdiğinden kuşkulanacağını sanıp üzülüyormuş. Adamcağızı daha fazla kaygılandırmamak, tatsızlıklara yol açmamak için, bu işi kendi başına çözmeye karar vermiş. Tanrı'nın yardımına sığınmış. Onun, erdeminin ve kaçışının sayesinde Lotario'nun asılmalarına karşı koyabileceğini umuyormuş, hatta mektubu yazış nedeni için bir yalan uydurup Anselmo'nun gözünde Lotario'yu suçsuz çıkarabilmenin yolunu araştırıyormuş.

Güvenilir olmaktan çok övgüye değer olan bu kararla ertesi gün Lotario'nun karşısına çıkmış, aşk tekliflerini dinlemiş yine, yalvarmalar gün günden artmış, Camila'yı bile sarsacak duruma gelmiş. Öyle ki kadıncağız, bu gözyaşlarıyla yalvarmaların uyandırdığı acıma duygusunu belli etmemek için bir hayli güç harcamaya başlamış. Ama bu Lotario'nun gözünden kaçmamış, aşkı alevlenmiş, saldırılarını artırmaya, Anselmo'nun yokluğundan yararlanarak kaleyi ele geçirmeye karar vermiş. Güzelliğini övmekle işe girişmiş, güzel ve kendini beğenmiş bir kadını yıkabilmenin en kestirme yolu, güzelliğini övüp, kendini beğenmişliğini pohpohlamaktır çünkü. Lotario da bu işi öylesine ustalıkla yapmış ki hani bronzdan olsa dayanamazmış insan. Ağlamış, sızlamış, övmüş vaatte bulunmuş, kısacası her şeyi denemiş. Hem de öyle ustaca, öyle büyük bir tutkuyla yapmış ki umduğundan daha kısa zamanda zafere ulaşmış.

Camila teslim olmuş, evet, teslim olmuş. Eh, bunda da şaşacak bir şey yok doğrusu. Lotario'nun önünde dostluk engeli diye bir şey kalmamış çünkü. Bu da gösteriyor ki aşkı ancak uzaklaşma yenebilir, hiçkimse bu

güçlü düşmana karşı koymaya kalkışmamalıdır. İnsani zayıflıklara kafa tutabilmek için, Tanrısal güçler gereklidir. Yalnız, Leonela hanımının durumunu sezmiş, iki eski dostun ya da yeni aşıkların ondan saklanması olanaksızmış çünkü.. Bu arada Lotario, Anselmo'nun oyunundan ve bu işleri aslında onun hazırladığından hiç söz etmemiş. Camila'nın, kendisine ısmarlama kur yaptığını öğrenince, sevgisine karşılık vermemesinden korkmuş.

Birkaç gün sonra Anselmo geri gelmiş ve Camila'nın pek değer verdiği ama korumayı bilemediği iffetini yitirdiğini anlayamamış.. Hemen Lotario'nun evine koşmuş, öpüşüp kucaklaşmalardan sonra, şu ölüm kalım meselesinin durumunu sormuş.

— Bak, sevgili Anselmo, demiş Lotario, yeryüzündeki bütün dürüst kadınlara örnek olacak bir karın var. Bütün sözlü asılmalarım boşa çıktı, verdiğim armağanlara dönüp bakmadı bile, tekliflerimi reddetti, döktüğüm yalancı gözyaşlarıyla alay etti. Kısacası o, hem bir güzellik anıtı, hem de kutsal bir tapınaktır. Dürüst bir kadına mutluluk ve onur kazandıran her şey, bilgelik, dürüstlük, ölçü ve edep var bu tapınakta. Al şu paranı, hiçbir işe yaramadı. Camila'nın ruhu, böyle armağan, vaat gibi bayağı şeylere kapılmayacak kadar yüce. İçin rahat olsun, Anselmo, daha başka kanıt arama, karın, kadınların çevresini kuşatan güvensizlik ve kuşku denizini İsa gibi yürüyerek geçtiğine göre, bir daha böyle bir denemeye girişme, daha büyük tehlikelere atılma, kendini, talihli bir adam say, fırtınalardan uzak bir limana eriştin.

Anselmo buna pek sevinmiş, Lotario'nun dediklerini bir falcının güzel sözlerine benzetmiş. Bununla bir-

likte, sırf oyun olsun diye, meraklarını gidermek üzere, ipin ucunu bırakmasını istemiş, yalnız eskisi kadar zorlamasına gerek bulunmadığını belirtmiş Clori adıyla Camila'ya birkaç şiir düzmek yetişir, demiş, kendisi Camila'ya, Lotario'nun birini sevdiğini ve herkesin diline düşmemek için bu hanıma, Clori takma adıyla şiirler yazdığını söyleyecekmiş. Hatta Lotario bu işten hoşlanmazsa, şiirleri kendisi yazmaya hazırmış.

— Zahmet etme, demiş Lotario, esin perileri ara sıra beni de yoklar. Sen Camila'yı benim şu uydurma aşk konusunda doldur, gerisini bana bırak. Belki gerektiği kadar güzel olmazlar ama elimden geleni yaparım.

Tedbirsiz adamla kalleş dostu arasında varılan bu anlaşmadan sonra, Anselmo eve dönmüş ve Camila'ya, o mektubu neden yazdığını sormuş. Beriki şu ana dek bu soruyu sormayışına şaştığını belirtmiş, sonra, yokluğu sırasında Lotario'nun saygısızlık etmeye kalkışacağı kuşkusuna kapıldığını ama çok geçmeden yanıldığını anladığını söylemiş. Nitekim, korkularının zıddına, Lotario onunla baş başa kalmaktan kaçınmışmış. Bunun üzerine Anselmo, korkmaması gerektiğini, sağlam kaynaklardan edindiği bilgiye göre, Lotario'nun kentin soylu kızlarından birini sevdiğini, Clori takma adıyla ona şiirler düzdüğünü, zaten içtenliğine, Anselmo'ya beslediği sevginin temizliğine güvenmesi gerektiğini söylemiş. Lotario da güzelliğini daha rahatça övebilmek üzere, Clori adı altında kendisine şiirler yazacağından söz etmişmiş Camila'ya, onun için kadın, kocasının haberi karşısında kıskançlık göstermemiş.

Bir gün yemekten sonra, üçü birlikte oturmuş konuşuyorlarmış, Anselmo, Lotario'dan, Clori için yazdığı şiirlerden bir ikisini okumasını rica etmiş, Camila kızı

tanımadığına göre, sıkılmana gerek yok, demiş:

— Tanısa da okurum, hem de bıkmadan, usanmadan diye karşılık vermiş Lotario, hiçbir aşık, yavuklusunun güzelliğini överken aynı zamanda sertliğinden yakınmakla onun adına gölge düşürmez. Neyse, uzatmayayım da şiiri okuyayım size, dün nankörlüğü üstüne şu soneyi yazdım:

SONE

Geceleri, sessizlik içinde
Sarmışken tatlı uyku ölümlü ruhları,
Ben Clori'ye ve Tanrı'ya veriyorum
Acılarımın uzun ve dertli hesabını.

Ve güneş, o pembe ve neşeli yumruğuyla
Doğudaki kapıları açıp geldiği anda
Ben devam ediyorum hala sonsuz ezgisine
Sızlanışlarımın, anlaşılmaz türkülerimin...

Ve güneş, göğün en yüce noktasından
Üstümüze saldığı zaman sarı saçlarını,
Gözyaşlarım, yakınmaların da doruğa çıkıyor,

Gece geri gelince başlıyorum yine dert yanmaya,
Ama ne kadar uğraşırsam uğraşayım,
Tanrı'yı da Clori'yi de sağır buluyorum.

Camila şiiri pek beğenmiş, Anselmo göklere çıkarmış, böyle bir sevgiye karşılık vermemesi için, Clori'nin taş yürekli olması gerektiğini söylemiş.

— Yani, aşık ozanların her yazdığı doğru mu demek istiyorsunuz? diyerek araya girmiş Camila.

— Ozan olarak yalan söylerler diye karşılık vermiş

Lotario. Ama aşık olarak daima doğrudan yanadırlar.

— Hiç kuşkusuz öyle diye doğrulamış Anselmo, bunu da Lotario'nun oyununu desteklemek, duygularının gerçekliğini belirtmek için yapıyormuş, oysa karısı zaten genç adama tutkunmuş, bu türlü yapmacıklıklara hiç ihtiyacı yokmuş.

Camila da bu oyundan hoşlanıyormuş, çünkü Lotario'nun her dediğini beğeniyormuş ve asıl Clori'nin kim olduğunu bildiğinden, şiirlerin kendisi için yazıldığının farkındaymış. Bu yüzden, Lotario'ya: «Başka şiiriniz yok mu?» diye sormuş.

— Bir sonem daha var ama bunun önceki kadar değerli olduğunu sanmıyorum diye karşılık vermiş Lotario, nitekim siz de göreceksiniz öyle olduğunu:

SONE

Biliyorum, işim bitik benim: Sen yanından kovunca,
Bir an bile yaşayamayacağıma adım gibi eminim,
Ama razıyım ah, nankör! Ayaklarının dibinde ölmeye,
Aşkından bıkıp usandığım günü görmektense.

İsterlerse bilinmeyen illere sürsünler beni,
Ünden de candan da yoksun bıraksınlar isterlerse:
Yüreğimi açıp bakuklarında gördükleri şey,
Hep senin o güzel, yüreğime işlemiş yüzün olacaktır.

Çünkü kutsal bir kalıttır yüzün, her şeyden üstün,
İnsafsızlığınla iyice zorlaşmış bu denemeye sokulan
Ben zavallı, ben delicesine tutkun adam için.

Ah, çok yazıktır, karanlık bir gök altında
Ne bir liman, ne de bir yıldız görmeden,
Tehlikelerle dolu bir denize açılan sevdalıya.

Anselmo, bunu da en az birincisi kadar övmüş. Böylece, yüz karasının ağını kendi eliyle örüyormuş. Lotario kendisini uçurumun dibine düşürdükçe, ona saygısı artıyormuş, Camila'nın, günah çukuruna doğru indiği her basamağı, erdeme, iffete giden yolun aşamaları sanıyormuş.

Bir gün Camilia, hizmetçisiyle yalnızken ona açılmış.

— Sevgili Leonela, demiş, kendimi Lotario'ya pek kolay teslim ettiğim, uzun süre dayanamadığım için üzülüyorum. Direnişimi kırmak için harcadığı gücü unutup, acele edişimi hafifliğime yormasından korkuyorum.

— Hiç korkmayın diye karşılık vermiş Leonela, önemi yok bu dediğinizin, verdiğiniz şey değerliyse, çabuk vermiş olmak sizi değerden düşürmez. Hatta tez verenin, iki kere vermiş olacağını söylerler.

— Evet ama yine derler ki kolayca elde edilen şeye pek saygı beslenmezmiş.

— Bu size göre değil, senyora. Duyduğuma göre aşk kimi zaman yürür, kimi zaman koşarmış, kimine güler, kimine kan ağlatırmış, kimini tutuşturur, kimini de ancak ılıtırmış, bir gün göklere çıkarır, başka bir gün yerin dibine sokarmış adamı, bir anda coşar, bir anda sönermiş, sabahleyin kuşattığı bir kaleyi, akşama kalmadan alırmış, çünkü hiçkimse karşı duramazmış ona. Anselmo'nun yokluğundan yararlanmaya kalkan Lotario'nun başına gelen de bundan başka bir şey değil. Aşık bir şeye karar verdi mi, hiçkimseye aldırmadan dediğini yapar. Nitekim, sizin durumunuzda da senyor Anselmo geri gelseydi, her şey değişebilirdi. Fırsat, aşkın başbakanıdır. O da bu bakanı her işte kullanır, hele başlarda... Ben bütün bunları öyle kulaktan dol-

ma değil, kendi yaşantıma dayanarak bilirim. Bir gün anlatırım size, kabul edin ki ben de odundan değilim, benim de kanım kaynıyor. Ayrıca, tez vermiş olma kaygısına da katılmıyorum, senyora, Lotario'nun ruhunu tanıdıktan, sevgi dolu gözlerini, ağlayıp sızlamalarını, armağanlarını, vaatlerini gördükten, bütün bu niteliklerin onu sevilmeye değer kıldığını anladıktan sonra yaptınız bu işi. Öyleyse, neden kafanızı bir sürü kuruntuyla, karışık düşünceyle dolduruyorsunuz? Tam tersine, mutlu olun. Sizi, en az sizin onu saydığınız kadar sayıyor, aşkın tuzağına düştüğünüze sevinin, bayram edin, çünkü Lotario, yalnız yetkin aşıklarda bulunan o dört «Nitelik»e[1] değil, ayrıca, bütün değerlere sahip. Dinleyin bakın, sayayım size: Acar, bağlı, canıtez, dürüst, eliaçık, genç, hoş, iyi yürekli, kuvvetli, mert, nazik, Rikkatli, saygın, soylu, şövalye ruhlu, temiz, yetenekli değil mi? Ayrıca Soğukkanlı, doğru sözlü değil mi? Durun bakayım, X harfi için bir nitelik bulamıyorum, zor bir harf bu. Ha bir de Z için söyleyelim. Zengin değil mi?

Camila, hizmetçisinin aşk konusunda kendisinden daha çok şey bildiğini görünce, biraz şaşmış ama Leonela'nın alfabesine de bayılmış. Kız da ustalığını yadsımamış ve kent delikanlılarından biriyle ateşli bir aşk yaşadığını itiraf etmiş. Camila buna bozulmuş, çünkü işlerin kötüye gitmesinden korkmuş. Kızın, fazla ileri gidip gitmediğini öğrenmek istemiş. Leonela, hiç çekinmeden, olumlu cevap vermiş. Ee, böyledir işte. Evin hanımı yoldan çıktı mı, hizmetçilerde utanma

[1] *Sabio* (bilge), *solo* (yalnız), *solicito* (yardımsever), *secreto* (ağzısıkı).

sıkılma kalmaz. Neyse, Camila, Leonela'dan çok dikkatli davranmasını, Anselmo ile Lotario'ya bir şey belli etmemesini, aralarında geçen konuşmayı da yavuklusuna anlatınamasını istemiş. Leonela da söz vermiş ama sözünde durmamış ve çok geçmeden, Camila'nın korktuğu başına gelmiş. Hizmetçi, utanmaz olduğu kadar da küstah olduğu için, hanımının ses çıkarmayacağını düşünerek, aşığını eve getirmiş. Erdemini düşünmeyen kadınlara böylesi layıktır tabii. Camila gibi, hizmetçilerinin esiri olur, onların dolaplarına, bayağılıklarına göz yummak zorunda kalırlar. Camila da Leonela ile sevgilisini birkaç kez yakalamış ama azarlamak şöyle dursun, tam tersine, kocasının durumu çakmaması için, hep susmak zorunda kalmış. Ama bir sabah, gün ışırken evden çıkan aşığı Lotario'nun görmesine engel olamamış, adamın, ayaklarının ucuna basa basa yürüdüğünü, peleriniyle yüzünü gözünü örttüğünü gören Lotario şaşkına dönmüş, gözlerine inanamamış, önce, olmaz böyle şey demiş, sonra, kötü şeyler düşünmeye başlamış, Camila'nın kurnazlığı olmasaymış, bu düşünce yıkımlarına yol açabilirmiş. Lotario, bu adamın Leonela için geldiğini aklının köşesinden geçirmemiş. (Zaten evde böyle birinin bulunduğunu bile bilmiyormuş.) Camila'nın, herkese de kendisine olduğu gibi cömert davrandığını sanmış, tez elden teslim olan kadının alınyazısı budur işte. Kendisine yalvara yakara sahip olanın güvenini bile yitirir, sevgilisi, onun, aynı kolaylıkla kendini herkese verebileceğini düşünmeye başlar. Bu kuşkuyla gözleri kararan Lotario, sakınımı falan bir yana bırakarak, sağduyunun sesine aldırmadan, Anselino'nun odasına çıkmış, beriki hâlâ yatıyormuş, uyandırmış, içini kemiren kıskançlık ale-

vini yatıştırmak ve hiçbir günahı bulunmayan Camila'dan öç almak üzere, anlatmaya başlamış:

— Dinle beni Anselmo, demiş, uzun süredir kendi kendimle savaşıyorum ama artık dayanamayacağım, içimi yakan bir sırrı sana açacağım. Senin erişilmez Camila'n teslim oldu, şu an, ne dersem yapmaya hazır. Bunu sana şimdiye dek söylemedim, çünkü Camila'nın geçici bir heves uğruna mı yoksa, beni sınamak, ciddi olup olmadığımı anlamak üzere mi böyle davrandığını bilmiyordum. Hatta, umduğumuz gibi dürüst bir kadınsa, yaptığım şeyleri sana çoktan açmış olduğunu düşündüm ama madem ki o açmadı, ben söyleyeyim. Evden uzaklaştığın an, elbiseleri koyduğunuz odada buluşup sevişeceğiz, bana böyle öneride bulundu, şimdi artık işlerin ciddiye bindiğini sanıyorum (gerçekten de sözünü ettiği yerde buluşup sevişiyorlarmış). Yalnız, hemen öfkelenmeni, öç almaya kalkmanı da istemem, çünkü suç işlenmemiştir daha, niyet halindedir, bakarsın, buluşma anına dek, pişman olup cayar Camila. Şimdi, sana diyeceğim şu, madem ki bugüne dek öğütlerimi dinledin, gel bu kez de bana güven, her şeyi gör, ondan sonra, sakin kafayla düşünür, dilediğini yaparsın. İki üç günlük bir yolculuğa çıkıyormuş gibi yap ve elbise odasına girip saklan, oradaki halılar, pılı pırtı seni kolayca gizler. Böylece, her ikimiz de Camila'nın gerçek niyetini anlarız, eğer umudumuzu değil de korkumuzu besleyecek kadar kötüyse, lekelenen adının öcünü alırsın, en doğrusu da budur zaten:

Bu sözleri duyan Anselmo şaşkına dönmüş, derin düşüncelere dalmış. Böyle bir şeyi hiç beklemiyormuş çünkü. Camila'nın Lotario'nun saldırılarından başarıyla kurtulacağına eminmiş, hatta bundan gurur duyma-

ya başlıyormuş. Gözlerini yere dikmiş, uzun süre, hiç kıpırdamadan durmuş, sonunda dostuna dönmüş ve:

— Sevgili Lotario, demiş, dostluğa yaraşır biçimde davrandın. Bugüne dek bütün öğütlerini dinledim, şimdi de nasıl istersen öyle yapalım, yalnız, ağzını sıkı tutmayı unutma sakın.

Lotario, gereği gibi davranacağına söz vermiş ve çıkmış gitmiş. Ama dışarı çıkar çıkmaz, Camila gerçekten suçlu olsa bile, ondan daha başka türlü, daha insanca göç alabileceğini düşünmüş, pişman olmuş. Yaptığı hafifliğe kızmış, utanmış, aptallığına lanet etmiş, attığı adımı nasıl geri alabileceğini ya da işin içinden nasıl sıyrılacağını bilemiyormuş. Sonunda gidip Camila'ya her şeyi anlatmaya karar vermiş, buluşmaları pek zor olmadığından, daha o gün, yalnız kaldıkları bir anda içini dökmek istemiş ama Camila daha önce davranmış:

— Sevgili Lotario, demiş, yüreğimi ezen bir sıkıntıyı açmak istiyorum sana, hatta, nasıl olup da şimdiye dek saklayabildiğime şaşıyorum, durum şu. Leonela'nın küstahlığı o derecelere vardı ki her gece aşığını eve getiriyor, sabahlara dek sevişiyor. Evimizden sabah sabah böyle genç birinin çıktığı görülürse, halim nice olur? Ama asıl canımı sıkan şey başka. Kızı ne azarlayabiliyorum, ne de cezalandırabiliyorum, aramızdakileri bildiği için, çevirdiği dolapları saklamak zorunda kalıyor ama bu işin kötüye varmasından da korkuyorum.

Lotario, ilkin bütün bunları, evden çıkarken gördüğü adam konusunda kendisini aldatmak üzere söylenmiş yalanlar sanmış ama Camila'nın gerçekten ağlayıp sızladığını, üzüldüğünü ve kendisinden yardım beklediğini görünce, kuşkusu kalmamış, ayrıca, utancı ve piş-

manlığı artmış. Üzülmemesini, Leonela'nın küstahlığının çaresine bakacağını söylemiş ve sonra, kıskançlık nöbeti içinde yaptıklarını anlatmış. Anselmo'nun her şeyi bildiğini, elbise odasına gizlenip kendilerini gözetleyeceğini itiraf etmiş. Çılgınlığından ötürü özür dilemiş, saçma davranışları yüzünden ortaya çıkan bu kötü durumdan kurtulmaları için yardım etmesini istemiş. Camila, Lotario'nun bu sözleri karşısında serseme dönmüş, güvensizliğinden ve hele tuttuğu yoldan dolayı epey suçlamış onu. Anıa kadın zekası gerek iyilikte, gerek kötülükte bizimkinden daha tez işlediği için, ayrıca kadınlar, söylev çekecek yerde harekete geçmeyi yeğledikleri için, bu çetrefil soruna bir çözüm yolu bulmakta gecikmemiş. Lotario'ya, Anselmo'yu ertesi gün elbise odasına saklamasını söylemiş, basit bir oyunla bu işin içinden sıyrılmayı, bundan sonraki arkadaşlıklarını güvenlik altına almayı düşünüyormuş. Yalnız, yapacağı şeyden hiç söz etmemiş, Leonela gelip kendisini çağırana dek evinde kalmasını, buluştukları zaman da sanki Anselmo orada değilmiş gibi, soracaklarına rahatça karşılık vermesini rica etmiş. Lotario, daha akıllıca davranabilmesi, bir yanlışlık yapmaması için, işin aslını öğrenmeye çalışmış.

— Hayır diye karşılık vermiş Camila, senin yönünden alınacak hiçbir tedbir yok. Sen yalnız sorduklarıma karşılık vereceksin.

Ve sonra, bulduğu çareyi Lotario'nun beğenmemesinden korktuğu için lafı daha fazla uzatmamış, burada kesmiş. Lotario da evden ayrılmış.

Ertesi gün, Anselmo, köye gidiyorum diyerek evden çıkmış, kimseye görünmeden geri dönmüş, küçük odaya gizlenmiş. Bütün bunları kolaylıkla başarmış, çün-

kü Leonela ile Camila da ona yardım ediyorlarmış. Anselmo, şerefinin lekelenişini görmeye, saygı duyduğu biricik şeyi, Camila'sını yitirmeye hazırlandığı için heyecanlıymış. Camila, onun odaya girdiğine aklı kesince, Leonela'yla birlikte gelmiş, derin bir göğüs geçirdikten sonra:

— Ah benim iyi yürekli Leonela'm, demiş, sana bile açmak istemediğim bu işi yapmaktansa Anselmo'nun hançeriyle şu alçak kalbimi deşsem daha iyi olmaz mı acaba? Ama hayır! Başkasının suçundan ötürü niye ben cezalanacakmışım? Önce, Lotario'nun o aç ve edepsiz gözlerinin bende onca yıllık dostunu üzüntüye, beni de utanca boğan şu iğrenç teklifini yapacak kadar zayıflık belirtisi görüp görmediğini öğrenmeliyim. Bak şu pencereden Leonela. Eminim sokaktadır şimdi, iğrenç tasarısını gerçekleştirmek üzere bekliyordur. Ama oyununu bozacağım.

— Aman, senyora! diye karşılık vermiş kurnaz hizmetçi, ne yapacaksınız o hançeri? Kendinizi mi, yoksa Lotario'yu mu vuracaksınız? Her iki durumda da hem şerefiniz, hem adınız lekelenecek. En iyisi öfkenizi dizginleyin ve buluşmayın şu herifle. Biz iki cansız kadınız, o ise, erkek, hem de kötü niyetlerle dolu, ihtirastan gözleri dönmüş, saldırmaya kararlı bir erkek, siz daha kılınızı kıpırdatmadan, atılıp canınızı almaktan daha beter bir iş yapabilir. Ah şu serseriye evinde baş köşeyi verdiği için şeytanlar alsın senyor Anselmo'yu! Yalnız, bir aksilik çıkar da adamı gebertirseniz, cesedi ne yaparız?

— Ne yapacağız, sevgili dostum? Anselmo gelip gömene dek burada bırakırız. Bu alçaklık simgesi herifi kara yere tıkmaktan zevk duyması gerekmez mi? Hay-

di, çağır gelsin, bitirelim şu işi, bana edilen hakaretin öcünü almakta gecikirsem, kocama karşı ödevimi yapmamış olurum.

Anselmo bütün bunları işitmiş, Camila'nın her sözü kafasını allak bullak ediyormuş, karısının Latorio'yu öldürmeye karar verdiğini duyunca, az kalsın ortaya çıkıp, doğacak felaketi önlemek üzere kendini gösterecekmiş. Ama bu yiğitçe ve dürüst kararın sonunu görmek isteğiyle duraksamış, biraz beklemeyi kararlaştırmış.

Tam bu sırada Camila baygınlık geçirmiş, kendini, orada bulunan bir yatağın üstüne bırakmış, Leoneda ağlamaya başlamış:

— Vah, ben ne talihsizim! Bir bu eksikti, şimdi de bu dürüstlük çiçeğinin, erdemin, iffetin canlı simgesi olan şu değerli kadının ölümünü mü göreceğim?

Buna benzer daha bir sürü şey sıralamış, hani bunları duyan, onu en acılı, en iyi hizmetçi, hanımını da aşıkları tarafından tedirgin edilen yeni bir Penelope sanırmış. Camila biraz sonra kendine gelmiş ve:

— Ne duruyorsun, Leonela? demiş, neden gidip güneşin aydınlattığı, gecenin sakladığı şu en hain dostu çağırmıyorsun? Haydi koş, durma, yürü, uç! Geç kalarak yüreğimdeki öfkeyi söndürme, haklı öcümü bağırıp çağırmalarla, ilenmelerle tükettirme bana.

— Gidiyorum, gidiyorum, yalnız, verin şu hançeri bana, yoksa, ben dışarıdayken, sizi sevenleri bir ömür boyu üzüntüye salacak işler yapabilirsiniz.

— Gönlünü ferah tut sevgili dostum. Gerçi adıma sürülen lekeyi temizlemek istediğim için sana aşırı, hatta çılgın biri gibi gözüküyorum belki ama şerefini beş paralık eden adamdan öcünü almadan kendi canına

kıyan Lucrecia kadar da çılgın değilim. Ölürüm belki ama hiç de sorumlu olmadığım bir küstahlığın acısını tattırmak üzere beni buraya gelmeye zorlayan insandan öcümü aldıktan sonra...

Leonela, bir hayli yalvarttırdıktan sonra Lotario'yu çağırmaya gitmiş, Camila, bu arada kendi kendine konuşmaya başlamış:

— Ah ulu Tanrım! kendimi tehlikeye atmaktansa, her zamanki gibi Lotario'yu reddetseydim daha iyi olmaz mıydı acaba? Evet, evet, öylesi daha iyi olurdu... Ama o zaman da öcüm alınmayacak, kirli emellerini doyurmak üzere geldiği yerden elini kolunu sallaya sallaya çıkıp gittiği an, kocamın adı lekelenmiş olacaktı... Evet hain adam, canıyla ödesin o iğrenç tasarısını! Bütün herkes öğrensin ki (öğrenebilirse tabii), Camila kocasına sadık kalmakla yetinmemiş, onuruna leke sürenden öcünü almayı da bilirmiş... Yalnız, Anselmo'ya haber versem daha doğru olmaz mıydı acaba?.. Gerçi köye yolladığım mektupta azıcık çıtlattım ama yeterli değildi demek, yardımıma gelmeyişi, yüreğinin temizliğinden ve bana duyduğu güvendendi, ayrıca Lotario gibi kusursuz bir dostun böyle şeyler düşünebileceğini ne akıl edebilirdi, ne de etmek istiyordu. Nitekim, sonradan ben de öyle olduğuna inanmıştım, bu alçağın gözyaşları, armağanları, vaatleri tersini ortaya koymasaydı, hâlâ da inanacaktım. Ama neye yarar bütün bu boş laflar? İnsan sağlam bir karar verdiği zaman, öğüde gerek kalır mı? Hayır, kalmaz elbet. İntikam! İntikam! Gelsin bakalım, hain! Gelsin de ölümünü görsün! Ne olursa olsun artık! Ben, Tanrı'nın koca diye önüme çıkardığı adamın koynuna lekesiz girdim, öyle çıkacağım. Ellerimi ancak kendi kanımla, bir de yer-

yüzünün en aşağılık dostunun kanıyla kirleteceğim.

Bunları söylerken, elinde hançer, bir aşağı bir yukarı dolanıyor, elini kolunu sallıyormuş. Gören, deli sanırmış ve soylu bir hanımdan çok, umutsuz bir katile benzetirmiş.

Bir halının ardına gizlenmiş olan Anselmo bunları görüyor, duyuyormuş. Pek şaşkınmış. Duyduğu sözlerin, en büyük şüpheleri bile yok edeceğine aklı kesmişmiş, en çok da Lotario içeri girince, Camila'nın bir çılgınlık yapmasından korkuyormuş, hatta Leonela'yla Lotario odaya girdikleri sırada artık meydana çıkıp karısının ellerine yapışmak üzereymiş. Camila, Lotario'yu görür görmez, elindeki hançerle yere bir çizgi çekmiş ve:

— Dikkat edin Lotario! demiş, şu çizgiyi aştığınız, hatta ona yaklaştığınız an, elimdeki hançeri yüreğime saplarım. Önce, hiç ses etmeden beni dinleyin, sonra, istediğinizi söyleyebilirsiniz. İlkin, deyin bakayım. Kocam Anselmo'yu tanır mısınız? Beni tanır mısınız? Şaşırmadan, duraksamadan karşılık verin. Çok kolay bir soru bu.

Lotario da süt kuzusu değilmiş tabii, bir gün önceki konuşmalarından sonra, Camila'nın ne yapmak istediğini düşünmüş, bir şeyler sezmiş, bu yüzden, büyük bir ustalıkla oyuna katılmış, yerinde cevaplar vermiş. Öyle ki gören, bunun oyun değil sahici olduğuna yemin edebilirmiş.

— Güzel Camila, demiş Lotario, buraya, böyle birtakım saçma sorular sorulmak üzere çağrılmadım herhalde gelişimin nedenini biliyorsunuz, eğer bunu, verdiğiniz sözleri geri almak için yapıyorsanız, öyleyse, neden şimdiye dek beni boşuna umutlandırdınız? Elde

etme umudumuz yaklaştıkça, beklenen şey daha bir yüreğimizi yakar, bunu bilmiyor musunuz? Yalnız, sorularınızı karşılıksız bırakmamak için söyleyeyim ki kocanız Anselmo'yu çok iyi tanırım. Ta çocukluğumdan beri dostuz onunla, sizin de çok iyi bildiğiniz bu konu üstünde fazla durmayacağım, şu anda dostluğa aykırı davranıyorsam, bunun suçu, çok daha başka şeyleri bile bağışlatan aşktadır. Size gelince Camila, sizi de tanıyorum. Benim için, en az Anselmo kadar değerlisiniz, zaten, aşk denen şu zorba yüzünden çiğnediğim kutsal dostluk yasalarını unutabilmem, böyle çılgınca bir işe kalkışabilmem için, ancak sizin nitelikleriniz gerekirdi.

— Peki, demiş Camila, söyle bakalım gerçek sevginin düşmanı, hain adam! En yakın dostunun aynası olan kadının karşısına nasıl böyle alçakça bir teklifle çıkabiliyorsun? Ama heyhat! Ne talihsiz insanım ben! Seziyorum sana bu cesareti veren şeyi. Önünde dürüst bir kadına yakışmayacak hafiflikler ettim herhalde ama yemin ederim, hiçbir kötülük yoktu davranışlarımda kadınların farkında olmadan yaptıkları şeylerdendiler mutlaka. Öyle değil mi, hain, öyle değil mi? Sana bu alçakça niyetleri veren tek bir laf ettim mi? Umutlarını besleyecek bir davranışta bulundum mu? Sözlerini her zaman sertçe reddetmedim mi? Vaatlerine kandığımı, senden bir armağan aldığımı gören oldu mu? Buna rağmen, umutsuz sevgi olmayacağını biliyor, saldırganlığının suçunu kendimde buluyorum. Bu yüzden de aslında senin hak ettiğin cezayı kendime vermek niyetindeyim, çünkü tedbirsizliklerim seni yanlış yola götürdü. Kendime karşı da hiç acımadan davranacağımı göresin diye, saygıdeğer kocamın şerefini kurtarmak

üzere yapacağım şeylere tanık olmanı istedim, sen, ardı arkası gelmeyen asılmalarınla, ben de sana umut verecek buluşmalardan kaçınamakla lekeledik onun adını. Bir kere daha tekrarlıyorum, beni en çok üzen de gösterdiğim ihmaldir, yalnız, dile düşmemek için, kendi cezamı kendim vereceğim ama ilkin seni öldüreceğim. Böylece, en sert yasaların bile onaylayacağı biçimde öç alacağım senden.

Sözünü bitirir bitirmez, hançerini çekmiş, büyük bir çeviklikle ve hırsla Lotario'nun kalbine doğru savurmuş. Lotario neye uğradığını şaşırmış, atik davranıp kenara çekilmeseymiş, gerçekten yaralanıyormuş. Camila'nın oynadığı oyunu bırakıp işi ciddiye mi bindirdiğini düşünmeye başlamış. Kadın, öylesine içten hareket ediyormuş. Hatta, daha da ileri gitmiş, bu kez kendi canına kıymaya kalkmış. Lotario'yu vuramadığını görünce, sanki artık yakalaması olanaksızmış gibi yapmış ve:

— Madem ki kader haklı isteğime uymak istemiyor, ben de tasarımın hiç değilse yarısını gerçekleştiririm diye bağırmış. İşte buna engel olamaz.

Ve Lotario'nun elinden kurtulmuş, yaranın pek derin ve öldürücü olmayacağı bir yere, sol omzuyla koltuk altı arasına saplayıvermiş hançeri, sonra, baygın numarası yapıp yere yıkılmış. Leonela'yla Lotario onu böyle kan revan içinde görünce şaşkına dönmüşler. Lotario koşup hançeri çıkarmış, yaranın pek ciddi olmadığını anlayınca, yüreğine su serpilmiş, Camila'nın bu yeni kurnazlığına, ustalığına, özverisine hayran olmaktan kendini alamamış. Oyunu sürdürmek üzere ağlayıp sızlamaya, Camila ölmüş gibi, yalnız kendini değil, bu işleri başına açanı da lanetlemeye başlamış.

Anselmo'nun dinlediğini bildiği için öyle yüksek sesle ağlıyormuş ki gören Camila'dan çok ona acırmış. Derken, Leonela gelmiş, hanımını kucaklamış, yatağa yatırmış ve Lotario'dan gidip, gizlice yarayı tımar edecek birini getirmesini istemiş. Ayrıca, Camila iyileşmeden Anselmo geri gelirse, ona ne söyleyeceklerini sormuş. Lotario: «Ne istersen söyle, şu anda akıl verecek durumda değilim» demiş, «ama önce şu kanı durdurmaya çalış» diye eklemiş. Zaten bütün bu işler bittikten sonra, hiçkimsenin bulamayacağı ıssız bir yere çekilmeyi düşünüyormuş. Sözünü bitirdikten sonra, büyük acı gösterileri içinde odadan çıkmış.

Dışarı çıkınca, Camila'nın ince zekasına, hizmetçinin hazır cevaplılığına şaşarak, sevinçle haç çıkarmış. Anselmo'nun, bundan böyle karısına ikinci Porcia gözüyle bakacağını düşünüyor, yeryüzündeki yalanların en incesi olan oyununu kutlamak üzere Camila'yla buluşacağı anı iple çekiyormuş. Leonela, Lotario'nun dediği gibi, ilkin kanı durdurmuş. Zaten akan kan da ancak oyuna renk katacak kadarmış, kız, şarapla yarayı yıkamış, elden geldiğince sarmış, bunları yaparken, bir yandan da kendi kendine konuşuyor, hanımını övüp duruyormuş. Öyle ki Anselmo daha önce olup bitenleri görmemiş olsa bile, sırf bu laflara bakarak karısının erdemine inanabilirmiş. Bu arada ayılan Camila da kendini korkaklıkla, şu tiksinç cana kıyabilmek için gerekli yürekliliği gösterememiş olmakla suçluyormuş. Leonela'ya, bütün bunları kocasına anlatmak gerekip gerekmediğini sormuş. Kız, böyle bir şeyden titizlikle, kaçınması gerektiğini söylemiş, «bakarsınız Lotario'dan hesap sormaya kalkar, bu da hepimiz için tehlikeli olur» demiş «her akıllı kadın, kocası-

na kavga fırsatı yaratmaktan kaçınmalıdır» diye eklemiş. Camila, kendisinin de böyle düşündüğünü, öğüdünü tutacağını söylemiş ama kocasının er geç bu işi fark edeceğini ve yara konusunda bir açıklama bulması gerektiğini belirtmiş. Leonela, «şaka için de olsa, yalan söylememeli» demiş.

—Ah sevgili dostum, demiş Camila, ben de aynı fikirdeyim. Canım tehlikeye girse bile, yalan söyleyemem, buna cesaret edemem, işin içinden çıkamazsak, yalan seline kapılmaktansa, her şeyi itiraf ederiz.

— Siz hiç kaygılanmayın, senyora diye karşılık vermiş Leonela. Yarından tezi yok, ben ele alırım bu işi, yaranızın yeri göz önünde tutulursa, onu kolayca saklayabileceğiniz düşünülebilir sanırım, bakarsınız Tanrı bizden yana çıkar. Şimdi siz heyecanınızı yatıştırmaya çalışın ki kocanız sizi böyle allak bullak bulmasın. Geri kalan işler içinse, bana ve iyi niyetli insanlardan yardımını esirgemeyen Tanrı'ya güvenin.

Anselmo, sahicisinden ayırt edilemeyecek kadar büyük bir ustalık ve duygululukla oynanan bu trajediyi, kendi onurunun ayaklar altına alınış trajedisini dikkatle dinlemiş ve seyretmiş, Lotario'yu bulmak, karısı gibi bir inciye sahip oluşunu birlikte kutlamak üzere akşam olsun diye sabırsızlanıyormuş. Kadınlar, evden çıkışını kolaylaştırmışlar. O da bir saniye bile beklemeden, doğruca dostunun evine koşmuş. O anki sevincini, Lotario'yu kucaklayıp öpüşünü, Camila'yı övmek için söylediği şeyleri anlatmak olanaksız. Lotario bu sevince pek katılamıyormuş, çünkü Anselmo'nun nasıl kandırıldığını ve bu işi de kendisinin yaptığını düşünüyormuş. Anselmo bu durgunluğu farketmiş ama Camila'nın yaralanışına üzüldüğünü sanmış. Kaygılan-

mamasını, belki de yaranın hafif olduğunu, çünkü iki kadının bundan kendisine söz etmemeye karar verdiklerini söylemiş, Lotario'yu avutmak istemiş, «Her türlü korkuyu bir yana bırak, sevincime ortak ol» demiş «çünkü bu büyük mutluluğu senin yardımınla elde ettim, bundan sonra senin yapacağın, adını ölümsüzleştirmek üzere, Camila için yeni şiirler düzmektir» diye eklemiş. Lotario onu kutlamış, bu soylu yapıda harcı bulunduğu için sevinç duyduğunu, bundan sonra da elinden geleni yapacağını belirtmiş.

Böylece Anselmo, yeryüzünün en kolay aldatılan adamı olmaya devam etmiş. Mutluluğunu ararken, kendi yıkımını kendi elleriyle hazırlıyor, buna sebep olacak adamı kendi eliyle evine sokuyormuş. Camila onu yüzünde yalancı bir üzüntü, gönlünde gerçek bir sevinçle karşılamış. Bu yanılgı, talih çarkı tersine dönene dek, bir süre daha devam etmiş. Sonunda büyük bir titizlikle saklanan kötü oyun ortaya çıkmış. Anselmo da densiz merakı yüzünden can vermiş.

XXXV. BÖLÜM

Don Quijote'nin Kırmızı Şarap Tulumlarıyla Savaşı, «Densiz Meraklı» Hikayesinin Sonu

HİKAYE BİTMEK ÜZEREYDİ, tam bu sırada Sancho, Don Quijote'nin yattığı odadan fırladı, bağırmaya başladı:

— Koşun baylar, koşun! Efendimin yardımına koşun! Şimdiye dek görmediğim bir savaşa girişti. Hey ulu Tanrım! Sayın prenses Micomicona'nın düşmanına öyle

bir kılıç salladı ki şalgam gibi kafasını uçuruverdi.

— Ne diyorsunuz, dostum? diye atıldı papaz, okumayı bırakarak, aklınız başınızda mı sizin? Dev buradan iki bin fersah ötedeyken, nasıl yapabilir böyle bir şeyi?

O anda yan odadan bir gürültü koptu. Don Quijote nara atıyordu:

— Dur, serseri herif! Kaçma, seni korkak, seni rezil seni! Yakaladım işte! O eğri palan hiçbir işe yaramayacak artık!

Sanki duvarlara kılıç indiriyormuş gibi sesler geliordu.

— Durup dinleyeceğinize, odaya girip savaşanları ayırın, daha doğrusu efendimin yardımına koşun diye yalvardı Sancho, gerçi pek ihtiyacı yok ama olsun. Dev şimdi çoktan gebermiştir, günahla dolu yaşamının hesabını veriyordur Tanrı'ya. Gözlerimle gördüm, oluk gibi akıyordu kanı, kocaman bir şarap tulumuna benzeyen başı da yerdeydi.

— Aman! Hay Allah cezasını versin! diye bağırdı hancı, Don Quijote mudur, Don İblis midir nedir, o herif şarap tulumlarımı kılıçtan geçiriyor galiba. Tıka basa doluydu tulumlar! Şu salağın kan sandığı şey de şaraptı.

Hemen koşup odaya girdi, ötekiler de ardından, Don Quijote'yi son derece garip bir kılıkta buldular. Gömlekleydi ama öyle bir gömlek ki ne önünü, ne de arkasını örtüyor, kalçalarının yarısına bile gelmiyordu, bacakları ince, uzun, kıllı ve kirliydi. Başında hancının küçük, kırmızı, yağlı takkesi vardı.. Koluna da bildiğiniz nedenlerle Sancho'nun pek düşman olduğu yatak örtüsünü dolamıştı. Sağ elindeki kılıçla sanki gerçek bir devle çarpışıyormuşçasına, naralar atarak sağa sola saldırıyordu. Yalnız, işin gülünç yanı şu ki gözleri hâlâ kapalıydı, çünkü uyuyordu, düşünde bir devle savaştı-

ğını görüyordu, bilinci, atılacağı maceranın öyle etkisinde kalmıştı ki daha şimdiden kendisini Micomicon krallığında sanıyor, düşmanıyla karşı karşıya bulunduğuna inanıyordu. Bizimkiler gelmeden, deve indiriyorum diyerek tulumları kılıçtan geçirmiş, odanın her yanı şarapla dolmuştu. Bunu gören hancı deliye döndü, Don Quijote'nin üstüne atıldı, olanca gücüyle pataklamaya başladı, eğer Cardenio'yla papaz araya girip Don Quijote'yi kurtarmasalardı, bu dev hikayesi burada biterdi. Zavallı şövalye, her şeye rağmen, hâlâ uykudaydı, berber kuyuya gidip bir kova su getirdi, yüzüne attı. O zaman uyandı ama içinde bulunduğu durumu anlayacak kadar değil... Bu sırada odaya giren Dorotea, kahramanı bu hafif kılıkla görünce, hemen dışarı fırladı. Sancho yere eğilmiş dört bir yanda devin kellesini arıyordu, bulamayınca bağırdı:

— Tamam, canım, efendimin dediği doğru, burada her şey büyülü. Geçen sefer, tam şu bastığım yerde kimden geldiğini bilmediğim bir sürü tekme tokat yedim, şimdi de uçurulduğunu, oluk gibi kanının aktığını gördüğüm şu kafa yok olup gitti işte!

— Hey Tanrı ermiş düşmanı! diye bağırdı hancı, hangi kafadan, hangi oluktan söz ediyorsun sen? Rezil herif, görmüyor musun ki o kan ve çeşme, duvarda sallanan delik deşik tulumlarla, yerleri kaplayan şaraptır? Tulumlarımı patlatanın canını da şeytan alsın, cehennemin dibine soksun inşallah!

— Benim aklım ermez bu işe, dedi Sancho. Bütün bildiğim şu kelleyi bulamazsam, benim kontluk da suya düşen tuz gibi eriyip gidecek.

Sancho güya uyanıktı ama uykulu Don Quijote'den beterdi. Efendisinin vaatleri böylesine kandırmıştı

zavallıcığı. Hancı, seyisin şapşallığını, efendinin verdiği zararları gördükçe öfkeleniyordu. Ama bu kez, para vermeden sıvışamayacaklarına yemin ediyordu, şövalyelikleri falan, geçen seferkiyle birlikte, iki hesabı da ödemelerine engel olamayacaktı, delinen tulumların masrafı da caba...

Papaz, Don Quijote'nin ellerine sarılmış, yatıştırmaya çalışıyordu, bizimki maceranın sona erdiğini, kendisinin, prenses Micomicona ile karşı karşıya bulunduğunu sanıyordu, diz çöktü ve:

— Haşmetlim, yüce ve soylu senyora, dedi, bundan sonra şu iğrenç yaratıktan korkmadan güvenlik içinde yaşayabileceksiniz. Böylece, size verdiğim sözü yerine getirmiş bulunuyorum. Yüce Tanrı'nın yardımıyla, bana can veren güzelin izniyle görevimi yaptım, devi öldürdüm.

— Ben size demedim mi? diye bağırdı Sancho, efendisinin bu sözlerini duyunca. Sarhoş falan değilim ben! Bakın, sizin devi nasıl salamuraya çevirdi. Boğaları geberttik artık! Böylece, benim kontluk işi de çözüldü demektir!

Efendinin çılgınlıklarını, seyisin safça konuşmalarını duyup da gülmeyecek insan var mıdır bilmem? Nitekim, şeytana lanetler yağdıran hancı bir yana, hepsi gülmekten kırılıyordu. Nihayet Cardenio, papaz ve berber el ele verdiler, Don Quijote'yi yatağa yatırdılar, pek yorgun düştüğü belli oluyordu, hemen uyudu. Onu kendi haline bıraktılar, hanın kapısına döndüler, devin başını bulamadığı için üzülen Sancho'yu avuttular, yalnız, tulumlarının apansız ölümü karşısında çılgına dönen hancıyı yatıştırmak güç oldu. Hancı kadın da uluyup duruyordu:

— Lanet olsun şu gezginci şövalyenin evime girdiği güne! Bana öyle pahalıya patladı ki keşke hiç görmeseydim bu adamı! Geçen sefer, ne yatak, ne yemek, ne de oda parası verdi, basıp gitti, uyuz beygirle boz eşeğin yedikleri arpaların parasını vermeyi aklının köşesinden geçirmedi... Neymiş efendim, gezginci şövalyeymiş (hay Allah onun da yeryüzündeki bütün gezgincilerin de canını alsın!) ve mesleğinin kutsal yasalarına göre, para mara vermek zorunda değilmiş! Derken şu herif çıkageldi, ona bilmem ne yapacakmış diye inek kuyruğumu alıp götürdü, sonra öyle yoluk halde geri getirdi ki kocam artık tarağını marağını tutturamaz ona. Ama, durun, daha bitmedi! Şu Allah'ın cezası şövalye, bugün de şarap tulumlarımızı delik deşik etti, şaraplarımızı yerlere saçtı! .. Şeytan diyor, tut, sen de onun kanını yerlere saç! Ama, hayır, paçayı kurtarırım sanmasın! Babamın kemiklerine, anamın başı üstüne yemin ederim ki bunları ona çil çil liralarla ödeteceğim! Yoksa ne olayım!

Hancı kadın böyle bağırıp çağırırken, sadık hizmetçisi Maritornes de ona eşlik ediyordu. Yalnız kızı susuyor, ara sıra gülümsemekle yetiniyordu. Papaz, nihayet her şeyi ayarladı, bütün masrafları tulumları, şarapları ve şu pek değerli inek kuyruğunu ödeyeceğini söyledi. Dorotea da Sancho'yu teselli etti. Madem ki efendisi devin kellesini uçurmuştu, krallığına kavuşur kavuşmaz, en iyi kontluğu kendisine verecekti. Bu vaadi alan Sancho yatıştı ve prensese, kesilen başı gerçekten gördüğünü, beline dek inen bir ak sakalı bulunduğunu söyledi, şimdi ortada görünmeyişi, hanın büyülü oluşundan geliyordu. Geçen seferden biliyordu öyle olduğunu. Dorotea, dediklerine inandığını ama kendisini

üzmemesi gerektiğini, her şeyin düzeleceğini söyleyerek, karşılık verdi. İşlerin yoluna girdiğini gören papaz da hikayeyi bitirmek istedi ve düşüncesini ötekilere açtı.. Hepsi kabul ettiler, o da hem onları hoşnut etmek, hem kendi merakını yatıştırmak için, okumaya başladı:

Karısının erdemli olduğuna karar veren Anselmo, artık dünyanın en mutlu adamıymış. Camila onu şaşırtmak için, Lotario'ya yalancıktan surat asıyormuş, Lotario da oyuna devam etmiş, dostuna, artık eve gelmek istemediğini, çünkü varlığının Camila'yı sinirlendirdiğini söylemiş. Ama daldığı uykudan uyanmamış olan Anselmo, buna şiddetle karşı çıkmış, görüldüğü gibi, kuşkularımı gideriyorum derken elleriyle lekeliyormuş. Bütün bu olaylardan sonra, Leonela da işi azıtmış, hanımının artık hiç ses çıkaramayacağını bildiği ve iyice yüz göz oldukları için, ölçü mölçü tanımaz olmuş. Derken, bir gece, Anselmo kızın odasında ayak sesi duymuş, olup biteni görmek için içeri girmek istemiş, kapının arkadan tutulduğunu anlayınca, daha bir meraklanmış. Yüklenmeye başlamış, sonunda açmış, içeri girdiğinde son anda pencereden kaçıp giden bir adamın karaltısını görmüş. Yakalamak, hiç değilse kim olduğunu anlamak üzere sokağa koşmak istemiş ama Leonela beline sarılmış ve:

— Durun, senyor, sinirlenmeyin, adamın ardından gitmeye kalkmayın, demiş. Bu iş yalnız beni ilgilendirir, çünkü kocam o.

Anselmo buna inanmak istememiş, hırsla hançerini çekmiş doğru söylemezse canını alacağını belirtmiş. Leonela pek korkmuş, eli ayağı titremeye başlamış, rasgele atmış:

— Kıymayın bana, senyor, aklınıza hayalinize gelmeyecek şeyler anlatabilirim size.

— İyi ya durma söyle, yalan atarsan, kendini ölmüş bil!

— Şimdi anlatamam, senyor, çok heyecanlıyım. Yarına kadar ilişmeyin bana, yarın, pek şaşacağınız şeyler derim size. Yalnız, yemin ederim ki pencereden atlayan genç, kötü bir adam değildir, yavuklumdur, iyi bir aile çocuğudur, benimle evlenmek üzere söz verdi.

Bunun üzerine Anselmo yatışmış, yarına dek beklemeye razı olmuş. Pek güvendiği karısı hakkında bir şey öğreneceğini aklının köşesinden geçirmiyormuş. Bildiklerini söylemeden kendisini bırakmayacağına yemin ederek Leonela'yı odaya kilitlemiş, hemen Camila'nın yanına koşmuş, olanları anlatmış, Leonela'nın, büyük bir sır açmak üzere verdiği sözü de tabii... Camila'nın ne duruma düştüğünü söylemek bile gereksiz. Hizmetçinin bildiği her şeyi anlatacağını ummak yerinde olmaz mıydı bu durumda? Ama belki de anlatmazdı. Camila'nın bunları doğrulayacak cesareti yokmuş. Daha o akşam, Anselmo uyur uyumaz, parasını pulunu, mücevherlerini aldığı gibi Lotario'nun evine koşmuş her şeyi anlatmış, kendisini korumasını ya da birlikte uzak bir yere kaçmalarını istemiş. Lotario öyle şaşkınmış ki ne bir söz diyebiliyor, ne de yapacağı şeyi kararlaştırabiliyormuş, nihayet, Camila'yı, tanıdığı bir rahibenin bulunduğu bir manastıra götürmeye karar vermiş ve öyle yapmış kendisi de hiçkimseye görünmeden kentten ayrılmış.

Ertesi sabah, Anselmo kalkmış, Camila'nın yerinde olmadığını fark bile etmemiş. Aklı fikri, Leonela'nın anlatacağı şeylerdeymiş. Kızı kapattığı odaya koşmuş

ama pencerede sallanan yatak çarşaflarından başka bir şey bulamamış. Hizmetçi de bu yoldan kaçıp gitmişmiş. Çok canı sıkılmış, Camila'nın dairesine gitmiş, ne orada ne de başka bir yerde bulabilmiş karısını. Öteki uşakları çağırmış. Hiçbiri kendisini aydınlatamamış, her yeri arayıp taradıktan sonra, mücevher.çekmecelerinin boş olduğunu görmüş. O zaman başına gelen felaketi ve bunun sebebinin Leonela olmadığını sezmiş. Çok üzülmüş, kara düşüncelere dalmış, gidip derdini Lotario'ya açmaya karar vermiş. Doğru dürüst giyinmeden, dostunun evine gitmiş ama onu da bulamamış, uşaklardan, o gece, bütün parasını da alarak kentten ayrıldığını öğrenmiş.

İşte o zaman deliye dönmüş, ayrıca, eve dönünce ne bir uşak, ne de bir hizmetçi bulabilmiş. Herkes çekip gitmişmiş. Ne edeceğini, ne düşüneceğini bilemiyor, yavaş yavaş aklını oynatıyormuş, bir anda karısız, dostsuz, uşaksız kalmış, hatta Tanrı bile kendisinden yüz çevirmiş. Uzun bir süre sonra, bütün bu oyunu hazırladıkları gün Lotario'yla birlikte evine gittikleri arkadaşına bakmaya karar vermiş. Evinin kapısını kapatınış, atına binmiş, kolu kanadı kırık, yola koyulmuş. Yarı yola gelmeden, yine kara düşüncelere dalmış, attan inmiş hayvanı ağaca bağlamış, kendisi de hıçkırıklar içinde bir ağacın dibine çökmüş. Akşama dek orada kalmış. Akşama doğru, kentten kasabaya dönen bir atlı, yoldan, geçerken, Anselmo'yu selamlamış, o da yolcuya, Floransa'da ne var, ne yok diye sormuş.

— Görülmedik, duyulmadık garip şeyler var diye karşılık vermiş yolcu, hani şu San Juan'lı zengin Anselmo'nun dostu Lotario var ya, dün gece arkadaşının karısını kaçırarak ortadan kaybolmuş. Bütün bunları, sabaha

karşı pencereye bağladığı çarşaflarla kaçarken bekçilerin yakaladığı hizmetçi kızdan öğrenmişler. Ben işin ayrıntılarını bilmiyorum, yalnız, *iki kafadar* dedirtecek kadar birbirlerini sevdikleri bilindiği için, herkes şaşkınlık içinde:

— Lotario ile Camila'nın ne yana gittiklerini de biliyor musunuz acaba? diye sormuş Anselmo.

— Hayır, bilmiyorum diye karşılık vermiş Floransalı, vali onları yakalatmak için elinden geleni yaptı ama hiçkimse izlerini bulamadı.

— Tanrı sizi korusun, senyor! demiş Anselmo.

— Sizi de senyor! diye karşılık vermiş yolcu, sonra uzaklaşmış.

Anselmo, bu yıkıcı haberler karşısında az kalsın aklını da canını da yitiriyormuş. Güçlükle doğrulmuş, daha olup bitenleri bilmeyen dostunun evine gitmiş, adamcağız, onu böyle sapsarı ve bitik görünce, başına ciddi bir iş geldiğini anlamış. Anselmo, bir yatak hazırlamasını, bir de yazı takımını getirmesini rica etmiş. Odasına çekilmiş, kendisini rahatsız etmemelerini istemiş. Yalnız kalınca, büyük bir yorgunluk hissetmiş, çok geçmeden öleceğini anlamış. Bu apansız ölümün nedenini anlamaları için de vasiyetini yazmaya başlamış ama bitiremeden gücü tükenmiş, yersiz merakı yüzünden her şeyini, sonunda canını da yitirmiş. Ev sahibi Anselmo'nun uzun süren sessizliğinden işkillenmiş odasına gidip ne oluyor diye bakmaya karar vermiş. Onu yatağın kıyısında otururken bulmuş, elinde divit, önünde kağıt, yarı beline dek masaya kapanmış yatıyormuş. Yanına yaklaşmış, seslenmiş, karşılık alamayınca elini tutmuş, nabzını saymış öldüğünü anlamış. Korkmuş, bu üzücü olaya tanıklık etsinler diye, evdekilere seslen-

miş, sonra eğilip kağıdı okumuş:

Garip ve akılsızca bir istek, canıma mal oldu. Ölüm haberim kendisine ulaşırsa, Camila şunu bilsin ki bağışlıyorum onu. Mucize göstermek zorunda değildi ama asıl benim bu mucizeyi istemeye hakkım yoktu. Kendi şerefimi ellerimle lekelediğime göre, hiç sebep yokken...

Yazdıkları buymuş herhalde lafını bitiremeden can vermiş. Ertesi gün dostu, Anselmo'nun yakınlarına haber salnuş. Ama herkes, ölümünü daha önceden biliyormuş. Camila'ya gelince, o da kaldığı manastırda Anselmo'yu izlemekte gecikmemiş. Kocasının ölümüne üzüldüğü için değil. Lotario'dan haber alamadığı için eriyip bitmiş. Hatta anlatılanlara göre, dul kaldığını öğrenince, Lotario'dan haber çıkana dek ne rahibe olmak, ne de manastırdan çıkmak istemiş, Lotario, bu hain dost ise, gecikmiş bir pişmanlıkla orduya katılmış, Monsieur de Lautre'nin Kurtubalı «Büyük Komutan» Gonzalo Fernândez'le yaptığı savaşta ölmüş. Bunun üzerine, Camila rahibelik andı içmiş ama büyük bir hüzne, onulmaz pişmanlık acılarına kapıldığı için, çok yaşamamış. Böylece, akıldışı bir merak yüzünden, üç insan sönüp gitmiş.

— Hikaye güzel, diyerek bitirdi papaz ama gerçek olduğunu sanmıyorum. Olay, biraz gerçekdışı. Böylesine tehlikeli bir oyuna girişecek koca çıkmaz. Bu iş bir aşıkla kapatması arasında olsa neyse ama karı koca arasında akıl alacak şey değil. Yalnız anlatım fena değil.

XXXVI. BÖLÜM

Handaki Daha Başka Garip Olaylar

TAM BU SIRADA kapı önünde duran hancı bağırdı:

— Hah, işte, yağlı müşteriler geliyor galiba, eğer burada konaklarlarsa, yaşadık demektir, iyi bir *gaudeamus*[1] okuruz bu gece.

— Nasıl insanlar bunlar? diye sordu Cardenio.

— İspanyol biçimi ata binmiş, elleri kargılı, kalkanlı, yüzleri maskeli dört adam var amazon kadınları gibi ata yanlamasına binmiş, beyazlı bir kadın, iki de yaya uşak.

— Uzaktalar mı? diye sordu papaz.

— Yok canım, nah şuradalar!

Bunun üzerine, Dorotea başını örttü, Cardenio da Don Quijote'nin odasına girdi. Bu işler yeni bitmişti ki kafile hana vardı. Temiz yüzlü atlılar hayvanlarından indiler. İçlerinden biri, kadına yardım etti, attan indirdi. Cardenio'nun gizlendiği odanın kapısındaki bir sandalyeye oturttu. Hiçbiri maskesini çıkarmamış, tek bir laf etmemişti. Yalnız kadın, otururken, derin bir ah çekti ve hasta, bitkin bir insan gibi, kollarını iki yana sarkıttı. Uşaklar, hayvanları ahıra götürdüler.

Suskunluklarından ve yüzlerindeki maskelerden işkillenen papaz, uşakların ardına takıldı, içlerinden birine, efendilerinin kim olduğunu sordu.

— İnanın, seniyor, ben de bilmiyorum. Yalnız, bana öyle geliyor ki soylu kişiler bunlar, hele kadını attan indiren... Çünkü ötekiler ona büyük bir saygı gösteri-

[1] Sevinç ilahisi.

yorlar, her dediğini iki etmeden yerine getiriyorlar.

— Peki hanım kim acaba?

— Onu da bilmiyorum, senyor, yol boyunca bir kere olsun yüzünü görmedim. Yalnız, ara sıra öyle ah ediyordu ki can vermek üzere olduğunu sanıyorduk.

— Bir şey bilmeyişimize sakın şaşmayın, arkadaşımla ben, ancak iki gündür onların yanındayız. Yolda rastladılar bize, bol para vereceklerini söyleyip Endülüs'e kadar kendilerine hizmet etmemizi istediler. Biz de kabul ettik.

— Hiçbirinin adını duymadınız nu? diye sordu papaz.

— Hayır, duymadık. İnsanı şaşırtan bir suskunluk içinde yolculuk ediyorlar, zavallı kadının yürek paralayıcı ahlarından başka bir şey duyulmuyor. Bu kadını zorla kaçırdıklarına eminiz, giysilerine bakılırsa ya rahibedir ya da rahibe adayıdır, belki de rahibe olmak istemediği için kederlidir.

— Olabilir! diye karşılık verdi papaz ve yanlarından uzaklaştı, Dorotea'nın yanına döndü. Kız da genç kadının ahlayıp oflamalarına dayanamamış, başına gitmiş soruyordu:

— Bir derdiniz mi var senyora? Eğer bu kadınların bilinen rahatsızlıklarından ileri geliyorsa, hemen yardım edebilirim size.

Yabancı kadın hiç sesini çıkarmadı, Dorotea teklifini tekrarladı ama boşuna. Nihayet uşağın «sözü geçen adam» dediği yaklaştı ve Dorotea'ya:

— Boşuna yorulmayın, senyora, dedi. Bu kadın iyilikten anlamaz, konuşturmaya da çalışmayın, çünkü yalandan başka bir şey duyamazsınız ağzından.

— Ben yalan söylemem diye karşılık verdi yabancı

kadın, ilk kez ağzını açıyordu. Tersine, dobra dobra konuşan, yalansız dolansız bir insan olduğum için bu duruma düştüm. O katkısız içtenliğim sizi yalancı ve ikiyüzlü bir adam haline soktuğu için sözümün doğruluğunu en iyi siz bilirsiniz.

Cardenio ile kadının arasında yalnız Don Quijote'nin yattığı odanın kapısı vardı, konuşulanları açıkça duyuyordu. Kadının sesini işitir işitmez bağırdı:

— Hey ulu Tanrım! Neler duyuyorum? Nereden geliyor bu ses?

Bu çığlığı duyan kadın da allak bullak oldu, başını hızla geriye çevirdi, hiçkimseyi göremeyince odaya girmek istedi ama her şeyi dikkatle izleyen şövalye, koluna yapıştı, gitmesine engel oldu. Çekişme sırasında kadının başındaki örtü düştü, solgun ve heyecanlı olmasına rağmen, son derece güzel, harika, bir yüz ortaya çıktı. Gözleri fıldır fıldırdı, gören deli sanırdı, bu işten hiçbir şey anlamayan Dorotea ve arkadaşları, kadıncağızın durumuna üzülüyor, acıyorlardı ona. Adam da onu tutacağım derken, öyle zorlanıyordu ki iki eli de meşgul olduğundan, yerinden oynayan maskesini tutamadı ve maske düştü. Dorotea, o anda kocası Don Fernando'yu karşısında buluverdi. Yüreğinin ta derinliklerinden gelen uzun ve kederli bir inilti kopardı, bayıldı. Berber hemen atılıp kollarına aldı, yere düşmekten kurtardı onu. Papaz da yardıma koştu, su serpmek için yüzündeki örtüyü kaldırdı. O zaman, Don Fernando da Dorotea'yı tanıdı. Bir anda ölü gibi sarardı. Yine de Luscinda'yı bırakmıyordu, kız, Cardenio'nun sesini tanımıştı. Cardenio da onunkini tanımıştı tabii, kurtulmak için çabalayıp duruyordu. Cardenio, Dorotea'nın bayılırken kopardığı inilti Luscinda'dan

geliyor sandı, korkuyla dışarı fırladı ve ilk gördüğü şey, Don Fernando'nun kolları arasında çırpınan sevgilisi oldu. İki adam da birbirlerini tanıdılar. Böylece, Luscinda Dorotea, Cardenio ve Don Fernando, şaşkın şaşkın bakışmaya başladılar, olup biteni kavrayamıyor, hiç kıpırdamadan birbirlerini süzüyorlardı. Dorotea, Don Fernando'ya, Don Fernando, Cardenio'ya, Cerdenio, Luscinda'ya, Luscinda da Cardenio'ya bakıyordu. Sessizliği ilk Luscinda bozdu, Don Fernando'ya döndü ve:

— Don Fernando, dedi, başka hiçbir şeye değer vermediğinize göre, kendinize duyduğunuz saygı adına yalvarırım, bırakın beni! Bırakın da sarmaşığı olduğum şu duvara dolanayım. Ne ısrarlarınız, ne korkutmalarınız, ne vaatleriniz, ne de armağanlarınız beni ondan koparıp ayıramadı. Bakın, Tanrı nasıl gizli ve beklenmedik yollardan kocamı karşıma çıkardı. Siz de biliyorsunuz ki ancak ölüm ayırabilirdi onu benden. Hiç durmadan hayal kırıklığına uğradınız, emelinize kavuşamadınız, bütün bunlar aşkınızı kine, arzularınızı nefrete çevirsin bari (çünkü ikisinin ortasını, gerçek insan sevgisini bilmezsiniz siz!). Öldürün şimdi beni. Sevgili kocamın önünde seve seve can veririm, böylece, hem hayatımı boşa harcamamış olurum, hem de son ana dek kendisine bağlı kaldığım meydana çıkar.

Bu arada Dorotea da ayılmıştı, bu sözleri dinledikten sonra, genç kadının Luscinda olduğunu anladı. Don Fernando'nun kızı bırakmak istemediğini görünce, iyi kötü doğruldu, gidip ayaklarına kapandı kendisini bir kat daha güzelleştiren gözyaşları içinde şöyle dedi:

— Sevgili efendim, kollarında tuttuğun güneş gözlerini karartmamış olsaydı, ayaklarına kapanan zaval-

lının, kederli ve talihsiz Dorotea olduğunu görürdün. Ben, iyiliğin —ya da geçici hevesin— yüzünden karın olmak şerefini bağışladığın köylü kızıyım, yani, senin o ısrarlı asılmalarına, aşka benzeyen duygularına kapılıp da utanmayı bir yana bırakana ve özgürlüğümün anahtarını senin eline teslim edene dek, dingin bir mutluluk içinde yaşayan köylü kızı. Ama sen bunların değerini bilmedin, yoksa burada şu gördüğün durumda olmayacaktım şimdi. Yalnız, sakın adım lekelendiği için buralara düştüğümü sanma. Hayır, acıdan, unutulmanın verdiği acıdan dolayı evden kaçtım. Karın olmamı istedin oldum, isteğin öyle güçlüydü ki şimdi değişmiş olsan bile ben yine senin karınım. Düşün ki sevgili efendim sana olan aşkım, uğrunda beni terk ettiğin kadının güzelliğine, soyluluğuna denktir. Sen Luscinda'nın efendisi olamazsın, çünkü benimle evlisin, Luscinda da senin karın olamaz, çünkü gönlü Cardenio'da. Sana hayran bir kadına dönmek, sana düşman gözüyle bakan birini aşık etmekten daha kolaydır. Seni dinleyeyim diye yalvardın, ısrarla bana sahip olmak istedin. Oysa, köylü olduğumu bilmez değildin, sana nasıl karşılık verdiğimi biliyorsun, oyun oynadığını ileri süremezsin. Hem kusursuz bir senyor, hem de gerçek bir Hıristiyan gibi davranıp, neden beni ilk günkü kadar mutlu kılmayasın? Hakkım olan şeyi esirgesen, beni eşliğe kabul etmesen bile, bırak gönüllü tutsağın olayım, senin yanında kendimi mutlu sayacağım. Beni ortada bırakarak adımı dile düşürme, bütün uyrukluk görevlerini yerine getirmiş bulunan anamla babama, hizmetlerinin karşılığında üzücü bir armağan verme, son günlerini zehirleme zavallıcıkların. Kanını benimkine karıştırdığın zaman değerinden yitireceğini sanı-

yorsan, sana şunu hatırlatırım. Soy sop, her zaman aynı yoldan elde edilmez, bir konuda önemli olan, kadının soyu sopu değildir. Ayrıca, asıl soyluluk erdemdedir. Hakkım olan şeyi benden esirgersen, ben senden daha soylu olurum. Sözün kısası, istesen de istemesen de karınım senin. Ettiğin yeminler yetişir bana, hatta beni hor görmene yol açan şeyle övünsen bile, verdiğin yüzük, tanık olarak gösterdiğin Tanrı var işin içinde bütün şu saydıklarım yetişmezse, vicdanına sesleniyorum son olarak. Unutma ki o, en zevkli saatlerinde sana bu dediklerimi haykıracak, bütün mutluluğunu bozacaktır.

Dorotea bunları öyle heyecanla, öyle acıklı söyledi ki gerek Don Fernando'nun yanındakiler, gerek bizimkiler ağlamaktan kendilerini alamadılar. Don Fernando da sesi hıçkırıklar içinde boğulana dek, ağzını açmadan dinlemişti Dorotea'yı. Hangi taş yürekli insan dayanabilirdi bu acıklı manzaraya! Luscinda da genç kızın acısına katılıyor, güzelliğine, bilgeliğine hayranlık duyuyordu. Talihsiz Dorotea'nın yanına gitmek, bir iki tatlı sözle avutmak istiyordu ama Don Fernando sımsıkı kollarına yapışmış, bırakmıyordu. Bir süre daha Dorotea'ya baktı, derken herkesin bakışlarından utandı, kızardı bozardı, kollarını açtı, Luscinda'yı bıraktı, sonra genç kıza döndü ve:

— Sen kazandın, güzel Dorotea, dedi. Bu açık sözlerin karşısında dayanabilmem olanaksız.

Luscinda itişip kakışmanın heyecanıyla, şövalyenin kollarından sıyrılınca sendeledi, eğer göze çarpmamak için Don Fernando'nun arkasına yanaşmış bulunan Cardenio yetişmeseydi, yere yıkılacaktı.

— Benim güzel, sadık ve cesur sevgilim., dedi Lus-

cinda'ya, çektiklerimizi yeterli gören Tanrı, bize nihayet azıcık rahat yüzü gösterecekse, bir zamanlar sevgiyle beline dolanan şu kollardan daha güvenli yer bulamayacaksın.

Luscinda yarı baygındı, bu sözleri duyunca gözlerini kaldırdı, Cardenio'yu tanıdı. Hemen boynuna sarıldı, yanağını yanağına dayadı ve:

— Ey benim sevgili efendim! dedi, bin bir türlü acıya rağmen, senden güç alarak yaşadım bugüne dek, bundan sonra da sen ne dersen onu yapacağım!

Gerek Don Fernando, gerekse ötekiler için ne garip ve beklenmedik bir manzaraydı bu! Düşlerinde görseler, inanmazlardı böyle bir şeye. Dorotea, Don Fernando'nun kılıcına el attığını farketti. Hemen dizlerine sarıldı, yürümesine engel oldu.

— Ey benim biricik sığınağım! Ne yapmak istiyorsun? Görüyorsun ki karın ayaklarının dibinde sahip olmak istediğin kadınsa, kocasının kollarında. Tanrı'nın buyruğunu bozman doğru mu, hatta mümkün mü? Karşı koymak şöyle dursun, tersine, bin bir türlü acıya rağmen aşkını yaşatan ve şu anda kocasının kollarında sevinç gözyaşları döken insanın düzeyine çıkman, onun kadar soylu davranman gerekmez mi? Tanrı aşkına, kendine duyduğun saygı aşkına yalvarırım, öfkeni dizginle, nice kaygılardan sonra kavuşan bu insanların birleşmesine izin ver! Böylece, soylu ve ünlü kanına yaraşır biçimde davranmış olacaksın. Herkes sende aklın tutkuya üstün geldiğini anlayacak.

Bu arada Cardenio, Luscinda'ya sımsıkı sarılmış, Don Fernando'nun en küçük bir hareketinde hem onu hem kendini savunmak üzere, tetikte bekliyordu. Canı pahasına da olsa, herkese karşı koyabilirdi şu anda ama

tam bu sırada Don Fernando'nun arkadaşları, papaz, berber, bizim dürüst Sancho Panza ve ötekiler araya girdiler. Yüce senyorun çevresini aldılar, Dorotea'nın gözyaşlarına saygı göstermesini, umutlarını boşa çıkarmamasını istediler, çünkü çok doğru konuşmuştu kızcağız, düşünmeliydi ki hiç beklemedikleri anda hepsini buraya getiren şey, sandığı gibi rastlantı değil, Tanrı'nın ta kendisiydi. Papaz, Luscinda ile Cardenio'yu ancak ölümün ayırabileceğini söyledi, birlikte olduktan sonra da ölümü de seve seve kabullenirlerdi, çaresiz şeyler karşısında kendi benliğini yenmek, insanın büyüklüğünü gösterirdi. Bu yüzden, iki aşığın, Tanrı'nın bağışladığı mutluluğun tadını çıkarmasına izin vermeliydi. Papaz, ayrıca, Dorotea'nın eşsiz güzelliğine, alçakgönüllülüğüne, kendisine beslediği sevgiye değindi, eğer soylu bir senyor ve bir Hıristiyan gibi davranmak istiyorsa, verdiği sözü tutmaktan başka çaresi yoktu, böyle davranmakla, hem Tanrı'yı, hem de güzellikten anlayan ve ona saygı gösteren akıllı insanları hoşnut edecekti (çünkü, güzel bir kadın, hele dürüst olduğu zaman, onu kendi talihine ortak edenin değerini düşürmek şöyle dursun, yüceltirdi) ve nihayet, günah işlemeden aşkın güçlü yasasına boyun eğen insanı, hiçkimse soysuz sopsuz bir kız aldı diye suçlayamazdı.

Ötekiler de buna benzer güçlü ve etkili kanıtlar ileri sürdüler, sonra Don Fernando'nun cömert yüreği yumuşadı, doğru karşısında teslim oldu (damarlarında dolaşan soylu kanı yadsıyamazdı elbet!) Az sonra Dorotea'yı yerden kaldırdı, bağrına bastı şefkatle öptü, herkes, işlerin iyiye gittiğini anladı.

— Kalkın sevgilim, dedi Dorotea'ya, gönlüme hakim olanın, ayaklarımın dibinde sürünmesi doğru değil. Şu

ana kadar davranışlarım bunun tersini söyler gibi olduysa, bu, hiç kuşkusuz, Tanrı'nın buyruğundan ötürüydü. Sonradan size daha çok saygı göstereyim diye, bağlılığınızın derecesini ölçmemi istedi herhalde. Yalvarırım size, kötü davranışlarımı bağışlayın. Karşı konmaz bir güç beni kollarınıza sürüklemişti, ondan aşağı kalmayan başka bir güç, beni sizden koparıp ayırdı. Sözümün doğruluğunu görebilmek için, geriye dönün, şu anda mutluluk içinde yüzen Luscinda'ya bir bakın, sonra beni bağışlayın. Madem ki o istediği adama kavuştu ben de istediklerimi sizde arayacağım. Mutlu olur inşallah! Cardenio'suyla uzun ve tatlı bir ömür yaşasın! Ben de diz çöküp Tanrı'dan, Dorotea'mla bana da aynı mutluluğu vermesini dileyeceğim.

Sözlerini bitirdikten sonra, büyük bir heyecanla tekrar sarıldı ve öptü onu. Sevgiden ve pişmanlıktan gelen gözyaşlarını güçlükle saklıyordu. Ama Cardenio ile arkadaşları kendilerini tutamadılar. Kimi sevinçten, kimi sevgiden, ağlamaya başladı, gören, başlarına bir felaket geldiğini sanırdı. Bu arada Sancho Panza da ağlıyordu ama sonradan anlaşıldı ki bütün üzüntüsü, Dorotea'nın, bütün umutlarını bağladığı Micomicon kraliçesi olmadığını öğrenmekten ileri geliyordu. Uzun süren bir şaşkınlık ve heyecandan sonra, Luscinda'yla Cardenio koşup Don Fernando'nun ayaklarına, kapandılar, iyiliğinden ötürü teşekkür ettiler, bu işi öyle büyük bir incelikle yaptılar ki Don Fernando da heyecanlandı, ikisini de ayağa kaldırdı, dostça, sevgiyle kucakladı. Sonra Dorotea'ya döndü, buralara dek nasıl gelebildiğini sordu. Kız da daha önce Cardenio'ya anlattıklarını kısaca tekrarladı, Don Fernando ile arkadaşları, hikayesini büyük bir dikkatle dinliyorlardı. Öyle

tatlı anlatıyordu ki hiç bitmesin istiyorlardı.

Don Fernando da hepsine, kendi başından geçenleri anlattı, Luscinda'nın korsesinde: «Ben Cardenio'nun karısıyım» diyen mektubu bulduktan sonra, onu öldürmek istediğini, anasıyla babası engel olmasa, kolayca bunu yapabileceğini söyledi, engel olununca, öcünü almak için daha uygun bir fırsat kollamaya karar vermiş, deli gibi evden fırlamış. Ertesi gün, Luscinda'nın evden kaçtığını öğrenmiş, hiçkimse, nereye gittiğini bilmiyormuş, birkaç ay sonra, Cardenio'yu bulamazsa bütün ömrünü geçirmeyi tasarladığı bir manastıra kapandığını öğrenmiş. Öğrenir öğrenmez de üç arkadaşıyla yola çıkmış, kızın bulunduğu manastıra gitmiş. İlkin, manastırdaki gözetimin sıkılaştırılmasından korkarak, ona görünmek istememiş ama günün birinde manastır kapısının açık bırakıldığı bir anda arkadaşlarından ikisini kapıya dikmiş, ötekini yanına almış, Luscinda'yı aramaya başlamış, hücrenin birinde başka bir rahibeyle konuşurken bulmuş, kendilerini tanımasına vakit bırakmadan sarıp sarmalamışlar, kaçırmışlar. Tanıdıkları bir yerden, yolculuk sırasında kullanacakları öteberiyi sağlamışlar. Manastır kentin dışında olduğundan, kaçırma işini çok kolay başarmışlar. Don Fernando'nun anlattığına göre, Luscinda onu tanıyınca bayılmış, kendine geldikten sonra da tek söz etmemiş, yalnız ağlayıp sızlamış, böylece, hiç konuşmadan, yalnız, Luscinda'nın inlemelerini dinleyerek hana kadar gelmişler. Burayı, bütün talihsizliklerin sona erdiği, kutsal bir yer sayıyordu şimdi.

XXXVII. BÖLÜM

Ünlü Prenses Micomicona Hikayesinin Sonu ve Daha Başka Tatlı Olaylar

SANCHO, BÜTÜN BUNLARI YÜREĞİ YANA YANA DİNLEDİ. Dorotea olduğu ortaya çıkan prenses Micomicona'nın vereceği kontluğun suya düştüğünü, toz olup uçtuğunu görüyordu, o arada dev de Don Fernando biçimine girmişti. Oysa efendisi, hiçbir şeye aldırmadan, yumruklarını sıkıp apış arasına sokmuş, mışıl mışıl uyuyordu. Dorotea sevinçten uçuyordu, Cardenio'yla Luscinda da öyle. Don Fernando, az kalsın şerefini de ruhunun esenliğini de yitireceği bir çıkmazdan kurtulduğu için Tanrı'ya şükrediyordu. Sözün kısası, handakilerin hepsi, bu karışık ve umutsuz işin, böylesine mutlu kapanmasına seviniyordu. Papaz, ciddi bir tavırla, her şeyin hakkını veriyor, herkesi ayrı ayrı kutluyordu. Ama en çok sevinen, hancının karısıydı, çünkü papazla Cardenio, Don Quijote'nin yaptığı zararı ödeyeceklerine söz vermişlerdi. Yalnız, daha önce de belirttiğimiz gibi, Sancho pek kederli ve düşünceliydi, acısı büyüktü. Kalktı, efendisinin yanına gitti, Don Quijote yeni uyanmıştı, Sancho anlatmaya başladı:

— Sayın Solgun Yüzlü Şövalye'miz, prensesi tahtına oturtmak falan gibi şeylere aldırmadan, dilediği kadar uyuyabilir, çünkü o işin defteri dürüldü, rafa kaldırıldı.

— Bana da öyle geliyor diye karşılık verdi Don Quijote, çünkü, devle harika bir savaşa tutuştum, şimdiye kadar görülmemiş bir savaşa... Bir vuruşta, paff diye kafasını uçurdum, dere gibi kan aktı!

— Kırmızı şarap demek istiyorsunuz herhalde, dedi Sancho. Sayın senyora şunu bildirmek isterim ki dev sandığınız şey, yarılmış bir şarap tulumundan, akan kan da devin karnındaki altı okka şaraptan başka bir şey değildi. Uçurduğunuz kelleye gelince... o da... hay kaltak karı beni dünyaya getirmez olaydın!... Şeytanlar alsın bütün bu işleri!...

— Neler saçmalıyorsun, aptal? Aklın başında mı senin?

— Kalkın, senyor, kalkın, ne dediğimi ve bu işin bize neye mal olduğunu göreceksiniz. Ayrıca, kraliçenin Dorotea adındaki bir köylü kızı biçimine girdiğini de daha başka bir sürü şaşırtıcı şeyi de göreceksiniz.

— Yo, hiç şaşmam. Geçen sefer de söylediğim gibi, büyülü bu şato, her şey olabilir burada.

— Evet, dediklerinize inanabilirdim ama şu altı okka meselesi, hiç de büyü falan değildi, tepeden tırnağa gerçekti. Hancıyı kendi gözlerimle gördüm. Örtünün bir köşesini tutmuş, kahkahalar atarak beni ta havalara fırlatıyordu. Belki budalanın, günahkarın biriyim, yalnız inancım o ki bir kere insanları tanıdınız mı, ortada büyü müyü kahnıyor. Olsa olsa, ezikler, çürükler kalıyor.

— Aman Sancho, Tanrı her şeyi yoluna koyar! Ver bakayım şu giysilerimi. Gidip bütün o değişimleri görmek istiyorum.

Sancho, efendisinin giyinmesine yardım etti. Bu sırada papaz, Don Fernando'yla arkadaşlarını, Don Quijote'nin çılgınlığı konusunda uyarmış, sevgilisinin hor görmeleri sonunda çekildiği Yoksul Kaya'dan indirebilmek üzere başvurdukları hileyi anlatmıştı. Sancho'dan duydukları her şeyi aktarmıştı onlara, pek şaştılar,

epey de güldüler, çünkü böylesi çılgınlıkların bir insan beyninden çıkabileceğine inanamıyorlardı. Papaz, senyora Dorotea'nın apansız mutluluğu önceki tasarıyı yarım bıraktığına göre, şövalyeyi evine götürebilmek için yeni bir şey bulmak gerektiğini belirtti. Cardenio, ilk tasarıya devam etmeyi önerdi. Bunun için, Dorotea'nın yerine Luscinda'yı geçirmek yetişirdi.

— Hayır, dedi Don Fernando, öyle yapmayalım. Dorotea bu oyuna devam etsin. Köyü de yakınsa, dostunuzun iyileşmesini isterim.

— Çok çok, iki günlük yolumuz var diye karşılık verdi papaz.

— Hiçbir şey değil, hem daha çok olsa bile, böyle hayırlı bir işi sona erdirmek için, seve seve geliriz, dedi Don Fernando.

Tam o sırada Don Quijote göründü, bütün takım taklavatını kuşanmıştı. Yuvarlak kalkanı kolunda kargısından arta kalan parça elinde Mambrino'nun tolgası dediği eğri büğrü miğfer tası da kafasındaydı. Don Fernando'yla arkadaşları, bu garip yaratık karşısında şaşkına döndüler. Hayretle, şövalyenin o upuzun, ipince, solgun yüzüne, bölük pörçük zırhına, kasım kasım kasılışına bakıyorlardı. Şövalye, ciddi bir tavırla ilerledi. Dorotea'nın önüne geldi, gözlerini gözlerine dikip:

— Güzel senyora, dedi, seyisimin dediğine göre, haşmetlimiz bayılmışlar, ayıldıklarında sözümü bağışlayın, kişilikleri değişmiş. Kraliçe gitmiş, onun yerine basit bir köylü kızı gelmiş. Eğer bu değişiklik, size gerekli yardımı yapamayacağını sanan büyücü babanız tarafından yapıldıysa, bunu kendisine yakıştıramadım doğrusu, izin verirseniz onun, şanına yaraşır bir insan olmadığını, gezginci şövalyeleri de hiç tanımadığını söyleyece-

ğim. Azıcık kitap karıştırmış bulunsaydı, benden çok daha az ünlü şövalyelerin bile, bundan daha güç işler başardığını görürdü. Bizim gibi insanlar için, istediği kadar saldırgan olsun, bir devi gebertmek hiçtir. Nitekim, az önce ben, böyle biriyle boy ölçüştüm... Ama hayır susuyorum, anlatmayacağım, çünkü yalan söylediğimi ileri sürebilirler. Her şeyi zamana bırakıyorum. O, gerçeği ortaya çıkaracaktır er geç.

— Siz bir devle değil, iki şarap tulumuyla dövüştünüz! diye bağırdı hancı.

Don Fernando herkesi susturdu, hancıya da Don Quijote'nin sözünü kesmemesini söyledi, bizimki devam etti:

— Onun için, sayın tahtsız prenses, babanız sizi bu dediğim nedenle başka bir kılığa soktuysa, ayıp etmiş. Yeryüzünde kılıcımın önünde dayanabilecek bir engel, bir tehlike yoktur, yolunuzu açacağım, çok geçmeden devin kafasını kesip ayaklarınızın dibine atacak, hakkınız olan tacı da başınıza oturtacağım.

Sonra, prensesin vereceği karşılığı bekleyerek sustu. Dorotea, daha önceden, Don Fernando ile birlikte, Don Quijote'yi evine götürene dek eski oyunu sürdürme kararı aldıkları için, sevimli bir ciddilikle cevap verdi:

— Değerli ve yiğit Solgun Yüzlü Şövalye, size bunları her kim anlattıysa, yalan söylemiş. Ben, dün ne idiysem, bugün de oyum. Gerçi bazı olaylar kaderimi tam gönlüme göre değiştirdi ama yine eskisi gibiyim ve yenilmez bileğinize hâlâ ihtiyacım var. Onun için, sevgili, senyor, rica ederim babama eski yerini verin, onu, ihtiyatlı, ileriyi gören bir adam olarak kabul buyurun. Derdime çare olacak şeyi, büyücülüğü sayesinde o göster-

medi mi? İnanın bana, siz yardım etmezseniz bu işin içinden çıkamam, nitekim, isterseniz şurada bulunan herkese sorun, doğru mu söylüyorum, yalan mı... Bana kalırsa, hemen yarın yola koyulmalıyız, bugün neredeyse akşam oldu, pek uzağa gidemeyiz. Tanrı'nın ve sizin yardımınızla, başarıya ulaşacağımıza inancım tamdır.

Akıllı Dorotea sözünü bitirdi. Bunun üzerine, Don Quijote, Sancho'ya döndü ve:

— Beri gel Sancho'cuğum, sevgili dostum, beri gel! dedi, sen İspanya'nın en alçak adamısın! Söyle bakalım, sokak serserisi. Az önce gelip bana, prensesin kılık değiştirdiğini, Dorotea adında bir köylü kızı olduğunu anlatmadın mı? Kestiğimi sandığım kellenin, seni dünyaya getiren kaltağın kafası olduğunu söylemedin mi, bu ve buna benzer daha bir sürü saçmalık yumurtlamadın mı? Şimdi senin... (kendini tuttu, gözlerini göğe çevirdi, dudaklarını ısırdı)... Bütün yalancı seyislere ibret olmak üzere, pestilini çıkarmamı engelleyen şey nedir bilmem!

— Sakin olun, benim güzel efendim! diye karşılık verdi Sancho, sayın prenses Micomicona'nın kişilik değiştirmesi konusunda aldanmış olabilirim ama devin kellesi, şarap tulumu, yerlere saçılan kan ve kırmızı şaraplar konusunda yanıldığımı hiç sanmıyorum. Tulumlar, delik deşik bir halde yatağınızın başucunda duruyor, şarap da bütün odayı kapladı. Hesap pusulası geldiği zaman, sözümün doğruluğunu siz de anlayacaksınız ama iş işten geçmiş olacak. Ayrıca, sayın kraliçe yine eskisi gibiyse, buna ilk sevinecek insan benim. Karınca kararınca, ben de bir şeyler bekliyorum çünkü bu işten.

— Kusura bakma ama, Sancho, sen gerçekten buda-

lanın birisin. Neyse, yeter bu kadar gevezelik!

— Evet, yeter! dedi Don Fernando, artık söz etmeyelim bunlardan. Madem ki haşmetmeap: «Bugün geç oldu, yarın yola çıkalım» diyorlar, öyle yapalım. Geceyi burada tatlı tatlı konuşarak geçirelim, yarın da hep birlikte senyor Don Quijote'nin ardına düşelim, hepimiz, şu macera sırasında başaracağı eşsiz şeyleri görmek istiyoruz çünkü.

— Sizlere hizmet etmek üzere ardınızdan gelmek asıl bana düşer, diye düzeltti Don Quijote. Bana bağışladığınız şereften, hakkımdaki iyi düşüncelerinizden ötürü, çok teşekkür ederim size. Canım pahasına da olsa, güveninizi boşa çıkarmamaya, hatta istediğinizden fazlasını yapmaya çalışacağım.

Bundan sonra, Don Quijote'yle Don Fernando arasında uzun bir övgü alışverişi başladı, yalnız, hana inen ve kılığından Mağripli olduğu anlaşılan biri bu işin pek çok uzamasına engel oldu, yolcunun sırtında kısa etekli, yarım kollu, yakasız bir kazak vardı, ayrıca, gerek külahı, gerek poturu maviydi. Hurma rengi çizme giymişti, omzuna attığı kılıç kemerinde Arap tarzı, eğri bir pala asılıydı. Eşeğe binmiş bir kadın da ardından geliyordu, kadının yüzü peçeliydi, başında altın işlemeli bir hotoz vardı, entarisi, topuklarına dek uzanıyordu. Adam, iri yapılı, yakışıklı, kırkın az üstünde yanık tenli, pala bıyıklıydı, sakalı iyi tarannuştu. Kısacası, üstündeki garip kılığa rağmen, soylu birine benziyordu. Hancıya oda var mı diye sordu, yok cevabını alınca, pek bozuldu. Daha önce, yardım edip kadını eşekten indirmişti. Kadının garip kılığına tutulan Luscinda Dorotea, hancı kadın, kızı ve Maritornes, yanına yanaştılar, oda bulamayışlarına üzülen Dorotea, her zamanki inceli-

ği, tatlı dilliliği ve çelebiliğiyle, şöyle dedi kadına:

— Üzülmeyin senyora, bütün hanlar böyledir. Hiçbir zaman aradığını bulamaz insan, eğer bizimle kalmakta bir sakınca görmezseniz (bunu söylerken Luscinda'yı ve kendini işaret ediyordu), elimizden gelen konukseverliği gösteririz size.

Peçeli kadın hiç karşılık vermedi. Yalnız ayağa kalktı, ellerini göğsünde kavuşturdu, teşekkür etmek istercesine yerlere dek eğildi, bizimkilerin, kadının Mağripli olduğuna şüphesi kalmadı. Tam bu sırada başka işlerle uğraşmak üzere dışarı çıkmış bulunan tutsak geri geldi, bütün kadınları sessiz yoldaşının yanında görünce, şöyle dedi:

— Senyorlar, bu hanım kız bizim dili bilmez, beni bile güçlükle anlar, kendi dilinden başkasını konuşamaz, bu yüzden sorularınıza karşılık veremez.

— Gerek onun adına, gerek kendi adıma ellerinizden öperim, senyora diye karşılık verdi adam, yardımınıza pek sevindim. Bu zor durumda sizin gibi, görünüşü bile soylu bir hanımdan gelen bu lütuf, pek büyük bir şey bizim için.

— Söyler misiniz, senyor diye atıldı Dorotea, bu hanım Hıristiyan mı, yoksa Müslüman mı? Kılığı ve dil bilmeyişi bize, korktuğumuz gibi, o dinden olacağı kuşkusunu veriyor.

— Giysileri bu doğumu Mağripli, ruhu Hıristiyan diye karşılık verdi adam. Bizim dine girmek için can atıyor.

— Demek daha kutsanmadı?

— Daha bu işi yapacak vaktimiz olmadı, dedi tutsak. Şimdiye dek, *en son* kutsamayı gerektirecek kadar büyük bir tehlikeyle karşılaşmadık, bunun için de ilkin,

kilise anamız tarafından uygulanan bütün törenleri görmesini istedim... Umarım ki yakında onun ya da benim kılığımıza bakarak tahmin edemeyeceğiniz derecede yüksek olan toplumsal durumuma yaraşır bir törenle kutsayacağız kendisini.

Bu sözler herkesi meraklandırdı. Mağripli kadınla tutsağın kim olduğunu düşünmeye başladılar ama hiçbiri sormaya cesaret edemedi. Şu anda maceralarını anlatmaktan çok, yatıp dinlenmeye ihtiyaçları olduğu belliydi çünkü. Dorotea genç kadını elinden tuttu, yanına oturttu, peçesini açmasını rica etti. Kadın, ne istediğini, ne yapması gerektiğini soran gözlerle adama baktı. Tutsak, Arapça, peçesini açmasını rica ettiklerini anlattı, kız, hemen yüzünü açtı. Öyle güzeldi ki hepsi, kolayca Luscinda ya da Dorotea'yla yarışabileceğine karar verdiler, geçeceğine inananlar bile çıktı, güzellik büyük bir çekim kaynağı olduğu için, hepsi onun çevresini aldılar, övgüye başladılar.

Don Fernando, adama, kızın adını sordu, o da «Lela Zoraida» diye karşılık verdi. Ama kız sorulan şeyi anladı, heyecanla atıldı:

— Hayır, Zoraida değil! Maria! Maria!

Bu sözler ve kadının heyecanı, hepsinin, özellikle de daha duygulu olan kadınların gözünü yaşarttı. Luscinda koşup onu kucakladı ve:

— Evet, evet Maria, dedi.

Kız tekrarladı:

— Evet, evet, Maria. Zoraida «macange»!

Derken akşam oldu, Don Fernando ile arkadaşlarının isteği üzerine hancı, elden geldiğince güzel bir yemek hazırlamıştı. Yemek hazır olunca, yatılı okul masasını andıran upuzun bir masaya oturdular, handa baş-

ka türlüsü de yoktu zaten. Bütün itirazlarına rağmen, baş köşeye Don Quijote'yi geçirdiler. Şövalye kanatları altında bulunduğuna göre, prenses Micomicona'nın yanı başına oturmasını istedi, öyle yaptılar. Onun yanına da Luscinda ile Zoraida oturdu. Don Fernando, Cardenio ve tutsak da kadınların karşısına yerleştiler, onların yanına da öteki şövalyeler. Berberle papaza da hanımların yanı kalmıştı. Neşeli bir yemek yediler, hele Don Quijote'nin, kendinden geçip yemeği yarıda kestiğini ve keçi çobanlarının sofrasındaki gibi uzun bir söyleve hazırlandığını görünce, iyice keyiflendiler. Şövalye girişti:

— Aslında dikkatli bir gözle bakılırsa, şunu kabul etmek gerekir ki baylar, gezginci şövalyeler görülmemiş olaylarla karşılaşırlar. Şimdi adamın biri şu salona girse, hepimizi böyle toplu olarak görse, her birimizin kimliğini tahmin edebilir mi acaba? Hemen yanı başında oturan şu hanımın şu bildiğimiz ülkenin kraliçesi olduğunu çıkarabilir mi? Ya benim, ünü azbuçuk dünyayı tutmuş bulunan Solgun Yüzlü Şövalye olduğumu? Öyleyse kuşkuya yer yok. Bu sanat, bu meslek, insanların bugüne dek keşfettikleri bütün sanat ve mesleklerden üstündür ve hepimiz, bu mesleği tutanlara daha bir saygı göstermek zorundayız, çünkü atıldıkları tehlike, herkesinkinden çok. Kalemin silahtan üstün olduğunu söyleyenler yanımıza gelmesin! Bunu söyleyen babam olsa yine de bildiğimden şaşmam, onun zırvaladığını ileri sürerim. Edebiyatı silahşörlüğe üstün tutanların dayandıkları nokta şu. Güya, zihinsel çalışmalar, bedensel çalışmalardan daha değerliymiş, silahsa, yalnız bedenle ilgiliymiş. Silahşörlük hamallıkmış ve bu işte güçlü kuvvetli olmaktan başka bir şeye ihti-

yaç yokmuş, sanki bizim meslekte, yani silahşörlükte, başarıya ulaşabilmek için, zeka oyunları gerekmezmiş gibi! Sanki bir orduya komuta eden başbuğ, bir kenti koruyan yiğit, bedeniyle olduğu kadar zihniyle de çalışmıyormuş gibi! Bütün bu işler akılla yapılır, bedenle en küçük ilgileri yoktur. Silahın da en az kalem kadar zihinsel çalışma istediğini ortaya koyduğumuza göre, şimdi, iki insandan hangisinin daha çok çaba harcadığına bakalım. Yani okula giden mi, yoksa asker mi daha çok çalışmaktadır? Ereklerine bakarak bu konuda bir yargıya varabiliriz. Ereği daha soylu olana, daha büyük bir saygı göstermek gerekir. İnsan yasalarının ereği (tanrısal yasaları bir yana bırakıyorum. Onların ereği, ruhumuzu esenliğe kavuşturmaktır, bu amaçsa, hiçbir şeyle kıyaslanamaz), evet ne diyordum, ha, insan yasalarının ereği, adaleti hakça dağıtmak, herkese hakkını vermek, yasaları herkese anlatmak ve saydırmaktır. Hiç şüphesiz temiz, soylu ve övgüye değer bir erek bu ama silahın güttüğü amaç kadar, yani insanoğlunun isteyebileceği en büyük iyilik demek olan barış kadar değil. İsa efendimizin doğduğu gece, insanlar, meleklerin ağzından ilkin şu haberi almış: «Yücelerde oturan Tanrı'nın olsun bütün ünler! Barış da yeryüzündeki iyi insanların!» Yerlerin ve göklerin efendisi de havarilerine ve müritlerine, bir eve girerken: «Evinizden barış eksik olmasın» demeyi salık vermişti, kendisi de çoğu kez «Barışımı veriyorum sizlere, barışımı bırakıyorum, hep barış içinde olun!» dermiş, onun gözünde barış, yeryüzündeki insanlara emanet edilen değerli bir mücevher gibiymiş. Her türlü iyiliğin kaynağı barışmış.. Ben de buna dayanarak diyorum ki savaşın gerçek ereği barıştır ve aslında savaşla barış aynı şeydir. Bu nokta-

yı, yani silahın yasaya üstünlüğünü gösterdikten sonra, şimdi de yasa adamının bedensel çalışmalarına bir göz atalım ve bunları askerinkilerle karşılaştıralım.

Don Quijote bunları öyle rahat ve düzenli cümlelerle dile getiriyordu ki dinleyenlerden hiçbiri onun bildikleri çılgınlıkları yapan adam olduğuna inanamıyordu, hatta, hepsi de mektep medrese görmüş, silahtan anlayan kişiler oldukları için, zevkle dinliyorlardı konuşmasını. Don Quijote devam etti:

— Eğitim gören adamın çektiği sıkıntılar şöyle sıralanabilir. Bir kere, yoksuldur (gerçi hepsi değildir ama biz en uç örneği alıyoruz), yoksulluksa, bence en büyük derttir, çünkü yoksul insan güzel gün nedir bilmez. Yoksulluk onu her yönden ezer, kimi zaman açlıkla, kimi zaman soğukla, kimi zaman çıplaklıkla, kimi zaman da hepsiyle birden savaşır zavallı. Gerçi biraz geç ve zengin sofralarından arta kalanlarla beslenir ama yine de boğazından aşağı bir şeyler girer, bununla birlikte, bir öğrencinin en büyük derdi, çorba içmeye gitmektir. Çünkü en önemli sorun budur kendisi için, sığınacak bir ev, ısınacak bir ocak ya da mangal bulması daha kolaydır, geceyi geçirecek bir dam altı bulması da öyle... Sırf hatırda kalması için, birkaç ayrıntıdan daha söz edeyim. Örneğin gömleksizlik, ayakkabısızlık, giysilerin azlığı ve inceliği... Her şeye rağmen, baş sorun yemektir. Talih yüzüne gülüp de iyi bir yemeğe kavuştu mu, bilirsiniz ne büyük bir iştahla indirir mideye! Okuyan insanlar işte böyle, kimi zaman kıvrılan, kimi zaman doğrulan, kimi yerde inen, kimi yerde çıkan bu çetin ve zorlu yoldan ereklerine ulaşırlar. Öylelerini biliriz ki bu saydığımız güçlüklerden yani Syrtelerden, Skyllalardan, Kharybdislerden kurtulmuş, talih kuşu-

nun kanatları üstünde gelip bir tahta kurulmuş, dünyayı yönetmeye başlamışlardır, açlıkları doygunluğa, üşümeleri terlemeye, çıplaklıkları güzel giyime, pılıpırtıları Hollanda ya da Şam kumaşından giysilere dönüşmüştür. Gösterdikleri yürekliliğe yaraşan, haklı bir ödüldür bu. Ama bütün bunlar, az sonra göreceğiniz gibi, savaşçının çektikleri yanında hiçtir.

XXXVIII. BÖLÜM

Don Quijote'nin, Silahlar ve Yasalar Üstüne Çektiği İlginç Söylevin Arkası

— Öğrencinin sıkıntılarını gözden geçirmiş bulunuyoruz, diye devam etti Don Quijote. Şimdi silahşörün ondan daha iyi durumda olup olmadığına bakalım. Göreceğiz ki hiçkimse yoksulluğun böylesini çekmemiştir. Silahşörün, ya çok geç gelen ya da hiç gelmeyen bir geliri vardır, bu gelir fazla gecikirse, canını da onurunu da tehlikeye atarak hırsızlığa bile kalkışır. Kimi zaman öyle yoksuldur ki delik deşik bir gömlek (gömlek demeye bin tanık ister) bütün süsü, bütün giysisidir, kış günü, Allah'ın dağında bayırında bıçak gibi esen yele karşı, soluğundan başka ısınacak şeyi yoktur ve bu soluk, bana kalırsa, doğal yasalara aykırı olarak, buz gibidir, çünkü boş bir kursaktan çıkmaktadır ve sanır mısınız ki gün battıktan sonra, bütün bu sıkıntıları unutabilecek, sıcak bir yatak bulacaktır? Yok, hayır, kendisini bekleyen yatak dar gelirse, bu, ancak kendi suçundandır, çünkü toprakta dilediği kadar bol yer var-

dır, burada çarşafa dolaşma korkusu da yoktur, gerine gerine yatıp uyuyabilir. Derken, taç giyme günü gelir çatar. Savaş günü yani, başına doktorluk tacını oturturlar. Sargı bezlerinden yapılmış bir taçtır bu, çünkü, kurşunun biri kafasını delip geçmiştir, kolunu bacağını yitirmediyse ne âlâ... Eğer bütün bunların hiçbiri olmaz ve yoksullara acıyan Tanrı'nın yardımıyla sağ kalırsa, yine aynı yoksulluğa dönmeyecek midir? Azıcık rahat edebilmesi için, yeni savaşlar, yeni dövüşler gereklidir, üstelik, bütün çarpışmalardan yengiyle çıkmak zorundadır, yoksa her şey biter. Eh, böyle mucizeler de pek enderdir yaşamında. İşte sayın baylar, az çok bildiğiniz bu konu üzerine eğilin ve söyleyin bakalım, savaşta ölüp gidenlere oranla, sağ kalanların sayısı nedir? Bu soruya karşılık verirken epey sıkıntı çekeceksiniz. Kıyas götürmez bu ikisi, ölüler saymakla bitmez, dirileriyse, iki elimin parmaklarıyla sayabilirsiniz. Oysa yasa adamları ne yapar? Cüppeleriyle (yani uzun elleriyle[1]), her zaman rahatça çıkarırlar nafakalarını. Demek ki en büyük sıkıntılar, buna karşılık en kötü ödüller silahşöründür. Şimdi bana şöyle bir şey söyleyebilirsiniz. İki bin hukukçuyu beslemek, otuz bin askeri beslemekten daha kolaydır, çünkü birincileri devlet ikincileriyse hizmet ettikleri beyler besler. Tamam ben de bunu söylüyorum zaten. Neyse, şimdi şu sıkıntılar çıkmazını bir yana bırakalım da bunca kanıta rağmen bir sonuca bağlanmamış olarak duran ana sorunu çözelim. Silah mı, kalem mi daha üstündür? Eğitimi savunanlar diyorlar ki o olmasa, silahşörlük de yaşayamaz. Gerçi savaşın kendine özgü birtakım yasaları vardır ama yine de hu-

[1]Avukatlara taş.

kukçuların yargısına, yani hukuk yasalarına bağlıdır askerler. Silahı savunanlarsa, askerler olmasa, yasaların varolamayacağını ileri sürüyorlar. Çünkü devletleri koruyan, krallıkları devam ettiren, kentleri savunan, yolların güvenliğini sağlayan, denizleri korsanlardan temizleyen silahtır, diyorlar, savaş devam ettiği ve kendi yasalarıyla kendi gücünü kabul ettirdiği sürece, her şey, krallıklar da kentler de denizler de tehlike içinde olacaktır. Herkes bilir ki pahalıya mal olan şeye daha çok saygı gösterilir. Hukukta başarıya ulaşabilmek için, uzun yıllar, uykusuz geceler, açlık, çıplaklık, baş dönmesi, mide bulantısı ve buna benzer daha bir sürü sıkıntı vardır karşımızda ama asker olabilmek için, öğrencinin çektiği bu sıkıntıları tamı tamına, yalnız çok daha yüksek bir dozda çekmek gerekmektedir. İkisi arasında hiçbir oran yoktur, çünkü asker bir de üstelik, her an ölüm tehlikesi içindedir. Kuşatılmış bir kalede nöbet tutan, yarım ya da hilal biçimindeki ayın ışığında surların dibinde düşmanın lağım kazdığını gören ama nöbet yerini bırakıp kaçamayan askerin başında dolaşan tehlikeye oranla, öğrencinin çekeceği açlık ve yoksulluk nedir ki? Zavallı askerin bütün yapabileceği, gerekli tedbiri alabilmesi için, koşup komutanına haber vermektir yalnız, sonra yine nöbetinin başına dönecek kanatsız manatsız havalara uçana ya da bir çukurun dibini boylayana dek, gözcülüğüne devam edecektir. Eğer bu tehlikeyi azımsıyorsanız, daha büyükleri var. Düşünün ki iki kadırga birbirine yanaşıyor, denizin tam orta yerinde borda bordaya geliyor, zavallı askerin önünde güvertenin iki adımlık boşluğundan başka kaçacak yer yok. Bu sırada iki mızrak boyu ötesinde düşman gemisindeki bütün toplar üstüne çevrilidir,

atacağı ilk yanlış adımda Poseidon'un karanlık ülkesine gidivereceğini bilmektedir. Buna rağmen, askerlik şerefi görev duygusu öyle yüksektir ki yılmadan kendini ateşin içine atar, önündeki daracık geçitten düşman gemisine dalmaya çalışır. İşin asıl hayranlık verici yanı şudur. Savaşçının biri, hiç kalkmamak üzere yıkıldığı zaman, ardından gelen onun yerini alır, derken, o da denize uçar, üçüncü hemen onun yerini doldurur ve bu iş, soluk almaksızın, böylece sürüp gider. Savaşın en yaman, en yürek paralayıcı görünümüdür bu. Ah! ne mutlu çağlarmış onlar, o korkunç ve şeytansı araçların, topların bulunmadığı günler! En korkak, en alçak herife, yüzlerce yiğit şövalyeyi öldürme olanağını veren bu şeytansı aracı bulan zındık, cehennemi boylamıştır muhakkak. Ne feci şey yarabbi! Yiğit bir şövalye, en büyük işleri başardığı sırada nereden geldiği bilinmeyen bir serseri kurşun (belki de kendi tüfeğinin alevinden korkup kaçan birinin elinden çıkmıştır), bir anda daha uzun yıllar yaşamın tadını çıkarmaya layık bu canı, bu zekayı söndürüveriyor. Bütün bunları düşündükçe, itiraf edeyim ki şu iğrenç yüzyılda şövalyeliğe kalkıştığım için pişman olasım geliyor. Hiçbir tehlike karşısında yılmam ama, küçücük bir kurşunun beni, bileğimin hakkı, kılıcımın gücüyle dünyanın dört bir yanında üne ermeden alıp götürebileceğini düşündükçe, tüylerim diken diken oluyor. Neyse, Tanrı nasıl isterse öyle olur! Başarıya ulaşırsam, eski gezgincilerden daha büyük tehlikeler atlatmış olacağım için, daha çok saygı göreceğim demektir.

Don Quijote, ağzına bir lokma yemek koymadan bu uzun söylevi çekerken, ötekiler, büyük bir iştahla her şeyi mideye indirmişlerdi, oysa Sancho ona her zaman:

«İlkin yemek yiyin, sonra dilediğiniz kadar konuşun» derdi. Dinleyenler, böyle akıllı uslu laflar eden, pek güzel konuşan adamın, iş şu Allah'ın cezası konuya, kör olası şövalyeliğe gelince zıvanadan çıkışını düşünüp, büyük bir acıma duydular. Papaz, silah ve silahşörler hakkında söylediklerinin tepeden tırnağa doğru olduğunu, mektep medrese görmüş biri, bir din adamı olmasına rağmen, kendisine hak verdiğini belirtti. Yemeklerini bitirdiler, sofra toplandı.

Hancı kadın, kızı ve Maritornes, Don Quijote'nin tavan arasındaki odasını kadınlar için hazırlamaya gittiler, bu arada Don Fernando, tutsaktan, macerasını anlatmasını rica etti, Zoraida'nın varlığına bakılırsa, bir hayli ilgi çekici olacağını belirtti. Tutsak, canlarını sıkmazsa seve seve anlatacağını bildirdi. Papazla arkadaşları da Don Fernando'ya katıldılar, anlatmasını istediler. Herkesin istediğini gören tutsak, onları hoşnut etmeye karar verdi.

— Şimdi, dedi, en güzel masalları bile yaya bırakacak gerçek bir hikaye dinleyeceksiniz. Kulağınızı dört açın, lütfen.

Bunun üzerine herkes sustu, canla başla dinlemeye hazırlandı, adam da tatlı ve yumuşak bir sesle söze başladı:

XXXIX. BÖLÜM

Tutsak, Yaşamını ve Maceralarını Anlatıyor

— LEON DAĞLARI'NDA YAŞAYAN BABAM, doğanın cimriliğine rağmen, iyi durumdaydı, bu yoksul bölgede bile var-

lıklı geçiniyordu, eğer elindekileri har vurup harman savurmasaydı, biraz tutumlu yaşasaydı, gerçekten zengin olurdu. Gençliğinde askerlik ettiğinden, pek savruk yetişmişti. Askerlik öyle bir okuldur ki pintileri cömert, cömertleri hesapsız yapar, cimri bir askerle karşılaşırsanız, sakın inanmayın, bir hayalettir o. Cimri asker yoktur çünkü. Babam eliaçıklık sınırını falan aşmıştı, düpedüz hovardaydı, bu nitelik, oğullarına adıyla birlikte birkaç kuruş bırakması gereken evli bir adam için hiç de yararlı değildi. Biz üç kardeştik, hepimiz, bir uğraş tutacak yaşa gelmiştik. Bu gidişle her şeyi silip süpüreceğini gören babam —o da itiraf ederdi bunu— kendini kışkırtıcı öğeden, yani servetinden yoksun bırakmaya karar verdi. Bu yoksunluk öyle bir şeydir ki Büyük İskender'in bile kolunu kanadını kırabilir. Bir gün bizi odasına çağırttı, şöyle dedi:

«Çocuklar, yalnız sizi, sizin iyiliğinizi düşündüğümü göstermek için, babanız olduğumu söylemek yetişir, sizlere bir kötülük ettiysem, bu, kendime hakim olamayıp sizin payınızı da yemeye kalkıştığım zaman olmuştur. Şimdi, yıkımınızı isteyen bir zangoç değil de sizleri seven bir baba olduğumu göstermek üzere, uzun süredir üstünde durduğum, hepinizi ilgilendiren bir tasarımdan söz açacağım. Artık büyüdünüz, adam oldunuz, ilerde size onur kazandıracak, çıkar sağlayacak birer iş tutacak yaştasınız. Onun için, servetimi dörde bölmeye karar verdim. Herkes bir pay alacak, hem de eşit oranda dördüncü payı da geri kalan ömrümü geçirmek üzere, kendime ayıracağım. Yalnız, paylarınızı aldıktan sonra, her birinizin gönlüme uygun bir yol tutmasını isterdim. Bizim İspanyolca'da çok beğendiğim bir atasözü vardır, zaten bütün atasözleri güzeldir, çünkü

uzun yılların, bin bir yaşantının sonuçlarıdırlar. Atasözü şu: «Kilise, saray ya da deniz,» açıkçası: «Başarıya ulaşmak ve zengin olmak isteyen kişi ya kiliseye girip papaz olmalı, ya Saray'a gidip krala hizmet etmeli ya da ticaret için denize açılmalıdır». Bildiğiniz gibi, «Kralın artığı, beyin yemeğine denktir». Bu yüzden, dileğim, hatta buyruğum odur ki içinizden biri papazlığı seçsin, biri denize açılsın, üçüncü de kralın sarayına giremese bile orduya yazılsın, savaşlarda ona hizmet etsin. Silah insana büyük bir servet getirmese bile, değer ve ün sağlar. Bir hafta içinde paylarınızı son meteliğine kadar, hem de para olarak elinize vereceğim. Şimdi söyleyin bakalım, öğüdümü tutacak mısınız?»

İlkin en büyükleri olan bana sordu. Parasını kendine saklamasını, dilediği gibi harcamasını söyledim. Para kazanacak kadar büyüdüğümü, sonuç olarak da zaten dediği gibi davranacağımı belirttim. Benim hevesim silahaydı, orduya girip kralıma ve Tanrı'ya hizmet etmek istiyordum. İkinci kardeşim de aşağı yukarı aynı şeyleri söyledi ve kendisine düşen parayla Hindistan'a gidip ticaret yapacağını açıkladı. En küçüğümüz, bence, en akıllıca işi seçti. Kiliseye gireceğini, bunun için de Salamanka'ya gidip eğitim göreceğini söyledi.

Bunun üzerine, babam hepimizi kucakladı, öptü, dediği süre sonunda paralarımızı verdi, yanlış hatırlamıyorsam, üç bin altın kadardı. Amcalarımdan biri, mallar aileden çıkmasın diye her şeyi satın aldığı, karşılığını da nakit olarak verdiği için, babam hepimizin payını kolayca verebiliyordu. Hemen o gün kendisinden izin istedik, yalnız, yola çıkmazdan önce, böyle yaşlı bir adamı pek az bir parayla bırakmak zoruma gitti,

benim payımdan iki binini alması için ısrar ettim, geri kalanın, giyim kuşamıma bana yetip de artacağını belirttim. Bunu gören kardeşlerim de benden aşağı kalmak istemediler, biner altın da onlar bıraktılar, böylece, kendi üç bin dükasından başka, dört bin altını daha oluyordu, ayrıca, satınak istemediği bazı topraklarla ev de vardı. Sözün kısası, gözyaşları içinde veda ettik babama, ilk fırsatta, iyi ya da kötü, bir haber ulaştıracağımıza söz verdik. O da hepimizi kucakladı, kutsadı, sonra, birimiz Salamanka'nın, öbürümüz Sevilla'nın, ben de Alikante'nin yolunu tuttuk, ben, Alikante'ye varınca, yün taşıyan bir geminin Cenova'ya hareket etmek üzere olduğunu öğrendim.

Evden ayrılalı yirmi iki yıl oldu, sık sık yazmama rağmen, bugüne dek, ne kardeşlerimden, ne de babamdan bir haber alabildim. Şimdi size, kısaca bu yirmi iki yıl içinde başımdan geçenleri anlatayım. Alikante'den ayrıldık, kazasız belasız Cenova'ya vardık, oradan, silah ve elbise almak üzere, Milano'ya geçtim. Piemonte'nin ordusuna katılmayı düşünüyordum, Alessandra della Palla'ya gitmek üzere yola çıktığım gün, ünlü Alba Dükü'nün Flandes'ten geçmekte olduğunu öğrendim. Fikrimi değiştirdim, düke katıldım, onun ordusunda savaştım. Eguemon ve Hornos kontlarının ölümünü gördüm, Guadalahara'da ünlü komutan Diego de Urbina beni teğmen yaptı. Flandes'e gelişimden bir süre sonra, toprağı bol olsun Papa V. Pius'un, İspanya ve Venedik Cumhuriyeti'yle birlikte, ortak düşmanımız Türklere savaş açacağını öğrendik, Türk donanması, Venediklilerin malı olan Kıbrıs'ı ele geçirmişti, büyük ve acı bir kayıptı bu bizim için. Yüce kralımız Don Felipe'nin sütkardeşi, Altes Don Juan de Austria'nın bu

ortak güce başbuğ olacağını ve büyük savaş hazırlıkları yapıldığını öğrendik. Bunu duyunca kanım kaynadı, içimde bu sefere katılma isteği uyandı, pek yakında yüzbaşı olacağımı bildiğim halde her şeyi yüzüstü bıraktım İtalya'ya hareket ettim. Rastlantıya bakın ki Don Juan de Austria da tam o sırada Cenova'daydı, oradan Napoli'ye geçecek, Venedik donanmasına binecekti. Çarpışma, Messina boğazında oldu. Sizin anlayacağınız, şu ünlü Lepanto[1] (İnebahtı) savaşında ben de vardım, değerimden çok, bir talih sonucu elde ettiğim yüzbaşı rütbesiyle katıldım çarpışmaya. Hıristiyanlık için pek mutlu bir gündü o. Bütün Avrupa uluslarını, Türklerin deniz üstünde yenilmez oldukları efsanesinden kurtarıyor, Osmanlı gururunu yıkıyorduk ama o gün, onca mutlu kişi arasında (hele bu uğurda ölenler daha da mutluydular), tek mutsuz insan bendim. Romalılar zamanında yaşamış olsaydım, başıma çelenk takarlardı, oysa, böylesine güzel bir günün akşamında ben, zincire vurulmuştum. Bakın ne oldu:

Başarılı ve gözüpek bir korsan olan Cezayir Beylerbeyi Uluç Ali, bizim Malta Beyi'nin kadırgasını sıkıştırıp ele geçirmişti, gemide ciddi şekilde yaralanmış üç şövalyeden başka kimse kalmamıştı. Benim birliğin bulunduğu Juan Andrea kaptan gemisi, hemen yardımlarına koştu. Ben de üstüme düşeni yaptım, düşman kadırgasına fırladım ama tam o sırada düşman

[1]Bu Diego de Urbina, uydurma bir kişi değil, Cervantes. Lepanto (İnebahtı) savaşında onun ordusundaymış. 17 Ekim 1571. Askere yazılan Cervantes, işte bu ünlü savaşta, tüfekle sol elinden yaralanmış ve eli çolak kalmış. Eserlerinin çoğunda Hıristiyan donanmasının Türk donanmasını bozguna uğrattığı bu savaşı anlatmıştır. *Tutsak* öyküsü de kendi başından geçenlerin bir bölümüdür zaten.

gemisi bizimkinden ayrıldı, askerlerim yardımıma gelemedi ve ben, öteki gemide bir başıma kalıverdim. Karşı koymak olanaksızdı. Çok kalabalıktılar. Sonunda yara bere içinde teslim oldum. Uluç Ali'nin, bütün gemileriyle kaçıp kurtulduğunu duymuşsunuzdur sanırım. Böylece ben, onca mutlu insan arasındaki sayılı mutsuzlardan biri olan ben, Türk kadırgalarında kürek çekmekte olup da o gün özgürlüğe kavuşan binlerce Hıristiyan'a karşılık tutsak düşen ben, Uluç Ali'nin gemisindeydim.

Bizi İstanbul'a götürdüler, orada Büyük Sultan Selim, yararlıklarında ötürü ve Malta sancağını da getirdiği için, beni tutsak eden adamı Kaptan Paşa yaptı. Ertesi yıl yani 1572'de üç direkli kaptan gemisiyle, Navarino savaşındaydım, orada bizimkilerin, Türk donanmasını nasıl elden kaçırdıklarını gözlerimle gördüm. Leventler ve yeniçeriler kuşatılacaklarından o kadar emindiler ki çatışmayı beklemeden kaçabilmek üzere, elde pabuç bekliyorlardı, öylesine korkuyorlardı bizim donanmadan. Ama kader, işlerin başka türlü olmasını istedi, bizim Amiral'in hatasından ya da ihmalinden ötürü değil, Hıristiyanların işledikleri günahlar yüzünden, Tanrı, bizleri cezalandırmak üzere bir cellat gönderdiği için. Uluç Ali, Navarino yakınlarındaki Modon adasına çekildi, birliklerini karaya çıkardı, limanın girişini tutturdu. Don Juan çekip gidene dek orada kaldı.. Bu seferde bizimkiler, ünlü korsan Barbaros'un oğlunun yönetimindeki *La Presa* gemisini ele geçirmişler. Bu işi yapan, *La Loba* adını taşıyan, Napolili bir kaptan gemisiymiş, gemiye yıldırım kaptan, asker babası diye bilinen, yenilmez Don Alvaro de Bazân komuta ediyormuş. Barbaros'un oğlu, pek kaba

bir adaınmış, tutsaklarına öyle kötü davranıyormuş ki adamlar, *La Loba'nın* kendilerine yanaşmak üzere olduğunu görünce, kürekleri bırakmışlar, kaptanın üstüne çullanmışlar, o sırada kaptan, kıç kasarada sıkı asılın be, diye bağırıyormuş, kürekçiler onu pruvadan almışlar elden ele, bordaya geçirmişler, bu arada öyle bir ısırmışlar ki cıvadraya varmadan cehennemi boylamış herif. Daha önce de belirttiğim gibi, adam pek sert, kürekçiler de bu kadar hırslıymış. Neyse, İstanbul'a döndük yine. Ertesi yıl, yani 1573'te, senyor Don Juan'ın Tunus'u geri aldığını öğrendik, yeryüzündeki en yiğit, en acımasız Müslüman'lardan biri olan Mulay Hamida'nın girmesini önlemek üzere, buraya, Mulay Hamet'i yerleştirmiş. Büyük sultan buna çok üzüldü. Türklere özgü bir ileri görüşlülükle, uzun süredir barış teklif eden Venediklilerle anlaşma imzalandı. Sonra, 1574'te, Don Juan'ın Tunus yakınlarında kurdurduğu, yarısı bitmiş kaleyle Goleta üstüne asker saldı. Ben de vardım bu savaşlarda kürek başındaydım, özgürlüğe kavuşma konusunda en küçük umudum yoktu, hele fidye vererek... çünkü başıma gelen felaketi babama duyurmak istemiyordum.

Sonunda hem Goleta, hem kale alındı, Türkler burayı, Afrika'dan toplanmış dört yüz bini aşkın Arap ve Mağripliyle, yetmiş bin yeniçeriyle kuşatmıştı, ayrıca, bir sürü top, tüfek ve istihkam eri vardı. Bunların her biri bir avuç toprak atsa, kaleyi de Goleta'yı da örterdi. İlk düşen, ele geçmez diye bilinen Goleta oldu. Ama bunun suçu, savunanlarda değildi (onlar, ellerinden geleni yapmışlardı), Türkler, çöldeki kumun kolayca küreklendiğini öğrenmişlerdi, eskiden, kumun iki ayak altında su varken şimdi, iki kulaçta zor rastlanıyordu.

Kumu torbalara doldurdular, torbaları üst üste yığarak öyle bir tümsek yaptılar ki kentin duvarlarını aştı. Bunun tepesinden, perde gerisinden ateş eder gibi rahatça tüfek attılar, böylece, kuşatılanların bütün savunma olanaklarını yok ettiler[1].

Sonradan bazı kimseler, bizimkilerin Goleta'ya kapanmayıp düşmanı açıkta beklemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ama bunu söyleyenler savaş meydanında olmadıkları ya da bu işlerden pek anlamadıkları için böyle konuştuklarını açığa vurmaktadırlar. Kalede ve Goleta'da çok çok, yedi bin kişi vardı, bunların hepsi birer kahraman olsa bile, bu kadar az sayıda insan, hem içeride hem dışarıda nasıl savaşırdı acaba? Öte yandan, kendi topraklarında dövüşen, kalabalık ve inatçı bir düşmana, yardımsız karşı koyabilecek kale var mıdır? Ben kendi payıma, Goleta'nın düşüşünü büyük bir lütuf diye gördüm. Tanrı bizi, Charles Quint'in[2] anısını sürdürmekten başka bir işe yaramayan bu alçaklık yuvasından, korkunç masrafa mal olan Tarascon canavarından, bu güveden, bu emici süngerden kurtardı. Kale düştü ama bu düşüş Türklere pek pahalıya mal oldu. İçerideki askerler öyle yaman bir savunma yaptılar ki yirmi iki hücum sırasında yirmi beş bini aşkın düşman öldürdüler. Şehit olmayıp tutsak düşenlerin içinde yarasız beresiz bir kişi bile yoktu. Bu da gösterdikleri direnişin, yavuzluğun açık belirtisiydi. Koyun ortasındaki başka bir kale, daha doğrusu küçük bir kule, savunmasız teslim oldu. Komutanı, Valansialı yiğit Don Juan Zanoguera'ydı. Türkler, kenti savunmak için elinden geleni yapan Goleta komutanı Don Pedro Puerto-

[1]Bu ayrıntılar, tarih kitaplarından alınmıştır.
[2]V. Carlos.

carreo'yu da tutsak ettiler. Adamcağız, İstanbul'a götürülürken, üzüntüsünden, yolda can vermiş. Usta bir mühendis, yiğit bir asker olan kale komutanı, Milanolu Sinyor Gabrio Cervellon'u da zincire vurmuşlar. Her iki kalede bir sürü önemli kişi şehit düşmüş, bu arada San Juan şövalyelerinden, Pagan de Oria da varmış, bu yiğit insan, ünlü kardeşi Don Juan Andrea de Oria'ya gösterdiği sonsuz cömertlikten de anlaşılacağı üzere, pek iyi kalpli bir kişiymiş ve ne kadar üzücü ki bu yavuz asker, kalenin düşeceğini anlayınca, yanına güvendiği birkaç Arap'ı da alarak kaçmış ama yolda bu adamlar tarafından öldürülmüş. Herifler güya onu, Mağripli kılığında Tabarka'ya kaçıracaklarmış. Burası, Cenovalıların sömürgesiymiş ve kendileri de orada balıkçılık ediyormuş. Zavallının kafasını kesip Türk kaptana götürmüşler ama Kaptan Paşa: «Hainlik işe yarasa da hainler tiksinti vericidir» diyen atasözünü boşa çıkarmamış, şövalyeyi canlı getirmediler diye, herifleri astırmış.

Tutsaklar arasında Endülüs'ün bilmem hangi bölgesinden, Don Pedro de Aguilar adında biri vardı, kalede teğmen olan bu adam, iyi bir askerdi, ender görülen bir zekası, özellikle de bir şair yanı vardı. Kendisini çok iyi tanıdım, çünkü kader onu bizim kadırgaya, hem de benim küreğe düşürdü, aynı adamın komutası altında tutsaklık ettik. Limandan ayrılmazdan önce, mezar yazıtlarını andıran iki şiir düzdü. Biri Goleta için, öteki de kale için. Hâlâ ezberimdedirler, hoşunuza gideceğini sandığımdan, size de okuyacağım onları.

Don Fernando, bu Don Pedro de Aguilar adını duyar duymaz arkadaşlarına baktı. Gülüştüler. İçlerinden biri tutsağa:

— Şiirlere geçmezden önce, sözünü ettiğiniz Don Pedro d'Aguillar'ın ne olduğunu söyler misiniz lütfen? dedi.

— Bütün bildiğim, diye karşılık verdi beriki. İki yıl İstanbul'da tutsak kaldıktan sonra, bir Rum'un yardımıyla, Arnavut kılığında gemiden kaçtığıdır. Kurtulup kurtulmadığını bilmiyorum ama sanırım kurtuldu, çünkü Rum'u ertesi yıl, yine İstanbul'da gördüm, yalnız, yolculukları konusunda bir şey soramadım.

— Kurtuldu, kurtuldu, dedi şövalye, Don Pedro kardeşimdir benim. Şu anda evinde sağ salim oturuyor, hali vakti yerinde üç de çocuğu var.

— Tanrı'ya şükürler olsun! diye bağırdı tutsak. Bana sorarsanız, yeryüzünün en zevkli şeyi, yeniden özgürlüğe kavuşmaktır.

— Hem, diye devam etti şövalye, sözünü ettiğiniz şiirleri ben de biliyorum.

— Öyleyse, siz okuyun, senyor, dedi tutsak, benden daha iyi okursunuz herhalde.

— Hay hay! İşte Goleta için yazılmış olanı:

XL. BÖLÜM

Tutsak Hikayesinin Devamı

SONE

Bedenin geçici ağırlığından kurtulan
Mutlu ruhlar! Ettiğiniz iyilikten ötürü.
Uçuyorsunuz işte şu anda dünya üzerinde
En yüce, en mutlu noktasına doğru göklerin.

Yavuzluk ve öfkeyle yüreğiniz tutuşup da
Yeryüzünde gücünüzü gösterdiğiniz gün,
Boyadınız kızıla şu kıyıyı, şu denizi
Düşmanların ve kendinizin al kanıyla.

Can, cesaretten önce ayrıldı bedeninizden,
Ölüm, sizleri yenebileceğini sandı...
Ama son yengi, yine de sizlerde kaldı.
Ve o acıklı sonunuz, yürek paralayıcı ölümünüz
Çelikler ve taşlar arasında sağlayacaktır size
Yeryüzünde haklı bir ün, cennette sonsuz bir yer.

— Tamam, benim bildiğim de buydu, dedi tutsak.

— Kale için yazılmış olana gelince, diye devam etti şövalye, belleğim beni yanıltmıyorsa şöyleydi:

SONE

Olanca yiğitliklerini gösterdikten,
Bütün güçlerini harcadıktan sonra,
Yorgunluk ve çokluk karşısında pes ettiler,
Ve kılıçların ucunda can verdiler.

İşte gerek geçmişte, gerekse bugün,
Kederli ve kanlı anılarla dolup taşan
Şu kara toprak karşımızda duruyor.

Ama başka hiçbir toprak, kara bağrından,
Ne bunca katkısız ruh çıkaracaktır Tanrı katına,
Ne de besleyecektir bunca yiğidi birarada!

Şiirleri hepsi pek beğendi, bundan sonra, arkadaşının sağlık haberine de sevinen tutsak, hikayesine devam etti:

— Kale ve Goleta düştükten sonra, Türkler, Goleta'nın yıkılmasını emrettiler (kale zaten yerle bir olmuştu). Daha çabuk yıkabilmek için, üç yerden mayınladılar. Yalnız, en zayıf görünen yerler, yani eski surlar, ne yapılar, ne ettilerse yıkılmadı, oysa Fratin'in zamanında yapılmış yeni surlar ilk ağızda çöktü. Neyse, uzatmayalım, donanma İstanbul'a döndü, efendim Uluç Ali de bir kaç ay sonra öldü, Türkler onu Uluç Ali Paşa diye çağırırlardı, Uluç adı yavuzluğundan ötürü verilmişti. Türkler insana ya bir kusurundan ya da bir niteliğinden ötürü ad takarlardı. Yalnız dört soyadları vardır, bunlar da Osmanlı hanedanından gelmedir, sultanlar kullanır. Bütün öteki insanlar, az önce dediğim gibi, ya bir beden kusurundan ya da bir nitelikten gelme soyadları taşırlar. Bu Uluç Ali Paşa da Türklere tutsak düşmüş, on beş yıl kürek çekmiş. Otuz dört yaşında kürek başındayken, Türk'ün biri onu yaman kırbaçlamış, o da öfkesinden dinini değiştirmiş, öç alabilmek için Müslüman olmuş. Öyle büyük kahramanlıklar göstermiş ki sultan sarayındaki beylerin başvurduğu utanç verici, yollardan hiçbirine ihtiyaç kalmadan, Cezayir Beylerbeyi olmuş, sonra da Kaptan-ı Derya. Bu, devletin üçüncü büyük mevkiiydi. Uluç Ali'nin aslı Kalabreliymiş, iyi bir adamdı, kölelerine çok iyi davranırdı. Üç bin kölesi vardı, ölümünden sonra, bunlar, buyruğundaki beylerle sultan arasında paylaştırıldı (sultan, ölen adamın çocukları kadar pay alırdı hep). Ben, eskiden muçoluk eden ve Uluç Ali'nin sevgisini kazanan, Venedikli bir dönmeye düştüm. Uluç Ali onu kendi eliyle tutsak almıştı, yeryüzünün en katı yürekli insanlarından biriydi. Adı, Hasan Ağa'ydı, pek zengin bir adamdı, sonunda Cezayir Beylerbeyi oldu. Ben de onunla

birlikte Cezayir'e gittim, İspanya'ya yaklaştığım için seviniyordum. Başıma gelenleri eve yazmak istediğim için değil, kaçma şansımın artacağını umduğum için, İstanbul'da bunu birkaç kez denemiş, başaramamıştım. Cezayir'de daha başka denemelere girişmek kararındaydım, çünkü özgürlüğe kavuşma umudunu yitirmemiştim daha, her başarısızlıktan sonra, umutsuzluğa düşmek şöyle dursun, zayıf ve güvensiz de olsalar, yeni umutlar yaratıyordum kendime. Bu arada ömrümüz, Türklerin *hamam* dedikleri bir hapishanede geçiyordu, buraya gerek beylerbeyinin gerek başka soylu kişilerin köleleri, gerekse *mahzen mahpusları* denen Hıristiyanlar konuyordu, bu sonunculara, *belediye mahpusları* da deniyordu, bunlar, belediye hizmetlerinde ve daha başka işlerde çalıştırılıyorlardı. Onların özgürlüğe kavuşması çok zordur, çünkü kamu malıdırlar, özel sahipleri yoktur, bu yüzden, paraları olsa bile, kime fidye verip kurtulacaklarını bilemezler. Bu hamamlara, daha önce de belirttiğim gibi, soylu kişilerin, fidye verip kurtulabilecek gibi olan köleleri kapatılırdı, orada hiçbir iş yapmadan ve güvenlik içinde fidye gelene dek kalabilirlerdi. Beylerbeyinin tutsakları, fidyenin gecikmesi bir yana, öteki mahkumlardan ayrı tutulur, işe koşulmazlardı ama para gecikirse, gelişini hızlandırmak üzere, onları da ötekilerle birlikte odun kesmeye yollarlardı. Bu da kolay iş değildir hani.

Beni, bütün karşı koymalarıma rağmen, fidye verebilecekler arasına katmışlardı, çünkü kaptan olduğumu biliyorlardı.. Gerçi elim ayağım zincirliydi ama bu, bir tutsak zincirinden çok, fidye verebilecek bir adamınkilere benziyordu. Böylece ömrüm, para verebilir diye bellenen, değerli kişiler arasında geçiyordu. Açlık-

tan, giyimsizlikten biz de rahatsız oluyorduk ama en çok canımızı sıkan şey, efendimizin Hıristiyanlara yaptığı eziyetlerdi. Gün geçmiyordu ki birini astırmasın, kazığa vurdurmasın ya da kulaklarını kestirmesin, hem de sudan sebeplerle (hatta kimi zaman, yok yere), Türkler bile, onun bu işi sırf zevk için, gaddarlığından yaptığını kabul ediyordu. Yalnız Saavedra[1] adındaki bir İspanyol onu hizaya getirebildi. Kaçarken ona öyle bir oyun oynadı ki Türkler bunu ömürleri boyunca unutamayacaklardır. Hasan Ağa, ona ne bir fiske vurmuş, ne de başkasına vurdurmuştu, hatta kötü bir söz bile söylememişti. Yalnız, bir gün sabrı taşar da bizim İspanyol'u kazığa vurdurtur diye ödümüz kopuyordu, zaten, kendisi de zaman zaman büyük korkular geçirmiştir. Vaktim olsaydı size, bu adamın yaptıklarından birkaçını anlatırdım. Şaşar kalırdınız, belki benim hikayeden daha ilginç bulurdunuz.

Bizim hapishanenin avlusu, zengin ve soylu bir Mağriplinin evinin arka pencerelerine bakıyordu. Bunlara, pencere değil, mazgal deliği demek daha doğru olur. Çünkü Cezayir'de gelenek böyleydi, pencereler çok küçüktü, kalın ve sıkıca örtülü kepenkler vardı ayrıca. Bir gün, öteki mahkumlar işteyken, üç arkadaşımla ben, bahçede uzun atlama yaparak eğleniyorduk, gözüm, pencerelerden birine ilişti, bir kamış, kamışın ucunda da sallanan bir çıkın gördüm. Sanki biri bize işaret veriyordu. Bunun üzerine biri arkadan gidip

[1]Bu İspanyol, Cervantes'in ta kendisidir. Miguel de Cervantes Saavedra, burada kendi başından geçenleri anlatıyor. Hikayenin kahramanı olan tutsak ise Kaptan Ruy Perez de Viedma'dır, Cervantes'le birlikte gaddar Hasan Ağanın gemilerinde kürek çekmiştir.

kamışın altında durdu, mendili bırakmalarını bekledi ama kamış yükseldi, «hayır» der gibi sallandı. Arkadaş yanımıza gelince, kamış yine alçaldı. Başka bir arkadaş gitti, tıpkı birinci gibi karşılandı. Üçüncünün talihi de pek açık değildi. Son olarak ben gittim, daha duvarın dibine gelmeden kamış indi, ayaklarımın dibine düşüverdi. Mendili alıp açtım, içinde Mağriplilerin *cianis* dedikleri on küçük altın buldum. Buna ne kadar sevindiğimi söylemek bile gereksiz, hele paranın bana verilmesine... Çünkü kamış ötekilerden kaçmıştı.. Parayı cebe indirdim, kamışı, kırdım, arkadaşlarımın yanına geldim, pencereye bakmaya başladık. Yukarıda kar gibi beyaz bir elin, hızla kepengi çektiğini gördüm. Bize bu armağanın, o evde oturan bir kadın tarafından verildiğini anladık. Teşekkür etmek için, Mağripliler gibi ellerimizi göğsümüzde kavuşturduk, yerlere dek eğildik. Az sonra pencereden, iki kamış parçasından yapılmış bir haç uzatıldı, sonra hemen geri çekildi. Evde tutsak bir Hıristiyan kızın bulunduğunu, bize bu yardımı onun yaptığını sandık. Yalnız, elin aklığı ve dirseğine kadar çıkan bilezikler, efendisiyle evlenen bir Hıristiyan dönmesi olabileceği ihtimalini getirdi aklımıza. Mağripliler, bu kadınları kendi yurttaşlarından daha çok severlerdi. Oysa bütün tahminlerimiz yanlıştı, hem de tepeden tırnağa. O günden sonra başlıca eğlencemiz, şu kamış biçimindeki yıldızın bulunduğu kutba, yani pencereye bakmak oldu. On beş gün geçti, ne bir el, ne bir işaret, evde bir Hıristiyan dönmesinin oturup oturmadığını öğrenme konusundaki çabalarımız da pek bir işe yaramamıştı. Ev sahibinin, Hacı Murat (*Agi Morato*) adında bir Mağripli olduğunu, eskiden, pek değer verilen bir yerde Pata valiliğinde bulundu-

ğunu öğrendik yalnız. Nihayet, hiç beklemediğimiz bir sırada tıpkı ilk seferki gibi yalnız olduğumuz bir gün, kamışla mendilin çıkageldiğini gördük, bu kez mendil daha şişkindi. Sırayla denedik ama kamış yine bana geldi. Mendili açtım, içinde kırk İspanyol altınıyla, Arapça yazılmış, altında haç işareti bulunan bir mektup vardı.. Haçı öpüp başıma koydum, altınları cebime yerleştirdim, arkadaşlarımın yanına döndüm, yine yerlere dek eğilerek selam verdik, el göründü, mektubu okuyacağımı anlattım işaretle, bunun üzerine kepenk kapandı. Bu olaya hem sevinmiş, hem şaşırmıştık. Yalnız, hiçbirimiz Arapça bilmiyorduk, işin en zor yanı, bu mektubu okutacak birini bulmaktı. Nihayet, bana yakınlık gösteren, bunun için, bir bakıma, kendisine açacağım sırları saklamak zorunda olan Mursiyalı bir dönmeye başvurmaya karar verdim. Yeniden Hıristiyan olmak isteyen bu dönmeler, Hıristiyan tutsaklardan, iyi insan olduklarını, dindaşlarına iyi davrandıklarını ve kaçmak için fırsat kolladıklarını gösteren belgeler isterlerdi. Dönmelerin kimisi, yurtlarında rahat edebilmek üzere, iyi niyetle isterler bu belgeleri, kimisi de art düşünceyle. Yurda dönüp çapulculuğa başladıkları zaman ele geçerlerse, bu belgeleri gösterecek, «biz Hıristiyanlar arasına dönebilmek için can atan ve onun için Türklerle birlikte bu çapulculuklara katılan insanlarız» diyeceklerdir. Böylece tehlikeyi atlatacak, kiliseye sığınacaklardır ama ilk fırsatta yine Berberistan'a dönecek, yağmacılığa devam edeceklerdir. Ötekilerse, bu belgeleri iyi niyetle alır, dürüstçe kullanır, kendi yurtlarında kalırlar. Bizim dönme de bütün arkadaşlardan buna benzer iyi durum kağıtları almıştı, Mağripliler bunu bilse, diri diri yakarlardı adamı.

Arapça'yı hem konuşup hem yazdığını öğrenmiştim. Ona gittim ama her şeyi anlatamadım, yalnız, hapishanenin duvarındaki bir yarıkta bulduğum şu mektubu okumasını rica ettim. Mektubu alıp açtı, bir süre inceledi, dudaklarının arasından mırıldanarak okudu. Anlayıp anlamadığını sordum, çok iyi anladığını, olduğu gibi aktarmasını istiyorsak, kalem kağıt getirmemiz gerektiğini söyledi. O zaman daha kolay çevirirdi. Hemen koşup istediklerini getirdik. Mektubu yavaş yavaş çevirdi, bitirince, bana döndü ve:

— Mektubu olduğu gibi İspanyolca'ya çevirdim. Yalnız şunu belirteyim. *Lela Marien, Meryem Ana* demektir.

Hemen okuduk tabii, şunlar yazılıydı kağıtta:

Çocukluğumda babamın bir cariyesi vardı, bu kız bana, Hıristiyan Amentüsü'nün Arapça'sını öğretmiş, Lela Marien'le ilgili bir sürü şey anlatmıştı. Sonra kız öldü, ben onun cehenneme değil, Tanrı'nın yanına, cennete gittiğini biliyorum. O günden sonra, iki kez göründü bana, Hıristiyanların yaşadığı bir ülkeye gitmemi, Lela Marien'i görmemi söyledi. Şimdiye dek, bu pencereden bir sürü Hıristiyan gördüm ama sen bir yana, hiçbirini gözüm tutmadı. Daha pek gencim, oldukça güzelim, bir hayli de param var. Beni de yanına alıp kaçırabilir misin acaba? Eğer istersen, gittiğimiz yerde kocam olursun, istemezsen de zararı yok, çünkü Lela Marien bana bir koca bulur. Bu mektubu sana kendi elimle yazıyorum, okutacağın insana çok dikkat et. Sakın Mağriplilere güvenme, hepsi sinsidir. Kaygım büyük, bu işi hiçkimseye açmamanı isterim. Babam meseleyi öğrendiği an, beni kör kuyuya atar, üstünü de taşla kapatır. Gelecek sefer kamışa bir ip bağlayacağım, mektubun cevabını ona tutturursun. Arapça bilen birini bulamazsan, işaretle anlat, Lela Marien

onları bana çözer, Lela Marien, Allah ve tutsak kızın öğüdüne uyarak her an öptüğüm şu haç seni korusun!»

Bu mektubun bizi ne kadar şaşırttığını, nasıl sevindirdiğini tahmin edemezsiniz baylar. Dönme de bunu rasgele bulmadığımızı, içimizden birine yazıldığını anlamıştı. Eğer öyleyse, kendisine güvenmemizi rica etti, bizi kurtarmak için canını bile tehlikeye atabileceğini söyledi ve koynundan bir haç çıkardı, gözyaşlarıyla öpüp başına koydu, gerçi dininden dönmüştü, günah işlemişti ama bu yalnız dıştaydı, içten yine Hıristiyan'dı, kendisine açacağımız sırrı saklayacağına İsa üstüne yemin etti. Ona kalırsa, bu mektubu yazan kadının yardımıyla, hepimiz kurtulabilirdik, kendisi de bilgisizliği ve günahkarlığı yüzünden, kangren olmuş bir kol ya da bacak gibi koparılıp ayrıldığı kutsal anamız kilisenin kucağına dönerdi. Bunları söylerken öyle içten ağlıyor, öyle pişman gözüküyordu ki sırrımızı ona açmaya karar verdik. Olup biteni anlattık, kamışın sarkıtıldığı pencereyi gösterdik. Dikkatle eve baktı, içinde oturanı öğrenmek üzere elinden geleni yapacağına söz verdi. Mağripli kıza bir cevap yazmanın doğru olacağını düşündük, elimizin altında bunu yapabilecek adam da vardı, dönmeye, şu mektubu yazdırdık, mektubu olduğu gibi hatırlarım, çünkü bu olayın en küçük ayrıntısı hâlâ belleğimdedir, silinmesi de olanaksızdır:

«Sevgili *senyora, gerçek Allah, bizim Allah'ımız ve onun anası Kutsal Meryem seni korusun! Seni sevdiği için, kafana, Hıristiyan ülkesine gitme fikrini sokan da odur zaten. Dua et de sana, bunu gerçekleştirme olanağını da versin. Öyle iyidir ki dileğini hemen yerine getirecektir. Gerek kendi adıma, gerek arkadaşlarım adına, ölüm pahasına da olsa,*

her türlü yardıma hazır olduğumuzu bildiririm. Yine yaz ve yeni tasarılarını anlat bize, ben de sana karşılık veririm, çünkü mektubu alınca anlayacağın gibi, yüce Tanrı bize, senin dilini okuyup yazan birini gönderdi. Onun için, korkmadan her şeyi yapabilirsin. Yurduma varınca seninle evlenme işine gelince seve seve kabul ediyor, bir Hıristiyan gibi söz veriyorum sana, şunu bil ki Hıristiyanlar, Mağriplilerden daha sadıktırlar sözlerine. Sevgilim, Allah ve annesi Lela Marien seni korusun!»

Mektubu bir zarfa koyduk, hapishanenin boş kalacağı bir anı kollayarak iki gün bekledik. İki gün sonra, bizim tümseğin üstüne çıktım, pencereyi gözetlemeye başladım, az sonra kamış göründü. Ucuna bir ip bağlasın diye, elimdeki mektubu salladım, zaten ip varmış. Mektubu bağladım, kamış yukarı çekildi, az sonra, ucunda barış simgesi yıldızımız, yani mendil olduğu halde tekrar gözüktü. Bana doğru geldi, hemen atılıp mendili aldım, içinde elli düka değerinde altın ve gümüş para vardı, bu, sevincimizi ve umudumuzu elli kat artırdı. O akşam dönme geldi, daha önceki bilgilerimizi doğruladı. Evde çok zengin bir adam olan Mağripli Hacı Murad oturuyordu. Yalnız bir kızı vardı, kız, tek mirasçısıydı, bütün kent onu, Berberistan'ın en güzel kızı diye biliyordu, bir sürü bey onunla evlenmek istemiş ama o hepsini reddetmişti. Dönme, ayrıca, evde bir zamanlar bir Hıristiyan kız bulunduğunu, sonra bu tutsak kızın öldüğünü de öğrenmişti. Bütün bunlar mektupta yazılanlara tıpatıp uyuyordu. O zaman Mağripli kızı da alarak kaçmak, bir Hıristiyan ülkesine sığınmak üzere, dönmeyle birlikte tasarılar kurmaya başladık, sonunda Zoraida'dan gelecek yeni haberleri beklemeye karar verdik (bugün Maria adını almak iste-

yen kızın asıl adı buydu). Bütün güçlükleri, ancak onun yardımıyla yenebileceğimizi biliyorduk. Bundan sonra dönme, hiç üzülmememizi, canı pahasına da olsa, bizleri kurtaracağını tekrarlardı. Dört gün, hapishane avlusu hiç boşalmadı, bu yüzden kamışı göremedik. Ama beşinci gün öyle yüklü bir mendille geldi ki olağanüstü şeylerle karşılaşmak üzere olduğumuzu anladık. Mendilin içinde yüz sarı lira, bir de mektup vardı. Dönme yanımızdaydı. Hücreye çekilir çekilmez, mektubu ona verdik. Şunlar yazılıydı:

«Sevgili *efendim, İspanya'ya kaçmak için ne yapmamız gerektiğini bilemiyorum. Çok dua ettim ama Lela Marien bana* bu *konuda hiçbir şey demedi Bütün yapabileceğim, şu pencereden sana bol para göndermektir, bununla, kendini ve arkadaşlarını özgürlüğe kavuşturabilirsin. Sonra, içinizden biri Hıristiyan ülkesine gitsin, bir gemi satın alsın, geri gelsin. Ben, yazı geçirmek üzere, deniz kıyısına, Babazon yakınlarındaki bahçemize gideceğim, babam ve hizmetçilerimle birlikte orada kalacağım, beni orada bulabilirsiniz. Geceleyin gelir kaçırırsınız. Sakın unutma, söz verdin, benimle evleneceksin. Sözünü tutmazsan, Lela Marien'den seni cezalandırmasını dilerim. İlk iş için kimseye güvenemezsen, önce kendini kurtar, gidip gemiyi satın al. Geri geleceğine inanıyor, sana herkesten çok güveniyorum. Şerefli bir Hıristiyan'sın çünkü. Babamın bahçesinin yerini öğrenmeye çalış, fırsat buldukça hapishane avlusuna çık. Kimse bulunmadığı zamanlar sana, yine para atacağım. Allah seni korusun, benim sevgili efendim!»*

Mektup bitince, herkes, ilkin kendisinin kurtarılmasını istedi. Hiç sektirmeden gidip geliriz dediler, tabii, ben de kendimi öne sürdüm. Ama dönme, bütün bunlara karşı çıktı, hiçbirimizin tek başına hapisten çıkma-

sına razı gelemeyeceğini, çıkarsak hep birlikte çıkacağımızı, kendi yaşantılarına dayanarak, özgürlüğe kavuşanların, verdikleri sözleri unuttuklarını bildiğini söyledi. Soylu ailelerden gelen insanlar sık sık bu yola başvurur, içlerinden birini kurtarır, para verip Valansia ya da Mallorca'ya[1] yollarlarmış, adam, bir gemi satın aldıktan sonra dönüp onları da kurtaracağına yemin edermiş ama şimdiye dek bir tek kişinin geri geldiği görülmemişti, çünkü özgürlük sevinci, bunu yeniden yitirme korkusuyla birleşince, söz möz her şeyi unutuveriyorlarmış. Dediklerinin doğruluğunu göstermek üzere de her gün bin bir türlü garip olayın geçtiği bu ülkede bile herkesi şaşırtan bir şeyi geçenlerde soylu bir Hıristiyan'ın başına gelen olayı anlattı. Uzatmayalım, yapılacak en iyi işin, parayı kendisine vermek olduğunu söyledi, bu parayla, Tetuan'da ve daha başka kıyı kentlerinde ticaret yapacağım diyerek bir gemi satın alırdı, bir kez gemiyi ele geçirdikten sonra, hepimizi zindandan kurtarıp gemiye alabilecek yollar bulunabilirdi. Ayrıca, Mağripli kız hepimizi kurtaracak parayı sağlarsa, gündüz gözüyle bile gemiye binebilirdik. En büyük güçlük şuydu. Mağripliler, büyük korsan kadırgaları bir yana, bir dönmenin (hele İspanyol'sa), gemi satın almasına ya da kaptan olmasına izin vermiyorlar, yurduna kaçmasından korkuyorlardı. Ama kendisi, bir Mağripliyle ortak olacak, bu engeli aşacaktı. Gemiyi satın aldıktan sonra da geri kalan işleri kolayca başaracağına inanıyordu. Ben ve arkadaşlarım, Mağripli kızın dediği gibi, içimizden birini Mallorca adasına yollayıp bir tekne aldırmayı daha akla yakın buluyorduk ama

[1]Mayorka.

dönmeye hayır diyemedik, çünkü hepimiz, uğrunda canımızı bile vermeye hazır olduğumuz Zoraida ile aramızdaki anlaşmayı açığa vurmasından korkuyorduk. İster istemez kendimizi önce Tanrı'ya, sonra bu adama emanet etmeye karar verdik. Hemen Zoraida'ya cevap yazdırdım, bütün dileklerini yerine getireceğimizi, öğütlerinin Lela Marien'in ağzından çıkmışa benzediğini söyledim, bu işin, er geç başarıya ulaşabilmesinin kendisine bağlı olduğunu belirttim. Evlenme konusundaki sözümü tekrarladım. Ertesi gün avluda yalnızdım, birkaç seferde bana, yine bildiğiniz yolda iki bin altın, bir de mektup iletti, mektupta, gelecek cuma babasının bahçesine taşınacağını yazıyordu, gitmeden önce bize yine para verecekti, yetmezse kendisine bildirmeliydik. Dilediğimiz kadar sağlayabilirdi. «Babamın parası o kadar çoktur ki böyle küçük şeylerin farkına bile varmaz. Ayrıca, her şeyin yönetimi bendedir,» diyordu. Paranın beş yüz altınını, dönmeye verdik, gidip bir gemi satın almasını söyledik. Geri kalan sekiz yüz altınla kendimi kurtardım. Yalnız, parayı o sırada Cezayir'de bulunan Valansiyalı bir tüccara bıraktım, adam, Valansiya'dan gelen ilk gemi rıhtıma yanaştığı an parayı ödeyeceğini söyleyerek beni satın aldı bizim beyden. Bu oyun gerekliydi, çünkü hemen versek, bizim bey, paranın çoktan beri Cezayir'de bulunduğunu, kendisine vermezden önce işlettiğimizi sanacaktı. Öyle kuşkulu bir adamdı ki her şey beklenirdi. Perşembe günü, güzel Zoraida bin altın daha attı bana ve ertesi gün yola çıkacağını bildirdi, kurtulur kurtulmaz bahçenin yerini öğrenmemi, gelip kendisini görmemi istedi. Kısa bir mektupla, istediği şeyleri yapacağımı, onun da hizmetçisinden öğrendiği duaları okuyup, bizim

için Lela Marien'e yakarmasını söyledim. Kendimden sonra, üç arkadaşımı da kurtardım, çünkü hem kaçışımızı kolaylaştırmak istiyordum, hem de (elimde para olduğu halde) yalnız kendimi kurtardığımı düşünüp üzülmelerinden ve Zoraida'ya kötülük etmelerinden korkuyordum. Gerçi kaderleri buna bağlı olduğu için belki öyle bir şey yapmazlardı ama ben hiçbir şeyi rastlantıya bırakmak istemedim. Bunun üzerine, aynı yoldan onları da kurtarsın diye, gerekli parayı götürüp tüccara verdim, fakat işin öteki yanından hiç söz etmedim, bakarsınız her şeyi karıştırırdı.

XLI. BÖLÜM

Tutsak, Maceralarının Son Bölümünü Anlatıyor

İKİ HAFTA GEÇMEDEN DÖNME, otuz kişiden fazla insan alabilen, çok güzel bir gemi buldu, kuşkuyu çekmemek için, Cezayir'in yirmi fersah ötesinde Oran yakınlarındaki Sargel limanına bir sefer yapmaya karar verdi, burada daha çok kuru incir ticaretiyle uğraşırlardı. Daha önce sözünü ettiğim Tagarino'yu da yanına alarak, üç sefer yaptı.. Berberistan'da Aragon'lu Mağriplilere «Tagarinos» derler, Gırnatalılara da «Mudéjares». Bu sonunculara, Fas krallığında «Elches» adı verilir. Beylerbeyi, askerlerinin çoğunu bunlar arasından seçer. Dönme, her seferde Zoraida'nın oturduğu bahçeye iki ok atımlık mesafede bulunan bir koyda demirliyordu. Mağripli burada kürekçileriyle birlikte namaz kılıyor, bizimki de onlara çaktırmadan, tasarı kuruyordu. Hatta bahçeye gidip meyve istiyor, Zoraida'nın

babası da tanımadığı için, seve seve verdirtiyordu. Sonradan bana, genç kızla buluşmayı, ona, Hıristiyan ülkesine kaçırma işinin kendisine verildiğini, hiç üzülmemesi, hatta sevinmesi gerektiğini söylemeye karar verdiğini ve bunun yolunu aradığını itiraf etti. Ama düşündüğünü yapamamıştı, çünkü Mağripli kadın, babası ya da kocası izin vermedikçe, bir Mağripliye ya da Türk'e gözükmezdi. Oysa Hıristiyan tutsaklardan kaçmaz, hatta gereğinden fazla, sokulurlardı. Emeline ulaşamadığına sevindim, çünkü kızcağız, kaderinin bir dönmenin eline teslim edildiğini görünce üzülürdü belki Tanrı, işlerin başka türlü olmasını istediği için, ona bu fırsatı vermemişti. Büyük bir rahatlık içinde gidip geldiğini, ortağı Tagarino'nun işleri kendisine bıraktığını, bizim kurtulduğumuzu ve kürekçi birkaç Hıristiyan'dan başka bir şeye ihtiyacımız kalmadığını görünce, üç arkadaşımdan başka götürmek istediğim varsa söylememi, hareket günü olarak kararlaştırdığı gelecek cuma belli bir yere toplamamı istedi. İyi birer kürekçi olan on iki İspanyol'la konuştum, kentten en rahat çıkabilecek olanları seçtim. Bu kadar insanı bulabilmem kolay olmadı tabii, çünkü tam o günlerde yirmi gemi sefere çıkmış, kentteki bütün kürekçileri alıp götürmüştü, kadırgaları tezgahta olmasıydı —bunun için sefere çıkamamışlardı zaten— bu adamları da bulamazdım. Onlara, gelecek cuma, akşama doğru, teker teker kentten çıkmalarını, Hacı Murad'ın bahçesi çevresinde beni beklemelerini söyledim. Bu emri, her birine, ayrı ayrı verdim, orada daha başka Hıristiyanlarla karşılaşırlarsa, hiçbir şey anlatmamalarını, yalnız beni beklediklerini söylemelerini tembih ettim. Sıra çok önemli bir işte yani gidip Zoraida'yı görmekte, duru-

mu anlatmaktaydı, çünkü apansız karşısına dikilirsek, Mallorca'dan geleceğini sandığı geminin bu kadar kısa zamanda Cezayir'e varamayacağını hesaplayıp ürkebilirdi. Onun için, perşembe günü dosdoğru bahçeye gittim, kendisiyle karşılaşabilmek umuduyla, marul toplayacağım diyerek içeri daldım. İlk karşıma çıkan insan babası oldu, bütün Berberistan'da hatta İstanbul'da Mağriplilerle tutsakların anlaşmasına yarayan, ne Arapça, ne İspanyolca, ne de başka bir dile benzemeyen, hepsinin karışımından meydana gelmiş bir dil vardı, adam, o dille bana seslendi. Kimin adamı olduğumu, bahçesinde ne aradığımı sordu, Arnavut Memed'in (Mami) kölesi olduğumu (daha önce, bu adamın, en iyi dostlarından biri olduğunu öğrenmiştim), salata için marul toplamaya geldiğimi söyledim. Bunun üzerine, benim için güven akçesi yatırılıp yatırılmadığını, efendimin beni serbest bırakmak için ne fiyat istediğini sordu. Tam bu sırada birkaç dakika önce odasından bakıp beni tanıyan güzel Zoraida bahçeye indi, daha önce de söylediğim gibi, Müslüman kadınlar Hıristiyanlardan kaçmazlar, yüzlerini de örtmezlerdi, bunun için, doğruca babasıyla konuştuğumuz yere yöneldi, zaten babası da ona seslenmişti.

O anki halini anlatmak kolay değil, eşsiz güzelliğini, çekiciliğini, zarifliğini, üstündeki değerli taşları dile getirmek pek güç. Bütün Mağripli kadınlar gibi ayakları çıplaktı, ayak bileklerinde elmas taşlarla süslü, ince altın bilezikler vardı, daha sonra bana, babasının bunlara on bin altın ödediğini söyledi, kollarına taktığı bilezikler de en az bunlar değerindeydi. Boynundaki incilereyse, paha biçilemezdi herhalde. İnci, kadınların gözdesidir, cilve kaynağıdır, Mağriplilerde bütün

öteki ulusların tümü kadar inci vardır, Cezayir'in en değerli incilerinin Zoraida'nın babasında olduğu söyleniyordu, ayrıca, bütünüyle kızının emrine verilmiş, yüz bin İspanyol altını vardı. Çektiğimiz bir sürü acıdan sonra üstünde kalan şu pılı pırtı yerine, onu, bu dediğim kılıkta görseydiniz, varlıklı zamanlarında ne kadar güzel olduğunu anlardınız. Bilirsiniz ki kadının güzelliği her an değişir, en küçük bir şey onu bozabilir ya da artırabilir, aşağı yukarı doğal bir yasa haline gelmiştir şu diyeceğim şey, ruhun içinde bulunduğu duruma göre, kadının güzelliği artar ya da eksilir, hatta kimi zaman yok olur. Uzatmayalım, o güne dek gördüğüm bütün kadınlardan daha güzel, daha yetkin buldum onu, hele bize ettiği olağanüstü yardımları düşününce, kurtuluşum ve mutluluğum için gökten inmiş kutsal bir yaratık sandım karşımdakini. Yanımıza gelince, babası, Arapça, yakın dostu Arnavut Memed'in kölesi olduğumu, marul toplamaya geldiğimi söyledi. Kız, daha önce anlattığım şu karma dille bana, soylu biri olup olmadığımı, neden fidye verip kurtulmadığımı sordu. Kendisine, bu işi yaptığımı, beş bin sultaniye tutarında bir fidye ödediğimi, buna bakıp değerimi anlayabileceğini söyledim.

— Bu da bir şey mi, dedi, sen babamın kölesi olsaydın, bunun iki mislini versen bıraktırmazdım. Çünkü siz Hıristiyanlar hep yalan söylersiniz, kendinizi, Mağriplilere pek yoksul tanıtırsınız.

— Olabilir diye karşılık verdim ama ben efendime dürüst davrandım, zaten herkese öyle davranırım, ölene dek de bu ilkemi bozmayacağım.

— Ne zaman gidiyorsun?

— Galiba yarın, çünkü limanda yarın yola çıkacak bir

Fransız yelkenlisi var, ona binmeyi düşünüyorum.

— İyi ama, sizi pek sevmeyen Fransızlarla gitmektense, bir İspanyol gemisi bekleseniz daha iyi olmaz mı?

— Hayır! diye karşılık verdim, yola çıktığını haber aldığım bir İspanyol gemisi var ama en iyisi, yarın hareket etmektir. Yurduma kavuşmak, kendimi sevdiklerimin arasında görmek için öyle sabırsızlanıyorum ki daha fazla bekleyemem artık.

— Evlisin galiba? Karını görmek için mi bu kadar acele ediyorsun?

— Daha evli değilim ama döner dönmez evlenmek üzere söz verdim.

— Sözlün güzel mi bari?

— İzin verirseniz şöyle diyeyim, çünkü doğru. Sizin kadar güzel!

Bu laf babasının pek hoşuna gitti, epey güldü.

— Hay Allah iyiliğini versin, Hıristiyan! diye bağırdı, kızıma benzediğine göre, bir hayli güzel demektir. Benim kızım buralarda bir tanedir. İyi bak, doğru dediğimi sen de anlarsın.

Bütün konuşma boyunca, karma dili daha iyi bilen iyi yürekli babası, bize aracılık etmişti. Zoraida da bu dili konuşuyordu ama kelimelerden çok, işaretlerle anlatıyordu derdini. Tam bu sırada bir Mağripli koşarak geldi, dört Türk'ün bahçe duvarından atlayıp, daha olmanuş meyveleri yolduklarını söyledi. İhtiyarla kızı, Türk adını duyunca irkildiler. Mağripliler Türklerden, hele kendilerine uyruk gibi değil de tutsak gibi davranan askerlerden pek korkuyorlardı. Hacı Murad kızına döndü ve:

— Eve git, kapıyı kilitle, ben de varayım şu itlerle konuşayım, dedi.

Sonra bana döndü:

— Sen de Hıristiyan, marullarını topla, git, iyi yolculuklar! İnşallah sağ salim yurduna kavuşursun! Ona veda ettim, Türklerle konuşmaya gitti, beni Zoraida ile baş başa bıraktı, kız, eve dönüyormuş gibi yaptı ama babası gözden yiter yitmez yanıma geldi, gözyaşları içinde şunları söyledi:

— Tamxixi Hıristiyan, Tamxixi? (Bunun anlamı: «Gidiyor musun Hıristiyan, gidiyor musun?»du).

— Evet, Sevgilim! diye karşılık verdim ama seninle birlikte. Yarın beni bekle. Bizi görünce de sakın korkma. Emin ol, sağ salim bir Hıristiyan ülkesine varacağız.

Tane tane konuştuğum için, dediklerimin hepsini anladı. Kolunu boynuma doladı, ağır ve gevşek adımlarla eve yollandık. Tam bu sırada babası çıkagelmez mi? Adam bizi bu durumda gördü. —Tanrı, başka türlü olmasını istememiş olsaydı, başımız iyice derde girebilirdi.— Ama Zoraida ince zekalı, kurnaz bir kızdı, kolunu çekecek yerde daha bir yaslandı bana, başını omzuma dayadı, dizlerini kırdı, bayılmak üzere olan bir kadın pozu takındı yani, ben de çekine çekine ona yardım ediyormuş gibi yaptım. Babası koşup geldi, neyin var diye sordu ama kızın karşılık vermesine kalmadan, kendisi:

— Şu it heriflerin bahçeye girmesinden heyecanlandı herhalde, dedi.

Sonra kızını kucağına aldı, kız da yaşlı gözlerle, iç çekerek bana:

— Amexi, Hıristiyan, amexi, dedi. (Bunun anlamı da: «Git, Hıristiyan, git!» idi.)

— Onun gitmesinden sana ne, yavrum? diye sordu

babası. Sana bir kötülüğü dokunmadı ki. Türkler gitti, korkacak bir şey kalmadı, hiçkimse kötülük edemez sana. Bak, bir daha söylüyorum, Türkler, ricamı dinleyip gittiler, yavrucuğum!

— Haklısınız senyor, dedim. Türklerden korkup heyecanlandı, ben de kendisini daha fazla yormak istemem. Geçmiş olsun! İzin verirseniz, ben gideyim, ihtiyacım olursa, yine gelir salata toplarım bahçenizden. Efendimin dediğine göre, hiçbir yerde sizinkiler gibi kıvırcık salata yokmuş.

— İstediğin zaman gel, diye karşılık verdi Hacı Murad. Kızımın sözleri sana ya da başka bir Hıristiyan'a değildi, o Türkleri kovmak istiyordu. Ya karıştırdı ya da sana, git salatalarını topla demek istedi.

Hemen yanlarından ayrıldım, Zoraida pek bitkin bir tavırla, babasının kucağında uzaklaştı. Ben de salata topluyormuş gibi yapıp, bütün bahçeyi kolaçan ettim, giriş çıkışları, evin savunma gücünü ve daha başka önemli noktaları bir kağıda yazdım. Sonra gidip, bütün bunları dönme ile ötekilere anlattım. Zoraida'ya kavuşacağımı düşündükçe, içim içime sığmıyordu. Neyse uzatmayalım, vakit geçti, dört gözle beklediğimiz gün ve saat geldi çattı. Kılı kırk yararak, en küçük ayrıntısına kadar hesapladığımız bir tasarı sonunda işimizi başardık. Zoraida'yı gördüğümün ertesi günü, yani cuma günü, dönme geldi, bahçenin hemen önünde demirledi. Hıristiyan kürekçiler ayrı ayrı yerlere gizlenmiş, merakla beni bekliyorlar, gözlerini, ele geçirmek üzere sabırsızlandıkları gemiye dikmiş, çevreyi gözetliyorlardı. Onlar, benim dönmeyle anlaştığımı bilmiyor, yalnız gemiyi ele geçirip kaçacağımızı sanıyorlardı. Arkadaşlarla birlikte yanlarına vardığım zaman koşa-

rak, çevremi aldılar. Kentin kapıları çoktan kapanmıştı, her yan ıpıssızdı.

İşe nereden başlayacağımızı bilemiyor, bir duraksama geçiriyorduk. İlkin gidip Zoraida'yı mı almalıydık, yoksa Tagarino'nın tayfalarını mı susturmalıydık? Tam o sırada dönme geldi, işe koyulmak için ne beklediğimizi sordu. Mağriplilerin çoğu, hiçbir şeyden kuşkulanmadan, mışıl mışıl uyuyormuş, ilkin, gemiyi ele geçirmek yerinde olurdu, bunu da kolayca başarabilirdik. Ondan sonra, Zoraida'yı kaçırmaya gelirdi sıra. Pek akıllıca bulduk sözlerini. Hemen ardına düştük, gemiye yollandık, ilk kendisi atladı güverteye, palasını çekti, Arapça bağırdı:

— Hiçkimse yerinden kıpırdamasın, yoksa gebertiriz!

Arkasından, bütün Hıristiyanlar dolmuştu gemiye. Mağripliler pek yürekli kişiler değildiler, kaptanlarının haykırışı karşısında korkuya kapıldılar, silahlarına el bile sürmediler (çoğu silahsızdı zaten), ses çıkaranı gırtlaklarız diyen Hıristiyan kürekçilere kuzu kuzu uzattılar ellerini, onlar da hepsini bağladılar. Bu iş bittikten sonra, adamların yarısını gemide bıraktık. Dönmenin ardına takılıp Hacı Murad'ın bahçesine yürüdük. Talihimiz yerindeydi. Kapı, direnmek şöyle dursun, sanki mahsus açık bırakılmış gibiydi, kimseciklere görünmeden sessizce eve yaklaştık.

Güzel Zoraida camda bekliyordu. Bizi görür görmez, «Nazarani?» (Hıristiyan mısınız?) diye sordu. Ben de evet diye karşılık verdim, aşağı inmesini söyledim. Bizi tanımıştı, hemen aşağı indi, kapıyı açtı. Öyle güzeldi, öyle tatlı giyinmişti ki anlatamam. Elini öptüm, iki arkadaşım, daha sonra ötekiler aynı şeyi yaptı, hem de olup bitenden haberleri bulunmadığı halde. Böylece, kur-

tarıcımıza teşekkür ediyormuşuz gibi oldu. Dönme, kıza, babasının villada bulunup bulunmadığını sordu Arapça.

— Evet, uyuyor, diye karşılık verdi kız.

— Öyleyse, hem evdeki para ve mücevherleri hem de babanızı uyandırıp götürelim, dedi dönme.

— Hayır diye bağırdı kız, babama dokunmanızı istemem. Evdeki paraya pula gelince, hepsini aldım zaten. Bunlar, hepinizi zengin etmeye, mutlu kılmaya yeter. Durun biraz.

Sonra, şimdi geliyorum diyerek eve girdi, gürültü etmeden kendisini beklememizi söyledi. Dönmeye, kızla ne konuştuğunu sordum, anlattı. Bunun üzerine kendisinden, Zoraida'nın isteği dışına çıkmamasını rica ettim, kız, az sonra ağzına dek altın ve mücevher dolu, güçlükle taşıdığı bir çekmeceyle çıkageldi. Aksiliğe bakın, tam o sırada babası uyandı. Gürültüyü duydu, pencereye çıktı, bahçede bir sürü Hıristiyan görünce, Arapça bağırmaya başladı:

— Hıristiyanlar! Hıristiyanlar! Yetişin hırsız var! Soyuluyoruz!

Çok korktuk, elimiz ayağımıza dolaştı ama dönme, soğukkanlılığını yitirmedi, bizi bekleyen tehlikeyi gördü, hemen oradan sıvışmamız gerektiğini anladı, Hacı Murad'ın odasına koştu birkaç adamla birlikte, ben de bayılıp kucağıma yıkılan Zoraida'nın yanında kaldım. Uzatmayalım, büyük bir ustalıkla işi hallettiler. Az sonra, elleri kolları bağlı, ağzı tıkaçlı Hacı Murad sırtlarında aşağı indiler, sesini çıkarırsan, gebertiriz diyorlardı adama. Kız babasını böyle görünce, elleriyle yüzünü örttü, Hacı Murad daha da üzüntülüydü, çünkü kızının kendi isteğiyle kaçtığını anlamıştı. Ama o sırada

bunlarla uğraşacak halimiz yoktu. Son hızla kendimizi gemiye attık, gemidekiler de başımıza bir şey gelmesinden korkmuş, merakla bizi bekliyorlardı.

Hepimiz gemiye bindiğimizde saat sabahın ikisini geçmişti sanırım. Hacı Murad'ın ellerini çözdük, ağzındaki tıkacı çıkardık ama dönme: «Ağzını açarsan, gebertirim seni!» diye gözdağı vermekten geri kalmadı. Adam, kızıyla sarmaş dolaş olduğumuzu, kızın da bunu kendi rızasıyla yaptığını görünce, ağlayıp sızlamaya başladı ama dönmeden korkuyor, işi pek fazla ileri götüremiyordu. Yola çıkmak üzere olduğumuzu gören Zoraida dönmenin yanına gitti, babasını ve öteki Mağriplileri bırakmasını rica etti. Sevgili babasını tutsak görmektense, denize atlar, geri dönerdi. Dönme bunları bana aktardı. Ben de kızın isteğine katıldım ama dönme: «Şimdi sırası değil, onları burda bırakırsak gidip yardım isterler, bütün kent halkını ardımıza salarlar, birkaç savaş gemisi çıkarırlar, hiçbir yere kaçamayız» dedi, «yapabileceğimiz tek şey, onları, ilk Hıristiyan limanına indirmektir.» Hepimiz bu fikre katıldık, Zoraida'ya anlattık, o da kabul etti. Bunun üzerine, bizim yiğit tayfalar şevkle, hevesle küreklere asıldı, kendimizi Tanrı'ya emanet ettik, en yakın Hıristiyan limanı olan Mallorca adasına yollandık. Yalnız, karayel sert esiyordu, dalga çoktu, bu rotayı tutturamadık, Cezayir kentinden altmış mil uzaktaki Sarged limanında yakalanma olasılığına rağmen, kıyı boyunca, Oran'a doğru gitmeye başladık. Ayrıca, Tetuan'a erzak almaya gelen korsan gemilerinden birinin eline düşmek de vardı işin içinde ama, silahsız bir ticaret gemisine rastlarsak, işte o zaman kurtulmuştuk. Bu gemiyi ele geçirir, yolculuğun arkasını onunla getirirdik. Bu kaygı ve düşün-

celer içinde yol aldığımız sırada Zoraida babasını görmemek için ellerini yüzüne gömmüş, Lela Marien'e yakarıyordu.

Şafak söktüğünde otuz mil kadar gitmiştik sanırım, ayrıca, bir akıntıya kapılmış, kıyıdan üç ok atımı açığa düşmüştük. Karada bizi görecek bir tek insana rastlanmıyordu. Ama biz, küreklere asılıp biraz daha açılmayı uygun bulduk. Açıklar daha dalgasızdı çünkü, iki fersah gittikten sonra, gemide bol bol yiyecek bulunduğuna göre, sırayla kürek çekelim, bu arada yemek yiyelim dedik. Ama kürekçiler: «Şimdi dinlenmenin sırası mı?» deyip vardiyadan ayrılmadılar, yemeklerini kürek başında yediler. Biz besledik onları. Tam bu sırada uygun bir yel çıktı, kürekleri bırakıp yelkeni açtık, başka bir rota tutturamadığımız için, yine Oran'a doğru yola devam ettik. Yelken işe yaramıştı. Şimdi, saatte sekiz milden fazla yol alıyorduk, tek korkumuz, korsanlara rastlamaktı. Tagarinolara da yemek verdik. Dönme, tutsak olmadıklarını, ilk fırsatta kendilerini serbest bırakacağımızı söyleyerek adamları rahatlatmaya çalışıyordu. Zoraida'nın babasına da aynı şeyleri tekrarladı, adam şöyle karşılık verdi:

— Ey kibar ve cömert Hıristiyanlar! Sizden böyle bir şey beklemezdim doğrusu. Sağolun! Yalnız, beni serbest bırakacağınıza inanacak kadar da saf olmadığımı bilin. Bunca tehlikeye, ilkin tutsak edip, sonra salıvermek için katlanmadınız herhalde! Kim olduğumu çok iyi biliyorsunuz, serbest kalır, kalmaz başınıza nasıl işler açacağını tahmin ediyorsunuzdur mutlaka. Fidye istiyorsanız gerek kendim için, gerek kızım için her istediğinizi veririm, hele, canımın içi kızımı kurtarmak üzere, her şeyimi veririm!

Ondan sonra, öyle bir ağlamaya başladı ki hepimiz, yürekten acıdık. Babasını bu halde gören Zoraida da pek duygulandı, beni bıraktı, koşarak onun yanına gitti, gözyaşları içinde boynuna sarıldı, bizler de duygulandık, kimisi ağladı. O sırada Hacı Murad kızının bayramlıklarını giydiğini, bütün mücevherlerini taktığını farketti.

— Bu da nesi? diye sordu Arapça. Dün akşam, başımıza şu felaket gelmezden önce, her zamanki giysilerin vardı üstünde arada kılık değiştirecek vaktin olmadı, ayrıca, süslenmeni gerektirecek bir durum da yok. Öyleyse, niye böyle bayrama gider gibi giyindin? Cevap ver! Her şeyden çok işte buna şaştım.

Dönme, bütün konuşmayı çeviriyordu bize, Zoraida hiçbir şey demedi. O ara, Mağripli, geminin bir köşesinde Cezayir'de bıraktığını, villaya getirmediğini sandığı mücevher kutusunu gördü. Şaşkınlığı iyice arttı, bu kutunun nasıl olup da elimize geçtiğini, içinde ne bulunduğunu sordu. Zoraida'nın ağzını açmasına kalmadan, dönme atıldı:

— Senyor, kızınıza eziyet edip durmayın, ben size cevap vereyim. Şunu bilmiş olun ki Zoraida artık Hıristiyan'dır, zincirlerimizi kırıp bizi kölelikten kurtaran da odur. Buraya, kendi isteğiyle geldi, bana, kalırsa, şu anda karanlıktan aydınlığa çıkan, ölüp yeniden dirilen biri gibi mutludur.

— Doğru mu söylüyor bu adam? diye sordu Mağripli.

— Evet diye karşılık verdi Zoraida.

— Ne! Hıristiyan oldun, ha? Babanı düşmana teslim eden sensin demek?

— Hıristiyan olduğum doğrudur ama seni düşmana teslim eden ben değilim. Ne seni bırakmak, ne de kötü-

lük etmek istiyordum. Kendi esenliğimi arıyordum yalnızca.

— Peki neymiş bu esenlik?

— Lela Marien'e sor. O daha iyi bilir.

Bunu duyan Mağripli, kaldırdı kendini denize attı, uzun kaftanı engel olmasaydı, boğulup gidecekti. Zoraida «Babamı kurtarın!» diye çığlıklar atmaya başladı. Hepimiz koşuştuk, kaftanından tutup yukarı çektik, yarı baygındı. Zoraida öldü sanıp üzüldü, hıçkıra hıçkıra ağlamaya koyuldu. Yuttuğu suları çıkarmak üzere tepesi aşağı getirdik, iki saat sonra kendine geldi. Bu arada rüzgar dönmüş, bizi karaya sürüklüyordu, küreklere asıldık, güçlükle kayalara bindirmekten kurtulduk. Nihayet, ufak bir dilin ardındaki koya sığınabildik, Mağripliler buraya: «Cava rumia» derlerdi, bu, «kötü Hıristiyan kadın» anlamına geliyordu. Efsaneye göre, İspanya'nın elden çıkmasına yol açan kadın yatıyordu burada. «Cava», kötü, «rumia» da Hıristiyan demekti. Mağripliler oraya kötü gözle bakarlardı. Zorda kalmadıkça, yanaşmazlardı, bizim içinse, uğursuzluk getirmek şöyle dursun, kurtuluş oldu bu koy. Deniz, gittikçe azıyordu. Karaya bir iki gözcü çıkardık, kürekleri bırakmadan, dönmenin getirdiği yiyeceklerin bir kısmını daha yedik, bizi başarıya ulaştırması için Tanrı'ya ve Meryem Ana'ya dua ettik. Zoriada yine, babasıyla Mağriplilerin karaya çıkarılmasını istedi. Onları böyle zincire vurulmuş gördükçe, pek üzülüyordu. Yola çıkmadan bunu yapacağımıza söz verdik, bulunduğumuz yer çok ıssızdı, bizim için tehlike kalmamıştı artık. Tanrı dualarımızı kabul etti, deniz yatıştı, rüzgar uygun esmeye başladı, her şey, sevinçle yola devam etmeye çağırıyordu bizi, Mağriplileri çözdük, teker teker kara-

ya çıkardık. Buna pek şaştılar. Sıra Zoraida'nın babasına gelmişti, adam:

— Şu kötü kız beni neden serbest bıraktırmak istiyor sanıyorsunuz? dedi. Bana acıdığından mı? Yo, hayır, kötü isteklerini benim önümde gerçekleştirmekten utanıyor da ondan. Sizin din bizimkinden üstün olduğu için değil, sizin oralarda fuhuş serbest de onun için Hıristiyanlık'ı kabul etti.

Sonra Zoraida'ya döndü, bu sırada bir arkadaşımla birlikte, bir çılgınlık yapmasına engel olmak üzere kollarına yapışmıştık:

— Be hey nankör kız! Şeytana uyup baştan çıkan evlat! diye bağırdı. Be hey kör gözlü, nasıl teslim edersin kendini can düşmanımız olan şu köpeklere! Lanet olsun seni peydahladığım saate! Lanet olsun sana verdiğim emeklere!

İlenmelerinin bitip tükenmeyeceğini anlayınca hemen karaya çıkarttırdım onu, bağırıp çağırmalarına oradan devam etti, Tanrı'nın bizleri cezalandırması için Muhammed'den yardım istedi, yelken açtık, uzaklaştık, sesini duymuyorduk ama saçını başını yolduğunu, kendini yerlere attığını görüyorduk. Birara öyle hızlı bağırdı ki sesi ta bize kadar geldi:

— Dön sevgili kızım, geri dön, seni bağışlıyorum! Paraları, mücevherleri bırak o heriflere. Zaten onlarda nasıl olsa. Gel, kederli babanı avut, beni bırakıp gidersen, şu ıssız kıyıda can vereceğimi bil!

Zoraida büyük bir üzüntüyle dinledi bu sözleri ve güçlükle şunları söyledi:

— Babacığım! Hıristiyan olmamı isteyen Lela Marien seni avutur. Allah da biliyor ya, bu işi yapmamak elimde değildi, vardığım kararda Hıristiyanların hiç payı

yoktur. Senin kötü bulduğun şeyi yapmak için can atıyordum, istesem de evde kalamazdım, sevgili babacığım!

Ama babası bunları duyamazdı, çünkü pek uzaktaydı, biz bile kendisini göremez olmuştuk. Yolumuza devam ettik, kızı avutmaya çalıştım, rüzgar çok uygundu, ertesi sabah İspanya kıyılarını göreceğimizden emindik. Ama iyilik tek başına gelmediği, kötülüğü de yanında getirdiği için, belki de Mağriplinin kızına ettiği lanetler yüzünden (belkisi melkisi yok, muhakkak o yüzdendir, çünkü babaların laneti tutar), sabah üç sularında kürekleri kaldırıp esen yeli arkamıza almış pupa yelken giderken, ay ışığında bütün yelkenlerini fora etmiş, heyula gibi bir şeyin üstümüze geldiğini gördük. Burnumuzun dibindeydi hem, az sonra borda bordaya geldik, gemi, bize yol vermek için dümen kırdı. Tayfalar, kim olduğumuzu, nereden gelip nereye gittiğimizi sormak üzere koca hengamenin güvertesine toplanmışlardı. Fransızca konuştuklarını anlayan dönme, şöyle dedi bize:

— Sakın kimse ağzını açmasın! Bunlar Fransız korsanları herhalde. İflahımızı keserler alimallah. Sözünü dinledik, hiç ses çıkarmadık, gemiyi rüzgara verdik, yelkenleri fora ettik ama iki adım gitmeden, korsanlar destursuz iki gülle savurdular üstümüze, birincisi, bizim yelken direğini ikiye biçti, direk sulara gömüldü, ikincisiyse tekneyi deldi ama şükür kimse yaralanmadı, batmak üzere olduğumuzu görünce, bağırıp yardım istedik, yetişin boğuluyoruz dedik. Bunun üzerine yelkenleri indirdiler, denize bir şalupa saldılar, içine, çakmaklı tüfeklerinin fitilleri yanan on iki Fransız bindirdiler, üstümüze gönderdiler. Adamlar, sayıca az

olduğumuzu, teknenin desu aldığını görünce, çelebice davranıp sorulara karşılık verseydik, bütün bunların başımıza gelmeyeceğini söylediler, bizleri şalupaya aldılar. Dönme, Zoraida'nın çekmecesini, birara, çakıtmadan denize atmıştı. Fransız gemisine bindik, adamlar, bir sürü sorgu sualden sonra bizi, can düşmanlarıymışız gibi soyup soğana çevirdiler. Zoraida'nın üstündeki her şeyi, hatta ayaklarındaki bilezikleri bile aldılar ama bence çok daha değerli bir şeyine el atınadılar. Şükür ki bu gibi herifler, paradan başka şeye düşkün değildirler. Bundan sonra, aralarında tartışmaya başladılar. Kimisi, Breton kılığına girip İspanya kıyılarını vurmak istiyor, bizi canlı bırakırlarsa, kendilerine ayak bağı olacağımızı, soygunlarının ortaya çıkacağını ileri sürüyor, kimisi de hepimizi bir yelkene sarıp denize atmayı öneriyordu. Ama sevgili Zoraida'mı soyan kaptan, aldığı ganimeti yeterli bulmuştu, İspanyol limanlarına ilişmeden yola devam etmek, Cebelitarık'ı gece geçmek, bir an önce La Rochela'ya sığınmak istiyordu. Üsleriydi burası. Sonunda yanımıza biraz azık verip bizi bir filikaya bindirmeyi kararlaştırdılar, İspanya kıyıları görününce, dediklerini yaptılar, özgürlük umudu öyle tatlı şeydi ki kıyıyı görünce duyduğumuz sevinç, bütün çektiklerimizi unutturdu.

İki varil su, biraz peksimet verip bizi filikaya bindirdikleri zaman, sabah olmak üzereydi. Sandala bindiğimiz sırada nereden geldiğini anlayamadığım bir acıma duygusuna kapılan kaptan, Zoraida'ya kırk altın uzattı, tayfalara da kızın elbiselerine ilişmeyin dedi. Üstünde gördükleriniz, aynı giysilerdir. Uzatmayalım, filikaya bindik, yakınmak şöyle dursun, canımızı bağışladıkları için adamlara binlerce kez teşekkür ederek yola çık-

tık. Onlar da yelken açıp boğaza doğru yollandılar. Bir an önce kıyıya varabilmek için, olanca gücümüzle küreklere asıldık. Öyle şevkliydik ki sabaha kalmadan kıyıya varacağımızı anladık. Yalnız, ortalık henüz karanlıktı, ay da batmıştı, onun için, nerede olduğumuzu kestiremiyorduk, bu durumda kıyıya çıkmayı doğru bulmadık ama bazılarımız, Tetuanlı korsanlara rastlama korkusuyla —ki pek yerinde bir korkuydu bu— kayalık ya da ıssız bile olsa, hemen kıyıya çıkma düşüncesindeydi, nitekim, akşam Berberistan'dan yola çıkan bu korsanlar, sabaha karşı İspanya kıyılarını vurur, sonra hemen geri dönerlerdi. Sonunda bir orta yol seçtik. Yavaş yavaş kıyıya yaklaşacak, deniz de durgunsa, uygun bir yerde karaya çıkacaktık ve öyle yaptık. Bir süre sonra, kocaman bir kayalığın dibine gelmiştik. Sarp bir yamaçtı bu ama yamaçla deniz arasında rahatça yanaşabileceğimiz bir kumsal vardı. Oraya yanaştık, karaya ayak basar basmaz yere kapandık, Tanrı'ya şükürler ederek toprağı öptük, hepimiz sevinçten ağlıyorduk. Suyla peksimeti filikadan çıkardık, sonra yamaca tırmandık ama pek uzağa gitmedik, çünkü bir Hıristiyan ülkesinde bulunup bulunmadığımızı bilmiyorduk daha, yalnız kıyıda da güvenli değildik.

Nihayet sabah oldu. Bana sorarsanız, her zamankinden daha geç gelen bir sabahtı bu. Bir insana, bir çoban kulübesine rastlama umuduyla, biraz daha içerlere girdik ama göz alabildiğine uzanan kırlar boyunca ne bir insan, ne bir köy, ne de bir iz vardı. O zaman, biraz daha ilerlemeye karar verdik, çünkü nerede bulunduğumuzu söyleyecek birini bulmamız gerekiyordu. Beni en çok üzen şey, Zoraida'nın, çalılıklar içinde yalınayak yürümesiydi. Ara sıra sırtıma almak isti-

yordum ama yük olurum diyerek bu yardımdan da yoksun bırakıyordu kendini, her seferinde kesinlikle reddetti, gülerek elimi tuttu, yanımda yürüdü. Çeyrek fersah gitmiştik ki yakınlardaki bir sürüyü haber veren çıngırak sesleri duyduk, çevremize bakındık, bir mantar meşesinin dibine oturmuş, çakısıyla, sakin sakin bir şeyler yontan bir delikanlı gördük. Seslendik. Başını kaldırdı, Zoraida ile dönmeyi Mağripli kılığında görünce, Berberistan halkı ülkeyi istila etmiş gibi, beti benzi attı, tabanları yağlayıp kaçtı. Kaçarken de avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

—Yetişin, Mağripliler geliyor! Mağripliler geldi! İstilaya uğradık!

Bu çığlıklar karşısında ne edeceğimizi şaşırdık, donduk kaldık ama çobanın bütün köyü ayağa kaldıracağını, kıyı koruyucularının az sonra tepemize dikileceğini düşünerek dönmenin sırtındaki Türk giysilerini çıkarmasına, yalnız gömleğini bırakmasına, bir de «yelek» denen şu tutsak kazaklarından giyinesine karar verdik. Ondan sonra, Tanrı'ya sığındık, kıyı süvarilerinin her an karşımıza dikilmesini bekleyerek, çobanın gittiği yana yollandık. Yanılmamıştık. İki saate kalmadan, tam ormandan çıkıp ovaya vardığımız sırda elli kadar atlının dörtnala üstümüze geldiğini gördük. Durup bekledik. Yanımıza geldiler, Mağripli yerine birtakım zavallı Hıristiyanlarla karşılaşınca epey şaşırdılar, çobanın ortalığı velveleye vermesine bizim sebep olup olmadığımızı sordular. Biziz diye karşılık verdim, tam onlara başımızdan geçenleri, kim olduğumuzu anlatmak üzereydim ki yanımdaki Hıristiyan kürekçilerden biri, benimle konuşan süvariyi tanıdı, sözümü kesti:

—Tanrı'ya şükredelim, baylar! dedi. Şu uzun tutsak-

lık yıllarında belleğimi yitirmediysem bu anda Vélez Málaga ilindeyiz, bizi sorguya çeken senyor da dayım Pedro de Bustamente'dir.

Bunu duyan süvari yere atladı, adamın boynuna sarıldı:

— Vay, sevgili yeğenim, sen ha! Bizler, yani annen, ben, yaşayan öteki hısımların seni öldü belleyip yasını tutuyorduk. Tanrı, seni görebilelim diye yaşattı herhalde hepimizi. Cezayir'de tutsak olduğunu biliyorduk, üstünüze başınıza, yorgun yüzlerinize bakılırsa, bir mucize sonunda kurtulduğunuz anlaşılıyor.

— Doğru diye karşılık verdi adam, sonra uzun uzun anlatırım hepsini.

Bizim Hıristiyan olduğumuzu, zindandan kaçtığımızı anlayan öbür atlılar da hayvanlarından indiler, bir buçuk fersah ötedeki Vélez Málaga kentine götürmek üzere, atlarını bize verdiler. Birkaç kişi bıraktığımız yerden filikayı alıp kente getirmeye gitti, geri kalanlar da bizimle kaldı. Zoraida bizim kürekçinin dayısının terkisine bindi. Bütün kent halkı bizi karşılamaya koşmuştu, çünkü gelişimizi haber almışlardı. Bura halkı için, hapishaneden kaçan Hıristiyanlarla ya da tutsak Mağriplilerle karşılaşmak pek olağandı. Alışkındılar böyle şeyler görmeye, bununla birlikte, yol yorgunluğuna rağmen, Hıristiyan ülkesinde bulunmanın verdiği sevinçle Zoraida'nın bir kat artan güzelliği karşısında hepsinin ağzı açık kaldı. Yorgunluk ve sevinç yüzüne öyle bir ışıltı vermişti ki —sevgiyle gözlerimin kararddığını, her şeyi abarttığını söylemenize falan aldırmadan— yeryüzünün en güzel yaratığı olduğuna inanıyordum.

Tanrı'ya şükredelim diye, bizi ilkin kiliseye götürdü-

ler, içeri girerken, Zoraida Lela Marien'e benzeyen yüzler gördüğünü söyledi bana. Kendisine, bunların, resim olduğunu anlattık. Dönme ona bu resimleri açıkladı elden geldiğince ve onları, sahici Lela Marien saymasını istedi. Zoraida her zamanki kıvrak zekasıyla, çabucak kavradı bütün bunları. Daha sonra, her birimizi bir eve dağıttılar. De Bustamente'nin yeğeni de beni, Zoraida'yı ve dönmeyi alıp kendi evine götürdü, ev sahipleri, epey varlıklı insanlardı, bizi oğulları gibi karşıladılar. Altı gün kaldık Vélez Málaga'da ondan sonra, gerekli bilgileri toplayan dönme, Santa Inquisition'un yardımıyla Gırnata'ya gitti, tekrar Katolik oldu. Öteki Hıristiyanların da her biri bir yana dağıldı, Zoraida ile ben, yapayalnız kaldık sonunda yanımızda sadece Fransız kaptanın bıraktığı kırk altın vardı, bu parayla, az önce gördüğünüz atı satın aldım. O günden beri, Zoraida'nın babası ve seyisiyim ama kocası değilim daha. Babam hâlâ yaşıyor mu bilmiyorum, gerçi Zoraida'ya kavuşmak benim için her şeyin üstündedir ama kardeşlerimin benden daha talihli çıkıp çıkmadığını da bilmiyorum ve hepsini çok merak ediyorum. Sevgili Zoraida'ya gelince, yoksunluklara, katlanıştaki sabrı, Hıristiyan olmak isteyişteki şevki beni kendisine hayran bırakıyor, bütün ömrümü ona hizmetle geçirebilirim. Birbirimize kavuştuğumuz için son derece mutluyum, yalnız, bizi barındırıp geçindirecek iki karışlık bir toprak elde edip edemeyeceğimi, eğer ailemden yaşayan kimse kalmadıysa, beni tanıyıp yardım edebilecek birine rastlayıp rastlayamayacağımı bilmiyorum, bu da mutluluğumu azaltıyor, bozuyor:

İşte baylar, hikayem bu. İlginizi çekti mi bilmem? Buna karar vermek size düşüyor. Daha kısaca anlatmak

isterdim. Nitekim, canınızı sıkmamak için, birtakım yerlerini atladım.

XLII. BÖLÜM

Handaki Yeni Olaylar ve Anlatılmaya Değer Daha Başka Şeyler

TUTSAK KONUŞMASINI BİTİRİNCE, Don Fernando söz aldı:

— Kaptan, dedi, bu macerayı bize, tam kendinize yaraşır biçimde anlattınız. Bütün bunlar bizim için öylesine yeni, öylesine alışılmamış şeylerdi ki sabaha dek sizi dinleyebilir, hatta bir kez daha anlatmanızı isteyebilirdik.

Cardenio ile arkadaşları da bu övgü yarışına katıldılar, tutsak, pek hoşnut oldu. Bundan sonra Don Fernando ona, kendisiyle birlikte gelirse, marki olan kardeşinin, Zoraida'nın kutsanmasında tanıklık edebileceğini, rahatça evlerine dönebilmelerini sağlayacağını söyledi. Tutsak da teşekkür etti, bu kadar büyük yardımları kabullenemeyeceğini bildirdi.

Bu arada yavaş yavaş karanlık bastırmıştı, iyice akşam olduğu sırada hanın kapısında bir araba ile birkaç atlı belirdi. Yatacak yer istediler, hancı koca handa bir karışlık bile yer bulunmadığını söyledi.

— Ne olursa olsun, arabadaki sayın yargıç adayına bir yer bulmalısınız, dedi atlılardan biri.

Bu adı duyan hancı kadın, ezilip büzülerek söze karıştı:

— İyi ama, yer bulsak bile, yatağımız yok. Sayın yargıç adayı, yatağını da getirdiyse, hoş geldi sefa geldi.

Kocamla ben, odamızı verebiliriz kendisine.

— Tamam! dedi seyis.

Bu sırada arabadan, kılığına bakar bakmaz mesleği anlaşılan biri indi. Sırtında uzun kollu bir yargıç cüppesi vardı. On altı yaşlarında gözüken bir kızı elinden tutmuştu, kız da yolluklarını giymişti, pek şirin, pek tatlı ve güzel bir kızdı, hepsi hayran kaldılar, Luscinda Zoraida ve Dorotea bir yana bundan daha güzel insan olamaz diye düşündüler. Don Quijote de oradaydı, genç kızla yargıca döndü ve:

— Şatoya hoş geldiniz, buyrun, buyrun, dedi; gerçi biraz küçük ve bakımsızdır ama askerler ve yasa adamları böyle şeylere aldırmazlar. Hele şu andaki gibi, yanlarında önünde kapıların ardına dek açılacağı, kayaların yarılacağı, dağların yerlere dek eğileceği bir güzel varsa... Buyrun senyor, cennetimize hoş geldiniz, orada yanınızdaki güneşe yaraşır yıldızlar, pırıl pırıl silahlar ve kusursuz güzeller bulacaksınız.

Bu sözler karşısında şaşkına dönen yargıç, Don Quijote'yi gözden geçirmeye başladı, halini de sözleri kadar garip buldu. Ne diyeceğini bilemiyordu, hele hancı kadından haberi alıp da kızı görmeye koşan Luscinda Zoraida ve Dorotea karşısında şaşkınlığı iyice arttı.. Derken, Cardenio, Don Fernando ve papaz da gelip kendisine yardım teklifinde bulunmazlar mı!... Kadınlar kızına hoşgeldin derlerken, o, hayretten hayrete düşüyordu. Karşısındakilerin değerli kişiler olduğunu anlamıştı ama Don Quijote'nin haline tavrına bir anlam veremiyordu. Karşılıklı incelik gösterilerinden sonra bütün kadınların, daha önce sözünü ettiğimiz tavan arasında yatmasına, erkeklerin de dışarıda kalıp onları beklemesine karar verildi. Yargıç, seve seve bu hanım-

ların yanına kattı kızını, hancının daracık yatağıyla yargıcınkini birleştiren erkekler de o geceyi, umduklarından daha rahat geçirdiler.

Bu arada yargıcı gördüğü an, tutsağın yüreği hop etmişti. Seyislerden birine, adını, nereli olduğunu sordu, uşak adının Juan Perez de Viedma olduğunu, yargıç okulundan yeni çıktığını ve bildiği kadarıyla, Leon Dağları çevresinde bir köyde dünyaya gelmiş bulunduğunu söyledi. Bunu duyan tutsak, ilk izleniminde yanılmadığını anladı. Yargıç adayı, babalarının öğüdüne uyarak hukuku seçen kardeşiydi. Pek sevindi, Don Fernando, Cardenio ve papazı bir köşeye çekti, durumu anlattı, yargıcın kardeşi olduğunu söyledi. Uşağın anlattığına göre yargıç, Hindistan ve Meksika'da birer yardımcılık bulmuştu, yanındaki kızıydı, karısı ise, kendilerine büyükçe bir miras bırakarak, doğum sırasında ölmüştü. Tutsak, onlara, ne yapması gerektiğini sordu, kendisini tanıtırsa, yoksulluğuna acıyacak yerde utanç duymasından korkuyordu, bunun için, ilkin kardeşini yoklamak, ağzını aramak daha yerinde olurdu.

— Sayın kaptan, dedi papaz, sizi iyi karşılayacağından kuşkum yok ama isterseniz ben bir sınayayım kendisini, bana kalırsa, şu ana dek gösterdiği çelebilik, budalaca bir gurur taşımadığını, talihin tersliklerini değerlendirebileceğini ortaya koyuyor.

— Olsun diye karşılık verdi kaptan, yine de kimliğimi hemen açıklamayıp bu denemeyi yapmak isterim.

— Peki, dedi papaz, göreceksiniz tam gönlünüze göre sonuçlanacak bu iş.

O arada sofra hazırlanmış, herkes yemeğe oturmuştu, yalnız, yemeği odalarında yiyen hanımlar ve tutsak katılmadı sofraya. Yemeğin ortalarına doğru papaz söz aldı:

— Sayın yargıç, dedi, bir zamanlar İstanbul'a gitmiştim, orada birkaç yıllık tutsaklığım sırasında İspanyol donanmasının en değerli kaptanlarından biriyle arkadaş oldum, enerji ve cesareti ne kadar büyükse, talihsizliği de o derece büyük olan bu dostumun adı sizinkine benziyordu.

— Adı neydi bu kaptanın? diye sordu yargıç. Ruy Pérez de Viedma, Leon Dağlar'ında doğmuştu. Babası ve kardeşleri üstüne öyle şeyler anlattı ki pek dürüst bir insan olmasa, bunları, kocakarı masallarına benzetebilirdim. Dediğine göre, babası malını üç oğluna dağıtmış, onlara, Cato'nunkileri andıran bilgece öğütler vermiş, bizim kaptan askerliği seçmiş ve kısa zamanda öyle büyük bir başarı elde etmiş ki sırf kendi enerji ve cesaretiyle bölük komutanı olmuş, az kalsın alay komutanı da oluyormuş. Ama en umulmadık anda talihi ters dönmüş, Lepanto'da (İnebahtı'da), herkesin özgürlüğe kavuştuğu o mutlu günde bizim kaptan tutsak düşmüş. Beni de Goleta'da tutsak etmişlerdi, daha sonra, bir sürü olayın ardından İstanbul'da buluştuk, arkadaş olduk. Dostum sonradan Cezayir'e gönderildi, duyduğumuza göre, orada dünyanın en garip macerasını yaşamış.

Papaz devam etti ve Zoraida ile kardeşinin başından geçenleri kısaca anlattı yargıca. Beriki can kulağıyla dinledi. Okulda dersleri bile bu kadar iyi «dinlememişti». Papaz, Cezayir'den kaçışlarını, Fransızların eline düşüşlerini, güzel Mağripli kızla tutsağın parasız pulsuz kalışlarını anlattı, son olarak, İspanya'ya mı geldiklerini, yoksa korsanlar tarafından Fransa'ya mı götürüldüklerini bilmediğini belirtti. Kaptan, bir köşeye gizlenmiş, papazı dinliyor, bir yandan da kardeşini göz-

lüyordu. Papaz sözünü bitirince, yargıç derin bir ah çekti, yaşlı gözlerle haykırdı:

—Ah senyor, bilseniz ne değerli şu verdiğiniz haberler! Bilseniz ne kadar duygulandım! Tutamadığım gözyaşları size bunu anlatmaya yeter sanırım. Sözünü ettiğiniz o yiğit kaptan, kardeşimdir, benden ve öteki kardeşimden daha yürekli, daha soylu olduğu için, babamın önerdiği meslekler içinden askerliği seçti. Ben okula gittim, Tanrı'nın da yardımıyla, çalışarak şu gördüğünüz yere ulaştım. En küçük kardeşimiz şimdi Peru'da pek zengin oldu, gönderdiği parayla babamdan aldıklarını ödemekle kalmadı, eskisi gibi hovardalık etmesine izin verdi, benim de rahatça, kimsenin eline bakmadan öğrenimimi bitirmemi sağladı.

Babam sağ, en büyük arzusu, büyük oğlunu görebilmek, bunun için, gece gündüz Tanrı'ya yakarıyor. Yalnız, pek şaştığım bir nokta var. Çok ciddi bir insan olan ağabeyim, onca felaket, üzüntü ve sevinç arasında babama iki satır yazmamış, oysa, babam ya da herhangi birimiz haber almış olsaydık, kurtulması için şu kamış ve mendil hikayesine gerek kalmazdı. Şimdi en korktuğum şey, hâlâ Fransızların elinde olması ihtimalidir, belki de yaptıkları soygunculuğu örtmek için, öldürüvermişlerdir onu. Şimdi, yolculuğumun geri kalan kısmını, başlangıçtaki gibi zevkle değil üzüntü ve karamsarlık içinde yapacağım. Ah benim sevgili kardeşim, kim bilir neredesin? Ama canım pahasına da olsa, gelip seni arayacağım ve kurtaracağım. Yaşlı babacığım senin yaşadığını bilse Berberistan'ın en gizli zindanlarında bile olsan, varını yoğunu verir seni kurtarırdı, o yapmasa, ben ya da öteki kardeşim kurtarırdık. Ey güzel ve cömert Zoraida ağabeyime ettiğin bunca iyiliği nasıl

ödeyebiliriz acaba? Seni Hıristiyan yapıp ruhunun kurtuluşuna ve düğününe tanık olmak, bizi ne kadar sevindirirdi!

Bu sözlerde öyle büyük bir içtenlik, öyle candan bir acıma vardı ki hepimiz duygulandık. Çocuksu oyununun başarıya ulaştığını gören papaz bizi daha fazla üzmek istemedi. Ayağa kalktı, öteki odaya geçti, elinden tutuğu gibi Zoraida'yı getirdi, Luscinda Dorotea ve yargıcın kızı da peşlerinden geliyordu. Bir eliyle de tutsağın bileğine yapışmıştı, yargıcın önüne dikildi ve:

— Silin artık gözyaşlarınızı, yüzünüz gülsün, dedi, işte iyi yürekli ağabeyiniz ve sevgili yengeniz. Size, Kaptan Viedma ile, onu özgürlüğe kavuşturan güzel Mağripliyi tanıştırayım. Sözünü ettiğim Fransızlar onu, cömertliğinizi gösteresiniz diye, işte bu duruma düşürdüler.

Kaptan koştu, yargıcın omuzlarına yapıştı, uzun uzun yüzüne baktı. Kardeşi olduğuna kuşkusu kalmayınca, sevinç gözyaşları içinde birbirlerine sarıldılar, bir süre öylece kaldılar, bu görünüm hepsini duygulandırdı. İki kardeşin heyecanını, birbirlerine gösterdikleri sevgiyi anlatacak söz bulamıyorum. Her sevişen kardeş gibi, kısa zamanda her şeylerini sayıp döktüler.

Yargıç, Zoraida'yı kucaklayıp bırakıyor, kızıyla kucaklaştırıyor, elinden geleni yapmayı, varını yoğunu kendisine vermeyi teklif ediyordu. İki güzel kızın Mağripliyle Hıristiyan dilberin kucaklaşmaları, herkesi pek heyecanlandırdı. Don Quijote, tek söz etmeden olup bitenleri seyrediyor, her zamanki hayalciliğiyle, bütün bunları gezginci şövalyeliğe yaraşır şeyler diye niteliyordu. Sonunda kaptanla Zoraida'nın, yargıçla birlikte Sevilla'ya gitmesi kararlaştırıldı, orada babalarına ha-

ber salacak, Sevilla'ya çağıracaklardı, ondan sonra Zoraida'yı Hıristiyan yapıp kutsayacaklar ve evlendireceklerdi. Yargıcın bineceği gemi bir ay sonra Sevilla'dan yeni İspanya'ya hareket edeceği ve yolculuğunu da erteleyemeyeceği için, en çıkar yol buydu. Uzatmayalım, hepsi sevinç içindeydi. tutsağın mutluluğunu paylaşıyordu, bu hayhuy arasında vakit epey ilerlemiş, gecenin üçte ikisi geçmişti, herkes dinlenmeye çekildi. Don Quijote, burada bir sürü güzellik hazinesinin bulunduğunu duyup da gözü kararan bir dev ya da serseri bir şövalyenin saldırısına karşı şatoyu beklemeye karar verdi. Şövalyeyi tanıyanlar, bu teklifini kabul ettiler, yargıca da garip kişiliği konusunda bilgi verdiler. Adam, hem şaştı, hem güldü bunlara. Böylece geç yatılmasına yalnız Sancho Panza üzülüyordu ama eşeğinin semeriyle kendisine bir yatak yaparak durumunu en iyi ayarlayan da oydu. Ne yazık ki bu ayrıcalık, ilerde göreceğiniz gibi, pek pahalıya mal oldu ona. Hanımlar odalarına çekildiler, erkekler de iyi kötü yerleştiler. Don Quijote de dediği gibi nöbet tutmak üzere handan çıktı.

Sabaha doğru, pek tatlı, pek uyumlu bir ses işitildi, bütün handakiler kulak kesildi, yargıcın kızı Clara de Viedma'nın yanında yatan Dorotea da öyle.

Hiçkimse, bu güzel sesin sahibini bilemiyordu. Ezgi, çalgısız, yalnız insan sesiyle söyleniyordu, kimi zaman da ahırdan geliyordu. Cardenio, kadınların yattığı odanın kapısına geldi kapıyı tıklattı ve:

— Uyumuyorsanız, dinleyin, dedi, bu sihirli ezgiyi bir katırcı söylüyor.

— Dinliyoruz, senyor diye karşılık verdi Dorotea. Cardenio gittikten sonra, dikkatle dinledi, duyduğu ezgi şuydu:

XLIII. BÖLÜM

Genç Katırcının Hikayesi ve Handaki Daha Başka Garip Olaylar

Denize, aşkın engin denizine
Açılmış yol alıyorum,
Bir limana ulaşma
Umudu falan beslemeden.

Aşağıda ta ötelerde parlayan.
Palinuro'nun gördüklerinden
Çok daha güzel, çok daha görkemli
Bir yıldızın ardından gidiyorum.

Beni nereye sürükleyeceğini bilmiyor,
Rasgele yürüyüp gidiyorum.
Gözümü dikmiş, hayranlıkla ona bakıyor,
Ondan başka bir şey görmüyorum.

Yersiz bir utangaçlıkla
Eşsiz bir dürüstlüktür
Görebilmek için yanıp tutuştuğum
O sabah yıldızını benden gizleyen bulutlar!

Sen ey açık ve parlak yıldız!
Aydınlığında acı çektiğin kız!
Bir gün beni bırakıp gidersen eğer,
Bil ki şu zavallı kulun da ölüp gider.

Bu sırada Clara'nın bu güzel ezgiden yararlanamamasına dayanamayan Dorotea, yavaşça kızı dürttü ve:

—Yavrucuğum, dedi, uyandırdığım için özür dilerim

ama belki de şimdiye dek duymadığınız kadar tatlı bir ses dinletmek istiyorum size.

Clara sıçrayarak uyandı, yarı uykulu olduğu için, önce Dorotea'nın ne demek istediğini anlayamadı, beriki sözünü tekrarladı, bunun üzerine dinlemeye başladı. Türkünün sözlerini duyar duymaz nöbete tutulmuş gibi titremeye başladı, Dorotea'ya sarılıp şöyle dedi:

— Ah sevgili dostum, neden uyandırdınız beni? Keşke gözlerim görmez, kulaklarım duymaz olaydı da bu ezgiyi söyleyeni tanımasaydım.

— Ne diyorsunuz, yavrucuğum? diye sordu Dorotea. Bu türküyü genç bir katırcı söylüyor.

— Hayır, hayır diye karşılık verdi Clara, katırcı değil o, bizim taraflarda yaşayan, bir beyin oğludur ve asıl yeri, benim gönlümdür. Kendisi bıkmadıkça, sonsuza dek de orada kalacaktır.

Genç kızın heyecanı ve yaşına göre pek olgun gözüken konuşması Dorotea'yı şaşırttı, şöyle karşılık verdi:

— Sevgili Clara, daha açık konuşun, yoksa hiçbir şey anlamıyorum. Bu bey, gönül gibi laflarla ne demek istiyorsunuz? Sizi bunca sarsan şu şarkıcı kim? Ama hayır, şimdi anlatmayın, sizi dinleyerek o güzel sesi kaçırmak istemiyorum. Ezgiye devam edecek galiba.

— Nasıl isterseniz, dedi Clara. Katırcı ezgisine devam etti:

Ey tatlı umut, ey benim umudum,
Sen ki en güçlü engelleri bile aşarak
Yılmadan ilerlersin,
Kendi tasarladığın ve çizdiğin yolda
Her adımının seni ölüme
Yaklaştırdığını öğrenince sakın sarsılma.

Tembel insanlar hiçbir zaman bilmez
Dürüst bir başarının, soylu bir yenginin tadını,
Mutluluk dersen, o da kaçar,
Tersliklerle savaşmaksızın kendilerini
Tembel tembel ve tümden
Umursamazlığın pençesine bırakıverenlerden.

Aşk, mutluluğunu pek pahalıya satarmış:
Bundan daha doğru, daha haklı bir şey mi olur?
Yeryüzünün en değerli şeyidir
Aşkın pahalıya sattığı bu yüce mutluluk.
Ve şurası çok açıktır ki değersizdir
Ucuza patlayan, kolayca elde edilen şey,

Aşığın direnişi ve sabrı elde eder
Çoğu kez imkansız gibi görünen şeyleri.
Nitekim, kara sevdaya tutulup
Şu çetin yollara düşen ben, umuyorum
Her şeye rağmen bir gün,
Acılardan kurtulup cennet mutluluğuna ereceğimi.

Ses kesildi, Clara hüngür hüngür ağlamaya başladı, Dorotea iyice meraklandı, hem ezgideki yakınmaları, hem de genç kızın derdini öğrenmek istedi. Bir daha üsteledi, o zaman, Luscinda'nın duymasından korkan Clara, Dorotea'yı kendine doğru çekti, ağzını kulağına. dayayarak anlatmaya başladı:

— Sevgili dostum, türküyü söyleyen genç Aragonludur, babası iki köyün sahibidir, Madrid'de bize bitişik otururlar. Pencerelerimiz yazın kepenkle, kışın kalın perdelerle kapalı olmasına rağmen bu delikanlı, ben farkında bile değilken, kilisede ya da başka bir yerde görmüş, aşık olmuş bana, pencereden işaretler ederek,

gözyaşları dökerek bunu bana da belli etti, sonunda niyetini bilmediğim halde aşkına inandım, hatta, ben de onu sevdim. O işaretlerle, benimle evlenmek istediğini söylüyordu. Annesiz, yalnız bir kızdım, ben de bunu çok isterdim elbet ama bunu ona neyle ileteceğimi bilemiyordum. Tek yapabildiğim şey, babalarımız evde olmadığı zamanlar kepengi aralayarak ya da iyice kaldırarak kendimi göstermekti, buna öyle sevinirdi ki havalara uçacak sanırdınız. Derken, babamın hareket günü geldi çattı, ben haber gönderemedim ama sevgilim bunu başkalarından öğrenmişti. Anladığıma göre, bu acı haber karşısında hastalanmış, nitekim, hareket günü, gözlerimle olsun veda edemedim ona. Ama yolculuğun ikinci günü, buradan bir gün uzaklıktaki bir hana girerken, katırcı kılığında karşımda buldum, öyle değişmişti ki yüzü belleğime kazılmamış olsaydı, ben bile tanıyamayacaktım kendisini. Hem şaşırdım, hem sevindim. Yolda da indiğimiz hanlarda da babamdan saklanıyor, gizlice beni seyrediyordu. İçinde bulunduğu zor durumu biliyor, bir sürü yorgunluğu göze alarak, aşkım yüzünden böyle yayan yapıldak yolara düştüğünü gördükçe içim parçalanıyor, her an onu düşünüyordum. Niçin ardıma düştüğünü, kendisini pek seven babasının elinden nasıl kurtulduğunu bilmiyorum, yalnız, gördüğünüz zaman siz de kabul edeceksiniz, bütünüyle layıktır babasının sevgisine. Ayrıca, söylediği bütün ezgileri kendisi düzüyor. Duyduğuma göre, edebiyata ve şiire pek yatkınmış. Ama ben onu görür görmez, türkülerini duyar duymaz allak bullak oluyor, babamın onu tanımasından, aramızdaki ilişkiyi sezmesinden korkuyorum. Şimdiye dek konuşmadım onunla ama öylesine seviyorum ki onsuz yaşayamam. İşte sev-

gili dostum, sesini beğendiğiniz ve katırcı değil, gönlümü çalan, mal mülk sahibi soylu bir bey olan delikanlı konusunda size söyleyebileceklerim bu kadar.

— Bu kadarı yeter, dedi Dorotea ve Clara'yı kucaklayıp öptü, şimdi uyuyalım, hani ne derler, sabah ola, hayır ola. Tanrı'nın da yardımıyla, bu işi mutlu bir sona bağlayacağımızı umarım.

— Ah, dedi Clara, mutlu bir son umabilir miyim hiç? Babası pek soylu, pek zengin bir adamdır, beni oğluna eş diye değil, ancak hizmetçi diye alır. Babalarımızdan habersiz evlenmeyi de aklımın köşesinden geçirmem. Bu delikanlının beni bırakıp geri dönmesini ne kadar isterdim, gerçi bunun da pek işe yarayacağını sanmıyorum ama yüzünü görmesem, şu uzun yolculuğun sonunda kendisini unutur, bu acıdan kurtulurdum belki. Hangi şeytanlar karıştı bu işin içine, nereden çıktı bu aşk? Daha öyle de gencim ki... ama, o da öyle canım... aynı yaştayız galiba, bildiğiniz gibi, ben daha on altına basmadım. Babamın dediğine göre, önümüzdeki San Miguel yortusunda girecekmişim on altıya.

Dorotea, Clara'nın bu çocukça konuşması karşısında gülmekten kendini alamadı.

— Haydi uyuyalım şimdi, dedi, sabaha pek az vakit kaldı, yarın, Tanrı'nın izniyle bu işi halledeceğim, hiç korkma:

Bunun üzerine, yatıp uyudular, az sonra, bütün han derin bir sessizliğe büründü. Yalnız hancının kızıyla Maritornes uyumuyordu, Don Quijote'nin çılgınlığını bildikleri için —bu sırada bizim şövalye atına binmiş, tepeden tırnağa silahlı, hanın önünde nöbet tutuyordu— ona bir oyun oynamaya karar verdiler, böylece, zirzopluklarını seyredip hoşça vakit geçireceklerdi.

Bu arada şunu belirtelim ki handa dışarı bakan pencere yoktu, yalnız hayvanlara ot vermeye yarayan bir çatı penceresi vardı. İki yarı bakire buraya çıktılar, at üstünde elde mızrak nöbet bekleyen Don Quijote'yi gördüler, şövalye, ara sıra öyle derin ve acıklı ahlar koyveriyordu ki duyan, son nefesini vermek üzere olduğunu sanırdı. Derken, aşk dolu, görkemli ve tatlı bir sesle haykırdı:

— Ey düşlerimin kadını, Tobosolu Dulcinea! Ey güzellik simgesi, bilgeliğin en son noktası, en kusursuz niteliklerin toplandığı hazine, erdem tapınağı! Sözün kısası, yeryüzündeki en iyi, en değerli, en tatlı şeylerin canlı imgesi olan kadın! Ey tanrıçam, ne yapıyorsun acep şu anda? Sırf sana hizmet için bunca tehlikeye atılan, güzelliğinin tutsağı şu zavallı şövalyeyi düşünmek lütfunda bulunuyor musun? Ey üç köşeli yıldız! Şu anda belki de sarayının görkemli salonlarında dolaşan ya da balkona yaslanıp yaralı gönlümdeki fırtınayı dindirmeyi, derdime ilaç, kaygılarıma son, hizmetlerime ödül, uğrunda can vermekte olan şu zavallıya hayat vermeyi düşünen o güzeli kıskanan tanrıça! Ondan bir haber ilet bana ve sen ey güneş! Az sonra, ışıklı arabasına alevden atlarını koşup gelecek ve sevgilimi hayranlıkla seyredecek olan sen, rica ederim, benim yerime selamla onu ama sakın öpme, çünkü öyle bir şey yaparsan, hani pek sevdiğin ve uğrunda bütün Tessalia ovasını, Peneios kıyılarını dolaştığın nankör ve uçarı kız için duyduğun kıskançlıktan daha büyük bir kıskançlığa düşerim.

Don Quijote sözünü bitirince, hancının kızı, sesini değiştirerek, yayvan bir ağızla onu çağırdı:

— Sevgili efendim, rica ederim şöyle yakına gelin!

Bunu duyan şövalye, başını çevirdi, dolunayın ışığında çatı penceresindeki kızları gördü ve tabii bunu, zengin bir şato sandığı hana yaraşan, altın parmaklıklı bir pencere diye kabul etti. O çılgın hayal gücü hemen o anda ilk seferki gibi, şato sahibinin genç ve güzel kızının kendisine teslim olmaya geldiğini hayal etti. Bu yanılsama içinde nankör ve kaba bir adam gibi gözükmemek kaygısıyla Rocinante'nin başını çevirdi, pencerenin altına geldi, fingirdek kızla arkadaşını farkedince, şöyle dedi:

— Güzel senyora, aşk arzularınızı, size, erdeminize ve güzelliğinize yaraşır biçimde karşılık veremeyecek birine açmanıza pek üzülüyorum. Sakın karşınızda duran şu yoksul şövalyeyi suçlamayın. Daha ilk görüşte vurulduğu bir hanıma duyduğu aşk, başkasına gönül vermesini engelliyor. Beni bağışlayın, sevgili senyora, odanıza dönün, arzularınızı daha fazla açarak beni iyice nankör bir adam durumuna düşürmeyin. Aşkınıza, başka türlü karşılık verebilirsem, hemen söyleyin. Şu anda burada bulunmayan tatlı düşmanım adına yemin ederim ki Medusa'nın karayılanlardan meydana gelmiş saçlarından bir tutam ya da bir şişe güneş ışığı da isteseniz, gider getiririm.

— Hanımımın bunlara ihtiyacı yok diye karşılık verdi Maritornes.

— Peki akıllı dadı, nedir acaba istediği?

— İçini yakan ateşi dindirebilmek üzere, o güzel ellerinizden birini tutmak istiyor, bu ateş onu, temiz adını bile tehlikeye atarak şu pencereye koşturmuştur. Babası bir duysa, kıyım kıyım doğrar kendisini.

— Ah! Ne isterdim böyle bir şeye kalkışmasını! diye bağırdı Don Quijote, böyle soylu bir aşka tutulmuş kızı-

nın kılına dokunmaya kalksın da gösteririm ben ona!

Don Quijote'nin, önünde sonunda elini uzatacağını bilen Maritornes bir muziplik düşünmüştü, ahıra koştu. Sancho Panza'nın eşeğinin yularını aldı, hemen geri geldi, bu sırada Don Quijote Rocinante'nin eyerine basmış, şato sahibinin kızının bulunduğunu sandığı pencereye ulaşmaya çalışıyordu.

— İşte, dedi kıza, işte istediğiniz el! daha doğrusu, kötülerin celladı, alın, okşayın senyora. Şimdiye dek hiçkimse, hatta bütün vücudumun sahibi olan kadın bile dokunmadı ona. Size de öpesiniz diye değil, sinirlerin yayılışına, kasların dokusuna, damarların kalınlığına ve çokluğuna hayran olasınız diye uzatıyorum bu eli, böyle bir elin arkasındaki kolun ne olabileceğini varın siz hesaplayın.

— Şimdi göreceğiz ne olduğunu diye karşılık verdi Maritornes. Sonra, yuların ucunu ilmik yapıp Don Quijote'nin bileğine geçirdi, pencereden indi, öteki ucunu da samanlığın kapısına bağladı. Kolunun bağlandığını hisseden Don Quijote, yukarıya seslendi:

— İyi ama, senyora, elimi okşayacak yerde törpülüyorsunuz galiba. Zavallı elime bu kadar sert davranmayın, size verdiğim acının günahı onda değil, ayrıca, bu kadar büyük bir suçun öcünü, böyle küçücük bir şeyden çıkarmanız da yakışık almıyor. Üstelik siz, bu kadar katı yürekli davranmayacak kadar iyi bir insansınız.

Bütün bunlar boşunaydı, çünkü Maritornes'le hancının kızı, işlerini bitirir bitirmez, gülmekten kırılarak kaçıp gitmişler, onu, kurtulması olanaksız bir durumda bırakmışlardı.

Böylece şövalye, daha önce de söylediğimiz gibi, ayakları Rocinante'nin eyerinde kolu pencerenin için-

de bileği kapıya bağlı kalıverdi, kıpırdamaya bile korkuyordu, çünkü atı bir adım atsa, kolundan asılı kalacaktı. Ama beygir öyle sabırlı ve uslu bir hayvandı ki yüz yıl kıpırdamadan durabilirdi. Kolunun bağlandığını, iki kadının da göz açıp kapayıncaya dek yok oluverdiğini gören Don Quijote (zaten büyülü Mağriplinin, yani katırcının yumruklarını da unutmamıştı), bu şatoda her şeyin sihirli olduğuna bir daha inandı. Güç bela kurtulduğu bu yere döndüğü için kendi kendine lanet etmeye başladı. Bir gezginci şövalye bir maceraya atılıp da sonunu getiremedi mi, bu maceranın başka bir şövalyenin işi olduğunu, daha fazla üstelemeden çekip gitmek gerektiğini çok iyi bilirdi. Kurtulmak için yıllara asıldı ama öyle sıkı bağlanmıştı ki bütün çabaları boşa gitti, zaten Rocinante'yi ürkütmemek için, büyük bir dikkatle hareket ediyor, pek de sıkı asılmıyordu, sonunda kıçı eyeri epey özlemiş bulunmasına rağmen, oraya ancak ayaklarını basmak, yani ayakta durmak zorunda kaldı, çünkü biraz daha zorlasa, bileği kopacaktı. İşte o zaman Amadis'in sihirli kılıcına sahip olmadığına üzüldü. Bu kılıç insanda oldu mu, büyü müyü sökmezdi, talihine küfretti, şurada büyülenmiş olarak geçireceği süre içinde dünyanın uğrayacağı zararı düşündü. Evet, evet, hiç kuşkusu yoktu, büyülemişlerdi onu... Sevgili Dulcinea'sını geçirdi aklından, sonra Sancho'ya seslendi ama beriki eşeğinin semerinden yaptığı yatağa kıvrılmış, derin uykulara dalmıştı, anası çağırsa vız gelirdi o anda Don Quijote, bu kez, bilgin Lirgandeo ile Alquife'yi ve büyük dostu Urganda'yı yardıma çağırdı. Derken gün ağardı, sabahın ilk ışınları onu, umutsuzluktan, kızgınlıktan danalar gibi böğürürken buldu, tutulduğu büyünün hiç geçmeye-

ceğini, Rocinante'nin de ömrünün sonuna dek burada pinekleyeceğini sandığı için, gün ışığından da umudu yoktu çünkü. Yıldızların kötü etkisi geçene ya da daha usta bir büyücü gelip de sihri bozana dek, böyle yemeden içmeden, uyumadan ayakta dikileceğine inanıyordu...

Ama aldanıyordu, çünkü, tanyeri ağardığı sırada hana, tepeden tırnağa zırhlar içinde eyerlerinde birer tüfek asılı, dört süvari geldi. Hanın kapısı açılmamıştı daha, gürültüyle kapıyı çaldılar. Nöbet tutmakta olduğu yerden onları gören Don Quijote saldırgan bir sesle bağırdı:

— Bana bakın, şövalye misiniz, seyis misiniz nesiniz? Şato kapısı öyle çalınmaz! Düşünün ki bu saatte şatodakiler uyuyordur hâlâ, hem, gün doğmadan kale kapıları açılmaz. Çekilin geri, bekleyin gün iyice aydınlansın, o zaman size kapıyı açıp açmayacağımızı düşünürüz.

— Şimdi size de şatonuza da başlayacağım! diye bağırdı adamlardan biri. Ne geveleyip duruyorsunuz orada? Hancıysanız, açtırın şu kapıyı, uzun yoldan geldik, hayvanlarımızı doyurup hemen hareket edeceğiz, işimiz acele.

— Bende hancı havası var mı be adam? diye sordu Don Quijote.

— Ne havası var bilmem ama diye karşılık verdi beriki, şu hana şato dediğinize göre, çılgının biri olduğunuz açık.

— Şatodur diyorum size, hem de bu bölgenin en güzel şatosu burada oturanların elinde âsâ, başında taç vardır.

—Yine ters söylediniz galiba, diye düzeltti yolcu. Başlarında âsâ, ellerinde taç olsa gerek. Evet, evet, öyledir

herhalde sanırım, bir oyuncu kumpanyası var handa bu adamlar da rol gereği âsâ ve taç kullanırlar çoğu kez, ayrıca, bu kadar sessiz ve küçük bir handa ancak onlar kalır.

— Ne bilgisiz adamlar, yarabbim! dedi Don Quijote, gezginci şövalyelerin başına gelenlerden de haberiniz yok anlaşılan.

Yeni gelenler bu konuşmadan bıkmışlardı, kapıyı bir daha çaldılar ve bu kez öyle yumrukladılar ki herkes uyandı, n'oluyoruz diye kapıya koştu. Tam bu sırada yolculardan birinin hayvanı, kulaklarını sarkıtmış, düşünceli bir derviş gibi efendisinin o gergin vücuduna destek olan Rocinante'ye yanaştı orasını kokladı. Gerçi odundan yapılmışa benziyordu ama Rocinante de nihayet canlı bir yaratıktı, kendisine yanaşan hayvanı koklamak üzere davrandı ama azıcık kıpırdamasıyla, Don Quijote'nin ayakları eyerden kaydı. Kolu bağlı olmasaydı, aşağı yuvarlanacaktı, öyle bir canı yandı ki bileğini ya da kolunu koparıyorlar sandı. Yere pek yakındı, ayaklarının ucu toprağa değiyordu neredeyse. Ama bu, acısını artırmaktan başka bir işe yaramadı, çünkü yere basmak üzere olduğunu görünce, yulara biraz daha asıldı. O anda bir parça daha uzanırlarsa yere değeceklerini, acıdan kurtulacaklarını sanan ve çabaladıkça acıları artan, direğe çekilmiş insanlara benziyordu.

XLIV. BÖLÜM

Handaki Görülmemiş, İşitilmemiş Olayların Devamı

Don Quijote öyle bağırıyordu ki hancı, bu korkunç çığlıkların nereden geldiğini anlamak üzere, telaşla kapıları açtı. Yataktan fırlayan Maritornes olup biteni tahmin etti, hemen samanlığa koştu, kimseciklere görünmeden Don Quijote'yi bağlayan yuları çözdü, şövalye, hancının ve süvarilerin bakışları altında yere serildi. Yardımına koştular, neden bu kadar bağırdığını sordular. Bizimki hiçbir şey demedi, kolundaki yuları çözdü, ayağa kalktı, Rocinante'ye atladı, kalkanını koluna geçirdi, kargısını doğrulttu, hayvanı mahmuzlayıp azıcık açıldı ve nara atınaya başladı:

— Her kim büyülendiğimi ve bu büyünün etkisinde kaldığını söylerse, yalan söylemiş olur! Böyle bir yalanı çürütmek üzere, prenses Micomicona'nın da izniyle, teke tek dövüşe çağırırım o adamı!

Yeni gelenler, bu sözler karşısında afallamışlardı ama hancı, Don Quijote'nin zırdeli olduğunu, laflarına ve davranışlarına kulak asmamak gerektiğini belirtince, şaşkınlıkları geçti.

Bunun üzerine atlılar da hancıya, o gece hana on beş yaşlarında katırcı kılığında şu boy, şu posta bir delikanlının gelip gelmediğini sordular. Bu tarif, Donna Clara'nın yavuklusuna tıpatıp uyuyordu. Hancı, handa bir sürü adam bulunduğunu, o yüzden, böyle birini hatırlayamadığını söyledi, adamlardan biri, yargıcın arabasını gördü, hemen tanıdı ve bağırdı:

— Muhakkak buradadır, çünkü görenlerin söylediğine göre, ardından gittiği araba işte bu. Birimiz kapıyı tutsun, ötekiler de hanı arasın. Hatta birimiz de dışarıda kalsın, bakarsınız duvardan atlayıp kaçar.

— Tamam, öyle yapalım, dedi ötekiler.

Böylece, biri kapıyı tuttu, ikisi hana girdi, dördüncü de duvarların çevresinde dolanmaya başladı. Hancı, az önce sordukları delikanlıyı aradıklarını seziyordu ama neden bu kadar üstüne düştüklerini anlayamıyordu. Ortalık iyice aydınlanmıştı, hem ışık, hem de Don Quijote'nin patırtısı, herkesi uyandırmıştı. Hepsi yataktan fırlamıştı, hele Dorotea'yla Clara pek telaşlıydılar. Biri, aşığının handa olduğunu bildiği için, öteki de delikanlıyı merak ettiği için, o gece gözlerini yummamışlardı zaten. Don Quijote, atlıların, meydan okuyuşuna kulak asmadıklarını, dönüp yüzüne bile bakmadıklarını görünce, öfkesinden, deliye dönmüştü. Şövalyelik yasalarına göre, elindeki işi bitirmeden başka bir şeye girişmesi yasak olmasa, üstlerine yürüyecek, zorla savaşa tutuşturacaktı ama prenses Micomicona'yı tahtına oturtmaya söz verdiği için, adamlara ilişmedi, onlar da araştırmalarına devam ettiler. Yolculardan biri delikanlıyı, akıllarının köşesinden geçmeyen bir yerde katırcılardan birinin yanında uyurken buldu. Kolundan tutup uyandırdı:

— İnanın bana, senyor Don Luis, dedi, pek yakışmış bu kılık size, şu yatak da annenizin size verdiği emeklere tıpatıp uyuyor hani!

Delikanlı gözlerini ovuşturdu, hâlâ uyuyordu, bir an kolunu tutan adama baktı, babasının uşaklarından biri olduğunu görünce öyle bir heyecanlandı ki ağzı dili tutuldu.

— Senyor diye devam etti uşak, şimdi artık boyun eğmekten ve bizimle birlikte eve dönmekten başka çareniz kalmadı, yoksa babanız, yani efendimiz öteki dünyayı boylayacak. Yokluğunuza öyle üzülüyor ki çok geçmeden bu dediğim olacağa benzer.

— İyi ama, babam nasıl öğrendi bu yana geldiğimi, hem de bu kılıkta?

— Sırlarınızı bilen bir öğrenci arkadaşınız, siz gittikten sonra babanızın çektiği acıyı öğrenmiş, gelip her şeyi anlatmış. Babanız, hemen bizleri ardınıza saldı. Dört arkadaş, emrinizdeyiz, sizi bunca seven insana iyi bir haber götüreceğimiz için de sevincimiz sonsuzdur.

— Her şey benim, daha doğrusu Tanrı'nın dediği gibi olacak!

— Başka türlüsü düşünülemeyeceğine göre Tanrı da siz de bizimle gelmeyi istiyorsunuz demektir. Don Luis'in yanında yatan katırcı da bunları dinlemişti, hemen koşup Don Fernando, Cardenio ve arkadaşlarına anlattı, uşakların delikanlıya senyor dediklerini, alıp babasının yanına götürmek istediklerini, delikanlının da buna karşı koyduğunu söyledi. Zaten hepsi oğlanın sesini beğenmiş, kim olduğunu merak ediyorlardı, bu haberi duyunca kendisini tanımak ve zor bir durumda yardımına koşmak konusundaki istekleri alevlendi. Ahıra yollandılar, delikanlıyı, uşaklarıyla çekişirken buldular. Bu sırada Dorotea, heyecandan eli ayağına dolaşmış Clara ile birlikte odadan çıktı, Cardenio'yu bir köşeye çekti ve kısaca genç kızla delikanlı arasındaki ilişkiyi anlattı. Cardenio da ona, Don Luis'in uşaklarının geldiğini haber verdi ama yüksek sesle konuştuğu için, Clara da bunları duydu. Öyle sarsıldı ki Dorotea tutmasaydı, yere yıkılacaktı. Cardenio, Dorotea'ya,

genç kızı da alarak odasına gitmesini, kendisinin bu meseleyi çözmeye çalışacağını söyledi.

Dört uşak, Don Luis'in çevresini almışlar, kederli babasının yanına döndürmeye çalışıyorlardı. Oğlansa, canının, şerefinin ve her şeyinin bağlı bulunduğu bir sorunu çözemeden bu işi yapamayacağını söylüyordu. Uşaklar delikanlıyı tartaklıyor, iyilikle ya da zorla, kendisini almadan şuradan şuraya adım atmayacaklarını belirtiyorlardı.

— Ancak ölümü götürürsünüz, dedi Don Luis. Ölmedikçe buradan ayrılmam.

Tartışmanın gürültüsünden, handaki herkes alıra üşüşmüştü, Cardenio, Don Fernando ve arkadaşları, yargıç, papaz, berber ve şatonun korunmasına ihtiyaç kalmadığını düşünen Don Quijote hep oradaydılar. Delikanlının hikayesini bilen Cardenio, uşaklara, neden bu çocuğu zorla eve götürmek istediklerini sordu.

— Babasının canını kurtarmak için, diye karşılık verdi içlerinden biri. Oğlu kaçtı diye, neredeyse öteki dünyayı boylayacak adamcağız.

— Özel işlerimi herkese açamazsınız, diye bağırdı Don Luis. Özgür bir insanım ben, ancak canım isterse geri dönerim, hiçkimse beni buna zorlayamaz.

— Biz zorlayamayız ama akıl zorlar, dedi uşak, siz akıllıca davranmasanız bile, biz aklın sesine kulak verir, görevimiz neyse onu yaparız.

— Durun bakalım, nedir mesele? diyerek araya girdi yargıç.

Uşak onu tanımış, efendisinin komşularından biri olduğunu anlamıştı, şöyle karşılık verdi:

— İyi ama, sayın yargıç tanımadınız mı şu küçük beyi?

Komşunuzun oğlu bu, gördüğünüz gibi, kendisine hiç uymayan bir kılıkta babasını bırakıp kaçtı.

Yargıç oğlanı daha bir dikkatle süzdü, tanıdı, hemen yanına varıp kucakladı ve şöyle dedi:

— Neden yaptınız bu çocukluğu, Don Luis? Hangi karşı konmaz neden sizi böyle apansız ve kişiliğinize uymayan bir kılıkta yollara düşürdü?

Delikanlının gözleri yaşardı, hiç karşılık vermedi. Yargıç, uşaklara, sabırlı olmalarını, her şeyin düzeleceğini söyledi. Don Luis'in elinden tuttu, bir köşeye çekti, işin iç yüzünü sordu.

Ama tam bu sırada hanın kapısından birtakım çığlıklar, gürültüler geldi. Geceyi handa geçirmiş bulunan iki müşteri, herkesin bu işle uğraştığını görünce, para mara vermeden sıvışmaya kalkınıştı, oysa hancı, başkalarının derdinden çok, kendi işine bakardı. Onları tam kapıda enselemiş, parasını istemiş, ayıp değil mi bu yaptığınız demişti, yalnız bunu kendine göre, yenilip yutulması zor sözlerle yapmıştı herhalde. Adamlar, yumrukla cevap vermişlerdi. Zorda kalan hancı, yardım istemek üzere bağırmıştı.

Hancının karısıyla kızı, şu anda boşta olduğunu düşünerek, doğruca Don Quijote'ye gittiler, kız:

— Sayın şövalye, dedi, Tanrı'nın size bağışladığı sonsuz nitelikler adına rica ederim, gelin, zavallı babamı eşek gibi döven şu adamların elinden kurtarın.

— Güzel senyorita diye karşılık verdi Don Quijote, bir an bekledikten ve en alımlı tavrını takındıktan sonra, şu anda size yardım edemem, çünkü elimdeki işi bitirmeden başka bir maceraya atılmam olanaksızdır, bütün yapabileceğim, size birtakım öğütler vermektir. Gidin babanıza sıkı durmasını ve alta düşmemeye bak-

masını söyleyin, bu arada ben de kendisine yardım edebilmek üzere, prenses Micomicona'dan izin isterim. Verirse emin olun dakikada kurtarırım babanızı.

— Vah başımın kara yazısı! diye bağırdı Maritornes, o arada yanlarına gelmişti. İyi ama senyor, siz bu izni alana dek, efendim öteki dünyayı boylayacak.

— Ne yapalım, senyora, bu izni almak zorundayım. İzni kopardığım an, babanız öteki dünyaya göçmüş bile olsa, öteki möteki tanımam, çekip çıkarırım onu oradan ya da kendisini öldürenlerden öyle yaman bir öç alırım ki ruhu şad olur.

Ondan sonra, başka bir şey demeden, koşup Dorotea'nın ayaklarına kapandı, büyük bir tehlike içinde bulunan şato sahibine yardım edebilmek üzere izin lütfetmesini istedi, hem de pek soylu bir tavırla. Prenses, izni seve seve verdi, bunun üzerine Don Quijote kalkanını koluna geçirdi, kılıcını çekti, hanın kapısına gitti, iki müşteri, hâlâ hancıyı pataklıyordu. Şövalye, kapı önüne çıktı ama kavgacıları ayıracak yerde taş gibi durdu, Maritornes'le hancı kadının kışkırtmalarına aldırmadı bile, kadınlar, daha ne beklediğini sordular.

— Seyislere kılıç çekemem, onun için duruyorum diye karşılık verdi Don Quijote, gidip Sancho'yu arayın. Bu iş ona düşer.

Bütün bunlar kapı önünde oluyordu, Don Quijote'nin titizliği yüzünden, birinin kocası, birinin babası, ötekinin de efendisi olan hancı ha bire dayak yiyor, kadınlar da üzüntüden ölüyorlardı.

Ama biz şimdi bunu bir yana bırakalım. Elbet hancıya yardım edecek biri çıkar, hem sonra, hiçkimse altından kalkamayacağı laf etmesin! Biz, Don Luis'in yargıca verdiği karşılığı öğrenebilmek üzere, elli adım öteye

dönelim yine. Delikanlı yüreği kan ağlayan bir insan edasıyla yargıcın koluna yapışmıştı. Gözyaşları içinde şöyle dedi:

— Senyor, size ancak şunu söyleyebilirim ki kızınızı deli gibi seviyorum. Tanrı öyle istediği için, komşu olmamızın da verdiği kolaylıkla, kızınız Donna Clara'yı gördüm, görür görmez de tutuldum, onu gönlüme sultan ettim, hem efendim, hem babam olan siz karşı koymazsanız, bugünden sonra da karım olur. Bunun için kaçtım baba ocağından, hedefini arayan ok, Kutupyıldızı'nı arayan denizci gibi, Clara'nın ardından gidebilmek için girdim şu garip kılığa. Kızınız, gözyaşlarının uzaktan anlattıkları dışında bir şey bilmiyor aşkım konusunda. Anamı babamı, soyumu sopumu, servetimizi, evin biricik mirasçısı olduğumu biliyorsunuz senyor. Eğer bunlar, bana bağışlayacağınız mutluluk için yeterliyse, lütfen, hemen şimdi beni evlatlığa kabul edin. Siz kabul ettikten sonra, babam yanaşmasa ve benim için başka şeyler tasarlarsa, elime geçen nimeti değerlendiremese bile, her şeyi, insanların iradesinden daha güçlü olan zamana bırakırız.

Genç aşık sustu, yargıç şaşıp kalmıştı. Bir yandan, oğlanın niyetlerini açıklayış biçimine hayranlık duyuyor, öte yandan, hiç beklemediği bu olay karşısında ne karar vereceğini bilemiyordu. Şimdilik heyecanını yenmesini, uşaklardan, hemen bugün gitmemek konusunda izin koparabilirse, ertesi gün neye karar verdiğini söyleyebileceğini belirtmekle yetindi. Don Luis, yargıcın ellerine sarılıp öptü, gözyaşlarıyla yıkadı, bu manzara karşısında taş olsa dayanamazdı, değil ki bu evliliğin kızı için taşıdığı değeri görecek kadar zeki bir adam olan yargıcın yüreği... Gerçi, oğlu için belki daha baş-

ka şeyler düşünen Don Luis'in babasına danışmak daha uygun düşerdi ama her neyse.

Bu arada müşteriler de Don Quijote'nin öğütlerinden çok, elindeki kılıçtan korkarak hancıyla anlaşmış, adamın parasını ödemişlerdi. Don Luis'in uşakları, yargıçla efendileri arasındaki konuşmanın sona ermesini, vardıkları kararı açıklamalarını bekliyordu, o sırada bir an bile boş oturmayan şeytanın parmağıyla, hana yeni bir müşteri geldi, bu, Don Quijote'nin kendisinden Mambrino'nun tolgasıdır diyerek tıraş tasını, Sancho'nun da eşeğinin semerini yürüttüğü, berberdi. Berber, eşeğini alıra götürdü, orada semerin bilmem neresini onaran Sancho'yu gördü, hemen tanıdı, bağırarak üstüne yürüdü:

— Hah! Yakaladım seni sayın bay hırsız! Çabuk geri ver tıraş tasımı, semerimi ve öteki şeylerimi!

Böyle apansız hücuma uğrayan, küfürlere boğulan Sancho, bir eliyle semere yapıştı, ötekiyle de berberin suratına öyle bir yumruk indirdi ki adamın ağzı burnu kan içinde kaldı. Ama yine de Sancho'nun yakasını bırakmadı, derken, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı, bütün handakiler başlarına toplandı.

— Adalet! Adalet! diye böğürüyordu berber. Kral adına adalet! Şu rezil herif, şu çapulcu, her şeyimi çaldığı yetmiyormuş gibi, canımı da almak istiyor!

— Yalan söylüyorsun, diye bağırıyordu Sancho, çapulcu değilim ben, efendim, alnının teriyle kazandı bu ganimetleri.

Olup biteni gören Don Quijote, seyisinin çıkardığı yaman kavga karşısında kendinden geçmişti, yiğit bir insan olduğunu kabul etti, ilk fırsatta onu da şövalye yapmaya karar verdi. Böylece, mesleğe iyi bir üye kazan-

dıracağına inanıyordu. Bu arada tartışma devam ediyor, berber konuşup duruyordu:

— Bakın baylar, şu canım nasıl Tanrı'nınsa, gördüğünüz semer de böylece benimdir! Kendi elimden çıkmış gibi tanırım onu. Eşeğim burada ahırdadır, yalan söylemediğimi gösterebilirim size. Deneyelim, bu semer ona tıpatıp uymazsa, kafamı kessinler! Durun, dahası var. Semerimi yürüttükleri gün, en az bir altın eden, daha el değmemiş, yepyeni, kalaylı tıraş kabımı da çaldı bu herifler!

İşte o zaman Don Quijote dayanamadı. Araya girdi, kavgacıları ayırdı, mesele çözülene dek göz önünde dursun diye, semeri ortaya koydu, sonra oradakilere döndü:

— Baylar, dedi, şu dürüst adamın yanıldığını göstermek için belirteyim ki bileğimin gücüyle kazandığım ve haklı olarak sahip çıktığım bir şeye ta öteden beri, Mambrino'nun tolgası diye bilinen ve gerçekte de öyle olan, olmaya devam edecek bir şeye, tıraş tası demektedir. Semere gelince, bu iş beni ilgilendirmez. Bu konuda şunu söyleyebilirim yalnız. Seyisim Sancho, yenik düşen bu korkak adamın atının eyerini alıp eşeğine vurmak istedi, bunun için benden izin rica etti, ben de verdim ve Sancho eyeri aldı ama sonradan bu at eyeri, bir eşek semeri biçimine dönüştüyse, buna da aklım yatar doğrusu. Pek olağandır böyle şeyler bizim gezginci şövalyelikte. Size, sözlerimin doğruluğunu kolayca gösterebilirim, oğlum Sancho, koş şu adamın tıraş tası dediği şeyi getir bana.

— Hay aksi şeytan! dedi Sancho aman senyor, bundan başka kanıtımız yoksa, yandık demektir.

Malino'nun (İblis'in) tolgası dediğiniz şey düpedüz

bir tıraş tası, şu gördüğünüz de adıyla sanıyla bir eşek semeridir.

— Sen dediğimi yap! diye çıkıştı Don Quijote.

Bu şatoda da her şey büyülü değil ya! Sancho gidip tıraş tasını getirdi, Don Quijote hemen elinden alıp oradakilere gösterdi:

— Bakın, baylar, dedi, şu gördüğünüz şeyin, dediğim gibi tolga değil de tıraş tası olduğunu ileri sürebilmesi için, insanın keçi gibi inatçı olması gerekmez mi? Üyesi bulunduğum şövalyelik adına yemin ederim ki kendisinden aldığım şey budur. Ne bir eksiltme, ne de bir ekleme yaptım ona.

— Vallahi doğru! dedi Sancho, zaten, ele geçirdiğimizden bu yana, efendim onu ancak bir kere, zincire vurulmuş zavallıları kurtardığı zaman kullandı, eğer şu tas mı, tolga mı, her neyse, o olmasaydı, hali dumandı, çünkü taşlar yağmur gibi yağıyordu.

XLV. BÖLÜM

Semer ile Mambrino'nun Tolgası Konusundaki Son Kuşkuların Dağılışı ve Daha Başka Gerçek Olaylar

— PEKİ BAYLAR, DEDİ BERBER, bunun bir tıraş tası değil de bir tolga olduğunu ileri süren adama ne demeli?

— Onu bunu bilmem, dedi Don Quijote, bunun bir tolga olmadığını söylemeye kalkanın alnını karışlarım ben, bunu diyen ister şövalye olsun, ister seyis, yalan attığını, hem de kuyruklu bir yalan attığını gösteririm.

Orada hazır bulunan ve Don Quijote'yi çok iyi tanı-

yan bizim berber (yani Nicolas Usta), şövalyeyi kışkırtıp bu işi daha eğlenceli duruma getirmeye karar verdi.

— Sayın berber efendi, dedi ötekine, tanışmıyoruz ama şunu bilin ki ben de sizin meslektenim. Yirmi yıldır berberlik yaparım ve bizim aletlerin hepsini çok iyi tanırım. Ayrıca, gençliğimde askere de gitmiştim. Bunun için, tolgayı, zırhlı başlığı, siperli zırhlı başlığı birbirinden ayıracak kadar bilgim vardır. Yüksek izninizle diyeceğim şudur. Senyorun elinde gördüğünüz şey, tıraş tası olmak şöyle dursun, akla kara kadar uzaktır böyle bir şeyden. Bence, bu, düpedüz tolgadır ama yarısı eksik bir tolgadır.

— Elbette diye doğruladı Don Quijote, çünkü çeneye geçirilen kısmı yok.

— Çok doğru, dedi papaz, Nicolas Usta'nın niyetini anlamıştı.

Cardenio, Don Fernando ve arkadaşları da berberin görüşüne katıldılar, kafası Don Luis meselesiyle dolu olmasa, yargıç da onlar gibi yapacaktı herhalde ama şimdi oynanan oyunu farkedemiyordu pek.

— Tanrı beni korusun, diye bağırdı dalgaya alınan berber. Bunca dürüst insanın, tıraş tasına tolga demesi mümkün mü? En bilgisiz üniversite öğretmeni bile şaşardı bu işe! Peki dediğiniz gibi olsun baylar. Yalnız, eğer bu tolgaysa, şu semerin de az önce senyorun dediği gibi, bir eyer olması gerekiyor.

— Bana sorarsanız semere benziyor, dedi Don Quijote ama bu işe karışmak istemiyorum.

— Oysa, bu konuda karar vermek, senyor Don Quijote'ye düşerdi, dedi papaz. Şövalyelikle ilgili konularda hepimiz, evet hepimiz, üstünlüğünü kabul ediyoruz.

— Tanrı adına yemin ederim ki baylar, dedi şövalye,

bu şatodaki hiçbir şey hakkında kesin konuşamam, iki keredir burada kalıyorum, başıma öyle garip olaylar geldi ki şatonun büyülü olduğu kanısına vardım. İlk seferinde burada konaklayan Mağripli bir büyücü, beni duman etti, Sancho da yardakçıları tarafından epey hırpalandı. Bu gece de nasıl olduğunu anlayamadan, iki saat kolumdan asılı kaldım. Onun için, bu karışık meselede sağlam bir yargıya varmam olanaksız. Tolga konusundaki görüşümü daha önce bildirdim ama şunun bir eyer mi, yoksa bir semer mi olduğunu söyleyemeyeceğim. Bu işi size bırakıyorum, baylar. Sizler, benim gibi şövalye olmadığınızdan, belki de şatodaki büyünün dışındasınızdır, gözleriniz bağlanmadığı için, meydana gelen şeyleri benim gibi değil de oldukları gibi görüyorsunuzdur.

—İşte buna hiç kuşku yok, dedi Don Fernando. Senyor Don Quijote'nin de pek güzel buyurdukları gibi, bu meseleyi çözmek bize düşüyor, işler daha düzgün olsun diye, herkesin oyuna başvuracağım, sonra sonucu açıklayacağım.

Bütün bunlar, Don Quijote'nin çılgınlığını bilenler için pek gülünçtü ama bilmeyenler, bu arada Don Luis'in dört uşağıyla, hana yeni gelmiş bulunan kılıkları kıyafetleri San Hermandad okçularını andıran —gerçekten de öyleydiler— üç kişi için, çok saçmaydı. Bu arada berber, tıraş tasının, göz göre göre, Mambrino'nun tolgası haline girmesine üzülüyor, semerinin de bu gidişle, süslü bir at eyeri olacağını düşündükçe, yüreği cız ediyordu. Don Fernando orada bulunanları teker teker dolaştıkça, kulaklarına eğilip ciddi bir tavırla fikirlerini sordukça, hepsi kıkır kıkır gülüşüyordu. Don Fernando, Don Quijote'yi tanıyanların hepsine

sorduktan sonra, yüksek sesle sonucu açıkladı:

— Bak, yiğit dostum, herkese sormaktan yoruldum, şimdiye dek sorduklarım, şu gördüğümüz şeye eşek semeri demenin çılgınlık olduğunu, bunun bir eyer, hem de bir yarış atı eyeri olduğunu söylediler. Onun için ısrardan vazgeçin. Sizin ve eşeğinizin varlığına rağmen, semer değil, eyer bu. Davanızı iyi savunamadınız, kanıtlarınız yetersiz.

— Eğer hepiniz sayıklamıyorsanız, cennet yüzü görmeyeyim! diye bağırdı berber. Tanrı tanığımdır ki eyer değil, semer bu. Ama hak... neyse, geçelim...[1] Daha fazla konuşmak istemiyorum. Yalnız, sarhoş olmadığıma eminim, çünkü içki şöyle dursun, zavallı midem yemek yüzü bile görmedi daha.

Berberin bu saf sözleri, oradakileri, en az Don Quijote'nin çılgınlıkları kadar eğlendiriyordu, tam bu sırada şövalye söze karıştı:

— Artık yapacak iş kalmadı, herkes malını alıp çekilsin. Tanrı hepimizi korusun, San Pedro da bizleri kutsasın!

Bunun üzerine, uşaklardan biri atıldı:

— Eğer oyun oynamıyorsanız, akıllı uslu görünen bunca kişinin, şunun bir semer, şunun da bir tıraş tası olmadığını söyleyebilmesine akıl erdiremiyorum doğrusu. Bence, bir iş var bu işin içinde. Şimdi geçmişini de... (düşünmeden etmişti bu lafı)... yo hayır, hiçkimse beni şunun bir tıraş tası, ötekinin de semer olmadığına inandıramaz.

— Belki dişi eşek semeridir, dedi papaz.

[1]Berber sözünü yarım bırakıyor. «Hak, kralın dilediği yerdedir» *(Alla van Ieyes do quieren reyes)* diyen atasözünü tamamlamayı gereksiz buluyor.

— Farketmez diye karşılık verdi uşak, mesele bu değil. Bütün iş, semer mi, yoksa sizin dediğiniz gibi, eyer mi olduğunu anlamakta.

Tam o sırada içeri giren ve bu konuşmayı işiten okçulardan biri, öfkeyle bağırdı:

— Haydi canım! Adım gibi biliyorum ki eşek semeri bu, tersini söyleyen, kafadan çatlaktır!

— İşte şimdi alçağın biri gibi yalan söyledin, diye bağırdı Don Quijote.

Ve sonra, yanından ayırmadığı kargısını kaldırdığı gibi adamın kafasına indirdi, zavallı okçu yana çekilmeseydi, bu vuruş altında yere serilebilirdi. Kargı yere çarpıp parçalandı, öbür okçular, arkadaşlarına edileni görünce, hep birlikte: «Santa Hermandad! Adalet!» diye bağrışmaya başladılar.

Bu yargı organına üye olan hancı, hemen koşup sopasını ve kılıcını kaptı, gelip arkadaşlarının yanında yer aldı. Don Luis'in uşakları, kavga sırasında ellerinden kaçmasın diye, efendilerinin çevresini kuşattılar. Bütün handakileri ayaklanmış gören berber, fırsattan yararlanıp semeri yürütmek istedi ama Sancho da aynı şeyi düşünmüştü, burun buruna geldiler. Don Quijote kılıcını çekti, okçulara saldırdı, Don Luis, uşaklarına, kendisini bırakıp şövalyenin yardımına koşmalarını emretti, Don Fernando ile Cardenio bu işi çoktan yapmışlardı. Papaz bağırıyor, hancı uluyor, kızı ağlayıp sızlıyor, Maritornes zırlıyordu, Dorotea'nın eli ayağına dolaşmış, Luscinda'nın soluğu kesilmiş, Clara bayılmıştı. Berber, Sancho'yu yumrukluyor, Sancho da onu pataklıyordu. Uşaklardan biri, Don Luis'in koluna yapışmak cüretini göstermişti, bunun üzerine delikanlı adamın çenesine öyle bir yumruk oturttu ki adamın

ağzı burnu birbirine karıştı, yargıç da oğlanın yardımına koştu. Don Fernando, yere düşen bir yayın üstüne basmış, sanki boyunu ölçüyordu. Hancı kadın avazı çıktığı kadar bağırıyor, «Santa Hermandad'a yardıma gelin!» diyordu. Her yan bağrış çağrış, sille tokat, gözyaşı, kargaşalık, korku, yılgı, kama, bıçak yarası, tekme ve sopa yağmuru, kan revan içindeydi. Bu kargaşalığın, bu çıfıt çarşısının, bu labirentin orta yerinde tabii, Don Quijote vardı, birden aklına, yine o Allah'ın cezası kitapları geldi, kendini, Agramante savaşının en civcivli yerinde sandı ve o zaman, bütün hanı inleten bir sesle haykırdı:

— Hoop! Durun, indirin kılıçlarımızı! Susun! Herkes beni dinlesin, yoksa topunuzu birden gebertirim! Hepsi durdu. Don Quijote devam etti:

— Ben size dememiş miydim bu şato perilidir, cinlerle, şeytanlarla doludur diye? Sözümün doğruluğunu görebilmek için, çevrenize bakın yeter. Agramante savaşındaki kargaşalık, aynen burada da sürüyor. Bakın, bakın. Kimisi kılıcı için kimisi atı için, beriki kartalı için, öteki tolgası için savaşıyor, birbirimize saldırıyor ama neden dövüştüğümüzü bilmiyoruz. Yaklaşın hele, sayın yargıç, siz de sayın papaz, biriniz kral Agramante, öbürünüz de kral Sobrino olsun. El sıkışın barışın, yüce Tanrı da biliyor ya, bizim gibi soylu kişilerin, böyle yok yere boğazlaşması utanılacak şey.

Don Fernando, Cardenio ve arkadaşları tarafından epey hırpalanan Don Quijote'nin sözlerine de akılları ermeyen okçular, kavgayı bırakmak istemiyorlardı. Zavallı berberinse, bütün istediği buydu, çünkü kavga sırasında saçı sakalı yolunmuş, canım semeri yırtılmıştı. Sancho, uysal bir seyis olduğu için, efendisinin buy-

ruğunu duyar duymaz durmuştu, Don Luis'in dört uşağı, kavga etmekle ellerine bir şey geçmeyeceğini bildikleri için, uslu uslu bekliyorlardı, yalnız hancı, her gelişinde evini allak bullak eden bu çılgın şövalyenin cezalandırılması için diretiyordu. Neyse, gürültü patırdı yatıştı ve Don Quijote, ölene dek, tıraş tasını tolga, semeri süslü bir eyer, hanı da şato diye bildi.

Yargıçla papazın yatıştırıcı konuşmalarından sonra her şey duruldu, bunun üzerine, Don Luis'in uşakları, delikanlıyı, hemen şimdi yola çıkmak için yeniden sıkıştırmaya başladılar, bu sırada yargıç gencin anlattıklarını aktarıyor papazın, Don Fernando'nun ve Cardenio'nun fikrini alıyordu. Sonunda şu karara vardılar. Don Fernando kendisini uşaklara tanıtacak ve Don Luis'i, marki olan kardeşinin yanına, Endülüs'e götürmek istediğini söyleyecekti. Don Luis'in, şu anda geri dönmektense, kendini paralayacağını biliyorlardı. Don Fernando'nun kimliğini ve genç efendilerini alıp götürmekteki kesin kararını öğrenen uşaklar, içlerinden birinin Don Luis'in yanında kalıp ona hizmet etmesine, kendilerinden bir haber çıkana ya da gelip arayana dek hiçbir yere ayrılmamasına, öbür üçünün de olup bitenleri anlatmak üzere eve dönmesine karar verdiler. Böylece, kral Agramante'nin yetkesi, kral Sobrino'nun bilgeliği sayesinde tehlike atlatılmış oldu. Ama barışın, dirlik düzenliğin düşmanı şeytan, oyuna geldiğini, bütün bu insanların içine düştükleri labirentten kurtulduklarını, istediği sonucu elde edemediğini görünce küplere bindi, yeni bir denemeye girişmek, yeni meseleler, yeni tartışmalar çıkarmak üzere karar aldı.

Dövüştükleri insanların değerini anlayan okçular, bu

işin sonunun kötüye varacağını anlayarak, sessizce ortadan çekilmişlerdi ama Don Fernando'dan güzel bir dayak yiyen bir okçu, yanında taşıdığı tutuklama belgelerinden birinin, Don Quijote adına olduğunu hatırladı, Sancho'nun korktuğu başına gelmiş, Santa Hermandad, kürek mahkumlarını serbest bıraktığı için, şövalyeyi tutuklamaya karar vermişti. Okçu, belgedeki niteliklerin Don Quijote'ye uyup uymadığını anlamak istedi, cebinden çıkardığı kağıdı incelemeye koyuldu, okuma yazması iyi değildi, heceleye heceleye söküyordu, her sözcükten sonra başını kaldırıyor, kağıttakine uyup uymadığını anlamak için, şövalyeye bakıyordu. O olduğuna aklı kesince, çantayı koynuna soktu, tutuklama belgesini sol eline aldı, sağ eliyle de şövalyenin yakasına yapıştı. Öyle sıkıyordu ki zavallıcık zor soluk alıyordu, okçu, avazı çıktığınca bağırmaya başladı:

— Santa Hermandad'a yardım edin! Adalete yardım edin! Elimde bu çapulcu herif için kesilmiş bir tutuklama belgesi var! Bakın, bakın!

Papaz belgeyi aldı, inceledi, okçunun doğru söylediğini gördü. Bir baldırı çıplağın kendisine karşı böyle saygısızca davrandığını gören Don Quijote, kızdı köpürdü, dişlerini gıcırdatarak adamın gırtlağına sarıldı, arkadaşları yardıma gelmeseydi, zavallı okçu, şövalyenin yakasını bırakmaya fırsat bulamadan can verecekti. Yoldaşlarına yardım için bahane arayan hancı da okçulara katıldı. Kocasının yeni bir kavgaya giriştiğini gören hancı kadın, ağlayıp sızlamaya başladı. Kızıyla Maritornes de Tanrı'dan ve orada bulunanlardan yardım dileyerek koşuştular. Bütün bunları gören Sancho, kendi kendine:

— Hey ulu Tanrım! Efendimin bu şato için dedikle-

ri doğru galiba. Bir saat bile sakin oturamıyor insan burada diye düşünüyordu.

Don Fernando, okçularla Don Quijote'yi ayırdı, bu işe pek sevindiler tabii, çünkü ikisi de birbirlerinin gırtlağına sarılmış, öylece duruyorlardı. Ama okçular hâlâ sanığı istiyorlar, hatta, ellerinin bağlanması için ötekilerden yardım bekliyorlardı. Krala ve Santa Hermandad'a karşı görevleri bunu gerektiriyordu. Don Quijote'nin hırsı geçmişti, okçularla alay etmeye başladı:

— Gelin bakayım, aşağılık ve pis herifler! Zincire vurulmuş talihsiz insanlara, yani mahkumlara yardım eden, düşkünlerin elinden tutan, ezilenleri koruyan insana çapulcu diyorsunuz ha? Ah! iğrenç aptallıkları yüzünden gezginci şövalyeliğin değerini anlamayan, bir gezginci şövalyenin değil kendisini, gölgesini bile saymak gerektiğini bilmeyecek kadar büyük bir bilgisizlik içinde yüzen sefil yaratıklar! Gelin buraya, siz okçu değil ancak soyguncu olursunuz, Santa Hermandad'dan aldıkları belgelerle çapulculuk yapan herifler, söyleyin bakayım, benim gibi bir şövalyeyi tutuklamak için tezkere kesen eşşek kimmiş? Bu adam bilmiyor mu ki gezginci şövalyeler yargıç önüne çıkmazlar? Bilmiyor mu ki onların yasası kılıç, cesaretleri hak, istemleri anayasadır? Tekrar ediyorum, bir gezginci şövalyenin daha mesleğe başladığı gün elde ettiği ayrıcalık ve bağışıklıkların hiçbir soylu kişide bulunmadığını bilmeyen o cahil kim? Hangi gezginci şövalye haraç, pey akçesi, tuz vergisi, orman vergisi, ayakbastı ya da yol parası vermiştir bugüne dek? Hangi şato sahibi ondan yatak parası istemiştir? Hangi kral onu sofrasına çağırmamıştır? Hangi genç kız aşkına tutulmamış, kendini ona seve

seve teslim etmemiştir? Ve nihayet, dün, bugün ve yarın, yoluna dikilen değil bir, dört yüz okçuya dört yüz sopa çekecek kadar güce sahip olmayan şövalye mi vardır?

XLVI. BÖLÜM

Okçuların Sebep Olduğu Garip Olay, Don Quijote'nin Büyük Öfkesi ve Büyülenişi

DON QUIJOTE BUNLARI SÖYLERKEN, papaz okçuları bir köşeye çekmiş, onlara, konuşmalarından ve davranışlarından anlaşılacağı üzere, şövalyenin zırdeli olduğunu, bu işi daha fazla büyütmemek gerektiğini, tutup götürseler bile, sonunda deli diye bırakmak zorunda kalacaklarını anlatmaya çalışıyordu. Tutuklama belgesini taşıyan adam da Don Quijote'nin deli olup olmadığına karar vermenin kendilerine düşmediğini, üstlerinin buyruklarına uymak zorunda olduklarını, onlar yakalayıp götürdükten sonra, isterlerse, yüz kere salıverebileceklerini söylüyordu.

— İyi ama, dedi papaz, şu anda isteseniz de götüremezsiniz ki buna izin vermeyeceğini adım gibi biliyorum.

Sözün kısası, papazın dediklerini doğrularcasına, Don Quijote öyle işler yaptı ki onun kafadan çatlak olduğunu kabul etmemeleri için, okçuların zırdeli olması gerekirdi. Sonunda inandılar, hatta berberle Sancho'yu barıştırmaya karar verdiler, bu ikisi, hâlâ kıyasıya çekişiyorlardı, yasa adamı olarak meseleye el koydular ve bütünüyle değilse bile, her ikisini de iyi kötü hoş-

nut edebilecek bir sonuca vardılar. Semerleri değiştirdiler, kolanları bıraktılar. Mambrino'nun tolgasına gelince, papaz, Don Quijote'ye çaktırmadan berberin eline sekiz riyal tutuşturdu, bunun üzerine adam, ne o gün, ne de ondan sonrası için bir şikayeti kalmadığını gösterir bir belge imzaladı. Bu iki önemli ve büyük sorun çözüldükten sonra, geriye, Don Luis meselesi kalıyordu, uşaklara, daha önce kararlaştırıldığı üzere, üçünün eve dönmesi, birinin de Don Luis'le birlikte, Don Fernando'nun götüreceği yere gitmesi teklif edildi, talih, handaki aşıklara, dürüst insanlara gülmeye başlamıştı. Uşaklar bunu kabul ettiler, Clara sevincinden göklere uçtu. Olup bitenlerden hiçbir şey anlamayan Zoraida bile, herkesin, özellikle bir an bile gözlerini ayırmadığı sevgilisinin yüzündeki havaya göre, kimi üzülüyor, kimi seviniyordu. Papazın berbere verdiği parayı kaçırmayan hancı, Don Quijote'ye yanaşıp handa geçirdiği gecelerin ücretini, ayrıca yırtılan şarap tulumlarıyla yere saçılan şarapların parasını istedi, bunlar ödenmedikçe, Rocinante ile boz eşeğin ahırdan dışarı adım atamayacaklarına yemin etti.

Papaz hancıyı yatıştırmaya çalıştı, yargıç, çelebice, bütün masrafları ben ödeyeyim dedi ama Don Fernando hepsinden baskın çıkıp borçları ödedi. Sözün kısası, her şeyyoluna girdi, ortalıkta, Don Quijote'nin dediği gibi Agramante savaşının kargaşalığı değil, bir Octavius barışı hüküm sürmeye başladı. Hepsi, bütün bunları, papazın inandırıcı konuşmalarıyla Fernado'nun cömert gönlüne borçlu olduklarını kabul ediyordu.

Gerek kendini, gerek seyisini ilgilendiren dertlerden, kavgalardan kurtulduğunu gören Don Quijote,

yola devam etmeye, başladığı macerayı bir sonuca bağlamaya karar verdi, bunun üzerine, kararlı bir yüzle Dorotea'nın yanına gitti, ayaklarına kapandı, kız, ayağa kalkmadıkça kendisini dinlemeyeceğini söyledi. Don Quijote, buyruğuna uyabilmek için, ayağa kalktı ve söylevine girişti:

— Güzel senyora, eski bir atasözü, «Çabukluk, başarının temel koşuludur» der, ayrıca, yaşantı göstermiştir ki elini çabuk tutan, en güç işleri bile başarır. Bu dediklerim, en çok, savaş sırasında geçerlidir, savaşta, eliçabukluk düşmanın tasarılarını bozar, onların uygulanmasına fırsat bırakmadan insanı zafere ulaştırır. Bütün bunları anlatışımın nedeni şu, güzel ve soylu prenses. Bence, bu şatoda daha fazla kalınamız gereksiz, hatta, gecikişimiz, tam tersine, sonradan farkına varacağımız, onulmaz bir zararın doğmasına yol açabilir. Nitekim belki de düşmanımız olan dev, gizli ve usta casuslar aracılığıyla benim kendisini öldürmek üzere geldiğimi öğrenmiştir bile ve biz burada boş yere oyalanırken, o, bütün çabalarımı ve yiğitliğimi etkisiz bırakacak, ele geçmez bir kale kurduruyordur. Bunun için, senyora, ondan önce davranmalı, hemen yola çıkmalıyız. Haşmetmeapları tahtlarına kavuşmakta ne kadar acele ediyorlarsa, ben de can düşmanımızla karşılaşmak için o kadar sabırsızlanıyorum.

Don Quijote lafını bitirdi, büyük bir dinginlik içinde güzel prensesin cevabını beklemeye başladı, o da kahramanımızın üslubuna uyan, görkemli bir tavırla şunları söyledi:

— Senyor, kimsesizlere, talihsiz insanlara yardım eden kusursuz şövalyeler gibi davranıp derdime çare bulmak istediğiniz için size sonsuz teşekkürlerimi suna-

rım. Yeryüzünde iyilikten anlayan kadınların da bulunduğunu görebilesiniz diye, Tanrı'nın, karşılıklı isteklerimizi gerçekleştirmesine duacıyım. Bendeniz, hemen yola çıkmaya hazırım, istemim sizinkine bağlıdır. Nasıl uygun görürseniz öyle yapalım. Canını da tahtının kurtarılmasını da değerli ellerinize bırakmış bulunan kişi, tedbirli zekanızın gösterdiği şeylerden başkasını yapamaz, başka bir şey isteyemez zaten.

— O istekleri size Tanrı ilham ediyor! diye karşılık verdi Don Quijote. Sizin gibi yüce bir senyora, büyük bir alçakgönüllülükle benden hizmet beklerse, kendisini eski yerine yükseltmek, tahtına kavuşturmak gibi değerli bir fırsatı kaçırmak istemem. Hemen yola çıkalım, geç kalmanın tehlikeli olduğunu söylerler. Gerçi tehlike beni kamçılar, ne gökler, ne de yerler bugüne dek beni yıldıracak bir tehlike yaratamamıştır ama olsun. Sancho, dostum, hemen gidip Rocinante'yi, kendi eşeğini, kraliçenin atını eyerle, şato sahibinden ve bütün öteki dostlarımızdan izin isteyelim, sonra yolumuza gidelim.

Bir köşede durup konuşulanları dinleyen Sancho, başını sallayarak karşılık verdi:

—Ah senyor, ah! Soylu hanımlar gücenmesinler ama daha derdimiz bitmedi ki birini çözdük mü, biri başlıyor.

— Kaba herif! Gözümü korkutacak dert mi olurmuş, ne geveleyip duruyorsun?

— Oo! Böyle bağırıp çağırırsanız, susarım, her iyi seyis, iyi uşak gibi, size bildirmem gereken şeyleri saklarım.

— Aman söyle, söyle, yalnız gözümü korkutmaya kalkışma. Sen korkağın birisin, öyle davran ama ben hiç-

bir şeyden korkmam, onun için de yiğit bir insan gibi davranırım.

— Mesele yiğitlik değil senyor. Diyeceğim o ki büyük Micomicon krallığının ecesi olduğunu ileri süren şu hanım, aslında tam benim anam kadar kraliçe galiba, sahici ece olsaydı, şuradaki erkeklerden biriyle köşe bucakta kırıştırmazdı...

Bu sözleri duyan Dorotea kıpkırmızı kesildi, Sancho doğru söylüyordu, çünkü kocası Don Fernando, ara sıra dudaklarından aşk meyveleri devşiriyordu. Sancho bunları görmüş, bu densizliğin bir kraliçeden, hele böyle büyük bir krallığın ecesinden çok, hoppa bir kıza yaraştığı sonucuna varmıştı. Dorotea hiç sesini çıkarmadı, Sancho devam etti:

— Bana kalırsa, senyor, biz dağ bayır dolaşırken, kötü günler ve geceler geçirirken, handa yan gelip yatanlardan biri, çabalarımızın meyvesini devşirecek. Onun için, ne Rocinante'yi, ne eşeğimi, ne de hanımın beygirini eyerlemeyeyim, uslu uslu oturup keyfimize bakalım, yosmalar cilvesine devam etsin, biz de karnımızı doyuralım!

Aman Tanrım, sen beni koru! Seyisin bu patavatsız sözlerini duyunca, Don Quijote'nin kızgınlığını görmeliydiniz! Gözlerinden alev fışkırıyordu, lafların yarısını yutarak bağırdı:

— Behey aptal, avallı, cahil, görgüsüz, aşağılık, dedikoducu, utanmaz, arlanmaz, küfürcü köylü, yılan soyu! Benim önümde senyoranın önünde nasıl edersin böyle bir laf? O dar kafanla, kaba hayal gücünle böylesine cüretli ve sinsi düşünceleri nereden bulup çıkarıyorsun? Yıkıl karşımdan canavar herif, yalan kumkuması, hile kutusu, kötülük ambarı, iftira deposu, alçaklık kay-

nağı herif! Kral soyundan gelenlere borçlu bulunduğumuz saygının düşmanı adam! Yıkıl git! bir daha da karşıma çıkına, yoksa kemiklerini kırarım!

Bunları söylerken yanakları şişiyor, kaşları kalkıp iniyor, gözleri fıldır fıldır dönüyor, ter ter tepiniyordu. Öfkesini varın siz hesaplayın. Bu korkunç sözler, bu delice haykırış Sancho'nun ödünü kopardı, yer yarılsa da içine girsem dedi, ne edeceğini şaşırdı, geri döndü, hızla çılgın efendisinden uzaklaştı. Don Quijote'nin kişiliğini öğrenmiş bulunan Dorotea, yatıştırmak için şöyle dedi şövalyeye:

— Sayın Solgun Yüzlü Şövalye, seyisinizin yumurtladığı saçmahklara kızmayın lütfen. Belki de haklıdır, ayrıca, bile bile başkalarına kötülük etmeyecek, yalan söylemeyecek kadar sağduyu sahibi, dürüst bir insana benziyor. Bence, asıl mesele başka. Sizin de bildiğiniz gibi, bu şato ve içindekiler büyülü. Sancho'cuk da büyünün etkisiyle bana yakışmayacak şeyler gördü herhalde.

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı Don Quijote, işte bu aklıma gelmemişti, Haşmetlim, çok doğru bir noktaya parmak bastılar. Zavallı günahkar Sancho'nun gözleri bağlandı, büyü yüzünden, olmayacak şeyleri görüyorum sandı, oysa pek temiz bir yüreği vardır garibin, son derece iyidir, yalan söylemeyi beceremez.

— Mutlaka öyle olmuştur, diyerek sözü bağladı Don Fernando, onun için, senyor Don Quijote, kendisini bağışlamalı, şefkat dolu kucağınızı tekrar açmalısınız, ona, yoksa iyice tozutur, nitekim, *sicut erat in principio* (bütün soylu kişiler böyle davranmıştır).

Don Quijote, seyisini bağışladığını söyledi, papaz, gidip Sancho'yu buldu, zavallıcık, ezile büzüle geldi,

efendinin önünde diz çöktü, elini öptü, Don Quijote de onu kutsadı ve şöyle dedi:

— Ee oğlum Sancho, bu şatoda her şeyin büyülü olduğunu söylerken ne kadar doğru laf ettiğime kuşkun kalmamıştır herhalde?

— Yoo senyor, işte buna hiç kuşkum yok, tepeden tırnağa gerçek olan şu benim altı okka hikayesi bir yana...

— Ona da inanma! dedi Don Quijote, böyle bir şey olsaydı, daha o an ya da şimdi öcünü alırdım ama ne o zaman, ne de şimdi, sana bu oyunu edenlerden birine rastlayamadım.

Bilmeyenler, bu altı okka hikayesinin ne olduğunu öğrenmek istediler, hancı, Sancho'nun başından geçenleri, en ince ayrıntılarıyla anlattı, herkes katıla katıla, güldü, yalnız Sancho'nun suratı asıktı, hatta, efendisi bunun da büyü olduğunu söylememiş bulunsaydı, epey bozulacaktı. Her şeye rağmen, efendisinin ileri sürdüğü gibi, cinler periler tarafından altı okka edildiğine inanamıyordu pek, adamların, kanlı canlı, yaşayan insanlar olduğuna emindi, kuşkuya yer yoktu bu konuda.

Bu renkli topluluk iki gündür handaydı, artık yola çıkmak gerektiğine karar verdiler. Dorotea ile Don Fernando'yu zahmete sokmadan, prenses Micomicona meselesini de çözecek ve papazla berberin Don Quijote'yi iyileştirmek üzere eve götürebilmelerini sağlayacak bir yol buldular. Şöyle yaptılar. Oradan geçen bir arabacıyla, anlaştılar, sonra, uzun sopalardan, şövalyenin rahatça oturabileceği bir kafes çattılar, kafes de bitince şatoda tanıdığı insanlardan başka varlıklarla karşılaştığını sansın diye, Don Fernando ve arkadaşları, Don Luis ve adamları, okçular ve hancı, papazın buy-

ruğu ile türlü kılıklara girdiler, şövalye, bütün o çılgınlıklarının verdiği yorgunlukla, böyle bir şeyin başına gelebileceğini düşünmeksizin, mışıl mışıl uyurken odasına daldılar. Üstüne çullandılar, ellerini, ayaklarını bağladılar, sıçrayarak uyandığı zaman, iş işten geçmişti, yerinden bile kıpırdayamadı, çevresindeki garip yaratıkları görünce, ağzı açık kaldı. O sapık hayal gücü çalışmaya başladı. Bunlar, büyülü şatonun hayaletleriydi, kendisini büyülemeye gelmişlerdi, nitekim parmağını oynatamıyor, kendini savunamıyordu. Böylece her şey, bu oyunu hazırlayan papazın tahmin ettiği gibi oldu. Yalnız Sancho oyuna katılmamış, her zamanki kılığında kalmıştı ve yalnız onun aklı başındaydı. Gerçi efendisinin hastalığı onda da vardı ama yine de maskelilerin hepsini tanımıştı, bununla birlikte, işin iç yüzünü, efendisinin neden tutsak edildiğini öğrenene dek ağzını açmamaya karar verdi. Don Quijote de hiç ses çıkarmıyor, talihsizliğinin nereye varacağını bekliyordu. Şövalyeyi kafese kapattılar, kapısını sıkıca çivilediler, sonra omuzlayıp odadan çıkardılar, tam odadan çıkarlarken, ancak berbere (semerin sahibine değil, bizim Nicolas Usta'ya) yaraşır, gümbür gümbür bir ses işitildi:

— Ey Solgun Yüzlü Şövalye, tutsak edildin diye sakın üzülme! Büyük cesaretinle atıldığın maceranın bir an önce bitmesi için, gerekli bu! Tutulduğun büyü, Manchalı aslanla Tobosolu ak güvercin evliliğin tatlı boyunduruğu altında birleştikleri gün sona erecektir. Bu birleşmeden, değerli babalarına benzeyen, yırtıcı, güçlü ve yiğit aslan yavruları doğacaktır. Bütün bunlar, kaçak Nymphe'nin ardına düşen aşık (güneş), hızlı ve doğal uçuşuyla parlak yıldızlar alemini iki kez dolaşmadan

gerçekleşecektir ve sen, çenesi sakallı, burnu hassas, beli kılıçlı adam, seyislerin en soylusu, en uysalı, sakın üzülme, şövalyelik çiçeğini bu duruma düşmüş gördüğün için umutsuzluğa kapılma. Çünkü, evreni yaratanın izniyle, yakında öyle bir yere yükselecek, öyle yükseleceksin ki sen bile kendini tanımayacaksın, böylece, iyi yürekli efendinin vaatleri gerçekleşmiş olacak. Bilge Mentironi ana adına yemin ederim ki zahmetlerinin karşılığını alacaksın, zaten, sözümün doğruluğunu kendin de göreceksin: Büyüye çarpılan efendinin ardından ayrılma, duracağımız yere kadar, onunla birlikte gitmen gerekiyor. Daha fazlasını söylememe izin yok, haydi hoşça kalın! Çok iyi bildiğim bir yere dönüyorum ben.

Berber, sonlara doğru sesini iyice yükseltmiş, sonra yavaş yavaş alçaltmıştı, bu işi öyle ustalıkla yaptı ki oyunu bilenler bile, sesin öteki dünyalardan geldiğine kanıyordu az kalsın. Bu sözler Don Quijote'nin yüreğine su serpmişti, onları, en iyi kendisi anlamıştı, sevgili Dulcinea'sına kavuşacağından, hem de evliliğin kutsal bağıyla bir daha ayrılmamak üzere birleşeceklerinden söz ediliyordu, sevgilisinin o verimli rahmi, Mancha ilinin adını ölümsüzleştirmek üzere, aslan yavruları, yani kendi çocuklarını doğuracaktı. Geleceğe güveni artmıştı, derin bir ah çekti, sonra yüksek sesle şunları söyledi:

— Ey bana bu güzel haberleri veren! Her kimsen, rica ederim, benim adıma, işlerime bakan büyücüye yalvar. Bu kadar tatlı ve benzersiz vaatlerin gerçekleştiğini görmeden şu kafesin içinde çürümeme engel olsun. Sonunda beni buradan kurtarırsa, tutsaklığımı değerli bir yaşantı sayacağım, elimi ayağını bağlayan

şu zincirleri tatlı bir anı gibi hatırlayacağım, uzandığım şu kuru tahtalar da bana, bir düğün yatağı gibi gözükecek. Seyisim Sancho Panza'nın alacağı ödüle gelince, her geçen gün, iyi yürekliliğine, dürüstlüğüne inancım artıyor, kötü günde de yanımdan ayrılmayacağını anlıyorum, ikimiz için de kötü olacak bir aksilik sonucu, kendisine bir ada valiliği ya da buna benzer bir şey veremesem bile, ücretini alacaktır. Vasiyetnamemde bunu özellikle belirttim, gerçi alacağı şey, o büyük ve değerli hizmetlerini karşılamaz ama ne yapalım? Benim gücüm ancak buna yetiyor.

Sancho saygıyla eğildi, efendisinin iki elini birden öptü. Yalnız birini öpemezdi, çünkü zavallının elleri bağlıydı.. Bundan sonra, hayaletler, kafesi kaldırdıkları gibi öküz arabasının tepesine oturttular.

XLVII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Büyülenişi ve Daha Başka Garip Olaylar

DON QUIJOTE, böyle kafes içinde arabaya bindirildiğini görünce:

— Şimdiye dek bir sürü, hem de pek ciddi şövalye romanı okudum, dedi ama gezginci şövalyelerin şu tembel hayvanların keyfine uyarak ağır ağır götürüldüğünü ne gördüm, ne duydum. Onları hep havadan, kül renkli ya da kara bir buluta sarılmış olarak ya da alevden bir araba içinde kanatlı bir at sırtında ve akıllara durgunluk veren bir hızla oradan oraya götürürlerdi ama bir öküz arabasıyla taşınmak, hey ulu Tanrım! İşte

bu görülmemiş bir şey! Zamanlar değişti canım, nerede o eski şövalyeler, nerede o eski yollar yöntemler! Şimdi şövalyeler ve büyücüler de başka türlü çalışmak zorunda herhalde belki de ben, yeni bir gezginci türünün başlangıcıyım, belki de gezginci şövalyeliği yeniden canlandırdığım için, birtakım yeni büyüler ve taşıma biçimleri bulundu? Sen ne dersin Sancho oğlum?

— Ne diyeceğimi bilemiyorum senyor, diye karşılık verdi Sancho. Ben öyle şövalye romanı falan okumadım sizin gibi, yalnız, bildiğim şu ki hatta buna yemin bile edebilirim, çevremizi kuşatan hayaletler pek tekin değil.

— Tekin değil mi? Haydi canım, nasıl olabilirler zaten? Adı üstünde hayalet bunlar, yani bütün bu işleri beceren ve beni şu duruma düşüren cinler periler... Sözümün doğruluğunu görmek istersen git dokun bak. Göreceksin ki vücutları havadır, hepsi birer hayaldir onların.

— İnanın bana, senyor, ben çoktan dokundum onlara. Şu gördüğünüz, bir o yana bir bu yana koşuşan, kaymak tenli cin var ya hiç de cine periye benzemiyor. Halk arasında cinlerin, kükürt falan gibi kötü şeyler koktuğu söylenir, oysa bu cin yarım fersah öteden mis gibi kokuyor.

Sancho, bütün soylu kişiler gibi epey koku sürünmüş olan Don Fernando'dan söz etmek istiyordu.

— Hiç şaşma dostum, bak ben sana söylüyorum, çok şey bilir bu cinler. Üstlerinde koku şişesi bulunsa bile kendileri kokmazlar, çünkü yalın birer ruhtur onlar. Aslında pis kokmaları gerekirdi, çünkü cehennemleri içlerindedir, her gittikleri yere götürürler onu, hiçbir şey azaplarını dindiremez. Güzel kokuysa hoşa giden, insana zevk veren bir şeydir, demek ki güzel kokmaları olanaksızdır. Eğer bu cin sana mis kokulu geldiyse, ya

yanılmışsındır ya da ne olduğunu anlamayasın diye, cin seni kandırmıştır.

Onların böyle baş başa konuşmasından, Sancho'nun oynanan oyunu açığa vurmasından korkan Don Fernando'yla Cardenio, hemen yola çıkmaya karar verdiler. Hancıyı bir köşeye çektiler, Rocinante ile eşeği eyerlediler, hancı, seve seve yerine getirdi bu buyruğu. Papaz, gündelik vererek okçularla anlaşmış, köye kadar kendileriyle birlikte gelmek üzere tutmuştu. Cardenio, Rocinante'nin bir yanına kalkanı, öbür yanına da tıraş tasını astı, işaretle, Sancho'ya, eşeğine binmesini, Rocinante'yi de yedeğine almasını emretti. Sonra, ellerinde yaylarıyla okçuları arabanın iki yanına yerleştirdi. Arabayola çıkacağı sırada hancı kadın, kızı ve Maritornes koşarak geldiler, Don Quijote'ye güle güle dediler, büyülenişine pek üzüldüklerini belirttiler.

— Üzülmeyin iyi yürekli senyorlar, dedi şövalye, bizim şerefli meslekte olağandır böyle şeyler, bu iş başıma gelmeseydi, kendimi ünlü bir şövalye sayamayacaktım. Önemsiz kişiler, böyle olağanüstü şeylerle karşılaşmaz çünkü, bunun için de sonradan hiçkimse onları hatırlamaz. Yiğit şövalyeler içinse, durum tersinedir. Prensler bile onları kıskanır, bütün öteki şövalyeler onlara gıpta ile bakar, başarısızlığa uğramasını ister. Ama erdem öyle bir güçtür ki büyücüler şahı Zoroastes'in bütün hünerlerine rağmen, dürüst şövalyeler sonunda her engeli aşar, bir güneş gibi parıldarlar. Güzel senyoralar, istemeyerek canınızı sıktımsa (isteyerek böyle bir şey yapmam çünkü), beni bağışlayın. Kötü bir büyücünün kapattığı şu hapishaneden kurtulabilmem için Tanrı'ya dua edin, kurtulduğum zaman, bu şatoda bendenize ettiğiniz hizmetleri unutmayıp değerini

vereceğim, ben de size hizmet etmeye çalışacağım.

Don Quijote şatolu hanımlarla konuşurken, papazla berber de Don Fernando ile arkadaşlarına kaptanla kardeşine ve neşe içinde yüzen hanımlara veda ettiler, hele Luscinda ile Dorotea sevinçten uçuyordu. Kucaklaştılar, birbirlerine mektup yazmaya söz verdiler. Don Fernando, papaza adresini yazdırdı, Don Quijote'nin durumunu kendisine bildirmesini istedi, iki satır yazarsanız, pek sevinirim dedi, kendisi de ilgilendiği bütün konuları, düğününü, Zoraida'nın kutsanışını, Don Luis'in işini, Luscinda'nın baba ocağına dönüşünü yazacaktı ona. Papaz, dediklerini yerine getireceğini söyledi. Tekrar kucaklaştılar, hizmet tekliflerini yenileyip ayrıldılar.

Derken hancı geldi, papaza *Densiz Meraklı'nın Hikayesi'nin* bulunduğu çantayı getirdi. Sahibi gelmediğine, kendisi de okuma yazma bilmediğine göre, hepsini alıp götürebileceğini söyledi. Papaz teşekkür etti, öteki defterlere bir göz attı, birinin başlığı şöyleydi. *Rinconete ile Cortadillo'nun Hikayesi. Densiz Meraklı* iyi çıktığına göre, bunun da pek kötü olmayacağı sonucuna vardı, belki ikisi de aynı yazarındı. İlk fırsatta okumak üzere yanına aldı defterleri.

Berberle papaz katırlara bindiler, Don Quijote kendilerini tanımasın diye, yüzlerindeki maskeleri çıkarmadılar tabii.. Kervan şöyle sıralanmıştı. En önde öküz arabası ve arabacı, yanlarda daha önce de söylediğimiz gibi, ellerinde yaylarıyla okçular, onların arkasında eşeğine kurulmuş, Rocinante'yi yedeğinde çeken Sancho, en geride de güçlü katırlara binmiş, yüzleri maskeli ciddi tavırlı papazla berber, tabii herkes, yürüyüşünü öküzlerin adımlarına uydurmuştu.

Don Quijote kafesin içinde oturmuş, sırtını parmaklıklara dayamış, ayaklarını uzatmıştı, elleri bağlıydı, öyle sakin ve sessizdi ki gören, cansız, taştan bir heykel sanırdı. Bu sessizlik içinde bu ağır aksak yürüyüşle iki saat yol aldılar, bir vadiye geldiler, arabacı burada mola verip hayvanlarını sulamak istedi ama berber, papazla da görüştükten sonra, biraz daha ilerde şu gözüken kayanın ardında otu daha gür ve iyi başka bir vadinin bulunduğunu söyledi, oraya gitmeyi önerdi. Bu fikre katıldılar, yeniden yola koyuldular.

Papaz, birara dönüp geriye baktı, arkada tepeden tırnağa karalar giymiş yedi süvarinin geldiğini gördü, atlılar, az sonra bizimkilere yetiştiler, çünkü bizimkiler gibi öküzlerin keyfine bağlı değildiler, hepsi piskopos katırı denen hayvanlara binmişlerdi, bir fersah ötedeki hana varıp ikindi uykusuna yatmak için acele ediyorlardı. Canıtez süvariler, bizim uyuşuk kervanı çelebice selamladılar, hepsinin başı gibi gözüken biri —Toledolu olduğu öğrenildi sonradan— Sancho'yu, Rocinante'yi, berberle papazı, hele kafes içindeki Don Quijote'yi görünce pek meraklandı, okçuların varlığına bakılırsa, kafesteki adamın, Sancta Hermandad tarafından cezalandırılmak üzere götürülen biri olduğunu tahmin etti ama yine de suçu nedir diye sormaktan kendini alamadı. Okçulardan biri şöyle karşılık verdi:

— Senyor, biz hiçbir şey bilmiyoruz, buna ancak şövalyenin kendisi cevap verebilir.

Bunu duyan Don Quijote araya girdi:

— Baylar, gezginci şövalyelik nedir bilir misiniz? Biliyorsanız, başıma gelen talihsizlikleri anlatırım size, yoksa, zahmete değmez.

Don Quijote'nin atlılarla konuştuğunu gören papaz-

la berber, oyunları meydana çıkmadan, sorulan şeyleri cevaplandırmak üzere koştular. O sırada piskopos, Don Quijote'ye cevap veriyordu:

— Hiç tasalanma, kardeş, ben Villalpando'nun Küçük Bilgiler adlı kitabındaki başlık sayısından daha çok şövalye romanı okumuşumdur, bütün mesele buysa, dilediğiniz şeyi anlatabilirsiniz bana.

— Tanrı'ya şükürler olsun! diye bağırdı Don Quijote. Size ilkin şunu söyleyeyim ki sayın süvari, kötü yürekli ve kıskanç büyücülerin oyununa gelip büyülendiğim için bu kafesteyim, çünkü erdem, iyi insanlardan ne kadar saygı görürse, kötülerden de o kadar nefret görür. Bendeniz gezginci bir şövalyeyim, hem de ün Tanrıçasının (Fama'nın) unuttuğu şövalyelerden değil, İranlı büyücülerin, Hindistanlı Brahmanların, Etiopialı sihirbazların bütün kıskançlıklarına, karşı koymalarına rağmen, gelecek yüzyıllarda üne ermek isteyen gezginciler örnek alsınlar diye, adı ölümsüzlük tapınağına altın harflerle yazılacak insanım.

— Senyor Don Quijote doğru söylüyorlar, dedi papaz. Bir suçtan ya da günahtan ötürü değil, değerli ve erdemli insanları kıskanan kötü ruhlu büyücülerin hışmına uğradığı için bu kafese kapatılıp öküz arabasına bindirildi. Belki adını işitmişsinizdir, karşınızdaki Solgun Yüzlü Şövalye'dir, büyük başarıları, unutulmaz maceraları, onları gölgelemek isteyen kıskançların, gizli kalmaları için çırpınan kötü kişilerin çabalarına rağmen, tunç üzerine kazılacak, mermerler üstünde ölümsüzleştirilecektir.

Kafestekiyle dışarıdakilerin ağız birliği ettiklerini gören piskopos, az kalsın haç çıkarıyordu, neye uğradığını şaşırmıştı, yanındakiler de aynı şaşkınlık içindey-

diler. Konuşulanları dinlemek üzere yanlarına gelmiş bulunan Sancho, meseleyi aydınlatmak istedi:

— Bakın baylar, dedi, söyleyeceklerime ister kızın, ister kızmayın, işin doğrusu şu. Garip anam ne kadar büyülüyse, efendim Don Quijote de o kadar büyülüdür, aklı fikri yerindedir, yiyip içmekte, bütün doğal ihtiyaçlarını gidermektedir, hem de herkes gibi, kafese kapatılmazdan önceki gibi... Öyleyse, nasıl olur da büyülendiğine inandırabilirsiniz beni? Duyduğuma göre, büyülenen kişiler ne yemek yer, ne uyur, ne de konuşurmuş, oysa benim efendim, sözünü kesmezseniz, otuz savcının edeceği lafı tek başına döktürür.

Sonra papaza döndü:

—Ah papaz efendi, ah! dedi. Sizi tanımadım, bütün bunların altında yatan oyunu çakmadım mı sanıyorsunuz? Hayır, çok iyi tanıdım sizi, bütün düzenlerinizi anladım ama hani ne derler, kıskançlığın bulunduğu yerde erdem, cimriliğin hükmü sürdüğü yerde cömertlik sökmezmiş. Şeytanlar alsın hepinizi! Papaz efendi burnunu sokmasaydı, şövalyemiz şimdi Micomicon prensesiyle evlenmiş olacak, ben de en azından, bir kontluk elde edecektim. Efendim Solgun Yüzlü Şövalye'nin cömertliği, ettiğim hizmetlerin büyüklüğü düşünülürse, bundan daha azı beklenmez zaten. Ama talih çarkı, değirmen taşından daha hızlı dönüyor, dün tepede olanlar, bugün kendilerini yerde buluyorlar. Asıl canımı sıkan şey, karım ve çocuklarım. Babalarının vali ya da kral yardımcısı olacağını umuyorlardı, bu da haklarıydı, oysa şimdi, yine bir ahır uşağı bulacaklar karşılarında. Bütün bunları, efendime ettiğiniz kötülüğü göresiniz diye anlatıyorum, sayın peder. Dikkat edin, Tanrı size kendisini hapsettiğiniz sırada yapabileceği

halde yapamadığı iyiliklerin hesabını sorabilir öteki dünyada.

— Tamam! Bir bu eksikti! diye bağırdı berber. Sancho, görüyorum ki siz de efendinizle aynı kafadasınız. Hay Allah! ikinizi birden kafese kapatmak gerekirmiş meğer! bana kalırsa, bu şövalyelik konusunda siz de onun kadar büyülenmişsiniz. Ama onun vaatlerine kanmakla, kafanızı böyle kontluk, valilik gibi masallarla doldurmakla iyi etmiyorsunuz, dostum!

— Hiçbir şeye kanmış değilim ben! diye karşılık verdi Sancho, kral gelse kandıramaz beni. Gerçi yoksul olmasına yoksulum ama inancı tam bir Hıristiyan'ım, kimseciklere de borçlu değilim. Ben ada valiliği istiyorum, elin oğlu daha beter şeyler istiyor, madem ki insanım, Papa bile olurum, hele bir ya da birkaç adaya vali, haydi haydi... Efendimse, kime dağıtacağını şaşıracak kadar çok ada kazanabilecek adamdır. Ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun, berber efendi, tıraşla iş bitmez, adam vardır, adamcık vardır, diyeceğim şu ki hepimiz birbirimizi biliriz. Ben, hileli zarlarla, oyun verecek adam değilim. Efendimin büyülenmesine gelince, Tanrı doğruyu biliyor. Bırakalım şimdi bu meseleyi, bazı şeyleri kurcalamamak daha iyidir.

Sancho'nun, her zamanki saflığıyla işleri alt üst etmesinden, papazla birlikte hazırladıkları oyunu açığa vurmasından korkan berber, hiç ses etmedi. Papaz da yine aynı nedenle, piskoposla adamlarını alıp öne çıktı, onlara kafes hikayesinin içyüzüyle, daha başka eğlenceli şeylerden söz etti. Zevkle dinlediler. Papaz, Don Quijote'nin kişiliğini, yaşamını, alışkanlıklarını, yaptığı çılgınlıkları, bütün bunlara sebep olan romanları anlattı, şimdi, iyileştirmek üzere eve götürdüklerini söy-

ledi, adamlar, büyük bir dikkatle dinlediler onu. Anlatılanları pek şaşırtıcı buldular, papaz sözünü bitirince, piskopos:

— Papaz efendi, dedi, ben de şövalye romanı denen şu rezil kitapların devlete çok zararlı olduğu kanısındayım. Boş vaktim vardı, herhalde beğenim de pek yüksek değildi ki ben de basılmış olan hemen bütün şövalye romanlarını aldım, okumaya başladım ama sonunu getiremedim. Bana kalırsa, birkaç küçük ayrıntı bir yana, hepsi aynı, hiçbirinin ötekinden farkı yok. Bence, bu edebiyat türü, millet masalları denen, bir şey öğretmekten çok, eğlendirme amacı güden şu zirzopça hikayelerden geliyor, oysa ciddi hikayeler her ikisini birden yapar, yani hem eğlendirir, hem eğitir. Ayrıca bu eserlerin başlıca ereği eğlendirmek olmasına rağmen, hepsi öyle olmayacak şeylerle, öyle saçmalıklarla dolu ki bunu da başarıp başaramadıklarını bilmiyorum doğrusu. Zihinsel zevkler, güzellikten, gördüğümüz ya da hayal ettiğimiz şeyler arasındaki uyumdan doğar, çirkin ya da uyumsuz şeyler bizi doyurmaz, heyecanlandırmaz. Şimdi söyleyin bana, on altı yaşındaki tüysüz bir oğlanın, tek bir kılıç vuruşuyla, kule gibi bir devi, şeker kamışı gibi ikiye biçtiğini anlatan şeyin güzellik ve uyum neresinde? Hele o savaşlar! Düşman ordusu bir milyon kişidir, roman kahramanı üstlerine yürür, tek başına, yalnız bileğinin gücüyle, topunu birden gebertir, zafere ulaşır! Ya büyük bir krallığın başında bulunan bir kraliçenin, ilk önüne çıkan gezginciyle yatıvermesine ne demeli? Barbar, eğitim görmemiş insanların dışında hangi akıl kabul eder içi şövalye dolu bir kulenin, esen yele arkasını verip denize açılmasını? Bir insanın, sabahleyin Lombardiya'da olup da

akşam, Hindistanlı Juan'ın yanında ya da Batlamyus'un, Marco Polo'nun bile bilmediği bir ülkede bulunması akıl alacak şey mi? Şimdi kalkıp bana şöyle karşılık verebilirsiniz: «İyi ama, yazar bunları masal diye anlatıyor, akla yakınlık aramıyor», o zaman ben de derim ki: «Masallar bile, doğruya benzedikleri, akla yakın oldukları oranda güzel ve eğlendiricidirler». Masallar da okuyucunun anlayacağı gibi olmalıdırlar, yapılamayacak şeyi yapılır, güç olanı kolay gibi göstermemelidirler. O zaman zihni hep uyanık tutar, hem hayranlık, hem zevk, hem de şaşkınlık, haz ve heyecan verirler bize, sanatın sırrı, doğrulukta doğayı iyi verebilmektedir. Bu iki nitelikten yoksun eserler, yukarıda saydığım şeyleri veremez okuyucuya. Bugüne dek, başıyla sonu birbirine uyan, tutarlı bir şövalye romanına rastlamadım, tam tersine, yazarlar onları öyle karmakarışık şeylerle dolduruyorlar ki insan bu yazarların, ölçülü bir eserden çok, bir kuruntu ya da bir canavar yarattıkları kanısına kapılıyor. Ayrıca üslupları da çok katı, kuru. Olağanüstü şeyleri anlatırken inandırıcı değiller, aşkı anlatan bölümlerde heyecan vermekten çok, kışkırtıcı, kibarlık gösterisine çıktıkları zaman da gülünç oluyorlar. Savaşların sonu gelmiyor, uzadıkça uzuyor, diyaloglar aptalca, yolculuklar da akıl alacak gibi değil, sözün kısası, hepsi öyle yeteneksiz kişiler ki topunu birden Hıristiyan ülkelerinden sürmek gerekir.

Papaz, bu konuşmayı büyük bir dikkatle dinlemişti, piskoposu, sağduyu sahibi bir insan diye görüyor, sözlerini tepeden tırnağa haklı buluyordu. Görüşünü paylaştığını, kendisinin de şövalye romanlarından nefret ettiğini, hatta Don Quijote'nin evindekileri elleriyle

yaktırdığını söyledi. Yakınazdan önce bir bir gözden geçirdiklerini, bazılarını bir yana ayırdıklarını belirtti. Piskopos da bunları zevkle dinledi, sonra, şövalye romanlarında da iyi yanlar bulunduğunu kabul etti. Bunlar, kalem oynatacak geniş bir alan sağladıkları için, yetenekli insanlara iyi bir çalışma fırsatı hazırladıkları gibi, üne erme olanağı da veriyorlardı. Nitekim, böyle bir roman yazmaya kalkışan, fırtınaları, kasırgaları, düelloları, savaşları betimleyebilir (tasvir edebilir), yiğit bir kaptanı, bütün nitelikleriyle gözümüzün önünde canlandırabilir, yani, düşmanlarının tasarılarını önceden sezecek kadar ileri görüşlü, askerlerini avucunun içine alacak ve dilediği gibi kullanacak kadar iyi konuşan, öğütlerinde bilge, kararlarında kesin ve hızlı, savunma yaptığı zaman da en az saldırdığı zamanki kadar korku verici bir insan. Kimi zaman bizi trajik bir olayla duygulandırabilir, kimi zaman da gülünç sahnelerle, beklenmedik olaylarla eğlendirebilir. Bize, güzel, dürüst, akıllı ve ihtiyatlı hanımlar, Tanrı'ya inanan, yiğit ve çelebi şövalyeler, kaba saba, serkeş palavracılar, uyruğundaki insanlara karşı iyi ve adaletli davranan tatlı dilli, değerli ve soylu prensler, eliaçık, soylu beyler çizebilir. Ayrıca bu yazarlar kendilerini bize, bir yıldız bilgini, bir coğrafyacı, bir besteci, işinden başka bir şey düşünmeyen bir devlet adamı, hatta bir büyücü olarak da gösterebilirler. Odysseus'un kurnazlığını, Aeneas'ın dindarlığını, Akhillus'un yiğitliğini, Hektor'un talihsizliğini, Sinon'un hainliğini, Euryalus'un dostluğunu, İskender'in cömertliğini, Caesar'ın değerini, Trajan'ın büyüklük ve içtenliğini, Zopyrus'un bağlılığını, Caton'un tedbirini ve buna benzer daha bir sürü niteliği, kimi zaman bir kişide toplayarak, kimi

zaman değişik kişilere paylaştırarak anlatabilir, bir insanı ünlü kılacak erdemleri ortaya koyabilirler. Bütün bu iplikler, tatlı bir üslupla, yaman bir hayal gücüyle örülüp doğruya yaklaştırılırsa, sonunda mutlaka zengin, bin bir renkli bir doku ortaya çıkar, dokuma işi bittiği zaman, elimizin altında pek güzel ve yetkin bir eser kalır, böylece, hem eğlendiren, hem de eğiten bir edebiyat yaratılmış olur. Ölçülü uyaklı olmasa da böyle bir eser, insana destan, şiir, tragedya ve güldürü alanlarında at oynatma olanağı verir, sözün kısası, yazar burada güzel konuşmanın ve şiirin her türünü deneyebilir. Çünkü destan da öteki şeyler de hem düzyazıyla, hem de şiir diliyle anlatılabilir.

XLVIII. BÖLÜM

Piskoposun Şövalye Romanlarıyla Daha Başka Konular Üstüne Çektiği Söylevin Arkası

— ÇOK HAKLISINIZ, SAYIN PİSKOPOS diye karşılık verdi papaz, zaten, üsluplarını pekiştirmeden, kendilerini, düzyazıda Yunan ve Latin şiirinin ustaları kadar ünlü kılacak kuralları öğrenmeden şövalye romanı yazmaya kalkanların yanılgısı da işte buradadır.

— Bununla birlikte diye devam etti piskopos, bir zamanlar, yukarıda saydığım şeyleri gözönünde tutarak, ben de bir şövalye romanı yazmaya kalkmıştım. Doğrusunu isterseniz, yüz sayfa kadar yazdım, sandığım gibi değerli olup olmadıklarını anlamak üzere onları, edebiyattan anlayan, mektep medrese görmüş, bilgili

kişilere, ayrıca, eğlenceden başka bir şey düşünmeyen budalalara verdim. Her iki yandan da hoşa gidecek sözler işittim. Buna rağmen, işi sürdüremedim, bir kere, bunun mesleğime aykırı olduğunu sanıyordum, sonra, beğenenler arasında budalalar çoğunluktaydı. Gerçi bir sürü budala tarafından alaya alındığınız zaman bile bir avuç akıllı kişinin beğenmesi insana yeter de artar ama ben, bu gibi eserlerin sürekli okuyucusu olan önemsiz kişilerin belirsiz yargısı karşısına çıkarmak istemedim kendimi. Asıl cesaretimi kıran şey de bugün oynanan güldürüler oldu. Bu oyunlar, diyordum kendi kendime, gerek konusunu tarihten alanlar, gerek hayali olanların çoğu, düpedüz zırvopluk, başı kıçı olmayan şeyler, oysa halk zevkle seyrediyor onları, güzel olmadıkları halde beğeniyor. Bu güldürüleri yazanlar: «Halk böyle istiyor, onun için böyle yazıyoruz» diyor, güldürünün ancak böyle olacağını ileri sürüyorlar, «sanat kurallarını gözeterek, üzerinde durularak yazılmış eserler, yalnız bir avuç kişinin hoşuna gidiyor, geri halan çoğunluk, bunlardan hiçbir şey anlamıyor» diyorlar ve sonra, «bir avuç seçkin insan katında üne ermektense, halktan ekmek parası çıkarmak daha iyidir» diye ekliyorlar. Benim kitap için de durum aynı olacak. Dediğim sanat kurallarını uygulamak için sırtımdaki zırhı çıkardım mı köşebaşı terzisine döneceğim. Herkes beni hırpalayacak, hiçkimse değer vermeyecek. Zaman zaman oyuncuları karşıma aldım, yanıldıklarını göstermeye çalıştım, zırvop oyunları bir yana bırakıp, kurallara uygun güldürüler oynarlarsa, daha çok üne ereceklerini söyledim ama kendi fikirlerine öylesine saplanmışlardı ki hiçbir açıklama, hiçbir açık gerçek onları bundan çeviremezdi. Bir keresinde

bu inatçılardan birine şöyle dedim: «Hatırlar mısınız, bundan birkaç yıl önce, İspanya'da ünlü ozanlarımızdan birinin yazdığı üç tragedya oynandı, öyle güzeldiler ki okumuş okumamış, soylu soysuz herkesi hayran bıraktılar, herkesin hoşuna gittiler ve tek başlarına, o günden bu yana oynanan otuz güldürüden daha çok para getirdiler oyunculara.» «*La Isabela, La Flis* ve *La Alejandra* adlı tragedyalardan söz etmek istiyorsunuz sanırım?» diye karşılık verdi. «Evet onlardan», dedim, «Unutmayın ki bütün sanat kurallarına uyulmuştu bu oyunlarda ama bu, iyi birer tragedya olmalarını, herkesin hoşuna gitmelerini engellemedi. Demek ki suç, saçma sapan şeyleri beğenen halkta değil, ona başka bir şey vermesini bilmeyen yazarlarda. *Öcü Alınmış Hainlik'te, La Numancia'da Aşık Tecimen'de Tatlı Düşman'da* oyuncularına çıkar, yazarlarına ün sağlayan daha başka oyunlarda hiçbir kusur görebiliyor musunuz?» Yanılgısını gösterebilmek için, daha bir sürü şey sayıp döktüm. Bütün yapabildiğim, kafasını allak bullak etmek oldu ama inandıramadım.

— Sayın piskopos, dedi papaz, şövalye romanlarına duyduğum eski bir nefreti, eski bir hınzı uyandırdınız içimde. Tullius'a[1] göre, güldürü insanlık yaşamının aynası, törelerin töresi, doğrunun imgesi olmalıymış. Oysa, bugün oynanan güldürüler birtakım akıl almaz şeyler anlatmakta, budalalık örneği vermekte, seyircinin şehvet duygularını kamçılamaktadır. Düşünün, birinci perdede kundakta gördüğümüz bir çocuğu, ikinci perde sonunda önümüze, saçlı sakallı çıkarmak kadar saçma bir şey olabilir mi? İhtiyar bir adamı sal-

[1]Marcus Tullius Ciceron.

dırgan rolünde genç bir delikanlıyı korkak, bir uşağı hatip, kralın ordusundan bir neferi öğütçü, kralı haydut, bir prensesi hizmetçi rolünde göstermek saçma, akla aykırı değil midir? Ya tarihsel sıra? Öyle oyunlar gördüm ki birinci perde Avrupa'da, ikinci perde Asya'da, üçüncü perde Afrika'da geçiyordu, bir perde daha olsaydı, oyun Amerika'da bitecekti mutlak. Böylece, dünyanın dört bucağını dolaşmış olacaktık. Öte yandan, güldürüde en önemli şey gerçeğe uygunluk olduğuna göre, hangi basit akıl çıkar da Kral Pepin ya da Charlemagne zamanında geçen bir oyunda başroldeki kişinin Kudüs fatihi imparator Heraclius ya da Casa Santa fatihi Godefroy de Bouillon olmasını kabullenir? Yüzyıllarca uzaklık vardır bu iki çağ arasında! Komedya hayal üstüne kurulduğuna göre, zamanları, akıl almaz bir biçimde karıştırarak tarihsel doğruya varılabilir mi bu çok açık, bağışlanmaz bir yanılgı değil midir? İşin kötüsü, asıl tiyatronun bu olduğunu, başka türlüsünün düşünülemeyeceğini ileri süren ahmaklar bile var. Gelelim dinsel tiyatroya aman Tanrım, o ne kadar çok mucize, hem de tek bir oyunda! Ne kadar çok alışılmamış, düzmece şey! Bir ermişin mucizeleri, rahatça ötekine yakıştırılır. Hatta kimi yazarlar, herhangi bir mucizenin ya da (kendi deyimleriyle) bir tanrısal görünüşün bilgisizleri yola getireceğini, tiyatroya çekeceğini ileri sürerek, hiç kaygı duymadan, dindışı oyunlara bile sokar bunları.. Ama sonunda olan, tarihe, doğruya, İspanyol sanatına oluyor, komedya kurallarını titizlikle uygulayan uluslar, tiyatromuzun saçmalıklarını, aşırılıklarını gördükten sonra, hiçbir şeyden haberi olmayan barbar insanlar gözüyle bakıyorlar bize. Düzenli devletler, büyük yığınlar doğru dürüst şey-

lerle eğlensin, aylak kalıp kötü düşüncelere sapmasın diye izin verirler halk tiyatrolarına, daha başka gösterilere, bu eğlendirme işi sağlandıktan sonra, oyunların şöyle ya da böyle olmasının önemsizliği ileri sürülebilir, yazarları belli kurallara uymak zorunda bırakmak gereksizdir diye düşünülebilir. Böyle düşüncelere vereceğim karşılık şu. İyi oyunlarla halk, iyi olmayanlardan çok daha fazla eğlendirilir, çünkü sanat dolu, iyi yazılmış bir oyundan çıkan seyirci, hem neşelenmiştir, hem yerinde gözlemlerle eğitilmiştir, çeşitli olayları seyretmiş, verilen öğütlerle görgüsü bilgisi artmış, gözlerinin önüne serilen tabloyla çeşitli dolaplara karşı uyarılmış, örneklerden ders almıştır, sözün kısası, günahın kötülüğünü, erdemin değerini öğrenmiştir ve bunlar, en kaba, en basit insan ruhu üzerinde bile iyi bir oyunun yapması gereken etkilerdir zaten. Bu nitelikleri kendinde toplayan bir oyunun, onlardan yoksun bir oyundan daha eğlendirici, daha eğitici, daha zevkli, daha doyurucu olmaması imkansızdır, oysa, ne yazık ki bugün, oynanan bir sürü güldürü, bu ikinci türe girmektedir. Ama bu işte ozanların suçu yoktur, içlerinden pek çoğu, eksiklerini, yapmaları gereken şeyi bilmektedir, yalnız, sahne eserleri aynı zamanda bir ticaret konusu olduğu için, yazdıkları oyunların, belli bir formüle uymadıkları zaman, tiyatro sahiplerince alınmayacağını düşünüyorlar, bu düşünce, pek de yanlış değil. Bu yüzden de ozan, eserine para yatıracak adamın isteklerini karşılamaya çalışıyor. Bu sözümün doğruluğu, ülkemizin yetiştirdiği en yetenekli insanlardan biri tarafından büyük bir incelik ve zarafetle, pek tatlı ve kusursuz bir anlatımla, derin ve özlü sözlerle, pek soylu ve rahat bir üslupla kanıtlanmış, bu yüzden yazarı

bütün dünyada ün salmıştır. Ama tiyatro sahiplerinin beğenisine boyun eğdiği için, eserlerinin hepsini gereğince işleyememiş, ancak birkaç tanesi kusursuz olmuştur.[1] Bazıları da oyunlarını öyle baştan savma yazarlar ki oyuncular, dayak yememek için, oyundan sonra kaçmak ya da saklanmak zorunda kalırlar, nitekim, beylere ya da soylu kişilere dil uzatan bazı oyunlarda rol alan sanatçılar, zaman zaman hırpalanmışlardır. Oysa başkentte, yalnız Madrid'de değil, bütün İspanya'da oynayacak eserleri incelemekle görevli, zeki keskin görüşlü biri bulunsaydı ve mahkemeler, onun izni olmadan, hiçbir oyunu oynatmasaydı, bütün bu sakıncalar ortadan kalkardı. Böylece, gerekli işlemleri tamamlayan oyuncular da güvenlik içinde eserlerini oynarlardı, yazarlarsa, eserlerinin, bu işlerden anlayan birinin süzgecinden geçeceğini bildikleri için, daha titizlikle ve daha çok çalışırlardı. Sonunda bizler de beklediğimiz niteliklere uygun, güzel oyunlara kavuşurduk. Yani, hem halkı eğlendiren, hem bilgili kişileri doyuran, oyuncuları hırpalanma tehlikesinden kurtardığı gibi, hepsine, sağlam bir kazanç getiren oyunlar seyrederdik. Aynı denetmeni ya da bir başkasını, bundan sonra çıkacak şövalye romanlarını incelemekle görevlendirselerdi, sözünü ettiğimiz yetkinliğe ulaşan birkaç roman çıkardı belki onlar da dilimizin edebi hazinelerı arasına katılır, o canım eski eserlerin yerini alır, yalnız aylaklara değil, iş güç sahiplerine de hoşça vakit geçirtirlerdi. Nasıl bir yay her an gergin durmazsa, insanın da ara sıra tatlı şeylerle gevşetilmesi gerekir çünkü.

[1]Lope de vega.

Konuşmanın tam burasında berber yanlarına geldi, papaza:

— İşte papaz efendi, dedi, öküzleri otlatabileceğimizi, öğlen uykusuna yatabileceğimizi söylediğim yer burası. Görüyorsunuz ya burada otlar daha gür ve taze.

— Evet, öyle diye karşılık verdi papaz:

Sonra piskoposa döndü, yapacakları şeyi anlattı. Piskopos, hem konak yerinin güzelliğine bayıldığı, hem Don Quijote'nin maceralarını merak ettiği, hem de papazın sohbetinden hoşlandığı için, onlarla birlikte kalmaya karar verdi. Uşaklardan birini çağırdı, ileriki hana gönderip yiyecek getirtmek istedi. Başka bir uşak, yük taşıyan katırın şu sıralarda hana varmış olacağını, hayvanın sırtında herkese yetecek kadar yiyecek bulunduğunu söyledi.

— İyi öyleyse, dedi piskopos, bizim binek hayvanlarını oraya yollayın, yiyecek yüklü katırı getirtin. Bunlar yerine getirilirken, tepelerinden eksik olmayan papazla berberin uzaklaşmasını fırsat bilen Sancho kafese yaklaştı, efendisine seslendi:

— Senyor, vicdanımı rahat ettirmek için, size şu büyülenme meselesinin içyüzünü açıklamak zorundayım. Gördüğünüz maskeli iki adam var ya, onlar, bizim köyün papazıyla berberinden başkası değil, bana kalırsa başarılarınızı kıskandıkları için böyle bir oyun hazırlayıp sizi kaçırdılar. O zaman açıkça ortaya çıkıyor ki siz, büyülenmediniz, düpedüz kandırıldınız. Sözümü doğrulamak için, tek bir şey soracağım. Beklediğim cevabı verirseniz, bizimkilerin oyunu meydana çıkacak ve siz, büyülü falan değil, sadece kafadan çatlak olduğunuzu anlayacaksınız.

— Ne istersen sor yavrum, diye karşılık verdi Don

Quijote, dilediğin gibi cevap vereceğim. Bir aşağı, bir yukarı dolanan şu iki maskelinin, hemşehrimiz ve dostumuz papazla berber olmasına gelince, sana böyle gözükmüş olabilirler ama ben, gözümle görsem inanmam böyle bir şeye. Papazla berbere benzemeleri, büyücülerin seni, içinden ancak Theseus'un ipiyle çıkabileceğin bir labirente düşürmek isteyişindendir (çünkü bu adamlar, diledikleri zaman, diledikleri yüzü takınabilirler). Hatta, belki de sırf beni şaşırtmak ve başıma gelen felaketin nedenini anlamaktan alıkoymak için böyle yapıyorlar, sen, bu iki maskelinin, bizim papazla berber olduklarını söylüyorsun, oysa ben, kendimi, bir anda şu kafesin içinde buluyorum. Beni buraya tıkabilmek içinse, ancak insanüstü güçler gerekirdi, bu durumda gezginci şövalye romanlarında okuduklarımı fersah fersah geçen bir büyüye çarptırıldığımı düşünmeyeyim de ne yapayım? Onun için, yüreğini ferah tut, dostum, tanıdığını sandığın şu iki adama gelince, ben ne kadar Türk'sem, onlar da o kadar papazla berberdir. Şimdi ne istersen sor, istersen sabaha dek sor, hepsini cevaplandırırım.

— Hey kutsal bakire! diye bağırdı Sancho, doğru söylediğimi ve başınıza gelen şu felaketin büyü falan değil, düpedüz oyun olduğunu anlamayacak kadar kalın kafalı, beyinsiz bir insan mısınız? Peki madem ki inanmak istemiyorsunuz, büyülendiğinizi açıkça göstermeye çalışayım bari. Tanrı sizi bu felaketten kurtarsın, hiç ummadığınız bir anda senyora Dulcinea'nın kollarına atsın, başka ne diyeyim?

— Ağlayıp sızlamayı bırak, sevgili dostum, dedi Don Quijote, ne soracaksan, sor, daha önce de söylediğim gibi, hepsine karşılık vereceğim.

— Benim istediğim de bu zaten. Gezginci şövalyelere yaraşır biçimde içtenlikle, hiçbir şey eklemeden hiçbir şey saklamadan, açıkça cevap verin bana.

— Söyledik ya, doğru karşılık vereceğim. Yalnız, Tanrı aşkına bitir artık şu girişi! bütün bu uzatmalarınla, dualarınla beni yoruyorsun, Sancho.

— Şey, efendimizin iyi yürekli, içten bir insan olduğunu biliyorum... Neyse, gelelim asıl meseleye.. özür dileyerek soruyorum. Efendimiz, şu kafese tıkılalı, yani, kendi deyişiyle, büyüye tutulalı beri, şey isteğini... öhö... hani ne derler... büyük ve küçük...

— Hiçbir şey anlamıyorum, Sancho... Ne demek *büyük ve küçük?*... Kesin cevap istiyorsan, daha açık konuş!

— Allah, Allah! Büyük ve küçük aptes nedir bilmez misiniz canım? Küçük çocukları, hep böyle diyerek çişe götürürler ya! Evet işte, ben de size soruyorum bu... Bu tutulması olanaksız şeyi yapma ihtiyacını duymadınız mı hiç?

— Tamam, tamam, şimdi anladım, Sancho. Evet duydum elbet, hem de sık sık. Hatta, şu anda bile duyuyorum. Rica ederim, çıkar beni şu kafesten, yoksa çok kötü bir şey olacak.

XLIX. BÖLÜM

Sancho Panza'nın, Efendisi Don Quijote'yle Yaptığı Bilgece Konuşmalar

— HAH! DİYE BAĞIRDI SANCHO, kıstırdım sizi! Ben de bunu öğrenmek istiyordum zaten! Ruhum üstüne, canım

üstüne yemin ederim ki tamam! Gördünüz mü, senyor? Şunu yadsıyabilir misiniz, rahatsız olan biri için: «Ne yiyor, ne içiyor, ne de uyuyor, sorulanlara doğru dürüst karşılık vermiyor. Büyülenmiş gibi bir hali var» demez miyiz? Demek ki yiyip içmeyen, uyumayan, yukarıda sözünü ettiğim doğal ihtiyaçları gidermeyen insan büyülüdür ama efendimiz gibi, bu ihtiyaçları duyan, su verildiği zaman içen, yemek bulduğu zaman yiyen, her sorulana karşılık veren büyülü müyülü değildir. Hadi bakalım, cevap verin şimdi!

— Doğru, dedi Don Quijote, yalnız, daha önce de söyledim sana, türlü türlü büyülenme vardır. Zamanda yöntemler değişmiştir, şimdi büyücüler başka türlü çalışıyor, büyülenenler de benim gibi oluyorlar belki. Ne diyeceksin? Töreler tartışma götürmez, hiçbir sonuç çıkarılamaz onlardan. Ben şunu bilir, şunu söylerim. Büyülüyüm, bu da vicdanımı rahatlatmaya yetiyor. Çünkü büyülü olmadığımı ve yoksulları, yüzüstü bırakılmışları, belki de en çok ihtiyaç duydukları anda yardımsız koyarak şu kafesin içinde eli kolu bağlı oturduğumu düşünsem, bütün huzurum kaçardı.

— Bütün bu dedikleriniz durduğu yerde dursun diye karşılık verdi Sancho, yalnız, vicdanınızı daha bir rahatlatmak için şu hapishaneden çıkmaya ben de bütün gücümle yardım ederim size başaracağımıza güvenim var) ve insana, «Acaba o da mı büyülendi?» dedirtecek kadar kederli ve düşünceli gözüken Rocinante'nin sırtına binmeye çalışsanız, çok iyi olacak sanırım. Ondan sonra, hemen yeni maceralar aramaya çıkardık. Eğer işler ters giderse, dilediğiniz an yine kafese dönersiniz. Görevini bilen, efendisine bağlı bir seyis olarak, yemin ederim ki efendimizin talihi ters giderse, ben de şu

dediklerimi yapamayacak kadar aptallık edersem, sizinle birlikte kafese kapatırım kendimi.

— Sancho kardeş, seve seve kabul ediyorum bu teklifini, dedi Don Quijote. Sen beni kurtarmanın yolunu ara, ben de sana yardım edeceğim, her dediğini yapacağım, yalnız, bak yine söylüyorum, başıma gelen felaket konusunda yanılıyorsun.

Gezginci şövalyeyle dertli seyisi, konuşa konuşa papaz, piskopos ve Berberin konakladıkları yere gelmişlerdi. Arabacı, öküzlerini çözüp çayıra saldı. Çimenlerin güzelliği ve tazeliği, Don Quijote gibi büyülenmiş olanları değilse bile, Sancho gibi aklı başında olanları dinlenmeye çağırıyordu. Sancho, efendisinin kafesten çıkabilmesi için papazdan izin istedi, bu izni vermezse, kafesin, Don Quijote gibi saygın bir şövalyeye yakışmayacak duruma girmesi tehlikesi vardı çünkü. Papaz meseleyi anladı, seve seve izin vereceğini söyledi, yalnız, Don Quijote'nin özgür kalınca kendilerini atlatmasından, kaçıp hiçkimsenin bulamayacağı bir yere saklanmasından korkuyordu.

— Bu konuda bana güvenin, dedi Sancho.

— Benim hiç korkum yok, dedi piskopos, hele şövalye, bizim iznimiz olmadan hiçbir yere gitmeyeceğine söz verirse...

— Veriyorum diye bağırdı Don Quijote, konuşulanları duymuştu, hem de can-ı gönülden söz veriyorum, zaten, benim gibi büyülenmiş biri, her istediğini yapamaz, onu büyüleyen adam, dilerse üç yüz yıl yerinden kıpırdamasına engel olabilir, kaçsa bile, tuttuğu gibi, hem de kuş gibi uçarak geri getirebilir onu. Diyeceğim, korkmadan serbest bırakabilirsiniz beni, ayrıca, kaçınılmaz bir şey bu, çünkü reddederseniz, yanımdan da

uzaklaşmazsanız, kötü kokularla sizi rahatsız etmekten alamayacağım kendimi.

Piskopos, kaçmayacağı konusunda söz aldıktan sonra, şövalyenin elinden tuttu, kafesten çıkardı, Don Quijote dışarı çıkınca pek sevindi. Olanca gücüyle gerinmeye başladı, Rocinante'ye yaklaştı, sağrısını okşayarak şöyle dedi:

— Sen ey şövalyeliğin çiçeği ve aynası! Hiç üzülme, Tanrı'nın ve Kutsal Anası'nın yardımıyla, pek yakında birbirimize kavuşacağız, sen yine efendini taşıyacaksın, ben de senin sırtında Tanrı'nın benden beklediği işleri yapmaya devam edeceğim.

Sonra, Sancho'yla birlikte, kuytu bir köşe aramaya gitti, geri döndüğü zaman, sıkıntıdan kurtulmuştu, şimdi artık seyisinin dediklerini yapmaya kararlıydı.

Piskopos, çılgınlığının derecesine bakıp şaşıyor, hayretle onu seyrediyordu. Her konuda akıllı uslu bir adam gibi davranıyor ama iş, daha önce de belirttiğimiz gibi, şövalyeliğe geldi mi, savanadan çıkıyordu. Piskopos pek acıdı onun bu haline, yemekleri beklemek üzere çimenlere oturduktan sonra, şövalyeye dönüp:

— Senyor, dedi, şu tatsız, ahmakça yazılmış şövalye romanlarının sizi bu derece baştan çıkarmış olabileceğine aklım yatmıyor doğrusu. Büyülendiğinize gerçekten inanıyor, hepsi birbirinden garip, gerçeğe aykırı o bir sürü zırvaya kanıyor musunuz? Bir sürü Amadis'in, yığınla ünlü şövalyenin, bütün o Trabzon imparatorlarının, Felixmarte de Hircanialarn, atların, gezginci hanımların, yılanların, çıyanların, su canavarlarının, devlerin, büyülerin, korkunç kavgaların bütün o işitilmemiş maceraların varlığına hangi aklı başında insan inanabilir, söyler misiniz lütfen? Ya o süslü püslü giysi-

ler, aşktan deliye dönmüş prensesler, kontluğa yükselen seyisler, zeka fışkıran cüceler, tatlı aşk mektupları, çelebice laflar, savaşçı kadınlar, sözün kısası, şövalye romanlarını dolduran bütün o zırzopluklar nedir? Kendi payıma şunu itiraf edeyim ki bunların birer palavra, baştan aşağı yalan olduğunu düşünmeden okuduğum zaman azıcık eğleniyorum ama bunu hatırladığım zaman, en iyisini bile kaldırıp duvara çalıyorum, elimin altında ateş olsa, layık oldukları cezayı verir, kaldırıp ateşe atardım hepsini. Bütün bu eserler düzmece ve aldatıcı çünkü, insan yaratılışına aykırı, yeni yaşama biçimleri, yeni hayat görüşleri getirmiyor, yalnız bilgisiz halkın, bütün o tatsız şeylere İncil'den alınma ayetler gibi inanmasına sebep oluyorlar. Ama öyle etkili şeyler ki soylu kişilerin bile aklını çelebiliyorlar. Sizin gibi bilge ve soylu bir insanı bile öyle bir duruma düşürüyorlar ki sonunda vahşi aslan ya da kaplan yakalayıp, birkaç kuruş kazanmak için dolaştıran insanlar gibi, sizi de bir kafese kapatmak, öküz arabasına bindirmek zorunda kalıyoruz. Yapmayın senyor Don Quijote, acıyın kendinize, aklınızı başınıza devşirin. Tanrı size büyük bir zeka bağışlamış, bu zekanın yeteneklerini, daha yararlı, ününüze yaraşır kitaplara harcayın. İçgüdülerinizin etkisiyle ille de kahramanlıklarla dolu kitaplar okumak istiyorsanız, o zaman, kutsal kitabın *Yargıçlar* bölümünü açıp okuyun. Orada derin anlamlı doğrular yanında tepeden tırnağa gerçek ve heyecan verici maceralar bulacaksınız. Portekiz, Viriato'yu, Roma, Caesar'ı, Kartaca, Anibal'i Eski Yunan, İskender'i yetiştirmiştir, Kastilla, bir Fernán Gonzâalez, Valanciya, bir Cid, Endülüs, bir Gonzalo Fernández, Ektremadura, bir Diego Garcia de Parades,

Jeres, bir Garcie Perez de Vargas, Toledo, bir Garcilaso, Sevilla, bir Don Manuel de Leon çıkarmıştır, herkes, hatta üstün yaratılışlı insanlar bile, onların büyük maceralarını ilgiyle izleyebilir, bunlardan bir şeyler öğrenebilir, zevk ve hayranlık duyabilir. Evet, senyor, bu kitaplar tam size göredir, tarih bilginizi artıracak, erdemi daha çok sevmenize yol açacak, yapacağınız iyilikleri daha bilinçli yapmanıza yardım edecek, alışkanlıklarınızı düzeltecek, sizi korkusuz bir yiğit, saldırganlıktan uzak, gözüpek bir adam kılacaklardır, bütün bunlar da hem Tanrı'nın adını yüceltecek, hem de size yararlı olacaktır.

Don Quijote, büyük bir dikkatle dinledi piskoposu. Adam sözünü bitirince, bir an yüzüne baktı, sonra şöyle dedi:

— Bana öyle geliyor ki senyor, bütün bunlardan muradınız, beni, bugüne dek gezginci şövalye diye birinin yaşamadığına inandırmak. Size göre, bütün şövalye romanları düzmece, uydurma, tehlikeli, devlete zararlı şeyler, onlara inanmakla, hele kendimi, bu kitapların salık verdiği çetin uğraşa adayıp, eski gezginci şövalyelere öykünmekle pek kötü ettim. Ayrıca, yine size göre, ne Gaulalı Amadis, ne Yunanlı Amadis, ne de şövalye romanlarını dolduran bütün öteki kahramanlar gerçekten yaşamadılar.

— Evet, tam buyurduğunuz gibi düşünüyorum.

— Sonra, bu kitapların, aklımı başımdan aldıkları, beni şu kafese kapattırdıkları için, pek zararlı olduklarını söylüyorsunuz, daha gerçek, daha eğlendirici kitaplar okumakla daha iyi edeceğim, öyle değil mi?

— Elbette.

— Peki ben de diyorum ki asıl aklını kaçıran, büyü-

ye uğrayan insan sizsiniz, çünkü, bütün dünyanın ilgisini toplayan, gerçekliği apaçık bir şeye dil uzatıyorsunuz, asıl sizler, sizin gibi açık gerçekleri yadsıyan insanlar atılmalıdır ateşe, şövalye romanları değil! Ne Amadis'in, ne de bu romanlarda adı geçen bütün öteki şövalyelerin yaşamadığını ileri sürmek, güneşin ışık verdiğini, buzun soğuk, toprağın katı olduğunu yadsımak demektir. Floripes ile Guy de Bourgona arasındaki aşkın uydurma olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz? Ya Charlemagne zamanında yaşayan Bükülmez Bilekli Şövalye'nin Mantible köprüsü macerasının? İnanın bana, tepeden tırnağa doğrudur bunlar. Onlar uydurma olursa, o zaman, ne Hektor, ne Akhillus, ne Troia Savaşı, ne On İki Fransız derebeyi, ne İngiltere Kralı Arthur kalır ortada —oysa, bu sonuncu, bugün yarın yeniden kral seçilecektir, şimdilik, karga kılığında dolaşmaktadır.— O zaman, Guarino Mezquino'nun ve Santo Grial macerasının da yalan olduğunu söyleyelim bari, Tristanlı Kraliçe Iseo[1] arasındaki Ginebro ile Lanzarote arasındaki aşklar da uydurmadır diyelim. İngiltere'nin en iyi içki sunucusu olan dadı Quintanona'yı hatırlayan insanlar var aramızda. Nitekim, çocukluğumda hotozlu bir dadıya rastladığımız zaman, anneannemin bana: «Görüyor musun, yavrum, tıpkı dadı kadın Quintanona!» dediğini hatırlarım. Demek ki onu tanıyordu büyükannem ya da hiç değilse resmini görmüştü. Sırtına binip uçtuğu tahta atı yöneltmek için kullandığı kama bugün bile, kralın silahlığında gözümüzün önünde dururken, Pierre ile güzel Magalona'nın başından geçenlerin doğruluğunu yadsımak

[1]Iseult

mümkün mü? Bu kama, araba cıvatasından az büyüktür, onun hemen yanında da Babieca'nın eyeri vardır. Roncesvalles vadisine giderseniz, Orlando'nun, bir kalas boyundaki borusunu görürsünüz. Bütün bunlar gösteriyor ki On İki Derebeyi de Pierre de Cid de «maceradan maceraya koştukları söylenen bütün o yiğit şövalyeler» de yaşamıştır. Bourgogne'da Arras kentinde ünlü senyor Charny, yani öbür adıyla beyzade Pierre'le, Bâle kentinde Henri de Remestan'la karşılaşan ve bütün bu dövüşlerden yengiyle çıkan, Portekizli yiğit Juan de Merlo'nun gezginci şövalye olmadığını mı ileri süreceksiniz? Sonra, şu iki cesur İspanyol'un, yani Pedro Barba ile Gutierre Quinjada'nın (bu, baba yönünden atamdır), San Polo Kontu'nun çocuklarına meydan okuyuşlarına ve onları yenişlerine ne buyuracaksınız acaba? İsterseniz, Don Fernando de Guevara'nın, macera aramak üzere Almanya'ya gittiğini ve orada Avusturya Dükü'nün şövalyelerinden senyor Jorge'yi yendiğini de yadsıyın! Suero de Quinones ile Del Paso'nun yarışmalarını, Luis de Falces ile Kastillalı şövalye Don Gonzalo de Guzmán'ın çarpışmalarını ve Hıristiyan şövalyelerin, gerek burada gerek yabancı ülkelerde atıldıkları daha başka bir macerayı düzmece diye niteleyin, oysa, bu yüzde yüz gerçek, yüzde yüz sahici maceraları yadsımaya kalkmak, saçma ve çılgınca bir iştir.

Piskopos, Don Quijote'nin gezginci şövalyelik konusundaki bilgisine hayran olmuş, bu yarı gerçek, yarı düşsel hikayeyi, şaşkınlık içinde dinlemişti. Şövalye sözünü bitirince, şöyle karşılık verdi:

— Senyor Don Quijote, sözlerinizin bir kısmı, özellikle, İspanyol şövalyeleriyle ilgili yanları doğru, bunu

yadsıyamam. Hatta On İki Fransız Derebeyi'nin yaşadığını da kabul ediyorum, yalnız Arşövek Turpin'in kitaplarındaki her şeyi yapmış olabileceklerine inanamıyorum. Gerçek olan bir şey varsa, bunların, Fransız krallarınca seçilmiş, değerli kişiler olduklarıdır, soy, sop ve yiğitlik yönünden birbirlerine denk oldukları ya da olmaları gerektiği için, krallar onlara *Pares* (Akran) sıfatını vermişti. Bu, tıpkı günümüzdeki Santiago ya da Calatrava mezhepleri gibi, bir çeşit dinsel örgüttü, yiğit ve soylu kişilerden kuruluydu, bugünkülere. *San Juan Şövalyesi, Alcántara Şövalyesi* dendiği gibi, onlara da. On *İki Akranlar* deniyordu, çünkü, bu yarı dinsel, yarı askeri örgüt, eşdeğerli on iki üyeden meydana gelmişti. Öte yandan, Cid'in yaşadığına hiç kuşku yok. Bernando del Carpio da öyle. Ama söylenenlerin hepsini yapmış olmaları biraz şüpheli. Az önce, kralın silahlığında Babieca'nın eyerinin yanında durduğunu söylediğiniz Kont Pierre'nin bindiği tahta atın kamasına gelince, bu konudaki bilgisizliğimi, gözlerimin körlüğünü kabul ediyorum. Eyeri gördüm ama belirttiğiniz ölçülere rağmen, kamayı farkedemedim.

— Orada canım! diye karşılık verdi Don Quijote, çok iyi biliyorum ki orada ayrıca, paslanmasın diye, meşin bir kılıf içinde saklanıyor.

— Olabilir, diyerek sözü bağladı piskopos ama, piskoposluk adına yemin ederim ki ben görmedim, orada olduğunu varsaysak bile, bütün o Amadisleri, şövalye romanlarında adı geçen öteki şövalye sürüsünü kabul edemem, senyor, hem sonra, sizin gibi onurlu, sayısız niteliklere sahip bir insanın, bu kitaplarda rastlanan bütün o saçmalıkları gerçek diye görmesine yetmez bu kama.

L. BÖLÜM

Don Quijote'yle Piskopos Arasındaki İlginç Tartışma ve Daha Başka Olaylar

— DEMEK Kİ SİZE GÖRE, DİYE KARŞILIK VERDİ Don Quijote, kralın izniyle yayımlanan, küçük büyük, zengin yoksul, okumuş okumamış, halktan gelen ya da soylu herkesin, kısacası sınıf ve kişilik ayrımı gözetmeksizin, bütün okurların beğendiği bu kitaplar baştan aşağı yalan!.. Hem de bütün inandırıcılıklarına rağmen... Oysa, bildiğiniz gibi, bu kitaplarda şövalyelerin anasının, babasının adı, doğduğu yer, çoluğu çocuğu, yaşı, maceraları, bunların geçtiği yerler, inceden inceye, günü gününe anlatılmaktadır. Yo, senyor, susun! Böyle kötü sözler etmeyin! Ve her aklı başında adamın uyması gereken şu öğüdümü tutun. Okuyun bu romanları, bakın nasıl zevk alacaksınız. Örneğin, şöyle bir sahne düşünün. Karşımızda yılan, çıyan, kertenkele gibi bir sürü vahşi ve korkunç hayvanın kaynaştığı, kıvıl kıvıl oynaştığı, zift dolu bir göl var, gölün ortasından, insanın yüreğini titreten bir ses yükseliyor ve «Ey *şövalye, her kimsen, önünde durup seyrettiğin şu gölün karanlık sularında yatan hazineyi ele geçirmek istiyorsan, cesaretini göster, at kendini şu kaynar sulara. Bunu yapamazsan, karanlıklarda uyuyan yedi perinin yedi harika şatosunu görüp hayran olmaya layık değilsin demektir*» diyor. Bu sesi duyan şövalye, hiç düşünmeden, karşılaşacağı tehlikelere aldırmadan, yaratana ve sevgilisine sığınarak, kaldırıp kendini göle bırakıyor, bir de bakıyor ki çiçeklerle

donanmış bir kırın ortasında. Buranın yanında cennet bile hiçtir, güneş burada daha parlak, gökyüzü daha mavidir. Karşısında göz alabildiğine uzanan, taptaze, gür ve yeşil yapraklı, dingin bir orman var, iç içe girmiş dallar arasında sesleri insanı büyüleyen bin bir renkli kuşlar uçuşmakta, az ilerde altın ve inci tanelerini andıran kumlarla çakıllardan yapılma yatağında akan billur gibi bir dere, beride renk renk akik taşlarından ve mermerden yapılma, süslü bir çeşme, ötede daha süssüz, halk işi bir başka çeşme, beyaz ve sarı çizgili kıvrım kıvrım salyangoz kabukları, midye kabukları, yapay zümrütler, parlak billur taşları, insanın gözünü okşayan bir düzenle biraraya getirilmiş, çok değişik bir eser meydana gelmiş. Doğaya öykünen sanat, bu çeşmede onu geçmiştir sanki. Derken, bizim şövalye, hiç beklemediği anda kocaman, ışıl ışıl bir şato ile karşılaşıyor, şatonun duvarları som altından, mazgalları elmas çubuklardan, kapıları Yemen taşından, hele mimarisi, bütün bu elmasları, incileri, zümrütleri, kızıl yakutları, altınları unutturacak kadar kusursuz. Durun, dahası var. O bunları seyrederken, şatodan, şövalye romanlarındaki gibi ustalıkla anlatmayı beceremeyeceğim, son derece zengin ve zarif elbiseler giymiş bir alay kızın çıktığını görüyor. Kızların başı olduğu hissedilen bir güzel, korkusuz şövalyeyi elinden tutuyor, tek söz etmeden, bu görkemli saraya sokuyor, üstündeki giysiler çıkarılıyor, anadan doğma bırakılıyor, ılık bir banyoya sokuluyor, en pahalı kokularla ovuluyor, tiril tiril bir kumaştan yapılmış, mis gibi kokan bir gömlek giydiriliyor. Kızlardan biri, tek başına bir kente değer, işli bir pelerin atıyor omuzlarına, sonra, şövalyeyi başka bir salona geçiriyorlar, burada insanı şaşırtacak kadar zen-

gin, bin bir türlü yemekle dolu sofralar hazırlanmıştır, kızlar, türlü çiçeklerden çıkarılmış bir su ya da amber döküyorlar ellerine. Fildişi bir koltuğa oturtuyorlar onu, genç kızlar, insanı hayran bırakan bir sessizlik içinde hizmetini görüyorlar, önünde öyle çeşitli, öyle ustalıkla pişirilmiş yemekler var ki korkunç açlığına rağmen, hangisini seçeceğini bilemiyor, bu sırada nereden geldiği belli olmayan, çalgıcıları görünmeyen, tatlı bir ezgi salonu dolduruyor. Yemek bitiyor, sofra toplanıyor, şövalyemiz koltuğuna şöyle bir yaslanıyor, dişlerini karıştırırken, salona, öncekilerden çok daha güzel bir kız giriyor, gelip yanı başına oturuyor, şatonun hikayesini anlatmaya başlıyor. Kendisi, büyüyle burada tutulmaktadır, falan, filan, anlattığı şeyler, gerek şövalyeyi, gerek okurları ağzı açık bırakacak niteliktedir. Şimdi söyleyin bakalım, sayın piskopos, güzel şeyler değil mi bunlar? Lafı daha fazla uzatmak istemiyorum ama, şimdiye dek söylediklerimden şu sonuç çıkarılabilir. Bir gezginci şövalye romanını alıp neresinden okumaya başlarsanız başlayın, eğlenecek, hoşça vakit geçirecek bir şey bulursunuz. Evet, dediğim gibi, okuyun bu kitapları, senyor. Göreceksiniz ki yüreğiniz ferahlayacak, sinirleriniz yumuşayacaktır. Kendi payıma, gezginci şövalye olalı beri, yiğit, tatlı dilli, hoş, eliaçık, çelebi, iyi yürekli, sevimli, her türlü acıya, hatta tutsaklığa ve büyüye bile ses çıkarmadan katlanan bir insan olduğumu söyleyebilirim, gerçi bir süre önce şu kafese kapatıldım ama umudumu yitirmiş değilim, talihim yolunda giderse, Tanrı'nın da yardımıyla, bileğimin hakkı olan bir krallığın başına geçecek, ondan sonra, yüreğimin cömertliğini, iyilik birliğini ortaya koyacağım, şuna inanın ki senyor, yoksul insanın

cömertliğinden hayır gelmez, eliaçıklık zengin işidir, iyilik bilme meselesine gelince, niyette kaldığı sürece, eyleme dökülmeyen inanç gibi, beş para etmez. İşte bunun için, talihin bana imparator olma fırsatını vermesi için dua ediyorum. O zaman, niyetimin iyiliğini, sözlerimin doğruluğunu gösterecek, dostlarıma ve bu arada dünyanın en iyi insanı olan zavallı Sancho Panza'ya elimden gelen yardımı yapacağım, ta ne zamandan beri beklediği kontluğu bağışlayacağım ona, beyliğini yönetecek kadar ustalık gösterememesinden korkuyorum ama neyse.

Son cümleyi yarım yamalak işiten Sancho, hemen atıldı:

— Aman senyor Don Quijote, dedi, siz nicedir hasretle beklediğim, ikide bir sözünü ettiğiniz şu kontluğu bağışlayın, ondan sonrasını bana bırakın. Bakın ne güzel yönetirim ben onu. Hem ben altından kalkamasam bile, duyduğuma göre, beyliklerin yönetimini üstlerine alan, beylerine de her yıl, belli bir gelir sağlayan insanlar varmış, onlar işleri çekip çevirirken, bey de yan gelip yatabilir, bu gelirle, kaygısızca yaşayabilirmiş. Ben de öyle yaparım, hiçbir şeye elimi sürmem, her şeyi yöneticiye bırakır, düklük gelirimle keyfime bakarım, ondan sonra, herkes ne isterse onu yapsın!

— Sancho kardeş, dedi piskopos, gelir meselesinde haklısınız, yalnız, bir de adalet işleri var. Bu iş, beye düşer, onun için de yargı gücüne, ustalığa ve özellikle iyi niyete ihtiyaç vardır. Zaten her şeyin başı iyi niyettir, onsuz hiçbir iş olmaz, Tanrı bile, iyi niyetli ama basit insanlara yardım eder, bilgili ama kötü niyetli kişilere çelme takar.

— Benim aklım ermez böyle felsefi şeylere diye kar-

şılık verdi Sancho, bütün bildiğim şu ki siz yalnız beni kont yapmaya bakın, yönetim işini bana bırakın. Göreceksiniz, pek güzel yönetirim onu. Bende de herkes gibi bir ruh, en toplucalarla yarışa çıkabilecek bir vücut var, ben de herkes kadar kendi devletime bey olabilirim, bey olduktan sonra da nasıl istersem öyle davranırım, her şeyi dilediğim gibi yaparım, yani önce kendi gönlümü hoşnut ederim, insanın gönlü hoş oldu mu, daha ne ister? Başka bir şey istemeyince de mesele bitmiş demektir. Hani bir körün ötekine dediği gibi: «Önce devlet kuşu başımıza konsun, gözlerimiz açılsın, ondan sonra Allah kerim!»

— Hiç de fena felsefe yapmıyorsun, Sancho, dedi piskopos, yalnız, her şeye rağmen, kontluk konusunda söylenecek daha çok şey var.

— Daha ne olabilir, bilmem? diyerek araya girdi Don Quijote, seyisini bir yarımadaya vali yapmak isteyen Amadis ve Gaula'nın ardından gidiyorum ben. Tıpkı onun gibi, gezginci şövalye seyislerinin en iyilerinden biri olan Sancho Panza'yı, hiç çekinmeden kont yapabilirim doğrusu.

Piskopos, Don Quijote'nin bu saçma sapan şeyleri büyük bir ciddilikle anlatışına bakıyor, şaşıp şaşıp kalıyordu, okuduğu kitaplar öylesine içine işlemişti ki göle dalan şövalyenin macerasını bir çırpıda bulup anlatıvermişti. Ama en az bunun kadar, Sancho'nun saflığına, efendisinin vaat ettiği kontluğu bekleyişteki sabırsızlığına da şaşıyordu. Bu sırada piskoposun uşakları, yük katırını da getirerek geri döndüler. Sofra, ağaçların gölgesinde yarı çimenlere yarı halı üstüne kuruldu, herkes oturdu, yemeğe başladılar, böylece, hayvanlar da o güzelim çayırdan yoksun kalmamış oldu.

Yemek sırasında ansızın, büyük bir gürültü ve çan sesi işittiler, sesler, yakınlardaki bir çalılıktan geliyordu. Az sonra, ak, kara ve sarı benekli bir keçi göründü, keçinin ardından da onu yakalayıp sürüye katmak istediği belli olan bir çoban. Keçi yardım beklercesine bizimkilere doğru koştu, hemen yanlarında durdu. Keçi çobanı da geldi, hayvanın boynuzlarına yapıştı, laftan anlarmış gibi, şöyle dedi:

— Ah! Benekli keçi, ah! Seni gidi yaramaz, seni! O ne kaçış öyle, ha? Oysa, daha düne kadar topallıyordun. Kurtlardan mı, korktun, güzelim? Söyle bakayım, nedir derdin? Ama ben de pek aptalım canım, dişisin işte, durduğun yerde duramazsın. Şeytan alsın seni de yeryüzündeki bütün dişileri de! Hadi bakalım, güzelim, yürü de gidelim! Hoşlansan da hoşlanmasan da arkadaşlarının yanı daha güvenlidir. Üstelik, hepsinin kılavuzu sensin, böyle başını alır gidersen, ne yapar zavallılar?

Bu konuşma bizimkileri pek eğlendirdi, hele piskopos bayıldı, keçiciye dönüp:

— Dostum, dedi, üzmeyin bu kadar tatlı canınızı, bir keçi için bunca yorulmayın, gelin dinlenin azıcık, ayrıca, eğer dediğiniz gibi dişiyse, ne yapsanız boşunadır, bildiğinden şaşmayacaktır. Alın şunu, yiyin. Biraz da şarap için, öfkeniz yatışır, bu arada keçi de dinlenir.

Böyle diyerek, bir bıçağın ucuyla çobana bir parça soğuk tavşan eti uzattı. Çoban eti aldı, teşekkür etti, şarabını içti, azıcık soluk aldı, sonra anlatmaya başladı:

— Baylar, şu hayvanla konuştuğuma bakıp da kafadan çatlak olduğumu sanmayın sakın ama sözlerime şaşmakta haklısınız elbet. Gerçi köylüyüm ama insanlarla ve hayvanlarla ayrı ayrı dillerde konuşulacağını bilmeyecek kadar da cahil değilim.

— Elbette, dedi papaz, örneğin ben, kendi yaşantıma dayanarak bilirim ki dağlarda da okumuş yazmış insanlar vardır, hiç ummadığınız yerde bir çoban kulübesinde bir filozofla karşılaşabilirsiniz.

— Filozofu bilmem ama, senyor, hiç değilse görgülü insanlar bulabilirsiniz o kulübelerde diye karşılık verdi çoban, azıcık beni dinlerseniz, sözümün doğruluğunu göstermek üzere başımdan geçen bir şeyi anlatırdım, bu, hem benim dediklerimi hem de senyorun sözlerini (bunu derken, piskoposu işaret ediyordu) doğrulayacak, gerçek bir hikayedir.

— Hikayeniz, şövalye maceralarına benziyor galiba, delikanlı, dedi Don Quijote, eğer öyleyse, kendi payıma, büyük bir zevkle dinlerim sizi, bütün şu baylar da öyle sanırım, çünkü hepsinin, öğretici, eğlendirici, şaşırtıcı, yeni şeylere merakı vardır, anlatacağınız hikayenin de bu nitelikleri taşıdığından şüphem yok. Onun için, durmayın, anlatın, dostum, sizi dinliyoruz.

— Ben bu işte yokum, dedi Sancho, şu çöreği de alıp ırmak kıyısına gideceğim, üç gün, üç gece yetecek kadar dolduracağım midemi, çünkü efendim Don Quijote der ki: «Gezginci şövalye seyisi, buldu mu çatlayıncaya dek yemelidir, bakarsın, bir haftada içinden çıkamayacağı sık bir ormana dalar, besili değilse, heybesi de boşsa, mumyaya dönebilir, bu, çok olağan bir şeydir gezginciler için.»

— Pek haklısın, Sancho diye doğruladı Don Quijote, dilediğin yere git, dilediğin kadar ye. Ben midemi doyurdum, şimdi sıra ruhumda şu yiğit adamın hikayesini dinleyerek, onu da doyuracağım.

— Biz de öyle, dedi piskopos.

Sonra, keçi çobanından, anlatmaya başlamasını rica

etti. Beriki boynuzlarını bırakmadığı keçinin sırtına bir şaplak indirdi,

— Yat bakayım şuraya, Benekli, ağıla dönmek için daha epey vaktimiz var.

Keçi pek anlayışlıydı, çobanın oturduğunu görünce, uslu uslu yanına uzandı, anlatılanları dinleyecekmiş gibi bir hali vardı, keçi çobanı hikayesine başladı:

LI. BÖLÜM

Keçi Çobanının, Don Quijote'yi Götürenlere Anlattıkları

— BURADAN ÜÇ FERSAH ötede küçük ama epey zengin bir köy vardır. Bu köyde bir zamanlar, herkes tarafından, sayılan bir çiftçi yaşardı. Gerçi saygı, servetle at başı gider ama bu adam, parasından çok, değerli niteliklerinden ötürü sevilir, sayılırdı. Ama asıl mutluluğu, pek güzel, pek akıllı kızıydı, öyle çekici, bin bir nitelikle bezenmiş bir kızdı ki insan, doğanın ve Tanrı'nın ona bağışladığı verileri seyre doyamazdı. Çocukluğunda bile güzeldi ama büyüdükçe daha bir güzelleşti, on altı yaşında dayanılmaz olmuştu. Güzelliğinin ünü bütün komşu köyleri, köy ne demek, bütün komşu kentleri tutmuş, beyin sarayına bile ulaşmıştı, gökten inme bir yaratıkmış gibi, herkes onu seyre koşuyordu. Babası kızını gözü gibi, esirgiyordu ama asıl, kız kendi kendisini koruyordu. Bilirsiniz, genç kızların en iyi koruyucusu, kendi ihtiyatlılıklarıdır.

Babanın zenginliği, kızın güzelliğiyle birleşince, gerek bizim köyden, gerek dışardan bir sürü insan

onunla evlenmek üzere sıraya dizilmişti, böyle değerli bir hazinenin anahtarını elinde bulunduran baba, bu sonu gelmez aday yığını içinden kimi seçeceğini bilemiyor, kara kara düşünüyordu. Ben de adaylar arasındaydım, hatta en umutlulardan biriydim, çünkü kızın babası beni iyi tanıyordu. Oralıydım, dürüst bir ailenin çocuğuydum, çok gençtim, iyice bir servetim vardı, akılsız da değildim. Kızı, benimle birlikte, bizim köyden, nitelikleri bana benzeyen başka bir delikanlı daha istiyordu, baba, kızının ikimizle de aynı derecede mutlu olacağını bildiği için, pek kararsızdı. İşin içinden çıkamayınca, kararı Leandra'ya bıraktı (beni bu hallere düşüren kızın adı Leandra'ydı), eş değerde olduğumuza göre, son seçimi kızına bırakmanın daha doğru olacağını düşünüyordu. Çocuklarını mutlu kılmak isteyen her ana babanın örnek alması gereken bir tutum bu. Sakın yanlış anlamayın. Analar babalar, çocuklarının ilk önüne çıkan, kötü şeyi seçmesine göz yummalı demiyorum, güzel şeyleri bulup getirmeli, bunlar arasından seçimi ona bırakmalıdır diyorum. Leandra'nın cevabı ne oldu bilmiyorum ama babası, kızının küçüklüğünü ileri sürerek ikimizi de reddetti, yalnız, pek kesin konuşmadı, sözleriyle ne kendini bağlıyordu, ne de bizi ortada bırakıyordu. Öteki oğlanın adı Anselmo'ydu, benimki de Eugenio, şimdi, sonunu bilmediğiniz ama nereye varacağını sezinlediğiniz bu tragedyanın kahramanlarını tanıyorsunuz artık.

Derken köye, Vicente de la Roca adında bir genç geldi, bu delikanlı, bölgenin yoksul köylülerinden birinin oğluydu, İtalya'da falan savaşmış, geri dönüyordu. Bizim köyden geçen bir yüzbaşı, dokuz yaşındayken alıp götürmüştü onu, on iki yıllık aradan sonra, göğsü

bir yığın zincirle, madalya ile kaplı, binbir renkli asker giysileri içinde köye dönmüştü. Nişanlarının birini bırakıp ötekini gösteriyordu, hepsi güzel, gözalıcı ama değersiz şeylerdi. Köylüler doğuştan hinoğlu hindirler, hele aylak kalınca, daha bir muzipleşirler, bizimkiler de bütün bu değersiz incik boncuğu incelemiş, giysilerinin, aslında topu topu üç tane olduğunu farketmişlerdi, yalnız, renkleri değişikti, ayrıca, bir yığın çorabı, çorap askısı vardı, bunları birbirine öyle güzel uyduruyor, öyle değişik biçimlerde giyiyordu ki en azından on takım giysisi, bir yığın da süs eşyası varmış gibi duruyordu. Giysiler üstünde bunca duruşum size yersiz, hatta gereksiz gözükebilir. Ama öyle değil, çünkü hikayemizde çok önemli bir yeri var bunların.

Köy meydanındaki büyük kavağın altında taştan yapılma bir sıraya oturuyor, hepimizin ağzını açık bırakacak şeyler anlatıyordu. Yeryüzünde görmediği ülke, katılmadığı savaş yoktu, tek başına Tunus ve Cezayir'de yaşayan Mağriplilerin toplamından çok Arap öldürmüştü, Gante'den, Luna'dan, Diego Garcia de Parades'ten ve buna benzer daha bir sürü yiğitten daha fazla düelloya katıldığını ileri sürüyordu. Bütün bu çarpışmalardan yengiyle çıkmış, bir damla kan yitirmemişti ama sonra aldığı yaralardan söz ediyordu. Yara izlerini göremeyince de bunların, katıldığı savaş ya da düellolarda aldığı tüfek yaraları olduğunu, iz bırakmadıklarını söylüyordu. Uzatmayalım, görülmemiş bir küstahlıkla, yaşıtlarına, hatta tanımadığı kişilere bile senli benli davranıyor, bütün bunları bileğinin hakkıyla aldığını, şu asker giysilerinin, biricik dayanağı, soyu sopu olduğunu ileri sürüyordu. Asker dediğin, kraldan bile korkmazdı. Bütün bu şarlatanlıkların yanında

müzikten de anlıyordu azıcık, kimisi bu sazı konuşturduğunu söylüyordu ama pek o kadar değildi, iyi kötü çalıyordu işte. Listeyi tamamlamak üzere şunu da ekleyeyim ki biraz da ozanlığı vardı, köydeki en basit olay üstüne, çarşaf gibi şiirler düzüyordu.

Neyse, uzatmayalım, Leandra da meydana bakan pencerelerinden, Vicente de la Roca adındaki bu yiğit, bu yakışıklı, bu besteci, bu ozan yaradılışlı askeri görmüştü. Göğsündeki nişanlar, yaldızlar kızın gözünü kamaştırmış, bir sürü kopyasını çıkarıp köylülere dağıttığı şiirler onu büyülemişti, yiğitlikleri kızın kulağına da gitmiş, işe şeytan da karışınca, Leandra, delikanlının parmağını oynatmasına gerek kalmadan, oğlana vurulmuş. Bilirsiniz, kadın razı oldu mu, aşk işleri pek hızlı yürür, nitekim, Vicente ile Leandra da çok geçmeden mercimeği fırına vermişler, öteki damat adayları kuzu kuzu beklerken, kız yapacağını yaptı. Kendisini deli gibi seven babasını bıraktı (annesi yoktu), bu kez, her seferkinden daha büyük başarı elde eden bizim kahramanla kaçtı. Bu olay duyulduğunda bütün köy halkı şaşıp kaldı. Ben serseme dönmüştüm, Anselmo'nun dili tutulmuştu, kızın babasının ağzını bıçak açmıyordu, oğlan aileleri de bir güzel hakarete uğramışlardı. Adalet örgütü meseleye el koydu, dört bir yana okçular salındı. Yollar kolaçan edildi, ormana varana dek, her yan arandı, üç gün sonra, Leandra, bir kaya kovuğunda bulundu. Yarı çıplaktı, parasız pulsuzdu, evden kaçırdığı mücevherleri de yoktu. Talihsiz babasının yanına getirildi, sorguya çekildi, fazla üsteletmeden, Vicente de la Roca tarafından kandırıldığını itiraf etti, oğlan, kendisiyle evleneceğini, yeryüzünün en zengin, en göz alıcı kentine, Napoli'ye götüreceği-

ni söylemişti, kız, tecrübesiz ve saf olduğu için, bütün bunlara inanmıştı, adam onu buraya getirmiş, şu kovuğa kapatmış, üstünde başında ne varsa soyup gitmiş ama başka bir kötülük yapmamıştı. Bunu duyanlar, bir kez daha şaşırdılar. Böyle düzenbaz bir herifin uçkuruna hakim olabilmesi, inanılacak şey değildi ama Leandra bunu öyle içtenlikle söylüyordu ki hiç olmazsa babası inandı, kederi azaldı. Kızı, bir kez çalındı mı, bir daha yerine konmayan o hazineyle geri geldiği için, çalınan mücevherlere hiç acımıyordu. Ama bu kötü davranışının izi silinene dek ele güne gözükmesini istemedi, hemen ertesi gün, yakınlardaki bir manastıra kapattı onu. Leandra'yı yakından tanımayanlar, bunu gençliğine verdiler ama aklını ve sağduyusunu bilenler, işlediği kusuru, bilgisizliğine değil, hafifliğine, kadınların doğuştan gelen heveskarlığına, düzen dışına taşma eğilimlerine yüklediler.

Leandra manastıra kapatılınca, gözlerini şenlendiren ışıktan yoksun kalan Anselmo, kör gibi oldu, benim dünyam da karardı tabii... Genç kızın yokluğu uzadıkça kederimiz arttı, sabrımız tükendi, incik boncuk tüccarı askerle, tedbirsiz babaya lanetler ediyorduk. Uzatmayalım, sonunda ikimiz de köyden ayrılıp şu vadiye yerleşmeye karar verdik, burada o koyun, ben de keçi besleyecek, ömrümüzü ağaçlar, yeşillikler arasında geçirecek, dilediğimiz gibi üzülecek, ikimiz birden Leandra'yı övecek ya da yerecek, Tanrı'yla, dertleşip şu ıssız yerde çile çekecektik. Bizden sonra, birçok damat adayı ardımıza düştü, buraya geldi, şimdi bu kimsesiz yerlerde yaşıyorlar. Sayıları öylesine arttı ki gören yeni bir Arkadya sanacak burayı. Her yan, çobanla, koyunla, keçiyle dolu, her köşeden, güzel Leandra'nın

adı yükselmekte. Kimisi ona lanetler yağdırıyor, maymun iştahlı, uçarı, utanmaz diye niteliyor, kimisi hafifmeşrepliğini, kolayca teslim oluşunu yeriyor, kimisi onu sorumsuz buluyor, suçunu bağışlıyor, bir başkası, kıyasıya suçlayıp saldırıyor, öteki güzelliğini övüyor, beriki karakterini kötülüyor. Sözün kısası, herkes onu ya hor görüyor, ya göklere çıkarıyor, çılgınlığımız o dereceye varmış ki kimimiz, bir kez olsun yüz yüze gelip konuşmadığı halde hor görüldüğünden yakınıyor. Kimimiz de pek yersiz bir kıskançlık içinde kıvranıyor. Daha önce de belirttiğim gibi, kızın askere tutulduğu, ancak kaçışından sonra ortaya çıkmıştı. Ne yana gitseniz, her kayanın, her ağacın dibinde her derenin başında ahlayıp oflayan bir çobanla karşılaşırsınız, her yanda Leandra adı yankılanmaktadır. Dereler, «Leandra» diye diye akmakta, dağlar, «Leandra» adını tekrarlamaktadır ve Leandra, hepimizi bilmediğimiz bir korku içinde umutsuz bir umut içinde beklemekte, hâlâ büyülemektedir. Bu çılgın aşıklar arasında hem en akıllısı, hem de en akılsızı, rakibim Anselmo'dur, o, öyle saçma sapan şeylere değil, yalnız Leandra'nın yokluğuna üzülüyor, kız için ustaca şiirler düzüyor, sonra bunları, pek tatlı çaldığı bir rübap eşliğinde söylüyor. Ben de daha kolay, daha doğru bir yol tutturdum. Bütün suçu, kadınların hafifmeşrepliğine, tutarsızlığına, ikiyüzlülüğüne, verdikleri yalancı sözlere, yalancı yeminlere, düşüncelerinin ve isteklerinin çürüklüğüne yüklüyor, böylece avunuyorum. İşte, baylar, keçiye çıkışmamın nedeni bu. Aslında sürümün en iyi keçisi olduğu halde sırf dişiliği yüzünden hor bakıyorum ona.

Benim hikayem bu. Lafı epey uzattım galiba ama başka şeyleri bu kadar uzatmayacağım. Kulübem hemen

şurada taze sütüm, çok iyi bir peynirim, görünüşü kadar, yemesi de tatlı meyvelerim var, buyrun gidelim.

LII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Keçi Çobanı İle Tartışması, Güç de Olsa, Başarıyla Sonuçlandırdığı Çilekeş Rahipler Macerası

KEÇİ ÇOBANININ HİKAYESİNİ hepsi çok beğenmiş, hele piskopos bayılmıştı, adamın, kaba saba bir çoban gibi değil, bir kentli gibi düzgün konuştuğunu görünce şaşırmış, dağlarda da bilgili, görgülü kişilerin bulunduğunu söyleyen papaza hak vermişti. Eugenio'nun çağrısını kabul ettiler, bu konuda en hevesli görünen, Don Quijote oldu, çobana dönüp:

— Dostum, dedi, maceraya atılacak durumda olsaydım, hemen yola çıkar, size yardım ederdim: (Zorla kapatıldığına kuşku bulunmayan) Manastıra gider, baş rahibenin ve daha başka karşı koymak isteyeceklerin diyeceklerine aldırmadan, Leandra'nızı alıp getirirdim, ne isterseniz onu yapardınız, böylece, genç kızlara kötülük edilmesine dayanamayan şövalyelik yasalarına uymuş olurdum. Ama üzülmeyin, yakında beni buraya kapatan kötü niyetli büyücünün, Tanrı'nın da yardımı ile, iyi niyetli büyücülere yenileceğini umuyorum, o zaman, size yardım edeceğime söz veririm. Zayıflara, talihsiz kişilere yardım edilmesini isteyen mesleğimin başlıca ereği de budur zaten.

Keçi çobanı Don Quijote'ye baktı, solgun yüzünü, garip kılığını görünce, hemen yanı başında duran berbere sordu:

— Senyor, kim bu gülünç tavırlı, garip garip konuşan adam?

— Kim olacak? diye karşılık verdi berber, haksızlıkları düzelten, saldırıların öcünü alan, genç kızları kurtaran, devlere kök söktüren, bütün savaşlardan yengiyle çıkan, Manchalı ünlü Don Quijote.

— Bütün bu dedikleriniz, hani şu gezginci şövalye romanlarına pek benziyor, dedi keçi çobanı, yalnız, siz ya benimle alay ediyorsunuz ya da bu adamın kafasından birkaç tahta eksik.

— Aşağılık serseri! diye bağırdı Don Quijote, aptal herif, tahtası eksik olan sensin! Benimki sizi dünyaya getiren orospu dölü orospunun kafasından daha sağlamdır!

Ve sonra, elinin altındaki ekmeği kavradı, keçi çobanının kafasına fırlattı hem de öyle şiddetle ki zavallının burnu ezildi. Çoban pek şakadan anlamazdı, bu kötü davranış karşısında örtü, yemek falan demeden, Don Quijote'nin üstüne çullandı, iki eliyle gırtlağına yapıştı, Sancho yardıma koşmasaydı, boğuverecekti şövalyeyi. Sancho keçi çobanının beline yapıştı, birlikte örtünün üstüne yıkıldılar, çanak, çömlek ne varsa kırdılar, sofradaki her şeyin canına okudular. Kurtulan Don Quijote de yüzü gözü kan içinde kalan, Sancho tarafından hırpalanan keçi çobanının üstüne atladı. Keçi çobanı örtünün üstünde debeleniyor, kanlı bir öç alabilmek üzere, bıçak aranıyordu, piskoposla papaz çobanın eline yapıştılar. Bu arada berberin yardımı ile keçi çobanı üste çıktı ve Don Quijote'yi öyle bir patakladı ki zavallının suratı çarşamba pazarına döndü. Piskoposla papaz gülmekten kırılıyor, okçular zıp zıp zıplıyor, köpek dövüştürür gibi, iki şampiyonu kışkırtı-

yorlardı. Yalnız Sancho gülmüyordu, çünkü piskoposun uşaklarından biri beline yapışmış, efendisine yardım etmesine engel oluyordu. Sözün kısası, birbirlerini paralayan kavgacıların dışında herkes eğleniyordu.

Birden, acıklı bir boru sesi duyuldu, hepsi, sesin geldiği yana baktılar. Bunu duyunca en çok heyecanlanan, hiç istemediği halde keçi çobanının altında yatan, pestili çıkmış bulunan Don Quijote oldu, şöyle dedi çobana:

— Şeytan kardeş (gücün benden üstün olduğuna göre, şeytanın ta kendisi olman gerekir), rica ederim, kavgamıza bir saat ara verelim, çünkü şu boru sesi, beni bekleyen yeni bir macerayı müştuluyor.

Dayak yemekten çok, atmaktan yorulan keçi çobanı, şövalyeyi bıraktı. Don Quijote hemen ayağa fırladı, sesin geldiği yana baktı. Bir yamaçtan aşağı, çilekeş rahipler gibi beyaz cüppeler giymiş birtakım insanlar iniyordu.

Biz bu arada şunu belirtelim ki o yıl havalar kurak gitmiş, toprak bereketli yağmurlardan yoksun kalmıştı, bütün bölgede Tanrı'nın kendilerine yardım etmesini, yağmur yağdırmasını sağlamak üzere ayinler, yağmur duaları, kırbaçlama törenleri düzenleniyordu. Yakın köylerden birinde oturanlar da işte bu amaçla, vadinin yamacında yatan bir ermişe yakarmak üzere yola koyulmuşlardı.

Adamların kılığını gören Don Quijote, şimdiye dek bir sürü çilekeş rahip gördüğü halde bunun tam kendisine göre bir macera olduğu yargısına vardı, hele çilekeşlerin taşıdığı, yüzü kara tüllerle örtülü Meryem Ana heykelini görünce, hiç kuşkusu kalmadı, heykeli, bu serseri ve çapulcu takımının kaçırdığı soylu bir hanım sandı. Bu düşünceyle, hemen Rocinante'nin yanına

seğirtti, hayvan o sırada sakin sakin otlayıp duruyordu, atını eyerledi, gemini taktı, Sancho'dan kılıcını, kalkanını istedi, atına bindi, sonra oradakilere döndü ve:

— Ey değerli topluluk! diye bağırdı, gezginci şövalyelerin insanlığa ne kadar yararlı olduklarını işte şimdi göreceksiniz! Evet, şimdi onları neden herkesten çok saymak gerektiğini anlayacaksınız, çünkü, tutsak edilip götürülen şu güzel hanımı, gözlerinizin önünde kurtaracağım!

Sonra, mahmuzu olmadığı için, Rocinante'yi topukladı, hayvan, hemen dörtnala kalktı (zaten, bu gerçek hikaye boyunca, tırıs gittiğini görmedik ki!..), Don Quijote, berberin, piskoposun, papazın karşı koymasına aldırmadan, çilekeşlerin üstüne yürüdü, bu sırada zavallı Sancho bağırıp duruyordu,

— Nereye gidiyorsunuz, senyor Don Quijote? Hangi şeytanlar sizi kutsal dinimize saldırtıyor? Vah başımın kara yazısı! Siz de görüyorsunuz ki bir çilekeş kafilesi bu, teskerenin üstünde de günahsız gebe kalan Kutsal Meryem Ana'mızın heykeli var. Yapacağınız şeye dikkat edin, senyor, inanın bana, bu kez işler sandığınız gibi değil!

Sancho, boşuna gırtlak paralıyordu, efendisi, çoktan cüppeli adamların yanına varmış, yaslı kadını kurtarma işine girişmek üzereydi, onun sözlerini duymadı bile, ayrıca, kral gelse, bildiğinden şaşmazdı. Kafileye yaklaştı, Rocinante'yi durdurdu — hayvan da azıcık soluk alabilmek için, bundan başka bir şey istemiyordu zaten, şövalye, boğuk ve hırıltılı bir sesle haykırdı:

— Hey, bana bakın! Yüzlerinizi sakladığınıza göre, sağlam ayakkabı değilsiniz herhalde. Olduğunuz yerde durun ve beni dinleyin!

İlkin, heykeli taşıyanlar durdular, dua okuyanlardan biri, Rocinante'nin cılızlığını, Don Quijote'nin garip kılığını, insana gülme isteği veren tavırlarını görünce, şöyle dedi:

— Senyor, ne diyecekseniz çabuk söyleyin, heykeli taşıyan kardeşlerin omuzları koptu çünkü. İki kelimeden fazlasını dinleyecek halimiz yok, ayrıca, vakit yitirmek de işimize gelmez.

— Ben de iki çift söz edeceğim diye karşılık verdi Don Quijote, gözyaşları ve üzgün yüzü, kendisini zorla kaçırdığınızı, kötülük ettiğinizi belli eden şu güzel hanımı serbest bırakmanızı istiyorum. Zayıflara edilen kötülüklerin öcünü almak üzere yaratıldım, bu güzel hanımın özlediği ve layık olduğu özgürlüğü vermedikçe, bir adım attırmam size.

Bu sözleri duyanlar, Don Quijote'nin zırdeli olduğunu anladılar, yürekten gülmeye başladılar ama bu gülüş, bizim şövalye üzerinde ateşe atılan barut etkisi yaptı. Hiçbir şey demeden kılıcını çekti, teskereyi taşıyanlara saldırdı. Adamlardan biri, yükü arkadaşlarına bıraktı, dinlendikleri zaman teskereyi tutturduğu bir çatallı değnekle Don Quijote'nin üstüne yürüdü. Don Quijote, bir kılıçta değneği ikiye biçti ama teskereci, elinde kalan parça ile şövalyenin sağ omzuna öyle bir vuruş vurdu ki kalkan falan vız geldi, zavallı Don Quijote, perişan halde yere yıkıldı.

Sancho Panza, soluk soluğa yetişip de efendisini böyle yerde görünce, heyecanla teskereciye seslendi, daha fazla dövmemesini, bu zavallı adamın, bütün ömrü boyunca karıncaya bile kötülük etmemiş, büyülü bir şövalye olduğunu söyledi. Köylü, Sancho'nun çığlıklarından çok, Don Quijote'nin durumuna bakarak dur-

muştu. Hiç kıpırdamadan, ölü gibi yatıyordu zavallı. Adam, şövalyeyi öldürdüğünü sandı, cüppesini beline topladı, cin çarpmış gibi kaçıp gitti.

Bu sırada Don Quijote'nin arkadaşları da oraya gelmişlerdi. Yanlarındaki tüfekli, oklu, yaylı adamları gören kafiledekiler, işlerin sarpa sarmasından korktular, maskelerini çıkarıp heykelin çevresini aldılar. Çilekeşler sopalarını, papazlar şamdanları doğrulttular, kendilerini savunmak, gerekirse saldırmak üzere beklemeye başladılar. Ama rastlantı, hiç umulmadık biçimde işleri yoluna koydu. Sancho, öldü sanarak efendisinin üstüne kapanmış, hüngür hüngür ağlamaya, pek gülünç çığlıklar atmaya başlamıştı, bu sırada papaz, kafileyi yönetenlerden birini tanıdı, böylece, iki ordu yatıştı, silahlar indirildi. Bizim papaz ötekine, iki kelimeyle Don Quijote'nin çılgınlığını anlattı, bunun üzerine, bütün kafile zavallı şövalyenin başına dikildi, ölüp ölmediğini yokladılar, Sancho, bol yaş, bol sümük sızlanıp duruyordu:

— Ey şövalyeliğin çiçeği, başarılarla dolu yaşamını söndürmek için, tek bir sopa yetti. Ey Mancha iline, ailesine, hatta bütün İspanya'ya ün kazandıran insan! Senin yokluğunda yeryüzü, cezasız kalacaklarına inanan kötü kişilerle dolacak! Ey bütün büyük ya da küçük İskender'lerden daha cömert insan! sadece sekiz aylık hizmet karşılığında bana, adaların en güzelini bağışlamıştın. Sen ey gururlu insanlara karşı alçakgönüllü, alçakgönüllülere karşı kibirli davranan, her tehlikeye göğüs geren, gık demeden her türlü hakarete katlanan, yok yere aşk çeken, iyilere öykünen, kötülerin cezasını veren, alçakların düşmanı, yiğit adam! Ey gezginci şövalyelerin ağababası!

Sancho'nun ağlayıp sızlamaları Don Quijote'yi kendine getirdi, ayılır, ayılmaz, ilk sözü şu oldu:

— Ey tatlı Dulcinea! Görüyorsunuz ya varlığınızdan yoksun yaşayan, bendeniz ne acılara katlanıyor? Aman aslan Sancho, yardım et de şu büyülü arabaya bineyim, çünkü Rocinante'nin sırtında duracak halim kalmadı, omuzum paramparça sanki...

— Elbette senyor, diye karşılık verdi Sancho, beni dinlerseniz, iyiliğimizden başka bir şey istemeyen şu baylarla birlikte, hemen köyümüze dönelim. Orada bize daha çok çıkar ve ün sağlayacak başka seferler tasarlarız.

— Haklısın Sancho! diyerek sözü bağladı Don Quijote, yıldızların kötü etkisinin dağılmasını beklemek, en akıllıca iş olacak.

Piskopos, papaz ve berber de bu kararı desteklediler, Sancho'nun çocukça sözlerine epey güldükten sonra, Don Quijote'yi, eskisi gibi kafese yerleştirdiler. Bizim kafile yürüyüş düzenini aldı, keçi çobanı hepsine veda etti, okçular da daha ileri gitmek istemediler, bunun üzerine papaz, onlara paralarını ödedi, piskopos da papaza, iyileşse de iyileşmese de Don Quijote'den haber bekleyeceğini söyledi, yoluna devam etmek üzere izin istedi. Sözün kısası, herkes ayrıldı, kendi yoluna gitti, geriye, yalnız papaz, berber, Don Quijote, Sancho, bir de yavuz Rocinante kaldı, zavallı hayvan, bildiğiniz gibi, katıldığı bütün savaşlarda en az efendisi kadar hırpalanmış ama gık dememişti.

Arabacı öküzlerini koştu, Don Quijote'yi bir ot demetinin üstüne yatırdılar, hayvanların o ağır aksak yürüyüşüyle yola koyuldular, papaz kılavuzluk ediyordu, altı gün sonra köye vardılar. Geldiklerinde tam öğle

vaktiydi, günlerden de pazardı, köy halkı hep meydandaydı, araba, hepsinin ortasından geçti. Herkes, arabada ne var diye merak edip koşuyor, hemşehrilerini tanıyınca, şaşırıp kalıyordu. Küçük bir çocuk da eve gitti. Kahya kadınla yeğene, Don Quijote'nin bir öküz arabasında otlar üstünde beti benzi solmuş, iskeleti çıkmış halde geldiğini haber verdi. Zavallı kadınlar ağlayıp sızlamaya, saçlarını başlarını yolmaya, yine o Allahın cezası şövalye romanlarına lanet etmeye başladılar. Durumları pek içler acısıydı doğrusu... Ama asıl kızılca kıyamet, Don Quijote eşikten içeri adımını attığı anda koptu...

Kocasının geri döndüğünü duyan, Sancho'nun karısı da koşarak gelmişti, çünkü, beyinin, seyis olarak Don Quijote'yle birlikte sefere çıktığını biliyordu, ilk sorduğu şey, eşeğin sağlığı oldu. Sancho, kendisinden daha sağlam olduğunu söyledi.

— Hay Allah razı olsun, dedi kadın. Peki canım, söyle bakalım, seyislikten ne kârın var? Bana bir eteklik, çocuklara da birer pabuç getirdin mi bari?

— Bunların hiçbirini getiremedim, sevgilim ama çok daha önemli ve değerli bir şey getirdim.

— İşte buna çok sevindim! Yüzlerce yıl süren yokluğun sırasında kederlere gömülen gönlümü ferahlatmak istiyorsan, hemen göster onu bana.

— Evde gösteririm, yalnız şunu bil ki Tanrı'nın da yardımıyla gelecek sefer beni bir kont ya da ada valisi olmuş göreceksin, hem de öyle gelişigüzel değil, en güzel adalardan birinin başında...

— İnşallah, sevgili kocacığım, inşallah! Biliyorsun ya çok ihtiyacımız var böyle bir şeye. Yalnız, söylesene bana, nedir bu ada hikayesi? Hiçbir şey anlamıyorum.

— Eşek hoşaftan ne anlar? Neyse, zamanı gelince anlarsın, yavrum, uyrukların sana: «Yüce efendimiz» dedikleri zaman, biraz heyecanlanacaksın sanırım.

— Neler anlatıyorsun Sancho, nedir bu adalar, uyruklar falan? diye bağırdı Juana Panza (adı buydu, Sancho ile akraba değildiler ama Mancha ilinde kadınlar, kocalarının soyadını alırdı.)

— Üzme tatlı canını, Juana, her şeyi birden öğrenemezsin, yalnız şunu bil ki doğru söylüyorum, şimdi artık sus! Bu arada sana, dürüst bir insan için, yeryüzünün en eğlenceli şeyinin, bir gezginci şövalyeye seyislik etmek olduğunu söyleyebilirim. Tabii, giriştiğimiz maceraların çoğu, umduğumuz kadar başarılı olmuyor, yüz maceradan doksan dokuzunun sonu kötüye varıyor. Bunu kendi yaşantıma dayanarak biliyorum, çünkü kimisinde altı okka edildim, kimisinde de bir güzel pataklandım. Bununla birlikte, dağlar aşarak, ormanlardan geçerek, kayalara tırmanarak macera aramak, şatolarda konaklamak, hanlarda yer bulup yatmak ama bir kuruş bile ödememek, gerçekten tatlı.

Sancho Panza ile Juana Panza böyle konuşurlarken, Don Quijote'nin yeğeniyle kahya kadın da şövalyeyi içeri almışlar, soymuş, yatağına yatırmışlardı. Don Quijote, baygın bakışlarla onları süzüyor, nerede olduğunu kestiremiyordu. Papaz, yeğene amcasına iyi bakmasını, kaçmaması için çok dikkatli davranmasını söyledi, sonra, eve getirebilmek için neler yaptıklarını anlattı. İki kadın, bunları dinlerken yine yaygarayı bastılar, şövalye romanlarına lanet yağdırmaya, Tanrı'dan, bütün bu yalan dolanları, zırzoplukları bulup yazanları cehennemin dibine sokmasını yakarmaya başladılar. Sizin anlayacağınız, ikisi de kaygılıydılar, Don Quijote'-

nin kendine gelir gelmez çekip gideceğinden, yine amcasız, efendisiz kalacaklarından korkuyorlardı. Nitekim, korktukları başlarına geldi.

Bu hikayenin yazarı, bütün merakına ve çabasına rağmen, Don Quijote'nin üçüncü seferinin izini bulamadı, daha doğrusu, güvenilir belgelere dayanan bir ize rastlayamadı. Yalnız Mancha ilinde dolaşan söylentilere göre, üçüncü kez evden ayrıldığında Saragosa'ya gitmiş, kendisine ve dehasına pek yaraşan bir iş yaparak cirit oyunlarına katılmış. Ama yazar, bu son maceralarla ölümü üstüne hiçbir sağlam bilgi edinemiyordu. Eğer talih onu, yaşlı bir hekimle karşılaştırmasaydı, şövalyenin yeni maceralarını da yaşamının nasıl sona erdiğini de öğrenemeyecekti. Bu hekimde onarılan eski bir keşiş evinden çıktığı söylenen bir kurşun çekmece vardı. Bu çekmecenin içinde Gotik harflerle ama Kastilla dilinde yazılmış birtakım şiirler görmüştü hekim, bunlar, Don Quijote'den ve onun bazı maceralarından söz ediyorlardı. Ayrıca, Tobosolu Dulcinea'nın, güzelliğinden, Rocinante'nin encamından, Sancho'nun efendisine bağlılığından ve Don Quijote'nin mezarından da söz vardı, bir de mezar yazıtı biçiminde yaşamını ve alışkanlıklarını anlatıp öven parçalar bulmuştu. Elinizdeki hiçbir yerde yayımlanmamış ve şimdiye dek görülmemiş, işitilmemiş hikayenin yazarı, bunlar içinden okuyup sökebildiklerini aşağıya aldı. Mancha ilindeki bütün arşivlerde yaptığı yorucu araştırmaların, incelemelerin bedeli olarak okuyucudan, ciddi kişilerin şu pek sevilen ve tutulan şövalye romanlarına gösterdiği ilgiyi, güveni, kendi kitabına da göstermelerini bekliyor yalnız. Bunu elde ettiği an, bütün zahmetlerinin karşılığını almış sayacaktır kendini ve o zaman,

öncekiler kadar gerçek olmasalar bile, değişiklik ve tatlılık yönünden onlardan hiç de aşağı kalmayan yeni maceraları araştırıp bulmak için heveslenecektir.

Kurşun çekmecedeki ilk parşömende şunlar yazılıydı:

MANCHAKENTİNDEKİ ARGAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİ, MANCHALI YİĞİT DON QUIJOTE'NİN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ ÜSTÜNE HOC SCRIPSERUNT (ŞUNLARI YAZDILAR)

ARGAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİNDEN KONGO-MAYMUNU'NUN DON QUIJOTE'NİN MEZAR TAŞINA YAZDIKLARI

MEZAR YAZITI

Tatlı kaçık, bizim Mancha iline, Jason'un
Creta'ya getirdiklerinden daha çok şey kazandırdı,
Daima rüzgarın estiği yönün tersini gösteren,
Horoz biçimindeki ince uzun yelkovana benzerdi aklı.

Kolunda öyle bir güç vardı ki sıktı mı ezerdi
Catay ilinden tutun da Gaeta'ya dek her yeri:
Korkunç ve pek bilge Esin Perisi şimdi,
Kutluyor bu yiğidi bronz bir plaka üstünde.
Amadisleri yarı yolda bırakan
Yiğit Galaor'u hiçe sayan bu insan,
Yükseliyor aşk ve cesaret imgesi biçiminde.
Karşısında bütün Belianislerin sustuğu,
Rocinante'nin sırtından inmeyen gezginci şövalye,
Dinleniyor şimdi bu soğuk taşın altında.

AGRAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİNDEN
CAN YOLDAŞI, TOBOSOLU DULCINEA'YI
ÖVÜYOR

SONE

Şu pis suratlı, kocaman göğüslü
Kılığı kıyafeti savruk kadın
Yüce Don Quijote'yimuzun gönlünü çalan
Toboso kraliçesi, güzel Dulcinea'dır.
Zavallı şövalye, Sierra Morena'dan tutun,
Ta Aranjuez'in o verimli çayırlarına dek
Geçip gitti bin bir renkli Montiel ovasını,
Hem de yemeden, içmeden, uyumadan...

Ve bütün bunlar Dulcinea'nın yüzündendi!
Oh! Ne acıyorum bu iki sevgiliye! Güzel, kız,
Ömrünün baharında solup gitti. Bu yüzden,

Güzel denemez artık ona, şövalye ise
Bütün ününe rağmen kaçamadı alınyazısından:
Umutsuz bir aşk, yersiz bir öfke, boş hayaller...

AGRAMASILLA AKADEMİSİNİN PEK BİLGE ÜYESİ MAYMUN
İŞTAHLI, MANCHALI ŞÖVALYE DON QUIJOTE'NİN ATI
ROCINANTE'Yİ ÖVÜYOR

SONE

Bronz atının üstünde Mars'ın kanlı ayaklarıyla
Ezip geçtiği kara bir elmasa benzeyen
Manchalı kahraman, insanüstü bir çabayla

Deli gibi dimdik havaya kaldırıyor sancağını.

Değdiğini uçuran keskin kılıcına yapışmış.
Kesiyor, biçiyor, yarıyor, söküyor, eziyor,
Böylesi bir yiğit için, böylesi kahramanlıklar için
Sanatın yepyeni bir biçim bulması gerekiyor.

Eğer Gaula ülkesi Amadis'iyle övünüyor idiyse,
Ki bu ülkenin insanları binlerce kez geçtiler
Kendileri yüzünden epey üne eren Yunan'ı:

Bugün, Belona'nın başkanlık ettiği şu Akademya,
Don Quijote'ye giydiriyor zafer tacını ve soylu Mancha'mız,
Onun sayesinde geçiyor Yunan ilini de Gaula ilini de.
Gelecek yüzyıllar unutmayacaktır bu yiğit şövalyeyi.
Adına layık, yağız ve kıvrak bir hayvan olan Rocinante'yse,
Yarı yolda bırakır Brilladoro'yu da Bayardo'yu da.

AGRAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİNDEN DALGACI'NIN SANCHO PANZA İÇİN YAZDIKLARI

SONE

Bunun adı da Sancho Panza. Bedeni incecik,
Ama, hey ulu Tanrım! Cesareti sonsuz!
Ayrıca, yemin ederim ki yeryüzüne gelmiş
Seyislerin en safı, en yüreği temizi.

Az kalsın kont oluyordu zavallıcık,
Eşeğini bile korumayan şu rezil çağ
Onu bin türlü eziyete sokmasaydı
Çoktan halledilmişti bu mesele.

Rocinante'nin ve efendisinin ardından
Uslu uslu (çok özür dilerim!) eşeğini süren
Sancho'cuk, seyislerin en tatlı dillisiydi.

Ah acımasız umut! Ne boşsun, nasıl da kandırırsın bizi!
Önümüzden geçerken bize dinginlik vaat edersin,
Ama az sonra bu vaatler bir hayal, düş ve duman olur.

AGRAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİNDEN NEŞE KAYNAĞI'NIN DON QUIJOTE'NIN MEZARINA YAZDIKLARI

Mezar Yazıtı

Rocinante'nin dağ bayır
Dolaştırdığı gezginci şövalye,
İşte burada yatıyor, gezginciliği
Falan bitmiş, ezik mi ezik.

Ve koca göbek Sancho Panza da
Şurada yanı başında uyuyor.
Yeryüzündeki seyislerin
En tatlısı, en sadığı.

AGRAMASILLA AKADEMİSİ ÜYELERİNDEN TİK-TAK'IN TOBOSOLU DULCINEA'NIN MEZARINA YAZDIKLARI

Dulcinea yatıyor burada.
Tombul ama eti sıkı bir kadındı,
Ama şu korkunç, acımasız ölüm,

Bir avuç küle çevirdi onu.
Katkısız bir soydan geliyordu.
Arasıra bir hanıma bile benzerdi.
O, hem Don Quijote'nin sevgilisi,
Hem de köyünün şanı, şerefiydi.

Okunabilen dizeler bunlardı. Yazı çok solup hırpalandığı için, öteki kağıtlar bir akademi üyesine verildi. Yaklaştırma yoluyla okumaya çalışsın diye. Birçok geceler uykusuz kalarak, sıkı bir çalışmayla bu işi başardığı ve Don Quijote'nin üçüncü seferinden sonra yayımlamayı düşündüğü öğrenildi.

Forse altri cantera con miglior plettro[1]

BİRİNCİ CİLDİN
SONU

[1]Başkaları bu türküyü daha iyi çağıracaktır elbet.

SOSYAL YAYINLAR
http://www.kitapnet.com
Babıali Caddesi, No: 14
Cağaloğlu — İstanbul

Miguel de Cervantes
Don Quijote

Çeviren Bertan Onaran

"Don Quijote böylesine gülünç olduğu için bu kadar güzel... Okur, kahramanın gülünçlüğüne ve masumluğuna merhamet duyabildiği zaman kendini ona yakın hisseder."

- Dostoyevski

Cervantes'in klasiği, modern romanın öncüsü *Don Quijote*, La Manchalı hayalperest bir beyefendinin okuduğu şövalyelik romanlarıyla 'aklını oynatması' sonucu yaşlı ve zayıf atı Rocinante ve iyi niyetli yoldaşı Sancho Panza'yla birlikte dünyayı gezip, kendini şövalyeliğe yaraşır maceralar içine atmasının tutkulu öyküsünü anlatır. En kutsal kahramanlık duygularıyla yeldeğirmenine saldıran, koyunlardan oluşan bir 'ordu'ya korkusuzca göğüs geren Don Quijote'nin duygularına katılmamak, onunla birlikte dövüşmemek elde mi?

TAKIM ISBN 975-7384-00-3
ISBN: 975-7384-01-1

www.kitapnet.com

Kapaktaki Resim:
Honore Daumier (1808-1879)
Don Quijote
Tuval üzerine yağlıboya,
Bridgeman Sanat Müzesi, Londra

TASARIM İZLENİMYAPIM.COM